Eesti maaelu arengukava 2007–2013

Põllumajandusministeerium
2012

SISUKORD

1. SISSEJUHATUS 5
2. LIIKMESRIIK JA HALDUSPIIRKOND 7
3. OLUKORRA ANALÜÜS, STRATEEGIA JA EELHINDAMINE 8
3.1 OLUKORRA TUGEVATE JA NÕRKADE KÜLGEDE ANALÜÜS 8
3.1.1 ÜLDINE SOTSIAALMAJANDUSLIK OLUKORD 8
3.1.2 PÕLLUMAJANDUSE, METSANDUSE JA TOIDUSEKTORI OLUKORD 22
3.1.3 KESKKOND JA MAAHOOLDUS 32
3.1.4 MAAMAJANDUS JA ELUKVALITEET 48
3.1.5 KOHALIK ALGATUS 55
3.2 STRATEEGIA 57
3.2.1 SWOT 57
3.2.2 TUGEVUSTE JA NÕRKUSTEGA SEOTUD STRATEEGIA 59
3.3 EELHINDAMINE 66
MAK eelhindamise kokkuvõte 66
MAK keskkonnamõju hindamise kokkuvõte 69
3.4 EELMISE PROGRAMMIPERIOODI MÕJU 69
3.4.1 SAPARD-PROGRAMM 69
3.4.2 EESTI MAAELU ARENGUKAVA 2004–2006 73
3.4.3 EESTI RIIKLIK ARENGUKAVA 2004–2006 74
3.4.4 PROGRAMMITÖÖD MÕJUTANUD RIIKLIKUD INSTRUMENDID 77
4. VALITUD PRIORITEETIDE PÕHJENDUS 77
4.1 VALITUD PRIORITEETIDE PÕHJENDUS 77
4.2 EELHINDAMISE LOODETAV MÕJU 79
5. INFORMATSIOON TELGEDE JA MEETMETE KOHTA 80
5.1 ÜLDNÕUDED 80
Telgede ja meetmete kirjeldus 80
Horisontaalsed indikaatorid 81
5.2 KÕIKI VÕI MITUT MEEDET KÄSITLEVAD NÕUDED 83
Jätkuvad tegevused 84
Valitud meetmed 84
Riigiabi ja MAKi rakendamist mõjutavad teised riiklikud toetusskeemid 85
Investeeringumeetmete üldpõhimõtted 86
Ühine põllumajanduspoliitika 87
Kohustuseperiood 87
Kohustuste asendamine 87
Kohustuse lõpetamine 88
Nõuetele vastavuse nõuded 88
Toetusmäärade arvutamine 89
Seire ja hindamine 89
Põhilised nõuded tunnustatud tootjarühmale 89
Tootjarühmade tunnustamine 90
Toidukvaliteedikavade tunnustamine 90
5.3 TELGEDE JA MEETMETE KIRJELDUS 91

5.3.1 1. TELG – PÕLLUMAJANDUS- JA METSANDUSSEKTORI KONKURENTSIVÕIME PARANDAMINE 91
MEEDE 1.1 – KOOLITUS- JA TEAVITUSTEGEVUSED (111) 91
MEEDE 1.2 – NOORTE PÕLLUMAJANDUSTOOTJATE TEGEVUSE ALUSTAMINE (112) 95
MEEDE 1.3 – NÕUANDESÜSTEEMI JA -TEENUSTE TOETAMINE (114, 115) 97
MEEDE 1.4 – PÕLLUMAJANDUSETTEVÕTETE AJAKOHASTAMINE (121) 104
ALAMEEDE 1.4.1 – INVESTEERINGUD MIKROPÕLLUMAJANDUSETTEVÕTETE ARENDAMISEKS 107
ALAMEEDE 1.4.2 – INVESTEERINGUD LOOMAKASVATUSEHITISTESSE 111
ALAMEEDE 1.4.3 – INVESTEERINGUD BIOENERGIA TOOTMISESSE 113
MEEDE 1.5 – METSADE MAJANDUSLIKU VÄÄRTUSE PARANDAMINE JA METSANDUSSAADUSTELE LISANDVÄÄRTUSE ANDMINE (122, 123, 226) 116
MEEDE 1.6 – PÕLLUMAJANDUSTOODETELE JA MITTEPUIDULISTELE METSASAADUSTELE LISANDVÄÄRTUSE ANDMINE (123) 122
ALAMEEDE 1.6.1 – PÕLLUMAJANDUSTOODETE JA MITTEPUIDULISTE METSASAADUSTE TÖÖTLEMINE 122
ALAMEEDE 1.6.2 – PIIMANDUSSEKTORI JA MAHEPÕLLUMAJANDUSTOOTMISE KOHANDUMINE UUTE VÄLJAKUTSETEGA NING PÕLLUMAJANDUSTOODETE ÜHISE TÖÖTLEMISE EDENDAMINE 127
ALAMEEDE 1.6.3 – PÕLLUMAJANDUSTOODETE ÜHISTURUSTAMISE EDENDAMINE 130
MEEDE 1.7 – PÕLLUMAJANDUS- JA TOIDUSEKTORIS NING METSANDUSSEKTORIS UUTE TOODETE, TÖÖTLEMISVIISIDE JA TEHNOLOOGIATE ARENDAMINE (121, 124, 132, 133) 133
ALAMEEDE 1.7.1 PÕLLUMAJANDUS- JA TOIDUSEKTORIS NING METSANDUSSEKTORIS UUTE TOODETE, TÖÖTLEMISVIISIDE JA TEHNOLOOGIATE ARENDAMISE ALANE KOOSTÖÖ 133
ALAMEEDE 1.7.2 – PÕLLUMAJANDUSTOOTJATE OSALEMINE TOIDUKVALITEEDIKAVAS 138
ALAMEEDE 1.7.3 – TOIDUKVALITEEDIKAVADE RAAMES TOODETUD TOODETE ALANE TEAVITAMIS- JA EDENDAMISTEGEVUS 140
MEEDE 1.8 – PÕLLU- JA METSAMAJANDUSE INFRASTRUKTUUR (125) 143
MEEDE 1.9 – TOOTJARÜHMADE LOOMINE JA ARENDAMINE (142) 147
5.3.2 2. TELG – KESKKONNA JA PAIKKONNA SÄILITAMINE 150
Väetiste ja taimekaitsevahendite kasutamise miinimumnõuded 151
Teistest fondidest rahastatavad keskkonnahoiule suunatud meetmed 153
Toetuse vähendamine 153
Loomade loomühikutesse arvutamine 153
MEEDE 2.1 – EBASOODSAMATE PIIRKONDADE TOETUS (212) .154

MEEDE 2.2 – NATURA 2000 TOETUS PÕLLUMAJANDUSMAALE (213) 157
MEEDE 2.3 – PÕLLUMAJANDUSLIK KESKKONNATOETUS (214, 215) 159
ALAMEEDE 2.3.1 – KESKKONNASÕBRALIK MAJANDAMINE 163
ALAMEEDE 2.3.2 – MAHEPÕLLUMAJANDUSLIKU TOOTMISE TOETUS 172
ALAMEEDE 2.3.3 – OHUSTATUD TÕUGU LOOMA PIDAMISE TOETUS 179
ALAMEEDE 2.3.4 – KOHALIKKU SORTI TAIMEDE KASVATAMISE TOETUS 181
ALAMEEDE 2.3.5 – POOLLOODUSLIKU KOOSLUSE HOOLDAMISE TOETUS 183
MEEDE 2.4 – LOOMADE HEAOLU: LOOMADE KARJATAMISE TOETUS (215) 188
MEEDE 2.5 – VÄHETOOTLIKUD INVESTEERINGUD (216) 192
ALAMEEDE 2.5.1 – KIVIAIA TAASTAMISE TOETUS 193
ALAMEEDE 2.5.2 – MITMELIIGILISE PÕÕSASRIBA RAJAMISE TOETUS 195
MEEDE 2.6 – KAITSEMETSA RAJAMISE TOETUS PÕLLUMAJANDUSMAALE (221) 196
MEEDE 2.7 – NATURA 2000 TOETUS ERAMETSAMAALE (224) ... 199
5.3.3 3. TELG – MAAPIIRKONDADE ELUKVALITEET JA MAAMAJANDUSE MITMEKESISTAMINE 201
MEEDE 3.1 – MAJANDUSTEGEVUSE MITMEKESISTAMINE MAAPIIRKONNAS (311, 312, 313) 202
ALAMEEDE 3.1.1 – MITMEKESISTAMINE MITTEPÕLLUMAJANDUSLIKU TEGEVUSE SUUNAS 204
ALAMEEDE 3.1.2 – MIKROETTEVÕTETE ARENDAMINE 207
MEEDE 3.2 – KÜLADE UUENDAMINE JA ARENDAMINE (321, 322, 323) 213
ALAMEEDE 3.2.1 – MAJANDUSE JA MAAELANIKKONNA PÕHITEENUSED 215
ALAMEEDE 3.2.2 – EESTI LAIRIBA INTERNETIVÕRGU KATVUSE TÕSTMINE 217
ALAMEEDE 3.2.3 – KÜLADE UUENDAMINE JA ARENDAMINE 218
ALAMEEDE 3.2.4 – MAAPIIRKONDADE KULTUURIPÄRANDI SÄILITAMINE JA SELLE KVALITEEDI PARANDAMINE 220
5.3.4 4. TELG – LEADER 222
MEEDE 4 – LEADER-MEEDE (341, 41, 421, 431) 222
5.3.5 UUTE VÄLJAKUTSETEGA SEONDUVAD TEGEVUSED 227
6. RAHASTAMISKAVA 228
6.1. IGA-AASTANE EAFRD PANUS 228
6.2. TELGEDEPÕHISED RAHASTAMISKAVAD 229
6.3. MAJANDUSE ELAVDAMISE PAKETIST TULENEVAD VAHENDID 229
7. SOOVITUSLIK JAOTUS MEETMETE KAUPA 230
8. RIIKLIK LISARAHASTAMINE 231
9. RIIGIABI SKEEMID 232
10. VASTASTIKUNE TÄIENDAVUS MUUDE MEETMETEGA 237

10.1 VASTASTIKUNE TÄIENDAVUS ÜHENDUSE JA RIIKLIKE POLIITIKATEGA 237
10.2 1.–3. TELJE SEOSED MUUDE MEETMETEGA 238
10.3 4. TELJE SEOSED MUUDE MEETMETEGA 241
10.4 KOORDINATSIOONIMEHHANISMID 243
11. PÄDEVAD ASUTUSED 243
12. SEIRE JA HINDAMINE 245
12.1 SEIRESÜSTEEM 245
12.2 SEIREKOMISJON 246
12.3 HINDAMISSÜSTEEM 247
12.4 HINDAMISKOMISJON 248
13. KOMMUNIKATSIOONIPLAAN 249
13.1 KOMMUNIKATSIOONISTRATEEGIA 249
13.2 TEAVITUS- JA AVALIKUSTAMISTÖÖ TEGEVUSKAVA 251
14. KONSULTATSIOONIPROTSESS 254
14.1 PARTNERID 254
14.2 KONSULTEERIMISE TULEMUSED 255
Konsultatsioonid sotsiaalpartneritega 255
Konsultatsioonid teiste ministeeriumitega 270
15. MEESTE JA NAISTE VAHELINE VÕRDÕIGUSLIKKUS NING MITTEDISKRIMINEERIMINE 271
15.1 VÕRDÕIGUSLIKKUS 271
15.2 MITTEDISKRIMINEERIMINE 272
16. TEHNILISE ABIGA SEOTUD TEGEVUSED 272
16.1 TEHNILINE ABI 272
16.2 RIIKLIK MAAELUVÕRGUSTIK 273
Lisa 3 277
1. Üldised keskkonnanõuded 277
2. Head põllumajandus- ja keskkonnatingimused (GAEC) (2010. a seisuga) 278
3. Kohustuslikud majandamisnõuded (SMR) 280

1. SISSEJUHATUS

"Eesti maaelu arengukava 2007–2013" (MAK) hõlmab ajavahemikku alates 1. jaanuarist 2007 kuni 2013. a lõpuni. MAKi koostamise üldeesmärk on toetada Euroopa Liidu ühise põllumajanduspoliitikaga kaasnevate maaelu arengu meetmete kaudu maapiirkonna tasakaalustatud arengut. 2007. a 1. jaanuaril alanud Euroopa Liidu (EL) uue eelarve- ja programmiperioodi (2007–2013) raames on Eestil võimalik kasutada MAKi raames u 934,9 miljonit eurot avaliku sektori toetusraha põllumajanduse ja maaelu arengu toetamiseks.

Perioodil 2007–2013 rahastatakse ühise põllumajanduspoliitika ja kalanduse turukorraldusabinõusid Euroopa Põllumajanduse Tagatisfondist (EAGF) ning põllumajanduse ja maaelu arengu meetmeid Maaelu Arengu Euroopa Põllumajandusfondist (EAFRD) ning kaasfinantseeritakse Eesti riigi eelarvest. Nõukogu määrusega (EÜ) nr 1698/2005 Maaelu Arengu Euroopa Põllumajandusfondist (EAFRD) antavate maaelu arengu toetuste kohta (ELT L 277, 21.10.2005, lk 1–40) sätestatakse maaelu arengu toetuste ühine õigusraamistik, mida kohaldatakse kogu ELis. Määruse IV jaotisega määratakse kindlaks maaelu arengu meetmed, nende eesmärgid ning abikõlblikkuskriteeriumid.

Eesti Vabariigil on ELi struktuurifondide kasutamise kogemus nüüdseks juba kuus aastat, alates Kesk- ja Ida-Euroopa riikide põllumajanduse ja maaelu arendamise liitumiseelne programmist (SAPARD) 2001. aastal, milleks Euroopa Ühenduste Komisjon ja Eesti Vabariik sõlmisid põllumajanduse ja maaelu arendamise liitumiseelse programmi rahastamislepingu. Lõppenud programmiperioodil (2004–2006) oli Eestil põllumajanduse ja maaelu arenguks võimalik kasutada Euroopa Põllumajanduse Arenduse- ja Tagatisfondi (EAGGF) vahendeid. Selleks koostati ja rakendati kaks strateegilist programmdokumenti: "Eesti maaelu arengukava 2004–2006" (MAK 2004–2006) ja "Eesti riiklik arengukava 2004–2006" (RAK). MAK 2004–2006 meetmeid rahastati EAGGF-i tagatisrahastust, RAKi 3. prioriteedi ("Põllumajandus, kalandus ja maaelu") meetmeid rahastati EAGGF-i arendusrahastust, Kalanduse Arendusrahastust (FIFG) ja Euroopa Regionaalarengu Fondist (ERDF) (arengukava tehniline abi).

MAKi ettevalmistamist ja väljatöötamist koordineerib Põllumajandusministeerium kaasates kolmanda sektori esindajaid ja valdkondade spetsialiste. Põllumajandusministri 1. septembri 2005. a käskkirjaga nr 240 moodustati juhtkomisjon "Eesti maaelu arengukava 2007–2013" ettevalmistamiseks. Juhtkomisjoni ülesanne on muu hulgas Vabariigi Valitsusele esitatavatesse maaelu arengu strateegiat ja MAKi käsitlevatesse dokumentidesse ettepanekute tegemine ja arvamuste avaldamine. Oluline osa MAKi ettevalmistamisel on ministrit nõustaval Põllumajanduse ja Maaelu Arengu Nõukogul (PMAN). MAKi meetmete rakendamine toimub Põllumajandusministeeriumi ja tema valitsemisala asutuste koostöös, osa meetmeid rakendatakse koostöös Keskkonnaministeeriumi valitsemisala asutustega. MAKi, nagu ka EL struktuurifondide rakendamiseks koostatavate rakenduskavade väljatöötamine on toimunud kooskõlas Eesti struktuurivahendite kasutamise strateegilise raamistikuga (NSRF).

Eesti kavatseb MAKi raames rakendada järgmisi EAFRDst rahastatavaid maaelu arengu meetmeid:

Esimese prioriteeditelje (põllumajandus- ja metsandussektori konkurentsivõime parandamine) raames – koolitus- ja teavitustegevused; noorte põllumajandustootjate tegevuse alustamine; nõuandesüsteemi ja -teenuste toetamine; põllumajandusettevõtete ajakohastamine (sh alameetmed: investeeringud mikropõllumajandusettevõtete arendamiseks; investeeringud loomakasvatusehitistesse; investeeringud bioenergia tootmisesse); metsade majandusliku väärtuse parandamine ja metsandussaadustele lisandväärtuse andmine; põllumajandustoodetele ja mittepuidulistele metsasaadustele lisandväärtuse andmine (sh alameetmed: põllumajandustoodete ja mittepuiduliste metsasaaduste töötlemine; piimandussektori ja mahepõllumajandustootmise kohandumine uute väljakutsetega ning põllumajandustoodete ühise töötlemise edendamine; põllumajandustoodete ühisturustamise edendamine); põllumajandus- ja toidusektoris ning metsandussektoris uute toodete, töötlemisviiside ja tehnoloogiate arendamine (sh alameetmed: põllumajandus- ja toidusektoris ning metsandussektoris uute toodete, töötlemisviiside ja tehnoloogiate arendamise alane koostöö; põllumajandustootjate osalemine toidukvaliteedikavas; toidukvaliteedikavade raames toodetud toodete alane teavitamis- ja edendamistegevus); põllu- ja metsamajanduse infrastruktuur; tootjarühmade loomine ja arendamine.

Teise prioriteeditelje (keskkonna ja paikkonna parandamine) raames – ebasoodsamate piirkondade toetus; Natura 2000 toetus põllumajandusmaale; põllumajanduslik keskkonnatoetus (sh alameetmed: keskkonnasõbraliku majandamise toetus; mahepõllumajandusliku tootmise toetus; ohustatud tõugu looma pidamise toetus; kohalikku sorti taimede kasvatamise toetus; poolloodusliku koosluse hooldamise

toetus); loomade heaolu: loomade karjatamise toetus; vähetootlikud investeeringud (sh alameetmed: kiviaia taastamise toetus; mitmeliigilise põõsasriba rajamise toetus); kaitsemetsa rajamise toetus põllumajandusmaale; Natura 2000 toetus erametsamaale.
Kolmanda prioriteeditelje (maapiirkondade elukvaliteet ja maamajanduse mitmekesistamine) raames – majandustegevuse mitmekesistamine maapiirkonnas (sh alameetmed: mitmekesistamine mittepõllumajandusliku tegevuse suunas; mikroettevõtete arendamine; investeeringud bioenergia tootmisesse); külade uuendamine ja arendamine (sh alameetmed: majanduse ja maaelanikkonna põhiteenused; Eesti lairiba internetivõrgu katvuse tõstmine; külade uuendamine ja arendamine; maapiirkondade kultuuripärandi säilitamine ja selle kvaliteedi parandamine).
Neljanda (horisontaalse, Leader-prioriteeditelje) raames plaanitakse käivitada üks, Leader-meede. Lisaks tuleb MAKi edukaks käivitamiseks toetava meetmena rakendada tehnilise abi meede.
MAKi meetmete alusel makstavaid toetusi menetletakse Euroopa Liidu ühise põllumajanduspoliitika rakendamise seaduse ja selle alusel antavate rakendusaktide alusel.
Käesolev dokument kirjeldab Eesti maaelu olukorda, maaelu arengu strateegiat ning sellest tulenevaid valitud meetmeid.

2. LIIKMESRIIK JA HALDUSPIIRKOND

Eesti paikneb 57. ja 60. laiuskraadi ning 22. ja 28. pikkuskraadi vahel. Eestil on ühine mere- ja maismaapiir Läti Vabariigi ja Vene Föderatsiooniga (piir Vene Föderatsiooniga on ühtlasi ka ELi piir) ning merepiir Soome Vabariigi ja Rootsi Kuningriigiga. Eesti ulatus põhjast lõunasse on 240 km ja idast läände 350 km.
Eesti üldpindala on 45 227 km^2, millest maismaapindala on 43 200 km^2. Üle poole maismaast moodustab metsamaa, kolmandik on põllumajandusmaa ja viiendik on kaetud soode ja rabadega. Nii pindalalt kui rahvaarvult on Eesti üks väiksemaid Euroopa riike. Rahvaarv on EL-27 riikidest väiksem ainult Küprosel, Maltal ja Luksemburgil. Eestist väiksema territooriumiga on Belgia, Luxembourg, Holland, Taani, Küpros, Malta ja Sloveenia. Sellest tulenevalt on Eestil üks EL madalamaid rahvastikutihedusi (31,2 in/km^2), madalam on vastav näitaja üksnes Soomes ja Rootsis.
MAK hõlmab kogu Eesti maapiirkonda ja on selles suhtes horisontaalne kava. Eesti territooriumi haldusjaotuse seadus jaotab Eesti territooriumi maakondadeks, valdadeks ja linnadeks. Vald (mis on ka kohaliku omavalitsuse üksuseks) jaguneb asulateks, milleks on külad, alevikud, alevid ja vallasisesed linnad. Vabariigi Valitsuse 25. novembri 2004. a määruse nr 335 Asustusüksuse liigi, nime ja lahkmejoonte määramise alused ja kord kohaselt on küla hajaasustusega asula või üldjuhul vähem kui 300 alalise elanikuga tiheasustusega asula. Alevik on üldjuhul vähemalt 300 alalise elanikuga tiheasustusega asula. Alev ja vallasisene linn on üldjuhul vähemalt 1000 alalise elanikuga tiheasustusega asula. Maapiirkonnaks loetakse valdade territooriumit. Eestis on 15 maakonda ning 227 kohaliku omavalitsuse üksust: 33 linna ja 194 valda.

Tabel 1. Kohalike omavalitsusüksuste jagunemine rahvaarvu järgi seisuga 01.01.2007. a

Elanike arv	Linnad	Vallad	Kokku
0–1 000		34	34
1001–1500	2	44	46
1 501–2 000	3	35	38
2 001–3 000	0	33	33
3 001–4 000	5	11	16
4 001–5 000	3	12	15
5 001–7 500	5	16	21
7 501–10 000	2	6	8
10 001–50 000	10	3	13
50 001–100 000	2		2
100 001–	1		1
Kokku	33	194	227

Allikas: Siseministeerium

Kogu Eesti territoorium loetakse Lähenemiseesmärgi piirkonnaks, mis tähendab, et, NUTS[1] teise taseme statistilise jaotuse kõigis haldusüksustes on Eesti rahvamajanduse kogutoodang alla 75% ELi keskmisest tasemest. 2005. aastal oli Eesti SKP 59,8% EL-25 keskmisest. Rahandusministeeriumi prognooside kohaselt jõutakse 2008. aastaks 74,2%-ni vastavast tasemest.

3. OLUKORRA ANALÜÜS, STRATEEGIA JA EELHINDAMINE

3.1 OLUKORRA TUGEVATE JA NÕRKADE KÜLGEDE ANALÜÜS

3.1.1 ÜLDINE SOTSIAALMAJANDUSLIK OLUKORD

Maapiirkonna määratlus

OECD määratluses eristatakse kaht hierarhiatasandit - kohalikku ja piirkondlikku. Kohalikul tasandil (LAU1/2) määratleb OECD maakogukondi kui selliseid, mille rahvastikutihedus on alla 150 elaniku ruutkilomeetril (*Working Party...2004)*.

Maakonna arvestuses satub kogu Eesti maapiirkonna hulka, sest isegi Harjumaal koos Tallinnaga on asustustihedus 120,5 in/km². Eestis on üks vald ja valdade koosseisus 6 alevit ja 5 linna asustustihedusega üle 150 in/km², kus elab kokku 22 275 inimest (5% maaelanikest, 1,6% Eesti elanikest).

Selle metoodika järgi on Eestis 11 valdavalt maapiirkonnana (*predominantly rural – PR*) määratletavat maakonda, kus üle 50% elanikest elab valdades (Hiiu, Jõgeva, Järva, Lääne, Lääne-Viru, Põlva, Rapla, Saare, Valga, Viljandi ja Võru). Nende maakondade valdades elab 260 321 inimest, s.o 57,4% maaelanikest ja 19,2% Eesti elanikkonnast.

Olulise maapiirkonna (*intermediate region – IR)* kategooriasse (15–50% elanikest elab maapiirkonnas) satuvad Harju (16,5% vallaelanikke), Pärnu (43,3%) ja Tartu

[1] NUTS – statistiliste territoriaaljaotuste nomenklatuur.

(27,3%) maakond – kokku 166 048 elanikku (36,6% maaelanikest, 12,2% kogu Eesti rahvastikust).
Valdavalt linnapiirkonnaks (*predominantly urban – PU*) saab seejuures lugeda ainult Ida-Viru maakonda 12%lise vallaelanikkonnaga: kokku 21 144 inimest (4,7% maa-, 1,6% Eesti elanikest). Ida-Viru maakonnas ehk NUTS järgi Kirde-Eestis elab ainult 13% Eesti elanikkonnast ja maakonna 7 linna elanikkond (155 000 inimest) moodustab 17,2% Eesti linnade rahvastikust, mistõttu Kirde-Eesti näitajad ei kajasta Eesti linnade tegelikku olukorda.
Et valdava enamiku valdade koosseisus olevate linnade ja alevite asustustihedus on alla 150 in/km², ei kajasta OECD metoodika adekvaatselt Eesti maapiirkondade määratlust. Sellest tulenevalt on Eesti puhul otstarbekas kasutada ka edaspidi juurdunud ja Eesti Statistikaameti (ESA) poolt kasutatavat metoodikat, mille järgi saab maapiirkonna rahvastikuks arvestada valdade elanikke. ESA andmetel oli 1. jaanuari 2006. a seisuga valdades 447 663 elanikku (33,3% Eesti elanikest). Valdade keskmine asustustihedus oli 10,6 in/km². Lisaks sellele on Leaderi puhul senini maapiirkonnana käsitletud ka teatud elanike arvuga (kuni 4000) väikelinnasid.

Tabel 2. Linnad, mille elanike arv on väiksem kui 4000 (2007. a 1. jaanuari seisuga)

Kunda linn	3751
Kärdla linn	3724
Loksa linn	3469
Tõrva linn	3112
Narva-Jõesuu linn	2734
Püssi linn	1837
Mustvee linn	1648
Võhma linn	1544
Kallaste linn	1152
Mõisaküla linn	1073

Allikas: Statistikaamet

Tabel 3. Vallasisesed linnad, mille elanike arv on väiksem kui 4000 (2007. a 2. aprilli seisuga)

Kehra	3070
Räpina	2744
Tamsalu	2561
Otepää	2231
Kilingi-Nõmme	2125
Karksi-Nuia	1995
Antsla	1583
Lihula	1544
Abja-Paluoja	1379
Suure-Jaani	1203

Allikas: Rahvastikuregister

Kaart 1. Eesti vallad 2005. a alguse seisuga

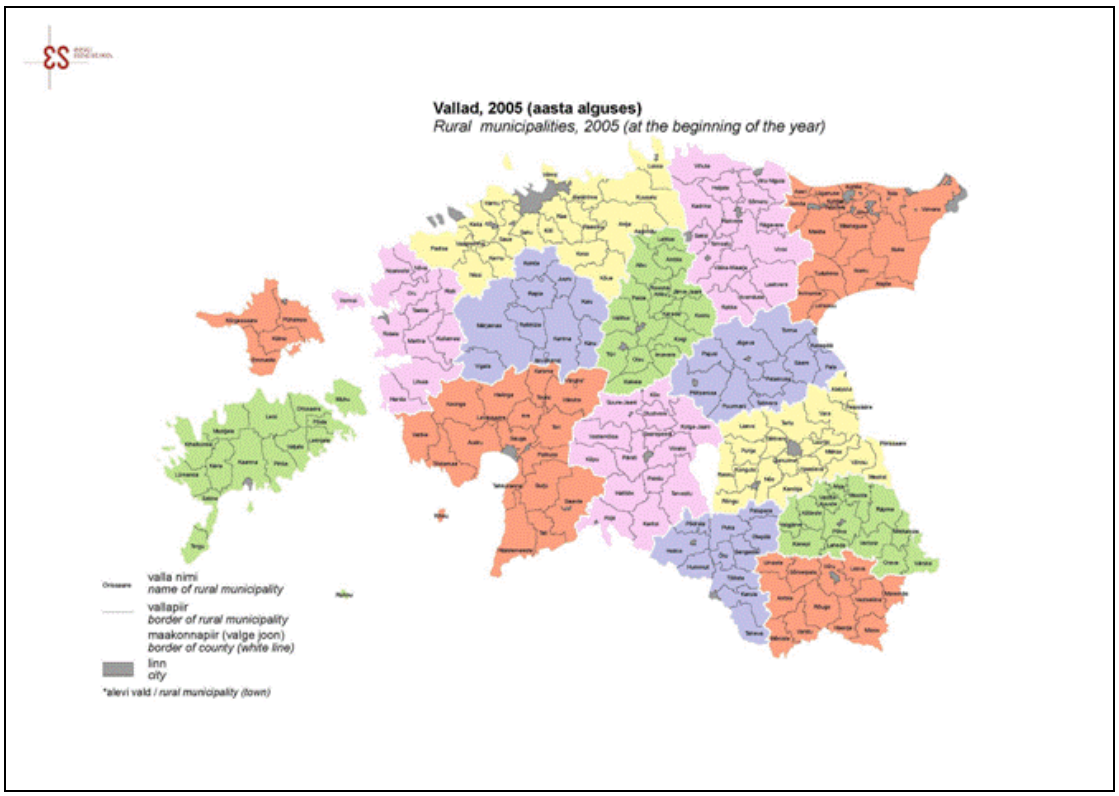

Demograafiline olukord

Rahvaarv on Eestis taasiseseisvumise järel kiiresti kahanenud, esimestel taasiseseisvuse aastatel eelkõige väljarände, seejärel negatiivse iibe tõttu.

Eesti rahvaarvu vähenemine on viimastel aastatel pidurdunud. 2001. a 1. jaanuari seisuga oli Eestis 1 367 tuhat elanikku, 2006. a alguses aga 1 344,7 tuhat (vähenemine aastas keskmiselt 0,33%). Esialgsete hinnangute kohaselt oli 2007. aasta 1. jaanuari seisuga rahvaarv 1 342 tuhat elanikku. Naiste osatähtsus rahvastikus on Eestis 53,9%, valdades 51,7%.

Tabel 4. Rahvastik, 1. jaanuar (tuhat) (www.stat.ee)

	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Kogu Eesti	1367,0	1361,2	1356,0	1351,1	1347,0	1344,7
Vallad	445,7	443,2	453,2	451,1	449,7	447,7
sh külad	284,3	282,2	281,3	278,3	280,2	272,2
alevid ja alevikud	154,2	152,4	151,5	150,5	145,3	139,9
vallasisesed linnad	7,2	8,6	20,4	22,3	24,2	35,6
Maaelanikkonna osatähtsus, %	32,6	32,6	33,4	33,4	33,4	33,3

Valdavalt (*PR*) ja olulises (*IR*) maapiirkonnas (OECD määratlus*)* elas 2003. aastal 56,3% EL-25 (ELi liikmesriigid seisuga 01.05.2004) ja 51,4% EL-15 (ELi liikmesriigid seisuga 30.04.2004) elanikkonnast.

Joonis 1. Eesti rahvastikudünaamika aastatel 1972–2005

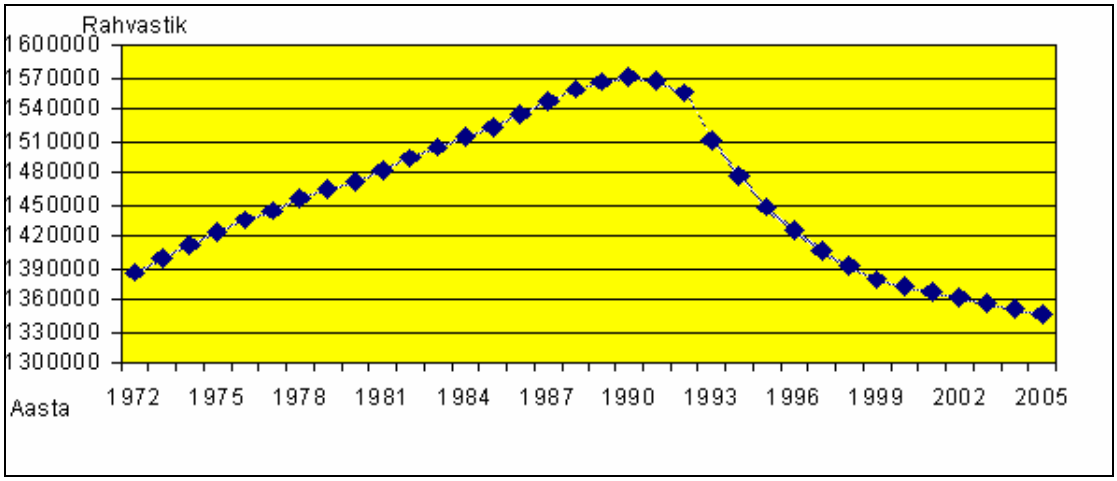

Allikas: Eesti Statistikaamet

Maaelanikkonna osatähtsus on viimastel aastatel stabiliseerunud – 2001. ja 2002. aastal 32,6% ja aastatel 2003–2006 33,3–33,4% kogu elanikkonnast. ESA andmetel elas 1989. aastal maapiirkonnas 446 800, 1999. aastal 437 566 ja 2006. a alguses 447 663 inimest. Viimaste aastate positiivne rahvastikudünaamika tuleneb otseselt Tallinna ja Tartu elanike siirdumisest linnalähialadele, kusjuures säilivad tihedad sidemed (töö, kool, teenindus) linnaga.
2001. aastal kahanes vallaelanikkond 0,56%, 2002. aastal kasvas 2,3% ning aastatel 2003 ja 2004 kahanes vastavalt 0,46 ja 0,31%. Võrreldes 2000. a algusega on vallaelanike arv 2006. a alguseks jäänud praktiliselt samaks.

Tabel 5. Rahvastik soo, vanuserühma ja asustusüksuse liigi järgi, 1. jaanuar

Aasta	Üksus	Mehed ja naised	Vanuse-rühmad kokku	0–14	15–44	45–64	65+	Mehed ja naised, %
2000	Kogu Eesti	Kokku	1 372 071	250 503	578 778	337 160	205 630	100
		Mehed	632 709	128 511	286 454	150 561	67 183	46,1
		Naised	739 362	121 992	292 324	186 599	138 447	53,9
	Vallad	Kokku	447 646	93 338	175 484	107 990	70 834	100
		Mehed	216 679	48 012	92 440	52 492	23 735	48,4
		Naised	230 967	45 326	83 044	55 498	47 099	51,6
2006	Kogu Eesti	Kokku	1 344 684	202 429	580 007	280 749	281 499	100
		Mehed	619 299	103 988	289 727	150 831	74 753	46,1
		Naised	725 385	98 441	231 720	129 918	206 746	53,9
	Vallad	Kokku	447 663	74 162	187 327	110 067	76 107	100
		Mehed	216 105	38 149	97 600	53 891	26 465	48,3
		Naised	231 558	36 013	89 727	56 176	49 642	51,7

Allikas: Eesti Statistikaamet (www.stat.ee)

Rahvastiku vanuselise koosseisu muutust iseloomustab noorte osatähtsuse vähenemine ning vanemaealiste osatähtsuse kasv. Kuni 15-aastasi oli 2006. a alguses rahvastikust 15,1% (2000. a 18,3%) ning 65-aastasi ja vanemaid 20,9% (2000. a 15%). Valdades olid 2006. a vastavad näitajad 16,6% ja 17,0%. Meestest oli kuni 15-aastasi 16,8%, 65-aastasi ja vanemaid 12,1%. Valdade vastavad näitajad olid 17,7% ja 12,2% ning linnades 16,3% ja 12,0%. Naiste hulgas moodustasid kuni 15-aastased

13,6%, 65-aastased ja vanemad aga 28,5%, sealhulgas valdades vastavalt 15,6% ja 21,4% ning linnades 12,6% ja 31,8%.
Tööealiste osatähtsus Eestis tervikuna tõusis alates 2003. aastast 0,7% võrra ja jõudis 2006. a alguseks 68,2%ni. Oma osa selles on viimasel ajal vähenenud suremisel (pikenenud oodataval elueal).
Lätis oli 2005. a algul 65-aastaste ja vanemate osatähtsus samasugune kui Eestis (16,5%), Leedus oli see näitaja 15,1%. Vanadest liikmesriikidest oli 65-aastaste ja vanemate osatähtsus ELis kõige suurem Itaalias – 19,5% ja kõige väiksem Iirimaal 11,2%.
Demograafilise tööturusurve indeksi (DTI) arvutamiseks jagatakse rahvastik vanuses 5–14 rahvastikuga vanuses 55–64.

Tabel 6. Demograafilise tööturusurve indeksi dünaamika (www.stat.ee)

	1989	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Kogu Eesti	1,27	1,19	1,18	1,14	1,09	1,03	0,96	0,91
Vallad	1,38	1,34	1,33	1,30	1,25	1,18	1,11	1,05
Linnad	1,23	1,12	1,10	1,06	1,00	0,95	0,89	0,84

Demograafiline tööturusurve indeks näitab, et Eesti rahvastik vananeb pidevalt ja üsna kiiresti. 1989. aastaga võrreldes on indeks langenud 1,27-lt kuni 0,91ni 2006. aastal (-28,3%). Maapiirkonna analoogne näitaja vähenes 1,38-lt kuni 1,05ni (-23,9%). Eriti on halvenenud olukord linnades, kus DTI on jõudnud 0,84ni, langedes 31,7%. Eesti põllumajandussektori arengus on üheks oluliseks takistuseks saamas kvalifitseeritud tööjõu nappus. Seetõttu on oluline aidata kaasa täiendavate töökohtade loomisele maapiirkonnas.

Majanduslikud jõud

Eesti viimase kümne aasta keskmine majanduskasv on olnud 6,9%, ELis on sellest rohkem suutnud vaid Iirimaa – 7,8%. Et EL-25 keskmine majanduskasv on samal ajal olnud keskmiselt 2,3%, on Eesti SKP inimese kohta ostujõu pariteeti arvestades jõudnud algselt umbes kolmandikult kahe kolmandikuni 2006. aastal (64,9%) EL keskmisest tasemest. Praeguse arengu jätkudes võime 2010. aastaks jõuda u 75–77%ni EL keskmisest.
Üle poole (70% 2004. aastal) riigi majanduskasvust leidis aset Põhja-Eestis, järgnes Lõuna-Eesti (12,6%). Ülejäänud piirkondade osatähtsus oli 4,4–7,8% vahel. Piirkondlikud erinevused sisemajanduse koguproduktis on viimastel aastatel pidevalt kasvanud.
Aastatel 1998–2004 on kasvanud Põhja-Eesti (+3,2%) osatähtsus ning vähenenud ülejäänud piirkondade oma.
2000–2004 on SKP elaniku kohta kasvanud keskmiselt 55,9%. Kasv on regiooniti ebaühtlane: Põhja-Eestis 62,1%, Lõuna-Eestis 58,6%, Kesk-Eestis 50% ning Kirde-Eestis 42,7% ja Lääne-Eestis 41,4%. Põhja-Eestis ületas SKP elaniku kohta riigi keskmist näitajat 1,6 korda. Kirde-Eesti vastav näitaja oli 59,8% ning ülejäänud piirkondades 68,6–69%.
2005. aastal oli SKP jooksevhindades 173,1 mld krooni ja 2000. a püsivhindades 142,0 mld krooni ehk 10,5% suurem kui 2004. aastal. Eesti SKP kasv osutus oodatust märgatavalt kiiremaks nii sisenõudluse kui ekspordi oluliselt kiirenenud kasvu tõttu. Sisenõudluse tõus oli peamiselt tingitud eratarbimiskulutuste ning investeeringute kasvutempo kiirenemisest, kuigi ka valitsemissektori lõpptarbimiskulutuste kasv osutus oodatust suuremaks. Prognoositust märgatavalt kiirem ekspordi kasvutempo

tulenes nii välisnõudluse oodatust veidi jõulisemast kasvust kui ka ELiga ühinemise prognoositust pikaajalisemast mõjust.

Tabel 7. Sisemajanduse koguprodukt aastatel 2004–2006 ja prognoos aastateks 2007–2010, (%)

	2004	**2005**	**2006**	**2007***	**2008***	**2009***	**2010***
SKP reaalkasv	8,1	10,5	11,4	9,2	8,3	7,7	7,5
SKP püsivhindades (mld EEK)	128,5	142,0	158,1	172,7	186,9	201,4	216,6
SKP nominaalkasv	10,4	18,0	18,2	14,6	13,9	12,6	11,5
SKP jooksevhindades (mld EEK)	146,7	173,1	204,6	234,5	267,1	300,8	335,2
RKP jooksevhindades (mld EEK)	139,3	164,3	195,7	224,8	256,1	288,8	322,4
Lisandväärtuse kasv							
Primaarsektor	-7,2	2,3	0,2	1,8	2,3	2,2	2,3
Tööstus	10,5	11,7	11,9	10,5	10,2	9,5	9,2
Ehitus	7,1	19,8	13,3	13,4	10,6	9,6	9,3
Muud teenused	7,2	10,6	10,9	8,8	7,6	7,2	7,0

Allikas: Rahandusministeerium, Eesti Statistikaamet.

2006. aastal kiirenes Eesti majanduse kasv 11,4%ni, tuginedes nii suurenenud sisenõudlusel kui ekspordi tõusul. Sisenõudluse aastane kasvutempo kiirenes 2005. aastaga võrreldes 15,1%ni, mistõttu selle panus majanduskasvu suurenes märgatavalt. Sisenõudluse kasvu kiirenemine oli tingitud valdavalt eratarbimise ja investeeringute kasvu hoogustumisest. Sisenõudluse tõusu toetas ka valitsemissektori lõpptarbimiskulutuste kiirenenud kasv. Sisenõudluse osakaal suurenes 107,3%ni jooksevhindades arvutatud SKPst.

Ekspordi kasvutempo 2006. aastal aeglustus ning selle panus majanduskasvu alanes 9,1%ni. Kaupade ja teenuste ekspordi osakaal SKPs alanes 79,8%ni. Impordi kasv aeglustus samuti, kuid selle tempo oli ekspordi kasvust kiirem, mille tagajärjel neto-ekspordi mõju majanduskasvule osutus taas negatiivseks.

Rahandusministeeriumi prognoosi kohaselt kasvab Eesti majandus 2007. aastal 9,2%, majanduskasv tugineb sisenõudluse ning ekspordil kasvul. Sisenõudluse kasvu toetab lisaks tarbimise ja investeeringute kiirele kasvule ka valitsemissektori lõpptarbimis-kulutuste tõus. Sisenõudluse panus majanduskasvu alaneb oluliselt 2006. aastaga võrreldes, seda eratarbimiskulutuste ja investeeringute kasvu aeglustumise arvel. Kaupade ja teenuste ekspordi ja impordi kasvud aeglustuvad 2007. aastal 2006. aastaga võrreldes, kuid tugeva sisenõudluse tõttu kasvab import ekspordist kiiremini.

Aastatel 2009–2010 on oodata ekspordi ja impordi kasvu aeglustumist, kuid eksport kasvab impordist kiiremini ning netoekspordi panus majanduskasvu suureneb. Sisenõudlus kasvab majanduse keskmisest kasvust aeglasemalt ning selle mõju majanduskasvule peaks alanema.

Joonis 2. Sisemajanduse koguprodukti reaalkasv aastatel 1994–2006 ja prognoos aastateks 2007–2010, (%)

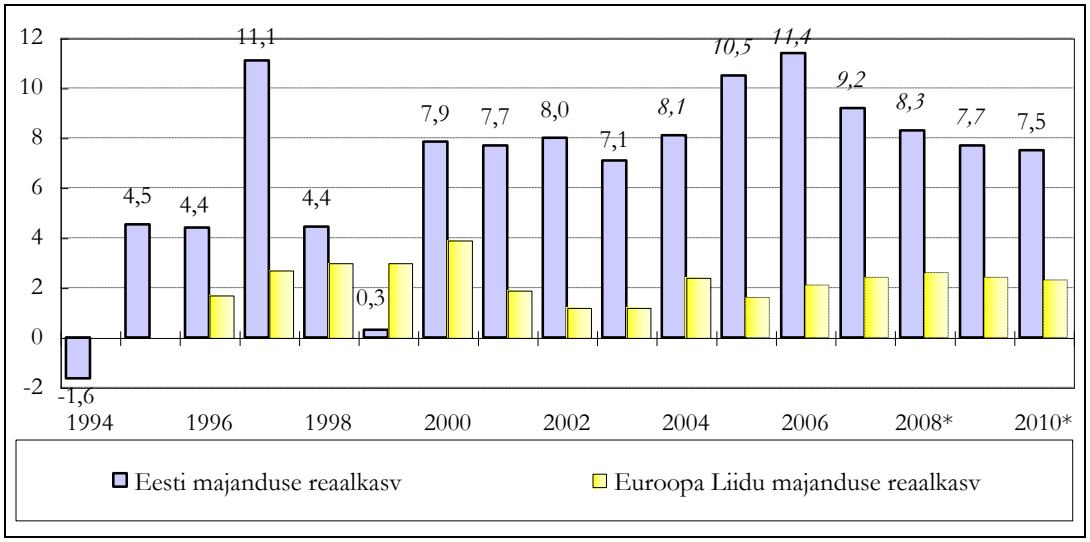

Allikas: Eesti Statistikaamet, Rahandusministeerium.

Aastatel 2007–2008 prognoositakse inflatsiooni kiirenemist vastavalt 4,9% ja 5,2%ni. Seejärel võib oodata hinnakasvu aeglustumist 2009. aastal 4,4%ni. Ühelt poolt jõulisest majanduskasvust ning tööpuuduse märgatavast vähenemisest tingitud sissetulekute kasvu kiirenemine ning teiselt poolt eluasemega seotud administratiivsed hinnatõusud toovad kaasa kiire inflatsiooni 2007. aastal. Kui nõudluspoolsete tegurite mõju hakkab 2008. aastal vähenema, siis inflatsiooni jätkuv kiirenemine tuleneb aasta algusesse ajastatud erinevatest aktsiisitõusudest. Alates 2009. aastast, kui eratarbimise ja palkade arengud ei tohiks tekitada enam täiendavaid surveid hindadele, hakkab ka inflatsioon aeglustuma.

EUROSTATi regionaalstatistika andmetel moodustas 2003. aastal EL-25 maapiirkonna lisandväärtuse osatähtsus 44,8% ja EL-15 oma 43,5% kogu lisandväärtusest.

Eesti vastavaks näitajaks on märgitud 92,4%. Siinjuures on valdavalt linnapiirkonnaks peetud ainult Ida-Virumaad ehk NUTS 3 järgi Kirde-Eestit, kus elab 13% Eesti elanikkonnast ja 17,2% linnade rahvastikust.

Hinnanguliselt saab Eesti maapiirkonna tegeliku lisandväärtuse osatähtsuseks lugeda 18–19%.

Joonis 3. Lisandväärtuse reaalkasv, (%)

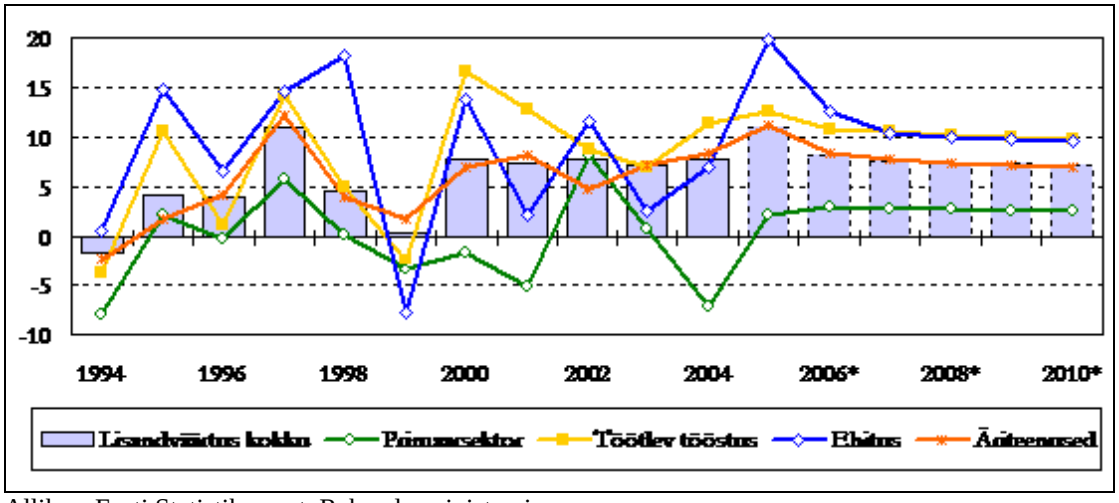

Allikas: Eesti Statistikaamet, Rahandusministeerium.

Tootlikkus, keskmine palk

Tööjõu tootlikkus hõivatu kohta oli 1996. aastal kolm korda väiksem EL-25 tasemega võrreldes. 2000. aastal tõusis tootlikkus 42%ni ja 2005. aastal 57%ni ning 2007. aastaks on oodata 65%ni jõudmist. SKP elaniku kohta on seejuures kasvanud sünkroonselt tööjõu tootlikkusega, edestades viimast 1–2 protsendipunkti (edaspidi pp) võrra.

Joonis 4. Reaalne konvergents ELiga, (%, võrreldes EL-25)

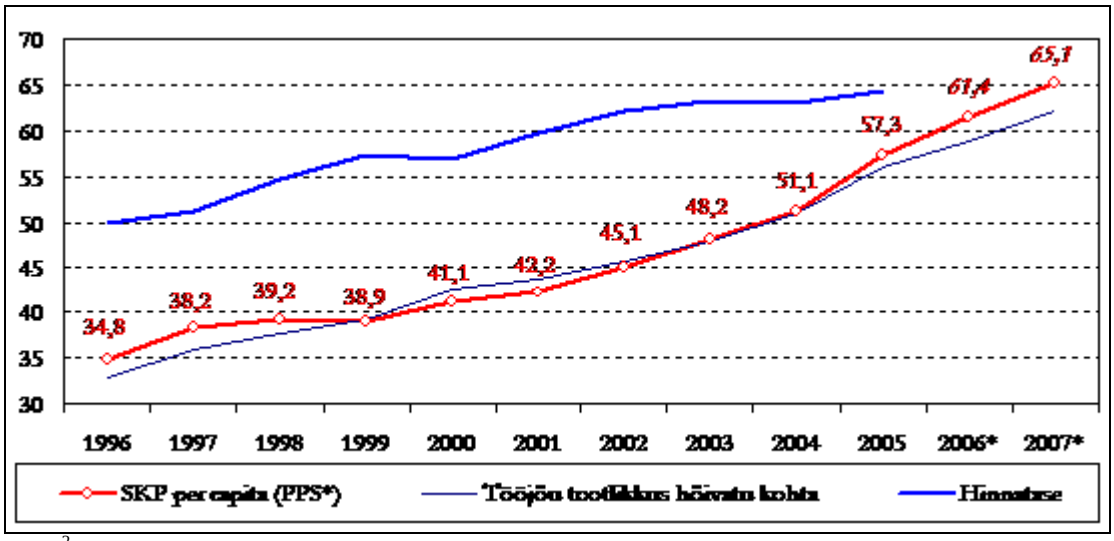

*PPS[2].
Allikas: Eurostat.

Tööviljakuse kasv jätkus 2005. aastal samas tempos kui 2004. aastal, ületades reaalpalkade kasvu. Tööviljakus kasvas 2005. aastal 8,9%, samal ajal kui reaalpalgad kasvasid 6,4%. Seega on paaril viimasel aastal kiirete majandusarengute taustal tööjõukulude ennakkasv taandunud. Hõivatute arvu kiire suurenemise tõttu aeglustub 2006. ja 2007. aastal tööviljakuse kasv vastavalt 6,3 ja 6,5% ning palkade reaalkasvuks võib oodata 8,7 ja 7,7% (Rahandusministeeriumi 2006. a suvine majandusprognoos).
Rahandusministeeriumi analüüs tootmisfunktsiooni[3] meetodil näitab, et kui aastatel 2003–2004 kasvas Eesti majandus veidi alla oma potentsiaalse taseme, siis 2005. aastal ületas kasv antud taset u 2 pp võrra. Pikemas perspektiivis on majanduskasv potentsiaalse taseme lähedal, olles 2006. aastal 0,14 pp võrra potentsiaalsest suurem ning aastatel 2007–2010 keskmiselt 0,31 pp võrra väiksem. Eelmise aasta väga kõrge kasvu põhjustena võib välja tuua sisenõudluse kasvu oodatust suurema kiirenemise tulenevalt eurotsooni intressitsükli põhjast, mis langes kokku kiire majanduskasvuga Eestis, ning sellega kaasnenud kindlustunde tõusu, mis suurendas tarbimist ja investeeringuid. Lisaks vähenesid seoses ELiga ühinemisega väliskaubanduse piirangud, mistõttu toimus ühekordne hüpe ekspordimahtudes.

Tabel 8. Tööturg, tootlikkus ja keskmine palk aastatel 2004–2005 ja prognoos aastateks 2006–2010 (15–74-aastased), (%)

[2] PPS – ostujõu pariteedi alusel arvutatud SKP
[3] SKP lõhe ja tsükliliselt tasandatud eelarvepositsiooni hindamise metoodikat on kirjeldatud Eesti 2004. aasta mais avaldatud Konvergentsiprogrammi lisas 3.

	2004	2005	2006*	2007*	2008*	2009*	2010*
Tööhõive kasv	0,2	2,0	3,2	1,8	0,5	0,5	0,5
Tööhõive (tuh inimest)	595,5	607,4	626,6	637,8	641,2	644,3	647,7
Tööpuuduse määr	9,6	7,9	6,8	6,0	6,0	6,0	5,8
Tööjõu tootlikkuse kasv (hõivatute arvu järgi)	7,6	8,9	6,4	6,4	7,2	7,0	6,9
Hüvitised töötajatele, kasv	10,1	16,0	17,7	14,2	10,6	9,7	9,3
Keskmise palga reaalkasv	5,2	6,4	8,7	7,7	5,4	5,6	5,3
Keskmine palk (EEK)	7287	8073	9170	10261	11265	12281	13337

Allikas: Rahandusministeerium, Eesti Statistikaamet.

Tegevusalade järgi soodustas 2005. aastal palkade kiiret kasvu palkade kasv töötlevas tööstuses, energeetikas, tervishoius, põllumajanduses ning metsamajanduses. Ka järgnevatel aastatel ootame palkade kasvu jätkumist, millele avaldavad mõju soodsad majandusarengud.

Joonis 5. Brutopalga[4], hõive[5] ja tööviljakuse kasv, (%)

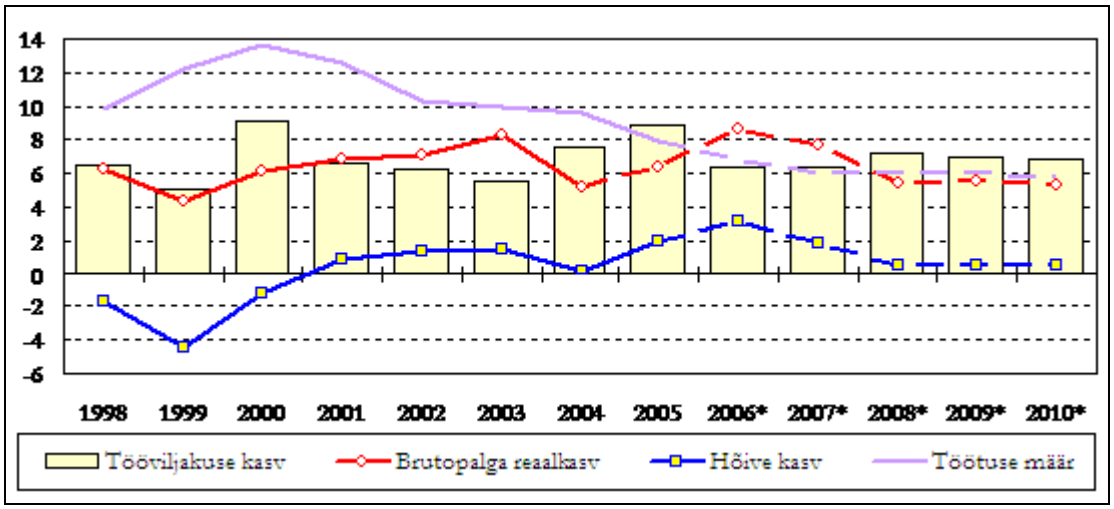

Allikas: Eesti Statistikaamet, Rahandusministeerium.

2005. a kokkuvõttes kasvas brutopalk 10,8% ning reaalpalk 6,4%, vaatamata kiirenenud inflatsioonile. Brutokuupalga kiiret kasvu toetasid 2005. aastal soodsad majandusarengud, sh ekspordi kasv ja kiired arengud siseturul. Et Eesti tööturu üks suurem probleem on kvalifitseeritud tööjõu nappus ja sellest tulenev surve palkade tõusule, siis tulumaksu määra alandamine ning maksuvaba miinimumi tõstmine ei ole vastupidiselt varem eeldatule palkade kasvu tagasi hoidnud. Seetõttu kiirenes netopalga nominaalkasv koguni 16%ni eelnevate aastate 9–10%ga võrreldes. Samal ajal avaldas palga kasvule ülespoole survet maksuhalduri tõhus töö ümbrikupalkade vähendamisel ennekõike ehitussektoris, kuid ka hotellides ja restoranides. Tegevusalade järgi soodustas 2005. aastal palkade kiiret kasvu veel palkade kasv töötlevas tööstuses, energeetikas, tervishoius, põllumajanduses ning metsa-majanduses.

[4] Alates 1998. aastast ei sisalda brutokuupalk ravikindlustushüvitist
[5] 15–74-aastased, hõivatute arv kuni aastani 1996 on erandina 15–69-aastaste seas

Tööhõive

2005. aastal kasvas Eestis hõivatute arv 2,0% ehk 11 900 inimese võrra, tuues kaasa tööpuuduse määra vähenemise 7,9%ni. 2005. aastal kasvas hõive peamiselt veonduses, laonduses, kinnisvara-, üürimis- ja äritegevuses, hotellides, restoranides, energeetikas ning ehituses. Hõive vähenes peamiselt põllumajandussektoris ning töötlevas tööstuses.

Joonis 6. Tööturu arengud, [6] (%) (tuhat inimest)

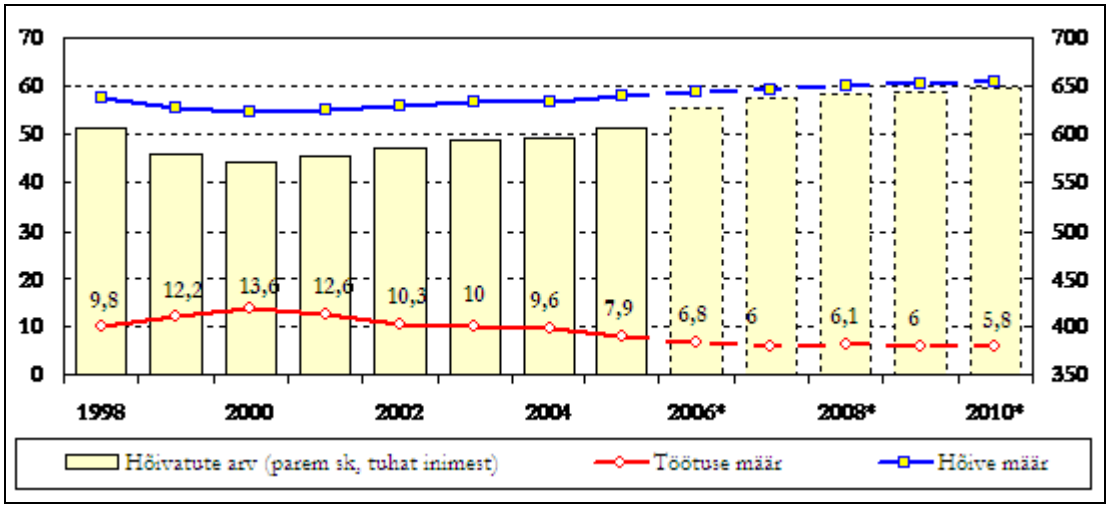

Allikas: Eesti Statistikaamet, Rahandusministeerium.

2006. aastast hakkab tööealise elanikkonna arv demograafiliste muutuste tõttu kiirenevas tempos vähenema. Selle põhjus on sündimuse järsk langus alates 1990. aastate algusest. Kui 2005. aastal oli tööealist elanikkonda 1 048,6 tuhat inimest, siis järgmise viie aasta jooksul võib oodata selle arvu vähenemist kokku u 20 tuhande inimese võrra.

Seetõttu võib keskpikal perioodil oodata ka mitteaktiivsete arvu vähenemist. Kui 2005. aastal oli mitteaktiivseid 389 tuhat inimest, siis järgmise viie aasta jooksul (aastaks 2010) võib oodata mitteaktiivsete arvu vähenemist kokku u 47 tuhande inimese võrra.

Tabel 9. Tööhõive määr soo ja vanuserühma järgi aastatel 2000–2005, (%) (www.stat.ee)

TÖÖHÕIVE MÄÄR 2000–2005, (%)						
Sugu, vanuserühm	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Mehed ja naised						
15–24	31.5	31.1	27.8	28.8	26.8	28.6
25–49	76.2	76.6	77.4	78.8	78.8	79.7
50–69	46.0	47.3	50.9	51.2	52.6	54.1
50–74	39.7	40.9	44.0	44.2	45.6	46.7
Kokku 15–74	54.7	55.2	55.9	56.7	56.8	57.9
16 kuni pensioniiga	65.2	65.3	65.6	65.8	66.0	67.0
Mehed						

[6] Alates 1997. aastast 15–74-aastased; hõivatute arv kuni aastani 1996 (k.a) on erandina 15–69-aastaste seas

15–24	35.8	37.2	33.9	34.9	31.8	32.2
25–49	79.3	79.9	81.9	82.5	82.1	83.0
50–69	52.9	53.0	54.9	56.2	56.1	56.3
50–74	47.1	46.9	48.5	50.1	50.7	49.9
Kokku 15–74	60.0	60.4	61.1	62.0	61.3	61.5
16 kuni pensioniiga	67.2	68.1	68.8	68.5	68.1	68.4
Naised						
15–24	27.0	24.6	21.6	22.6	21.5	25.0
25–49	73.2	73.4	73.1	75.2	75.8	76.7
50–69	40.8	43.0	47.8	47.4	49.9	52.4
50–74	34.5	36.7	40.7	40.0	41.9	44.5
Kokku 15–74	50.1	50.6	51.4	52.1	52.9	54.8
16 kuni pensioniiga	63.2	62.5	62.4	62.9	63.9	65.7

Aastatel 2000–2005 on 15–74-aastaste tööhõive määr suurenenud 3,2 pp (54,7 kuni 57,9%). Seejuures on naiste tööhõive määr kasvanud 4,7, meeste oma aga 1,5 pp. Vaatamata sellele jääb naiste tööhõive määr (54,8%) meeste omast (61,5%) märgatavalt väiksemaks. Samas aga kahaneb see vahe oluliselt 16-aastaste kuni pensioniealiste arvestuses (vastavalt 65,7 ja 68,4%).

15–64-aastaste tööhõive määr oli 2004. aastal EL-25 ja EL-15 keskmisena vastavalt 63,3 ja 64,7%, sealhulgas naiste tööhõive määr oli 55,7 ja 56,8%.

Eestis on tööhõive määr kasvanud nii naiste kui meeste arvestuses kõigis vanuserühmades, välja arvatud 15–24-aastaste rühmas, kus hõive määr on langenud 2,9 pp, selhulgas naistel 2 ja meestel 3,6 pp.

Tööjõu haridustase on alates 2000. aastast kasvanud. Kolmanda taseme haridusega tööjõu osatähtsus suurenes 30%lt 2000. aastal 34%ni 2005. aastal, keskhariduseta tööjõu osatähtsus kahanes aga samal ajal 12%lt 10%ni. See on viimastel aastatel 10 000le liginenud kõrghariduse lõpetanute tööturule jõudmise tagajärg. Üliõpilaste suurenenud arv peegeldub ka asjaolus, et 15–24-aastaste mitteaktiivsete arv kasvas 2005. aastal 1997. aastaga võrreldes 30 000 võrra, jõudes 137 000ni.

2006. aastal on oodata hõive kasvu 3,2% ning töötuse määra vähenemist 6,8%ni. Aastatel 2007–2010 kasvab hõive keskmiselt 0,8% ning tööpuuduse määr langeb 5,8%ni.

Lisaks kiirele kasvule teatavates majandusharudes ja sellest tulenevale hõivatute arvu kasvule on töötute arvu vähendamisel oluline roll riigi tööturupoliitikal läbi aktiivsete meetmete üha laialdasema rakendamise.

EL-25 primaarsektoris oli keskmiselt hõivatud 4,9% kõigist töötajatest (EL-15 – 3,7%). Eesti suund on analoogne ja vastav näitaja oli 2005. aastal jõudnud 5,3%ni. Leedus, Lätis ja Soomes oli analoogne hõive vastavalt 14,8, 12,6 ja 4,9%. Sellistes pikkade põllumajandustraditsioonidega riikides nagu Taani ja Saksamaa oli primaarsektoris hõivatud vastavalt 3,2 ja 2,3% kogu riigi tööjõust.

EUROSTATi 2003. a andmetel oli OECD metoodikat kasutades Eesti maapiirkonnas tööga hõivatud 88,4% kõigist Eesti tööga hõivatutest.

Eesti tööjõu-uuringu 2003. a andmetel oli maapiirkonnas 167 900 hõivatut, s.o 28,3% kõigist Eesti tööga hõivatutest. EL-25 ja EL-15 vastavad arvud olid 51,2 ja 46,6%. 2004. a andmetel on maapiirkonnas hõivatuid 169 100 ning 2005. aastal 172 800 (28,4% riigi kõigist hõivatutest).

Joonis 7. Hõive maal majandussektorite kaupa aastatel 1999–2005, (%)

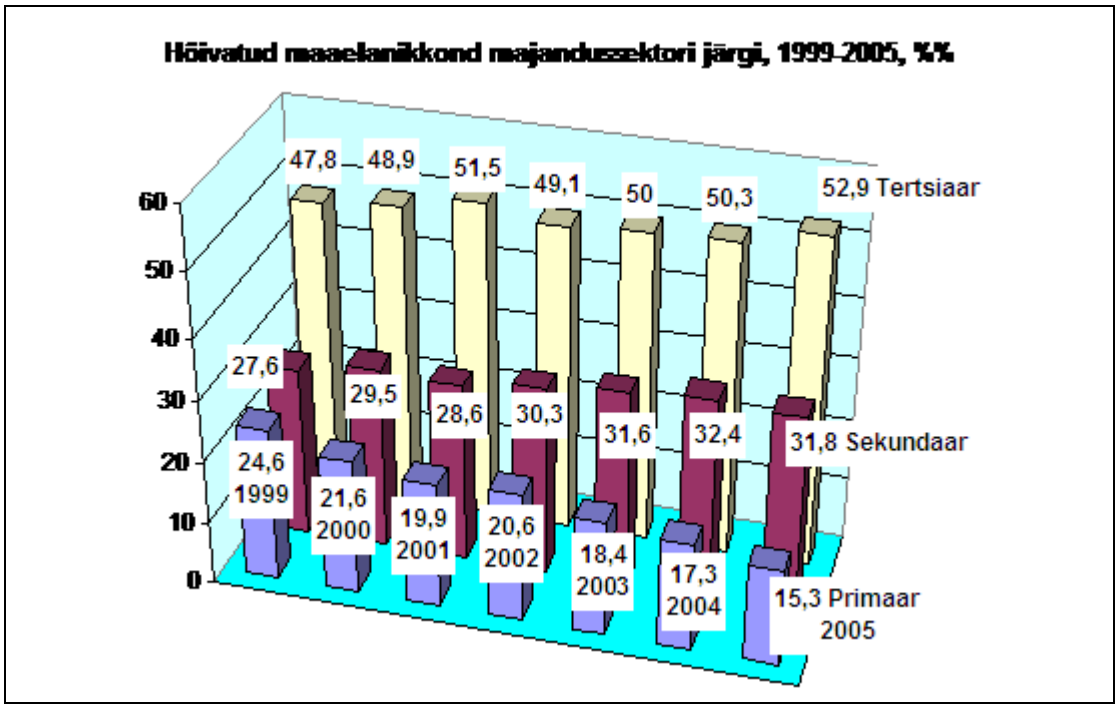

Allikas: ESA tööjõu-uuringud

Maapiirkonnas on alates 1989. aastast tööga hõivatute arv vähenenud 246,3 tuhandest kuni 172,8 tuhandeni 2005. aastal (-29,8%). Primaarsektori (põllumajandus, jahindus, metsandus ja kalandus) osatähtsus tööhõives on 1989. aastaga võrreldes vähenenud 3,7 korda (55,9%st kuni 15,3%ni), tertsiaarsektori (teenindus) osakaal on kasvanud 1,4 ning sekundaarsektori (töötlev tööstus, mäetööstus, ehitus, energeetika, gaasi- ja veevarustus) osatähtsus 1,2 korda. Kokku on nimetatud ajavahemikul primaarsektori hõive vähenenud 111,2 tuhande hõivatu võrra, samal ajal kui hõive suurenemine sekundaarsektoris (10 000) ja tertsiaarsektoris (27 600 inimest) suutis kompenseerida sellest ainult 33,8%.

Viimase viie aasta jooksul on maapiirkonnas täheldatav primaarsektori hõive osatähtsuse jätkuv vähenemine (1–2% aastas), sekundaarsektori kasv (u 1% aastas) ning tertsiaarsektori stabiliseerumine 50–53% juures.

Aastail 2000–2005 vähenes põllumajanduses ja jahinduses hõivatute arv 18 200 võrra (43,8%) ning ESA kogumiku "Tööjõud 2005" andmetel oli selles valdkonnas hõivatud ainult 23 400 inimest, mis moodustas 3,9% kõigist riigi hõivatutest.

Tabel 10. Põllumajanduse ja jahinduse tööhõive aastatel 2000–2005

Aasta	Hõivatud, tuhat	Muutus eelneva aastaga võrreldes	
		(tuhat)	(%)
2000	31,5	-10,1	-24,3
2001	29,0	-2,5	-7,9
2002	30,1	1,1	3,8
2003	25,9	-4,2	-14,0
2004	24,2	-1,7	-6,6
2005	23,4	-0,8	-3,3

Allikad: ETU 2000–2005

Eesti tööjõu-uuringu andmetel on hõivatud maarahvastiku vanuseline struktuur mõnevõrra parem Eesti keskmisest. 25–49-aastaste osakaal on 4,6% võrra suurem, 50-74-aaastaste osatähtsus aga 3,2% võrra väiksem kui Eesti keskmine.

Tabel 11. Hõivatud rahvastik vanuserühma järgi, 2005. aastal (aastakeskmine, %)

Vanuserühm	Eesti keskmine	Maarahvastiku keskmine	Põllumajanduses ja jahinduses[7]
15–24	9,8	7,8	4,9
25–49	61,6	66,9	42,0
50–74	28,6	25,3	53,1
Kokku 15–74	100,0	100,0	100,0
16 kuni pensioniiga	92,4	93,4	80,1

Allikas: ETU 2004.

2001. a põllumajandusloenduse andmetel oli olukord mõnevõrra halvem: 25–49-aastaste osatähtsus 42% ning 50–74-aastaste osakaal 53,1%.
Kuni 39-aastased ainuomanikud moodustasid 2001. aastal 15,6% kõigist põllumajanduslike majapidamiste ainuomanikest ning 65-aastased ja vanemad 30,6%. Järgnevate aastate jooksul on noorte osatähtsus veelgi vähenenud. Põllumajanduse Registrite ja Informatsiooni Ameti (PRIA) andmetel moodustasid 2005. aastal ühtse pindalatoetuse (ÜPT) taotlejatest kuni 39-aastased 13,4% ning 65-aastased ja vanemad 29,6%, mis viitab majapidamiste omanike vanuserühmade tõsisele disproportsioonile ning nõuab avaliku sektori sekkumist selle vähendamiseks (noorte põllumajandustootjate tootmise alustamise toetamine).
Tööjõuturu positiivsete arengute tulemusel oli Eestis 2005. aastal töötuse määr alanenud eelmise aasta 9,7%lt kuni 7,9%ni.
EL-25 keskmiseks töötuse määraks kujunes 2005. aastal 8,7% (EL-15 – 7,9%). Töötus oli kõige väiksem Iirimaal (4,3%), Suurbritannias (4,6%) ja Hollandis (4,7%). Eesti keskmine oli 7,9%. Kehvem olukord oli Poolas (17,7%), Slovakkias (16,4%) ja Kreekas (10%).
Eesti maapiirkonna töötuse määr on 2005. a jooksul vähenenud 8,6%lt kuni 7,0%ni.

Joonis 8. Põllumajandusliku tööhõive osatähtsus ja töötuse määr aastatel 1990–2005, (%)

[7] 2001. a põllumajandusloendus

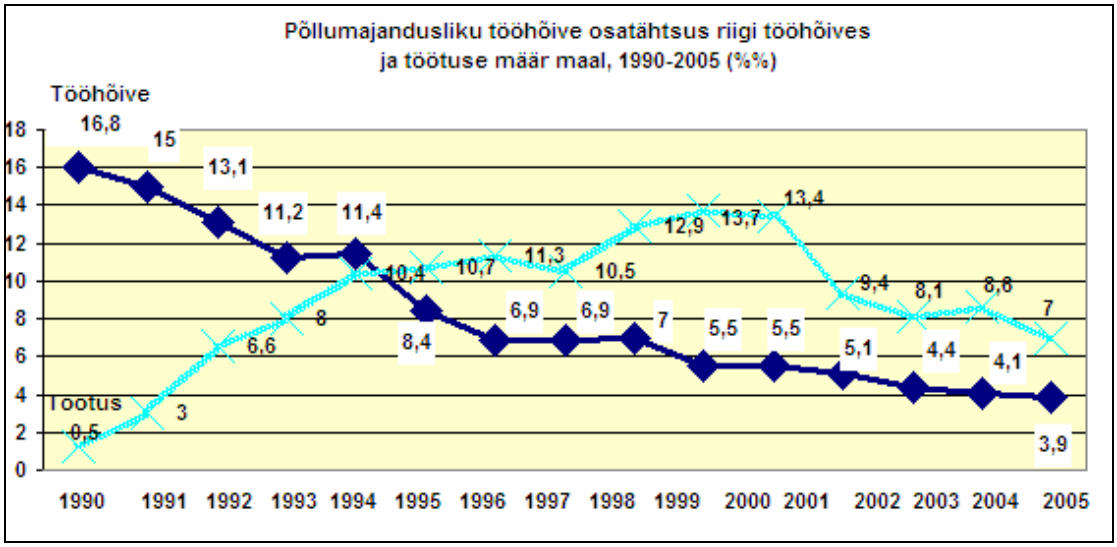

Allikas: ESA tööjõu-uuringud

Töötuse määr oli kõige kõrgem Kirde-Eestis (16,2%) ning kõige madalam Kesk-Eestis (5,1%) ja Lääne-Eestis (5,7%).
Samas on probleemiks töökohtade vähesus maapiirkonnas. Paljud maainimesed on otsinud ja leidnud endale töökoha linnades: 1998. aastal töötas linnades 53,5 tuhat maainimest ja 2003. aastal juba 67,3 tuhat, 2004. aastal vähenes linnades töötavate maainimeste arv 65,1 tuhandeni. Välismaal töötavate inimeste osatähtsus on aeglaselt kasvanud 1%ni.
Probleemiks on jätkuvalt töötute madal haridustase (esimene haridustase 18,2% ja teine 64,6% töötutest) ja nende oskuste mittevastavus tööturu nõuetele ning heitunute suhteliselt suur osakaal mitteaktiivsete hulgas.
Töötuse määr oli 2005. aastal kõrgem kuni põhiharidusega inimeste seas – 14,5%, teise haridustasemega inimeste seas – 9,2%, pärast üldkeskharidust omandatud keskeriharidusega inimeste seas – 4,1% ning kõrgharidusega ja kraadiharidusega inimestel oli vastav number 3,9%[8].
Kolmanda haridustasemega tööjõu osatähtsus oli Eesti 2005. a IV kvartali keskmisest (35%) kõrgem ainult Põhja-Eestis (44,4%). Järgnesid Lõuna-Eesti (31,4%), Kirde-Eesti (28,5%), Lääne-Eesti (25%) ja Kesk-Eesti (24,7%).
2002. aastal oli 15–74-aastastest mitteaktiivsetest maaelanikest heitunuid 9% (11 900 inimest), linnades aga 2% (5 800 in). 2003. ja 2004. aastal heitunud isikute arv maal kahanes vastavalt 300 ja 1500 inimese võrra, moodustades 7,8% ja 7,3% mitteaktiivsetest. Üheks suuremaks mureks on heitunute arvu kasv madala haridustasemega maaelanike, eriti meeste hulgas.

Maakasutus

Eesti üldpindala on 45 227 km^2, millest maismaapindala on 43 698 km^2. Maismaast üle poole moodustab metsamaa, kolmandik on põllumajandusmaa ning viiendik on kaetud soode ja rabadega.

Tabel 12. Eesti üldpindala jaotus maakategooriate järgi 2004. aastal

[8] Eesti haridustasemed: esimene – alg- ja põhiharidus; teine – keskharidus, kutseharidus, keskeriharidus pärast põhiharidust; kolmas – keskeriharidus pärast keskharidust, kõrgharidus, magistri- ja doktorikraad.

Maakategooria	Eesti pindala[1]		Riigimetskonnad[2]		Muud valdajad		Eesti pindala [3]	
	1000 ha	%	1000 ha	%	1000 ha	%	1000 ha	%
Metsamaa	2284,6	52,3	858,9	78,7	1425,7	43,5	2284,6	50,5
sh metsaga	2138,5	48,9	806,3	73,9	1332,2	40,6	2138,5	47,3
metsata	146,1	3,3	52,6	4,8	93,5	2,9	146,1	3,2
Põõsastik	70,9	1,6	2,3	0,2	68,6	2,1	70,9	1,6
Põllumajandusmaa	1314,3	30,1	8,4	0,8	1306,0	39,8	1314,3	29,1
Soo	250,8	5,7	163,1	14,9	87,7	2,7	250,8	5,5
Siseveed	100,6	2,3	13,9	1,4	86,7	2,6	253,5	5,6
Asustusala	155,2	3,6	0,1	0,0	155,1	4,7	155,2	3,4
Teed	50,0	1,1	7,5	0,7	42,5	1,3	50,0	1,1
Trassid	58,3	1,3	21,2	1,9	37,1	1,1	58,3	1,3
Karjäärid	34,2	0,8	14,2	1,3	20,0	0,6	34,2	0,8
Muud maad	50,9	1,2	2,1	0,2	48,8	1,5	50,9	1,1
Kokku	4369,8	100,0	1091,6	100,0	3278,2	100,0	4522,7	100,0

Allikas: Aastaraamat "Mets", 2005

3.1.2 PÕLLUMAJANDUSE, METSANDUSE JA TOIDUSEKTORI OLUKORD

Põllumajanduslik tootmine

Põllumajandus on üks üleminekuperioodil kõige sügavamaid muutusi läbi teinud majandusharusid. Vaatamata põllumajanduse vähenenud osatähtsusele Eesti majanduses, on säilinud selle kandev roll elanike toiduainetega varustamisel, maapiirkondade ettevõtluses ning kultuurmaastiku kujundamisel.

Üheksa aastat järjest (aastatel 1994–2002) kahanes põllumajanduse ja jahinduse lisandväärtus püsivhindades keskmiselt 5% aastas. Alles 2003. ja 2004. aastal hakkas põllumajanduse ja jahinduse tegevusala lisandväärtus veidi suurenema (vastavalt 2,0% ja 6,2% aastas). Samas 2005. aastal vähenes see jälle 0,2%, võrreldes eelmise aastaga. Põllumajanduses loodava lisandväärtuse negatiivne reaalkasv on mõjutanud ka põllumajanduse ja jahinduse osatähtsust tegevusalade lisandväärtuses kokku. Kui 1997. aastal moodustas põllumajandus veel 3,9% Eestis toodetud lisandväärtusest kokku, siis 2005. aastal vaid 2,4%.

Kui nt 1997. aastal toodeti põllumajanduses lisandväärtust tööga hõivatu kohta u 27% vähem kui kogu majanduses, siis 2005. aastal toodeti põllumajanduses lisandväärtust tööga hõivatu kohta juba u 54% vähem kui kogu majanduses.

2005. a struktuuriuuringu andmetel on Eestis 27 747 põllumajanduslikku majapidamist. Eestis on suhteliselt suur ka alla kahe Euroopa suurusühiku (ESÜ) suuruste põllumajanduslike majapidamiste osakaal (u 75,8% majapidamistest). Kui lugeda aktiivseteks põllumajanduslikeks majapidamisteks neid, kes on taotlenud põllumajanduslikuks tootmiseks või maastiku korrashoidmiseks ühtset pindalatoetust (ÜPT), siis ÜPT taotlejaid on meil u 19 000. Samas tuleb arvestada, et vastavalt põllumajandusliku raamatupidamise andmebaasi (FADN) andmetele on meil vaid u 7000 n.ö. professionaalset äriettevõtjat, kes põhilise osa oma sissetulekutest saavad põllumajanduslikust tootmisest (suuremad kui 2 Euroopa suurusühikut ehk ESÜ-d).

Üle poole põllumajandusettevõtetest (64,1%) kuulub suurusgruppi 2–6 ESÜ, mille puhul võib arvestuslikult eeldada, et nende müügitulu jääb alla 200 000 krooni aastas.

[1] Ilma Peipsi järve pindalata
[2] Riigimetsa Majandamise Keskuse haldusala
[3] Koos Peipsi järve pindalaga

Kui arvestada juurde ka suurusgrupp 6–25 ESÜ (kes arvestuslikult võivad aastas teenida ca 200 000- 1 000 000 krooni müügitulu, saame, et 88,6% Eesti põllumajandusettevõtete müügitulu ei ole suurem kui 1 miljon krooni. Samas toodavad need kaks suurusgruppi kokku 28,3% Eesti põllumajandussektori standardkogutulust, kasutavad 36,1% põllumajanduslikust maast ja 43,8% tööjõust aastaühikutes.
Suurusgruppi 25-250 ESÜ (ehk arvestuslikult 1-10 miljonilise müügituluga põllumajandusettevõtted) kuulub 10,4% põllumajandustootjatest, kuid nad toodavad 43,7% standardkogutulust ning kasutavad 45,4% põllumajandusmaast ja 30,6% tööjõust aastaühikutes.
Üle 250 ESÜ suuruseid põllumajandusettevõtteid on 1,0%, kuid nad toodavad 28,0% standardkogutulust ning kasutavad 18,5% põllumajandusmaast ja 25,6% tööjõust aastaühikutes.

Tabel 13. Põllumajandusettevõtete struktuur 2005. aastal

Euroopa suurusühik (ESÜ)	2–6 ESÜ	6–25 ESÜ	25–80 ESÜ	80–250 ESÜ	250–500 ESÜ	500–750 ESÜ	üle 750 ESÜ	Kokku üle 2 ESÜ
Põllumajandus-tootjate arv	4 313	1 644	466	234	47	12	8	6 724
osatähtsus, %	64,1%	24,5%	6,9%	3,5%	0,7%	0,2%	0,1%	100,0%
Standard-kogutulu kokku, ESÜ	14 215	19 223	20 381	31 311	14 493	6 783	11 846	118 252
Arvestuslik standard-kogutulu kokku, mln krooni [12]	266,8	360,8	382,5	587,6	272,0	127,3	222,3	2 219,3
Osatähtsus, %	12,0%	16,3%	17,2%	26,5%	12,3%	5,7%	10,0%	100,0%
Kasutatud põllumajandus-maa kokku, ha	108 936	141 076	135 541	178 796	72 339	31 271	24 278	692 237
Osatähtsus, %	15,7%	20,4%	19,6%	25,8%	10,5%	4,5%	3,5%	100,0%
Tööjõud kokku, aastaühikustes	5 888	3 636	2 463	4 189	3 032	926	1 613	21 747
Osatähtsus, %	27,1%	16,7%	11,3%	19,3%	13,9%	4,3%	7,4%	100,0%

Allikas: FADN

Eesti põllumajanduse vanuseline struktuur on võrreldav EL-15 omaga. Alla 35-aastased põllumajandusettevõtete ainuomanikud moodustasid 10%

[12] Põllumajandusettevõtete majanduslikku suurust iseloomustab standardkogutulu, mis on toodetud põllumajandustoodangu väärtuse ja selle toodangu tootmiseks tehtud muutuvkulude vahe. Euroopa Liidus on põllumajandustootjate majandusliku suuruse määramiseks kasutusel Euroopa suurusühik (ESÜ), mis võrdub 1 200 euroga (18 768 krooniga). Põllumajandusettevõtte kogu standardkogutulu jagamisel 1 200 euroga saadakse põllumajandusettevõte majanduslik suurus ESÜ-des. Põllumajandusettevõtete struktuurist parema ülevaate saamiseks ja võrdluseks teiste tegevusaladega on siinkohal arvestuslikult välja toodud ka standardkogutulu kokku kroonides

põllumajandusettevõtjatest, vanemad kui 55-aastased 55%. Võrreldes EL-15 vastavate näitajatega, kus 35-aastaste suhe 55-aastastesse on 0,12, on Eestis vastav näitaja 0,19. Sellest tuleneb vajadus soodustada noorema põlvkonna osalemist põllumajanduses.

Põllumajanduse majandusliku arvestuse kohaselt oli põllumajanduse majandusharu toodangu väärtus 2005. aastal 8 198 mln krooni, millest tootetoetused taime- ja loomakasvatusele moodustasid 4,1% (338,5 mln krooni). Võrreldes 2004. aastaga, suurenes põllumajanduse majandusharu toodang (jooksevhindades) koos tootetoetustega 10,7% ja tootetoetusteta 12,1%. Põllumajandusettevõtete brutolisandväärtus suurenes 2005. aastal 2004. aastaga võrreldes 5% ja netolisandväärtus 2%. Suurema osa toodanguväärtusest moodustab loomakasvatus, mille osakaal oli 2005. aastal 51,3%.

Eesti põllumajandussektori konkurentsivõime on olnud madalseisus alates 1990. aastate algusest, millest alates on puudunud võimalused vajalike investeeringute tegemiseks. Sellest tulenevalt on siiani 50% põllumajandusettevõtete kasutatavast põhivarast ületanud kasutusea.

FADN andmebaasi testettevõtete kõigi põhinäitajate (kogutoodangu maht, vahetarbimine, lisandväärtus jne) võrdlev analüüs tõestab, et Eesti jääb maha EL-15 põllumajandusettevõtete keskmistest efektiivsusnäitajatest.

Võrreldes ELi vanade liikmesriikide keskmisega, on põhivarade maksumus ühe hektari kasutuses oleva maa kohta Eestis rohkem kui seitse korda ning põhivaraga varustatuse tase ühe keskmise töötaja kohta rohkem kui kuus korda madalam, kuid näitajad on mõnevõrra kõrgemad uute liikmesriikide keskmistest näitajatest. Suured erinevused (6–7 korda) põhivaradega varustatuse tasemes Eesti ja EL-15 vahel viitavad tõsisele disproportsioonile, mida pole võimalik ületada, jäädes lootma ühtses majandusruumis toimivale hindade konvergentsile. Samal ajal pole erinevus tegelikes tootmisväljundites (saagikus, loomade produktiivsus, kogutoodang jne) ühe hektari kasutuses oleva maa kohta nii suur kui erinevus põhivaradega varustatuses.

Põllumajandusettevõtete netolisandväärtusel põhinenud jätkusuutlikkuse analüüs näitas, et väiksemad põllumajandusettevõtted ei ole samas mahus ja sama tüüpi tootmisega jätkamisel jätkusuutlikud. Neil ei ole endal piisavalt vahendeid investeeringuteks ja tootmise ümberkorraldamiseks.

2007–2013 programmiperioodi jooksul on oodata suuri lisainvesteeringuid vajavaid uusi nõudeid põllumajandusettevõtetele. Suurematel loomakasvatajatel rakendub parima võimaliku tehnika (PVT) kasutamise kohustus, mis kaasneb keskkonnakompleksloaga. Vastavalt nõukogu määrusele (EMÜ) nr 2092/91 põllumajandustoodete mahepõllundustootmise ning põllumajandustoodete ja toiduainete puhul sellele viitavate märgiste kohta (EÜT L 198, 22.07.1991, lk 1–15) jõuab 31. detsembril 2010. a maheloomakasvatuses kätte tähtpäev, kui lõaspidamislaudad peavad olema ümber ehitatud vabapidamislautadeks. Lisaks on uue perioodi alguses vaja arvestada nõuetele vastavusest tulenevate uute nõuetega vastavusse viimise investeeringuid ja linnukasvatuse uutest nõuetest tulenevat investeeringuvajadust perioodi viimastel aastatel. Samuti on oodata täiendavaid nõudeid loomade kaitset ja heaolu käsitlevast ELi tegevuskavast.

Piimandussektor seisab silmitsi uute väljakutsetega, mis on eelkõige seotud tootmispiirangute kadumisega 2015. aastal. Piimasektori suuremaid probleeme on hetkel piimatootjate vähene omavaheline koostöö, mis nõrgendab nende turupositsiooni ja võimet mõjutada toorpiima kokkuostuhinda. Piimatootjad on siiani keskendunud peamiselt toorpiima tootmisele, vaid ligi veerand kogu toodetavast toorpiimast töödeldakse kas piimatootjate endi poolt või nendele kuuluvates tööstustes.

Mahepõllumajandustootmise peamiseks probleemiks on tootmis-töötlemisahela halb toimimine, mistõttu sulandub suur osa mahetoodangust töötlemise käigus tavatoodangu hulka ning kaotab seega oma erilisuse. Seetõttu on toimunud ka mahepõllumajandustooteid töötleva tööstuse ja turuarenduse mahajäämus, mille tulemusel ei ole mahepõllumajandustooteid kaubanduses piisavalt saada.

Piimakvoot

EL-ga peetud liitumisläbirääkimistel kinnitati Eesti rahvusliku piimakvoodi suuruseks 624 483 tonni, vastavalt 537 118 tonni tööstusele tarnimiseks ning 87 365 tonni otseturustamiseks. Esimesel EL reegleid järgival kvoodiaastal kujunes tarnekvoodi täituvuseks natuke üle 60%, edaspidi on vaatamata tarnekoguste järk-järgulisele suurenemisele see jäänud püsima 93–94% juures. Tingitud on see piimatootjate poolt taotletud suure osa algse otseturustuskvoodi muutmisest tarnekvoodiks: nii suurenes Eesti riiklik tarnekvoot 2004/05 kvoodiaastal 17,5 tuhande tonni võrra (vastavalt vähenes riikliku otseturustuskvoodi suurus), 2005/06 kvoodiaastal ligi 50 tuhande tonni võrra ja 2006/07 kvoodiaastal veel 7 tuhande tonni võrra. Erakorraliselt suurenes 2006/07 kvoodiaastal Eesti riiklik tarnekvoot restruktureerimise erireservina vabastatud 21 885 tonni võrra.

Tabel 14. Piimakvoot

Kvoodi-aasta	Eesti kvoot	Tarnimine			Otseturustamine		
		Kogus tuhat tonni	Täitmine tuhat tonni	%	Kogus tuhat tonni	Täitmine tuhat tonni	%
2003/2004	01.04.2003	810,0	498,5	61,5	90,0	12,5	13,9
	31.03.2004	810,0			90,0		
2004/2005	01.04.2004	537,1	519,7	93,7	87,4	9,7	13,9
	31.03.2005	554,7			69,8		
2005/2006	01.04.2005	554,7	570,0	94,3	69,8	8,9	44,3
	31.03.2006	604,4			20,1		
2006/2007	01.04.2006	626,3	593,0	93,6	20,1	7,4	57,3
	31.03.2007	633,4			12,9		
2007/2008	01.04.2007	633,4	311,2*	49,1*	12,9	3,3*	25,3*
	29.10.2007	633,4			12,9		

Allikas: PRIA (* - 6 kuu andmed)

Käesoleval, 1. aprillil 2007 alanud kvoodiaastal on tööstustele tarnitava piimahulga kasv peatunud. Esimese kuue kuuga tarnisid piimatootjad tööstustele 311 206 tonni piima, mis on 49,1% aastasest tarnekvoodist ja turustasid otse lõpptarbijatele 3 269 tonni piima, mis on 25,3% aastasest otseturustuskvoodist. Võrreldes eelmise aasta sama perioodiga on tööstustele tarnitud piimakogus ja otse lõpptarbijatele turustatud piimakogus vastavalt 0,4% ja 15,3% vähenenud.

Loomade heaolu

Põllumajanduses on aastasadade pikkune traditsioon oma loomi hästi kohelda ja tagada neile parimad võimalikud tingimused. Iga loomapidaja huvides on, et nende loomade tervis oleks hea, et nad hästi sigiksid ja annaksid võimalikult kvaliteetset toodangut.

Kuigi Eesti ei ole veel ühinenud Euroopa põllumajandusloomade kaitse konventsiooniga, on konventsiooni põhimõtteid riiklikus seadusandluses edukalt rakendatud. Loomakaitseseadust muudetakse pea igal aastal vastavalt uutele teadusandmetele ja elulistele vajadustele. Põllumajandusministri määrustega on

reguleeritud kanade, sigade ja vasikate pidamine ning põllumajandusloomade tapaeelne pidamine, uimastamine ning tapmine. Mitmeid loomade heaolu aspekte käsitlevad ka tauditõrjeseadus ning veterinaarkorralduse seadus.
Eesti Vabariigi Valitsus ja Riigikogu Maaelu ja Euroopa Liidu Asjade komisjonid on heaks kiitnud Euroopa Komisjoni loomade heaolu alase arengukava aastateks 2006–2010. Oluliseks peetakse avalikkuse laiemat teavitamist, järelevalve tõhustamist ja mõnedele loomaliikidele täiendavate pidamisnõuete väljatöötamist lähtuvalt uuematest teadusandmetest. Teavitussüsteemi üks oluline osa saab olema toiduainete märgistusüsteemi väljatöötamine lähtuvalt toodangu eesmärgil peetavate loomade heaolust.
Kolhooside kadumisega on suures osas lõpetatud ka vanade loomapidamishoonete kasutamine. Uued loomapidamishooned on projekteeritud, ehitatud ja sisustatud arvestades kaasaegseid norme. Arvestades seda, et veisekasvatuses võetakse kasutusele järjest enam vabapidamislautasid, kus loomade laudast väljasaamise võimalused on piiratud, tuleks enam tähelepanu pöörata just karjatamise propageerimisele.
Lisaks järelevalveorganitele pöörab suurt tähelepanu igasugustele rikkumistele loomakaitsevallas ka meedia. Järjest tõuseb kodanike teadlikkus antud teemal ja aktiivsemaks on muutunud loomakaitseorganisatsioonid.

Maaparandus

Eesti kliimatingimustes on üle poole põllumajandusmaa ja umbes poole metsamaa sihipärane kasutamine võimalik ainult juhul, kui sellel maal tagatakse maaparandussüsteemide nõuetekohane toimimine. Kasutusel olevast põllumajandusmaast on eelnevatel aastatel kuivendatud 420 000 ha ehk umbes pool, mille kuivendussüsteemide toimimisvõime tuleb säilitada. Metsamaal on kuivendusvõrke 600 000 hektaril. Metsast (valdavalt eramets) kannatab liigniiskuse all veel u 400 000 ha. Võrreldes parasniiskete aladega, on nendel aladel mulla viljelusväärtus madalam ja maa kasutamisvõimalused piiratumad. Maaparandustöödega vähendatakse taimekasvuks ebasoodsa mulla veerežiimiga aladel ikalduse tõenäosust, luuakse eeldused maatulundusmaa sihipäraseks kasutamiseks ning ühtlustakse tootmistingimusi põllumajandus- ja erametsamaal, võrreldes parasniiskete aladega.
Põllumajandusmaa kuivendussüsteemidest enamik, s.o üle 70%, on rajatud rohkem kui 30 aastat tagasi ega ühti maade tagastamise ja erastamise järel tekkinud maatükkide jaotusega. Maaparandussüsteemid on valdavalt 60–400 ha suurused ja paiknevad üldjuhul mitme maaomaniku maal. Maaparandussüsteemide eesvoole on seega võimalik korras hoida ühistööna, paraku on maaparandusalane ühistegevus veel suhteliselt vähe arenenud. Maaparandustööde tegemine on maakasutajale kulukas lisakohustus (võrreldes parasniiskel maal tegutseva tootjaga) ja käib enamikule maaomanikest ilma toetuseta üle jõu.
2005. aastal teostatud maaparandusuuringu tulemustest selgus, et kuivendatud põllumajandusmaast on 11% heas, 63% rahuldavas ja 26% puudulikus kuivendusseisundis. Investeeringute nappus vähendab hea ja rahuldava kuivendusseisundiga maade osakaalu hinnanguliselt u 2–3% aastas.
Maaparanduse toetamise peamine eesmärk on põllumajandusmaal ja metsamaal kuivendussüsteemide vajaliku toimimisvõime tagamine, et maa kui maamajanduse põhiressurss ei muutuks edaspidi kasutuskõlbmatuks.

Metsamajandus

Mets on üks olulisemaid taastuvaid loodusvarasid, mis katab üle poole Eesti maismaapindalast – 2,28 mln ha. Ühe inimese kohta on 1,63 ha metsamaad ning selle juurdekasv elaniku kohta on 342 m^3, mis ületab maailma ja Euroopa keskmist (ELi keskmine 0,74 ha).

Kaart 2. Metsad Eestis.

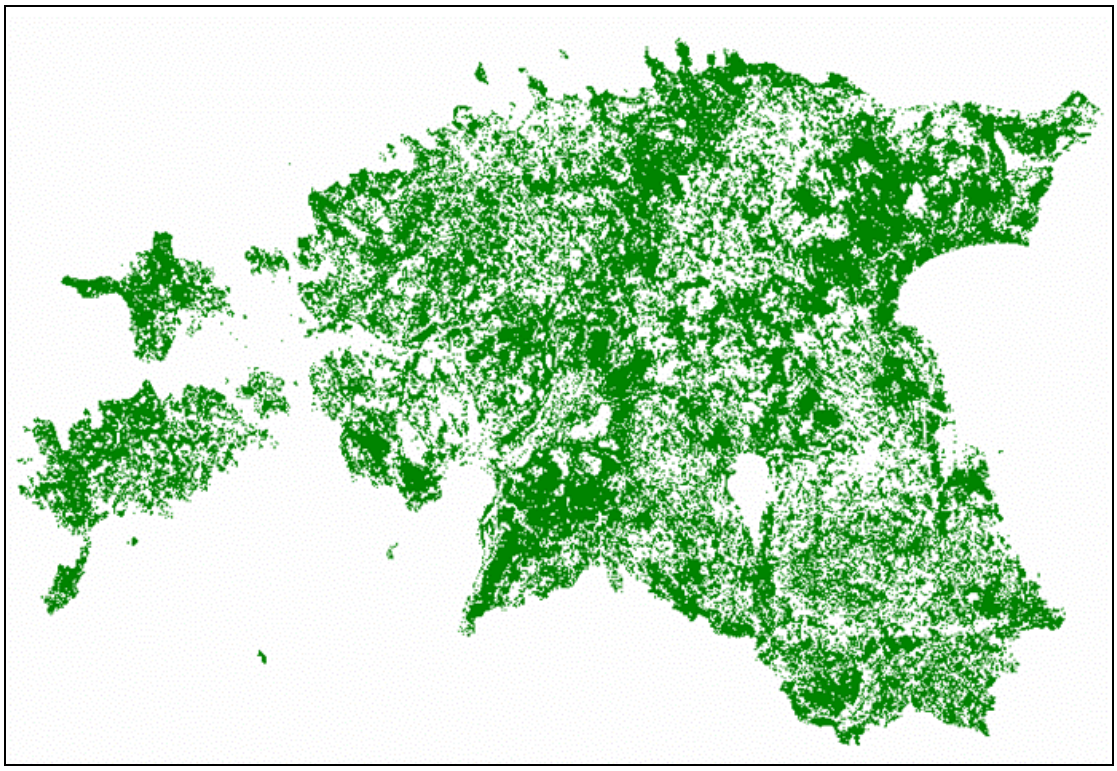

Eesti seadusandluses on mets määratletud kui ökosüsteem, mis koosneb metsamaast, sellel kasvavast taimestikust ja seal elunevast loomastikust. Metsamaa on maa, mis on metsamaana maakatastrisse kantud või maatükk pindalaga vähemalt 0,1 ha, millel kasvavad puittaimed kõrgusega vähemalt 1,3 m ja puuvõrade liitusega vähemalt 30%. Metsamaaks ei loeta õuemaad, parki, kalmistut, haljasala, marja- ja viljapuuaeda, puukooli, aiandit, dendraariumi ning puu- ja põõsaistandike maad.

Metsamaa pindalast 38% (858 900 ha) on riigi omandis ja 39% (894 167 ha) moodustab erametsamaa. Ülejäänud osa metsamaa kogupinnast on jätkuvalt maareformi objekt või teiste valdajate (nt kirikute, kohalike omavalitsuste) halduses.1991. aastal alanud maareformi lõppemise järel peaks eraomandisse jääma umbes 60% ehk u 1,3 mln ha metsamaad.

Metsamaa pindala Eesti maakondades ei ole ühtlane. Maakondades, kus mullaviljakus on kõrgem kui Eesti keskmine (umbes 43 hindepunkti), on metsamaad vähem ning maad kasutatakse eelkõige põllumajanduslikul otstarbel. Kuigi nendes maakondades on metsasuse protsent madal, on just seal tulundusmetsade osakaal suurem. Kogu Eestimaal on tulundusmetsade osakaal 69,1% (1,579 mln ha) kogu metsamaa pindalast.

Mets on suur tööallikas ning puidutööstus on Eesti majanduse oluline haru. Puidusektor annab igal aastal neljandiku Eesti tööstuse käibest, viiendiku ekspordist ja kolmandiku investeeringutest. Ettevõtete investeeringud metsamajanduse, metsavarumise ja neid teenindavate tegevusalade põhivarasse jooksevhindades kokku

olid 2004. aastal 389,445 mln krooni. Metsamajanduses on viimastel aastatel toimunud SKP lisandväärtuse langus, kuid hõivatu kohta toodetakse u 30% suuremat lisandväärtust kui teistes majandussektorites kokku. Metsamajanduses, metsavarumisel ja neid teenindavatel tegevusaladel oli 2003. aastal tööviljakus töötaja kohta lisandväärtuse alusel 230 000 krooni.

Kuigi metsade majandamisega on kasvanud raiete üldmaht, mis 2004. aastal ületas 1993. a raiemahu 3 korda, on sama palju kordi tõusnud ka kasvava metsa tagavara (453 mln m^3). Kaks korda on suurenenud ka puistute keskmine hektaritagavara, mis on 212 m^3/ha. Tagavara juurdekasv on umbes 11,6 mln m^3 aastas. Võttes arvesse eespool toodut, tuleks toonitada, et käesoleval ajal jääb aastane raiemaht siiski umbes kaks korda alla Eesti Metsanduse Arengukavas aastani 2010 maksimaalselt aastas raiuda lubatud raiemahule (12 mln m^3). Kokku raiuti Eesti metsades 2004. aastal 7,63 mln m^3, seega vähenes puidu raie aastaga 2003 võrreldes veel 2,3% võrra. Raiete pindala oli 132 097 ha (2003. aastal 122 538 ha). Raiete üldmahust moodustasid uuendusraie 69,8% (2002. aastal 85,8%), hooldusraie 28,2% ning valik- ja muud raied 1,9%.

Kui 2003. aastal tehti metsauuendustöid kokku 11 307 hektaril, siis 2004. aastal 9318 hektaril. Põhiliseks metsauuendusvõtteks on siiski jäänud kultuuride rajamine (7572 ha), looduslikule uuenemisele aidati 2004. aastal kaasa 1 746 hektaril.

Eestis on puidukasutuse eesmärgil võimalik majandada 2,11 mln ha metsa (92,4% kogu metsamaa pindalast) ning ülejäänud metsamaad on liigitatud kas kõrge loodusväärtusega aladeks või muuks metsamaaks.

Võrreldes ELi teiste liikmesriikidega, on Eesti Euroopas üks metsasemaid maid, olles 4. kohal oma metsasuse poolest. Lisaks sellele on Eesti üks vähestest Euroopa riikidest, kus metsandussektori osatähtsus majanduse kogutoodangus on enam kui 10% (Soome, Rootsi ja Sloveenia järel). Riigi geograafilisest asendist lähtuvalt kuuluvad Eesti metsad taigametsade vööndisse, mille iseloomulik tunnus on produktiivsed okasmetsa ja okaslehtsegametsa ökosüsteemid. Uuendusraie järel uuenevad sellised alad looduslikult valdavalt lehtpuudega ning et erametsas ei ole enamasti metsauuendust okaspuudega tehtud, on seal majanduslikult väheväärtuslike lehtpuupuistute osakaal u 20% metsamaa pindalast. Kvaliteetsete puistute saamiseks ongi määrava tähtsusega metsaomanike tegevus metsa majandusliku, ökoloogilise ja sotsiaalse väärtuse parandamisel, metsaressursside säilitamisel ja nende seisundi parandamisel metsa säästvaks majandamiseks ja metsamajanduse arendamiseks. Metsanduse ja seda teenindavate ettevõtete olemasolu loob soodsad tingimused metsade säästvaks majandamiseks ja arendamiseks.

19. sajandi lõpus oli Eesti territooriumi metsasus 25%, 1940. aastal 31%, 1965. aastal 36% ja 2004. aastal teostatud metsade statistilise valikmeetodiga inventeerimise (SMI) andmetel 52,3%. Aastatel 2000–2005 suurenes metsamaa pindala keskmiselt 5800 ha/a (Allikas: FRA, 2005). Metsade pindala suurenemine on tulnud eelkõige põllumajandusmaa, aga osalt ka soode metsastumise ja metsastamise arvelt.

Joonis 9. Metsade tagavara muutumine aastatel 1958–2004, (%)

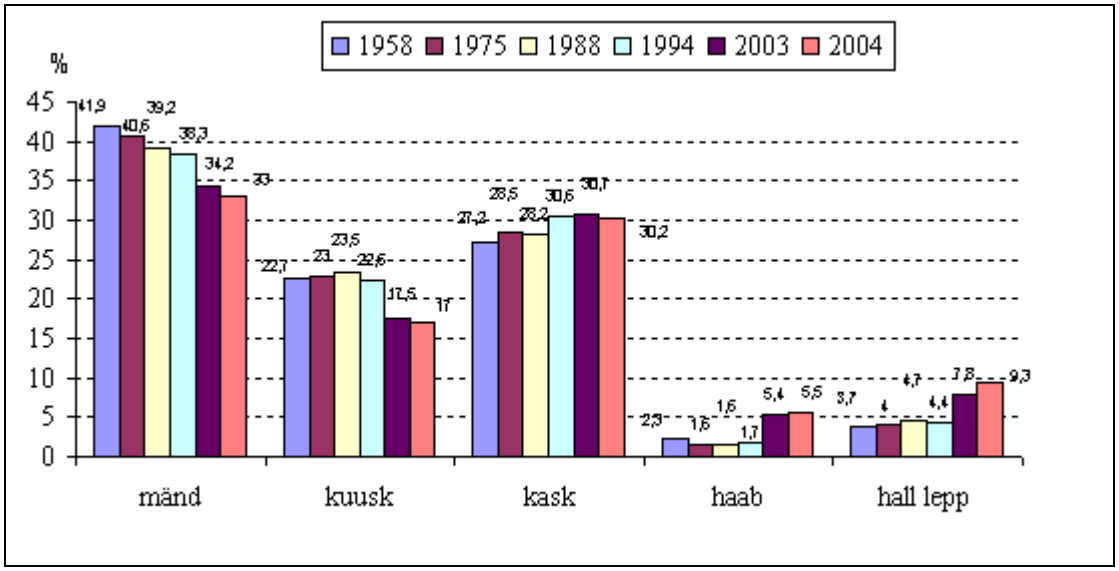

Allikas: Aastaraamat "Mets", 2005

Joonis 10. Puistute hektari keskmise tagavara muutumine aastatel 1958–2004, (%)

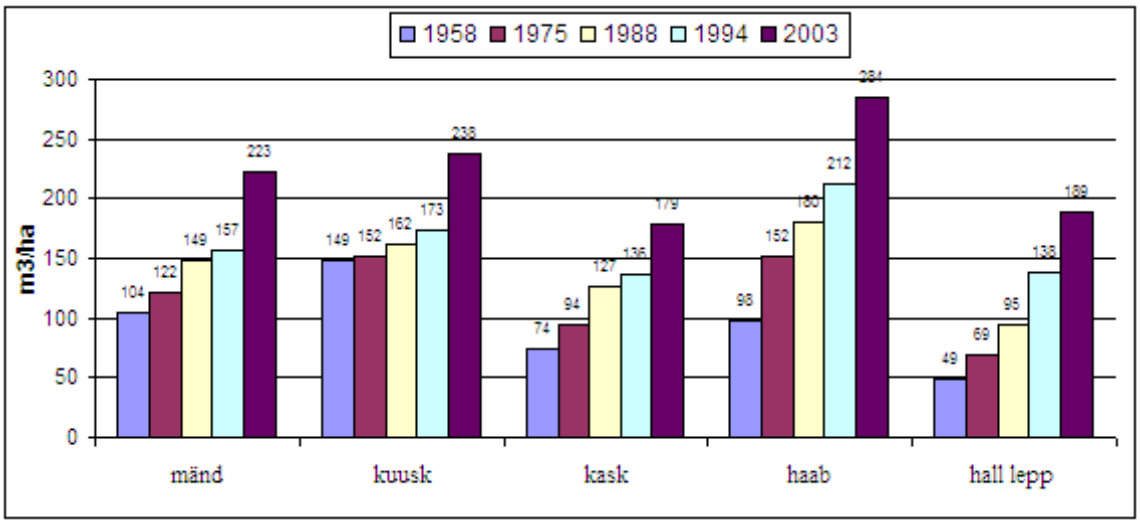

Allikas: Aastaraamat "Mets", 2005

Erametsandus

Eestis on hetkel hinnanguliselt u 70 000 erametsaomanikku, kellest suur osa (60–70%) elab oma metsaomandist eemal või kellel puuduvad erialased teadmised ja kogemused oma metsade majandamiseks.

Kuigi Eestis on erametsaomandi keskmine suurus 12 ha, tuleb rõhutada, et igas maakonnas on kõige rohkem katastriüksusi, kus metsamaa pindala on 1–4,9 ha ning 80% katastriüksustes on metsa vähem kui 10 ha. Suuri erametsaomanikke, kellel on metsamaad 100 ha ja rohkem, on Eestis vähe, alla 1%.

Nii nagu teistes ELi liikmesriikides (eelkõige vanad liikmesriigid), on ka Eesti tingimustes oluline, et metsaomanike seas areneks ja toimiks metsanduslik ühistegevus, ilma milleta pole võimalik erametsade ratsionaalne ja tõhus majandamine ning oma metsa majandamisest tulu saamine.

Käesoleval ajal kuulub üle 1100 metsaomaniku ehk u 2% metsaomanikest 48 metsaomanike ühendusse (metsaühistu, -ühing, -selts, -liit), kelle liikmete omandis on u 60 000 ha metsamaad.
Erinevate uuringute andmetel on tähelepanu juhitud järgmistele erametsanduse probleemidele:

- metsauuendust teevad füüsilised isikud tunduvalt vähem kui juriidilised isikud. Suur osa erametsa uuendamisest jäetakse looduslikule uuenemisele ning metsakultuuride osa uuendamisel on liiga väike, probleemid on eelkõige seotud viljakamate kasvukohatüüpide uuendamise ja majandusliku väärtuse parandamisega;
- erametsaomanike majanduslik olukord ja metsakasvatuse rentaablus ei ole piisav investeeringuteks metsakuivendustööde tegemisel ja metsateede ehitamisel ning täiendavate keskkonnakohustuste võtmisel;
- metsandusalased teadmised ja oskused on oma metsade majandamiseks ebapiisavad;
- vähest tähelepanu pööratakse metsasaaduste mitmekülgsele kasutamisele ja turustamisvõimaluste parandamisele ning metsa multifunktsionaalse rolli laiendamisele;
- et metsamajanduslikud investeeringud on pika tasuvusajaga, on suur osa metsade majandamiseks ja puidu väärindamiseks vajaminevast tehnikast vananenud, sest omanikule käib tänapäevase tehnika soetamine üle jõu.

Põllumajandussaadusi töötlev tööstus

Toiduainetööstus on peamine kodumaise põllumajandustoodangu kokkuostja ja väärindaja. Põllumajandussaaduste töötlemine mittetoiduks moodustab siiani väga väikese osa Eesti põllumajandussaadusi töötleva tööstuse toodangust.
Toiduainetööstus andis 2004. aastal 19% kogu töötleva tööstuse toodangust, u 4% sisemajanduse koguproduktist ja 4,6% kogu ekspordist. Toiduainetööstuse toodangust u 30% eksporditakse, kuid sellegipoolest on põllumajandustoodete kaubandusbilanss alates 1995. aastast olnud negatiivne. Toiduainetööstuse sektoris töötab keskmiselt 3% (21 300 töötajat) hõivatutest ning 14% kogu töötleva tööstuse töötajaskonnast. Toiduainetööstuse osakaal töötleva tööstuse kogutoodangus on küll langemas, kuid selle põhjus ei ole mitte niivõrd toiduainetööstuse toodangumahtude vähenemine, kuivõrd teiste sektorite, eeskätt masina- ja aparaaditööstuse ning puidutööstuse osatähtsuse suur tõus. Jätkuvalt on tegemist töötleva tööstuse kõige suurema, kuid ka kõige madalama müügimahu kasvutempoga sektoriga. 2004. aastal oli toiduainetööstuse lisandväärtus püsihindades u 2,6 mrd krooni, mis on u 13% kõrgem kui 2000. aastal. Lisandväärtus töötaja kohta oli suurem kui põllumajanduses, 2005. a seisuga 181 000 krooni. Suurettevõtete puhul oli see näitaja 208 600 krooni, keskmise suurusega ettevõtetel 203 200, väikeettevõtetel 117 000 krooni ning mikroettevõtetel[13] 103 900 krooni. Võrreldes 2000. aastaga olid suurimat kasvu näidanud mikroettevõtted, kus lisandväärtus töötaja kohta kasvas perioodil 2000–2005 156%, suurettevõtete puhul oli kasv 78%, väikeettevõtete puhul 55% ja keskmise suurusega ettevõtete puhul 41%. Kogu toiduainetööstuse toodangumahus on suurim osa piimatööstusel, mis moodustas 2004. aastal 32% kogutoodangust ning mille osatähtsus on aastatega kasvanud.

[13] Siin ja edaspidi: ettevõtte suurusgrupid on antud tekstis arvutatud vaid ettevõtte töötajate arvule tuginedes, arvestamata ettevõtte käibe ja/või bilansimahu näitajaid.

Sektori ettevõtete arv on viimastel aastatel püsinud stabiilsena. 2005. a seisuga oli Veterinaar- ja Toiduamet (VTA) tunnustanud 139 lihatöötlemisettevõtet, 41 piimatöötlemisettevõtet, 162 leiva- ja pagaritööstust, 15 jahu ja tangaineid tootvat ettevõtet, lisaks muude valdkondade ettevõtteid. Arvuliselt oli 2005. a oktoobri seisuga kõige enam kuni üheksa töötajaga ettevõtteid (46%), kokku moodustavad kuni 50 inimesele tööd andvad ettevõtted üle 80% ning kuni 250 inimesele tööd andvad ettevõtted 96% sektoris tegutsevate ettevõtete koguarvust.

Mahepõllumajanduslik töötlemine on siiani arenenud tagasihoidlikult. 2007. a keskel oli mahepõllumajanduse registris registreeritud üksnes 16 mahepõllumajandusliku töötlemisega tegelevat ettevõtet. Neist 2 on tunnustatud lihatööstust, 2 ettevõtet tegelevad piimatoodete, 4 teraviljatoodete valmistamisega, ülejäänud puu- ja köögiviljade, marjade, ürtide töötlemise ja pakendamisega.

Mahepõllumajandustooteid töötleva tööstuse ja turuarenduse mahajäämuse tõttu ei ole mahepõllumajandustooteid kaubanduses piisavalt saada. Hetkel müüakse Eestis mahepõllumajanduslikult toodetud põllumajandussaadused peamiselt tavatoodetena.

Mahetoodanguna müüdavate mahetoodete osakaalu on seni uuritud põllumajandusliku keskkonnatoetuse hindamise ühe osana. Viitega mahepõllumajandusele müüakse peamiselt neid saadusi, mida ei pea eelnevalt töötlema (nt. köögi- ja puuviljad, mesi), müük toimub enamasti otse ettevõttest lähipiirkonna elanikele. Enamik neist mahesaadustest, mida peab töötlema, müüakse enamasti tavatoodanguna. Põhilised mahetoodangu tavatoodanguna müümise põhjused on tootjate arvates mahetoodangu töötlejate puudumine, hinnavahe puudumine võrreldes tavatoodanguga ning mahetoodangu kokkuostjate puudumine.

Olulisimaks müügikanaliks on müük otse talust, järgneb müük toiduainetetööstusele, kuhu enamus mahetoodangust müüakse tavatoodanguna.

Suureks probleemiks mahetootjatele on ka mahetoodete hinnalisa puudumine võrreldes tavatoodetega. Umbes 70% küsitluses osalenud tootjatest vastasid, et nad ei saa mahetoodete eest mingit hinnalisa. Hinnalisa saanud tootjatel jäi hinnalisa enamasti vahemikku 10–20%.

Toiduainetööstus on ELiga liitumisest kõige enam mõjutatud tööstusharu – ettevõtete vastavusse viimiseks toiduohutuse nõuetega oldi lühikese aja jooksul sunnitud tegema suuri investeeringuid. Et tagada nõuetele vastavus, on viimastel aastatel investeeritud peamiselt tootmishoonete rekonstrueerimisse ja amortiseerunud seadmete väljavahetamisse. Statistikaameti (ESA) andmetel investeeriti aastatel 2002–2004 toiduainetööstusesse u 2,7 mrd krooni. Kõige suuremas ulatuses on investeeritud masinate ja seadmete soetamisse (49%) ning hoonete ja rajatiste rekonstrueerimisse (34,5%). Eesti toiduainetööstuse investeeringud põhivarasse jooksevhindades olid 2004. aastal 1 004 800 000 krooni.

Tänaseks on Eesti põllumajandussaadusi töötleva tööstuse sektor saavutanud juba teatava investeeringutaseme – ettevõtted on viidud vastavusse toiduohutuse nõuetega ning tootmine on muutunud efektiivsemaks. Probleemiks on aga jäänud vähene orientatsioon kõrgema lisandväärtusega ning kvaliteettoodetele, tööstuste vähene spetsialiseerumine ja endiselt madal efektiivsus. Samuti ei suuda vananevad tootmis- ja pakendustehnoloogiad tagada tänapäeva nõuetele vastavat toodete kvaliteedi stabiilsust.

Eesti siseturul on põhiprobleemid turu väiksus ja tarbijate madal ostujõud (kulutused toidule ja joogile moodustavad keskmiselt 26% leibkonna kogukulutustest). Turuosa hoidmiseks tuleb paindlikult reageerida turu muutuvatele nõudmistele ning kindlustada oma toodete püsiv kvaliteet ja konkurentsivõimeline hind. Nii ekspordile ning suurkaubandusele orienteeruvatele tööstustele kui ka spetsiifilisi, eripäraseid

tooteid tootvatele (nišitootmine, sh mahetooted ning alternatiivsete kultuuride töötlemine) väikeettevõtetele on toodete konkurentsivõimelise hinna tagamise üks võimalus senisest suurem spetsialiseerumine.
Üks suuremaid probleeme on ettevõtete vähene tähelepanu uute tehnoloogiate kasutuselevõtule ja tootearendusele, mille põhjuseks on suhteliselt lühikese aja jooksul tehtud kohustuslikest investeeringutest põhjustatud rahaliste vahendite nappus. Võrreldes 2000. aastaga, on ESA andmetel toiduainesektori investeeringud ettevõtete teadus- ja arendustegevusse kasvanud küll enam kui 42%, kuid samas moodustasid 2004. aastal toiduainetööstuste poolt tehtud katse- ja arendustööd SKPst vaid 0,013%. EUROSTATi andmetel moodustasid 2005. aastal Eesti kogu ettevõtlussektori ettevõttesisesed kulutused teadus- ja arendustegevusele SKP-st 0,42%. Samal ajal kui vastavad EL keskmised näitajad olid EL-15 puhul 1,22% ja EL-25 puhul 1,18%. Samas eeldab vajadus kaasas käia turu uuenevate nõudmistega senisest suuremat tähelepanu uute toodete ning tehnoloogiate arendamisele ning tihedamat koostööd erinevate teadusasutustega. ESA andmetel tegid 2004. aastal suurettevõtted kulutusi arengu- ja uurimistegevusse 2 339 000 krooni ulatuses, samas kui keskmise suurusega ettevõtted 2 328 000 krooni ulatuses, väikeettevõtted 940 000 krooni ulatuses ning mikroettevõtted ei teinud üldse kulutusi arengu- ja uurimistegevusse. Perioodil 2000–2004 olid seejuures suurima kasvu läbi teinud väikeettevõtted, mille kulutused suurenesid 226%, suurettevõtete puhul oli kasv 181% ja keskmise suurusega ettevõtete puhul 168%. Et ettevõttesisesed kulutused teadus- ja arendustegevusele on väga madalad terves sektoris, ning sektorite vahelised erinevused on väikesed, peaksid sellele enam tähelepanu pöörama kõikidesse suurusgruppidesse kuuluvad ettevõtted.
Vajaka jääb ka spetsialistide väljaõppest rahvusvahelisel tasemel, sest ettevõtetel napib selle jaoks vahendeid. Hetkel on tööturul olemas sektori spetsiifikat tundvaid ja kogemusi omavaid inimesi, komplitseerituks muutub olukord aga juhul, kui vajatakse kõrge kvalifikatsiooniga spetsialisti.
Lisaks sellele on põllumajandussaadusi töötleva tööstuse ettevõtted seni vahendite nappuse tõttu liiga vähe investeerinud keskkonnakaitsega seotud eesmärkide täitmisse. Juba lähitulevikus tuleb sellele valdkonnale oluliselt suuremat tähelepanu pöörata.

3.1.3 KESKKOND JA MAAHOOLDUS

Ebasoodsad piirkonnad

Mulla madala boniteedi tõttu ning arvestades piirkonna majanduslikke ning sotsiaalseid olusid, on MAK 2004–2006 6. peatükis määratletud ebasoodsamate piirkondade toetus. Ebasoodsate piirkondade määramise alused on reguleeritud nõukogu määrusega (EÜ) nr 1257/1999 Euroopa Põllumajanduse Arendus- ja Tagatisfondi (EAGGF) toetuste kohta maaelu arendamiseks ning teatatavate määruste muutmise ja kehtetuks tunnistamise kohta (EÜT L 160, 26.06.1999, lk 80–102) ning täpsustatud nõukogu määrusega (EÜ) nr 1783/2003. 2006. aastal taotleti nimetatud ebasoodsates piirkondades maakasutuse jätkamise ja paikkonna säilitamise eesmärgil toetust kokku u 344 000 hektarile.
Ebasoodsate piirkondade tervikvalimis on kokku 2,259 mln ha (49,95% riigi pindalast). Põllumajandusmaad on sellest 627 000 ha. 2001. a põllumajandusloenduse kohaselt on sellest kasutuses 349 000 ha ja katastris 439 000 ha.

Tabel 15. Ebasoodsate piirkondade struktuur, (%)

	Muud kui ebasoodsad alad	Mägialad	Muud ebasoodsad alad	Spetsiifilised ebasoodsad alad
Eesti	50,16	0,0	40,3 (1257/99 art 19)	9,54 (1257/99 art 20)
Läti	27,3	0,0	72,7	0,0
Leedu	56,3	0,0	42,9	0,8
Soome	0,0	52,2	21,4	26,5
EL-25	44,6	16,3	35,6	3,2
EL-15	51,6	4,8	36,4	5,3

Allikas: Eurostat FSS /EE, LV ja LT 2003/

Mägipiirkonna piir on 1000 m, kuid Eesti kõrgeim tipp on 318 m merepinnast, mistõttu mägialade toetust ei rakendata.
Nõukogu määruse (EÜ) nr 1257/1999 artikli 19 kõik kolm näitajat (madala tootlikkusega ja raskesti haritav maa, mille piiratud tootmispotentsiaali on võimalik suurendada ainult ülemääraste kulutustega ning mis sobib peamiselt ekstensiivseks loomakasvatuseks; looduskeskkonna madala tootlikkuse tulemusena on tootmine põllumajanduse majandusliku suutlikkuse põhinäitajate poolest keskmisest märgatavalt madalam; peamiselt põllumajandusest sõltuv väikesearvuline või kahanev elanikkond, mille kiirenev vähenemine ohustaks kõnealuse piirkonna elujõulisust ning edasist asustatust) on korraga aktiivsed 77 vallas üldpindalaga 1,823 mln ha (40,3% riigi üldpindalast).

Kaart 3. Ebasoodsate piirkondade (LFA) valik

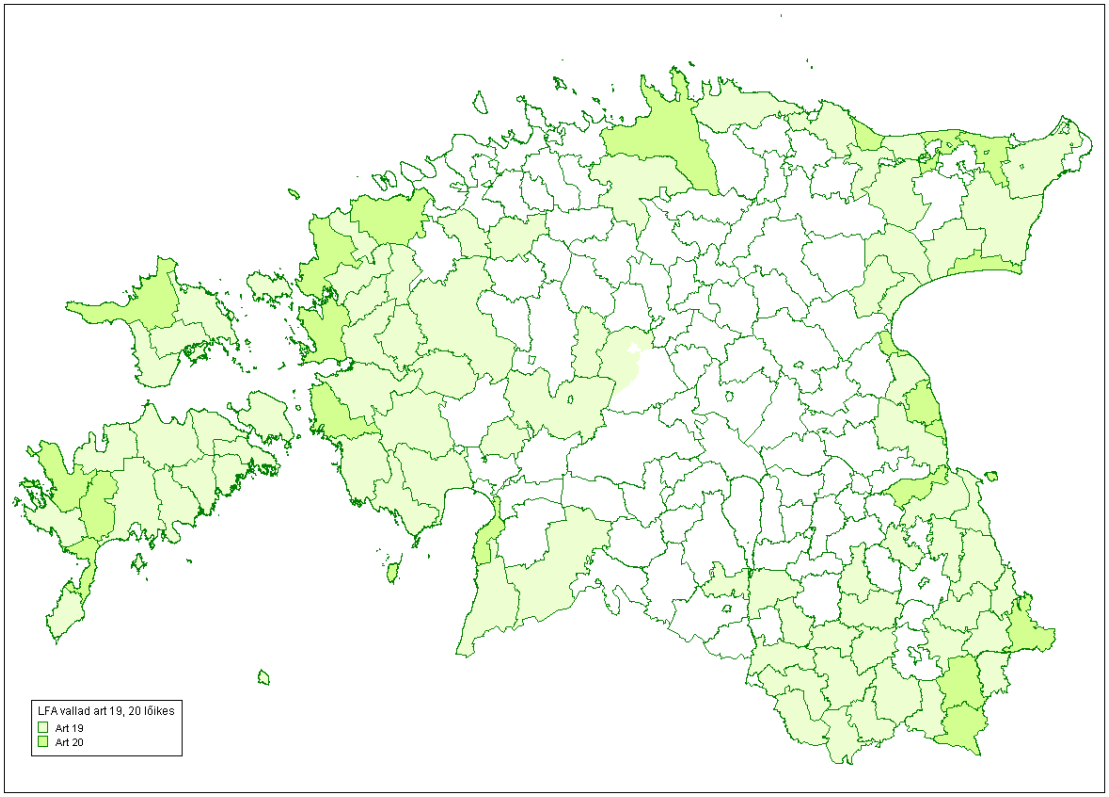

Spetsiifiliste alade hulka (artikkel 20) on lubatud arvata kuni 10% liikmesriigi pindalast. Sellesse kategooriasse kuuluvad saartel paiknevad vallad, merega piirnevad vallad ja Eesti idapiiril, peamiselt Peipsi järve kaldal asuvad vallad.
Ebasoodsamates piirkondades on majandusnäitajad tavaliste tootmistingimustega piirkondadega võrreldes väiksemad eriti piima- ja segatootjate puhul. Olulised erinevused on nii kogutoodangu kui ka netolisandväärtuse osas põllumajandusmaa hektari kohta aga ka ettevõtte kasutuses oleva põllumajandusmaa suuruse osas. Põhjaliku hinnangu LFA toetuse mõjude kohta saab anda pärast MAK-i järelhindamist.

Bioloogiline (sh geneetiline) ja maastikuline mitmekesisus

Maastikuline mitmekesisus ja väärtuslikud elupaigad

Võrreldes teiste 57. paralleelist põhja poole jäävate aladega, on Eesti taimestik ja loomastik mitmekesisuselt üks maailma rikkamaid.
Enne 2004. aastat oli Eestis looduskaitseliste piirangutega kaetud 12% maismaast. Natura 2000 võrgustiku aladega lisandus veel 4%. Säilinud loodusväärtused on olulised muuhulgas turismi arendamiseks maapiirkondades.
Tänu pikaajalisele põllumajanduslikule tegevusele, eeskätt niitmisele ja karjatamisele, ilmestavad Eesti maastikku ka mitmed bioloogilise mitmekesisuse ja kultuuripärandi poolest väärtuslikud poollooduslikud kooslused.

Tabel 16. Poollooduslike koosluste pindala muutused Eestis, ha

Koosluse tüüp	**1950ndad**	**2000**
Puisniit	800 000	1500
Loopealne	44 000	9000
Lamminiit	100 000	15 000
Puiskarjamaa	200 000	3000

Elupaikade inventuurist on selgunud, et niiduelupaikade pindala vähenemine on põhjustatud selliste traditsiooniliste põllumajandusvõtete nagu niitmine ja mõõdukas karjatamine vähenemisest. Mõõdukas karjatamine on osalt seotud ka traditsiooniliste väiketalude ja kohalike ning põlistõugude kasvatamisega. Varem püsivalt hooldatud alad võivad põllumajandusliku tegevuse vähenemisel kasvada umbe ja võsastuda, muutudes lõpuks metsaks. 2001. aastal oli kasutusest väljas oleva põllumajandusmaa pindala 73 961 ha, 2003. aastal 60 025 ha ja 2005. aastal 45 647 ha (ESA).
Alates 2001. aastast on poollooduslike koosluste taastamiseks ja hooldamiseks makstud Keskkonnaministeeriumi hallatavat loodushoiutoetust.
Bioloogiline ja maastikuline mitmekesisus on tihedalt seotud. Liigestatud maastik loob eelduse elupaikade rohkuseks ja seeläbi ka liikide paljususeks. Põllumajandusmaastikke ilmestavad maastikuelementidena kivihunnikud, hekid, puudegrupid, üksikud puud ja kiviaiad. Kiviaedade rajamist toetatakse MAK 2004–2006 raames. Samas on ulatuslike põllualadega suurtootmine vaesestanud põllumajandusmaastiku üldpilti ja hävitanud paljudes kohtades traditsioonilise maastikumustri.
Põllumajandustootjatele võib täiendavat majanduslikku kahju põhjustada ka randade kinnikasvamine, sest linnud lähevad tavaliste toitumiskohtade puudumisel toitu hankima orasepõldudele. Rannaniidud sobivad näiteks veiste, eelkõige vähenõudlike lihaveiste, karjatamiseks.

Et aidata kaasa maastikulise mitmekesisuse säilimisele ja väheväärtuslike (mullaboniteet kuni 35 hindepunkti) põllumajandusmaade otstarbekamale ärakasutamisele, rakendati MAK 2004–2006 raames põllumajanduslikuks tootmiseks vähesobivate ja kasutusest väljajäänud põllumajandusmaade metsastamise toetust. Antud toetusskeemi raames metsastati ajavahemikul 2005–2006 kokku u 3000 ha põllumajandusmaad. Antud toetusskeemi eesmärk oli kaasa aidata väärtusliku ning Eestile iseloomuliku metsa kujunemisele. Meetme rakendamisega ei kaasne küll koheselt keskkonda parandavat mõju, kuid aja jooksul paraneb maastike mitmekesisus ja metsaressursside kvaliteet.
Ohustatud linnuliike on Eesti Punase Raamatu andmetel Eestis üle 1300, päris põllumajandusmaaga on neist seotud umbes 50 liiki, poolllooduslike kooslustega umbes 170. Käesoleval ajal on Eestis käimas mitmeid linnuseire programme, nagu näiteks kesktalvine veelinnuloendus, röövlindude seire püsiproovitükkidel, kotkaste ja must-toonekure populatsioonide seire, rähnide seire, metsalindude populatsioonide seire (punktloendus), lindude populatsioonide seire rannaniitudel ja rabades (transektloendus). 2007/2008. a talvel uuendatakse Keskkonnaministeeriumi poolt metsa- ja põllulindude seire süsteemi ning viiakse ellu järgmisel välitööde perioodil Eesti bioloogilise mitmekesisuse seire programmi raames.

Geneetiline ja liigiline mitmekesisus

Geneetiline mitmekesisus seondub põllumajanduses sordiaretusega taimekasvatuses ja tõuaretusega loomakasvatuses. Enamik Eesti puuvilja- ja marjasorte on aretatud 20. sajandil. Eestis on kaks tunnustatud põlistõugu – eesti hobune ja eesti maatõugu veis. Need tõud on aastasadade vältel kohanenud siinse taimestiku ja kliimaga ning on osa meie kultuuripärandist. Nii põlis- kui kohalikud tõud – tori hobune ja eesti raskeveohobune ning eesti vutt – on nende arvukuse märgatava vähenemise tõttu tunnistatud ohustatud tõugudeks. Eestis on ka mitmeid meile ainuomaseid geneetilise ja liigilise mitmekesisuse seisukohast väärtuslikke ohustatud sorte.
Viimasel kümnendil on eesti maatõugu veiste arv tänu toetusele püsinud. Eesti hobuste arv on isegi suurenenud seoses nende aktiivse kasutamisega ratsutamiseks ja taluturismis. Kultuuripärandi ja geneetilise mitmekesisuse säilitamiseks on oluline jätkata ohustatud tõugude toetamist kuni nende arvukuse suurenemiseni ja väljasuremisohu vähenemiseni. Praegu on Eestis umbes 950 eesti hobust (umbes 450 mära), 450 tori hobust (umbes 330 mära), 80 eesti raskeveohobust (umbes 60 mära) ja 700 eesti maatõugu veist (umbes 500 lehma).

Natura 2000 võrgustik

Natura 2000 on EL kaitstavate alade võrgustik, mille eesmärgiks on tagada või taastada EL-s ohustatud taime- ja loomaliikide ning ohustatud elupaigatüüpide soodne looduskaitseline seisund. Natura 2000 baseerub kahel direktiivil. Linnualad valitakse vastavalt nõukogu direktiivile 79/409/EMÜ loodusliku linnustiku kaitsest, loodusalad vastavalt nõukogu direktiivile 92/43/EMÜ looduslike elupaikade ning loodusliku taimestiku ja loomastiku kaitsest. Natura 2000 võrgustik on peamiseks abivahendiks tagamaks 2010 eesmärgi – peatada aastaks 2010 bioloogilise mitmekesisuse hävimine kogu Euroopas – saavutamine.
Natura 2000 alasid on Eestis kokku 1 422 500 ha, sellest maismaal on 692 000 ha ehk 16% Eesti pindalast. Sellest on põllumajandusmaid 55 000 ha (8%) ja erametsamaid 77 000 ha. Natura 2000 aladel on kokku 20,8% Eesti metsadest.

Kuna Natura alade loomine baseerub direktiividel, mis on liikmesriikidele kohustuslikud, kuid liikmesriigid saavad ise otsustada, milliste meetoditega (seadus, valitsuse määrus jne) tagada nende täitmine, on Natura 2000 alad on siseriiklikult kaitstud looduskaitseseaduse alusel kas kaitsealana, hoiualana või püsielupaigana. Kaitsealad ja hoiualad võetakse kaitse alla Vabariigi Valitsuse määrusega, püsielupaigad keskkonnaministri määrusena. Kaitsealadel ja püsielupaikadel kehtestatakse määrusega kaitse-eeskirjad, kus on kirjas sellel alal kehtivad piirangud vööndite kaupa. Hoiualadel kehtivad piirangud on sätestatud looduskaitseseaduses. Põllumajandusmaal võivad kehtida piirangud maaparandussüsteemide rajamisele ja uuendamisele, väetamisele, taimekaitsevahendite ja biotsiidide kasutamisele. Metsamaal kehtivad piirangud metsa majandamisele, maaparandussüsteemi rajamisele ja uuendamisele. Kuue kuu jooksul pärast ala kaitse alla võtmist saadetakse maaomanikule kaitsekohustusteatis, kus on kirjas tema maaüksusel kehtivad piirangud. Majandamistavade kohta saavad isikud teavet infopäevadel, meediast, tasuta jagatavatest trükistest (sh abiks taotlejale), poollooduslike koosluste hooldamise toetuse puhul antakse taotlejale eraldi lisaleht koosluste hooldamise suunistega.
Maaomanikule hüvitatakse loodusobjektide kaitse korrast tulenevad kitsendused osaliselt maamaksu vähendamisega. Maksusoodustused (25%, 50%, 75% või 100% maksumäärast) tulenevad kaitse- ja hoiualadel kehtestatud kaitsekorra eripärast ja majandustegevuse piiramise astmest. Keskkonnaregistri andmetel on Eestis 1. juuli 2007 seisuga 407 kaitseala (sh 5 rahvusparki), 543 parki ja puistut, 343 hoiuala, 869 püsielupaika, 2 kohaliku omavalitsuse tasandil kaitstavat loodusobjekti ja 1194 kaitstavat looduse üksikobjekti.

Kaart 4. Natura 2000 võrgustiku alad

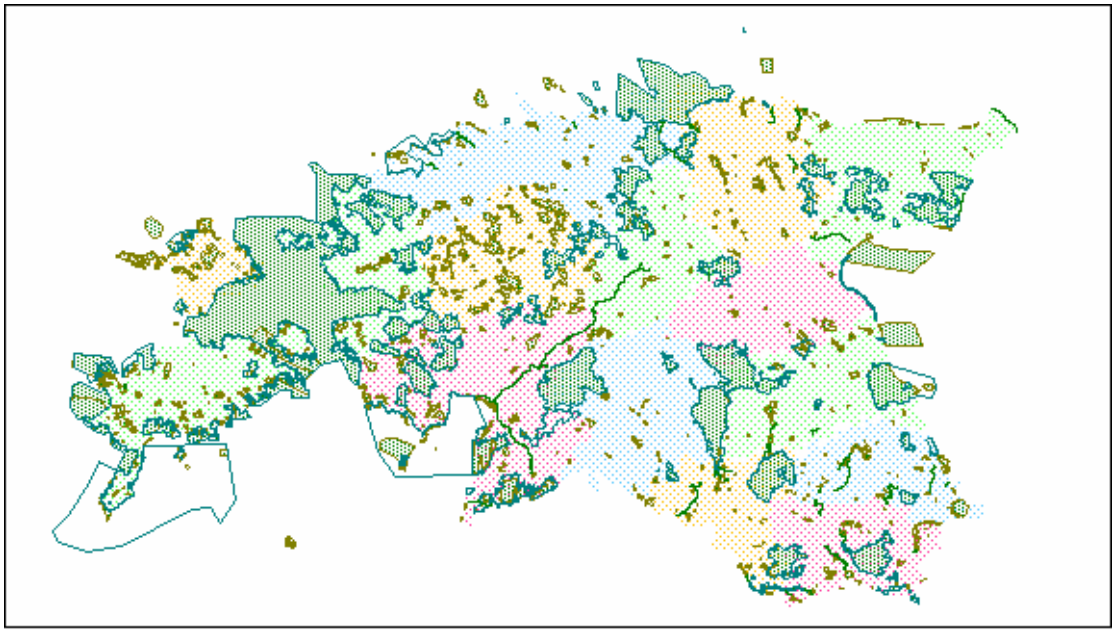

Eestis on Natura 2000 võrgustiku linnualasid 66 ja Natura 2000 võrgustiku loodusalasid 509 (vt kaart 4). Et enamik linnu- ja loodusaladest kattub kas osaliselt või tervenisti, on nende alade pindala kokku 1 482 275 ha. Keskkonnaministeeriumi hinnangul peaks eelkõige Natura 2000 alasid lugema Eesti kõrge loodusväärtusega aladeks. Kuna Euroopa Keskkonnaagantuurile tuleb kõrge loodusväärtusega aladega

seonduv statistiline informatsioon edastada 2010. aastal, jätkub järgnevatel aastatel alade täpsem määratlemine.

Tabel 17. Natura 2000 võrgustiku alad, 2005 (%)

	% territooriumist
Eesti	16,0
Läti	11,0
Leedu	7,1
Soome	13,9
EL-25	13,2
EL-15	13,2

Allikas: DG ENV.

Kaitstavad metsad

Mets on üks Eesti valdavaid ökosüsteeme ja metsandus üks olulisemaid meie looduse mitmekesisust mõjutavaid majandusvaldkondi. Eesti metsades elab üle 10 000 liigi selgrootuid (valdavalt putukaid) ja umbes 150 liiki selgroogseid loomi ning kasvab rohkem kui 2500 seeneliiki, sadu samblaliike, umbes 500 liiki samblikke ja üle 450 liigi soontaimi. Metsapoliitika tunnistab Eesti metsade kõrget looduslikku ja ökoloogilist väärtust, mida kaitstakse kooskõlas Eestis ratifitseeritud rahvusvaheliste resolutsioonide ja konventsioonidega.

2006. a alguse seisuga moodustavad rangelt kaitstavad metsad 7,5% metsade pindalast. Rangelt kaitstavad metsad on metsad loodusreservaadis, sihtkaitsevööndis, liikide püsielupaikade sihtkaitsevööndis ning riigimaadel olevates vääriselupaikades, kuid nende osakaal pole piisav, et tagada kõikide Eesti looduslike metsaliikide elujõuliste populatsioonide ja nende kasvukohtade säilimine.

2004. a andmetel on hoiu- ja kaitsemetsi kokku 705,7 tuhat ha. Pinnast ja vett kaitsvad metsad moodustavad kogu Eesti metsamaast 6,8%. Veekaitsemetsade pindala on 2004. a andmetel 14,1% (99,4 tuhat ha) kõikidest hoiu- ja kaitsemetsadest. See moodustab 4,3% kogu Eesti metsamaast. Pinnasekaitsemetsade pindala on 2004. a andmetel 8,1% (56,9 tuhat ha) kõikidest hoiu- ja kaitsemetsadest. See moodustab 2,5% kogu Eesti metsamaast.

Metsade tervislik seisund ja kaitse

2004. aastal fikseeriti metsakahjustusi kokku 11 181 hektaril. Metsakahjustuste peamine põhjustaja oli juuremädanik (33%), teise olulise kahjustuste grupi moodustasid tormi- (27,5%) ja kolmanda ulukikahjustused (20,6%). Lisaks eespool nimetatud põhilistele metsakahjustajatele on erinevatel aastatel olnud probleeme ebasoodsa veerežiimiga ja 2004. aastal registreeriti jälle pärast 20-aastast vaheaega hele-villkäpa (*Calliteara pudibunda*) ulatuslikke kahjustusi.

Samas ei ole võimalik kindlalt väita, millised tegurid on metsade tervislikku seisundit kõige negatiivsemalt mõjutanud, sest kui näiteks 2003. ja 2004. aastal oli peamine metsakahjustaja juuremädanik, siis 2001., 2002. ja 2005. aastal põhjustasid suuremaid metsakahjustusi just tormid ning 2006. aastal olid olulised mõjutajad põud ja metsatulekahjud.

Kahjustatud metsade taastamist, kaitset ja vastavate ennetusabinõude rakendamist peetakse ELis väga oluliseks ning aasta-aastalt pööravad liikmesriigid rohkem tähelepanu metsade kaitse täiustamisele ja tulekahjude ärahoidmiseks tehtavatele

jõupingutustele. Sama kehtib ka Eestis. Metsakaitse- ja Metsauuenduskeskuse kaudu osaletakse aktiivselt Euroopa Metsaseire rahvuslikes programmides, mille raames teostatakse igal aastal vastavaid vaatlusi ja uuringuid, et täiustada metsade kaitset ja vastavate ennetusabinõude kasutuselevõtmist.
Metsade liigiline mitmekesisus on samuti muutumas. Eestis on okasmetsade osakaal vähenemas: 63% raiutud puistute pindalast moodustavad okaspuupuistud, okaspuudega uuenenud on aga vaid 24%. Nimetatud arengute tulemusel on liikide jaotus muutunud suhteliselt ühtlaseks 1950. aastatega võrreldes – 33,4% moodustavad okaspuumetsad, 26,3% lehtpuu- ja 40,3% segamets. Lehtpuupuistute seas on kõige enam suurenenud haavikute ja hall-lepikute osakaal. Okaspuupuistute pindala osakaal on vähenenud 65%lt 1958. aastal 52%ni 2000. aastal ning 33%ni 2004. aastal. Samal ajal on EL-25 puhul okaspuude osatähtsus üle 50% ja lehtpuude osatähtsus üle 30%.
Võttes arvesse nii globaalseid muutusi (sealhulgas kliima) kui ka muutusi Eesti metsades, on tekkinud olukord, kus meie metsades leidub juba 401 ohustatud liiki ning puuliikide osakaalu edasine muutumine, metsamaade mittesihipärane kuivendamine ja mädapuidu osakaalu vähenemine metsade majandamisel võib lähitulevikus viia nende liikide väljasuremiseni.

Joonis 11. Puuliikide osakaalu muutumine, aastatel 1958–2004, (%)

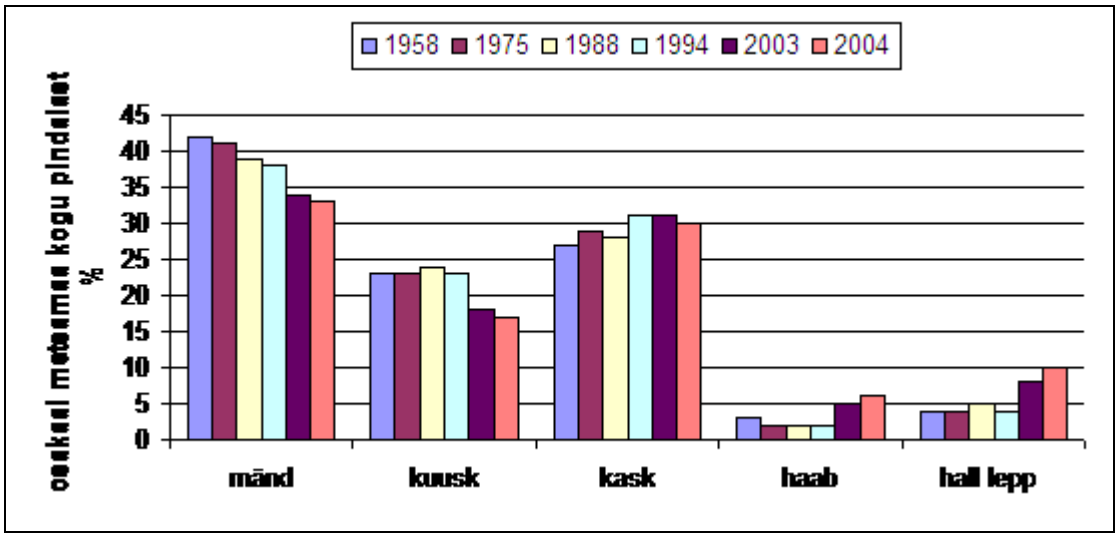

Allikas: Aastaraamat "Mets", 2005

Metsatulekahjud

Metsatulekahjude esinemissagedust arvestades jaotatakse Eesti metsad suure, keskmise ja väikese tuleohuga aladeks. Vastavalt tuleohu kategooriatele on kõrge tuleohuga alad Harju, Ida-Viru ja Põlva maakond, moodustades 24% kogu metsamaa pindalast, keskmise tuleohuga alad on Lääne-Viru, Pärnu, Tartu, Võru, Lääne ja Valga maakond (39%) ning väikese tuleohuga alad Hiiu, Jõgeva, Järva, Rapla, Saare ja Viljandi maakond (37%).
Eestis on metsatulekaitsega seotud ülesanded jaotatud erinevate asutuste vahel. Metsatulekahjude kustutamine ja metsatulekahju infosüsteemi haldamine on Päästeameti ülesanne. Profülaktilise metsatulekaitse abinõud ning seire on Keskkonnaministeeriumi vastavate allasutuste ülesanne. Enim levinud juhtudel (üle 52%) põhjustavad metsatulekahjusid kas otseselt või kaudselt inimesed: hooletus tule tegemisel ja suitsetamisel, kulupõletamine jms, kusjuures 2004. aastal moodustas

kuritahtlik süütamine sellest 12%. Looduslikest teguritest (äike) põhjustatud tulekahjude protsent on Eestis madal, 1–2%.
Tulekahjude arv ja pindala vaheldub aasta-aastalt (1998 – 54 ha; 1999 – 1103,4 ha; 2000 – 683,8 ha; 2001 – 61,8 ha; 2002 – 2081,7 ha; 2003 – 206,6 ha; 2004 – 378,9 ha), kuid keskmine pindala ei ole viimase viie aasta jooksul reeglina ületanud 10 ha. 2004. a suurim metsatulekahju leidis aset Raplamaal, kus põles pinnatulega kokku 124,7 ha metsa, millest keskealine, valmiv ja küps mets moodustasid 59,1 ha. Üle 10 ha suurusi tulekahjusid oli kokku 6.
2006. a suvine põud tõi kaasa u 1000 ha erametsa põlengu, mis on kolm kuni neli korda rohkem kui eelmistel aastatel.

Vesi

Vee kvaliteet

Aastane pinnaveevaru on Eestis u 7040 m³ inimese kohta. Bioloogilise hapnikutarbe (BHT7) ja hapnikusisalduse järgi võib meie jõgede seisundit hinnata heaks või väga heaks. Eesti jõgede peamiseks probleemiks on toiteainete, eelkõige fosfori ülemäära kõrge sisaldus.
Eesti veekogud on mõjutatud elukondlikust, toiduaine- ja kergetööstusest ning põllumajandusest pärinevast hajureostusest tulevatest toitainetest. Põhja- ja Kirde-Eestis lisandub suurtööstuse heitvee mõju, mis ohustab tõsiselt rannikumerd. Veekogude seisund sõltub otseselt reovee puhastamise tõhususest ja põllumajanduses rakendatavatest kaitsemeetmetest. Viimasel aastakümnel on Eestis toimunud olulised muutused. Majanduse langus, muutused tööstuse korraldamisel ja olmes tarbitava vee osas on kaasa toonud veekeskkonnale avalduva surve vähenemise. See on soodsalt mõjunud nii jõgedele, järvedele kui merele.
Eesti järved olid 1970ndatel ja 1980ndatel aastatel tugevalt mõjutatud väetistest ja farmireovetest, mis põhjustas kiiret eutrofeerumist. Kolhoosikorra lagunemisega soikus põllumajandustootmine ja 1990ndate aastate algul hakkas järvede, eriti väikejärvede, seisund paranema. Eutrofeerumine aeglustus, järvevees vähenes lämmastiku sisaldus. Majandusolukorra paranemisega on lähitulevikus oodata väetiste ja taimekaitsevahendite suuremat kasutamist, mis aga jääb endiselt tunduvalt alla EL keskmise taseme. Eestis on nitraaditundliku ala nõuded kehtestatud Veeseadusega ning selle alamaktidega. Näiteks on nitraadidirektiivist tulenev sõnnikulämmastiku maksimaalne norm – 170 kg hektari kohta – kehtiv mitte ainult nitraaditundlikul alal vaid üle Eesti. Lisaks nõuetele kehtib ka nitraaditundliku ala tegevuskava, mis on aluseks riigipoolsele tegevusele nitraaditundliku ala kaitsel.
Eesti põhjavesi lasub peamiselt viies veekihis, millest ülemine on suuremas osas ebapiisavalt kaitstud. Kogu põhjaveemaht maapõues on u 2000 km³.
Eesti looduslikes, hõredalt asustatud ja ekstensiivselt kasutatavates piirkondades on põhjavee seisund hea. Maapinnalähedane põhjavee kiht on praegu halvas seisundis punktreostusallikate (loomakasvatushooned, sõnnikuhoidlad, sõnnikulaamad põldudel, silohoidlad) ümbruses ja intensiivse tootmisega aladel, kus on õhuke pinnakate ja ebasoodsad põhjavee toitumistingimused (nagu Adavere-Põltsamaa piirkond). Tervikuna on selles piirkonnas keskmine nitraadikontsentratsioon alla 50 mg/l, kuid probleemsetes kaevudes on vesi nitraatide tõttu joogikõlbmatu.
Vabariigi Valitsuse 21. jaanuari 2003. a määrusega nr 17 on kehtestatud Pandivere ja Adavere-Põltsamaa nitraaditundlik ala, mille kogupindala on 3250 km² ehk 7,66% Eesti maismaast. Määrusega kehtestati ka kitsenduste ulatus allikate ja karstilehtrite

ümbruses ning kaitsmata põhjaveega aladel. Tegemist on kahe looduslike tingimuste poolest erineva piirkonnaga:

- Pandivere kõrgustik – 2382 km^2;
- Kesk-Eesti tasandikul asuv Adavere-Põltsamaa piirkond – 667 km^2.

Nende vahele jääb Endla soostik – 201 km^2.

Pandivere on kogu Eesti jaoks oluline põhjavee toiteala, Kesk-Eesti tasandik on aga põhjavee kohalik toiteala ning transiit- ja väljumisala. Vastavalt 2005. aasta seiretulemustele on Pandivere ala põhjavee seisund lämmastikuühendite osas tervikuna hea. Nitraatiooni keskmine sisaldus maapinnalähedases põhjavees jääb praegu vahemikku 15…20 mg/l. Adavere-Põltsamaa piirkonnas aga leidub kaevusid, kus nitraatiooni sisaldus ületab lubatud normi.

Nitraaditundlikul alal teeb põllumajandusliku tootmise keeruliseks asjaolu, et seal asuvad Eesti viljakaimad mullad. Seetõttu on seal maakasutus riigi keskmisega võrreldes ligi 50% intensiivsem. Sama võib öelda loomakasvatuse kohta – nitraaditundlikul alal kasvatatakse 35% riigi veistest, 30% sigadest ja 12,5% kodulindudest. Nitraaditundlikul alal on kokku 1190 km^2 haritavat maad.

Kaart 5. Nitraaditundlike piirkondade asendiskeem.

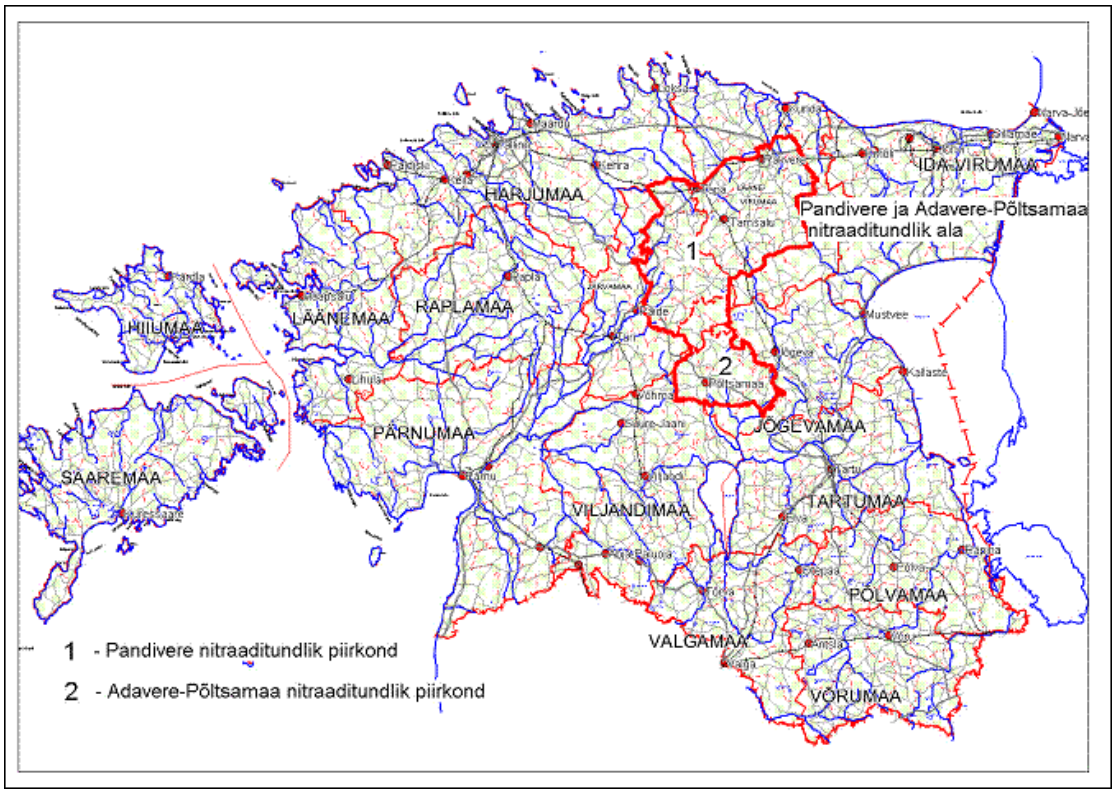

Veekasutus

Veevarude ja nende seisundi üle peetakse arvet. Veevarude arvestust peetakse riiklikus registris veekatastrina ja seisundi hindamiseks kasutatakse riigi veeseire andmeid.

Eestis on veekogu avalik kasutamine tavaliselt tasuta, kuid vee erikasutus on tasuline. Veekasutaja on kohustatud vältima vee reostamist ja kasutama vett säästlikult. Vee erikasutuse korral peab veekasutaja omama vee-erikasutuse luba, pidama arvestust kasutatava vee ning heitvee hulga ja omaduste üle ja korraldama seiret.

Põllumajanduses ja aianduses kasutatavad niisutussüsteemid on käesolevaks ajaks valdavalt amortiseerunud ja kasutusest välja langenud. Vihmutussüsteemides kasutatakse põhiliselt pinnavett. Vastavalt veeseadusele on pinnavee kasutamisel üle 30 m³ ja põhjavee kasutamisel üle 5 m³ ööpäevas vajalik vee erikasutusluba.
Toimivaid vihmutussüsteeme on maatulundusmaal u 1400 ha. Niisutatava põllumajandusmaa osakaal kogu põllumajandusmaast on ainult 0,18%.
Kuivendatud maa osakaal kogu põllumajandusmaast on 50%.

Väetiste ja taimekaitsevahendite kasutamine

Hajureostusallikate reostuskoormuse hindamisel on lähtutud eeldusest, et põllumajandusest pärinev hajureostus on kõige olulisem veekogude ohustaja. Eestis on kokku 77 sellist veekogu, mida hajureostusallikad ohustavad. 2000 aastal pärines hajureostusest 44850 tonni lämmastikku ja 541,3 tonni fosforit.
Väetiste kasutamine on võrreldes 1992. aastaga oluliselt vähenenud. Kui 1992. aastal viidi mineraalväetistega pinnasesse 70 kg lämmastikku, 47 kg fosforit ja 87 kg kaaliumi hektari kohta aastas, siis 2005. aastal olid vastavad näitajad 44, 14 ja 21 kg ha/a. 2003. ja 2004. aastal oli lämmastikväetiste kasutamine siiski samal tasemel 1992. aastaga.

Joonis 12. Mineraalväetistega pinnasesse viidud N, P ja K kogused aastatel 1992–2005

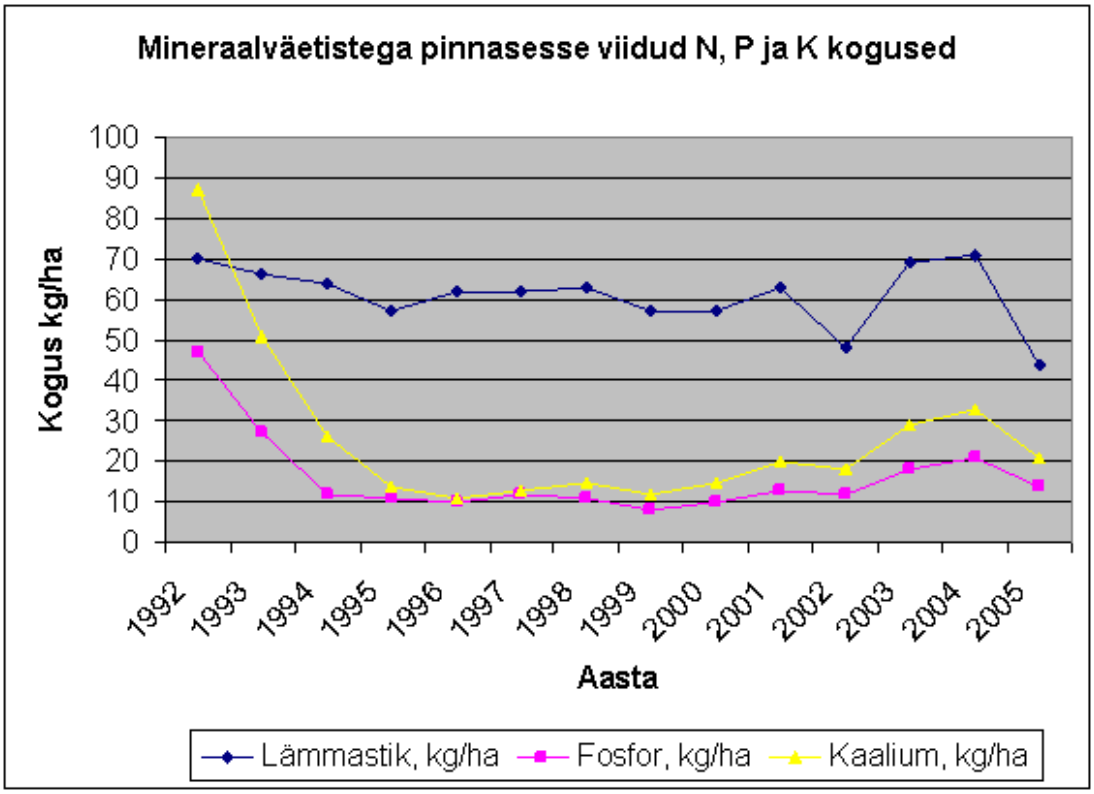

Allikas: Eesti Statistikaamet

Taimekaitsevahendite kasutamine on viimastel aastatel Eestis suurenenud, ulatudes 2005. aastal 0,62 kilogrammini (toimeaines) hektari kohta.

Joonis 13. Kasutatud taimekaitsevahendite kogused põllumajandusmaa hektari kohta aastatel 1997–2005

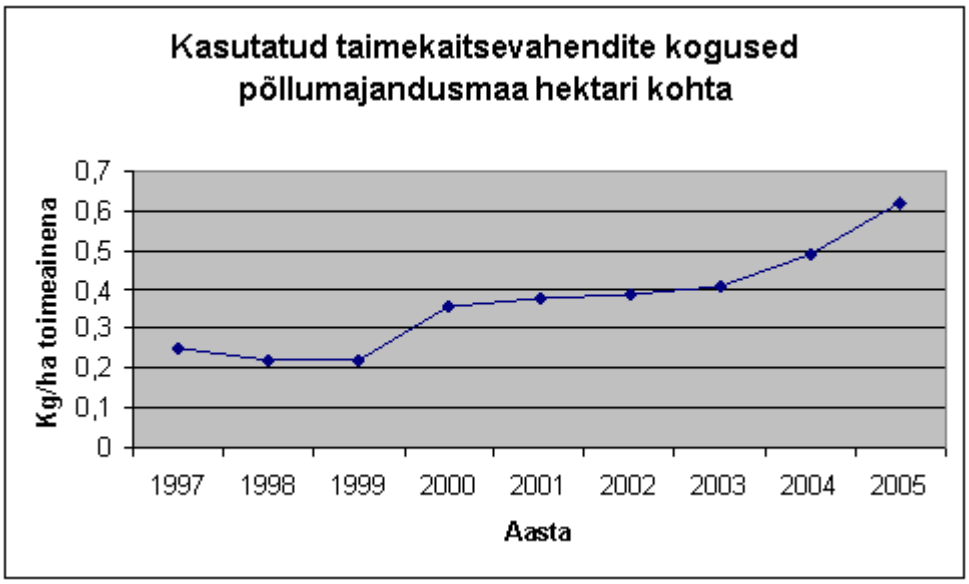

Allikas: Eesti Statistikaamet

Õhk, kliimamuutused, bioenergia

Eesti peamised õhusaastajad on energeetika, transpordivahendid, vähesel määral põllumajandus. Viimastel aastatel on üldine välisõhu saastamine Eestis oluliselt vähenenud nagu ka põllumajandusest pärit kasvuhoonegaaside heitkogused. Kyoto protokolli aruandluse kohaselt moodustab põllumajandus (eelkõige dilämmastikoksiid, mis satub keskkonda lämmastikväetiste kasutamisel) Eestis ca 6% kasvuhoonegaaside heitkogusest. Põllumajandusest pärit kasvuhoonegaaside heitkoguseid oli 2002. aastal 702 CO_2 eq Gg, EL-15 vastav näitaja samal aastal oli 416 413,48 CO_2 eq Gg.

Lämmastikuühenditest on atmosfääri peamised saastajad lämmastikoksiidid (N_2O, NO, NO_2) ja ammoniaak (NH_3). Eestis moodustab loomakasvatuse poolt õhku paisatav NH_3 heitkogus veidi alla 70% üldisest heitkogusest. Heitkogused on langenud kunagiselt 27 000 tonnilt 1990. aastal u 9600 tonnini 2000. aastal, eelkõige on see põhjustatud loomade arvu vähenemisest. Lämmastikuühendite vähenemist mõjutab positiivselt ka nõuetega vastavusse viimise meetme rakendamine. Siiski moodustab põllumajandusest pärit N_2O emissioon suurema osa kogu N_2O emissioonist (ülejäänu pärineb kütuste põletamisest). Sõnnikuhoidlate kordategemisega kaasnes tihti kogu sõnnikukäitluse parandamine ja vähenes sõnniku põlluaunas hoidmise vajadus. Riiklikest õigusaktidest tuleneb nõue katta vedelsõnniku- ja virtsahoidlad, et vältida ammoniaagi lendumist. Arvestades seda, et kliimamuutuste teema muutub järjest aktuaalsemaks ka põllumajanduse kontekstis, on lisaks eelnevale Eestis seni ainsana kehtestatud keskkonnakompleksloa ja parima võimaliku tehnika nõuded (tulenevalt Nõukogu direktiivist nr 96/61/EÜ reostuse komplekssе vältimise ja kontrolli kohta) peale sea- ja linnufarmide ka suurematele veisefarmidele.

Metaani (CH_4) emissioon põllumajandusest on ajavahemikus 1990–2004 vähenenud üle kolme korra (see on seotud põllumajandusloomade peaaegu kolmekordse vähenemisega sel perioodil). Metaani emissioon põllumajandusest moodustab kogu

metaani emissioonist umbes 30% (ülejäänu pärineb kütuste põletamisest ja jäätmekäitlusest).

Joonis 14. Kasvuhoonegaaside emissioon põllumajandusest aastatel 1990–2004

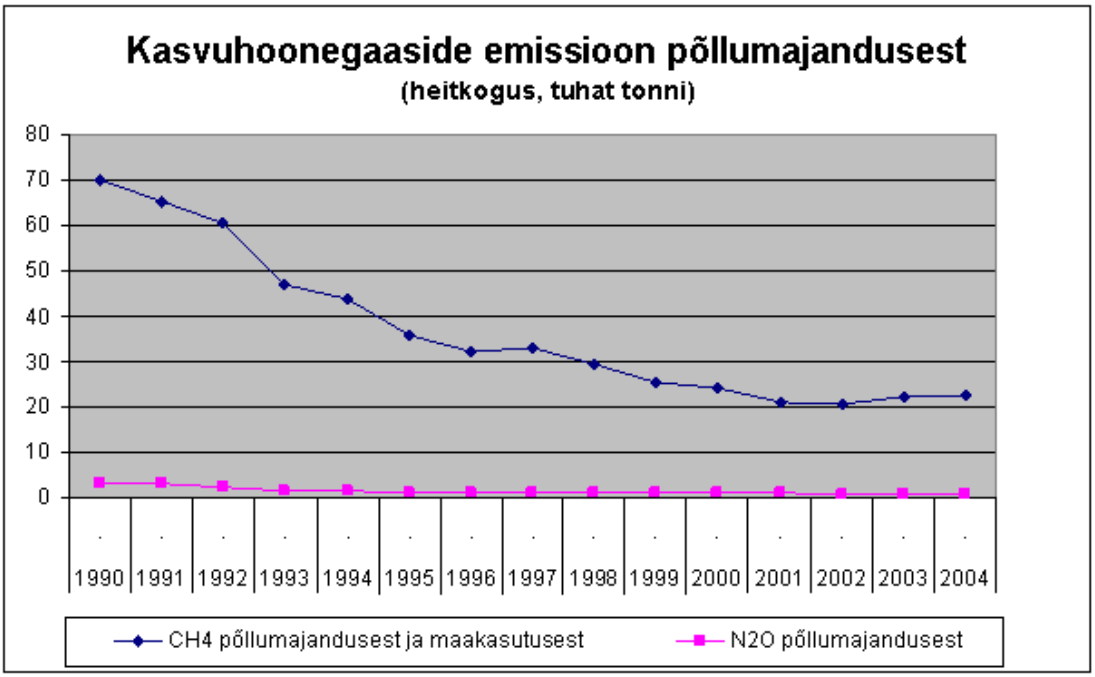

Allikas: Eesti Statistikaamet

Vabariigi Valitsuse määrus nr 299 (2004) põhineb Riiklikul Saastelagede Direktiivil. Kuni 2010. aastani on kehtestatud piirmäärad statsionaarsetest ja mobiilsetest saasteallikatest pärineva vääveldioksiidi, lämmastikoksiidide, lenduvate orgaaniliste ühendite ja ammoniaagi emissioonidele ja nende saavutamise tähtajad. Kuni 2010. aastani ei ole Eestil teoreetilist vajadust vähendada NH_3 emissioone, kuna kehtestatud riiklik saastelagi 2010. aastaks on 29 000 tonni. Endiselt on problemaatiline Ida-Viru maakond seal asuvate suurte tööstusettevõtete tõttu, samuti linnades asuvate suurte transpordisõlmede tõttu tulenevalt autode suurest hulgast. 2006. aastal ei ületatud SO_2, NO_2 ega CO piirmäärasid.

Elektrienergia brutotarbimisest moodustas taastuvelekter 2005. aastal 1,3%. 2005. aastal toodeti ligi pool (48,7%) taastuvelektrist tuulest. 2005. aasta seisuga tarbis põllumajandus 3,7% energia lõpptarbimisest.

Kliimamuutuse pikaajalised suundumused kujundavad järjest rohkem põllumajanduse ja metsamajanduse mudeleid. Põllumajandus ja metsandus on bioenergia toorainete arendamisel esirinnas.

Metsade osa CO_2 sidujana ja õhu puhastajana on üldtunnustatud. Fotosünteesi käigus seotakse CO_2 ja eraldub hapnik. Maakasutuse muutumine (sh põllumajandusmaa metsastamine) mõjutab otseselt süsinikubilanssi. Seejuures seovad noored kasvavad metsad süsinikku intensiivsemalt, sest kasvavad kiiremini.

Eesti taastuva energia tootmise osa põllumajanduses (u 400 kton) ja metsanduses (606 kton) on võrreldes EL-25-ga vähene (vastavad näitajad 2424 kton ja 53 996 kton). Vajadus biomassi järele suureneb igal aastal. Eesti ekspordib üle 90% toodetud puitgraanulitest ja briketist. Potentsiaal biomassi toodangu suurendamiseks kasutusest väljas oleval maal on olemas ja leiab mõistliku toetuspoliitika rakendamisel kindlasti reaalse väljundi. ELi eesmärkide (taastuva energia osakaal 12%, biokütuste turuosa

5,75% 2010. aastaks) saavutamiseks tuleb olemasolevat potentsiaali senisest paremini ära kasutada.
"Kütuse- ja energiamajanduse pikaajaline riiklik arengukava aastani 2015" määratleb energia valdkonna hetkeolukorra, toob esile Euroopa Liidu liitumislepingus kajastatu, prognoosib energiatarbe arenguid, fikseerib energiamajanduse arendamise strateegilised eesmärgid, arenduspõhimõtted ning vajalike investeeringute suurusjärgud. Samuti kirjeldab kava edasist analüüsi vajavaid probleeme ning riiklikke järelevalve ja regulatsioonialaseid ülesandeid. Selle arengukava raames on taastuvenergia potentsiaal kirjeldatud, sealhulgas biokütused ja tuuleenergia. Päikeseenergia kohta on öeldud, et planeerimisperioodi vältel suureneb ka päikeseenergia rakendamise konkurentsivõime ning osakaal.
Puidu potentsiaal ning valdkonna tegevused on kajastatud "Eesti metsanduse arengukava" raames. Arengukava eesmärk on maksimeerida jätkusuutlikult metsasektori panust rahvamajandusse ja ühiskonna heaolusse. Arengukava käsitleb kaudselt taastuvate energiaallikate kasutamist, leides et metsade majandamise käigus tekib lähiaastatel aastas 2 miljonit tihumeetrit madalakvaliteedilist puidu, millele antud hetkel tarbijat ei ole. Ka raiejäätmed pole leidnud piisavat kasutust taastuva ja keskkonnasõbraliku kütusena. Oluline on leida võimalused madalakvaliteedilise puidu efektiivsemaks kasutamiseks. Selleks nähakse ette puidu kui energiakandja kasutamise suurendamise võimaluste analüüsi kütuse- ja energiamajanduse pikaajalise riikliku arengukava raames.

Mullastik

Muld vahendab põllumajanduse võimalikku kahjulikku mõju veekeskkonnale. Suurt tähelepanu tuleb pöörata muldade orgaanilise aine sisalduse säilitamisele, et vältida mulla väljakurnamist.
Ekspertarvamuste põhjal on üks mullaga seotud põhiprobleem orgaanilise aine ja toitainetevaru vähenemine mullas, mida põhjustab klassikaliste külvikordade puudumine, toitainete tasakaalu andmete ja väetusplaanide puudumine, monokultuuride kasvatamine ja tahke sõnniku kasutamise vähenemine. Selle lahendamisele aitab kaasa mahepõllumajanduslike ja muude keskkonnasõbralike tootmisvõtete kasutamine.
Muldade hapestumine on oluline probleem eriti Kesk- ja Lõuna-Eestis. Rohkem kui kolmandik Eesti põllumajandusmaast (üle 300 000 ha) on happeline. Peamiselt lähtekivimi omadustest tulenevat muldade hapestumise protsessi ära hoida ei ole võimalik, sest Eesti kliimas toimub pidev mullast kaltsium- ja magneesiumkarbonaatide väljauhtumine. Eesti haritava maa põllumuldade reaktsiooni hoidmist taimede kasvuks soodsal tasemel ning muldade vaesumise ärahoidmist saab tagada muldade neutraliseerimisega.

Tabel 18. Haritava maa happesus

Ring	pH_{KCl} struktuur, %					Happeline maa %	Uuritud pind, tuh. ha
	<4,5	4,5–5	5–5,5	5,5–6	>6		
1957–64	21,7	10,8	7,4	15	45,1	54,9	805
1965–69	7,5	12,1	14,1	16,6	49,7	50,3	953,9
1972–77	2,2	5,7	11,5	18,9	61,7	38,3	1023,2

1978–84	1,7	4,7	11,4	17,4	64,8	35,2	1067,8
1984–89	1,2	4,5	10,8	17,7	65,8	34,2	1081,6

Kaart 6. Happeliste maade (mulla pH_{KCl} <6,0) osakaal maakonna pindalast.

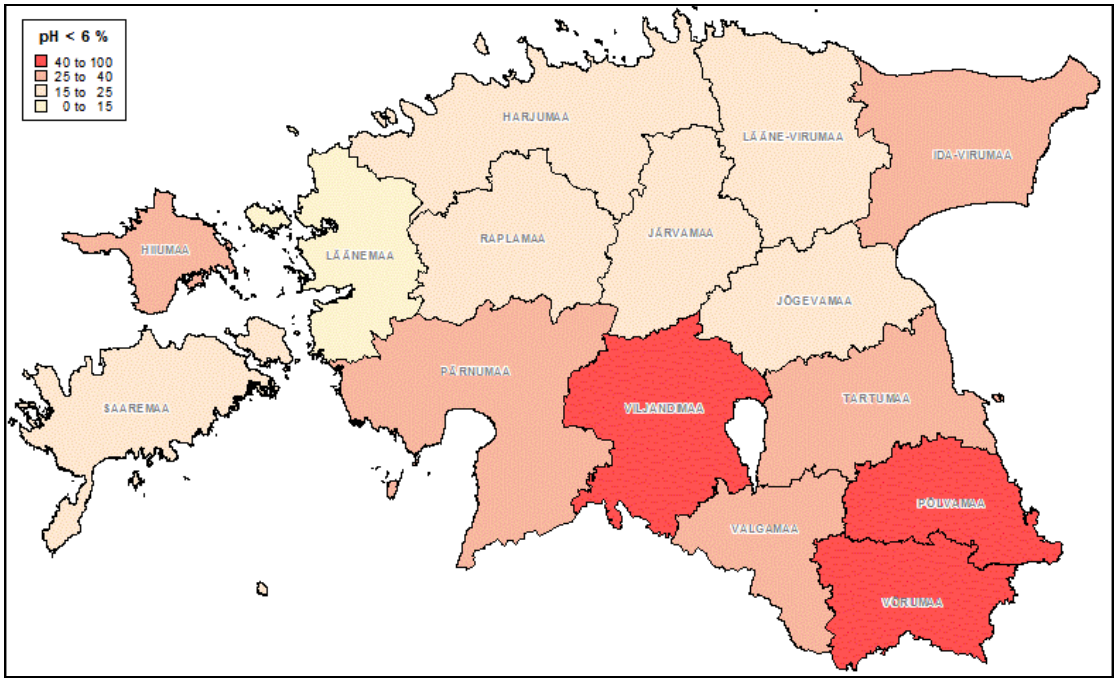

Eestis väljakujunenud traditsiooniline põllumajandus on olnud lahutamatult seotud põllumajandusmaa neutraliseerimisega. Kui aastatel 1957–64 läbiviidud uuringu alusel oli põllumajandusmaast 55% happeline, siis 1984–89 uuringu alusel oli happelise maa osakaal langenud 34%-ni (tabel 18). Happelise maa vähendamine saavutati lupjamistöödega, mille aastamaht oli vahemikus 50 000–75 000 ha.
Üheksakümnendatel aastatel lupjamistööd järsult vähenesid (tabel 19), mille tulemusena algas põllumajandusmaa taashapestumine. Kuigi aastatel 1998–2003 ja 2005. ning 2006. a toetati osaliselt põllumaade lupjamist, ei taganud tööde maht maa taashapestumise peatumist. Seetõttu tuleks lupjamistöid teha vähemalt 25–30 tuhandel hektaril aastas.

Tabel 19. Lupjamistööde dünaamika

Lubjatud pinnad			
Aasta	Lubjatud pindala [ha]	Aasta	Lubjatud pindala [ha]
1966	54 100	1987	62 120
1967	64 700	1988	59 480
1968	72 600	1989	51 670
1969	65 100	1990	27 200
1970	61 900	1991	25 080
1971	74 740	1992	5 840
1972	66 130	1993	150

1973	74 710	1994	4 840
1974	71 720	1995	4 960
1975	65 490	1996	3 780
1976	66 880	1997	4 830
1977	66 980	1998	16 965
1978	55 160	1999	17 716
1979	65 380	2000	13 473
1980	65 680	2001	14 720
1981	58 670	2002	13 731
1982	61 830	2003	13 120
1983	63 650	2004	0
1984	60 050	2005	11 168
1985	59 500	2006	10 440
1986	61 190		

Põllumajandusuuringute Keskuse poolt läbi viidud erosiooniuuringute põhjal on Eestis erodeerunud muldade osakaal väga väike. Erodeerunud ja erosiooniohuga mullad moodustavad vaid 3,1% Eesti põllumaa koguvarust, samal ajal kui EL-25 vastav näitaja on 17%. Peamiselt on tegemist vee-erosiooniga, tuule-erosioon on veelgi marginaalsem. Erosiooniohuga muldade maht on Eestis 0,11 t/ha/aastas (EL-25 – 1,64, EL-15 – 1,94).

Kaart 7. Vee-erosiooni suhtes tundlikud alad

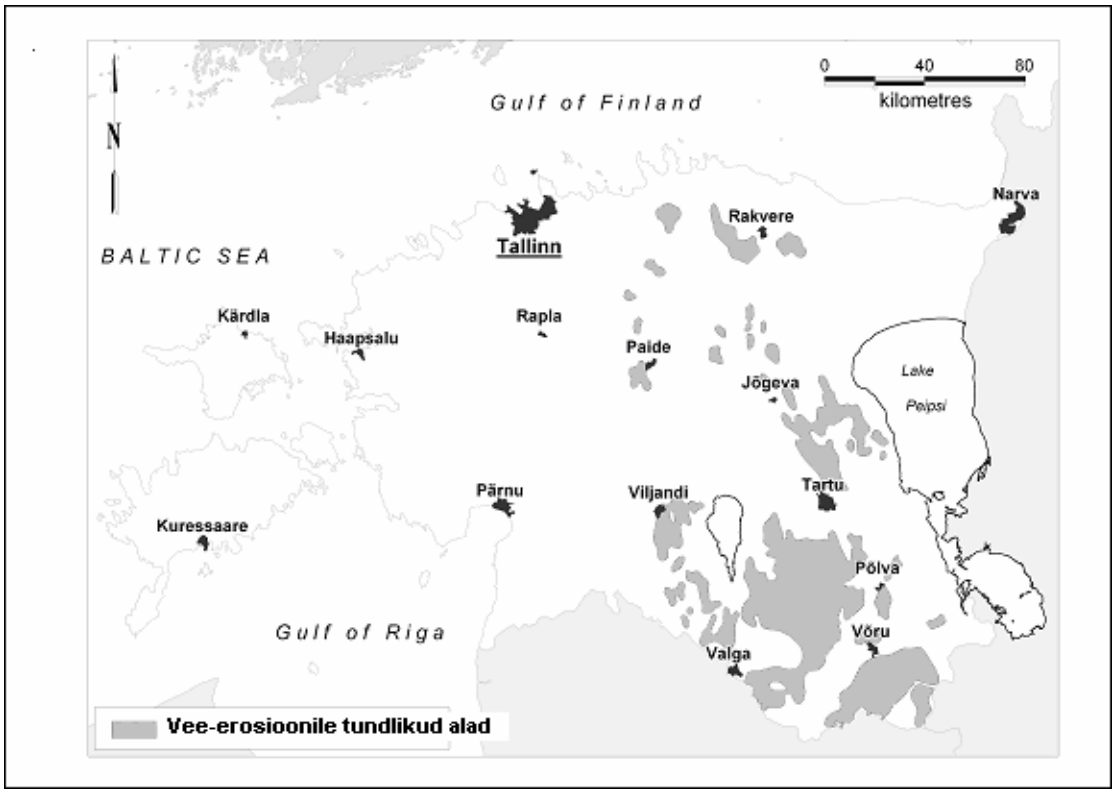

Kunagistest põllumaadest on jäänud sööti just erosioonist tugevasti haaratud, järsematel nõlvadel olevad põllud. Nende väljalangemisega haritavate maade seast on vähenenud tugevasti erodeerunud muldade osakaal. Keskkonnaprobleeme on

põhjustanud tõsiasi, et erosioonist haaratud muldade peamisel levikualal Otepää ja Haanja kuppelmaastikul on põlde viljeldud samamoodi nagu ülejäänud Eestis. Erosiooni tõkestamise võimalikud abinõud võivad olla näiteks erosioonitundlike alade metsastamine ja püsirohumaade alla viimine.

Mahepõllumajandus

Ökoloogilise põllumajandusega organiseeritult tegelemise alguseks Eestis loetakse aastat 1989, kui loodi Eesti Biodünaamika Ühing. EBÜ arendas välja koostöös välismaiste ekspertidega oma standardid ning tegeles ka tootjate kontrollimisega.
Suuremat tähelepanu hakati pöörama ökoloogilisele põllumajandusele 1997. aastal, kui võeti vastu esimene mahepõllumajanduse seadus, võeti kasutusele mõiste "mahepõllumajandus" ja kehtestati riiklik "Mahemärk". Arvesse võttes Euroopa Liidu ekspertide poolt läbiviidud mahepõllumajanduse ekspertiisi tulemusi ja seaduse rakendamisel ilmnenud vajadusi on mahepõllumajanduse seadust korduvalt muudetud, praegune seadus kehtib alates 1. jaanuarist 2007. Eestis järgitakse Nõukogu määrusest (EÜ) nr 2092/91 põllumajandustoodete mahepõllundustootmise ning põllumajandustoodete ja toiduainete puhul sellele viitavate märgiste kohta tulenevaid mahepõllumajanduse miinimumnõudeid. Mahepõllumajanduse seaduses on sätestatud üksnes sellised nõuded, mille Euroopa Liidu määruste kohaselt liikmesriigid võivad või peavad ise kehtestama.
Alates aastast 1999 on toimunud mahepõllumajanduse kiire areng ettevõtete arvu ja maa osas. 2006. aasta lõpuks oli mahepõllumajanduse registris 1173 mahetootjat põllumajandusmaaga üle 70 000 ha, millest üle 80% moodustasid rohumaad. Teravilja kasvatati 2006. aastal 8520 ha, kartulit 241 ha, tehnilisi kultuure 312 ha ning puuvilja- ja marjaaia all oli 1145 ha. Ülejäänud kultuuride osatähtsus oli väiksem.

Joonis 14. Mahepõllumajanduslik tootmine aastatel 1999–2006

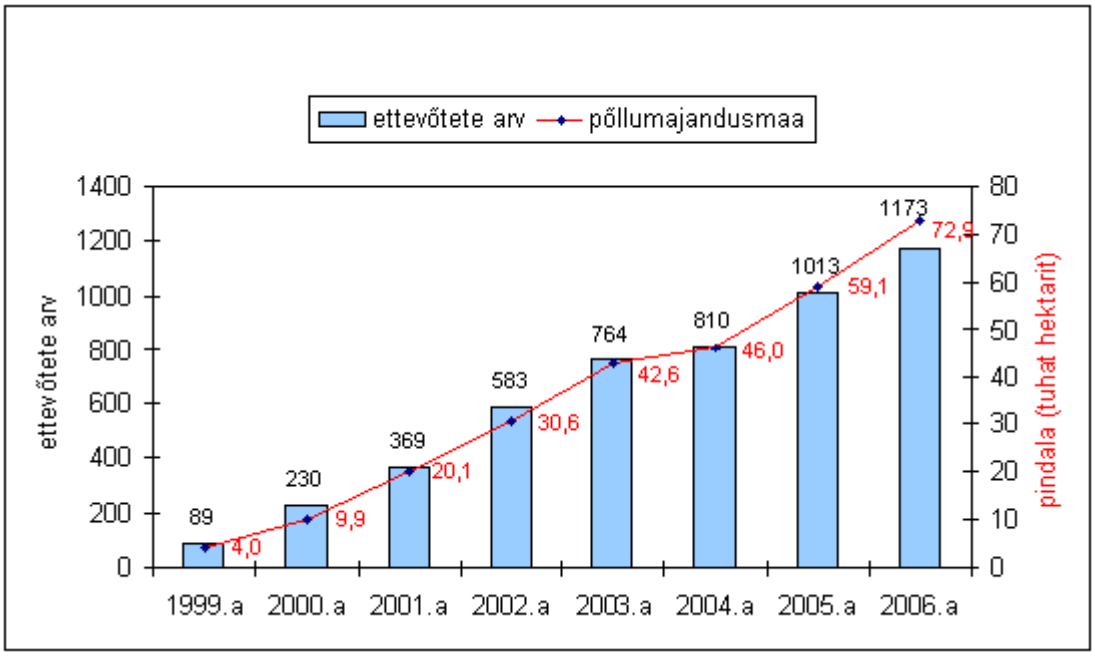

Viimastel aastatel on suhteliselt kiiresti laienenud ka mahepõllumajanduslik loomakasvatus. Kõige enam kasvatatakse veiseid ja lambaid, aastal 2006 oli nende arv vastavalt 14 255 veist, neist 3230 lüpsilehma ja 20 723 lammast.

Tabel 20. Mahepõllumajanduslik loomakasvatus aastatel 2001–2006

Aasta	Maheettevõtete arv/sh mahepõllumajandusliku loomakasvatusega	Veised	Lambad, kitsed	Sead	Kodu-linnud	Hobused	Mesilased (perede arv)
2001	369/97	3 365	934	124	836	63	196
2002	583/137	4 392	1 919	218	1 375	265	333
2003	764/308	7 900	6 000	450	3 300	570	320
2004	810/459	10 111	11 201	398	4 908	946	394
2005	1013/638	11 916	17 182	348	5 704	1 309	333
2006	1173/727	14 255	21 281	434	5 037	1 410	331

Mahetootmise ning mahetoodete turustamise edendamise seisukohalt on oluliseks toetavaks instrumendiks nii toidukvaliteedikavades osalevate põllumajandustootjate toetamine kui ka mahetoodete toidukvaliteedikava eelistest tarbijate teavitamise toetamine. Eesti mahetootjad on koondunud mitmetesse esindusorganisatsioonidesse, mis võiksid olla potentsiaalseteks toidukvaliteedikavade teavitamis- ja edendamistoetuse taotlejateks. Siinkohal võib välja tuua Tulundusühistu Eesti Mahe, mis ühendab ligi 90 mahetootjat ning tegeleb mahetoodete varumise, töötlemise, hoiustamise ja turustamisega; Eesti Biodünaamika Ühingu, millel on 110 liiget, kellest valdava osa moodustavad mahetootjad ning ühingu tegevusalaks on muuhulgas mahetoodete turustamise edendamine; mittetulundusühing Saare Mahe, mille liikmeskonda kuulub 25 peamiselt mahetootjast liiget ning mille eesmärgiks on ühisturustusalase koostöö edendamine ja Mittetulundusühing Hiiumahe, mille kõik 12 liiget on mahetootjad ning mille eesmärgiks on samuti ühisturustusalase koostöö edendamine.

3.1.4 MAAMAJANDUS JA ELUKVALITEET

Maapiirkonna ettevõtlus

Maapiirkonna ettevõtluse arengule avaldavad enam mõju madal asustustihedus ning pidev põllumajanduse osakaalu langus ettevõtluses. Hetkel moodustavad põllumajandusega tegelevad ettevõtted 50% maapiirkonnas tegutsevate ettevõtete üldarvust. Põllumajandusliku tootmise suurema mehhaniseerituse tõttu on vabanenud tööjõudu, kellest osa on leidnud töö mujal. Samas on sekundaar- ja tertsiaarsektoris loodud töökohad suutnud sellest kompenseerida alla kolmandiku (28,9%). Sellest tulenevalt on tööhõive määr maal madalam kui linnas, kahanenud on ka tööga hõivatute arv. Statistilistest näitajatest on positiivne vaid maapiirkonnas pidevalt langev töötuse määr (7,0%), samas on probleem sobivate töökohtade vähesus maapiirkonnas.

Joonis 15. Maapiirkonnas registreeritud ettevõtjad tegevusalade kaupa (v.a primaarsektor)

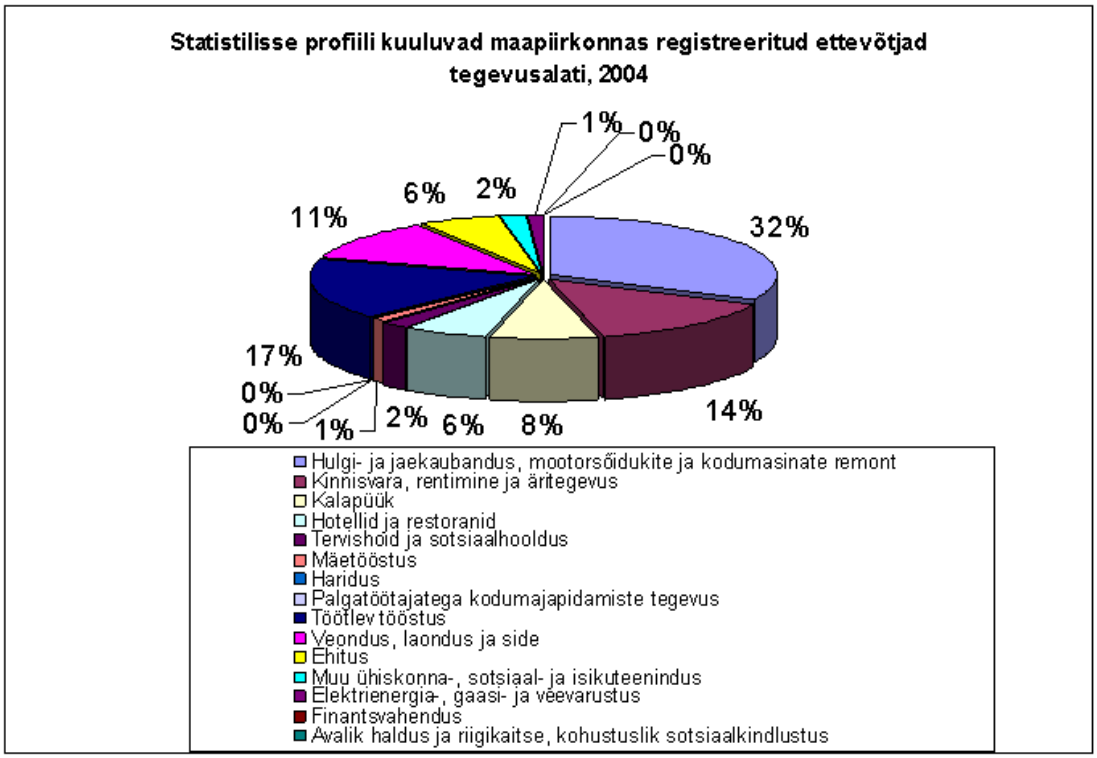

Allikas: Äriregister

32% maapiirkonna väljapoole primaarsektorit jäävatest ettevõtetest tegelevad hulgi- ja jaekaubanduse ning mootorsõidukite ja kodumasinate remondiga; poolte ettevõtjate puhul on tegevusaladeks vastavalt: töötlev tööstus (17%), kinnisvara, rentimine ja äritegevus (14%), veondus, laondus ja side (11%), kalapüük (8%); ehitus ja hotellindus moodustavad kumbki 6% protsenti, muu ühiskonna-, sotsiaal- ja isikuteenindus ning tervishoid ja sotsiaalhooldus moodustavad kumbki 2% ettevõtetest; elektrienergia-, gaasi- ja veevarustuse ning mäetööstuse osas moodustavad kõik 1% ning ülejäänud tegevusalade nagu finantsvahendus, haridus, avalik haldus ja riigikaitse, kohustuslik sotsiaalkindlustus ja palgatöötajatega kodumajapidamiste tegevus osatähtsus on ligikaudu 0%.

Valdade ettevõtlusaktiivsust iseloomustav näitaja on ka ettevõtluse mitmekülgsus, mida mõõdetakse kohaliku omavalitsusüksuse territooriumil registreeritud äriühingute, füüsilisest isikust ettevõtjate ning riigi- ja kohaliku omavalitsuse asutuste esindatud tegevusalade arvuga. Siin avaldub suur erinevus valdade ja linnade vahel. Võrreldes Eesti keskmise näitajaga (19,9 tegevusala), on oluline erinevus valla (17,8) ja linna (30,4) keskmise näitaja vahel. Eesti keskmise näitajaga võrreldes (52 ettevõtet tuhande elaniku kohta) on oluline erinevus valla (32) ja linna (61) keskmise näitaja vahel ka ettevõtete arvukuse osas. Valdadest domineerivad vaid Tallinna ümbruse vallad. Maakonna äärealadel ja suurtest veoteedest eemale jäävates valdades on ka tegevusalade arv väike, piirdudes halvimal juhul vaid avalike teenuste ja üksikute äriühingutega. Valdavas enamikus maapiirkondades on seega majandustegevus ühekülgne, mistõttu elanikel on väiksem võimalus sobivat tööd leida.

Maapiirkonna ettevõtete puhul on üheks ohu märgiks ettevõtjate kahanev iive: likvideeritud ettevõtete arv kasvab kiiremas tempos kui loodud ettevõtete arv, seda ennekõike põllumajandustootjate osas. Kriitilised on ettevõttele 3–5 tegevusaasta. Et pakutav palgatase jääb pea viiendiku võrra alla linna palgatasemele, tekib ettevõtjatel raskusi oskustööliste värbamisel ja nende hoidmisel, mis väljendub ilmekalt Eesti tööjõu-uuringute tulemuste võrdluses. Kui 1998. aastal käis 30,2% hõivatud maainimestest tööl linnades ja samas vallas töötas 62%, siis 2004. aastal olid vastavad

arvud 38,5 ja 50,7%. Teises vallas töötavate inimeste osatähtsus on kasvanud 7,6%lt 9,8%ni. Kõrgkoolidesse õppima minevad noored ei tunne vajadust ka juba eelnevalt nimetatud põhjustel pärast õpinguid maale tagasi pöörduda.

Joonis 16. Loodud ja likvideeritud ettevõtjate arv 2000–2005.

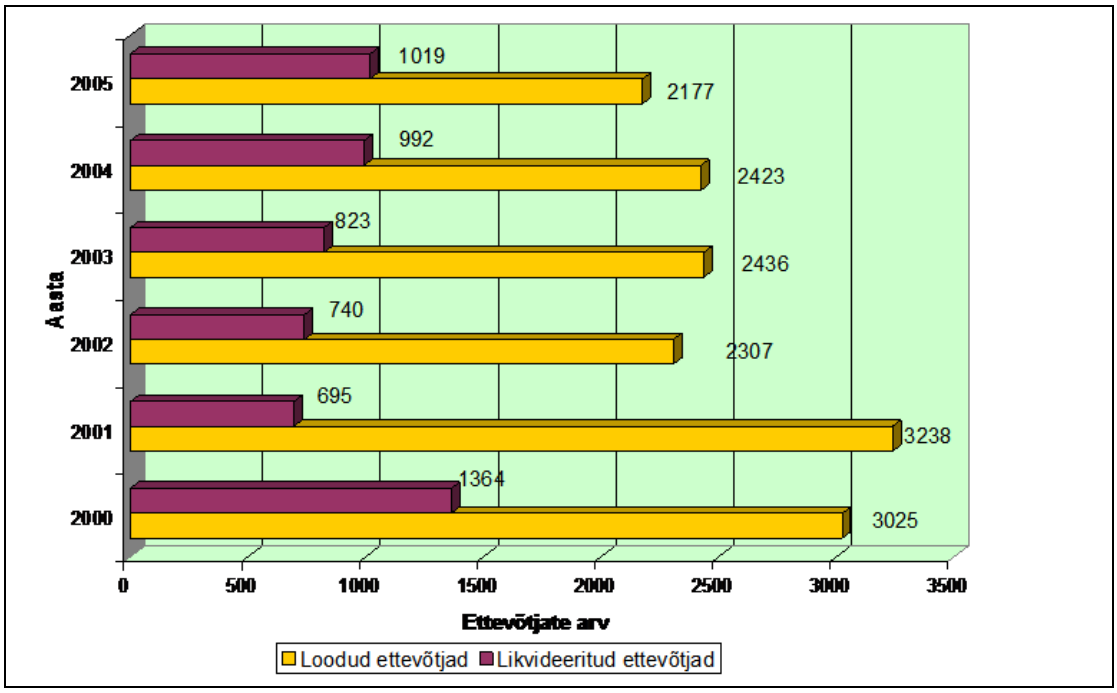

Uuring "Toetusvajadus maapiirkonna ettevõtlussektoris" näitas, et suurim potentsiaal sobivate töökohtade loomisel on ennekõike mikroettevõtetel, sest 7,9% mikroettevõtetest on saanud väikeettevõtjad. Suurem osa väikeettevõtjatest (17,9%) on vähendanud töökohtade arvu ning vaid 3,9% juhtudel on liigutud järgmisse suurusgruppi. 19,9% keskmistest ettevõtjatest on töötajate arvu poolest langenud väikeettevõtja tasemele.

Arvestades väikeste põllumajandustootjate madalat konkurentsivõimet ja ettevõtluse edendamise kavade puudumist, on oluline kõrvaltegevuste olemasolu, mis võimaldab maandada riske ja teenida täiendavaid sissetulekuid ning kergendab vajadusel üleminekut teisele tegevusalale. Eesti u 37 000 põllumajanduslikust majapidamisest saab mittepõllumajanduslikust tegevusest tulu 2746 majapidamist, mis moodustavad 7,5% kõigist põllumajanduslikest majapidamistest. EL-25 vastav näitaja on u 10 pp võrra kõrgem (17%). Seega on oluline pöörata põllumajanduslike majapidamiste mitmekesistamisele senisest suuremat tähelepanu ja seda ennekõike põllumajanduseks ebasoodsamates piirkondades. Et sekundaar- ja tertsiaarsektoris on maapiirkonnas tööga hõivatud 82,7% elanikest (kogu Eesti vastav näitaja on 92,4% ja EL-25 keskmine näitaja on 94,9%), siis uute töökohtade loomise seisukohast on just neil sektoritel suurem potentsiaal. Tertsiaarsektori edendamise läbi on võimalik pidurdada ka teenuste maapiirkondadest väljavoolamist. Juba praegu luuakse Eestis 66% lisandväärtusest teenindussektoris.

Viimastel aastakümnetel põllumajanduses toimunud muudatuste tõttu on paljud hooned maapiirkonnas tühjaks jäänud, otstarbe kaotanud või alakoormatud. Ressursside säästmise seisukohast oleks otstarbekas leida neile uus otstarve kas tootmises, teeninduses või eluhoonetena. Eelkõige on siin võimalus hajaasustusega kaasnevale töökohtade vähesusele lahenduse leidmiseks, keskendudes traditsioonilisele külastruktuurile ja soodustades seeläbi maale elama asumist.

Nimetatud objektide tänapäevastamine, neile uue otstarbe leidmine ning lisafunktsioonide andmine loob võimaluse elukvaliteedi parandamiseks ja aitab suurendada maaettevõtjate konkurentsivõimet uute töötajate leidmisel.
Ettevõtjate hinnangul takistab kõige enam vajalike töökohtade täitmist kvalifitseeritud tööjõu puudus. Kui töötajad on nõus (parema) töökoha leidmiseks kodupiirkonnast kaugemale minema, pole ettevõtjail töötajaid kusagilt võtta. Samas tekib vajadus pakkuda elamispinda täiendavale tööjõule, mis piirkonda tuleb. Ettevõtjatele tekitab probleeme ka nõutava töötasu maksmine. Ehitus-, majutus- ja toitlustus- ning kaubaveofirmade probleem on hooajalisus.
Üks oluline arengutakistus on väike investeerimisvõime. Paljude mittepõllumajanduslike tegevusalade jaoks toetused puuduvad. Mitmed ettevõtjad on väljendanud ootust, et riik või kohalik omavalitsus tegeleks aktiivsemalt maapiirkonna tööjõuküsimustega: aitaks hoida või meelitada maale noori spetsialiste; toetaks töötajaid elamispinna soetamisel; aitaks korraldada töötajate transporti; looks täiendõppevõimalusi jne. Olukorras, kus konkureerivad töökohad asuvad linnades ja välismaal ja kõikides piirkondades on tekkinud oskus- ja viimasel ajal ka lihttööliste puudus, on tööjõu motiveerimiseks tehtavad kulutused hädavajalikud.
Tõsine probleem on potentsiaalse järelkasvu vähenemine. Pooled maaettevõtjad on hetkel keskealised. Seetõttu tuleks rakendada meetmeid, et maapiirkonnast ei kaoks juhtimispotentsiaal.
Ettevõtjate küsitlusest selgus, et suur osa tänastest juhtidest on ilma eriharidusetа. Koolitusi on läbitud vähe, kuigi täiendõpet ja koolitusi soositakse.
Uuring "Maaturismi toodete ja teenuste tarbijate eelistused ja maaturismi ettevõtjate vajadused" toob välja, et Eestis on turism küllaltki hooajaline – majutusettevõtete aastane keskmine täitumus on 32,2%. Kõrghooajal on keskmine täitumus 46,1% ning madalhooajal 12,7%. Sellegipoolest on nii keskmine voodikohtade arv kui täitumus kasvanud. Oluline on pakkuda maaturismiettevõtetes atraktiivseid tooteid, nagu näiteks seminaride ja koosolekute korraldamine ning rahvusliku käsitöö tegemine, ka hooajavälisel ajal.
Paljud maamajutus- ja muud maaturismiettevõtjad pakuvad tooteid ja teenuseid, mis tutvustavad kohalikku loodus- ja kultuuripärandit. Ühest küljest on kohalik loodus- ja kultuuripärand oluline turismiatraktsioon, teisest küljest pakub see võimaluse turismiinfrastruktuuri arendamiseks. Kultuuripärandi potentsiaali kasutamine turismis on oluline võimalus ettevõtluse mitmekesistamiseks ja mittepõllumajanduslike töökohtade loomiseks maapiirkonnas.
2007. aasta veebruari seisuga paiknes valdades 607 erinevasse majutusliigi kategooriasse kuuluvat majutusvõimalust, kus on 16 600 voodikohta. Kõige rohkem on puhkemajasid (34%), järgnevad kodumajutus (17%), külalistemaja (15%), puhkeküla ja -laager, hostel (8%), hotell (7%). Kõige rohkem majutusettevõtteid oli Saaremaal (122), järgnesid Valgamaa (89), Pärnumaa (59), Võrumaa (53). Kõige vähem oli majutusettevõtteid Järvamaal (10), Raplamaal (11) ja Jõgevamaal (15). Maaturismiettevõtete külastajatest on 36% välismaalased ja 64% eestlased. Välismaalaste seas on esikohal soomlased, järgnevad rootslased.
Samas pole teenuse pakkujate tase ühtlane ning piisavalt ei propageerita säästlikku ja tervislikku eluviisi. Ettevõtjatele tuleb rohkem tutvustada loodus- ja kultuuriturismi võimalusi ja põhimõtteid.

Elukvaliteet

Teenuseid pakkuvad ettevõtjad on aastakümnete jooksul oma tegevuse tarbijaskonna puudumise tõttu maalt ära viinud. See halvendab elukeskkonda, sest maaelanikel tuleb esma- ja tugiteenuste saamiseks läbida oluliselt pikemaid vahemaid, kusjuures seda

raskendavad kehvad ühistranspordivõimalused ning mitte väga heas korras olev teede infrastruktuur.
Uuring "Toetusvajadus maapiirkonna ettevõtlussektoris" viidi läbi aastatel 2001 ja 2006, selle alusel on hinnang teenustele paranenud. Vallaelanike arvates on teenustest kõige paremini korraldatud side (post, telefon), põhi- ja keskhariduse kättesaadavus ning asjaajamine vallavalitsuses.
Erinevate teenuste kättesaadavus maapiirkondades on keeruline probleem, sest mitmed olmeteenused on koduvallas enamikule kättesaamatud. 19 väljatoodud olmeteenusest 10 puhul vastasid vähemalt pooled küsitletud maaelanikest, et nende vallas küsitluses nimetatud teenus puudub. Selliste teenuste nagu pesupesemise, kingaparanduse, seadmete remondi, rätsepateenuste, pangateenuste, tööstuskaupade müügi ja remonditeenuste pakkumine maavallas, kus elanikke ja seega ka kliente on vähe, ettevõtjatele suurt huvi ei paku ja neid teenuseid pakkuvate ettevõtjate olemasolu mõnes vallas on pigem erand. Teenustena, mille puudumine, halb kvaliteet või kättesaadavus elanikele enim muret tekitab, nimetati kõige rohkem panka, sauna, kingseppa, tööstuskaupade kauplust ja seadmete remonditöökoda. Remondi- ja mõningaid isikuteenuseid (juuksur, õmbleja jm) saadakse lähimatest linnadest, aga ka muudest suurematest linnadest.
Elukvaliteedi säilitamise ja parandamise üks võimalus on uute lahenduste leidmine teenuste pakkumisel: teenuste kättesaadavust võib parandada nende pakkumine ühes multifunktsionaalses ehitises ning mobiilsete teenuste võimaldamine. Uusi lahendusi nii avaliku kui erasektori poolt pakutavate teenuste kättesaadavuse parandamisel toob ka Interneti laiem levik.
Mis puudutab vaba-aja veetmise võimaluste ja kultuuriüritustega seotud tegevusi, siis uuringu "Külades enamlevinud sotsiaalse ühistegevuse analüüs" põhjal võib öelda, et raamatukogud ja seltsimajad on populaarsed – neid kasutab vastavalt 84% ja 72% küsitletutest. Teenindusobjektide paiknemine ja kättesaadavus asulate lõikes on üsna erinev, suurema üldistusena võib märkida, et umbes 20-30% elanikkonnast kulutab igapäevaste ja perioodiliste teenuste kättesaamiseks enam kui pool tundi. 20% elanikest peab liiga kaugeks ka seltsimaja ja raamatukogu. Raamatukogud koos külaplatside ja poodidega on üldse olulisimateks kooskäimise kohtadeks, külakeskuste ja seltsimajade tähtsus selles suhtes kindlasti kasvab.
TNS Emori e-seire 2006. a märtsi ja mai vahelisel ajavahemikul läbi viidud uuringu kohaselt on 39% Eesti leibkondadest internetiühendus, samas on maapiirkonna vastav näitaja 33%. On käivitatud riiklik programm "Küla tee 3", mille tulemusel luuakse hõreasustusega piirkondade elanikele võimalused Interneti püsiühenduse saamiseks tiheasustusega piirkondadega samadel tingimustel. 2007. aastal oli võimalik EL-27 maapiirkondadest ainult 70%-l ühineda lairiba Interneti ühendusega, linnapiirkondades sama näitaja 98% (Eesti vastavad näitajad 73% ja 90%), samas kui Euroopa Komisjon on majanduse elavdamise raames seadnud eesmärgiks tagada 2010. aastaks kõigile kättesaadavad lairibaühendused. Eesti majapidamistel ja ettevõtetel on lairibaühendusele parem juurdepääs kui EL-is keskmiselt - 24,6%-lise lairibaühenduse määraga on Eesti EL-iga 2004. a maikuust alates liitunud liikmesriikidest parim - ning kasv jätkub. Veelgi enam, 94% internetiühendust omavatest majapidamistest kasutab lairibaühendust. Ent hoolimata laiaulatuslikust ühendusest on vähesed nendest internetiühendustest suurema kiirusega kui 2 MB/s (ainult 38,9%, mis on üks Euroopa madalamaid). 88% ettevõtetest on lairibaühendus, mis annab Eestile Euroopa arvestuses 7. koha ning on 20 protsendipunkti võrra kõrgem võrreldes nelja aasta taguse ajaga. Aastatel 2006 ja 2007 läbiviidud teenusepakkumise stimuleerimisele suunatud maakondlike "Külatee 3" projektidega ning uue sagedusvahemiku kasutuselevõtuga "Kõu" Internetiteenuse tarbeks on saavutatud olukord, kus vähemalt elementaarseid hetkevajadusi rahuldav

Internetiühendus on praktiliselt kogu Eestis kättesaadav. Samas puuduvad seni kasutataval tehnoloogial võimalused homsete teenuste ning vajaduste arenguga kaasaskäimiseks. Paraku ei ole tänapäeva nõuetele vastavate kiirete internetiühenduste (lairiba võrgu) rajamine maapiirkondades teenusepakkujatele äriliselt tasuv ning ilma riigipoolse toetuseta vajalikke investeeringuid ei tehta. Maapiirkondades on tänu geograafilisele eraldatusele vajadused lairibaühenduste järele suured, eriti nt. avalike teenuste (e-teenused) kättesaadavuse parema tagatuse seisukohast. Uue põlvkonna lairibaühendused aitavad kaasa maapiirkonnas ettevõtluse arengule ning inimeste elukvaliteedi paranemisele. Uue põlvkonna lairibaühendused aitavad kaasa ettevõtluse arengule ning inimeste elukvaliteedi paranemisele. Uue põlvkonna lairibaühendused on oluliseks teguriks riigi tootlikkuse kasvul ning aitavad suurendada riigi majanduse kogutoodangut. Need on vajalikud ka riigi konkurentsivõime tagamiseks rahvusvahelises konkurentsis. Lairibaühenduste arendamine annab tööd ehituse perioodil ning loob uusi töökohti selle valmimisel. Lairiba ühenduste kättesaadavus loob uusi võimalusi kaugtöö arenguks, õppimisvõimaluste (nii tava- kui elukestva õppe) laiendamiseks, avalike teenuste (e-teenused) kättesaadavuse paremaks tagatuseks ning on soodustavaks teguriks ka muude investeeringute meelitamiseks piirkonda. Elukvaliteedi parandamine (sh infrastruktuur, teenuste parem kättesaadavus) on maaelanike arvu säilimise ja kasvu seisukohast olulise tähtsusega.

Elukestvas õppes osalemine aitab kohaneda muutustega tööjõuturul, muudab töötaja konkurentsivõimelisemaks ja parandab seeläbi tema elukvaliteeti. 2005. aastal oli Eestis hariduse omandamises ja koolitustel osaleva täiskasvanud rahvastiku osakaal 6,7%, mis eelmise aastaga võrreldes oli kasvanud 0,3% võrra. Võrreldes seda EL-25 vastava näitajaga (2004. a – 8,6% ja 2005. a – 9,4%), on Eesti tööjõuturu paindlikumaks muutmisel oluline edendada hariduse omandamist ja koolitustel osalemist ka aktiivse tööjõu hulgas. Samas aitab see lahendada ka üha enam maapiirkondades ettetulevat kvalifitseeritud tööjõu puudumise probleemi.

Erinevused regionaalsetes heaolunäitajates ja ettevõtlustingimustes tingivad rahvastiku ja majandustegevuse koondumise suurematesse keskustesse ja nende tagamaadele. Samas eksisteerivad ka teatud tegurid, mis takistavad rahvastiku ulatusliku rännet maalt linna (nt madalad sissetulekud, mis ei võimalda maaelanikel sageli soetada linnas eluaset). Seetõttu on kujunenud välja ulatuslik igapäevane pendelränne maakonnakeskustesse tööle, kohati aga ka pikema perioodiga tööränne kaugematest maakondadest Tallinna.

Joonis 17. Rahvastiku siseränne 2000–2005

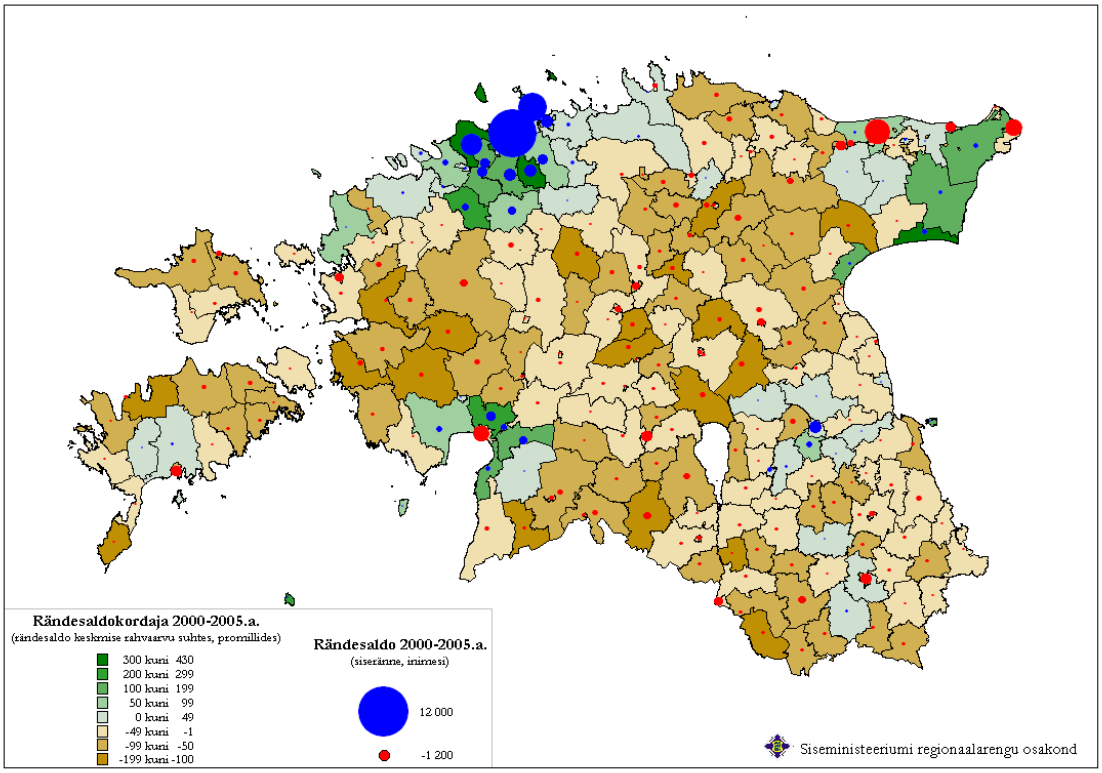

Allikas: Siseministeerium

Eestis saab rääkida järgmistest keskuskohtade tasanditest:

- Tallinna regioon – oluline Eesti rahvusvaheline konkurentsivõime tagamiseks.
- Tallinn, Tartu, Pärnu, Ida-Viru linnastud – linnaregioonide kui regionaalse arengu eestvedajate edukus määrab üha enam ära regionaalsed ebavõrdsused. Nii on Harjumaa, Tartumaa ja Pärnumaa suhteliselt soodsad regionaalarengu näitajad otseseoses vastavate keskuslinnade hea majandusliku seisundiga, Ida-Virumaa probleemid on seotud sealsete tööstuslinnade restruktureerumisraskustega.
- 12 linnapiirkonda – 2002. a. valminud Eesti linnaregioonide arengupotentsiaali analüüsi alusel määratleti Eestis 12 linnaregiooni: lisaks eelpool nimetatutele Haapsalu, Kuressaare, Paide, Rakvere, Valga Viljandi ja Võru. Neis kokku elab umbes 70% Eesti rahvastikust ja paikneb üle 90% viiesajast suuremast ettevõttest.
- 44 tööjõuareaalide keskust ehk kohalikku keskust – loetelu sisaldab lisaks eelpool nimetatud linnadele ka suuremaid kohalikke teeninduskeskusi.

Püsiv tööjõu ja noorte väljaränne maapiirkondadest kahandab inimressursi taasrakenduse võimalusi, suurendab sotsiaalset tõrjutust, süvendab olemasoleva infrastruktuuri alarakendatust ning vähendab seeläbi nende piirkondade iseseisvat toimetulekuvõimet. Ka rahvastiku jätkuv koondumine linnapiirkondadesse toob ühiskonnale tervikuna kaasa täiendavaid kulutusi: vajaduse täiendava infrastruktuuri järele, kasvava surve looduskeskkonnale jmt.

Regionaalse heaolu väljenduseks on inimeste põhivajaduste – elukoht, töökoht, haridus, teenused, puhkus – rahuldamine. Inimeste põhivajaduste rahuldamise ruumiline ebaühtlus on tinginud piirkonniti rahvastiku väljarände ning on takistuseks olemasoleva rahvastiku paigalpüsimisele ja uute elanike ligimeelitamisele. Inimeste põhivajaduste parem rahuldamine eeldab ühelt poolt kvaliteetsete avalike teenuste kättesaadavuse parandamist ning teiselt poolt eelduste loomist uute töökohtade tekkeks.

Suures osas maapiirkondadest ei ole ühe või mitme avaliku teenuse kättesaadavus piisavalt tagatud, kusjuures vajakajäämised on piirkonniti erinevad. Olemasolevad infrastruktuuriobjektid on ehitatud enamasti aastakümneid tagasi. Praeguseks on need sageli muutunud ebafunktsionaalseks – teenustemahu kahanemise tõttu on hoonete ja rajatiste algupärane funktsioon kadunud või teisenenud. Lisaks on hoonete ja rajatiste tehnosüsteemid, üldkonstruktsioonid ning üldkasutatavad osad vananenud, millest tuleneb nende ebaökonoomsus, mittevastavus tänapäevastele nõuetele. Nimetatud infrastruktuuri tarbijaskond maapiirkondades pidevalt väheneb, mistõttu on otstarbekas anda alakoormatud objektidele lisafunktsioone teiste teenuste näol.

Maapiirkondade loodus- ja kultuuripärand

Lai kultuuripärand on oluline arenguressurss piirkondliku eripära väljatoomiseks. Eestis on kokku u 25 000 kultuurimälestisena kaitse all olevat objekti ja 12 muinsuskaitseala, millele lisanduvad looduslikud pühapaigad. Arheoloogiamälestistest 91% ja arhitektuurimälestistest 71% asub väljaspool linnasid. Keskkonnaregistri andmetel on Eestis seisuga 1. jaanuar 2006 391 kaitseala (sh 5 rahvusparki), 543 parki ja puistut, 127 hoiuala, 666 püsielupaika, 1 kohaliku omavalitsuse tasandil kaitstav loodusobjekt, 301 ajutiste piirangutega ala ja 1172 kaitstavat looduse üksikobjekti. Eestile on iseloomulikud haja- ja sumbkülad. Rehielamu, mis ühendas ühe katuse alla eluhoone ja rehe, on ainult Eestile ja Põhja-Lätile iseloomulik hoonetüüp. Lisaks väärivad märkimist põllumajandusliku tootmise pärandit kandvad säilinud mõisahooned ning üksikud nõukogudeaegsed ehitised (kolhoosikeskused), samuti mitmed mujal Euroopas hävinud kultuurinähtused – muinaspõllud, ajaloolised külad ja ehitustraditsioonid, mitmed elujõulised käsitööoskused.

Põllumajandusmaastikul on näha kasutusest kõrvale jäänud lagunenud põllumajanduslikke tootmishooneid. Mitmed põllumajanduslikust tootmisest ja muust kasutusest kõrvalejäänud ehitised, on lagunemas ja rikuvad Eesti põllumajandusmaastike ilmet. 60% hoonetest on vanemad kui 30 aastat. Osad nendest ei ole enam kasutamiskõlblikud ja on otstarbekas likvideerida, et korrastada maastikku.

Kultuurmaastiku säilimise tagab ennekõike tugev kogukond. Mälestised ja kultuuriväärtusega objektid toimivad turismimagnetina, olulisem on aga nende roll koha identiteedi määrajana. Uue funktsiooni ja elu andmisel tuleb siiski ennekõike lähtuda maastiku, küla või hoone ajaloolisest ning traditsioonilisest identiteedist. Oluline on tagada objektide säilimine nende ajaloolist ilmet respekteerides. Kultuuri- ja loodusobjektide potentsiaali rakendamist kohaliku arengu edendamisel takistavad nende tehniline seisukord, vähene ligipääsetavus ja eksponeeritus, varustatus tugiinfrastruktuuriga, vähesed lisateenused ja nende objektide nõrk omavaheline seotus.

Juba praegu teevad era- ja avalik sektor kohaliku piirkonna võimaluste kasutamise eesmärgil koostööd ning seda tuleb veelgi tugevdada.

3.1.5 KOHALIK ALGATUS

Olukorras, kus elanike arv on väike ja ettevõtlus üldjuhul väherentaabel, on oluline kohaliku kogukonna tugevus. Siin on toimunud maaelanike koondumine – olemasolevast üle 4000 külast on umbes neljandik valinud külavanemad kohaliku tegevuse koordineerimiseks, umbes 700 seltsi tegelevad külaarenguga.

Uuringud näitavad, et suhted on paranenud ja on tekkinud omavalitsuste, mittetulundussektori ning ettevõtjate omavaheline usaldus. Seega on kogukonna

koostöö tugevdamisel eeldused kogukonna kõigi osapoolte kaasamiseks kohaliku arengu üle otsustamisse. Uuring "Kohaliku initsiatiivi arendamine – LEADER-tüüpi meede" toob välja, et maapiirkonnas on tekkinud omavalitsuste, mittetulundussektori ning ettevõtjate omavaheline usaldus. Uuringu tulemusel on 75,6% MTÜdest, 77,5 kohalikest omavalitsustest, 62,7% ettevõtjatest ja 51,7% elanikest valmis kaasa lööma piirkonna strateegia rakendamises. Teadlikkus Leaderist on üsna kõrge – 59,3% MTÜdest ja 56,4% omavalitsuste esindajatest on Leaderist informeeritud. Seega on kogukonna koostöö tugevdamisel eeldused kogukonna kõigi osapoolte kaasamiseks kohaliku arengu üle otsustamisse. Leader-põhimõtete sujuvamaks käivitamiseks on korraldatud seminare ja infopäevi. Potentsiaalsete kohalike tegevusgruppide tugistruktuurina tegutses 2004–2006 LEADER-infokeskus.

Eestis rakendati Leader-lähenemist läbi RAK meetme 3.6 "Kohaliku initsiatiivi arendamine – LEADER-tüüpi meede". Leader-tüüpi meedet rakendati kahes tegevusvaldkonnas: 1) oskuste omandamine; 2) integreeritud maapiirkonna arengustrateegia. Esimese tegevusvaldkonna raames valiti välja tegevusgrupid, kes hakkavad koostama kohaliku arengu strateegiaid, teise tegevusvaldkonna raames valiti kolm tegevusgruppi, kes hakkavad ellu viima olemasolevaid strateegiaid. Meede rakendus 2006. a sügisel. Leader-põhimõtete sujuvamaks käivitamiseks on korraldatud seminare ja infopäevi. Kohalike tegevusgruppide tugistruktuurina tegutseb LEADER-infokeskus. Eestis on potentsiaali umbes 25–30 tegevusgrupile.

2006. a augusti seisuga oli Eestis moodustatud 24 kohalikku tegevusgruppi, kellel oli kavas taotleda toetust RAKi meetmest 3.6. Potentsiaalsed kohalikud tegevusgrupid hõlmasid u 320 000 elanikku, mis moodustab 24% elanikkonnast. Nimetatud tegevusgruppide tegevuspiirkond katab 37 000 km² Eesti maismaa territooriumist (Peipsi järve Eestile kuuluva osa ja Võrtsjärve pindalata), mis on 85% Eesti pindalast. 2007. aasta alguseks oli LEADER-tüüpi meetme raames välja valitud 24 tegevusgruppi, kellest 3 alustasid olemasolevate strateegiate rakendamist.

Kaart 8. Kohalikud tegevusgrupid Eestis 1.01.2009 seisuga.

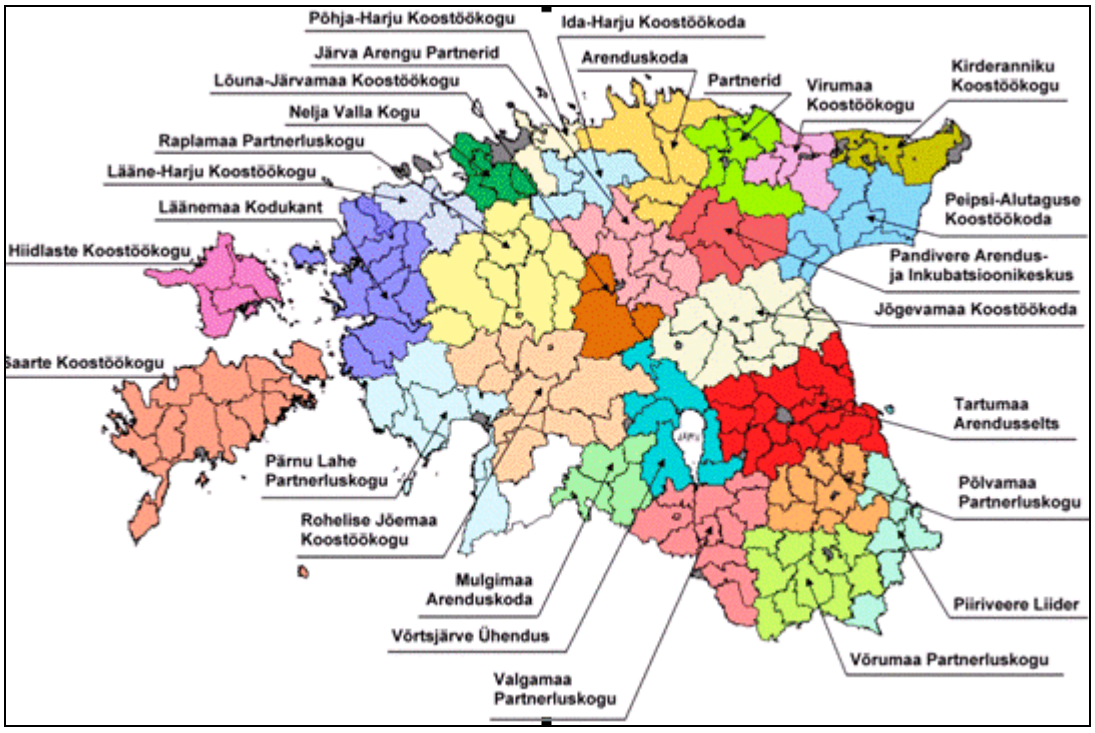

3.2 STRATEEGIA

3.2.1 SWOT

SWOT kajastab põllumajanduse, põllumajandussaadusi töötleva tööstuse ja metsanduse, põllumajanduskeskkonna, maapiirkonna ettevõtluse ning kohaliku elukeskkonna tugevusi, nõrkusi, võimalusi ja ohte. SWOT on üles ehitatud horisontaalselt, telgede üleselt, kuivõrd enamikel väljatoodud tugevustel, nõrkustel, võimalustel ja ohtudel on laiem, mitut telge puudutav mõju.

Tugevused

- Suurt osa põllumajandusmaast ja -loomadest valdavad suhteliselt suuremad ja konkurentsivõimelised põllumajandustootjad, väike osa põllumajandus-tootjatest vajavad struktuurseid muudatusi.
- Suurem osa põllumajandussaaduste töötlejaid on koondunud suurematesse üksustesse, kus peamistes tootmissuundades on esmased ja nõuetele vastavuse kindlustamiseks vajalikud investeeringud tehtud.
- Soodsad tingimused ning ressursid keskkonnasõbraliku ja jätkusuutliku põllumajanduse, sh mahepõllumajanduse arendamiseks.
- Loomakasvatuseks sobivad looduslikud tingimused ja pikaajalised traditsioonid.
- Loodusmaastike ja poollooduslike rohumaade suur osakaal bioloogilise mitmekesisuse tagamiseks.
- Piisavalt suur erametsade pindala, metsanduse ja seda teenindavate ettevõtete olemasolu metsade säästvaks majandamiseks ja arendamiseks.
- Mitmekesine maastik ja sellega seotud rikkalik kultuuripärand.
- Organiseerunud kolmas sektor.
- Olemasolevad teadusasutused, kutseõppeasutused, nõuandekeskused ja kogenud õpetajate, teadlaste ja nõustajate kaader.

Nõrkused

- Väikeste põllumajandustootjate halb kohanemisvõime ja ettevõtluse edendamise kavade puudumine (nt põllumajandustootmise mitmekesistamine – aiandus, mesindus, energiakultuurid).
- Põllumajandustootjate ebapiisavad majanduslikud võimalused täiendavateks investeeringuteks, mh keskkonnakaitselisteks investeeringuteks.
- Tootmisahela (tootmine – töötlemine – kaubandus – tarbija) lünklikkus piimandus-, mahepõllumajandus- ja nišitoodete puhul, vähene ühistegevus ja koostöö väärtusahelas, riiklike kvaliteediskeemide puudumine, nõrk turundus ja väikesed kulutused innovatsioonile.
- Töötleva tööstuse madal spetsialiseerumine, kohaliku turu piiratus, sõltuvus välisturgudest.
- Põllumajandusliku kutsehariduse sh täiend- pädevus- ja ümberõppe ebapiisav rahastamine ei taga õppeasutuste praktilise väljaõppe baaside kaasaegsel tasemel arendamist ning vajalikul hulgal kvalifitseeritud tööjõu ettevalmistamist. Maaelu madal maine.
- Suur osa maaparandussüsteemidest ja -tehnikast on amortiseerunud/ amortiseerumas.
- Erametsade hooldamiseks ebapiisav teave, metsandusalase teadlikkuse vähenemine, metsanduse infrastruktuuri halvenemine, metsanduse madal rentaablus, riskide maandamise kulukus, madal organiseeritus.

- Maapiirkondade hõre asustustihedus, kaupade ja teenuste väike tarbijaskond, piiratud logistikavõimalused ja teenuste väljavool maapiirkonnast.
- Mitte-põllumajanduslike töökohtade vähesus maapiirkonnas.
- Otseselt põllumajanduslikust kasutusest välja jäänud maade suurenev osakaal. Happeliste muldade suur osakaal.

Võimalused

- Madala konkurentsivõimega tootjate ümberstruktureerimine ja -orienteerumine (nt mahtude suurendamine, alternatiivtegevused)
- Tootmisahela kui terviku arendamine ja koostöö edendamine (alternatiivtooted, väiketootjad/töötlejad, omatoodetud saaduste töötlemine, mahepõllumajandustooted, metsasaadused jms), uusi väljakutseid silmas pidades eriti piimandussektoris ning mahepõllumajanduses, põllumajandustootjate ja -töötlejate osalemine kvaliteediskeemides, ühistegevuse suurendamine.
- Loomakasvatuse arendamiseks sobilik maafond, kogemused ja võimalused (piisavad lamba- ja veisekvoodid).
- Keskkonnasõbraliku põllumajanduse osakaalu suurendamine. Keskkonnasõbralike mõtte- ja tootmisviiside järjest laiem levik ning keskkonnateadlikkuse laiendamine ning mahepõllumajandusliku tootmise osakaalu suurendamine. Bioenergeetika tehnoloogiate ja keskkonnateenuste areng.
- Teadmuspõhiste tegevuste osakaalu suurendamine põllumajanduslikus tootmises ja töötlemises.
- Tööjõu kvaliteedi parandamine, väljaõppe, ümberõppe ja nõustamisteenistuse täiustamine.
- Säilitada loodusmaastike suurt osakaalu, mis muuhulgas aitab kaasa maaturismi ja loodusturismi (sh jahindus) edendamisele. Poollooduslike rohumaade osakaalu säilitamine.
- Erametsa seisukorra parandamine ja puidutöötlemise arendamine. Ühistegevuse laiendamine läbi metsaomanike ühistute.
- Elukvaliteedi parandamine (sh infrastruktuuri, teenuste parem kättesaadavus, mahajäetud hoonetele uue kasutuse leidmine), mille tulemusel suureneb maaelanike arv. Lairiba internetiühenduse võimalused maamajanduse ja laiemalt kogu maakogukonna sidumisel majandusega tervikuna ning pakkudes seeläbi võimalust geograafilisest eraldatusest tulenevate probleemide ületamiseks.
- Kohaliku initsiatiivi suurendamine, s h kohaliku initsiatiivi kaasamine nišitootmise arendamiseks ja piirkonna kohalikeks otsustamisteks.

Ohud

- Põllumajandustootmisest ja metsandusest saadavate sissetulekute vähenemine, teenuste väljavool.
- Põllumajandustootmisest ja metsandusest väljalangevate väiketootjate ning töötajate ebapiisavad võimalused leida tööd maapiirkonnas.
- Tööpuuduse kasv maapiirkonnas, kuna maapiirkonnas on mitte-põllumajanduslike töökohti vähe. Kvalifitseeritud ettevõtjate, töötajate ja noorte jätkuv lahkumine maapiirkonnast ja tööhõivevõimaluste kadumine, maaelanike seoste nõrgenemine kodukohaga. Uueks probleemiks on kvalifitseeritud tööjõu puudus.

- Maakorralduse vähene planeerimine, millest tulenevalt väheneb põllumajanduslikus kasutuses olev maa, kui sellele ei leita alternatiivset otstarvet.
- Keskkonnanõuete ebapiisav järgimine ja põllumajanduse kontsentreerumine.
- Bioloogilise (sh geneetilise) ja maastikulise mitmekesisuse vähenemine.
- Maaparandussüsteemide seisukorra halvenemine, mis võib tingida põllumajandusmaa kasutusest väljaminemise.
- Kolmanda sektori ebaühtlane areng regiooniti ning sõltuvus aktiivsetest eestvedajatest st vaja pidevalt tuge, et olla jätkusuutlik.

3.2.2 TUGEVUSTE JA NÕRKUSTEGA SEOTUD STRATEEGIA

3.2.2.1 PÕLLUMAJANDUS- JA METSANDUSSEKTORI KONKURENTSIVÕIME

Aastatel 2007–2013 pööratakse põllu- ja metsamajanduse konkurentsivõime tõstmisel senisest enam tähelepanu kõrgema lisandväärtusega toodangu osakaalu suurendamisele läbi tootearenduse ja stabiilse kvaliteedi tagamise. See eeldab varasemast oluliselt suuremat rõhuasetust tehnoloogilisele arendustegevusele ning tihedamat koostööd erinevate teadusasutustega. Samal ajal, arvestades juba 1990. aastatest siiani põllumajandusliku tootmise ja põllumajandussaaduste töötlemisega kaasaskäivat ja ka uutest täiendavatest nõuetest lisanduvat suurt investeeringuvajakut, on ka aastatel 2007–2013 põllu- ja metsamajanduse konkurentsivõime arendamisel kõige suurem osatähtsus põllumajanduse ja töötleva tööstuse ajakohastamisel.

- Arvestades, et põllumajandussektoris toodetud lisandväärtus on madalam valdavalt väiksemate põllumajandustootjate hulgas, on oluline nende konkurentsivõime tõstmine läbi mitmekesistamise ja/või tootmise laiendamise normaalse turuväljundiga sektorites. Antud tegevuse raames on sihtrühmaks eelkõige mikropõllumajandustootjad.
- Arvestades, et põllumajandussektori investeeringuvajak ohustab põllumajanduse konkurentsivõimet keskmises ja pikas perspektiivis ning konkurentsivõime vajab lähiaastatel hüppelist arengut, on oluline tähtsus pika tasuvusajaga infrastruktuuri ning ehitiste investeeringutel. Seetõttu on tähtis toetada põllu- ja metsamajanduse infrastruktuuri arengut (nagu maaparandussüsteemide, sh metsakuivendussüsteemide ning metsateede ehitamine ja rekonstrueerimine), samuti pika tasuvusajaga põllumajandushoonete- ja rajatiste (ennekõike laudad ja tootjarühmade ühishuve teenivad tehnoloogilised rajatised) rekonstrueerimist ja ehitamist.
- Et pöörata põllumajanduses senisest enam tähelepanu keskkonnaaspektile, edendatakse põllumajandustehnika kasutamist, pidades silmas loomade heaolu parandamist ning keskkonnasõbralikumate maaviljelusmeetodite rakendamist.
- Samuti on kõrgema keskkonnariski tõttu vaja tagada mullakaitsetegevuste jätkamine happeliste muldadega piirkondades.
- Noorema põlvkonna põllumajanduses osalemise soodustamise kaudu aidatakse kaasa põlvkondade vahetusele ja põllumajandusettevõtjate vanuselise struktuuri paranemisele.
- Tulenevalt täiendavast majanduslikust koormusest parima võimaliku tehnika rakendamisel, toetab avalik sektor vajadusel põllumajandustootjate investeeringuid PVT kasutuselevõtuks.
- Tulenevalt põllumajandussaadusi töötleva tööstuse madalast keskkonnasäästlikkusest, vajab enam tähelepanu keskkonnasäästliku tehnoloogia kasutuselevõtmine, mis on eelkõige suunatud keskkonnanõuete

täitmisele (mh jäätmekäitluse valdkonnas). Eesmärk on saavutada keskkonnasäästule suunatud investeeringute osatähtsuse tõus sektori koguinvesteeringutes.

- Põllumajandustootmise arengu seisukohast on oluline kohaliku tooraine kasutamine ja selle kõrgema väärtusega turustamine. Selleks tuleb tähelepanu pöörata põllumajandussaadusi töötleva tööstuse aktiivsemale tootearendustööle, et tõsta lisandväärtust ning toote kvaliteeti. Et mitmetes nišisektorites (nt mahepõllumajandus) on probleemiks toodete turule jõudmine, tuleb ka seal tähelepanu pöörata tootearendusele ja turustamisele. Eesmärk on saavutada perioodi lõpuks olukord, kus lisandväärtus töötaja kohta töötlevas tööstuses läheneb EL-25 keskmisele ning ekspordi osatähtsus toodangus suureneb.
- Et senisest paremini kasutada põllumajanduse ja metsanduse võimalusi taastuva tooraine (sh bioenergia) tootmisel mittetoiduks ning et luua täiendavaid töökohti maapiirkondades, soodustatakse põllumajanduses, metsanduses ja põllumajandussaadusi töötlevas tööstuses investeeringuid, mis on suunatud taastuvate mittetoidutoorainete (sh bioenergia toorainete) ning omatoodetud toorainest bioenergia tootmisele.
- Võttes arvesse, et erametsandus omab maapiirkonna majandustegevuses tähtsat osa, on prioriteetne aidata kaasa erametsade majandusliku väärtuse parandamisele ja metsandussaadustele lisandväärtust andva majandustegevuse arendamisele ning muuta metsade majandamine pikemas perspektiivis konkurentsivõimelisemaks.
- Et hoogustada uute tehnoloogiate levikut, taastuvate energiaallikate kasutamist ning eelkõige uute toodete ja säästlikumate tehnoloogiate rakendamist nii põllu- kui metsamajandussaaduste tootmisahelas ning välja selgitada ja parandada olukorda kvaliteediriskide osas, soodustatakse põllu- ja metsamajandussektori ning põllumajandus- ja metsandussaadusi töötleva tööstuse koostööd teadusasutustega. Toetatakse teaduse ja tootmis- ning töötlemissektori koostööd uute turujõuliste toodete (sh bioenergia) arendamisel.
- Oluline on põllumajandustootjate, erametsaomanike ning põllumajandus- ja metsandussaaduste töötlejate nõuande- ja koolitussüsteemi kui teaduse ja tootmissektorite vahelise lüli arendamine ja nõuandeteenuste kasutamine.
- Et tugevdada tootmisahelat (tootmine-töötlemine-kaubandus-tarbija) ja parandada põllumajandustootjate, sh eriti väiksemate põllumajandustootjate ning mahepõllumajandus- ja nišitoodete tootjate juurdepääsuvõimalusi turule läbi nende ühise majandustegevuse, sh turunduse hoogustamise, on kavas toetada tootjarühmade (põllumajandustootjate tulundusühistud) loomist ja arendamist ning investeeringuid piimanduse ja mahepõllumajanduse valdkondades.

3.2.2.2 KESKKONNA JA PAIKKONNA PARANDAMINE

Aastatel 2007–2013 on põllumajanduskeskkonna ja paikkonna säilitamiseks suunatud rahaliste vahendite osakaal üldjoontes samal tasemel nagu perioodil 2004–2006. Sellest tulenevalt ning arvestades, et tuleb finantseerida ka MAK 2004–2006 raames võetud mitmeaastaseid kohustusi, ei ole võimalik uute toetatavate tegevuste arvu ning ulatust märgatavalt laiendada. Perioodiga 2004–2006 võrreldes keskendutakse aastatel

2007–2013 uute põllumajandusliku keskkonnatoetuse tegevuste kavandamisel spetsiifiliste keskkonnaküsimuste lahendamisele.

- Võttes arvesse, et MAK 2004–2006 põllumajandusliku keskkonnatoetuse, ebasoodsamate piirkondade toetuse ja põllumajandusmaade metsastamise toetuse raames on võetud viieaastased kohustused, tuleb arengukavade järjepidevuse eesmärgil aastatel 2007–2013 finantseerida nimetatud kohustusi kuni nende lõppemiseni.
- Näiteks arvestades, et põllumajanduslik tootmine on teatavatel juhtudel viljakate muldade tõttu kontsentreerunud nitraaditundlikule alale, kuid samal ajal on tegemist kaitsmata põhjaveega pae- ja karstialaga, on vaja täiendavaid meetmeid sealse piirkonna hea keskkonnaseisundi saavutamiseks. Vee- ja mullakaitsetegevustele aitab kaasa põllumajanduslikus tootmises parima võimaliku tehnika kasutuselevõtmine, põllumajandusliku keskkonnatoetuse baasmeetme tõhustamine ning mahepõllumajanduse edendamine.
- Arvestades, et Eestis on bioloogilise ja maastikulise mitmekesisuse seisukohast mitmeid väärtuslikke maastike, aidatakse 2. telje raames kaasa bioloogilist ja maastikulist mitmekesisust säilitavatele tegevustele.
- Et Eestis on mitmeid kultuuripärandi ja geneetilise mitmekesisuse seisukohast olulisi, kuid ohustatud tõuge, jätkatakse ohustatud tõugu loomade pidamise toetamist kuni nende väljasuremisohu vähenemiseni. Samuti pööratakse tähelepanu ka ohustatud sortide säilimisele.
- Bioloogilise ja maastikulise mitmekesisuse säilitamiseks soodustatakse vähetootlikke investeeringuid, nt kiviaedade rajamist.
- Võttes arvesse, et aastatel 2004–2006 rakendati põllumajanduslikuks tootmiseks vähesobivate põllumajandusmaade kasutusest välja viimist läbi põllumajandusmaa metsastamise, keskendutakse edaspidi peamiselt kaitseribade metsastamisele, et tagada hea keskkonnaseisund.
- Kliimamuutuste leevendamisele kaasaaitamiseks on olulisel kohal taastuva energia kultuuride kasvatamine.
- Arvestades, et Eestis moodustavad madala boniteediga põllumajanduslikuks tootmiseks ebasoodsad piirkonnad 50% põllumajandusmaast, aidatakse kaasa nendel aladel põllumajandusega tegelevate ettevõtjatemaakasutuse jätkamisele ja paikkonna säilitamisele.
- Arvestades, et Natura 2000 võrgustiku alal on u 55 000 ha põllumajandusmaid, on bioloogilise ja maastikulise mitmekesisuse säilitamise seisukohast vajalik tagada maakasutajatele nimetatud põllumajandusmaadel ning ka Natura 2000 võrgustiku erametsamaal looduskaitseseadusest tulenevate kitsenduste ning ELi linnu- ja loodusdirektiivi nõuete täitmise tõttu saamatajäänud tulu.

3.2.2.3 MAAPIIRKONDADE ELUKVALITEET JA MAAMAJANDUSE MITMEKESISTAMINE

Aastatel 2007–2013 on maapiirkondade elukvaliteedi tõstmiseks ja maamajanduse mitmekesistamiseks suunatud rahaliste vahendite osakaal perioodiga 2004–2006 võrreldes suurenenud umbes neli korda. Ettevõtluse olukorra parandamiseks keskendutakse ennekõike mikroettevõtete tegevuse arendamisele. Soodustatakse eelkõige väiksemate põllumajandustootjate tegevuse mitmekesistamist muu maaettevõtlusega väljaspool põllumajandust. Põhiteenuste kättesaadavuse tagamise ja

infrastruktuuri uuendamise osas suunatakse vastavaid tegevusi järjest rohkem LEADER-otsustusprotsessi kaudu.

- Ettevõtluse olukorra parandamiseks tuleb ennekõike keskenduda mikroettevõtete tegevuse arendamisele. Eelistatud on kohalikul ressursil põhinev mittepõllumajanduslik tootmine, maaturism, käsitööndus ja teeninduslik ettevõtlus, mis on otseselt seotud maapiirkonna elukvaliteedi parandamisega. Selle tulemusel suureneb tööhõive sekundaar- ja tertsiaarsektoris ning kompenseeritakse põllumajandusest vabanevad töökohad.
- Tuleb soodustada eelkõige väiksemate põllumajandustootjate tegevuse mitmekesistamist muu maaettevõtlusega väljaspool põllumajandust. Mitmekesistamine on suunatud eelkõige mikroettevõtetele. Tegevuse eesmärk on muu tulusa tegevusega põllumajandustootjate arvu kasv ja sissetulekute suurenemine alternatiivse tegevuse kaudu.
- Eelistatakse investeeringuid, millega võetakse tootmises või teeninduses kasutusele mahajäetud põllumajandusrajatisi ja põllumajanduslikku tootmispärandit kandvaid hooneid, sh mõisaid, aidates seeläbi kaasa tööhõivevõimaluste loomisele ja teenindussektori arengule.
- Et teenus oleks pikema aja jooksul kättesaadav ning jätkusuutlik, peab maapiirkondade hõreasustuse tingimustes leidma uusi lahendusi, mis toimivad ka pikema ajaperioodi vältel, nagu multifunktsionaalsete teeninduskeskuste arendamine, mobiilsete lahenduste leidmine kaupade ja teenuste pakkumisel ning nüüdisaegse infotehnoloogia rakendamiseks eelduste loomine läbi lairiba internetiühenduste rajamise, võttes samas arvesse ka erivajadustega inimeste vajadusi. Seeläbi suureneb teenindussektori loodav lisandväärtus.
- Ennekõike soodustatakse investeeringuid, mis aitavad kaasa külade elukeskkonna, sh ajalooliselt väljakujunenud kooskäimiskohtade (külaplatsid, hiied, kiigeplatsid, avalikud spordirajatised) säilitamisele, taastamisele ja kvaliteedi parandamisele. Kohalike tegevusgruppide arenedes suunatakse vastavat tegevust järjest rohkem LEADER-otsustusprotsessi kaudu. Elukvaliteedi parandamise eesmärk on teenuste kättesaadavusest tuleneva migratsiooni vähendamine.
- Vähendamaks negatiivset kultuuripärandit ja säilitamaks maastike esteetilist väärtust toetatakse kasutusest väljajäänud põllumajanduslike tootmishoonete lammutamist

3.2.2.4 LEADER

Kohalike tegevusgruppide arendamise ning nende strateegiate väljatöötamise eesmärk on saavutada kohalike tegevusgruppide toimimine suuremas osas maapiirkonnast. Et aidata kaasa piirkondliku elatustaseme erinevuste kasvu pidurdamisele ja soodustada kohalikku algatust elukvaliteedi parandamisel, on uuel perioodil LEADERi puhul kavas võtta vahendite jagamisel, omafinantseerimismäärade ning valikukriteeriumide sätestamisel aluseks piirkondlike erinevuste näitajaid (mh sissetulek leibkonna liikme kohta).

- Maapiirkonna arengus on väga oluline kohaliku kogukonna tugevus ja omavaheline koostöö. Koostöö tugevdamist tuleb toetada, sest ainult ettevõtlus üksi ei loo uusi töökohti ega vähenda probleeme maapiirkonnas. Mittetulundussektori roll uute töökohtade loomisel on samuti tähelepanuväärne, mistõttu panustatakse ka selle arengusse.

- Toetada tuleb kohalikku eripära, loodus- ja kultuuripärandi säästlikku kasutamist ja tutvustamist, kogukonna traditsiooniliste ja ühistegevuste arendamist, tööhõive parandamist, sise- ja välisturismi potentsiaali kasutamist, omapära ja traditsioonide väärtustamist ning uuenduslikke ja uusi väärtusi loovate ja koostööle suunatud strateegiate elluviimist.
- Kohalikes strateegiates eelistada tegevusi, mis on eelkõige suunatud 3. telje eesmärkide saavutamisele.

3.2.2.5 SWOT JA VASTAVAD MEETMED

Tabel 21. SWOT-s välja toodud tugevuste kasutamisele, nõrkuste neutraliseerimisele, võimaluste realiseerimisele ja ohtude minimeerimisele kaasa aitavad MAK meetmed

SWOT	Meede
Tugevused	
Suurt osa põllumajandusmaast ja -loomadest valdavad suhteliselt suuremad ja konkurentsivõimelised põllumajandustootjad, väike osa põllumajandustootjatest vajavad struktuurseid muudatusi	Meetmed 1.4, 1.6, 1.7
Suurem osa põllumajandussaaduste töötlejaid on koondunud suurematesse üksustesse, kus peamistes tootmissuundades on esmased ja nõuetele vastavuse kindlustamiseks vajalikud investeeringud tehtud	Meetmed 1.6, 1.7
Soodsad tingimused ning ressursid keskkonnasõbraliku ja jätkusuutliku põllumajanduse, sh mahepõllumajanduse arendamiseks	Meetmed 1.4, 1.6, 2.3
Loomakasvatuseks sobivad looduslikud tingimused ja pikaajalised traditsioonid	Meetmed 1.4, 2.3, 2.4
Loodusmaastike ja poollooduslike rohumaade suur osakaal bioloogilise mitmekesisuse tagamiseks	Meetmed 2.2, 2.3, 2.4, 2.7
Piisavalt suur erametsade pindala, metsanduse ja seda teenindavate ettevõtete olemasolu metsade säästvaks majandamiseks ja arendamiseks	Meede 1.5
Mitmekesine maastik ja sellega seotud rikkalik kultuuripärand	Meetmed 2.2, 2.3, 2.5, 2.7, 3.1 ja 4
Organiseerunud kolmas sektor	Meetmed 3.2 ja 4
Olemasolevad teadusasutused, kutseõppeasutused, nõuandekeskused ja kogenud õpetajate, teadlaste ja nõustajate kaader	Meetmed 1.1 ja 1.3
Nõrkused	
Väikeste põllumajandustootjate halb kohanemisvõime ja ettevõtluse edendamise kavade puudumine (nt	Meetmed 1.4, 3.1

põllumajandustootmise mitmekesistamine – aiandus, mesindus, energiakultuurid)	
Põllumajandustootjate ebapiisavad majanduslikud võimalused täiendavateks investeeringuteks, mh keskkonnakaitselisteks investeeringuteks	Meetmed 1.2, 1.4, 1.8, 3.1
Tootmisahela (tootmine – töötlemine – kaubandus – tarbija) lünklikkus piimandus-, mahepõllumajandus- ja nišitoodete puhul, vähene ühistegevus ja koostöö väärtusahelas, riiklike kvaliteediskeemide puudumine, nõrk turundus ja väikesed kulutused innovatsioonile	Meetmed 1.6, 1.7, 1.9
Töötleva tööstuse madal spetsialiseerumine, kohaliku turu piiratus, sõltuvus välisturgudest	Meetmed 1.6, 1.7
Põllumajandusliku kutsehariduse sh täiend- pädevus- ja ümberõpe ebapiisav rahastamine ei taga õppeasutuste praktilise väljaõppe baaside kaasaegsel tasemel arendamist ning vajalikul hulgal kvalifitseeritud tööjõu ettevalmistamist. Maaelu madal maine	Meetmed 1.1, 1.3
Suur osa maaparandussüsteemidest ja -tehnikast on amortiseerunud/ amortiseerumas	Meede 1.8
Erametsade hooldamiseks ebapiisav teave, metsandusalase teadlikkuse vähenemine, metsanduse infrastruktuuri halvenemine, metsanduse madal rentaablus, riskide maandamise kulukus, madal organiseeritus	Meetmed 1.1, 1.3, 1.5
Maapiirkondade hõre asustustihedus, kaupade ja teenuste väike tarbijaskond, piiratud logistikavõimalused ja teenuste väljavool maapiirkonnast	Meetmed 3.1, 3.2, 4
Mitte-põllumajanduslike töökohtade vähesus maapiirkonnas	Meetmed 3.1, 3.2, 4
Otseselt põllumajanduslikust kasutusest välja jäänud maade suurenev osakaal.	Meetmed 1.4, 1.8
Võimalused	
Madala konkurentsivõimega tootjate ümberstruktureerimine ja -orienteerumine (nt mahtude suurendamine, alternatiivtegevused)	Meetmed 1.4, 1.6, 3.1
Tootmisahela kui terviku arendamine ja koostöö edendamine (alternatiivtooted, väiketootjad/töötlejad, omatoodetud saaduste töötlemine,	Meetmed 1.6, 1.7, 1.9

mahepõllumajandustooted, metsasaadused jms), uusi väljakutseid silmas pidades eriti piimandussektoris ning mahepõllumajanduses, põllumajandustootjate ja -töötlejate osalemine kvaliteediskeemides, ühistegevuse suurendamine	
Loomakasvatuse arendamiseks sobilik maafond, kogemused ja võimalused (piisavad lamba- ja veisekvoodid)	Meetmed 1.4, 2.3, 2.4
Keskkonnasõbraliku põllumajanduse osakaalu suurendamine. Keskkonnasõbralike mõtte- ja tootmisviiside järjest laiem levik ning keskkonnateadlikkuse laiendamine ning mahepõllumajandusliku tootmise osakaalu suurendamine. Bioenergeetika tehnoloogiate ja keskkonnateenuste areng	Meetmed 1.1, 1.3, 1.4, 2.3
Teadmuspõhiste tegevuste osakaalu suurendamine põllumajanduslikus tootmises ja töötlemises	Meetmed 1.1, 1.3, 1.7
Tööjõu kvaliteedi parandamine, väljaõppe, ümberõppe ja nõustamisteenistuse täiustamine	Meetmed 1.1, 1.3
Säilitada loodusmaastike suurt osakaalu, mis muuhulgas aitab kaasa maaturismi ja loodusturismi (sh jahindus) edendamisele. Poollooduslike rohumaade osakaalu säilitamine	Meetmed 2.2, 2.3, 2.4, 2.5, 2.7
Erametsa seisukorra parandamine ja puidutöötlemise arendamine. Ühistegevuse laiendamine	Meede 1.5
Elukvaliteedi parandamine (sh infrastruktuuri, teenuste parem kättesaadavus, mahajäetud hoonetele uue kasutuse leidmine), mille tulemusel suureneb maaelanike arv. Lairiba internetiühenduse võimalused maamajanduse ja laiemalt kogu maakogukonna sidumisel majandusega tervikuna ning pakkudes seeläbi võimalust geograafilisest eraldatusest tulenevate probleemide ületamiseks.	Meetmed 3.1, 3.2, 4
Kohaliku initsiatiivi suurendamine, sh kohaliku initsiatiivi kaasamine nišitootmise arendamiseks ja piirkonna kohalikeks otsustamisteks	Meede 4
Ohud	
Põllumajandustootmisest ja metsandusest saadavate sissetulekute vähenemine, teenuste väljavool	

Põllumajandustootmisest ja metsandusest väljalangevate väiketootjate ning töötajate ebapiisavad võimalused leida tööd maapiirkonnas	
Tööpuuduse kasv maapiirkonnas, kuna maapiirkonnas on mitte-põllumajanduslike töökohti vähe. Kvalifitseeritud ettevõtjate, töötajate ja noorte jätkuv lahkumine maapiirkonnast ja tööhõivevõimaluste kadumine, maaelanike seoste nõrgenemine kodukohaga. Uueks probleemiks on kvalifitseeritud tööjõu puudus	Meetmed 1.2, 3.1, 3.2, 4
Maakorralduse vähene planeerimine, millest tulenevalt väheneb põllumajanduslikus kasutuses olev maa, kui sellele ei leita alternatiivset otstarvet	Meede 1.4, 2.1
Keskkonnanõuete ebapiisav järgimine ja põllumajanduse kontsentreerumine	Meetmed 1.4, 2.3, 2.6
Bioloogilise (sh geneetilise) ja maastikulise mitmekesisuse vähenemine	Meetmed 2.2, 2.3, 2.4, 2.5, 2.7
Maaparandussüsteemide seisukorra halvenemine, mis võib tingida põllumajandusmaa kasutusest väljaminemise	Meede 1.8
Kolmanda sektori ebaühtlane areng regiooniti ning sõltuvus aktiivsetest eestvedajatest st vaja pidevalt tuge, et olla jätkusuutlik	Meetmed 3.2, 4

3.3 EELHINDAMINE

Eelhindamine on MAK koostamise osa ja selle eesmärk on optimeerida eelarvevahendite kasutamist ning parandada programmitöö kvaliteeti.
Eelhindamine viidi läbi vastavalt nõukogu määrusele (EÜ) nr 1698/2005 ja komisjoni määrusele (EÜ) nr 1974/2006, milles sätestatakse nõukogu määruse (EÜ) nr 1698/2005 (Maaelu Arengu Euroopa Põllumajandusfondist (EAFRD) antavate maaelu arengu toetuste kohta) kohaldamise üksikasjalikud eeskirjad (ELT L 368, 23.12.2006, lk 15–73). Eelhindamise tulemused olid Põllumajandusministeeriumi ja kõikide MAKi ettevalmistamisega seotud töögruppide käsutuses.
Eelhindamisel tehti kindlaks keskmise ja pikema tähtaja vajadused, saavutatavad eesmärgid, eeldatavad tulemused, kvantifitseeritud sihid eeskätt lähteolukorraga seotud mõju osas, ühenduse lisandväärtus, ühenduse prioriteetide arvessevõtmise määr, varasemast programmitööst saadud õppetunnid ning rakendamise, seire, hindamise ja finantsjuhtimise korra kvaliteet, ning hinnati neid.

MAK eelhindamise kokkuvõte

MAK eelhindaja jõudis järelduseni, et MAK 2007–2013 raames on põhjalikult esitatud nii majandusliku kui ka keskkonnaalase olukorra tugevad ning nõrgad küljed ja lahendusi vajavad probleemaatilised tegurid.

Eesti põllumajandussektori madala konkurentsivõime ja suhteliselt hea keskkonnaseisundi säilitamise vajalikkusest lähtuvalt on välja töötatud Eesti maaelu arengu strateegia 2007–2013 (MAS) alusel sobivad meetmed nelja erineva telje lõikes. Keskendutud on olulistele teguritele nagu põllumajandusettevõtete ja põllumajandussaadusi töötleva tööstuse konkurentsivõime parandamisele, loodusõnnetustes, sh tulekahjudes hävinud metsapotentsiaali taastamisele, metsasaaduste efektiivsemale kasutamisele, hea keskkonnaseisundi tagamisele, kõrge loodusväärtusega alade säilimisele, maapiirkondade ettevõtluse arendamisele ning kohalikule tasandile laiemate otsustusõiguste andmisele.
MAK käsitleb põllumajanduse, põllumajandussaadusi töötleva tööstuse, metsanduse, keskkonna ja paikkonna ning maapiirkonna tugevusi, nõrkusi, võimalusi ja ohte. Uurimisobjekt on oma olemuselt väga laiahaardeline, sisaldades ristmelisi seoseid ja on kohati kattuv. SWOT analüüsi üks põhilisi eeldusi on uurimisobjekti piiritlemine.
MAK-s leiavad piisaval määral kajastamist erinevad ebavõrdsuse põhjused ning nende probleemide lahendamiseks on kasutusele võetud võimaluse piirides vajalikud abinõud. Jaotada ressursse, määrata kaasfinantseerimise osaluse suurust ja sätestada valikukriteeriumid lähtuvalt piirkondlikest erinevustest – on tunnustatav argument.
MAKi meetmetes toodud sihtgrupid toetuvad SWOT analüüsi uurimisobjektile ning on vastavuses nõukogu määruse (EÜ) nr 1698/2005 rakendusalaga.
MAK 2007–2013 toodud meetmete puhul saab eelhindaja hinnangul väita, et ei esine probleeme, mida meetmed ilmselgelt lahendada ei suudaks, vähemal või suuremal määral on esitatud probleemid lahendatavad. Meetmetes püstitatud üldised ja spetsiifilised eesmärgid on kooskõlas nõukogu määruses (EÜ) nr 1698/2005 tooduga ja toetavad esitatud probleemide lahendamist. Arengukava seire raames soovitatakse täiendavalt hinnata seda, kui efektiivselt toimib määratletud probleemide ja püstitatud eesmärkide lahendamine.
MAK 2007–2013 kontekstis on keskendutud üldiste poliitiliste suuniste väljatoomisele, võttes arvesse mitmesuguseid siseriiklikke prioriteete.
MAK 2007–2013 koostamise käigus on vaatamata mõningatele märkustele järgitud üldiselt eesmärkide püstitamise ja struktureerimise loogikat, mis peaksid võimaldama nende eduka täitmise. Arengukava koostamisel on rakendatud eesmärkide hierarhia süsteemi, mis ühelt poolt aitab analüüsida ja siduda programmi erinevaid eesmärke ning teiselt poolt toob esile, et üksikute sekkumisvajaduste toetava ülesande üldiste eesmärkide täitmisel. Nii on jaotatud eesmärgid erinevate tasemete kaupa, kus erinevad tasemed on omavahel loogiliselt seotud. Lisaks eesmärkide hierarhilisele süsteemile, kasutatakse horisontaalseid eesmärke, mis on programmi erinevaid meetmeid läbivad ühise iseloomuga eesmärgid.
Maaelu arengu strateegia (MAS) kajastab majandusliku, sotsiaalse ja keskkonna hetkeolukorra analüüsi, sama MAKis, mistõttu tekib küsimus toodud osade dubleerival kajastamisel kahes dokumendis. Lisaks esitab MAS üldise strateegia alused koos ühenduse prioriteetide tõlgendamisega koos riiklike prioriteetidega. Telgedepõhine eelarve, kvantifitseeritud eesmärgid, strateegia sisene ja välimine kooskõla, vastastikused täiendavused muude ühenduse finantsinstrumentidega, soovituslik eelarve on MASi lahutamatud osad, mille detailsem kajastamine leiab aset maaelu arengukavas. MASi vältimatuks osaks on üldiste strateegiliste eesmärkide püstitamine, mida rakendatakse läbi maaelu arengukava. Strateegia- ja programmdokumendi eesmärgid on kooskõlas.
Üldjoontes võib öelda, et hetkeolukord on MAKis piisava põhjalikkusega kajastatud. Statistika on asjakohane ning piisavalt on välja toodud ka kvantitatiivseid näitajaid. Kohati esineb teatud dubleerimist strateegiaga.
Rakendatavad meetmed peavad andma asjakohast ja täielikku informatsiooni püstitatud eesmärkide täitmise kohta. Maaeluarengukava meetmete kaudu

rakendatakse nii vertikaalseid kui ka horisontaalseid eesmärke, mis toetuvad MAS 2007–2013 püstitatud neljale teljele. MAKis toodud meetmed toetavad olulisel määral püstitatud eesmärkide täitmist võttes arvesse jaotatavate ressursside piiratust ning sihtgruppide kriitilisi vajadusi.

Sotsiaalmajanduslike mõjude potentsiaalsed konfliktid on väga väikesed või enamikel juhtudel puuduvad. Sotsiaalmajanduslike mõjude potentsiaalsed konfliktid võivad tekkida keskkonnamõjude ja põllumajandusliku majandustegevuse aktiivsuse kasvamisel. Keerukaks võib kujuneda eri piirkondade tasakaalustatud arengu tagamine. Majandushuvide mõjul võib jätkuda põllumajandustootmise kontsentreerumine hea mullaviljakusega veelahkmealadel, kus on ka ajalooliselt väljakujunenud tihedam asustus ja teedevõrk. Arengukava üheks eesmärgiks on ära kasutada kõiki koostöövõimalusi mahajäänud maapiirkondade atraktiivsuse ja tööhõive säilitamiseks.

Kui erinevate arengukavade eesmärkide täitmist ei suudeta koordineerida, ei ole välistatud, et põllumajanduse üldise arengu negatiivseid keskkonnamõjusid ei suudeta MAKi keskkonnameetmetega leevendada ja maapiirkondade elukvaliteedi ning hea keskkonnaseisundi tagamiseks intensiivse põllumajandustootmise piirkondades on vajalikud kompenseerivad kulutused muude sektorite arvelt. Näiteks suurenevad kulud veevarustuse tagamiseks põldudel paiknevatele hajaasustuse elanikele ja suurenevad kulutused veekogude korrastamiseks ja kalavarude taastamiseks.

MAK 2007–2013 on koostatud viisil, milles on nähtav vastutuse teadlik võtmine arengukava rakendamise eest. Teadvustatud on korraldusasutuse, makseagentuuri ja sertifitseerimisasutuse nimetamise vajadus ning muude asutuste kaasamise vajadus. Kuna nendele asutustele ja Eesti riigile laiemalt on pandud valdav vastutus programmi eduka rakendamise eest, on oluline tagada vastutuspiire täpselt jaotavate õigusaktide ning selgete ja täpsete rakendusprotseduuride olemasolu, võttes arvesse SAPARDi, struktuurifondide ja teiste maaelu programmide rakendamisel saadud ning peensusteni analüüsitud õppetunde.

Eelhindaja on seisukohal, et meetmete eesmärgid toetavad MAK 2007–2013 eesmärke ja seeläbi ühenduse strateegilisi eesmärke. MAKi koostamisel on vajalikul määral arvesse võetud asjassepuutuvaid ühenduse eesmärke.

Laiapõhjalise seirekomisjoni kokkukutsumine ja selle töö tõhus korraldamine, valdkonna- ja strateegiaüleste hindamiste korraldamine ning seire ja hindamistulemuste avalikustamine peaksid olema tõhusad vahendid eri programmide rakendamisel dubleerimise vältimiseks.

MAK 2007–2013 oluliseks täiendavaks ja just ühenduse kaasatusest tulenevaks mõjuks tuleb pidada märkimisväärset maaelu arengu alaste programmide koostamise, rakendamise, seire ja hindamise alast kogemust, mis hakkab omama hindamatut väärtust ajal, kui ühenduse toetus antud valdkonnale on lõppenud. Olulisi kogemusi saavad rakendamisega seotud isikud nii projektide, meetmete kui programmi tasandil ning samuti seirekomisjoni töösse ja muudesse tegevustesse kaasatud teised osapooled.

Programmi meetmete kulude kavandamisel arvesse võtta meetmega kaasnevate põhiliste kulude iseloomu (investeeringud, masinad, seadmed, tööjõukulu) ja korrigeerida vastavaid näitajaid täpsema makromajandusliku näitajaga (ehitushinnaindeks, tarbijahinna-indeks, nominaalpalga kasv jne).

MAKis kirjeldatud seiresüsteem vastab üldjoontes nõukogu määruses (EÜ) nr 1698/2005 (Maaelu Arengu Euroopa Põllumajandusfondist (EAFRD) antavate maaelu arengu toetuste kohta) esitatud nõuetele.

MAK keskkonnamõju hindamise kokkuvõte

MAKi meetmete rakendamine ei too kaasa olulist negatiivset keskkonnamõju. Seega pole vajalik ka teha eraldi ettepanekud MAKi negatiivsete keskkonnamõjude vältimiseks, vähendamiseks või leevendamiseks.

MAKi tegevused loovad eeldused keskkonnasäästlikemate põllumajanduse tootmisviiside kasutamiseks ja õigel suunamisel aitavad kaasa maapiirkondade hea keskkonnaseisundi säilimisele.

MAKi meetmete tegelik rakendumine oleneb suuresti põllumajandustootja valmidusest.

Kas ja millises ulatuses MAKis püstitatud keskkonnaeesmärgid õnnestub täita, oleneb erinevate institutsioonide ja põllumajandustootjate koostööst programmi elluviimisel. Keskkonnaalase tulemuse saavutamiseks on väga oluline kõigi osapoolte keskkonnaalase pädevuse suurendamine.

Meetmete elluviimine ei too endaga kaasa piiriülest negatiivset keskkonnamõju.

Positiivset keskkonnamõju toetab MAK raames korrastatavate rajatiste vastavusse viimine keskkonnanõuete ja hea tavaga ning parima võimaliku tehnika kasutuselevõtt.

Suurim keskkonnamõju lähtub sõnnikumajandusest. Mittekohane sõnniku kogumine, transport, ladustamine ja käitlemine osutab otsest negatiivset mõju nii vee kvaliteedile, inimeste tervisele, õhu kvaliteedile, kliimamuutustele, bioloogilisele mitmekesisusele ning mullastikule. Seega peab MAK elluviimisel negatiivsete keskkonnamõjude vältimiseks üheks olulisemaks prioriteediks olema parima võimaliku tehnika kasutuselevõtt veise-, sea- ja linnukasvatuses.

Mitmed MAKis kavandatud meetmed on kavandatud bioloogilise ja maastikulise mitmekesisuse säilitamiseks. Eesti riik peab tagama, et ka selline põllumajandusmaa, mida enam ei kasutata tootmise eesmärgil, oleks heades põllumajandus- ja keskkonnatingimustes. Kindlasti tähendab see muuhulgas endise põllumajandusmaa võsastumise vältimist, mis suures osas leiab aset ääremaadel. Seega peaks poollooduslike koosluste hooldamise toetus kindlasti laienema ka väljapoole Natura 2000 alasid.

Keerukaks kujuneb eri piirkondade tasakaalustatud arengu tagamine. Majandushuvide mõjul jätkub põllumajandustootmise kontsentreerumine hea mullaviljakusega veelahkmealadele, kus on ka ajalooliselt väljakujunenud tihedam asustus ja teedevõrk. Tuleb kasutada kõiki koostöövõimalusi mahajäänud maapiirkondade atraktiivsuse ja tööhõive säilitamiseks.

Kui erinevate arengukavade jõupingutusi ei suudeta koordineerida, ei ole välistatud, et põllumajanduse üldise arengu negatiivseid keskkonnamõjusid ei suudeta MAKi keskkonnameetmetega leevendada ja maapiirkondade elukvaliteedi ning hea keskkonnaseisundi tagamiseks intensiivse põllumajandustootmise piirkondades on vajalikud kompenseerivad kulutused muude sektorite arvelt. Näiteks kulud veevarustuse tagamiseks põldudel paiknevatele hajaasustuse elanikele ja suurenevad kulutused veekogude korrastamiseks ja kalavarude taastamiseks.

3.4 EELMISE PROGRAMMIPERIOODI MÕJU

3.4.1 SAPARD-PROGRAMM

SAPARD oli aastatel 2000–2006 Kesk- ja Ida-Euroopa maade põllumajandusele ja maaelule antava erakorralise ELiga liitumise eelse abi programm. Eestis käivitus see 2001. aastal eesmärgiga kaasa aidata põllumajandussektori kohanemisele ELi nõuetega ning lahendada maapiirkonna arenguprobleeme. SAPARD-programmi

raames antud toetused olid suunatud põllumajanduse konkurentsivõime tugevdamisele, maaelu ja maaettevõtluse ning maainfrastruktuuri arendamisele. Teisalt võimaldas SAPARDi rakendamine valmistada ette administratsiooni ELiga ühinemisega kaasnevate toetuste rakendamiseks.

SAPARD-programmi raames rakendati järgmisi meetmeid:

- Meede 1. Põllumajandustootmise investeeringutoetus;
- Meede 2. Põllumajandus- ja kalandustoodete töötlemise ja turustamise parandamise investeeringutoetus;
- Meede 3. Maapiirkondade alternatiivse majandustegevuse arendamise ja mitmekesistamise investeeringu toetus;
- Meede 4. Maapiirkonna infrastruktuuri investeeringutoetus;
- Meede 6. Külade renoveerimine ja arendamine.

Eestis võeti esimesed toetusetaotlused vastu 2001. a suvel, taotluste vastuvõtt lõppes 2003. aastal. Toetused maksti välja pärast investeeringute tegemist ning praeguseks on need investeeringud lõpetatud. PRIA maksis viimased SAPARD-programmi toetussummad välja 2006. a septembris. Ühtekokku maksis avaliku sektor viie aasta jooksul SAPARDi toetusi 1,06 mld krooni, millega tehti investeeringuid 2,3 mld krooni eest.

Programmi käivitumine oli alguses raske, sest põllumeestel puudus kindlus, et nad suudavad toetusega kaasnevaid kohustusi järgnevatel aastatel täita. Aastatel 2002 ja eriti 2003 suurenes huvi märgatavalt ning taotlejate arv ja toetussummad mitmekordistusid.

Kui 2001. aastal esitati PRIAle 248 taotlust, millest rahuldati 130, siis järgmisel aastal olid need arvud vastavalt 426 ja 385 ning 2003. aastal esitati juba 1158 taotlust, millest rahuldati 1016. Meetme 1 raames maksti toetust 512 mln, meetme 2 raames 289 mln, meetme 3 raames 188 mln, meetme 4 raames 28 mln ning meetme 6 raames 44 mln krooni. Enim toetust – 167,7 mln krooni – maksti SAPARDist Tartumaa taotlejatele. Järgnesid Lääne-Virumaa 123,2 ja Järvamaa 91,3 miljoniga.

SAPARD-programmi rakendamise järelhindamine algas 2007. a I poolaastal.

SAPARD programmil oli laiemal tasandil kaks suuremat eemärki: abi EL seadusandluse rakendamisele EL ühtse põllumajanduspoliitika ja teiste poliitikate osas, ning teiseks lahendada prioriteetseid probleeme põllumajanduse ja maaelu jätkusuutlikuks arenguks.

EL seadusandluse rakendamise ettevalmistamisele aitas programm kaasa kahel tasandil. Esiteks administratsiooni ettevalmistus EL ühise põllumajanduspoliitika rakendamiseks. Enne SAPARD programmi rakendamist viidi läbi Põllumajanduse Registrite ja Informatsiooni Keskuse reorganiseerimine Põllumajanduse Registrite- ja Informatsiooni Ametiks (PRIA), mille struktuur loodi juba tulevast Euroopa Liidu toetuste administreerimist silmas pidades. EL toetuste administreerimine oli siiski mitmes mõttes erinev ning keerulisem senisest siseriiklike toetuste maksmisest, ning SAPARD aitas kaasa EL süsteemi juurutamisele. Toimus ametnike koolitus ja väljaõpe nii PRIAs kui ka Põllumajandusministeeriumis. Ka vahehindamine hindas panust, mille programm on andnud EL ühise põllumajanduspoliitika ellu viimiseks, protseduuride kehtestamiseks ja rakendamise parendamiseks administratsiooni tasandil, väga heaks.

Teiseks oli oluline põllumajandussektori ja muu maapiirkonna ettevõtluse EL normidega vastavusse viimine. Selles osas aitasid erinevad meetmed kaasa eesmärgi saavutamisele (meede 1 põllumajandussektori osas, meede 2 põllumajandussaadusi töötleva tööstuse osas, meede 3 turismi- ja maapiirkonna muu ettevõtluse osas (nt toidutöötlemine väikeettevõtetes). Lisaks sellele aitas vahehindamise andmetel SAPARD kaasa potentsiaalsete taotlejate finantsjuhtimise (sh ettevõtte

raamatupidamise) teadmiste ja kogemuste kasvule, mis lõi hea pinnase EL toetussüsteemist kasu saamiseks paljudele ettevõtjatele.
Programmi spetsiifilised eesmärgid olid järgmised:

- tõsta põllumajandusliku tootmise efektiivsust, viies selle turu nõuetega vastavusse;
- tagada konkurentsivõimelise ja efektiivse toiduainetetööstuse areng;
- aidata kaasa maapiirkondade sotsiaalmajanduslikule ja infrastruktuuri arengule;
- luua tingimused maaelu säästlikuks arenguks.

Programmi spetsiifiliste eesmärkide saavutamine ning toetuse mõju sellele tuleb vaadata konkreetsete meetmete eesmärkide saavutamise raames. Hoolimata sellest, et kolm meedet kaheksast ei rakendunud, andis programm omapoolse panuse kõigi eelpoolmainitud eesmärkide saavutamisse.
Programmi mõju hinnates peaks esmalt vaatama programmi ulatust ja tähtsust kogu maapiirkonna ettevõtluses. Selleks võtame aluseks 2003. aasta andmed (mis oli SAPARDi rakendamise kõige aktiivsem aasta) ning võrdleme koguinvesteeringuid ning investeeringuid, mis olid tehtud SAPARD programmi abiga.
Kogu maapiirkonna ettevõtjad tegid 2003. aastal investeeringuid maa ja ehitiste soetamiseks ning masinate ja seadmete soetamiseks 25 miljardi krooni ulatuses. SAPARD programmi toetuse kaasabil tehti 2003. aastal kokku investeeringuid 800 miljoni krooni ulatuses, millele maksti toetust 389 miljonit krooni. Vastavalt nimetatud uuringu andmetele moodustavad SAPARD programmis tehtud koguinvesteeringud vaid 3,1% kogu maapiirkonnas põhivarasse tehtavatest investeeringutest.
Seetõttu võib hinnata, et SAPARD programm mõjutas kogu maapiirkonna ettevõtlusest majanduslikult pigem konkreetseid ettevõtlusvaldkondi, millele see suunatud oli (peale põllumajanduse ka näiteks maaturismi arengut), kuid kogu maapiirkonna ettevõtluse mõjutamiseks oli programmi maht liiga väike. Seetõttu on keeruline siduda makromajanduslikul tasandil toimunud positiivseid muutuseid, nagu tööhõive suurenemine ja maarahvastiku arvu stabiliseerumine, SAPARD programmiga.
Vaadates aga põllumajandussektorit eraldi, siis Statistikaameti andmetel tehti 2003. aastal investeeringuid põhivarasse põllumajanduses, jahinduses ja metsamajanduses kokku 1 040 miljoni krooni eest. Arvestades, et 2003. aastal maksti SAPARD programmi 1. meetme raames toetust välja 243 miljonit krooni, mille abil investeeriti 502 miljonit krooni, siis põllumajandussektoris moodustavad SAPARD programmi toetuse kaasabil tehtud investeeringud ligi 48% kogu investeeringutest. Siinkohal võib seega põhjendatult öelda, et programmi läbi tehtavad investeeringud omasid olulist majanduslikku mõju.
Ka põllumajanduse investeeringuvajaduse uuringu järgi suurenes aastatel 2001–2003 Eesti põllumajandussektori investeeringute maht ning paranes põhivaraga varustatus.
Uuringu tulemused näitavad, et investeeringutoetustel on olnud oluline mõju põllumajandusettevõtjate majandustegevusele ja majandustulemustele.
Investeeringutoetuste tulemusena on aastatel 2000–2004 märgatavalt suurenenud investeeringud nii masinatesse ja seadmetesse kui ka ehitistesse. Aastal 2000 tegi keskmine põllumajandustootja ühe hektari kasutatava põllumajandusmaa kohta investeeringuid summas 2206 krooni, aastal 2004 summas 4544 krooni. Soetatud põhivara kasutamise tulemusel on toimunud positiivsed muutused ettevõtjate majandusnäitajates. Toetust saanud ettevõtjate müügitulu kasvuindeks ületab toetust mittesaanud ettevõtjate oma ligikaudu 1,3 kordselt. Eeltoodu iseloomustab ilmekalt investeeringutoetuse positiivset mõju ettevõtja müügitulule. Üksikutel juhtudel on

küll majandusnäitajate kasvuindeksid (nt põhivara käibesiduvus) olnud tagasihoidlikud, kuid siin ei saa põhjuseks lugeda investeeringutoetusi, vaid muid ettevõtja majandustegevust oluliselt mõjutavaid tegureid.
Viidatud uuringu kohaselt on investeeringutoetused võimaldanud investeerida sellistesse põhivaraobjektidesse, mille kasutamise tulemusena on suurenenud ettevõtjate kasum ja omakapital, mis omakorda võimaldavad kindlustada ettevõtja jätkusuutlikkust. Kaasaegsed ehitised, masinad ja seadmed (lüpsilaudad, lüpsi- ja söötmisseadmed, taimekasvatuse masinad ja seadmed jne) võimaldavad kindlustada põllumajandustoodangu stabiilsemat kvaliteeti ja alandada toodangu omahinda, mille tulemusena paraneb ka põllumajandusettevõtjate konkurentsivõime kogu Euroopa Liidu turul. Põllumajandustootjate hulgas läbi viidud küsitluse põhjal võib samuti väita, et investeeringutoetus aitas säilitada ettevõtete jätkusuutlikkust, võimaldas ettevõtteid laiendada ja nende arengu kiirendada.
Vaadates põllumajandussaadusi töötleva tööstuse investeeringuid, siis 2003. aastal investeerisid kogu toiduaine- ja joogitööstuse ettevõtted põhivarasse 1 012 miljonit krooni, samal ajal kui toetuse abiga investeeriti 175 miljonit krooni. Selle järgi moodustavad toetuse abil tehtud investeeringud ligi 17%. Investeeringutoetuse mõju uuringu järgi oli toetuse osakaal ettevõtte investeeringutest toetuse kasutamise aastal keskmiselt 38,6%, ning toetuse saamine on toonud kaasa omavahendite investeerimise ettevõttesse ligi 30% suuremal määral kui seda oleks tehtud ilma toetuseta. Samuti on toetusi kasutanud ettevõtted olnud esirinnas töökohtadesse panustamisel. Toetuse mõju lihatööstustele on toonud selget kasu, piimatööstustele on olnud kasu, kuigi paljude ettevõtete seis oli 2004. a. problemaatiline, mida mõjutasid aga ka muud tegurid.
SAPARD-i panust keskkonnamõju seisukohast võib samuti vaadata konkreetsete meetmete raames. Enamik uuest soetatud masinatest ja seadmetest olid keskkonnasõbralikumad kui varasemalt kasutatud vastavad objektid. Keskkonnakaitse parandamisega võib neist seostada meetmes 1 alameetmete 1 (piimatootmine), 2 (loomalaudad) ja 3 (taimekaitse, sõnnikulaotus ja seemnekasvatus), meetmes 2 käitlusettevõtetes jäätmete kogumise/käitlemise ning meetmes 4 veevarustuse ja kanalisatsiooni alameetme investeeringuid.
Kokku on makstud otseselt keskkonnaga seotud investeeringutele 75 miljonit krooni toetust, millega tehti 152 miljoni krooni eest investeeringuid. Muidugi peab siinkohal uuesti rõhutama, et mitmed teised objektid olid ka kaudselt seotud keskkonnaga, näiteks meede 2 suurem osa objekte täitsid muuhulgas keskkonnakaitselist eesmärki.
Seega moodustavad otseselt keskkonnakaitselised objektid ligi 7% kogu programmi toetuste mahust, mida võib pidada heaks tulemuseks. Arvata võib ka, et paljusid keskkonnakaitselisi investeeringuid poleks üldises rahaliste vahendite vähesuses tehtud ilma toetuse abita, kuna need on majanduslikult vähemtasuvad.
Programmi sotsiaalset mõju on ilma täiendavate uuringuteta raskem hinnata, kuna suurem osa meetmeid olid suunatud ettevõtluse investeeringutele, ning nende mõju sotsiaalsele olukorrale on kaudsem ja pikaajalisem. Kõige otsesemat mõju laiemale elanikkonnale maal avaldas meede 6 – külade taastamine ja arendamine, kuna selle meetme eesmärgid olid kõige enam seotud elukeskkonna parandamisega läbi sotsiaalse infrastruktuuri arendamise.
Toetuse saajatele saadetud küsimustikest tuli välja suhteliselt suur inimeste arv, kes meetmest toetuse saajate hinnangul tehtud investeeringuid kasutavad. Ühiskondlike hoonete külastusi on hinnanguliselt ligi 195 tuhat, ning infopunkti kasutajaid veel lisaks 109 tuhat. Isegi, kui küsimustike täitjad pidasid silmas mitmeid korduvaid külastusi, on meetme investeeringud siiski suhteliselt laia mõju omavad, arvestades, et Eesti külades elab üldse kokku 280 tuhat elanikku, maapiirkonnas 450 tuhat elanikku.

Kokkuvõtteks võib öelda, et kuigi SAPARD programmi rakendusaeg jäi suhteliselt lühikeseks ning mõnede rakendumata meetmete ning rakendunud meetmetes üksikute alameetmete eesmärgid jäid täitmata, mõjutas programm oluliselt Eestis nii EL toetuste rakendamise administratsiooni ülesehitamist kui ka maaettevõtjate ettevalmistamist Euroopa Liiduga liitumiseks. Samuti aitas programm kaasa mitmete kitsaskohtade vähendamisele, näiteks põllumajanduse investeeringuvajaduse vähendamise, tööstuste nõuetega vastavusse viimise investeeringute ning keskkonnasõbralike investeeringute soodustamise läbi. Kokkuvõtteks võib programmi majandusliku mõjukuse kohta eri sektoritele öelda, et kõige enam mõjutas programm põllumajandustootmist.

3.4.2 EESTI MAAELU ARENGUKAVA 2004–2006

MAK 2004–2006 koostamise üldeesmärk oli toetada ELi ühise põllumajanduspoliitikaga kaasnevate meetmete kaudu maapiirkonna regiooniti tasakaalustatud arengut. Selle raames rakendati järgmisi meetmeid:

- Ebasoodsamate piirkondade (LFA) toetus;
- Põllumajanduslik keskkonnatoetus;
- Elatustalude kohanemise toetus;
- Põllumajandusmaade metsastamise toetus;
- Nõuetega vastavusse viimise toetus;
- Keskkonnaalaste kitsendustega piirkondade (Natura 2000 võrgustiku alad) toetus;
- Tehniline abi;
- Otsetoetuste lisamaksed.

Põllumajandusliku keskkonnatoetuse raames maksti toetust keskkonnasõbraliku tootmise, mahepõllumajandusliku tootmise, kohalikku ohustatud tõugu loomade kasvatamise ning kiviaedade taastamise, rajamise ja hooldamise eest. Esialgse kava kohaselt kavandati sel perioodil rakendada ka keskkonnasõbraliku majandamise, mitmeliigilise põõsasriba rajamise ja hooldamise, poollooduslike koosluste hooldamise ning talvise taimkatte meedet. Arvestades toetuste lühikest rakendamisaega (2004–2006) ja keskkonnasõbraliku tootmise osas kavandatust ca kaks korda rohkem esitatud taotlusest tingitud eelarve ümbervaatamise vajadust, otsustati MAKi seirekomisjoni ettepaneku põhjal eelpool loetletud tegevusi mitte rakendada.

Lisaks oli MAK 2004–2006 vahenditest võimalik rahastada ka SAPARD-programmi toetuste taotlusi.

Ebasoodsamate piirkondade toetuse taotlejate arv ja toetuse alune pind suurenes aasta -aastalt: taotlejate arv 2004. a 8568lt 2006. aastaks 10 029ni; toetuse alune pind 2004. aasta u 300 000 ha-lt 2006. aastaks u 340 780 ha-ni. Samuti suurenes aasta-aastalt mahepõllumajandusliku tootmise toetuse alune pind: 2004. aasta u 40 000 ha-lt 2006. aastaks u 66 000 ha-ni. Samas ei ole mahepõllumajandusliku tootmise toetuse aluse pinna suurenemine toonud kaasa tarbijateni jõudva mahetoodangu märkimisväärset kasvu, mistõttu MAKi raames tuleb suuremat tähelepanu pöörata just mahetoodangu suurenemisele ning selle töötlemise ja turustamise arendamisele suunatud tegevustele. Suurenes ka toetusaluste kohalikku ohustatud tõugu loomade arv: eesti hobuse osas 2004. a 861 hobuselt 2006. aastaks 1066 hobuseni ning eesti raskeveohobuse, tori hobuse ja eesti maatõugu veise osas vastavalt 2005. a 100, 451 ja 679 loomalt 2006. aastaks 114, 470 ja 727 loomani. Oodatust tagasihoidlikum oli elatustalude kohanemise toetuse taotlemine. Nõuetega vastavusse viimise (ehk sõnnikumajanduse

veekaitsenõuetega vastavusse viimise) toetuse taotlemisel oli taotlemise aktiivsust vähendav tegur suhteliselt madal toetuse ülempiir, sellest hoolimata on toetuse rakendamine mõjunud positiivselt maapiirkonna keskkonnaseisundile. Ebasoodsamate piirkondade (LFA) toetuse puhul võeti toetuste eelarve prognoosimisel aluseks, et kõik kellel on põllumaad ebasoodsamatel aladel, saaksid selle eelarvega rahuldatud. Tegelikult suhteliselt paljud põllumehed siiski seda toetust ei taotlenud.
Kokku on MAK 2004–2006 raames aastatel 2004–2006 kasutatud toetust u 1,7 mld krooni.
Kuna Eesti rakendas MAK 2004–2006 vaid 3 aasta jooksul, ei kohaldunud Eesti MAKile 2003. a MAKide vahehindamise nõue. Seetõttu selgub MAK 2004–2006 tegelik edukus alles 2008. a lõpphindamise käigus. Teatud meetmete, näiteks põllumajandusliku keskkonnatoetuse puhul on programmi mõju rakendamise algusest peale Põllumajandusuuringute Keskuse poolt jooksvalt hinnatud. Kui esimesel aastal koguti mõjunäitajate kohta algandmeid, siis olenevalt hindamise metoodikast on järgnevatel aastatel kogutud andmed, mille põhjal saab edaspidi programmi mõju keskkonnale ja sotsiaalmajanduslikele näitajatele hinnata. Siiski pole nende väheste andmete alusel uue MAKi rakendamise eelselt võimalik teha usaldusväärseid üldistusi programmi mõju kohta. Esialgsete hinnangute põhjal võib siiski öelda, et mitmeaastaste kohustustega toetused on üheaastaste toetustega võrreldes oluliselt keerulisemad, seda nii kiirelt muutuva majanduskeskkonna tõttu tootjale kui ka administratsioonile, kes peab suutma programmi rakendamise alguses ette näha kõiki kohustuseperioodi kestel ettetulevaid asjaolusid (kohustuse tingimusi ei tohi perioodi keskel muuta). Põllumajandusliku keskkonnatoetuse puhul on probleemiks osutunud ka põllumajandusmaa rendisuhted, kuna rendilepingute lõppedes ei saa tootja võetud kohustust endises mahus täita. Lisaks peab järgnevatel aastatel oluliselt suurendama tootjate teadlikkust toetuse andmise eesmärkide kohta. Näiteks asjaolu, et põllumajanduslikku keskkonnatoetust makstakse vaid baasnõuetega võrreldes täiendavate põllumajanduskeskkonna nõuete eest, pole sugugi kõigi taotlejateni jõudnud. Samuti on vaja tootjate teadmisi suurendada ka üldiste põllumajanduskeskkonnaga seotud aspektide osas, kuna teadlik tootja rakendab lisaks toetuse saamise nõuetele ka muid põllumajanduskeskkonnale kasu toovaid majandamisviise. Järgnevatel aastatel on vaja parandada ka toetuste saamise tingimusi lahti seletavate infomaterjalide sisu, mis peavad olema detailsemad, sisaldama enam näiteid jne. Lisaks tuleks jätta õigusaktide jõustumise ja toetuste rakendamise vahele senisest pikem ajavahe, et rakendusasutusel oleks piisavalt aega rakendamiseks vajalike ettevalmistuste tegemiseks ja et ka taotlejad jõuaksid toetuse saamise nõuetega enam tutvuda.
Enamik MAK 2004–2006 raames rakendatud meetmetest jätkuvad ka uue MAKi raames. Kiviaia rajamist ja taastamist toetatakse MAKi raames vähetootlike investeeringute meetme kaudu, võrreldes MAKiga 2004–2006 ei toetata enam kiviaia hooldamist. Põllumajandusmaade metsastamise toetus ei jätku, küll aga on kavas põllumajandusmaade metsastamise raames kavas toetada metsastamist nt erosioonitundlikes piirkondades. Ei jätku ka nõuetega vastavusse viimise ja elatustalu kohanemise toetus ning keskkonnasõbraliku tootmise toetus asendub keskkonnale kasutoovama keskkonnasõbraliku majandamise toetusega.

3.4.3 EESTI RIIKLIK ARENGUKAVA 2004–2006

RAKi 3. prioriteedi üldeesmärk on maapiirkondade tasakaalustatud ja jätkusuutliku majandusliku ja sotsiaalse arengu tagamine. Selle raames rakendati järgmisi põllumajanduse ja maaelu arengu meetmeid:

- Meede 3.1: Investeeringud põllumajandustootmisse;
- Meede 3.2: Põllumajandussaaduste töötlemise ja turustamise parandamise investeeringutoetus;
- Meede 3.3: Majandustegevuse mitmekesistamine maapiirkonnas;
- Meede 3.4: Integreeritud maaparandus;
- Meede 3.5: Külade taastamine ja arendamine;
- Meede 3.6: Kohaliku initsiatiivi arendamine – LEADER-tüüpi meede;
- Meede 3.7: Metsamajandus;
- Meede 3.8: Nõuande- ja teabeleviteenuste toetamine.

2004. aastal rakendunud RAKi toetuste taotlemise intensiivsus näitas, et võrreldes vajadusega, on rahalisi ressursse toetusteks liiga vähe. Samas ei olnud rahaliste vahendite suurendamine võimalik, sest sellele seadis piirid Eesti riigi eelarve ning samuti oli kokku lepitud ELi poolse kaasfinantseerimise määr, mida lühikese programmiperioodi jooksul ei muudeta. Küll aga oli RAKis prioriteedisiseselt võimalik suurendada ühe meetme vahendeid teise meetme arvelt.

RAKi 3. prioriteedi rakendamine näitas, et eriti suur on toetusvajadus põllumajanduslikuks tootmiseks vajalike investeeringute osas. Et 2004. aastal oli meetme 3.1 raames nõudlus väga suur ja osa meetme kolme aasta eesmärke täideti juba ühe aastaga, kärbiti 2005. aastaks lubatud kulutuste nimekirja oluliselt. Aastatel 2004–2005 kasutati ära kogu meetme 3.1 kolme aasta eelarve, seetõttu 2006. aastal nimetatud meedet enam ei avatud. Küll aga võetakse programmiperioodil 2004–2006 saadud kogemusi arvesse uuel programmiperioodil põllumajandusliku tootmise investeeringutoetuse meetme(te) ettevalmistamisel. Üks saadud õppetund oli loobumine põhimõttest, et taotluste rahuldamise järjestamine toimub vastavalt sellele, millises järjekorras toetuse taotlused laekusid (ingl.k. *first-come, first-served*), sest see tõi kaasa järjekorrad PRIA uste taga ja palju ebatäpsusi taotlustes (neid koostati kiirustades). Nimetatud põhimõttest loobuti juba ka teiste RAKi meetmete käivitamisel alates 2005. aastast.

Senine Euroopa Liidu vahendite kasutamine 3. prioriteedi raames on olnud väga edukas, samas on see viinud olukorrani, kus mitmete meetmete raames oli taotlusi esitatud oluliselt suuremates summades, kui meetmetes oli vahendeid.

Teatud meetmete vahendite täies mahus kasutamisel sai takistuseks ajaline ressurss, kuivõrd sarnaselt teistele 2004. a 1. mail liitunud liikmesriikidele, oli meetmete programmeerimiseks ning rakendamiseks tavapärasest 7-aastasest eelarveperioodist oluliselt lühem aeg. Eelkõige osutus vahendite kasutamine raskendatuks meetmete puhul, mida ei jõutud 2004. aastal käivitada (nt meetmed 3.7 ja 3.8, mis käivitati vastavalt 2006. ja 2005. aastal). Madal eelarvevahendite kasutamine nõuande meetme puhul tuleneb eelkõige prognoositust madalamast nõuandetoetuse taotlejate arvust, individuaalnõuande väiksem kasutus on tingitud ka nõuandetoetuse järjepidevuse katkemisest 2004. aastal, mistõttu paljud taotlejad ja nõustajad kaotasid huvi valdkonnaga tegelemise vastu. Lisaks sellele on mõnede meetmete puhul piiravaks saanud liida detailsed toetatavate tegevuste nimekirjad. Et häid projekte edaspidi mitte toetusest kõrvale jätta, on kavas toetatavate tegevuste nimekirjad senisest paindlikumad teha.

Samas teatud meetmete (meede 3.6) käivitamine jäeti teadlikult programmperioodi lõppu. LEADER-tüüpi meetme eelarve piiratud mahtu arvestades oleks meetme kiire käivitamine tähendanud vahendite kiiret ära kasutamist kohalikke tegevusgruppide poolt, millega oleks võinud kaasneda rahastamises ajaline vahe eelmise perioodi lõpu ja käesoleva perioodi vastava meetme käivitamise vahel. Samuti võimaldas meetme käivitamise edasi lükkamine kujundada meede võimalikult vastavaks uue perioodi reeglitega, mis muudab ülemineku oluliselt lihtsamaks.

Oluline kogemus investeeringumeetmete puhul saadi ka nende programmeerimisel eesmärkide seadmisel ning meetmete suunitlemisel. Kuivõrd suur osa indikaatoritest on prognoositud maksimaalsetest toetussummadest lähtuvalt ning arvestades, et suur osa taotlejaid ei taotlenud toetust maksimaalses võimalikus mahus, siis tegelikkuses suudeti meetmete eesmärgid saavutada ka meetmete eelarveid täies mahus ära kasutamata. See aitab kaasa meetmete sihtgruppide võimaliku omafinantseeringu suutlikkuse analüüsimisel ning seda on arvestatud ka MAK 2007–2013 meetmete kujundamisel.
Kokku on 2005. a lõpu seisuga heaks kiidetud 1367 projekti toetussummas 998 mln krooni.

Tabel 22. Maaelu arenguks ettenähtud summad 2004–2006, milj. EEK

	2004–2006	
	KOKKU	**sh EL**
Otsetoetused	**2523,3**	**1636,4**
Turukorraldus	**178,5**	**132,9**
Riigiabi	**180,2**	**0,0**
SAPARD*	**455,6**	**341,7**
MAK 2004–2006**	**2944,1**	**2354,8**
Ebasoodsamate piirkondade toetus	368,5	294,8
Põllumajanduslik keskkonnatoetus	1459,7	1167,5
Põllumajandusmaa metsastamise toetus	47,7	38,1
Elatustalude kohanemise toetus	173,9	139,1
Nõuetega vastavusse viimise toetus	407,3	325,8
Keskkonnaalaste kitsendustega piirkondade toetus (Natura 2000 alad)	13,3	10,7
Otsetoetuste lisamaksed	424,5	339,6
Tehniline abi	48,8	39,0
RAK 2004–2006***	**1232,3**	**888,7**
Meede 3.1 Investeeringud põllumajandustootmisse	616,2	435,8
Meede 3.2 Põllumajandussaaduste töötlemise ja turustamise parandamise investeeringutoetus	176,5	123,6
Meede 3.3 Majandustegevuse mitmekesistamine maapiirkonnas	115,1	80,6
Meede 3.4 Integreeritud maaparandus	134,8	101,1
Meede 3.5 Külade taastamine ja arendamine	98,9	79,1
Meede 3.6 Kohaliku initsiatiivi arendamine – LEADER-tüüpi meede	28,8	23,1
Meede 3.7 Metsamajandus	40,4	28,3
Meede 3.8 Nõuande- ja teabeleviteenuste toetamine	21,1	16,9

* SAPARD raames 2004–2006 toimunud väljamaksed
** MAK 2004–2006 finantstabel, 17.10.2007 seisuga

*** RAK 3. prioriteedi (põllumajandus, kalandus ja maaelu) põllumajanduse ja maaelu meetmed, finantstabel 07.09.2007 seisuga

3.4.4 PROGRAMMITÖÖD MÕJUTANUD RIIKLIKUD INSTRUMENDID

2001. aastal loodi Maaelu Edendamise Sihtasutus (MES), mille eesmärgiks on Eesti maapiirkonna majandusliku arengu toetamine ettevõtlust soodustavate sihtprogrammide rakendamise kaudu, tegutsedes selleks Euroopa Komisjoni poolt aktsepteeritud riigiabi andjana. MES annab maaettevõtluslaenusid (laen maapiirkonnas tegutsevale ettevõtjale; käibekapitali laen põllumajandustootjate ühiseks varustus- ja turustustegevuseks; laen hoiu- ja laenuühistute tegevuse arendamiseks; investeerimislaen tootmiseks vajaliku maa ostuks), tagatisi (laenutagatis maapiirkonnas tegutsevale ettevõtjale; liisingu tagatis maapiirkonnas tegutsevale ettevõtjale; faktooringu tagatis põllumajandustootjale) teavitustoetust ning toetust kutseõppeasutuste maamajanduslike erialade õpilastele. Aastatel 2004–2006 andis MES kokku üle 486 miljoni krooni tagatisi, üle 390 miljoni krooni laenusid ja üle 20 miljoni krooni toetusi.

4. VALITUD PRIORITEETIDE PÕHJENDUS

4.1 VALITUD PRIORITEETIDE PÕHJENDUS

Hetkeolukorra analüüsist tulenevalt on Eesti põllumajandussektori konkurentsivõime ELi keskmisega võrreldes madal. Keskkonnaseisund on suhteliselt hea, kuid selle säilitamiseks on vaja jätkata põllumajandusliku keskkonnatoetuse meetmeid ning teisi põllumajanduse säästvale arengule kaasa aitavaid meetmeid ja nende raames rakendatavaid tegevusi. Ühelt poolt vabaneb maapiirkondades tööjõudu põllumajanduse efektiivsemaks muutumise läbi, teiselt poolt on ettevõtluse struktuur ühekülgne ja see vähendab tööhõivevõimalusi. Erinevate sektorite vaheline koostöö ja usaldus on kasvanud, see loob head eeldused kohaliku algatuse ja partnerluse edendamiseks.

Sellest tulenevalt on MAKi 1. telje meetmete peamine eesmärk valdava osa põllumajandustootjate ning põllumajandussaadusi töötleva tööstuse konkurentsivõime parandamine sellisel määral, et põllumajandustootjad suudaksid pärast programmiperioodi lõppu (pärast 2013. aastat) tulla toime selleks ajaks vähenevate turutoetuse ja otsetoetuste tingimustes. Metsanduse valdkonnas on eesmärk tõsta metsanduse pikaajaline konkurentsivõime tasemele, mis tagab metsapotentsiaali taastamise loodusõnnetuste ja tulekahju poolt kahjustatud metsas ning asjakohase ennetustegevuse, erametsa säästliku majandamise ja tööhõive säilimise maapiirkonnas ning toetab metsasaaduste ja metsanduslike teenuste ulatuslikumat kasutamist.

MAKi 2. telje meetmete raames rakendatavad põllumajandusliku tootmise viisid peavad tagama hea keskkonnaseisundi ning põllumajanduslik maakasutus peab säilima ka piirkondades, kus see on oluline traditsiooniliste maastike kujunduses ja kõrge loodusväärtusega alade säilimisel. Metsade majandamisel ja kaitsel lähtutakse säästva metsanduse põhimõtetest ning tagatud on hea keskkonnaseisund.

MAKi 3. telje meetmete põhieesmärk on maapiirkonna ettevõtluse mitmekesistamine eelkõige ebasoodsatel aladel ning maapiirkondade elukvaliteedi parandamine. Nende eesmärkide täitmisele lähenetakse kompleksselt, arendades ettevõtlust ühelt poolt ning tugevdades kohaliku kogukonna tegevust teiselt poolt.

Kohaliku algatuse edendamise eesmärk on senisest laialdasema otsustusõiguse andmine kohalikule tasandile, nii et aastateks 2009–2010 on enamik maapiirkonna kohalikke omavalitsusi hõlmatud kohalike tegevusgruppidega, kes on välja töötanud ja rakendanud oma piirkonna arengu strateegiad.
Võttes arvesse nõukogu määruses (EÜ) nr 1698/2005 toodud minimaalseid telgede finantseerimise määrasid (10–25–10–5), vahendite jaotust MAK 2004–2006 ja RAKi meetmetele, hetkeolukorrast tulenevat probleemide ulatust ELi sarnaste piirkondadega võrreldes ja sellest tulenevaid eesmärke, on soovituslik vahendite jaotus telgede ja meetmete kaupa alljärgnev:

Tabel 23. Vahendite jaotus telgede ja alamtelgede kaupa (%)

Telg	2007–2013 Osakaal
1. TELG – PÕLLUMAJANDUS- JA METSANDUSSEKTORI KONKURENTSIVÕIME PARANDAMINE	**42%**
1. alamtelg Restruktureerimine / moderniseerimine	94% *
2. alamtelg Innovatsioon / nõuanne	6% *
2. TELG – KESKKONNA JA PAIKKONNA PARANDAMINE	**42%**
1. alamtelg LFA	16% *
2. alamtelg Natura	10% *
3. alamtelg Põllumajanduskeskkond	64% *
4. alamtelg Muu	9% *
3. TELG – MAAPIIRKONDADE ELUKVALITEET JA MAAMAJANDUSE MITMEKESISTAMINE	**16%**
1. alamtelg Mitmekesistamine / majandusareng	59% *
2. alamtelg Põhiteenused / infrastruktuur / uuendamine	41% *
4. TELG – LEADER	**10%**
Kohalik suutlikkus	10% *
Kohalikud strateegiad	90% *

* vastava telje vahenditest

Käesoleva perioodiga võrreldes on suurim tõus kavandatud 3. ja 4. telje finantseerimises, seda nii telgede osakaalu, kui meetmete rahastamise kasvu osas. See on põhjendatud vajadusega toetada sel perioodil senisest intensiivsemalt mittepõllumajanduslike töökohtade teket maapiirkondade mikroettevõtetes ning järjest hoogustuvat kohalikku algatust kohaliku arengupotentsiaali mobiliseerimisel. Mittepõllumajanduslike töökohtade loomine just põllumajanduslikust tootmisest

loobuvatele ettevõtjatele on oluline kogu põllumajandussektori konkurentsivõime tõusu seisukohast. 1. teljes pööratakse senisest enam tähelepanu pikaajalise mõjuga füüsilise infrastruktuuri ja keskkonnainvesteeringutele, põllumajandusliku tootmise mitmekesistamisele (eelkõige väiksemas ja madalama lisandväärtusega sektoriosas) ning senisest enam ka inimarengule, teadmistele ja innovatsioonile. 1. telje raames lisanduvad uued meetmed bioenergia ja innovatsiooni valdkonnas. Mahepõllumajandussaaduste turuosa suurendamiseks tuleb soodustada nende senisest olulisemalt aktiivsemat töötlemist ja turustamist. 2. telje vahendid on esimestel uue MAKi rakendamise aastatel seotud perioodil 2004–2006 võetud kohustustega. Põllumajandusliku keskkonnatoetuse osas jätkuvad perioodil 2004–2006 rakendatud tegevused üldjoontes ka uuel perioodil. Lisaks põllumajandusliku keskkonnatoetuse baasmeetme rakendamisele kavandatakse perioodil 2007–2013 täiendavaid meetmeid spetsiifiliste keskkonnaküsimuste lahendamiseks: kavandatakse meetmeid kõrgema keskkonnariskiga piirkondades, st nitraaditundlikel aladel, samuti toetatakse PRIA registrist väljapoole jäävate poollooduslike koosluste hooldamist. Eraldi suunatakse tähelepanu Natura 2000 võrgustiku põllumaale ning Natura 2000 võrgustiku erametsamaale.

4.2 EELHINDAMISE LOODETAV MÕJU

Olukorrakirjelduse osas tegi eelhindaja ettepaneku teksti konkretiseerimiseks ja probleemide kajastamise ühtlustamiseks ning Maaelu arengu strateegiaga 2007–2013 (MAS) kooskõla tagamiseks. Programm on sellest tulenevalt teksti ühtluse seisukohast üle vaadatud ja täpsustatud.

Tugevuste ja võimaluste väljatoomisel soovitas eelhindaja arvestada nii programmi sisemiste kui ka väliste teguritega. Sellest tulenevalt on olukorrakirjelduses kirjeldatud ning eesmärkide püstitamisel silmas peetud ka laiemaid programmi mõjualast väljapoole jäävaid arenguid.

Lähtuvalt erinevatest sihtgruppidest soovitas eelhindaja koostada neli erinevat SWOT analüüsi. Programmis on siiski valitud ühe horisontaalse SWOT-analüüsi kasuks, kuivõrd enamik selle aspektidest puudutab nii erinevaid sihtgruppe kui ka telgi. Eelhindaja ettepanekutest tulenevalt on SWOT analüüsi ajakohastatud, lisades mitmeid uusi probleeme, nt tööjõupuudus.

Eelhindaja juhtis tähelepanu, et MASi üheks prioriteediks on naiste tööhõive tõstmine ning töötuse vähendamine, mis MAKis ei tule otseselt esile. Sellest tulenevalt on teatud meetmete puhul naisettevõtlusele hindamiskriteeriumides eelistused ette nähtud.

Meetmete sihtgruppide osas tegi eelhindaja ettepanekuid selle täiendamiseks. Samas on MAK sihtgrupp sätestatud MASis ning meetmete kujundamisel on seda arvesse võetud. Samas olemasoleva sihtgrupi raames on ettepanekuid arvestatud, nt põllumajandussaadusi töötleva tööstuse ettevõtjate lisamine koolitus- ja teavitustegevuste sihtgruppi.

Meetmete väljatöötamisel ei arvestatud eelhindaja ettepanekutega, mis ei olnud kooskõlas meetmete eesmärkidega, ei ole EAFRD raames toetatavad või on mõne muu meetme subjekt. Nt eelhindaja ettepanekut Põllu- ja metsamajanduse infrastruktuuri meetme üldeesmärki laiendada metsatulekahjudega seotud ennetustegevusele ei olnud võimalik arvestada, kuivõrd vastav tegevus on toetatav MAK meetme 1.5 raames.

Eelhindaja soovitas rakendada poollooduslike koosluste hooldamise toetust ka väljaspool Natura 2000 alasid. Eelhindaja ettepanekut arutati koos keskkonna-

ministeeriumiga, kelle seisukoht oli, et eelkõige peaks ikka toetama kõrge loodusväärtusega kaitse alla võetud poollooduslike koosluste hooldamist. Eelhindaja arvates peaks Eesti tagama, et põllumajandusmaa, mida enam ei kasutata tootmise eesmärgil, oleks heades põllumajandus- ja keskkonnatingimustes. Kuna põllumajandusmaa hoidmine heades põllumajandus- ja keskkonnatingimustes on üks pindalatoetuste saamise nõuetele vastavuse tingimusi, saavutatakse see eesmärk teiste meetoditega,.

Eelhindaja seadis kahtluse alla LEADER-otsustusprotsessi suutlikkuse võime ja rakendamise ulatuse maapiirkondade elukvaliteedi parandamisel, et see täidaks edukalt poliitika üldeesmärke. Arvestades LEADER-tüüpi meetme edukust ja aktiivsust kohalikul tasandil ning subsidiaarsuse printsiibi olulisust otsuste tegemisel, on MAK eelarve puhul LEADER osakaal muutmata jäetud.

Eelhindaja soovitas MAK-s põhjalikumalt kajastada eelmistel programmitöö perioodidel rakendatud programmide mõju ja saadud õppetunde, et neid siis uue arengukava rakendamisel kasutada. Olemasolevate andmete raames on püütud mõjusid põhjalikumalt välja tuua.

Eelhindaja hinnangul olid MAK tööversiooni meetmete põhjendused kohati laialivalguvad ning neis ei olnud konkreetselt välja toodud probleeme, mille lahendamiseks meedet rakendama hakatakse. Sellest tulenevalt on meetmete põhjendusi oluliselt konkreetsemaks muudetud.

Eelhindaja juhtis tähelepanu ka seiresüsteemi kirjelduse süstematiseerimise vajadusele ning indikaatorite puudulikkusele MAK eelnõus. Kommentaaridega on arvestatud ning seiresüsteemi kirjeldust parendatud ja indikaatorid kõigisse meetmetesse lisatud.

Eelhindamise aruanded (eelhindamise lõpparuanne ja keskkonnamõju strateegilise hindamise aruanne) on MAKi täisversiooni lisadeks 1 ja 2.

5. INFORMATSIOON TELGEDE JA MEETMETE KOHTA

5.1 ÜLDNÕUDED

Telgede ja meetmete kirjeldus

MAK 2007–2013 raames on kavas rakendada Nõukogu määruse (EÜ) nr 1698/2005 Maaelu Arengu Euroopa Põllumajandusfondist (EAFRD) antavate maaelu arengu toetuste kohta artiklite 21, 22, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 32, 33, 35, 37, 38, 39, 40, 41, 43, 46, 48, 53, 54, 55, 56, 57, 59, 61, 62, 63, 64, 65 alusel antavaid toetusi. Meetmete valik põhineb Eesti Maaelu arengu strateegial 2007–2013 ja käesoleva arengukava peatükkidel 3 ja 4.

1. teljes on Nõuandesüsteemi ja teenuste toetamise puhul kavas kombineerida artikleid 24 ja 25, kuivõrd sarnast meedet rakendati ka RAK 2004–2006 raames, nõuandesüsteemi loomise toetus on meetme osaks tulenevalt olemasoleva süsteemi ümberkorraldamise vajadusest.

Võttes aluseks lõppenud programmiperioodil erametsaomanikele ja metsaühistutele rakendatud toetuste taotlemise kogemust, lähtudes vajadusest koondada ühte meetmesse kõik metsamaal metsa majandusliku väärtuse parandamiseks suunatud tegevused ning lähtudes asjaolust, et potentsiaalsed taotlejad on enamuses erametsaomanikud ja nende ühendused, on meetmesse Metsade majandusliku väärtuse parandamine ja metsandussaadustele lisandväärtuse andmine integreeritud artiklid 27, 28 ja 48.

Oluline osa põllumajandus- ja toiduainesektori tootearendusalasest tegevusest on ka uute ning kõrgema kvaliteediga toiduainete tootmine, mistõttu on vajalik soodustada põllumajandustootjate toidukvaliteedikavades osalemist ning nende kavade raames toodetud toodete turustamist. Kuna koostöö teadusasutustega on oluline eeltingimus toidukvaliteedikavade väljatöötamiseks ning sellest tulenevalt ka nendes kavades osalemiseks ja toodete edendamiseks, on mõistlik artiklite 26, 29, 32 ja 33 kohaste tegevuste toetamine koondada Põllumajandus- ja toidusektoris ning metsandussektoris uute toodete, töötlemisviiside ja tehnoloogiate arendamise meetmesse. Selline koondamine võimaldab efektiivsemalt kasutada olemasolevaid eelarvevahendeid ning tagada tootearenduse protsessi edukamat soodustamist, kuna kogu tootearenduse ahel alates koostööst teadusasutustega kuni turustamiseni on toetatav ühe meetme raames.

3. teljes kombineeritakse Majandustegevuse mitmekesistamine maapiirkonnas meetme raames artikleid 53–55, kuivõrd samalaadne kogemus mitmekesistamise, ettevõtluse ja maaturismi toetamisel on olemas RAK 2004–2006 raames. Meede on täitnud oma eesmärki ning aidanud põllumajandustootjatel mitmekesistada väljapoole põllumajandust ja edendada ka muud maaettevõtlust.

Külade uuendamise ja arendamise meetmes kombineeritakse artikleid 56 ja 57, sisuliselt on tegemist aastatel 2004–2006 rakendunud meetme jätkuga. Meetme rakendamine on olnud äärmiselt edukas, sellest tulenevalt on ka edaspidi otstarbekas küla kogukonnale suunatud tegevusi toetada terviklikult ühe meetme raames.

4. teljes rakendatakse ühte Leader-meedet, mis hõlmab artikleid 59 ja 61–65, sarnaseid tegevusi kombineeriti ka RAK LEADER-tüüpi meetme raames. Erinevate tegevuste kombineerimine annab kohalikele tegevusgruppidele suurema otsustusvabaduse oma tegevuste valikul ja elluviimisel.

Horisontaalsed indikaatorid

Tabel 24. Horisontaalsed indikaatorid.

Üldine sotsiaalmajanduslik areng

Indikaator	Hetkeseis	2007*	2010*	2013*
Majandusareng (EL-25=100)	50,6% (2004)	61,2%	66,6%	72%
Tööhõive määr	64% (2005)	65,7%	66,7%	70%
Töötus	7,9% (2005)	6,9%	6,2%	5,6%

Konkurentsivõime

Koolitus ja haridus põllumajanduses	32,9%	39%	43%	47%
Vanuseline struktuur põllumajanduses (alla 35 a/ üle 55 a)	0,17 (2003)	0,18	0,19	0,20
Tööviljakus põllumajanduses (tuhat eurot)	5,59 (2004)	6,60	8,35	8,40
Kapitali kogumahutus põhivarasse põllumajanduses (miljon eurot)	49,8 (2003)	77,3	82,4	85,4

Primaarsektori tööhõive areng (tuhat)	32,2 (2005)	30	27,5	25
Primaarsektori majandusareng (miljon eurot)	346,4 (2004)	387	419,2	452,8
Tööviljakus toiduainetööstuses (tuhat eurot)	9,91 (2004)	13	16,5	21
Kapitali kogumahutus põhivarasse toiduainetööstuses (miljon eurot)	53,1 (2004)	61	65	70
Tööhõive areng toiduainetööstuses (tuhat)	17,7 (2004)	16,2	14,7	13,5
Toiduainetööstuse majandusareng (miljon eurot)	175,9 (2004)	190	197	203
Tööviljakus metsanduses (tuhat eurot)	32,2 (2004)	37	51,5	66
Kapitali kogumahutus põhivarasse metsanduses (miljon eurot)	19,4 (2003)	22,3	31,1	39,7
Elatuspõllumajanduse osatähtsus uutes liikmesriikides (alla 1 ESÜ)	23043 (2003)	22000	22000	22000

Keskkond

Bioloogiline mitmekesisus: põllumajandusmaal elavate lindude populatsioon		...	...	...	...
Bioloogiline mitmekesisus: kõrge loodusväärtusega põllumajandusmaa (ha)		35000 (2004/05)	38000	40000	45000
Bioloogiline mitmekesisus: puuliikide koosseis	okaspuu	33,40%	33,40%	33,40%	33,40%
	lehtpuu	26,30%	26,30%	26,30%	26,30%
	segapuu	40,30%	40,30%	40,30%	40,30%
Pinnas: pinnaseerosioonitundlikud piirkonnad (t/ha/aastas)		0,11 (2004)	0,11	0,11	0,11
Pinnas: mahepõllumajandus (tuhat ha)		49 (2005)	60	70	70
Kliimamuutus: taastuva energia tootmine põllumajanduses ja metsanduses (CO_2 eq Gg)		606 (2003)	1000	1500	2000

Kliimamuutus: kasutuses olev põllumajandusmaa, mida kasutatakse taastuva energia tootmiseks (1000 ha)	0 (2004)	25,2	72	100
Kliimamuutus: põllumajandusest pärit kasvuhoonegaaside heitmed (CO_2 eq Gg)	702 (2004)	702	702	702

Laiem maaelu areng

Muu tulusa tegevusega põllumajandustootjad	6,8% (2005)	7,4%	8,3%	9,2%
Mittepõllumajandussektori tööhõive areng	82,7% (2004)	85%	88%	91%
Mittepõllumajandussektori majandusareng (miljon eurot)	6903,6 (2003)	8835	10 284	11 733
Füüsilisest isikust ettevõtjana tegutsemise areng	9,6% (2004)	10,2%	10,8%	11,4%
Turismi infrastruktuur maapiirkonnas	15 000 (2005)	15 200	15 800	16 400
Internetiga ühinemine maapiirkondades	33% (2006)	38%	49%	60%
Teenusesektori areng	66% (2003)	66,4%	66,7%	70%
Pendelränne	50,7% (2004)	48%	45%	45%
Elukestev õpe maapiirkondades	6,7%	10%	12,5%	14%

Leader

Kohalike tegevusgruppide areng (kohalike tegevusgruppidega hõlmatud elanikkond)	0% (2005)	25%	35%	35%

5.2 KÕIKI VÕI MITUT MEEDET KÄSITLEVAD NÕUDED

Kõigi MAKi toetuste saamise täpsemad nõuded, toetuste taotlemise ja taotluse menetlemise täpsema korra ning põllumajandusliku keskkonnatoetuse ja loomade heaolu toetuse puhul kohustuse suurendamise, vähendamise, üleandmise ja ülevõtmise ning asendamisega seotud täpsemad nõuded kehtestab põllumajandusminister määrusega. Lisaks võib põllumajandusminister kehtestada MAKi toetuste taotluse hindamise korra. Samuti kehtestab põllumajandusminister oma määrusega eelarveaastal antavate toetuste ja toetatavate tegevuste nimekirja. Toetuse taotlemise ega saamise õigust ei teki, kui põllumajandusminister ei ole vastava määrusega eelarveaastal selle andmist ette näinud.

Jätkuvad tegevused

MAK I telje vahenditest rahastatakse MAK 2004–2006 nõuetega vastavusse viimise toetuse ja elatustalude kohanemise toetuse meetmete raames võetud kohustusi. Uuel perioodil nimetatud meetmeid enam ei rakendata. MAKi 2. telje vahenditest rahastatakse MAK 2004–2006 ebasoodsamate piirkondade toetuse, põllumajandusliku keskkonnatoetuse ja põllumajandusmaa metsastamise toetuse meetmete raames võetud kohustusi.

Valitud meetmed

Tabel 25. Võimalikud meetmed.

Telg	Number	Meede / alameede / tegevus	Artikkel	Kood
1	**1.1**	**Koolitus- ja teavitustegevused**	21	111
	1.2	**Noorte põllumajandustootjate tegevuse alustamine**	22	112
	1.3	**Nõuandesüsteemi ja -teenuste toetamine**	24, 25	114, 115
		Põllumajandustootjatele ja erametsa valdajatele nõuandeteenuse võimaldamine	24	114
		Nõuetele vastavuse ning töötervishoiu ja tööohutuse alase nõuandeteenuse võimaldamine	24	114
		Nõuandesüsteemi arendamine nõuandeteenuse hea kättesaadavuse tagamiseks	25	115
	1.4	**Põllumajandusettevõtete ajakohastamine**	26	121
	1.4.1	Investeeringud mikropõllumajandusettevõtete arendamiseks		
	1.4.2	Investeeringud loomakasvatusehitistesse		
	1.4.3	Investeeringud bioenergia tootmisesse		
	1.5	**Metsade majandusliku väärtuse parandamine ja metsandussaadustele lisandväärtuse andmine**	27, 28, 48	122, 123, 226
		Metsa majandusliku väärtuse parandamine	27	122
		Kahjustatud metsa taastamine ja metsatulekahju ennetamine	48	226
		Arendusprojekti elluviimine	28	123
	1.6	**Põllumajandustoodetele ja mittepuidulistele metsasaadustele lisandväärtuse andmine**	28	123
	1.6.1	Põllumajandustoodete ja mittepuiduliste metsasaaduste töötlemine	28	123
	1.6.2	Piimandussektori ja mahepõllumajandustootmise kohandumine uute väljakutsetega ning põllumajandustoodete ühise töötlemise edendamine	28	123
	1.6.3	Põllumajandustoodete ühisturustamise edendamine	28	123
	1.7	**Põllumajandus- ja toidusektoris ning metsandussektoris uute toodete, töötlemisviiside ja tehnoloogiate arendamine**	26, 29, 32, 33	121, 124, 132, 133

	1.7.1	Põllumajandus- ja toidusektoris ning metsandussektoris uute toodete, töötlemisviiside ja tehnoloogiate arendamise alane koostöö	26, 29	121, 124
	1.7.2	Põllumajandustootjate osalemine toidukvaliteedikavas	32	132
	1.7.3	Toidukvaliteedikavade raames toodetud toodete alane teavitamis- ja edendamistegevus	33	133
	1.8	**Põllu- ja metsamajanduse infrastruktuur**	30	125
	1.9	**Tootjarühmade loomine ja arendamine**	35	142
2	**2.1**	**Ebasoodsamate piirkondade toetus**	37	212
	2.2	**Natura 2000 toetus põllumajandusmaale**	38	213
	2.3	**Põllumajanduslik keskkonnatoetus**	39, 40	214, 215
	2.3.1	Keskkonnasõbralik majandamine	39	214
	2.3.2	Mahepõllumajandusliku tootmise toetus	39, 40	214, 215
	2.3.3	Ohustatud tõugu looma pidamise toetus	39	214
	2.3.4	Kohalikku sorti taimede kasvatamise toetus		
	2.3.5	Poolloodusliku koosluse hooldamise toetus		
	2.4	**Loomade heaolu: loomade karjatamise toetus**	40	215
	2.5	**Vähetootlikud investeeringud**	41	216
	2.5.1	Kiviaia taastamise toetus		
	2.5.2	Mitmeliigilise põõsasriba rajamise toetus		
	2.6	**Kaitsemetsa rajamise toetus põllumajandusmaale**	43	221
	2.7	**Natura 2000 toetus erametsamaale**	46	224
3	**3.1**	**Majandustegevuse mitmekesistamine maapiirkonnas**	53, 54, 55	311, 312, 313
	3.1.1	Mitmekesistamine mittepõllumajandusliku tegevuse suunas	53, 55	311, 313
	3.1.2	Mikroettevõtete arendamine	54, 55	312, 313
	3.1.3	Investeeringud bioenergia tootmisesse	53, 54	311, 312
	3.2	**Külade uuendamine ja arendamine**	56, 57	321, 322, 323
	3.2.1	Majanduse ja maaelanikkonna põhiteenused	56	321
	3.2.2	Eesti lairiba internetivõrgu katvuse tõstmine	56	321
	3.2.3	Külade uuendamine ja arendamine	56	322
	3.2.4	Maapiirkondade kultuuripärandi säilitamine ja selle kvaliteedi parandamine	57	323
4	**4.**	**Leader-meede**	59, 61, 62, 63, 64, 65	341, 41, 42, 431

Riigiabi ja MAKi rakendamist mõjutavad teised riiklikud toetusskeemid

Nõukogu määruse (EÜ) nr 1698/2005 artiklite 21, 24, 25, 28–30, 43, 46 ja 52 kohaste meetmetega hõlmatud tegevuste puhul, mis ei kuulu asutamislepingu artikli 36

reguleerimisalasse, on tagatud riigiabikorra ja oluliste vastavuskriteeriumide, eelkõige asutamislepingu artiklitega 87–89 hõlmatud avaliku rahastamise ülemmäära järgimine või on esitatud riigiabi loataotlused, et viia nimetatud meetmed riigiabikorraga vastavusse. Täpsemalt on vastavaid sätteid kirjeldatud peatükis 9.

Riiklikest vahenditest võib makseagentuur teha toetuse väljamakseid ka osaliselt tasutud kuludokumentide alusel selleks vajalike vahendite olemasolu korral, kui vastav võimalus on ette nähtud põllumajandusministri rakendusmääruses. Kui toetatava projekti, mille osas soovitakse selliseid väljamakseid teha, puhul on täidetud kõik neli asutamislepingu artikli 87 lõikes 1 nimetatud tingimust (abi antakse riigi ressurssidest, abi soodustab teatud ettevõtjaid või teatud kaupade tootmist, abi annab saajale konkurentsieelise, abi kahjustab või ähvardab kahjustada ühendusesisest konkurentsi) ning makseagentuuri poolt tehtava väljamaksega kaasnev soodustus kujutab endast riigiabi, on tegemist vähese tähtsusega abiga komisjoni määruste (EÜ) nr 1998/2006, milles käsitletakse asutamislepingu artiklite 87 ja 88 kohaldamist vähese tähtsusega abi suhtes (ELT L 379, 28.12.2006, lk 5–10) või (EÜ) nr 1535/2007, milles käsitletakse EÜ asutamislepingu artiklite 87 ja 88 kohaldamist vähese tähtsusega abi suhtes põllumajandustoodete tootmise sektoris (ELT L 337, 21.12.2007, lk 35–41) tähenduses. Sellisel juhul järgitakse, et kumuleerumise tulemusel ei ületata projekti maksimaalset lubatud abi osatähtsust. Osaliselt tasutud kuludokumentide alusel tehtava väljamakse saamise täpsemad tingimused ja kord täpsustatakse põllumajandusministri määrusega.

Selleks vajalike vahendite olemasolu korral võib makseagentuur teha riiklikest vahenditest toetuse saajatele kohaliku arengu strateegiate väljatöötamiseks või rakendamiseks vajalike tegevuskulude ettemakseid, kui vastav võimalus on ette nähtud põllumajandusministri rakendusmääruses. Selliste maksete tegemisel järgitakse riigiabi reegleid, ettemakse saamise täpsemad tingimused ja kord täpsustatakse põllumajandusministri määrusega.

Investeeringumeetmete üldpõhimõtted

Põllumajandusministril on õigus kehtestada maksimaalne toetussumma investeeringumeetmete kohta. Investeeringumeetmete puhul on toetus suunatud selgelt määratletud eesmärkidele, mis kajastavad määratletud territoriaalseid vajadusi ja nõrku struktuurilisi külgi. See tagatakse läbi sihtgruppide piiritlemise, asendusinvesteeringute toetamise välistamise, piirkondade lõikes erinevate toetusmäärade kasutamise ning hindamiskriteeriumide kaudu erinevate eelistuste andmise.

Investeeringumeetmete puhul peab kooskõlas nõukogu määruse (EÜ) nr 1698/2006 artikli 72 lõikega 1 toetatava investeeringu puhul säilima EAFRD panus vähemalt viie aasta jooksul alates otsusest vahendite eraldamise kohta. Ei toetata lihtsaid asendusinvesteeringuid.

Investeeringumeetmete puhul sätestatakse meetmekirjelduses, millised investeeringud on toetatavad, et tagada keskkonna kaitstus. Toetust saab ainult sellistele investeeringuobjektidele, mis pärast soetamist, ehitamist või uuendamist vastavad kõigile ELi nõuetele (sh keskkonnanõuetele). Põllumajandusministri rakendusmääruste kohaselt tuleb toetuse taotlusele lisada ehitusluba, või kohaliku omavalitsuse poolt antav luba, kui see on nõutav ehitusseaduse kohaselt. Selline luba garanteerib, et ehitamine või uuendamine ei halvenda ega kahjusta keskkonnaseisundit. Lisaks on vaja toetuse taotlusele lisada ka keskkonnamõju hindamise aruanne, kui see on nõutav riikliku seadusandluse kohaselt, mis samuti tagab selle, et investeeringuobjekt ei põhjusta keskkonnaseisundi halvenemist.

Et heaks kiidetud ning ellu viidud saaksid kõige paremad taotlused, hinnatakse vajadusel taotlusi vastavate meetmespetsiifiliste hindamiskriteeriumite alusel ning koostatakse taotluste paremusjärjestus.
Kooskõlas komisjoni määruse (EÜ) 1974/2006 artikliga 56 on toetuse saajatel võimalik saada makseagentuurilt ettemakset investeeringuteks tegemiseks selleks vajalike vahendite olemasolu korral, kui vastav võimalus on ette nähtud põllumajandusministri rakendusmääruses. Ettemakse suurus ei ületa nimetatud artiklis sätestatut ja selle maksmise tingimuseks on 110% ettemakse summale vastava pangatagatise või muu samaväärse tagatise esitamine. Tagatis vabastatakse, kui makseagentuur leiab, et investeeringuga seotud tegelik kulutus ületab ettemakse summa. Ettemakse saamise täpsemad tingimused ja kord täpsustatakse põllumajandusministri määrusega.
1. telje meetmete raames võib olla toetatavaks tegevuseks ka kasutatud seadmete ostmine, kui kasutatud seadme ostab taotleja, kes on komisjoni määruse (EÜ) nr 800/2008 EÜ asutamislepingu artiklite 87 ja 88 kohaldamise kohta, millega teatavat liiki abi tunnistatakse ühisturuga kokkusobivaks (üldine grupierandi määrus) (ELT L 214, 09.08.2008, lk 3–47), artikli 2 punkti 7 tähenduses mikro-, väikese või keskmise suurusega ettevõtja, ja kui nimetatud võimalus on vastavas põllumajandusministri määruses lubatud.

Ühine põllumajanduspoliitika
MAK meetmete raames tagatakse, et maaelu arengu toetust saavad tegevused ei saaks toetust ka muudest ühise põllumajanduspoliitika rahastamisvahenditest. Kattuvuse välistamiseks võetud abinõud on kirjeldatud konkreetsete meetmete juures ning peatükis 10. MAKi raames ei toetata tootlikkuse suurendamisele suunatud investeeringuid vesiviljeluses, kuna see kuulub Euroopa Kalandusfondi (EFF) rakendusalasse.

Kohustuseperiood
Põllumajandusliku keskkonnatoetuse ja loomade heaolu (loomade karjatamise toetus) puhul võtab tootja omale kohustuse täita toetuse saamise nõudeid vähemalt viis aastat.

Kohustuste asendamine
Komisjoni määruse (EÜ) nr 1320/2006 artikli 11 kohaselt peaks liikmesriigil olema võimalik lubada nõukogu määruse (EÜ) nr 1257/1999 alusel võetud põllumajanduse keskkonna- ja loomade heaolu kohustuste teisendamist uuteks kohustusteks üldjuhul viieks kuni seitsmeks aastaks nõukogu määruse (EÜ) nr 1698/2005 kohaselt eeldusel, et uute kohustustega parandatakse keskkonda ja suurendatakse loomade heaolu.
MAK 2004–2006 raames võetud ebasoodsamate piirkondade toetuse kohustuse võib taotleja asendada MAK 2007–2013 ebasoodsamate piirkondade toetuse kohustusega, keskkonnasõbraliku tootmise kohustuse võib taotleja asendada MAK 2007–2013 keskkonnasõbraliku majandamise või mahepõllumajandusliku tootmise toetuse kohustusega ning MAK 2004–2006 mahepõllumajandusliku tootmise kohustuse võib taotleja asendada MAK 2007–2013 mahepõllumajandusliku tootmise kohustusega, ilma et temalt nõuetekohaselt asendatud põllumajandusmaa pindala kohta eelmistel aastatel makstud toetus tagasi nõutaks. Samuti võib taotleja asendada MAK 2004–2006 raames võetud ebasoodsamate piirkondade toetuse, keskkonnasõbraliku tootmise toetuse või mahepõllumajandusliku tootmise toetuse MAK 2007–2013 poollooduslikku koosluse hooldamise toetusega. MAK 2004–2006 raames võetud ohustatud tõugu loomade kohta võetud kohustuse võib taotleja asendada MAK 2007–2013 kohustusega.

Täpsemalt on kohustuste asendamist puudutavad sätted toodud iga vastava meetme juures.

Kohustuse lõpetamine

Toetust ei nõuta tagasi vääramatu jõu või erandlike olude tõttu, milleks on komisjoni määruse (EÜ) nr 1974/2006 artikli 47 kohaselt eelkõige:

- taotleja surm;
- taotleja pikaajaline töövõimetus;
- põllumajandusettevõtte olulise osa sundvõõrandamine, kui kohustuse võtmise päeval ei olnud seda võimalik ette näha;
- raske loodusõnnetus, mis kahjustab tõsiselt põllumajandusettevõttele kuuluvat maad;
- põllumajandusettevõttele kuuluvate loomakasvatushoonete hävimine õnnetusjuhtumi tagajärjel;
- kogu või osa põllumajandustootjale kuuluvat karja kahjustav episootiline haigus.

Makseagentuuril on õigus põhjendatud üksikjuhtudel teha erandeid väljapoole vääramatu jõu või erandlike olude loetelus nimetatud juhtumeid.

Samuti ei nõuta toetust tagasi juhul, kui põllumajandusmaa ei ole enam toetusõiguslik ning seni kohustuse all olnud maa kuulub põllumajandustoetuste ja põllumassiivide registrist kustutamisele.

Kui taotleja annab toetuse määramise tingimusena võetud kohustuse kehtivusajal kogu oma põllumajandusettevõtte või selle osa üle teisele isikule, võib komisjoni määruse (EÜ) nr 1974/2006 artikli 44 kohaselt kõnealune teine isik kohustuse ülejäänud ajaks üle võtta. Kui kohustust üle ei võeta, tagastab taotleja talle antud toetuse.

Toetust ei nõuta tagasi juhul, kui taotleja, kes on täitnud võetud kohustusest vähemalt kolm aastat, lõpetab kindlalt põllumajandustegevuse ja õigusjärglasel ei ole võimalik kõnealust kohustust üle võtta.

Nõuetele vastavuse nõuded

Maaelu arengu meetmete rakendamist mõjutavad nõuetele vastavuse nõuded on samad, mis esitatud nõukogu määruses (EÜ) nr 73/2009, millega kehtestatakse ühise põllumajanduspoliitika raames põllumajandustootjate suhtes kohaldatavate otsetoetuskavade ühiseeskirjad ja teatavad toetuskavad põllumajandustootjate jaoks, muudetakse määruseid (EÜ) nr 1290/2005, (EÜ) nr 247/2006, (EÜ) nr 378/2007 ning tunnistatakse kehtetuks määrus (EÜ) nr 1782/2003 (ELT L 30, 31.01.2009, lk 16–99).

Nõukogu määruse (EÜ) nr 73/2009 artiklite 5 ja 6 kohaseid nõuetele vastavuse nõudeid peavad järgima ebasoodsamate piirkondade toetuse, Natura 2000 toetuste, põllumajandusliku keskkonnatoetuse ning loomade karjatamise toetuse taotlejad. Artikli 6 ja III lisa kohaseid häid põllumajandus- ja keskkonnatingimusi peavad taotlejad järgima kogu 2007–2013 perioodiks võetud kohustuste osas. Alates 2009. aastast, kui nõukogu määruses (EÜ) nr 1698/2005 ei ole sätestatud teisiti, rakenduvad ajavahemikul 2007–2013 võetud kohustuste suhtes nõukogu määruse (EÜ) nr 73/2009 artikli 5 ja II lisa kohased kohustuslikud majandamisnõuded vastavalt järgmisele ajakavale:

- II lisa punktis A osutatud nõudeid kohaldatakse alates 1. jaanuarist 2009;
- II lisa punktis B osutatud nõudeid kohaldatakse alates 1. jaanuarist 2011;
- II lisa punktis C osutatud nõudeid kohaldatakse alates 1. jaanuarist 2013.

Nõukogu määruse (EÜ) nr 73/2009 artikli 5 ja II lisa kohane kohustuslike majandamisnõuete vastavate nõuete nimekiri avaldatakse PRIA kodulehel.

Siiski kontrollitakse toetuse taotlemisest alates põllumajandusliku keskkonnatoetuse taotlejate puhul neid nõuetele vastavuse nõudeid, mis on eeltingimuseks täiendavate keskkonnanõuete eest toetuse saamiseks.
Ebasoodsamate piirkondade toetuse, Natura 2000 põllumajandusmaa toetuse ja ohustatud tõugu looma pidamise toetuse taotlejad peavad kuni kohustuslike majandamisnõuete rakendumiseni järgima lisas 3 toodud üldisi keskkonnanõudeid.
Kui muudetakse nõukogu määruse (EÜ) nr 73/2009 artiklite 5 ja 6 ning II ja III lisa kohaseid nõudeid, samuti väetiste ja taimekaitsevahendite kasutamise nõudeid ning muid asjakohaseid riiklike õigusaktidega kehtestatud kohustuslikke nõudeid, millest tulenevad põllumajandusliku keskkonnatoetuse ja loomade heaolu kohustused (nõuded) on toetuse maksmise aluseks olevatest nõuetest ulatuslikumad, kohandatakse võetud kohustusi komisjoni määruse (EÜ) nr 1974/2006 artikli 46 kohaselt. Kui selline kohandamine ei ole taotlejale vastuvõetav, siis võetud kohustus lõpeb, ilma et nõutaks tagasimaksu aja eest, mil kohustus kehtis.

Toetusmäärade arvutamine

Komisjoni määruse (EÜ) nr 1974/2006 artikli 48 lõike 2 kohaselt on nõukogu määruse (EÜ) nr 1698/2005 artiklite 38, 39, 40, 43 ja 46 alusel arvutatavate maksete piisavuse ja õigsuse põhjendamiseks ja kinnitamiseks teostanud nimetatud maksete toetusemäärade arvestustele ekspertiisi Audacon Eesti OÜ.
II telje toetusmäärade väljaarvutamisel osalesid lisaks Põllumajandusministeeriumi spetsialistidele ka eksperdid Maamajanduse Infokeskusest ning Ökoloogiliste Tehnoloogiate Keskusest. Lisaks kasutati Eesti Statistikaameti, Jõudluskontrolli Keskuse, Põllumajandusuuringute Keskuse, Taimetoodangu Inspektsiooni, Eesti Konjunktuuriinstituudi ja Jõgeva Sordiaretuse Instituudi andmeid.
Poollooduslike koosluste toetusmäärade arvutamisel võeti aluseks Tallinna Tehnikaülikooli Majandusuuringute teaduskeskuse erakorralise teaduri poolt Keskkonnaministeeriumi tellimusel 2006. aastal valminud uurimistöö "Poollooduslike koosluste hooldamise ja taastamise maksumus ning võrdlus kehtivate toetusmääradega". Toetusmäärade arvutamisel osalesid Keskkonnaministeeriumi looduskaitse osakonna ja Riikliku Looduskaitsekeskuse töötajad.
Metsamaa säästvale kasutusele suuantud meetmete toetusmäärade väljaarvutamisel osalesid lisaks Põllumajandusministeeriumi ja Keskkonnaministeeriumi spetsialistidele ka eksperdid Metsakaitse- ja Metsauuenduskeskusest.

Seire ja hindamine

Seiret või hindamist läbi viiva asutuse või ettevõtte nõudmisel peab toetuse taotleja või toetuse saaja esitama üldist toetuse seire ja hindamisega seotud informatsiooni. Samuti peab taotleja või toetuse saaja võimaldama oma majandusüksuses hindamisega seotud tegevusi läbi viia.

Põhilised nõuded tunnustatud tootjarühmale

Tootjarühm on põllumajandustootjaid ühendav ühendus, mille eesmärgiks on ühiselt turustada oma liikmete poolt toodetud põllumajandussaaduseid ja nende töötlemisel saadud tooteid.

- Tootjarühma peab kuuluma vähemalt viis põllumajandusega tegelevat ettevõtjat, kelle omatoodetud põllumajandustoodete ja nende töötlemisel saadud toodete müügist saadud müügitulu moodustas eelneval majandusaastal vähemalt 50% ettevõtja kogu müügitulust ning ületas 6391 eurot majandusaasta kohta.
- Tootjarühma liige on ettevõtja äriseadustiku § 1 tähenduses.

- Tootjarühm tagab, et tema liige turustab tootjarühma kaudu vähemalt 80% omatoodetud ja turustamiseks suunatud põllumajandustoodetest ja omatoodetud põllumajandustoodete töötlemisel saadud põllumajandustoodetest, mille osas ta on tootjarühma liige. Toidukvaliteedikava rakendava tootjarühma liige turustab tootjarühma kaudu vähemalt 50% omatoodetud ja turustamiseks suunatud põllumajandustoodetest ja omatoodetud põllumajandustoodete töötlemisel saadud põllumajandustoodetest, mille osas ta on tootjarühma liige.
- Tootjarühma minimaalne aastane müügitulu liikmete poolt toodetud põllumajandustoodete ja nende töötlemisel saadud toodete ühisest turustamisest on 32 000 eurot.
- Piima ja teravilja ning õlikultuuride tootmisega (v. a toidukvaliteedikava rakendamise korral) tegeleva tootjarühma minimaalne aastane müügitulu liikmete poolt toodetud põllumajandustoodete ja nende töötlemisel saadud toodete ühisest turustamisest on 319 558 eurot.
- Tootjarühm peab olema asutatud tähtajaga üle viie aasta.
- Tootjarühm kehtestab:
    - liikmetele kohustusliku ühise eeskirja põllumajandustoodete tootmiseks, töötlemiseks ja ühisturustamiseks ning selle vastuvõtmise ja muutmise korra;
    - tegevuskava põllumajandustoodete tootmise ja töötlemise ning ühisturustamise planeerimiseks.

Tootjarühmade tunnustamine

Tunnustamine on menetlus, mille käigus hinnatakse tootjarühma vastavust Euroopa Liidu ühise põllumajanduspoliitika rakendamise seaduse ja selle alusel kehtestatud õigusaktide nõuetele ning MAKile. Tootjarühma tunnustamise taotlemiseks esitab tootjarühm taotluse PRIAle. PRIA vaatab taotluse läbi ning teeb taotluse kontrollimise tulemusel otsuse tootjarühma tunnustamise või tunnustamisest keeldumise või tunnustuse kehtetuks tunnistamise kohta. Tootjarühm tunnustatakse, kui ta vastab kehtestatud nõuetele. Tootjarühm tunnustatakse tähtajatult.

Toidukvaliteedikavade tunnustamine

Liikmesriigi poolt tunnustatud toidukvaliteedikavade tekkimise eelduseks on vastava riikliku õigusliku raamistiku olemasolu. Eestil puudus kuni 2010. aastani toidukvaliteedikavasid haldavate tootjarühmade ning kvaliteedikavade tunnustamise protseduur. Tänaseks on vastav protseduur loodud Euroopa Liidu ühise põllumajanduspoliitika rakendamise seadusega ning seeläbi loodud ka võimalus siseriiklike toidukvaliteedikavade tekkeks.

Toidukvaliteedikava tunnustamise protseduur on sätestatud Euroopa Liidu ühise põllumajanduspoliitika rakendamise seaduse eelnõu 12. peatükis, toidukvaliteedikava tunnustamise protseduuri täpsemad nõuded on sätestatud vastavas põllumajandusministri määruses. Toidukvaliteedikava tunnustamist võib taotleda komisjoni määruse (EÜ) nr 1974/2006 artikli 23 lõikes 1 sätestatud nõuetele vastav tootjarühm, mis tegutseb tulundusühistu, mittetulundusühingu või seltsingu vormis. Toidukvaliteedikava vastavust sätestatud nõuetele kontrollib ning tunnustamise otsuse teeb Veterinaar- ja Toiduamet.

Kvaliteedikava tunnustamise protseduur on üles ehitatud nii, et siseriikliku tunnustuse saav kvaliteedikava vastab kõigile nõuetele, mis on siseriiklikule toidukvaliteedikavale kehtestatud nõukogu määruse (EÜ) nr 1698/2005 artiklis 32 ning komisjoni määruse (EÜ) nr 1974/2006 artiklis 22. EL-i toidukvaliteedikavasid eraldi siseriiklikult ei tunnustata.

MAKi toetusi (meetmed 1.7.2 ja 1.7.3) toidukvaliteedikavadele on võimalik taotleda ainult EL-i kavade puhul, mida Eestis rakendatakse (käesoleval ajal vaid mahepõllumajandus) või siseriiklike kavade puhul, mis on eelkirjeldatud siseriikliku protseduuri alusel tunnustatud. Seega on tagatud, et ka pärast siseriiklike toidukvaliteedikavade teket ja MAK-i muutmist ei ole toetust siseriiklikele toidukvaliteedikavadele võimalik anda enne, kui need vastavad nõukogu määruses (EÜ) nr 1698/2005 ja komisjoni määruses (EÜ) nr 1974/2006 liikmesriikide poolt tunnustatud toidukvaliteedikavadele sätestatud tingimustele.
Kui Eestis hakatakse tootma lisaks mahepõllumajanduslikele toodetele ka muid EL-i toidukvaliteedikavade tooteid, on ka nende puhul tagatud, et kavas osalemise toetust antakse vaid nendele tootjatele, kellel on olemas vastav tunnistus ja kelle toode on eelnevalt vastavasse registrisse kantud ning teavitamis- ja edendamistoetust saab kavas osalevad tootjaid koondav tootjarühm.

5.3 TELGEDE JA MEETMETE KIRJELDUS

5.3.1 1. TELG – PÕLLUMAJANDUS- JA METSANDUSSEKTORI KONKURENTSIVÕIME PARANDAMINE

I telg on suunatud põllumajanduse ja metsanduse konkurentsivõime parandamisele, selleks toetatakse koolitus- ja teavitustegevusi, noorte põllumajandustootjate tegevuse alustamist, nõuandesüsteemi ja -teenuste toetamist, põllumajandusettevõtete ajakohastamist, metsade majandusliku väärtuse parandamist ja metsandussaadustele lisandväärtuse andmist, põllumajandustoodetele ja mittepuidulistele metsasaadustele lisandväärtuse andmist, põllumajandus- ja toidusektoris ning metsandussektoris uute toodete, töötlemisviiside ja tehnoloogiate arendamist ning põllu- ja metsamajanduse infrastruktuuri. Meetmete valik põhineb Maaelu arengu strateegias 2007–2013 ja käesoleva arengukava peatükkides 3 ja 4 identifitseeritud probleemidel ja vajadustel.

MEEDE 1.1 – KOOLITUS- JA TEAVITUSTEGEVUSED (111)

Põhjendus

Maamajandusalase hariduse omandamine, sh elukestva õppe põhimõtete ellurakendamine, on maal muutunud üha hädavajalikumaks, sest rohkem kui kunagi varem on omandanud tähtsust juurdepääs uusimale informatsioonile ja teadmistele koos motivatsiooni ja oskusega edendada innovatiivseid lähenemisi ja kasutada nüüdisaegset teavet. Sellest sõltub sektori konkurentsivõime tugevdamine, samuti tööjõu läbilöögi- ja kohanemisvõime.
Koolituse, teavitamise ja teadmiste levitamise valdkonnas eeldab põllumajanduse ja metsanduse areng ning spetsialiseerumine tehnilise ja majandusliku väljaõppe asjakohast taset, sh teadmisi uutest tehnoloogiatest, samuti küllaldast teadlikkust tootekvaliteedi ning teadusuuringute, innovatiivsete lahenduste ja loodusvarade säästva majandamise kohta (sh nõukogu määruse (EÜ) nr 73/2009 artiklites 5 ja 6 ning II ja III lisas sätestatud nõuetele vastavuse nõuded ning maastiku säilitamise ja parandamise ning keskkonnakaitsega sobivate tootmistavade kohaldamine). Seetõttu on vaja laiendada koolitust, teavitamist ja teadmiste levitamist kõikidele täiskasvanutele, kes tegelevad põllumajandus-, toidu- ja metsandusküsimustega.

Koolitus- ja teavitamistegevus hõlmab nii põllumajanduse ja metsanduse konkurentsivõime, innovatsiooni ja teadmistepõhise majandamise kui maade hooldamise ja põllumajanduskeskkonnaga seotud küsimusi.
2005. aastal oli põhi- ja täieliku põllumajandusliku ettevalmistusega põllumajanduslike majapidamiste juhtide osakaal 32,9%. Elukestvas õppes osaleva täiskasvanud elanikkonna (25–64) osakaal oli 2004. aastal 6,7%. Elukestva õppe strateegia 2005–2008 eesmärk on, et 2008. aastaks tõuseks koolituses osalejate osakaal 10% tasemele. Lissaboni strateegia seab eesmärgiks täiskasvanuhariduse osakaalu suurendamist 12,5%ni aastaks 2010. EL-15 puhul on baasharidusega põllumajandusettevõtete juhtide osakaal 16,9%.
Seega tuleb teha kättesaadavaks kogum meetmeid, mis hõlmavad koolitust, teavitamist ja teadmiste levitamist.

Õiguslik alus
Nõukogu määrus (EÜ) nr 1698/2005 Maaelu Arengu Euroopa Põllumajandusfondist (EAFRD) antavate maaelu arengu toetuste kohta, artikkel 21.

Eesmärgid
Üldeesmärk
Põllumajandus-, toidu- ja metsandussektori konkurentsivõime parandamine läbi vastavate sektorite inimpotentsiaali arendamise.

Spetsiifilised eesmärgid
- Toetada põllumajandus-, toidu- ja metsandussektoris hõivatud isikute täiend- ja ümberõpet ning teadmiste edasiandmist, et tõsta nende konkurentsivõimet tööturul ning arendada nende ettevõtlikkust.
- Toetada teadmiste levikut läbi teadusinfo, teadussaavutuste ja uudsete tavade levitamise põllumajandus-, toidu- ja metsandussektoris hõivatud isikute seas.

Sihtrühm
Toetuse lõppkasusaaja
- Põllumajandustootja;
- Erametsa majandaja;
- Põllumajandus- või mittepuidulisi metsandussaadusi töötlev ettevõtja;
- Eelpool nimetatud ettevõtte töötaja;
- Koolitaja, nõustaja või teabetöötaja (ainult teavitustegevuste puhul).

Miinimumnõuded taotlejale
- Taotleja võib olla koolitusega tegelev ettevõte, teadus- või koolitusasutus (täiskasvanute koolituse seaduse § 2 tähenduses).

Toetatavad tegevused ja nende lühikirjeldus
Toetust antakse tööalase koolituse ja teavitustegevuste maksumuse hüvitamiseks:
- Koolitused ettevõtte majandustegevuseks ja sellega kaasnevaks tegevuseks või ümbersuundumiseks põllumajandusliku mitmekesistamise ettevõtlus- ja tegevusaladele vajalike teadmiste omandamiseks ja täiendamiseks või ümberõppeks (kursused, õppused, õppeprogrammid ja õppereisid, väliseksperdid);
- Teavitustegevused teadusinfo ja uudsete tavade levitamiseks aga ka muudatustest poliitikas ja õigusloomes (õppe- ja infopäevad, esitlused, seminarid, konverentsid, *workshop*'id, ekskursioonid, mentorlus ja tuutorlus);

Toetust antakse täiendkoolituse süsteemi arendamiseks – info- ja koolitusmaterjalide koostamiseks, soetamiseks ja täiendamiseks, e-õppeks.

Abikõlblikud kulud

Koolitus- ja teavitustegevustel osalemise ning tegevuse ettevalmistamise ja organiseerimise kulud:

- lektori, juhendaja, eksperdi ja koolituse korraldaja tasu;
- kutseeksami korraldamisega seotud kulud;
- koolitusmaterjalide ettevalmistamise, soetamise, ruumide ja tehnika rentimise ning tõlke kulud;
- koolitusmaterjalide paljundamine;
- lektorite/juhendajate ja koolitusel osalejate majutus- ja toitlustuskulud;
- lektorite, juhendajate, ekspertide, koolitajate ja koolitusel osalejate koolituse toimumise kohta sõidu kulu (sh välisreiside kulud);
- koolitustest ja teavitusüritustest teavitamise kulud.

Taotleja võib korraldada hanke koolituse läbiviija leidmiseks.

Koolitussüsteemi arendamise kulud:

- info- ja koolitusmaterjalide (sh raamatud, brošüürid, juhendmaterjalid, ajakirjad) soetamise, paljundamise ja trükkimise kulud;
- elektrooniliste ja trükitud info-ja koolitusmaterjalide (sh raamatud, brošüürid, juhendmaterjalid, ajakirjad)ettevalmistamise kulud;
- koolitusprogrammide väljatöötamise kulud.

Meetme raames ei toetata järgmisi tegevusi:

- üldise haridustaseme tõstmisega seotud tasemekoolitus;
- keeleõpe;
- arvutikoolitus;
- koolitus transpordivahendi juhtimisõiguse taotlemiseks;
- töötute koolitus ja ümberõpe.

Toetatavate tegevuste hulka ei arvata neid tegevusi, mida finantseeritakse muudest riiklikest vahenditest või ELi institutsiooni või fondi poolt.

Toetus

Maksimaalsed toetuse määrad ja summad

Meetmes nimetatud tegevusi toetatakse kuni 100% ulatuses abikõlblikest kuludest.

- Koolitus – mitte üle 96 euro Eesti piires ja 192 euro välisriigis toimuva koolituspäeva eest koolitatava kohta. Välisriigis toimuva koolituse puhul toetatakse õppereise kuni üheksa päeva ulatuses;
- Teabepäevad – mitte üle 1600 euro teabepäeva kohta. Minimaalne teabepäeval osalejate arv on kümme inimest;
- Teised teavitustegevused (konverentsid, juhendaja kasutamine, välisekspertide kasutamine) kuni 19 173 eurot tegevuse kohta;
- Koolitusvõrgustiku arendamiseks kuni 19 173 eurot tegevuse kohta, peamiseks kuluallikaks on info- ja koolitusmaterjalide (sh raamatud, brošüürid, juhendmaterjalid, ajakirjad) koostamine ja väljaandmine.

Toetuse sihtala

Meedet rakendatakse kogu Eestis.

Indikaatorid ja sihttasemed

Indikaatori tüüp	Indikaator	Eesmärk 2007–2013
Väljundnäitaja	Koolitus- ja teabepäevadel osalejate arv	aastaks 2013 – 20 000
	Koolitus- ja teabepäevi aastas	aastaks 2013 – 500
Tulemusnäitaja	Õppe edukalt läbinute arv	aastaks 2013 – 8000
Mõjunäitaja	Lisandunud väärtuse muutus ühe tööjõuühiku kohta aastas	aastaks 2013 – +25 %

Lisaindikaatorid:

Indikaatori tüüp	Indikaator	Eesmärk 2007–2013
Mõjunäitaja	Põhi- ja täieliku ettevalmistusega põllumajanduslike majapidamiste juhtide osakaal	aastaks 2013 – 47 %
	Elukestvas õppes osaleva täiskasvanud elanikkonna osakaal	aastaks 2013 – 14 %

Taotluste menetlemine

Nõutavad dokumendid

Täpsustatakse rakendusmäärusega.

Makseagentuur

PRIA

Taotluste hindamise protseduur

Juhul, kui taotluste rahuldamiseks ei jätku piisavalt vahendeid, koostatakse hindamiskomisjonides hindamiskriteeriumide alusel taotluste rahastamise paremusjärjestused. Üleriigilise ulatusega tegevuste toetuse taotluste hindamiseks moodustatakse hindamiskomisjon Põllumajandusministeeriumis, maakondliku tegevuse toetuse taotluste hindamiseks moodustatakse asjaomase maakonna hindamiskomisjon. Pärast taotluste hindamist kontrollib PRIA taotleja ja toetatava tegevuse vastavust toetuse saamiseks arengukavas ja rakendusaktides sätestatud nõuetele nende taotluste puhul, mis kuuluvad paremusjärjestuse alusel rahastamisele. Kui on piisavalt vahendeid kõigi taotluste rahuldamiseks, kontrollib PRIA kõigi taotluste vastavust arengukavas ja rakendusaktides sätestatud nõuetele.

Peamised hindamiskriteeriumid on järgmised:

- hinnatakse koolitatavate sihtgruppi, sh tehakse eelistusi noortele ja alustavatele ettevõtjatele;
- hinnatakse koolitusteemade prioriteetsust;
- hinnatakse taotlejate ja lektorite varasemat kogemust ja kompetentsust;
- hinnatakse eelarve põhjendatust.

MEEDE 1.2 – NOORTE PÕLLUMAJANDUSTOOTJATE TEGEVUSE ALUSTAMINE (112)

Põhjendus

Eesti põllumajandusettevõte omanike vanuseline struktuur on võrreldav EL-15 omaga. Alla 35-aastased põllumajandusettevõtete ainuomanikud moodustavad 10% põllumajandusettevõtjatest, vanemad kui 55-aastased 55%. Võrreldes EL-15 vastavate näitajatega, kus alla 35-aastaste suhe üle 55-aastastesse on 0,12 on Eestis vastav näitaja 0,19. Sellest tuleneb vajadus soodustada noorema põlvkonna osalemist põllumajanduses.

Vastavalt 2005. a struktuuriuuringu andmebaasile oli Eestis 6725 professionaalset äriettevõtjat, kes põhilise osa oma sissetulekutest saavad põllumajanduslikust tootmisest (suuremad kui 2 ESÜ). Alla 40-aastaseid ainuomanikke oli 1680, mis moodustas ainult 25% kõigist professionaalsete põllumajandusettevõtete omanikest. 55-aastased ja vanemad ettevõtjad moodustasid 58% kõigist füüsilisest isikust ettevõtjatest.

Meetme väljatöötamisel on lähtutud noorte põllumajandustootjate iga-aastase osatähtsuse 2–3%lise suurendamise vajadusest. Ühtlasi toetab meede noori põllumajandustootjaid täiendavate investeeringute tegemisel, mille vajadus tuleneb uutest kehtima hakkavatest nõuetest veterinaaria, taimetervise, loomade heaolu, hügieeni ja keskkonna valdkonnas.

Õiguslik alus

Nõukogu määrus (EÜ) nr 1698/2005 Maaelu Arengu Euroopa Põllumajandusfondist (EAFRD) antavate maaelu arengu toetuste kohta, artikkel 22.

Eesmärgid

Üldeesmärk

Meetme üldeesmärk on noorte põllumajandustootjate tegevuse alustamise hõlbustamine ja põlvkondade vahetusele kaasaaitamine põllumajanduses.

Spetsiifilised eesmärgid

- Noorte põllumajandustootjate abistamine põllumajandusliku majapidamise sisseseadmisel;
- Noorte põllumajandustootjate ettevõtte edaspidine struktuuriline kohandamine;
- Tööhõivevõimaluste laiendamine noortele;
- Noorte kaasamine maakogukonna arendamisse.

Sihtrühm

Toetuse saajad

- Põllumajandustootmisega alustavad/tegelevad füüsilisest isikust ettevõtjad ja füüsilisest isikust osanikega osaühingud. Taotleja võib üle võtta ka tegutseva põllumajandusettevõtte.

Miinimumnõuded taotlejale ja äriplaanile

- Füüsilisest isikust ettevõtja või osaühingu kõik osanikud on taotlemise hetkel nooremad kui 40 aastat;
- Füüsilisest isikust ettevõtja või osaühingu kõik osanikud asuvad esimest korda tegutsema põllumajandusettevõtte juhina;
- Kui noor põllumajandustootja ei ole põllumajandusettevõtte ainus juht, kohaldatakse eritingimusi, mis on samaväärsed nendega, mida nõutakse

põllumajandusettevõtte ainujuhina tegevust alustavalt noorelt põllumajandustootjalt. (Komisjoni määrus (EÜ) nr 1974/2006, artikkel 13 punkt 6);

- Taotleja peab esitama oma põllumajandustegevuse arendamise äriplaani, milles tuleb kirjeldada põllumajandusettevõtte olukorda ning tegevusi, mis aitavad kaasa ettevõtte majandusliku elujõulisuse edendamisele, koos eesmärkide ja teostamise tähtaegadega ning üksikasjad tegevuse arendamiseks vajalike investeeringute, koolituse, nõuande või muu tegevuse kohta. Komisjoni määruse (EÜ) nr 1974/2006 kohaselt hindab PRIA vastavust äriplaanile hiljemalt viie aasta möödumisel alates toetuse andmist käsitleva otsuse langetamise kuupäevast;
- Füüsilisest isikust ettevõtjal või osaühingu kõigil osanikel peavad olema ametialased oskused ja pädevus. Alates toetuse andmist käsitleva otsuse langetamise kuupäevast võidakse anda aega kuni 36 kuud mille jooksul tuleb saavutada täielik vastavus nimetatud nõuetele ja määruse (EÜ) nr 1698/2005 artikli 22 lõike 1 punktis b sätestatud ametialaste oskuste ja pädevuse nõude täitmiseks, kui noorel põllumajandustootjal on vaja kohanemisaega, mille jooksul põllumajandusettevõte asutada või ümber korraldada, tingimusel et kõnealuse lõike punktis c osutatud äriplaaniga on selline vajadus ette nähtud;
- Taotleja peab tõestama majanduslikku jätkusuutlikkust järgneval viiel aastal ning toetuse saamisele järgneva viienda kalendriaasta lõpuks peab taotleja aastamüügitulu põllumajanduslikust tegevusest moodustama vähemalt 80% saadud toetuse summast.

Noorte põllumajandustootjate tegevuse alustamise toetamise tingimused sätestatakse põllumajandusministri määrusega.

Tegevuse alustamise definitsioon

Taotleja peab seadma sisse põllumajandusliku majapidamise minimaalselt viieaastaseks perioodiks.

Nõutav müügitulu põllumajanduslikust tegevusest taotlemisele järgneva kalendriaasta lõpuks on vähemalt 2400 eurot. Kui füüsilisest isikust ettevõtja, osaühing või osaühingu osanik saavutab 2400 euro suuruse müügitulu, loetakse seda antud meetme korral põllumajandustegevuse alustamiseks.

Taotleja peab esitama avalduse andmete kandmiseks põllumajandustoetuste ja põllumassiivide registrisse. Loomapidaja, kes alustab loomapidamist või pole ennast veel PRIAs loomade registrisse arvele võtnud, täidab vastava taotluse ja kohustub pidama oma põllumajandusloomade kohta arvestust.

Toetus

Maksimaalne toetussumma

Toetust antakse ühekordse maksena kuni 40 000 eurot.

Riiklikud rahastamisskeemid

Noortel põllumajandustootjatel on täiendavalt võimalik kasutada Maaelu Edendamise Sihtasutuse (MES) pakutavaid laene, tagatisi ja muid ettevõtlust toetavaid instrumente. Noortel põllumajandustootjatel, kes on saanud meetme 1.2 raames toetust või toetuse taotlemisel heakskiidu, on täiendavalt võimalik kasutada ka MESi pakutavaid noortele põllumajandustootjatele mõeldud sooduslaene ja -tagatisi.

Soodustus kokku ei või ületada 15 000 eurot, mis vastab nõukogu määruses (EÜ) nr 1698/2005 sätestatud tegevuse alustamise maksimaalsele piirmäärale.

Toetuse sihtala

Meedet rakendatakse Eesti maapiirkonnas.

Indikaatorid ja sihttasemed

Indikaatori tüüp	Indikaator	Eesmärk 2007–2013
Väljundnäitaja	Toetatud noorte ettevõtjate arv	460
	Investeeringute kogumaht (eurot)	22 565 835
Tulemusnäitaja	Toetatud ettevõtete põllumajandusliku lisandväärtuse kasv (eurot)	3 772 000
Mõjunäitaja	Netolisandväärtuse osatähtsus väljendatuna ostujõustandardis (PPS) (% EL-25 keskmisest)	65
	Lisandväärtuse muutus (kasv) aasta tööühiku kohta (%)	10–15%

Taotluste menetlemine

Nõutavad dokumendid

- Taotlus;
- Äriplaan;
- Haridust ja põllumajandusalast töökogemust tõendavad dokumendid;
- Vajadusel muud tõendavad dokumendid.

Makseagentuur

PRIA

Taotluste hindamise protseduur

Kuulutatakse välja taotlusvoor. Nõuetele vastavaid taotlusi hinnatakse vajadusel hindamiskriteeriumide alusel ning hindepunktide alusel moodustatakse taotluste paremusjärjestus. Rahuldamisele kuuluvad parimad taotlused. Eelistatakse äriplaane, mis tõestavad majanduslikku jätkusuutlikkust järgneva viie aasta jooksul arvestades toetuse summa ülekandmisest.

Eelkõige hinnatakse järgmist:

- pädevus ja kogemus;
- tegutseva põllumajandusettevõtte omandanud taotlejate eelistamine;
- majanduslikult ebasoodsamates piirkondades asuvate taotlejate eelistamine.

MEEDE 1.3 – NÕUANDESÜSTEEMI JA -TEENUSTE TOETAMINE (114, 115)

Põhjendus

Põllumajandus- ja metsandussektori konkurentsivõime parandamise eesmärgi saavutamiseks on oluline suunata tegevusi inimpotentsiaali ning põllu- ja metsamajandusliku tootmise kvaliteedi tugevdamisele ning kohandamisele. Selle ülesande saavutamiseks on muu seas vaja pakkuda ka kvaliteetset nõudlusele orienteeritud nõuandeteenust, et põllumajandustootjad saaksid tootmisotsuseid tehes alati arvestada majanduslikke, keskkonna- ja sotsiaalseid nõudeid.

Põllumajandusettevõtete nõuandeteenuste loomine põllumajandustootjatele ning metsanduse nõuandeteenuste võimaldamine metsa valdajatele peaks aitama neil

kohandada, parandada ja lihtsustada majandamist ning tõsta oma ettevõtete üldist tulemuslikkust, tugevdades põllumajandus- ja metsandussektori inimpotentsiaali.
Eesti suurusel riigil on vaja ühte, tugevat, professionaalse nõuandesüsteemi, mis suudab hankida ja levitada nii tippnõuannet kui ka lihtsamat nõu, suudab koolitada olemasolevaid konsulente ning uusi juurde, teenindada nii suuremaid kui väiksemaid tootjaid. Koordineeriva Keskuse ülesanne infolevi valdkonnas on nõuandekeskuste juhendamine, teabelevi kindlustamine ning vajalike koondite koostamine nõuandetegevuse kasulikkuse hindamiseks ja edasiste tegevuste kavandamiseks. Et nõuanne oleks kõrgetasemeline ja vastavuses ettevõtjate ootustega, peavad konsulendid olema hea ettevalmistusega nii erialaste teadmiste kui nõustamisoskuste poolest. Järjest suureneb metsaomanike huvi professionaalse ning senisest suurema mahuga nõuande järele.
Nõuandekeskuste töölerakendamine ei ole taganud seni vaba turu tingimustes töötanud konsulentide pakutava tootmisalase ning nõuetele vastavuse alase nõuande igakülgset kättesaadavust. Nõuandetegevuse aktiivsus ei ole olnud piisav ning seega tuleb nõuandekeskuste pakutavad ja konsulentide motivatsiooni tagavad tegevused ümber korraldada.

Õiguslik alus
Nõukogu määrus (EÜ) nr 1698/2005 Maaelu Arengu Euroopa Põllumajandusfondist (EAFRD) antavate maaelu arengu toetuste kohta, artiklid 24 ja 25.

Eesmärgid
Üldeesmärk
Meetme üldeesmärk on toetada põllumajandustootjatele ja erametsa valdajatele ettenähtud nõuandeteenuse kättesaadavust.

Käesoleva meetme all koondatakse nõukogu määruse (EÜ) nr 1698/2005 artiklite 24 ja 25 tegevused – nõuandeteenuse kasutamine ning juhtimis- ja nõuandeteenuste loomine. Tegevused on vastastikku sõltuvad, sest toetatavat nõuannet pakutakse vaid toimivate keskuste kaudu. Samuti ei saa nõuandekeskused tegutseda konsulentide ja nõuandeteenuse osutamiseta. Skeemide koos rakendamine tekitab täiendava sünergia.

Tegevus 1: Põllumajandustootjatele ja erametsa valdajatele nõuandeteenuse võimaldamine

Spetsiifilised eesmärgid
- nõuande kasutamise soodustamine ettevõtte või tegevuste paremaks majandamiseks majanduslikke, sotsiaalseid ja keskkonnaaspekte arvestades.

Sihtrühm
Toetuse saajad
- põllumajandustootjad;
- erametsa valdajad.

Miinimumnõuded taotlejale
Nõuandetoetust võib taotleda:
- Põllumajandustootja, kes tegutseb küla, alevi või aleviku territooriumil ning kelle omandis on või kes kasutab õiguslikul alusel vähemalt 0,3 ha maatulundusmaad.
- Erametsa valdaja, kelle omandis on või kes kasutab õiguslikul alusel vähemalt 0,3 ha metsamaad.

Nõuandesüsteemi kirjeldus

Põllumajandusettevõttele nõuandeteenust pakkuvad konsulendid on koondatud nõuandekeskuste juurde. Nõuande kvaliteedi tagamiseks korraldatakse konsulentidele kutse omistamist (varem atesteerimine), kus nad tõestavad oma suutlikkust erialase hariduse, töökogemuse ja eksami eduka läbimisega. Klientidele nõu andmisele lisaks koondavad ja süstematiseerivad konsulendid tootjate vajadusi rakendusteaduse, infopäevade ja trükiste osas ning on teadustulemuste vahendajaks põllumajandusettevõtetele.

Metsanduslikku nõuannet pakutakse peamiselt metsaühistutes tegutsevate konsulentide kaudu, tegevusi koordineerib ja toetab SA Erametsakeskus alates 2001. aastast, aktiivseid konsulente on 15. Metsanduslikku nõuannet pakutakse käesoleva meetme raames nõuandekeskustega ühinenud konsulentide poolt.

Toetatavad tegevused ja nende lühikirjeldus

Põllumajandustootjale ja erametsa valdajale individuaalse nõuandeteenuse võimaldamine järgmistes valdkondades:

- erametsandusliku ja põllumajandusettevõtte üldise tulemuslikkuse parandamiseks osutatud nõuanne koos informatsiooniga teadustulemustest erinevate tehnoloogiate kohta, sh põhitegevuse muutmiseks ehk ümberkorraldamiseks või põhitegevuse laiendamiseks või bioloogilise mitmekesisuse säilitamise valdkonnas osutatud nõuanne.

Toetatavate tegevuste hulka ei arvata neid tegevusi, mida finantseeritakse muudest riiklikest vahenditest või ELi institutsiooni või fondi poolt. Teistest riiklikest meetmetest pakutav nõuandeteenuse toetus ei laiene põllumajanduse valdkonnale.

Toetus

Maksimaalsed toetuse määrad ja summad

Kuni 80% abikõlblikest kuludest nõuandeteenuse kohta, kuid mitte rohkem kui 1500 eurot aastas.

Üleminekumeetmed

2005–2006. aastal RAK meetmest 3.8. individuaalnõuande prognoositust väiksem kasutus on tingitud nõuandetoetuse järjepidevuse katkemisest 2004. aastal (meede käivitus 2005 II poolaastal), mistõttu paljud taotlejad ja nõustajad kaotasid huvi valdkonnaga tegelemise vastu. Toetust ei taotlenud väiksemad ettevõtted, kuna omaosaluse maht oli nende jaoks liiga kõrge, suuremad ettevõtted kasutasid konsulenti toetust taotlemata, sest ei soovinud tegeleda taotlemise bürokraatiaga. Suure hulga nõuande vajadusest katavad hästi organiseerunud ja tugevasti kontsentreeritud sisendite müüjad ning erialaühingud.

Perioodil 2005–2007 kasutas nõuandetoetust umbes 630 ettevõtet, esitati umbes 1000 taotlust. Toetatav nõuandeteenus on suunatud alates 2 ESÜ suurustele ettevõtetele, kõiki gruppe siiski välistamata. Väiksematele ettevõtetele suunatakse grupi- ja massinõuandemeetodid, samuti pakutakse neile lühiajalist tasuta nõuannet.

Tegutsevate keskuste ja motiveeritud konsulentide, aga eelkõige kvaliteetse nõuande pakkumise tulemusena suureneb nõuannet kasutavate ettevõtete arv ning nende valmisolek nõuande eest rohkem tasuda.

Toetuse sihtala

Tegevust rakendatakse kogu Eestis.

Indikaatorid ja sihttasemed

Indikaatori tüüp	Indikaator	Eesmärk 2007–2013
Väljundnäitaja	Toetatud põllumajandustootjate arv	aastaks 2013 – 2500
	Toetatud erametsa valdajate arv	aastaks 2013 – 100
Tulemusnäitaja	Toetatud põllumajandus- ja metsandusettevõtete põllumajandusliku brutolisandväärtuse kasv	23 868 000 eurot
Mõjunäitaja	Muutus brutolisandväärtuses tööühiku kohta	aastaks 2013: +10 %

Taotluste menetlemine

Nõutavad dokumendid

- Taotlus;
- Kulude kohta esitatud arve või arve-saatelehe koopia;
- Vajadusel muud tõendavad dokumendid.

Makseagentuur

PRIA

Taotluste hindamise protseduur

Nõuandetoetuse taotluse menetlemise korral kontrollib PRIA taotleja ja taotluse nõuetele vastavust. Kõik PRIA poolt nõuetele vastavaks tunnistatud taotlused rahuldatakse maksimaalse võimaliku toetussumma piiresse jääva taotletud summa ulatuses.

Taotluseid võetakse vastu aasta jooksul pidevalt. Juhul kui taotlejaid on prognoositust enam, kasutatakse järgmiseid hindamiskriteeriume: eelistatakse noori põllumajandustootjaid, keskkonnatoetusi saanud ettevõtjaid ning taotlejaid ebasoodsates piirkondades. Täpne menetluskord täpsustatakse rakendusmäärusega.

Tegevus 2: Nõuetele vastavuse ning töötervishoiu ja tööohutuse alase nõuandeteenuse võimaldamine

Spetsiifilised eesmärgid

Nõuande pakkumise soodustamine ettevõtete tegevuse vastavusse viimiseks:

- nõukogu määruse (EÜ) nr 73/2009 artiklis 5 ja II lisas sätestatud kohustuslike majandamisnõuete ning artiklis 6 ja III lisas sätestatud heade põllumajandus- ja keskkonnatingimustega;
- ELi õigusaktidel põhinevate töötervishoiu ja tööohutuse nõuetega.

Sihtrühm

Toetuse saajad

- põllumajandustootjad;
- erametsa valdajad.

Miinimumnõuded taotlejale

Nõuandetoetust võib taotleda:

- Põllumajandustootja, kes tegutseb küla, alevi või aleviku territooriumil ning kelle omandis on või kes kasutab õiguslikul alusel vähemalt 0,3 ha maatulundusmaad;
- Erametsa valdaja, kelle omandis on või kes kasutab õiguslikul alusel vähemalt 0,3 ha metsamaad.

Nõuandesüsteemi kirjeldus

Põllumajandusettevõttele nõuandeteenust pakkuvad konsulendid on koondatud nõuandekeskuste juurde. Nõuetele vastavuse ning töötervishoiu ja tööohutuse valdkonnas nõu andmiseks korraldatakse nõustajatele erinevaid koolitusi ning töötatakse välja nõuandetooteid. Nõuandeteenust osutav nõustaja peab olema läbinud nõuetele vastavuse või töötervishoiu ja tööohutuse alase koolituse.
Suur osa maaettevõtjaid ei ole kasutanud võimalust nõuandeteenuse saamiseks pädevatelt konsulentidelt kas teadmatusest, eelhoiakute või vabade ressursside puudumise tõttu. Põllumajandustootjate ja erametsa valdajate tegevuse erinevate nõuetega vastavusse viimiseks rakendatakse teavitamiskampaaniaid ning antakse initsiatiiv nõuandeteenuse (nõustamispaketi) soovitamiseks nõuandekeskustele. Nõuandekeskused töötavad konkreetses valdkonnas suuremat hulka kliente teenindades arendada välja nõuandeteenuse standardid ning tugevdada nõuandesüsteemi mainet ja enda võimekust.

Toetatavad tegevused ja nende lühikirjeldus

Põllumajandustootjale ja erametsa valdajale individuaalse nõuandeteenuse võimaldamine järgmistes valdkondades:

- nõukogu määruse (EÜ) nr 73/2009 artiklites 5 ja 6 ning II ja III lisas sätestatud kohustuslike majandamisnõuete ning heade põllumajandus- ja keskkonnatingimuste järgimiseks osutatud nõuanne;
- ettevõtte nõustamine ELi töötervishoiu ja tööohutuse nõuetest tulenevate tingimuste täitmise ning nendega vastavusse viimise valdkonnas.

Toetatavate tegevuste hulka ei arvata neid tegevusi, mida finantseeritakse muudest riiklikest vahenditest või ELi institutsiooni või fondi poolt.

Toetus

Maksimaalsed toetuse määrad ja summad

Kuni 80% abikõlblikest kuludest nõuandeteenuse kohta, kuid mitte rohkem kui 1500 eurot aastas.

Toetuse sihtala

Tegevust rakendatakse kogu Eestis.

Indikaatorid ja sihttasemed

Indikaatori tüüp	Indikaator	Eesmärk 2007–2013
Väljundnäitaja	Toetatud põllumajandustootjate arv	aastaks 2013 – 1000
	Toetatud erametsa valdajate arv	aastaks 2013 – 100
Tulemusnäitaja	Toetatud põllumajandus- ja metsandusettevõtete põllumajandusliku brutolisandväärtuse kasv	23 868 000 eurot
Mõjunäitaja	Muutus brutolisandväärtuses tööühiku kohta	aastaks 2013: +10 %

Taotluste menetlemine

Nõutavad dokumendid

- Taotlus;
- Nõuandeteenuse saaja omaosaluse tasumist tõendava dokumendi koopia;
- Vajadusel muud tõendavad dokumendid.

Makseagentuur

PRIA

Taotluste hindamise protseduur

Toetuse taotluse menetlemise korral kontrollib PRIA taotleja ja taotluse nõuetele vastavust ning langetab taotluse rahuldamise otsuse, kui taotleja ja taotlus vastavad õigusaktides sätestatud nõuetele. Taotlused rahuldatakse meetme eelarves vabade vahendite ulatuses. Täpne menetluskord täpsustatakse rakendusmäärusega.

Tegevus 3: Nõuandesüsteemi arendamine nõuandeteenuse hea kättesaadavuse tagamiseks

Spetsiifilised eesmärgid

Nõuandesüsteemi tugevdamine kompetentse info ja teadmiste paremini kättesaadavaks muutmisel põllumajandus- ja metsandusettevõtetele.

Sihtrühm

Toetuse saajad

- nõuandekeskused;
- koordineeriv keskus.

Miinimumnõuded taotlejale

Toetust võib taotleda tunnustatud nõuandekeskus ja koordineeriv keskus.

Nõuandesüsteemi kirjeldus

Põllumajandusettevõttele nõuandeteenust pakkuvad konsulendid on koondatud nõuandekeskuste juurde.

Nõuandekeskuste struktuur ja ülesanded:

2005. aastast alates on põllumajandusminister tunnustanud nõuandekeskused igas maakonnas. Enamik nendest on seotud tootjate ja taluliitudega. Nõuandekeskuse peamine ülesanne on olla kohaks piirkonnas, kust kliendid saavad tänapäevast esmast informatsiooni, sh publikatsioone. Keskused pakuvad lisaks nõuetele vastavuse alasele ja muule põllumajanduslikule nõustamisele tootjatele laiemat teavet ja koolitusi, aitavad leida vajalikku informatsiooni ning mõista seaduseid ja regulatsioone, tutvustavad ja levitavad trükiseid ning korraldavad infoüritusi.

Koordineeriva keskuse ülesanded:

2007. aastal rakendati ellu nõuandetegevust koordineeriv keskus, mis lisaks nõuandekeskusele esitatud nõudmistele peab tagama nõuandekeskuste pakutava informatsiooni taseme ühtlustumise, konsulentide väljaõppe ja täiendkoolituse ning korraldama tootjate vajaduste analüüsi ja edastamise. Koordineeriv keskus organiseerib nõuandekeskustele riiklike meetmetega seotud teabe edastamist ja konsulentidele vajaliku informatsiooni koondamist, samuti tagasiside ning metsanduslike, põllu- ja maamajanduslike infopäevade kalendri korrastamist. Koordineerivasse keskusesse võetakse koordineerimistegevuste täitmise jaoks tööle

valdkonnajuhid (taimekasvatus, loomakasvatus, finantsmajandus ja teised maapiirkonna tegevusalad).
Koordineeriva keskuse ja nõuandekeskuste oluliseks ülesandeks on informatsiooni ja tagasiside kogumine ja edastamine erinevatel tasemetel. Nõuandekeskus kogub informatsiooni ja tagasisidet kohalikelt tootjatelt ja nõustajatelt ning edastab seda nii koordineerivale keskusele kui enda partneritele. Koordineeriva keskuse ülesanne on koguda vastavat teavet üle kogu Eesti, sh piirkondlikelt nõuandekeskustelt. Andmed analüüsitakse ja edastatakse ministeeriumitele ning teistele partneritele nii rahvuslikul kui rahvusvahelisel tasemel.

Toetatavad tegevused ja nende lühikirjeldus

Nõuandesüsteemi arendamine (nõuandesüsteemi toetus) nõuandeteenuse hea kättesaadavuse tagamiseks:

- kulud nõuandekeskuses pakutavate teenuste sisseseadmiseks;
- nõuandetoodete väljatöötamine ja rakendamine;
- nõuandekeskuse konsulentide ning nõuandekeskuse ja koordineeriva keskuse töötajate erialane enesetäiendus, sh stažeerimine;
- nõuandekeskusega lepingu sõlminud konsulendina tegutseda soovivate isikute tööpraktikaga seotud kulutuste hüvitamine;
- kulutused töökeskkonna täiustamiseks ja parandamiseks.

Abikõlblikeks kulutusteks loetakse:

- kulud nõuandekeskuse ja koordineeriva keskuse töö korraldamiseks;
- nõuandetoodete väljatöötamisega seotud tööjõu- ja materjalide kulud;
- nõuandetoodete paljundamise või trükkimise kulud
- konsulentide tööalase koolituse ja stažeerimise kulud;
- konsulentide koolitusel osalejate majutus- ja transpordikulud;
- konsulentide praktika juhendaja tööjõukulud ja tasu praktikandi töö eest;
- investeeringud töövahenditele ja ruumide remondi kulud.

Toetatavate tegevuste hulka ei arvata neid tegevusi, mida finantseeritakse muudest riiklikest vahenditest või ELi institutsiooni või fondi poolt.

Toetus

Maksimaalsed toetuse määrad ja summad

Kuni 100% abikõlblikest kuludest, kuid mitte rohkem kui 120 000 eurot ühe nõuandekeskuse kohta esimesel aastal, arvestades, et toetuse summa väheneb järk-järgult maksimaalselt viie aasta jooksul alates nimetatud tegevuste alustamisest:

- esimesel aastal – kuni 120 000 eurot;
- teisel aastal – kuni 55 000 eurot;
- kolmandal aastal – kuni 25 000 eurot;
- neljandal aastal – kuni 12 000 eurot;
- viiendal aastal – kuni 6 000 eurot.

Üleminekumeetmed

Meetme rakendamise tulemusena alustab lisaks 15 maakondlikule nõuandekeskusele efektiivsemalt tööd koordineeriv keskus, mis koondab üksikud spetsiifilise valdkonna nõustajad ning korraldab konsulentide pakutavate teenuste kvaliteedi ühtlustamist.
2005. aastal oli nõuandekeskustel võimalik taotleda starditoetust RAK meetme 3.8 raames 124 000 krooni (8000 euro) ulatuses. Seda võimalust kasutas 14 nõuandekeskust 15-st. Toetust kasutati peamiselt infotehnoloogia ja kontoritehnika

soetamiseks (44,7%) ja tehnilise töötaja palkamiseks (28%). Kuna nõuandekeskused pole veel suutnud tagada täies mahus nõuetele vastavuse alase nõuande osutamiseks, on vaja arendada nende pakutavate teenuste kvaliteeti ning nende tehnilist varustatust. Tegutsevate keskuste ja motiveeritud konsulentide, aga eelkõige kvaliteetse nõuande pakkumise tulemusena suureneb nõuannet kasutavate ettevõtete arv ning nende valmisolek nõuande eest rohkem tasuda.

Toetuse sihtala

Tegevust rakendatakse kogu Eestis.

Indikaatorid ja sihttasemed

Indikaatori tüüp	Indikaator	Eesmärk 2007–2013
Väljundnäitaja	Ümber korraldatud keskuste arv	16
Tulemusnäitaja	Toetatud põllumajandus- ja metsandusettevõtete põllumajandusliku brutolisandväärtuse kasv	aastaks 2013: 10 %
Mõjunäitaja	Muutus brutolisandväärtuses tööühiku kohta	aastaks 2013: +10 %

Taotluste menetlemine

Nõutavad dokumendid

- Taotlus;
- Kulude kohta esitatud arve või arve-saatelehe koopia;
- Vajadusel muud tõendavad dokumendid.

Makseagentuur

PRIA

Taotluste hindamise protseduur

Nõuandesüsteemi toetuse taotluse menetlemise korral kontrollib PRIA taotleja ja taotluse nõuetele vastavust ning langetab taotluse rahuldamise otsuse, kui taotleja ja taotlus vastavad õigusaktides sätestatud nõuetele ja taotluse rahuldamiseks on meetme eelarves vabu vahendeid. Taotlejatele kehtestatakse maksimaalsed toetuse summad eelarveaasta kohta. Täpne menetluskord täpsustatakse rakendusmäärusega.

MEEDE 1.4 – PÕLLUMAJANDUSETTEVÕTETE AJAKOHASTAMINE (121)

Põhjendus

Põllumajandus on üks üleminekuperioodil kõige põhjalikumaid muutusi läbi teinud majandusharusid. Vaatamata põllumajanduse vähenenud osatähtsusele Eesti majanduses, on säilinud selle kandev roll elanike toiduainetega varustamisel, maapiirkondade ettevõtluses ning kultuurmaastiku kujundamisel.

Eesti põllumajandussektori konkurentsivõime on olnud madalseisus alates 1990. aastate algusest. Sellest ajast alates on puudunud võimalused vajalike investeeringute tegemiseks, mistõttu u 50% põllumajandusettevõtete põhivarast on ületanud kasutusea. Ka põllumajandusliku raamatupidamise andmebaasi (FADN) testettevõtete võrdlev analüüs tõestab, et Eesti jääb oluliselt maha vanade Euroopa Liidu liikmesriikide (EL-15) põllumajandusettevõtete keskmistest efektiivsusnäitajatest. Põhivarade maksumus ühe hektari kasutuses oleva maa kohta on Eestis rohkem kui

seitse korda ning põhivaraga varustatuse tase ühe keskmise töötaja kohta rohkem kui kuus korda madalam võrreldes EL-15 keskmisega. Suured erinevused põhivaradega varustatuse tasemes Eesti ja EL-15 vahel viitavad tõsisele disproportsioonile, mida pole võimalik ületada, jäädes lootma ühtses majandusruumis toimivale hindade konvergentsile. Samal ajal pole erinevus tegelikes tootmisväljundites (saagikus, loomade produktiivsus, kogutoodang jne) ühe hektari kasutuses oleva maa kohta nii suur kui erinevus põhivaradega varustatuses.

Erinevate stsenaariumide kohaselt tuleb kokku aastatel 2007–2013 põllumajandustootmisse investeerida u 20 mld krooni, millest vaid neljandik on seotud uute kehtima hakkavate nõuetega.

Samas tuleb Eesti põllumajandussektori konkurentsivõime tõstmisel arvestada ka põllumajandussektori struktuuri ja põllumajandusettevõtjate omafinantseerimise suutlikkusega.

Vastavalt FADN andmetele on Eestis vaid u 7000 n-ö professionaalset äriettevõtjat, kes põhilise osa oma sissetulekutest saavad põllumajanduslikust tootmisest (suuremad kui 2 Euroopa suurusühikut ehk ESÜd).

Üle poole põllumajandusettevõtjatest (64,1%) kuulub suurusgruppi 2–6 ESÜ, mille puhul võib arvestuslikult eeldada, et nende müügitulu jääb alla 200 000 krooni aastas. Kui arvestada juurde ka suurusgrupp 6–25 ESÜ (kes arvestuslikult võivad aastas teenida ca 200 000–1 000 000 krooni müügitulu), saame, et 88,6% Eesti põllumajandusettevõtjatest ei teeni aastas müügitulu rohkem kui 1 miljon krooni. Samas toodavad need kaks suurusgruppi kokku vaid 28,3% Eesti põllumajandussektori standardkogutulust, kasutavad 36,1% põllumajanduslikust maast ja 43,8% tööjõust aastaühikutes.

Suurusgruppi 25–250 ESÜ (ehk arvestuslikult 1–10 miljonilise müügituluga põllumajandustootjad) kuulub vaid 10,4% põllumajandusettevõtetest, kuid nad toodavad 43,7% standardkogutulust ning kasutavad 45,4% põllumajandusmaast ja 30,6% tööjõust aastaühikutes.

Üle 250 ESÜ suuruseid põllumajandusettevõtjaid (ehk arvestuslikult üle 10 miljonilise müügituluga põllumajandusettevõtteid) on vaid 1,0%, kuid nad toodavad 28,0% standardkogutulust ning kasutavad 18,5% põllumajandusmaast ja 25,6% tööjõust aastaühikutes.

Täpsemalt on põllumajandusettevõtete struktuuri kirjeldatud peatüki 3.1.2 Põllumajanduse, metsanduse ja toidusektori olukord alapeatükis Põllumajanduslik tootmine.

Põllumajandusettevõtete netolisandväärtusel põhinenud jätkusuutlikkuse analüüs näitas, et päris väikesed põllumajandusettevõtted ei ole samas mahus ja sama tüüpi tootmist jätkates jätkusuutlikud. Neil ei ole piisavalt vahendeid investeeringuteks ja tootmise ümberkorraldamiseks. Ka keskmise suurusega põllumajandusettevõtted vajavad oluliselt ümberkorraldamist, nende tugevnemine ja jätkusuutlikkuse paranemine on äärmiselt oluline maaelu arengu ja konkurentsivõimelise põllumajandussektori seisukohast. Lisaks sellele selgus Eesti Maaülikooli poolt läbiviidud põllumajandussektori investeeringute vajaduse uuringust, et suuremad põllumajandusettevõtted on suhteliselt paremini varustatud kasutamiskõlblike masinate, seadmete ja ehitistega kui väiksemad põllumajandusettevõtted. Arvestades, et põllumajandussektoris toodetud lisandväärtus on madalam valdavalt väiksemate põllumajandusettevõtjate hulgas, on oluline nende konkurentsivõime tõstmine läbi põllumajandustootmise mitmekesistamise ja/või laiendamise normaalse turuväljundiga sektorites. Seega tuleb suurt tähelepanu pöörata väiksemate põllumajandusettevõtete konkurentsivõime tõstmisele, mistõttu ühe alameetme kaudu toetatakse mikropõllumajandusettevõtete arendamist. Mikropõllumajandusettevõtetele antakse võimalus oma tegevust mitmekesistada või laiendada ka

mittepõllumajanduslikel tegevusaladel Selleks toetatakse III telje kaudu mikropõllumajandusettevõtete investeeringuid maapiirkonna ettevõtluse mitmekesistamisse.

Mikropõllumajandusettevõtjate arendamise kõrval tuleb arvestada ka asjaoluga, et programmiperioodi 2007–2013 jooksul on põllumajandusettevõtetel oodata suuri lisainvesteeringuid vajavaid uusi kehtima hakkavaid nõudeid. Suurematel loomakasvatajatel rakendub parima võimaliku tehnoloogia (PVT) kasutamise kohustus, mis kaasneb keskkonnakompleksloaga. Mahepõllumajanduslikult peetavaid loomi on keelatud loomakasvatushoones lõas pidada. Looma võib lühiajaliselt pidada lõas üksnes tema turvalisuse ja heaolu eesmärgil. Erandina võib komisjoni määruse (EÜ) nr 889/2008, millega kehtestatakse nõukogu määruse (EÜ) nr 837/2007 üksikasjalikud rakenduseeskirjad seoses mahepõllumajandusliku tootmise, märgistamise ja kontrolliga (ELT L 250, 18.09.2008, lk 1–84) kohaselt enne 24.08.2000 ehitatud loomakasvatushoonetes pidada loomi lõas, kui loomad saavad regulaarselt liikuda ja neile on kindlustatud mugavad allapanuga asemed ning selle kohta on küsitud Põllumajandusameti nõusolek ja esitatud vastav meetmete plaan loomade vabapidamisele üleminemiseks (lubatud kuni 31.12.2013). Lisaks on uue perioodi alguses vaja arvestada nõuetele vastavusest tulenevate uute nõuetega vastavusse viimise investeeringuid ja linnukasvatuse uutest nõuetest tulenevat investeeringuvajadust perioodi viimastel aastatel. Samuti on oodata täiendavaid nõudeid loomade kaitset ja heaolu käsitlevast ELi tegevuskavast.

Arvestades, et põllumajandussektori investeeringuvajak ohustab põllumajanduse konkurentsivõimet keskmises ja pikas perspektiivis ning konkurentsivõime vajab lähiaastatel hüppelist arengut, on oluline tähtsus pika tasuvusajaga ehitiste investeeringutel. Et suur osa nõuetest on seotud loomakasvatusega, toetatakse ühe alameetme alt pika tasuvusajaga põllumajandushoonete ja -rajatiste rekonstrueerimist ja ehitamist.

Põllumajandusliku tootmise mitmekesistamise, uute toodete arendamise ja tootmise struktuuri üks potentsiaalne valdkond on põllumajandus- ja metsandus (kõrval)saaduste energiaks töötlemine. Samal ajal annab biokütuste kasutamise edendamine panuse ka tõhusa energiaturu kujundamisse, suurendades taastuvatest energiaallikatest toodetava energia osatähtsust. Eestil on potentsiaal taastuvenergia tootmiseks olemas, kui suurendada biomassitoodangut kasutusest väljas oleval maal. Vajadus biomassi järele suureneb igal aastal.

Bioenergia saamiseks on võimalik kasutada biomassi, mis on toodetud mahajäetud põllumajandusmaadelt (hinnanguliselt 400 000 ha). Nimetatud maad on sageli madala boniteediga ning koosnevad väikestest hajutatud maaüksustest. Nende alade kasutuselevõtt eeldab suuri investeeringuid ja turustuskindlust (biomassi tarbivat tööstust). Et senisest paremini kasutada põllumajanduse võimalusi taastuva tooraine (sh bioenergia) tootmisel mittetoiduks ning et luua täiendavaid töökohti maapiirkondades, soodustatakse investeeringuid, mis on suunatud bioenergia toorainete ning omatoodetud toorainest bioenergia tootmisele. Oluliseks peetakse bioenergia tootmist tooraine tootmiskoha lähedal, et vähendada transpordist tulenevat negatiivset keskkonnamõju. Põllumajandusliku tootmise mitmekesistamise arendamiseks toetatakse ühe alameetme kaudu ka bioenergia tootmise investeeringuid. Seda alameedet rakendatakse kooskõlas ”Biomassi ja bioenergia kasutamise edendamise arengukavaga aastateks 2007–2013”. Lisaks eespool öeldule on Eesti põllumajandussektori arengus üheks takistuseks saamas kvalifitseeritud tööjõu nappus.

Õiguslik alus

Nõukogu määrus (EÜ) nr 1698/2005 Maaelu Arengu Euroopa Põllumajandusfondist (EAFRD) antavate maaelu arengu toetuste kohta, artikkel 26.

Alameetmete üldpõhimõtted

Et laiendada toetuse saajate ringi eesmärgiga kasvatada konkurentsivõimeliste põllumajandustootjate arvu, võib põllumajandusminister kehtestada kõigi alameetmete peale kokku maksimaalse võimaliku toetussumma ühe taotleja kohta programmiperioodi jooksul.

Üldreeglina käsitletakse noore põllumajandustootjana, kes on õigustatud saama kõrgemat toetuse määra, füüsilisest isikust ettevõtjat, kes on taotlemise hetkel noorem kui 40 aastat. Sama põhimõte kehtib ka nendele äriühingutele, kelle kõik osad või aktsiad kuuluvad füüsilistele isikutele või aktsionäridele/osanikele, kes on taotlemise hetkel nooremad kui 40 aastat, samuti ka ühistegevuse organisatsioonidele, kelle kõik liikmed või lepingulise koostöö korral kõik taotlejad korral vastavad eelpool nimetatud füüsilisest isikust ettevõtjatele või äriühingule kehtestatud nõuetele.

Kooskõlas nõukogu määruse (EÜ) nr 1698/2005 artikli 26 lõikega 1, kui investeeringuid tehakse ühenduse nõuetega vastavusse viimiseks, võib toetust anda nendele investeeringutele, mida tehakse alles kasutusele võetud ühenduse nõuetega vastavusse viimiseks. Näiteks alameetme 1.4.2 puhul sõnnikuhoidla vastavusse viimiseks veeseadusest või keskkonnakompleksloa kohustusega ettevõtte vastavusse viimiseks saastuse kompleksse vältimise ja kontrollimise seadusest tulenevate nõuetega (mis omakorda tulenevad vastavalt EL Nõukogu direktiivist 91/676/EMÜ veekogude kaitsmise kohta põllumajandusest lähtuva nitraadireostuse eest ja EL Nõukogu direktiivist 96/61/EÜ reostuse kompleksse vältimise ja kontrolli kohta). Sel juhul võib nimetatud nõuetega vastavusse viimiseks võimaldada ajapikendust, mis ei ületa 36 kuud alates kuupäevast, mil see nõue muutus põllumajandusettevõtte jaoks kohustuslikuks.

Eesmärgid

Üldeesmärk

Meetme üldeesmärk on põllumajandusliku tootmise konkurentsivõime suurendamine põllumajandusliku tegevuse mitmekesistamise, nõuetele vastava põllumajanduse edendamise ja biomassi kasutuse edendamise kaudu.

Üldeesmärgi saavutamiseks toetatakse põllumajandusettevõtteid kolme alameetme kaudu.

ALAMEEDE 1.4.1 – INVESTEERINGUD MIKROPÕLLUMAJANDUSETTEVÕTETE ARENDAMISEKS

Spetsiifilised eesmärgid

- Tehnoloogia taseme tõstmine, põllumajandussektori ajakohastamine ja toodangu kvaliteedi parandamine;
- Keskkonna ja loomade heaolu parandamisele ning vastavate nõuete täitmisele kaasaaitamine;
- Tööhõive säilitamine ja töökohtade loomise stimuleerimine põllumajanduses;
- Traditsioonilise kultuurmaastiku säilitamine läbi keskkonnasõbralikumate maaviljelusmeetodite;

- Omatoodetud põllumajandussaaduste töötlemisele ja seeläbi põllumajandusettevõtjate toodetud lisandväärtuse suurendamisele kaasaaitamine.

Sihtrühm

Toetuse saajad

- Mikropõllumajandustootjad (sh mikropõllumajandustootjate ühistegevuse organisatsioonid), kes annavad tööd vähem kui 10 inimesele ja kelle aastane müügitulu koos muude ärituludega ja aastabilansi kogumaht ei ületa 2 mln eurot. Samas peab mikropõllumajandustootja aastane omatoodetud põllumajandussaaduste müügitulu või nendest töödeldud toodete müügitulu olema rohkem kui 2400 eurot. Lisaks peab mikropõllumajandusettevõtja olema kasumis, aga aastane puhaskasum ei tohi samas ületada 63 912 eurot.
  Suurematel äriühingutel ega muudel juriidilistel isikutel kui käesoleva alameetme tähenduses sätestatud mikropõllumajandustootja ning füüsilistel isikutel, kes tegelevad põllumajandustootmisega füüsilisest isikust ettevõtjana, mille aastane müügitulu koos muude sissetulekutega, aastabilanss ja töötajate arv on suurem, kui käesoleva meetme tähenduses sätestatud mikropõllumajandustootja, ei tohi olla suuremat osalust kui 25%.
  Kui toetust taotleb kontserni kuuluv emaettevõtja või tütarettevõtja, ei tohi kontsern olla suurem, kui mikropõllumajandustootja.
- Kaks või rohkem mikropõllumajandustootjat koos ühele investeeringuobjektile, kui see investeeringuobjekt on või läheb pärast investeeringu tegemist nende kaasomandisse.

Miinimumnõuded taotlejale

- Toetust taotleva mikropõllumajandustootja müügitulust peab üle 50% tulema omatoodetud põllumajandussaaduste müügist või nende töötlemisel saadud põllumajandustoodete müügist.
- Tehtav investeering peab parandama mikropõllumajandustootja konkurentsivõimet.
- Esitatav äriplaan peab muu hulgas sisaldama kavandatava investeeringu üksikasju ning tooma välja eesmärgid, mida investeeringuga kavatsetakse saavutada.
- Mikropõllumajandustootja peab täitma seadusega kehtestatud keskkonna-, hügieeni- ja loomade heaolu nõudeid.
- Mikropõllumajandustootjal ei ole riiklikku maksuvõlga või see on ajatatud.
- Investeeringuobjekti osas ei ole tehtud taotluse rahuldamise või toetuse maksmise otsust muude toetusskeemide raames.

Mikropõllumajandustootjate arendamise investeeringutoetuse tingimusi täpsustatakse vajadusel meetme rakendusmäärusega.

Toetatavad tegevused ja nende lühikirjeldus

Mikroettevõtete konkurentsivõime tõstmiseks läbi mitmekesistamise ja/või tootmise laiendamiseks normaalse turuväljundiga sektorites toetatakse:

- põllumajanduslike tootmishoonete ja -rajatiste ehitamist ja uuendamist (v.a loomakasvatushooned ja -rajatised) (sh kuivatid, hoidlad, kasvuhooned ning asutamislepingu I lisas nimetatud omatoodetud saaduste töötlemiseks vajalikud hooned) (sh ka elektrisüsteemide ehitamine ja uuendamine, veevarustuse ja kanalisatsioonisüsteemide ehitamine ja uuendamine, elektri-, veevarustuse- ja kanalisatsioonivõrguga liitumine, juurdepääsuteede ehitamine

ja uuendamine ning reovete puhastussüsteemide ehitamine ja uuendamine), et vähendada keskkonnakahjustusi, tõsta tehnoloogia taset ja parandada toodangu kvaliteeti ning seeläbi suurendada mikropõllumajandustootjate konkurentsivõimet;

- loomakasvatuseks vajalike hoonete ja -rajatiste ehitamist ja uuendamist ning loomakasvatuspuuride ja sinna juurde kuuluvate seadmete ostmist ja ehitamist (v.a veise-, sea-, lamba-, kitse-, hobuse- või lindude pidamiseks kasutatavate loomakasvatushoonete või -rajatiste või nende juurde kuuluvate sõnniku-, silo- või söödahoidlate ehitamine ja uuendamine või nendesse paigaldatavad statsionaarsed tehnoloogilised seadmed), et viia tootmine vastavusse EL keskkonna, hügieeni-, veterinaar- ja loomakaitse nõuetega ning tõsta mikropõllumajandusettevõtjatest loomakasvatajate konkurentsivõimet;
- põllumajanduslikuks tootmiseks vajalike masinate ja seadmete (sh kasutatud masinad ja seadmed) ostmist (sh ka asutamislepingu I lisas nimetatud omatoodetud saaduste töötlemiseks vajalikud masinad ja seadmed ning taimekaitse- ja seemnekasvatustehnoloogia) (sh ka traditsioonilised põllumajandusmasinad ja -seadmed, mida kavandatakse kasutada biokütuse või bioenergia tooraine tootmiseks, kuid v.a bioenergia tootmise investeeringutoetuse alameetmes nimetatud investeeringud ehitistesse, masinatesse ja seadmetesse, mida kasutatakse biokütuse, bioenergia või nende toorainete tootmiseks), et vähendada keskkonnakahjustusi, tõsta tehnoloogia taset ja parandada toodangu kvaliteeti ning seeläbi suurendada mikropõllumajandustootjate konkurentsivõimet;
- viljapuuaedade ja marjaistandike rajamiseks ja laiendamiseks vajaliku paljundusmaterjali ostmist ning istandike piirdeaedade ning konstruktsioonide ostmist, samuti mesindus- ja seenekasvatusobjektide ostmist, et stabiliseerida mikropõllumajandusettevõtete tulu, parandada toodangu kavliteeti ning seeläbi suurendada mikropõllumajandustootjate konkurentsivõimet;
- investeeringut ettevalmistavad (nt ehitusgeodeetilised jms) tööd ja omanikujärelevalve investeeringuobjekti ehitamise ajal.

Välditakse topelttoetamist muudest (ala)meetmetest, teiste ÜPP finantsinstrumentide kaudu, samuti riigieelarvest, EL toetusfondidest, teiste rahvusvaheliste organisatsioonide vahenditest või muust tagastamatust riigiabist. Sellega seoses on vastavalt ühisele turukorraldusele arvesse võetud ka igasugused ühenduse abi kitsendused ja piirangud.

Toetus

Maksimaalsed toetuse määrad

Toetussummade määramisel peetakse silmas, et avaliku sektori toetus käesoleva meetme raames ei ületaks:

- 40% investeeringu maksumusest;
- 50% investeeringu maksumusest LFA piirkonnas või noortele põllumajandustootjatele väljaspool LFA piirkonda;
- 60% investeeringu maksumusest noortele põllumajandustootjatele LFA piirkonnas.

Traktorite ostmise puhul peetakse toetussummade määramisel silmas, et avaliku sektori toetus ei ületaks:

- 35% investeeringu maksumusest;
- 45% investeeringu maksumusest LFA piirkonnas või noortele põllumajandustootjatele väljaspool LFA piirkonda;

- 55% investeeringu maksumusest noortele põllumajandustootjatele LFA piirkonnas.

Maksimaalne toetussumma

- Kuni 100 000 eurot programmiperioodi jooksul;
- Mikropõllumajandustootjate ühistegevuse organisatsioonide või kolme või enama mikropõllumajandustootja koos taotlemise korral (kui investeeringuobjekt on või läheb pärast investeeringu tegemist nende ühisomandisse) kuni 300 000 eurot programmiperioodi jooksul.

Kasutatud tehnika ostmise osas on maksimaalne toetussumma 20 000 eurot programmiperioodi jooksul.
Üks mikropõllumajandustootja saab investeeringutoetust taotleda üksi, läbi mikropõllumajandustootjate ühistegevuse organisatsioonide või koos teiste mikropõllumajandustootjatega. Kokku ei tohi ühe mikropõllumajandustootja toetussumma ületada 200 000 eurot programmiperioodi jooksul.
Kontserni kuuluvad mikropõllumajandustootjad saavad kontserni kohta kokku programmperioodi jooksul taotleda 100 000 eurot.

Riiklikud rahastamisskeemid

Täiendavalt on põllumajandustootjatel võimalik kasutada Maaelu Edendamise Sihtasutuse (MES) pakutavaid laene, tagatisi ja muid ettevõtlust toetavaid instrumente. Põllumajandustootjatel, kes on saanud meetmete 1.2 ja 1.4 raames toetust või toetuse taotlemisel heakskiidu, on täiendavalt võimalik kasutada ka MESi poolt pakutavaid sooduslaene ja -tagatisi.

Toetuse sihtala

Alameedet rakendatakse Eesti maapiirkonnas (valla territoorium, v.a vallasisesed linnad).

Indikaatorid ja sihttasemed

Indikaatori liik	Indikaator	Eesmärk 2007–2013
Väljundnäitaja	Toetust saanud põllumajandusettevõtjad	1900 programmiperioodi kohta
	Tehtud investeeringute maht	192 mln eurot programmiperioodi kohta
Tulemusnäitaja	Põllumajandusettevõtete arv, kes toodavad uusi tooteid või kasutavad uusi tootmisviise	700 programmiperioodi kohta
Mõjunäitaja	Netolisandväärtus, PPS	kasvab programmiperioodi lõpuks
	Brutolisandväärtuse muutus tööjõuühiku kohta	kasvab 40% programmiperioodi lõpuks

Taotluste menetlemine

Nõutavad dokumendid

- Taotlus;
- Äriplaan;
- Vajadusel muud tõendavad dokumendid.

Makseagentuur

PRIA

Taotluste hindamise protseduur

Kuulutatakse välja taotlusvoor. Juhul, kui nõuetele vastavuse kontrolli edukalt läbinud taotluste rahuldamiseks ei jätku piisavalt vahendeid, koostatakse hindamiskriteeriumide alusel nõuetele vastavate taotluste rahastamise paremusjärjestus. Rahuldamisele kuuluvad parimad taotlused.

Peamised hindamiskriteeriumid on järgmised:

- eelistatakse müügitulu järgi väiksemaid mikropõllumajandustootjaid;
- eelistatakse mikropõllumajandustootjaid, kes ei ole saanud põllumajandusliku tootmise investeeringutoetust;
- eelistatakse noori põllumajandustootjaid;
- eelistatakse põllumajandussaaduste töötlemisele suunatud investeeringuid, aiandust, mesindust ja seenekasvatust (eelistatakse ka mahepõllumajandussaaduste töötlemist või mahepõllumajandustootmise mitmekesistamist);
- eelistatakse ühistegevust;
- eelistatakse mikropõllumajandustootjaid, kelle kogu müügitulust moodustab omatoodetud põllumajandussaaduste müük või nende töötlemisel saadud põllumajandustoodete müük suurema osa;
- eelistatakse mikropõllumajandustootjaid, kes taotlevad toetust väiksema toetussumma ulatuses.

ALAMEEDE 1.4.2 – INVESTEERINGUD LOOMAKASVATUSEHITISTESSE

Spetsiifilised eesmärgid

- Konkurentsivõime suurendamine, sh uute tehnoloogiate ja innovatsiooni kasutuselevõtmise soodustamine;
- Keskkonna- ja tööohutuse ning loomade heaolu parandamisega kaasnevate nõuete täitmisele kaasaaitamine.

Sihtrühm

Toetuse saajad

Veise-, sea-, lamba-, kitse-, hobuse- või linnukasvatusega tegelevad põllumajandustootjad, põllumajandustootjate ühistegevuse organisatsioonid või omavahel lepingulist koostööd tegevad iseseisvad põllumajandustootjad.

Miinimumnõuded taotlejale

- Tehtav investeering peab parandama ettevõtte konkurentsivõimet.
- Tehtav investeering peab keskkonnakompleksloa kohustusega ettevõtetel vastama PVT nõuetele.
- Esitatav äriplaan peab muu hulgas sisaldama informatsiooni taotleja olemasoleva põllumajandusliku põhivara kohta, samuti kavandatava investeeringu üksikasju ja kirjeldama eesmärke, mida investeeringuga kavatsetakse saavutada.
- Loomakasvatusehitis peab olema nõuetekohaselt registreeritud.
- Põllumajandustootja peab täitma seadusega kehtestatud keskkonna-, hügieeni- ja loomade heaolu nõudeid.

- Investeeringuobjektile ei ole tehtud taotluse rahuldamise või toetuse maksmise otsust teiste toetusskeemide raames.

Vajadusel võib rakendusmäärusega miinimumnõudeid taotlejale täiendada.

Toetatavad tegevused ja nende lühikirjeldus

Toetatakse investeeringuid loomakasvatushoonete ehitamiseks ja rekonstrueerimiseks. Toetatavad investeeringud on näiteks ehitusprojekt ja projekteerimiseks vajalik ehitusgeoloogiline ja -geodeetiline uurimistöö, ehituskrunti ettevalmistavad mullatööd, kui need on ehitusprojektiga ette nähtud, loomakasvatushoone ehitus või rekonstrueerimine, sõnniku-, silo- ja söödahoidla ehitus või rekonstrueerimine ja selle seadmete soetamine, farmiseadmed (sh. pesuseadmed, külmutusseadmed, sõnnikueemaldamisseadmed, paiksed söötmis- ja jootmisseadmed, ventilatsiooniseadmed, matid, vaakumseadmed, inkubaatorid jne).
Täpsem lubatud investeeringute loetelu kehtestatakse rakendusmäärusega.
Keskkonnakompleksloa kohustusega põllumajandustootjatel toetatakse PVT nõuetele vastavaid investeeringuid. Taotleja ei ole rikkunud loomade heaolu, toiduhügieeni- ja keskkonnanõudeid või nende nõuete rikkumise põhjus on taotleja poolt kõrvaldatud. Välditakse topelttoetamist teiste meetmega.

Toetus

Maksimaalne toetuse määrad

Toetussummade määramisel peetakse silmas, et need ei ületaks:

- 40% investeeringu maksumusest;
- 50% investeeringu maksumusest LFA piirkonnas või noortele põllumajandustootjatele väljaspool LFA piirkonda;
- 60% investeeringu maksumusest noortele põllumajandustootjatele LFA piirkonnas;

ja vastavalt tootmistüübile kehtestatud loomakoha maksumust. Täpsemad toetusmäärad sätestatakse meetme rakendusmäärusega.

Maksimaalne toetussumma

Maksimaalne toetussumma programmiperioodi jooksul (2007–2013) on 500 000 eurot.

Riiklikud rahastamisskeemid

Täiendavalt on põllumajandustootjatel võimalik kasutada Maaelu Edendamise Sihtasutuse (MES) pakutavaid laene, tagatisi ja muid ettevõtlust toetavaid instrumente. Põllumajandustootjatel, kes on saanud meetmete 1.2 ja 1.4 raames toetust või toetuse taotlemisel heakskiidu, on täiendavalt võimalik kasutada ka MESi poolt pakutavaid sooduslaene ja -tagatisi.

Toetuse sihtala

Alameedet rakendatakse Eesti maapiirkonnas (valla territoorium, v.a vallasisesed linnad).

Indikaatorid ja sihttasemed

Indikaatori liik	Indikaator	Sihttasemed
Väljundnäitaja	Toetust saanud põllumajandustootjad	352 programmiperioodi kohta
	Tehtud investeeringute maht	202,2 mln eurot programmiperioodi kohta
Tulemusnäitaja	Põllumajandustootjate arv,	200 programmiperioodi

	kes toodavad uusi tooteid või kasutavad uusi tootmisviise	kohta
Mõjunäitaja	Netolisandväärtus, PPS	kasvab programmiperioodi lõpuks
	Brutolisandväärtuse muutus tööjõuühiku kohta	kasvab 40% programmiperioodi lõpuks

Taotluste menetlemine

Nõutavad dokumendid

- Taotlus;
- Äriplaan;
- Vajadusel muud tõendavad dokumendid.

Makseagentuur

PRIA

Taotluste hindamise protseduur

Kuulutatakse välja taotlusvoor. Juhul, kui nõuetele vastavuse kontrolli edukalt läbinud taotluste rahuldamiseks ei jätku piisavalt vahendeid, koostatakse hindamiskriteeriumide alusel nõuetele vastavate taotluste rahastamise paremusjärjestus. Rahuldamisele kuuluvad parimad taotlused.

Peamised hindamiskriteeriumid on järgmised:

- eelistatakse põllumajandustootjaid, kes ei ole saanud põllumajandusliku tootmise investeeringutoetust;
- eelistatakse noori põllumajandustootjaid;
- eelistatakse mahepõllumajandustootjaid;
- eelistatakse põllumajandustootjaid, kelle müügitulust moodustab omatoodetud põllumajandussaaduste müük või nende töötlemisel saadud põllumajandustoodete müük suurema osa;
- eelistatakse kõrgema majandusliku efektiivsusega taotlejaid;
- eelistatakse taotlusi, kus küsitav toetuse määr on madalam.

Vajadusel võib rakendusmäärusega hindamiskriteeriumeid täiendada.

ALAMEEDE 1.4.3 – INVESTEERINGUD BIOENERGIA TOOTMISESSE

Spetsiifilised eesmärgid

- Uus turg põllumajandusettevõtjatele;
- Uute tehnoloogiate kasutuselevõtmine;
- Põllumajandusettevõtjate konkurentsivõime (sh sissetulekute) suurenemine;
- Keskkonnahoid;
- Maastikuhooldus;
- Energiatoorme tarnekindlus;
- Energiakandjate mitmekesisus;
- Energiatootmise hajutatus.

Sihtrühm

Toetuse saajad

- Põllumajandustootjad.

- Põllumajandustootjate ühistegevuse organisatsioonid ja omavahel lepingulist koostööd tegevad iseseisvad põllumajandustootjad. Ühistegevuse raames investeeringutoetust taotlevate organisatsioonide kõik liikmed peavad olema põllumajandustootjad.

Miinimumnõuded taotlejale

- Toetust taotleva põllumajandustootja müügitulust peab üle 50% tulema omatoodetud saaduste müügist või nende töötlemisel saadud toodete müügist.
- Toetust taotleva põllumajandustootja eesmärk on valdava osa toodetud bioenergia kasutamine oma ettevõttes.
- Tehtav investeering peab parandama põllumajandustootja konkurentsivõimet.
- Esitatav äriplaan peab muu hulgas sisaldama kavandatava investeeringu üksikasju ning tooma välja eesmärgid, mida investeeringuga kavatsetakse saavutada.
- Põllumajandustootja peab tõestama tootmiseks vajaliku varustuse olemasolu ja/või toote turustamisvõimalusi (tarnelepingud, müügistatistika vms).
- Põllumajandustootja peab täitma seadusega kehtestatud keskkonna-, hügieeni- ja loomade heaolu miinimumnõudeid.
- Põllumajandustootjal peab olema põllumajandusalane haridus, põllumajandussektoris töötamise kogemus või omistatud vähemalt põllumajandustöötaja I kutsekvalifikatsioon.
- Põllumajandustootjal ei ole riiklikku maksuvõlga või see on ajatatud.
- Investeeringuobjekti osas ei ole tehtud taotluse rahuldamise või toetuse maksmise otsust muude toetusskeemide raames.

Bioenergia tootmise investeeringutoetuse tingimusi täpsustatakse vajadusel meetme rakendusmäärusega.

Toetatavad tegevused ja nende lühikirjeldus

Toetakse biomassi kasvatamiseks ja töötlemiseks ja/või bioenergia tootmisele suunatud investeeringuid:

- biomassi töötlemiseks ja bioenergia tootmiseks vajalikke hoonete ja rajatiste ehitamine. Kui investeeringuid tehakse bioenergia tootmiseks vajalikesse rajatistesse, on toetatavad ainult sellised rajatised, mille tootmisvõimsus ei ületa põllumajandusettevõtte keskmist aastast energiatarbimist selle energialiigi osas;
- ehitise juurde kuuluva juurdepääsutee ehitamine;
- ehitise juurde kuuluva veevarustus- ja kanalisatsioonisüsteemi ehitamine ning reoveepuhastussüsteemi ja selle juurde kuuluva seadme ostmine ja paigaldamine, kaasa arvatud veevarustus- ja kanalisatsioonivõrguga liitumine;
- ehitise juurde kuuluva elektripaigaldise ehitamine ja selle juurde kuuluva seadme ostmine ja paigaldamine, kaasa arvatud elektrivõrguga liitumine, kui see on ehitusprojektis ette nähtud ehitusseaduses sätestatud tingimustel ja korras;
- energiavõsa kasvatamiseks, biomassi töötlemiseks ja bioenergia tootmiseks vajaliku masina ja seadme ostmine ja paigaldamine (v.a. mikropõllumajandusettevõtete arendamise alameetmest toetavad traditsioonilised põllumajandusmasinad ja -seadmed mida kasutatakse biomassi tootmiseks);
- põllumajandusmasinate ümberehitamine biogaasi või biokütuse tarbimisele;
- investeeringut ettevalmistavad (nt ehitusgeodeetilised) tööd ja omanikujärelevalve investeeringuobjekti ehitamise ajal.

Välditakse topelttoetamist teistest (ala)meetmetest, teiste ÜPP finantsinstrumentide kaudu, samuti teistest struktuurifondide, Ühtekuuluvusfondi või muudest EL toetusfondidest või rahvusvahelise organisatsioonide, riigi või kohaliku omavalitsuse vahenditest. Sellega seoses on vastavalt ühisele turukorraldusele arvesse võetud ka igasugused ühenduse abi kitsendused ja piirangud.

Toetus

Maksimaalsed toetuse määrad

Toetussummade määramisel peetakse silmas, et avaliku sektori toetus käesoleva meetme raames ei ületaks:

- 40% investeeringu maksumusest;
- 50% investeeringu maksumusest LFA piirkonnas või noortele põllumajandustootjatele väljaspool LFA piirkonda;
- 60% investeeringu maksumusest noortele põllumajandustootjatele LFA piirkonnas.

Maksimaalne toetussumma

- Kuni 512 000 eurot programmiperioodi jooksul;

Üks põllumajandustootja saab investeeringutoetust taotleda üksi, läbi põllumajandustootjate ühistegevuse organisatsioonide või läbi iseseisvate põllumajandustootjate omavahelise lepingulise koostöö. Kokku ei tohi ühe põllumajandustootja toetussumma ületada 512 000 eurot.

Riiklikud rahastamisskeemid

Täiendavalt on põllumajandustootjatel võimalik kasutada Maaelu Edendamise Sihtasutuse (MES) pakutavaid laene, tagatisi ja muid ettevõtlust toetavaid instrumente. Põllumajandustootjatel, kes on saanud meetmete 1.2 ja 1.4 raames toetust või toetuse taotlemisel heakskiidu, on täiendavalt võimalik kasutada ka MESi poolt pakutavaid sooduslaene ja -tagatisi.

Toetuse sihtala

Alameedet rakendatakse Eesti maapiirkonnas (valla territoorium, v.a vallasisesed linnad).

Indikaatorid ja sihttasemed

Indikaatori liik	Indikaator	Sihttasemed
Väljundnäitaja	Toetust saanud põllumajandustootjad	180 programmiperioodi kohta
	Tehtud investeeringute maht	46 mln eurot programmperioodi kohta
Tulemusnäitaja	Põllumajandustootjate arv, kes toodavad uusi tooteid või kasutavad uusi tootmisviise	180 programmiperioodi kohta
Mõjunäitaja	Netolisandväärtus, PPS	Kasvab programmiperioodi lõpuks
	Brutolisandväärtuse muutus tööjõuühiku kohta	Kasvab 40% programmiperioodi lõpuks.

Taotluste menetlemine

Nõutavad dokumendid

- Taotlus;
- Äriplaan;
- Vajadusel muud tõendavad dokumendid.

Makseagentuur

PRIA

Taotluste hindamise protseduur

Kuulutatakse välja taotlusvoor. Juhul, kui nõuetele vastavuse kontrolli edukalt läbinud taotluste rahuldamiseks ei jätku piisavalt vahendeid, koostatakse hindamiskriteeriumide alusel nõuetele vastavate taotluste rahastamise paremusjärjestus. Rahuldamisele kuuluvad parimad taotlused.

Peamised hindamiskriteeriumid on järgmised:

- eelistatakse projekte, mille mõju CO_2 emissiooni vähenemisele on suurem;
- eelistatakse põllumajandustootjaid, kes ei ole varem saanud põllumajandusliku tootmise investeeringutoetust;
- eelistatakse noori põllumajandustootjaid;
- eelistatakse ühistegevust;
- bioenergia tootmisel eelistatakse tooraine päritolu 50 km raadiuses;
- eelistatakse tooraine põllumajanduslikku päritolu (sh põllumajandustootja metsast);
- eelistatakse biomassi turustamist 150 km raadiuses tootmise asukohast;
- eelistatakse LFA piirkonnas tegutsevaid põllumajandustootjaid;
- eelistatakse uusi töökohti kaasatoovaid projekte;
- eelistatakse põllumajandustootjaid, kes taotlevad toetust väiksema toetussumma ulatuses.

MEEDE 1.5 – METSADE MAJANDUSLIKU VÄÄRTUSE PARANDAMINE JA METSANDUSSAADUSTELE LISANDVÄÄRTUSE ANDMINE (122, 123, 226)

Põhjendus

Metsaseadus sätestab metsaomanikele mitmeid metsa majandamisega seotud kohustusi, kuid samal ajal on metsaomanike majanduslikud võimalused metsa majandamiseks küllalt väikesed. Metsamajanduslikud investeeringud on pika tasuvusajaga. Suur osa metsamajandustehnikast on vananenud, sest omanikele käib metsa majandamiseks vajamineva nüüdisaegse tehnika soetamine sageli majanduslikult üle jõu või on ebaotstarbekas ja tihti puuduvad metsaomanikel metsamajandamisoskused ja -kogemused. 2004. aastal tehtud metsade inventeerimise tulemus näitas, et 130 000 ha metsa (sh 83 000 ha erametsa) hooldamata jätmine põhjustas ilmse majandusliku kahju. Viimastel aastatel on erametsades olnud palju metsakahjustusi (eelkõige tormide, metsatulekahjude, ulukikahjustuste ja juuremädaniku tõttu), mille heastamine on suurte kulude tõttu raskendatud. Käesoleval ajal on Keskkonnaministeeriumi poolt koostöös Põllumajandusministeeriumi ja Eesti Päästeametiga koostamisel uus tulekaitsekava aastateks 2008–2013.

Eestis on metsasektori probleemideks toormaterjalihindade ühtlustumine maailmaturuhindadega, kvaliteetse toormaterjali vähene kättesaadavus, tööjõu madal

kvaliteet ja kaadri suur voolavus. Koos elukalliduse, energiahinna, saastetasude ja tööjõu palga tõusuga ning keskkonnanõuete karmistumisega suurenevad tootmiskulud.
2003. aastal tegeles Eestis puidutöötlemisega veidi üle 700 mikroettevõtte, kellest 280 ehk u 40% tegutses maapiirkonnas. 2003. a andmetel on Eesti ettevõtete ellujäämismäär 54%, mis tähendab, et vaid pooled loodud ettevõtetest on pärast kolme aasta möödumist tegutsevad ning elujõulised. Seetõttu on eriti oluline aidata kaasa elujõu saavutanud mikroettevõtete metsasaadustele lisandväärtust andva majandustegevuse arendamisele.
RAKi meetme 3.7 "Metsamajandus" potentsiaalsete taotlejate tausta uuringu (teostas uuringukeskus Klaster) tulemuste kohaselt vajatakse kõige rohkem toetust noorendiku hooldamiseks ning taimede soetamisel tormi või tulekahju tõttu hävinenud metsa taastamiseks, samuti metsa uuendamiseks. Antud meetmesse on uueks programmiperioodiks kavandatud samad tegevused, välja arvatud metsaühistu toetamine, millised rakendusid meetmega 3.7 "Metsamajandus".
Eesmärgiga viia metsade majandamine vastavusse metsapoliitika eesmärkidega ning muuta see paremini toimivaks kaotati 1. jaanuarist 2009 jõustunud metsaseaduse muudatustega metsamajandamiskava kohustuslikkus erametsaomanikule. Metsaressursi arvestus ja kontroll metsamajanduslike tööde, sh metsateatise alusel kavandatavad tegevused, õiguspärasuse üle on tagatud metsaressursi arvestamise riiklikusse registrisse kantavate inventeerimisandmete alusel.

Õiguslik alus

Nõukogu määrus (EÜ) nr 1698/2005 Maaelu Arengu Euroopa Põllumajandusfondist (EAFRD) antavate maaelu arengu toetuste kohta, artiklid 27, 28 ja 48.

Eesmärgid

Üldeesmärk

Metsa majandusliku väärtuse parandamise ja metsandussaadustele lisandväärtuse andmise toetamise üldeesmärk on tõsta erametsaomanike (füüsilised isikud ja eraõiguslikud juriidilised isikud) ning metsaomanikest mittetulundusühingute ja tulundusühistute (metsaühistu), samuti puidu tööstusliku tootmise ja metsa majandamisega tegelevate mikroettevõtete konkurentsivõimet.
Tegevused metsa majandusliku väärtuse parandamiseks, loodusõnnetuste või tulekahju tagajärjel kahjustunud metsa taastamiseks ning metsatulekahjude ennetamiseks tagavad erametsa säästva ja tõhusa majandamise, soodustavad metsa bioloogilise mitmekesisuse, tervikliku ökosüsteemi ja kaitsefunktsiooni säilitamist ja taastamist ning aitavad alal hoida tööhõivet maapiirkonnas, metsa multifunktsionaalset rolli ning selle vaimset ja kultuurilist pärandit.
Metsandussaadusi töötlevate mikroettevõtete toetamine tagab nende ettevõtete üldise tulemuslikkuse kasvu ja metsandussaaduste lisandväärtuse suurenemise.

Spetsiifilised eesmärgid

Meede "Metsade majandusliku väärtuse parandamine ja metsandussaadustele lisandväärtuse andmine" integreerib nõukogu määruse (EÜ) nr 1698/2005 artiklitega 27, 28 ja 48 sätestatud tingimused. Meede on kombineeritud eesmärgiga katta kõik kasvava metsa majandamisega seonduv ühe meetmega (taotlejale arusaadavam) ning kasutada RAK 2004–2006 meetme 3.7 "Metsamajandus" rakendamisel saadud väärtuslikke kogemusi (sarnased tegevused olid edukalt kombineeritud meetmes 3.7). Sellest tulenevalt jaguneb meede tingimuslikult järgnevateks tegevusteks.

Metsa majandusliku väärtuse parandamine

Spetsiifilised eesmärgid:

- metsa tootmispotentsiaali tõstmine metsa liigilise koosseisu parandamiseks või ökoloogiliste väärtuste säilitamiseks ning kasvamajäävate puude väärtuse suurendamiseks;
- metsa majandamise keskmise tulususe tõstmine;
- metsaressursi mitmekülgne ja jätkusuutlik majandamine;
- ulukikahjustuste ning taimehaiguste ja -kahjustuste ennetamine.

Kahjustatud metsa taastamine ja metsatulekahju ennetamine

Spetsiifilised eesmärgid:

- loodusõnnetuste ja tulekahju poolt kahjustatud metsa tootmispotentsiaali taastamine;
- metsatulekahjude ennetamine.

Investeeringud ettevõtte üldist tulemuslikkust parandavatesse töötlemisviisidesse ja tehnoloogiatesse (arendusprojekti elluviimine).

Spetsiifilised eesmärgid:

- metsandussaadusi töötleva tööstuse (v.a mittepuidulisi metsasaadusi töötlev tööstus) mikroettevõtete üldise tulemuslikkuse, konkurentsivõime ja ekspordipotentsiaali parandamine;
- uute toodete, töötlemisviiside ja tehnoloogiate kasutuselevõtmine;
- metsaressursi täiuslikum/täielikum ärakasutamine;
- metsandustoodete lisandväärtuse suurendamine.

Sihtrühm

Toetuse saajad

Metsa majandusliku väärtuse parandamisel:

- füüsilised ja eraõiguslikud juriidilised isikud, kelle omandis on metsamaa (erametsaomanik);
- metsaühistud, kelle omandis või kelle liikmete omandis on metsamaa (metsaühistu).

Kahjustatud metsa taastamisel ja metsatulekahju ennetamisel:

- erametsaomanikud ja metsaühistud.

Arendusprojekti elluviimisel:

- metsandussaadusi töötlevad ja turustavad mikroettevõtted.

Miinimumnõuded taotlejale

Metsa majandusliku väärtuse parandamiseks saab taotleda toetust metsamaale, mille kohta koostatud inventeerimisandmed on kantud metsaressursi arvestamise riiklikusse registrisse; metsatehnika soetamiseks saab taotleda toetust erametsaomanik või metsaühistu, kelle omandis või kelle liikmete omandis on metsamaad, mille kohta koostatud inventeerimisandmed on kantud metsaressursi arvestamise riiklikusse registrisse.

Metsatulekahju ennetamist kohaldatakse suure ja keskmise metsade tuleohuga maakondades asuvate metsade puhul, kui erametsaomanik tagab tasuta juurdepääsu suitsetamis- ja lõkketegemiskohtadele ja transpordivahendite peatuskohtadele ning tuletõrjevee võtmiseks tuletõrje veevõtukohtadele.

Arendusprojekti elluviimist kohaldatakse mikroettevõttele, kes on tegelenud toetuse taotlemisele eelnenud majandusaastal metsandussaaduste töötlemise või metsa majandamisega ja kelle müügitulu metsandussaaduste töötlemisest või metsa majandamisest on taotluse esitamisele eelneva majandusaasta müügitulust vähemalt 50 %.

Toetatavad tegevused ja nende lühikirjeldus

Metsa majandusliku väärtuse parandamiseks on toetatavad järgmised tegevused/investeeringud:

- kuni 30-aastase metsa metsamaal hooldusraied, kasvavate puude laasimine, metsa uuendamine metsa liigilise koosseisu parandamiseks (ainult pärast turberaiet või kuni 30-aastasesse ebasobivate lehtpuudega lehtpuunoorendikku raiutud kuni kolme meetri laiustesse koridoridesse kõikide Eestis metsa uuendamisel kasutada lubatud puuliikide (v. a hall lepp, haab, sookask, sarapuu, toomingas, pihlakas ja paju) istutamine, hõlmates maapinna ettevalmistamist, metsapuutaimede soetamist ja istutamist, metsapuutaimi kaitsvate metsatarvikute soetamist ja kasutamist);
- sellise metsatehnika (sh metsa uuendus- või hooldustehnika või -tarvikud) soetamine, mis tõstab metsandussaaduste väärtust ning tulukust;
- ulukikahjustuste ning taimehaiguste ja -kahjustuste ennetamine, mis seisneb selleks vajalike tarvikute (aiad, signalisatsioonid, repellendid, juurepessu ja teised taimehaiguste ja -kahjustuste tõrjevahendid) soetamises ja kasutamises.

Kahjustatud metsa taastamiseks ja metsatulekahju ennetamiseks on toetatavad järgmised tegevused/investeeringud:

- maapinna ettevalmistamine, metsapuutaimede soetamine ja istutamine ning rajatud metsakultuuri hooldamine, metsapuutaimi kaitsvate metsatarvikute ja taimekaitsevahendite soetamine ja kasutamine, looduslikule uuenemisele kaasaaitamine;
- tuletõrje veevõtukohtade tähistamine ja nendele juurdepääsu korrashoidmine, mineraliseeritud tuletõkestusribade ja -vööndite rajamine ja korrashoidmine, tuleohumärkide ja -plakatite soetamine ja paigaldamine, kuni 60 m^2 pindalaga suitsetamis- ja lõkketegemiskohtade (ilma vundamendi ja välisseinteta varjualune, tulekindel lõkke tegemise koht, liivaga varustatud suitsukonide kogumiskoht, prügikast, laud ja pingid) ning kuni 20m^2 pindalaga transpordivahendite peatus- või parkimiskohtade rajamine ja tähistamine, transpordivahendite peatuskohtade korrashoidmine ning muude sarnaste tulekahju ennetavate tegevuste rakendamine.

Arendusprojektide elluviimiseks on toetatavad järgmised tegevused/investeeringud:

- mikroettevõtete poolt tehtavad töötleva tööstuse eelsed investeeringud metsandussaaduste töötlemiseks (välja arvatud mittepuidulised metsandussaadused nagu seened, marjad, mahl, metsloomanahad, sarved, puu- ja taimede juured jms) materiaalsetesse ja immateriaalsetesse varadesse uute toodete, töötlemisviiside ja tehnoloogiate soetamiseks ja kasutuselevõtmiseks (sealhulgas investeeringud biokütuste tootmiseks mittestatsionaarsete seadmete või masinate (puidujäätmeid tekkekohal koguv, töötlev tehnika) ja puidugraanulite, puitbriketi, puusõe ning hakkepuidu valmistamiseks kasutatavate statsionaarsete seadmete või masinate soetamiseks.

Statsionaarsete seadmete või masinate puhul piirduvad investeeringud ainult väikesemahuliste mittetööstuslike investeeringutega.).

Arendusprojektide elluviimisel on kooskõlas komisjoni määruse (EÜ) nr 1974/2006 artikli 55 lõikes 1 sätestatuga abikõlblikud ka investeeringud kasutatud seadmete või masinate soetamiseks. Kasutatud seadme või masina ostmine loetakse abikõlblikuks juhul, kui see ei ole vanem kui kolm aastat (tootmisaasta) ja selle ostmiseks ei ole kasutatud EL, siseriiklikku või välisabi toetust. Turuhindade kohaselt on kasutatud seade või masin odavam kui vastav uus seade või masin, mis võimaldab enamatel mikroettevõtetel teostada investeeringuid oma tootmisprotsessi, mis omakorda võimaldab parandada ja edendada nende konkurentsivõimet.

Toetus

Maksimaalsed toetuse määrad ja toetussummad

Metsa majandusliku väärtuse parandamine:

- vastavalt nõukogu määruse (EÜ) nr 1698/2005 lisale on metsa majandusliku väärtuse parandamisel ja ulukikahjustuste ning taimehaiguste ja -kahjustuste ennetamisel toetusemäär kuni 50% abikõlblike investeeringute summast;
- metsatehnika soetamisel on toetusemäär kuni 50% abikõlblike investeeringute summast, kuid mitte üle 200 000 eurot taotleja kohta programmiperioodil.

Kahjustatud metsa taastamine ja metsatulekahju ennetamine:

- loodusõnnetuste ja tulekahju poolt kahjustatud metsa tootmispotentsiaali taastamisel on toetusemäär kuni 90 % abikõlblike investeeringute summast,
- metsatulekahju ennetamisel on toetusemäär kuni 80% abikõlblike investeeringute summast, välja arvatud suitsetamis- ja lõkketegemiskohtade rajamisel ja tähistamisel, kus toetusemäär on kuni 60 % abikõlblike investeeringute summast ja mitte üle 20 000 eurot taotleja kohta programmiperioodil.

Arendusprojekti elluviimine:

- vastavalt nõukogu määruse (EÜ) nr 1698/2005 lisale on uute toodete, töötlemisviiside ja tehnoloogiate arendamiseks tehtavate investeeringute puhul toetuse määr kuni 50% abikõlblike investeeringute summast, kuid mitte üle 200 000 eurot taotleja kohta programmiperioodil.

Toetuse sihtala

Meedet rakendatakse Eesti maapiirkonnas.

Indikaatorid ja sihttasemed

Metsa majandusliku väärtuse parandamine

Indikaatori tüüp	Indikaator	Eesmärk 2007–2013
Väljundnäitaja	Toetatud omandite arv	3000
	Kogu investeerimismaht	20,4 mln eurot
Tulemusnäitaja	Metsa tootmispotentsiaali tõstmine ja väärtuse suurendamine (ha)	3000

Mõjunäitaja	Netolisandväärtuse osatähtsus väljendatuna ostujõu standardis	60 % EL keskmisest
	Muutus brutolisandväärtuses aasta tööühiku kohta	5%

Kahjustatud metsa taastamine ja metsatulekahju ennetamine

Indikaatori tüüp	**Indikaator**	**Eesmärk 2007–2013**
Väljundnäitaja	Ennetustegevuste ja taastamiste arv	300
	Kogu investeerimismaht	3,66 mln eurot
	Loodusõnnetuste ja tulekahju poolt kahjustatud metsa taastamine (ha)	3500
Tulemusnäitaja	Metsatulekahju ennetustegevusega hõlmatud metsa pindala (ha)	7000
Mõjunäitaja	Muudatused kõrge loodusväärtusega aladel	Kahjustatud mets taastub
	Taimetoitainete tasakaalu muutus	Oluline mõju puudub
	Taastuva energia tootmise suurenemine	Oluline mõju puudub

Arendusprojekti elluviimine

Indikaatori tüüp	**Indikaator**	**Eesmärk 2007–2013**
Väljundnäitaja	Toetatud omandite arv	100
	Kogu investeerimismaht	13,5 mln eurot
Tulemusnäitaja	Mikroettevõtete, kes võtavad kasutusele uusi tooteid, tehnoloogiaid, arv	100
Mõjunäitaja	Tööviljakuse kasv metsandussaaduste töötlemisel töötaja kohta lisandväärtuse alusel	5 % aastas
	Netolisandväärtuse osatähtsus väljendatuna ostujõu standardis	60 % EL keskmisest

Taotluste menetlemine

Nõutavad dokumendid

- Taotlus;
- Tegevuskava-projekt;
- Vajadusel muud tõendavad dokumendid.

Makseagentuur ja rakendavad asutused

PRIA, Sihtasutus Erametsakeskus

Taotluste hindamise protseduur

Taotluste ja taotlejate nõuetele vastavust kontrollitakse eelnevalt sätestatud tingimuste alusel. Taotluste hindamiseks kehtestatakse põllumajandusministri määrusega täpsemad hindamiskriteeriumid ja taotlusi hinnatakse juhul, kui kõigi nõuetele vastavaks tunnistatud taotluste rahastamise summa ületab toetuse rahastamise eelarvet.

Metsa majandusliku väärtuse parandamise korral eelistatakse taotlejaid, kes taotlevad toetust investeeringuteks metsamaale.

Kahjustatud metsa taastamise puhul eelistatakse taotlejaid, kelle omandis olevast metsamaast on kahjustatud metsa pindala osakaal suurem. Tulekahju ennetamisel eelistatakse taotlejaid, kes taotlevad toetust mineraliseeritud tuletõkestusribade ja -vööndite rajamiseks ja korrashoidmiseks ning tuletõrje veevõtukohtadele juurdepääsu korrashoidmiseks.

Arendusprojekti elluviimisel projektide hindamiseks ja paremusjärjestuse moodustamiseks kaasatakse hindamiskomisjon.

MEEDE 1.6 – PÕLLUMAJANDUSTOODETELE JA MITTEPUIDULISTELE METSASAADUSTELE [14] LISANDVÄÄRTUSE ANDMINE (123)

Meede jaguneb kolmeks alameetmeks.

ALAMEEDE 1.6.1 – PÕLLUMAJANDUSTOODETE JA MITTEPUIDULISTE METSASAADUSTE TÖÖTLEMINE

Põhjendus

Käesoleva meetme rakendamise vajadus tuleneb põllumajandus- ja mittepuiduliste metsasaaduste töötlemise sektori hetkeolukorrast. Põllumajandus- ja mittepuidulisi metsasaadusi töötleva tööstuse probleem on vähene orientatsioon kõrgema lisandväärtusega ning kvaliteettoodetele, tööstuste vähene spetsialiseerumine ja madal efektiivsus, samuti ei suuda toiduainetööstuse vananevad tootmis- ja pakendustehnoloogiad ning tootmis- ja laohooned tagada turu nõuetele vastavat toodete kvaliteedi stabiilsust. Üks suuremaid probleeme on ettevõtjate vähene tähelepanu uute tehnoloogiate kasutuselevõtule ja tootearendusele (sh mahetooted, funktsionaalsed toiduained ning erivajadustega tarbijagruppidele mõeldud tooted). Arvestades juba 1990. aastatest siiani põllumajandussaaduste töötlemisega kaasaskäivat suurt investeeringuvajakut, on ka aastatel 2007–2013 põllu- ja metsamajanduse konkurentsivõime arendamisel oluline töötleva tööstuse ajakohastamine. Et senisest paremini kasutada põllumajanduse võimalusi taastuva

[14] Metsasaadused on igasugused metsast saadavad majanduslikult kasutatavad materjalid. Mittepuidulised metsasaadused on näiteks vaik, metsamarjad ja seened, sammal, ulukiliha, karusnahk jms.

tooraine tootmisel mittetoiduks ning luua täiendavaid töökohti maapiirkonnas, soodustatakse põllumajandussaadusi töötlevas tööstuses investeeringuid, mis on suunatud mittetoidutoodete ning biokütuste tootmisele ning bioenergia/-kütuste kasutamisele tootmisprotsessis. Põllumajandustootmise arengu seisukohast on oluline kohaliku tooraine kasutamine ja selle kõrgema väärtusega turustamine. Põllumajandussaadusi töötleva tööstuse ettevõtjad on seni vahendite nappuse tõttu liiga vähe investeerinud keskkonnakaitsega seotud eesmärkide täitmisse, sellest tulenevalt vajab enam tähelepanu keskkonnasäästliku tehnoloogia kasutuselevõtmine, mis on eelkõige suunatud keskkonnanõuete täitmisele (mh jäätmekäitluse valdkonnas). ELis tervikuna on toiduainesektori väikestel ja keskmise suurusega ettevõtjatel mahajäämus info- ja sidetehnoloogia (sh e-äri rakenduste) kasutuselevõtu osas. Info- ja sidetehnoloogia kasutuselevõtt soodustab ettevõtluse arengut ning tõstab toidukvaliteeti ja -ohutust.

Õiguslik alus

Nõukogu määrus (EÜ) nr 1698/2005 Maaelu Arengu Euroopa Põllumajandusfondist (EAFRD) antavate maaelu arengu toetuste kohta, artikkel 28.

Eesmärgid

Üldeesmärk

Põllumajandus- ja mittepuidulise metsandussektori konkurentsivõime parandamine läbi põllumajandustooteid ja mittepuidulisi metsasaadusi töötlevate ettevõtjate üldise tulemuslikkuse (üldiste majandusnäitajate paranemine, keskkonnakoormuse vähenemine, ekspordipotentsiaali kasv jms) parandamise ja pikaajalise jätkusuutlikkuse tagamise.

Spetsiifilised eesmärgid

- Põllumajandus- ja mittepuiduliste metsasaaduste töötlemise vastavusse viimine turu uuenevate nõudmistega.
- Keskkonna- ja energiasäästlikkuse tagamine.
- Innovatiivsete investeeringute soodustamine.
- Info- ja sidetehnoloogia rakendamise ja levitamise soodustamine.
- Biokütuste tootmise ja bioenergia kasutamise edendamine.

Sihtrühm

Toetuse saajad

Eestis registreeritud ja tegutsevad põllumajandustootjad ja ettevõtjad, kes põhitegevusena töötlevad[15] ja turustavad Euroopa Liidu toimimise lepingu lisas 1 nimetatud tooteid või mittepuidulisi metsasaadusi ja nimetatud toodetega seotud tooteid.

Miinimumnõuded taotlejale

Toetust võib taotleda ettevõtja:

- kes kuulub mikro-, väikese või keskmise suurusega ettevõtjate[16] hulka või kellel on vähem kui 750 töötajat ning kelle käive[17] on väiksem kui 200 mln

[15] Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EÜ) nr 852/2004, 29. aprill 2004, toiduainete hügieeni kohta artikkel 2 lõige 1 punkt m) tähenduses

[16] Komisjoni määruse (EÜ) nr 800/2008, 6. august 2008, EÜ asutamislepingu artiklite 87 ja 88 kohaldamise kohta, millega teatavat liiki abi tunnistatakse ühisturuga kokkusobivaks (üldine grupierandi määrus) lisa 1 tähenduses.

eurot, põllumajandustootja puhul ettevõtja, kellel on rohkem kui 9 töötajat ja kelle aastane müügitulu ületab 2 mln eurot;
- kes on tegutsenud vähemalt ühe aasta;
- kelle ettevõte on, juhul kui ettevõtja tegutseb toidu- või söödasektoris, Veterinaar- ja Toiduameti poolt tunnustatud või registreeritud;
- kelle majanduslikku jätkusuutlikkust võib eeldada vähemalt viie investeeringujärgse aasta osas;
- kellel ei ole riiklikku maksuvõlga või see on ajatatud;
- kes täidab talle seadusest tulenevaid nõudeid (näiteks turuinfo esitamise nõuded, hügieeni-, keskkonna- ja loomade heaolu nõuded);
- kes ei ole raskustes olev ettevõtja ELi suuniste raskustes olevate äriühingute päästmiseks ja ümberkorraldamiseks antava riigiabi kohta, tähenduses.

Metsasaaduste töötlemise ja turustamise osas piirdub toetus mikroettevõtjatega.

Toetatavad tegevused ja nende lühikirjeldus

Toetust võib taotleda järgmiste tegevuste kohta:
- toiduainete ja sööda tootmiseks vajaliku seadme ja tehnoloogia ostmine, paigaldamine ja rakendamine;
- toiduainete- ja söödatööstuse puhul lao- ja tootmishoone ehitamine ja renoveerimine;
- põllumajandustoodete ja mittepuiduliste metsasaaduste töötlemiseks ja turustamiseks vajaliku tarkvara ning info- ja sidetehnoloogilise seadme ostmine, paigaldamine ja rakendamine;
- puhastusseadme osaks oleva seadme ostmine, paigaldamine ja rakendamine ning puhastusseadme osaks oleva rajatise ehitamine ja rekonstrueerimine;
- toiduks või söödaks mittekasutatavate põllumajandustoodete ja mittepuiduliste metsasaaduste töötlemiseks vajaliku seadme ja tehnoloogia ostmine, paigaldamine ja rakendamine.

Suurettevõtjad saavad toetust taotleda vaid esimeses punktis toodud tegevuseks ning nad peavad tõestama, et investeering on vajalik suurema töötlusastmega, lõpptarbijale suunatud toodete osakaalu suurenemiseks ettevõtja kogu toodangus ja ekspordis.

Esimeses ja teises punktis nimetatud tegevused peavad täitma vähemalt üht järgnevatest eesmärkidest:
- kõrge müügi ja/või ekspordipotentsiaali, kvaliteedi ning lisandväärtusega innovatiivsete toiduainete tootmine põllumajandus- ja mittepuidulistest metsasaadustest;
- toidukvaliteedikavade rakendamine;
- toodangu lisandväärtuse tõstmine;
- toodangu kvaliteedi tõstmine ja kvaliteedi stabiilsuse tagamine;
- tootmise efektiivsuse tõstmine;
- mahetöötlemise nõuete täitmine;
- tootmises tekkivate kõrvalsaaduste, kaastoodete ning tootmisjäätmete tõhusam kasutamine.

[17] Ettevõtja töötajate arvu ja käibe määramisel lähtutakse komisjoni määruse (EÜ) nr 800/2008, 6. august 2008, EÜ asutamislepingu artiklite 87 ja 88 kohaldamise kohta, millega teatavat liiki abi tunnistatakse ühisturuga kokkusobivaks (üldine grupierandi määrus) lisas 1 sätestatust.

Neljandas ja viiendas punktis toodud tegevused peavad täitma vähemalt üht järgnevatest eesmärkidest:

- kõrge müügi- ja/või ekspordipotentsiaali, kvaliteedi ning lisandväärtusega innovatiivsete mittetoiduliste toodete tootmine põllumajandussaadustest ning mittepuidulistest metsasaadustest;
- biokütuste tootmine põllumajandussaadustest ja mittepuidulistest metsasaadustest ning põllumajandus- ja mittepuidulisi metsasaadusi töötleva tööstuse tootmisjäätmetest või taastuvenergia ja biokütuste ning tootmisprotsessi jääkenergia kasutuselevõtt;
- energia kokkuhoid ja keskkonna säästmine.

Kolmandas punktis toodud tegevus peab täitma vähemalt üht järgnevatest eesmärkidest:

- parandada kontrolli toodete kvaliteedi üle;
- tagada toiduohutus;
- optimeerida kulusid;
- parandada turundust.

Toetatavad tegevused peavad parandama ettevõtja üldist tulemuslikkust, tagama selle pikaajalise jätkusuutlikkuse ning käsitlema Euroopa Liidu toimimise lepingu lisas 1 nimetatud toodete ja nende toodetega seotud muude toodete, v.a kalandustooted ja tubakas, või mittepuiduliste metsasaaduste töötlemist ja turustamist või nimetatud toodetega seotud uute töötlemisviiside ja tehnoloogiate soetamist ja rakendamist. Alkohoolsete jookide, v.a puuvilja- ja marjaveinid ning piiritus, tootmine ei ole toetatav. Investeeringuobjekt peab asuma Eestis. Kasutatud seadmete ostmine loetakse abikõlblikuks juhul, kui seadme ostab mikro-, väikese või keskmise suurusega ettevõtja ning antud seade ei ole vanem kui kolm aastat (tootmisaasta) ja selle ostmiseks ei ole kasutatud EL, siseriiklikku või välisabi toetust.

Abikõlblikeks kulutusteks ei loeta järgmisi kulutusi:

- investeeringuid jaekaubanduse tasemel;
- tasu taotleja enda või tema töötajate poolt tehtud tööde eest;
- transpordivahendite ostmine, välja arvatud transpordivahendile paigaldatavad seadmed, mille eripära tuleneb taotleja poolt töödeldavatest toodetest, ning põllumajandustoodete töötlemisel tootmis- ja laohoones kasutatavad masinad;
- selliste seadmete ja tehnoloogiliste liinide ostmine, mida kasutatakse meetmega hõlmamata toodete töötlemiseks;
- investeeringud selliste toodete tootmiseks, mille normaalse turuväljundi olemasolu ei ole võimalik tõendada;
- standardtarkvara, -arvutustehnika ja -sidevahendite (sh mobiiltelefonide) ost;
- piima või piimatooteid jäljendavate või asendavate toodete tootmine ja turustamine;
- kulutusi, mis on vastuolus riiklike või ELi õigusaktidega (sh nõukogu määruse (EÜ) nr 1698/2005 artikliga 71 ja komisjoni määruse (EÜ) nr 1974/2006 artikliga 55 kehtestatud abikõlblikkuse kriteeriumidega.

Toetus

Maksimaalsed toetuse määrad ja summad

- maksimaalne toetusemäär on mikro-, väikese või keskmise suurusega ettevõtja puhul 50% abikõlblikest kuludest ning suurettevõtja puhul 25% abikõlblikest kuludest;

- maksimaalne heakskiidetud toetussumma on kogu programmiperioodi jooksul 1 920 000 eurot taotleja kohta.

Toetuse sihtala

Meedet rakendatakse kogu Eestis.

Indikaatorid ja sihttasemed

Indikaatori tüüp	Indikaator	Eesmärk 2007–2013
Väljundnäitaja	Toetatavate ettevõtjate arv	70
	Investeeringute kogumaht	89,5 mln eurot
Tulemusnäitaja	Uusi tooteid tootvate või uusi tehnoloogiaid rakendavate ettevõtjate arv	20
Mõjunäitaja	Netolisandväärtuse osatähtsus väljendatuna ostujõustandardis	60% EL-25 keskmisest
	Brutolisandväärtuse muutus aasta tööühiku kohta	10%

Taotluste menetlemine

Nõutavad dokumendid

Toetuse taotlemiseks tuleb esitada järgmised dokumendid:

- avaldus;
- äriplaan;
- pädeva asutuse kinnitus, et taotleja täidab seadusest tulenevaid hügieeni-, keskkonna- ja loomade heaolu nõudeid;
- selgitust, kuidas antud investeering vastab meetme eesmärkidele;
- kasutatud seadmete ostmise puhul peab taotleja taotluses tõestama, et seade vastab meetmelehe toetatavate tegevuste punktis sätestatud nõuetele;
- ettevõtja majanduslikku jätkusuutlikkust tõendavad dokumendid;
- vajadusel muud dokumendid.

Makseagentuur

PRIA

Taotluste hindamise protseduur

Kuulutatakse välja taotlusvoor. Taotlusi hinnatakse hindamiskriteeriumide alusel ning hindepunktide alusel moodustatakse taotluste paremusjärjestus. Rahuldamisele kuuluvad parimad taotlused.

Toetuste taotlemisel on eelistatud:

- mahetöötlemise nõuetele vastavad või mahetöötlemise nõuetele vastavusse viimiseks toetust taotlevad ettevõtjad;
- väiksemad ettevõtjad;
- keskustest kaugemal asuvad ettevõtjad[18];
- väiksemat avaliku sektori toetuse toetusmäära taotlevad ettevõtjad;
- ettevõtjad, kelle juhtkonnas on enam naissoost isikuid;

[18] Asukoha hindamine toimub skaalal: Tallinn ja sellega piirnevad vallad; Harjumaa (v.a Tallinn ja Tallinnaga piirnevad vallad) või muude maakondade maakonnakeskused ja nendega piirnevad vallad; maakondade maakonnakeskustega mittepiirnevad vallad (v.a Harjumaa vallad). Täiendavad lisapunkte annab paiknemine saartel.

- efektiivsemad ettevõtjad;
- töökohti loovad või säilitavad ettevõtjad;
- innovatiivsema investeeringu tegemiseks toetust taotlevad ettevõtjad;
- suuremat keskkonnasäästu tagava investeeringu tegemiseks toetust taotlevad ettevõtjad;
- varem vähem toetust saanud ettevõtjad.

ALAMEEDE 1.6.2 – PIIMANDUSSEKTORI JA MAHEPÕLLUMAJANDUSTOOTMISE KOHANDUMINE UUTE VÄLJAKUTSETEGA NING PÕLLUMAJANDUSTOODETE ÜHISE TÖÖTLEMISE EDENDAMINE

Põhjendus

Käesoleva meetme rakendamise vajadus tuleneb põllumajandustootjate ühistegevuse hetkeolukorrast. Põllumajandustootmise suuremaid probleeme on hetkel tootjate vähene omavaheline koostöö, mis nõrgendab nende turupositsiooni võrreldes teiste ahela lülidega ja võimet mõjutada toodete kokkuostuhinda. Põllumajandustootjad on siiani keskendunud peamiselt oma toodete esmatootmisele ja vähe on tähelepanu pööratud oma toodete töötlemisele ja turustamisele. Lisaks on paljude väiksemate tootjate ning nišitoodete puhul probleemiks liialt väiksed toodangumahud, mis ei ole põllumajandustooteid töötlevatele tööstustele või kaubandusele huvipakkuvad, mille tulemusel on tootjatel keeruline oma toodangut turustada.

Teiseks tuleneb käesoleva meetme rakendamise vajadus piimandussektori ja mahepõllumajandussektori hetkeolukorrast ning nende ees seisvatest uutest väljakutsetest. Need on ühelt poolt seotud piimandussektori ümberkorraldamise vajadusega seoses piimatoodete nõudluse kasvuga maailmas pikemas perspektiivis ja tootmispiirangute kadumisega aastal 2015 ning teiselt poolt bioloogilise mitmekesisuse säilitamisega ja põllumajanduse negatiivsete keskkonnamõjude vähendamisega.

Piimasektori suuremaid probleeme on hetkel piimatootjate vähene omavaheline koostöö, mis nõrgendab nende turupositsiooni ja võimet mõjutada toorpiima kokkuostuhinda. Piimatootjad on siiani keskendunud peamiselt toorpiima tootmisele, vaid ligi veerand kogu toodetavast toorpiimast töödeldakse kas piimatootjate endi poolt või nendele kuuluvates tööstustes. Piimatootmise madal tulusus vähendab põllumajandustootjate huvi piimatootmise jätkamiseks. Piimalehmade ja piimalehmapidajate arv Eestis väheneb pidevalt. Käesoleval ajal on piimatootjate koostöö tugevnemas ja tekkinud piimatootjaid ühendavad tootjarühmad.

Mahepõllumajandus täidab väga olulist rolli bioloogilise ning maastikulise mitmekesisuse säilitaja ja suurendajana ning mullaviljakuse ja veekvaliteedi säilitaja ja parandajana, samas ohustab mahepõllumajandusliku tootmise arengut tootmis-töötlemisahela halb toimimine. Suur osa mahetoodangust sulandub töötlemise käigus tavatoodangu hulka ning kaotab seega oma erilisuse, mille tulemusel ei ole mahepõllumajandustooteid kaubanduses piisavalt saada. Mahepõllumajandustooteid töötleva tööstuse ja turuarenduse mahajäämuse tõttu puudub põllumajandustootjatel motivatsioon mahetootmise jätkamiseks ja edendamiseks.

Käesoleval ajal on põllumajandustootjate koostöö tugevnemas ja tekkinud on tootjaid ühendavad tootjarühmad, mis aitavad kaasa tootjate turupositsiooni paranemisele. Maaelu arengukava meede 1.9 on ette nähtud põllumajandustootjate tootjarühmade loomise ja arendamise toetamiseks, käesolev meede täiendab seda ja võimaldab piimatootjatel ja mahepõllumajandustootjatel astuda järgmist sammu koostöö edendamisel - alustada ühiselt põllumajandustoodete töötlemist, et anda oma

toodetele kõrgemat lisandväärtust ja seeläbi saada nende eest turult paremat hinda, mis jõuaks ka otse põllumajandustootjani ja tagaks seeläbi nii piimatootmise kui mahepõllumajanduse jätkusuutlikkuse muutunud tingimustes.
Maaelu arengukava meetme 1.6 alameetmest 1.6.3 toetatakse põllumajandustootjaid koondavate tootjarühmade investeeringuid põllumajandustoodete ühiseks turustamiseks. Käesolevast alameetmest toetatakse tootjarühmade investeeringuid, mis aitavad põllumajandustootjatel lisaks oma toodete ühisele tootmisele ja turustamisele neid ka ühiselt töötlema asuda.

Õiguslik alus

Nõukogu määrus (EÜ) nr 1698/2005 Maaelu Arengu Euroopa Põllumajandusfondist (EAFRD) antavate maaelu arengu toetuste kohta, artikkel 28.

Eesmärgid

Üldeesmärk

Põllumajandussektori konkurentsivõime parandamine ning piimandussektori ja mahepõllumajanduse kiirem kohandumine uute väljakutsetega läbi tootmis-töötlemisahela tugevdamise.

Spetsiifilised eesmärgid

- Põllumajandustoodete töötlemise vastavusse viimine turu uuenevate nõudmistega.
- Piimandussektori ja mahepõllumajanduse kohandumine uute väljakutsetega.
- Põllumajandustoodete tootmis-töötlemisahela tugevdamine ja põllumajandustootjate ühistegevuse edendamine.

Sihtrühm

Toetuse saajad

Eestis registreeritud ja tegutsevad tulundusühistud, kes kuuluvad mikro-, väikeste või keskmise suurusega ettevõtjate[19] hulka. Toetust võivad taotleda ka kaks või enam tulundusühistut ühiselt

Miinimumnõuded taotlejale

Toetust võib taotleda tulundusühistu:

- kes on tunnustatud tootjarühmana Euroopa Liidu ühise põllumajanduspoliitika rakendamise seaduse alusel ja korras;
- kelle majanduslikku jätkusuutlikkust võib eeldada vähemalt viie investeeringujärgse aasta osas;
- kellel ei ole riiklikku maksuvõlga või see on ajatatud;
- kes täidab talle seadusest tulenevaid nõudeid (näiteks Euroopa Liidu ühisest turukorraldusest tulenevaid nõudeid, hügieeni-, keskkonna- ja loomade heaolu nõuded);
- kes ei ole raskustes olev ettevõte ELi suuniste raskustes olevate äriühingute päästmiseks ja ümberkorraldamiseks antava riigiabi kohta, tähenduses.

[19] Komisjoni määruse (EÜ) nr 800/2008, 6. august 2008, EÜ asutamislepingu artiklite 87 ja 88 kohaldamise kohta, millega teatavat liiki abi tunnistatakse ühisturuga kokkusobivaks (üldine grupierandi määrus) lisa 1 tähenduses.

Toetatavad tegevused ja nende lühikirjeldus

Toetust antakse põllumajandustoodete töötlemiseks vajalikesse masinatesse, seadmetesse ja tehnoloogiasse ning tootmis- ja laohoonetesse tehtavateks investeeringuteks. Investeeringuobjekt peab asuma Eestis.

Kasutatud masinate ja seadmete ostmine loetakse abikõlblikuks juhul, kui antud seade ei ole vanem kui 3 aastat (tootmisaasta) ja selle ostmiseks ei ole kasutatud EL, siseriiklikku või välisabi toetust. Mikro-, väikese või keskmise suurusega ettevõtjate investeeringuvõime on piiratud, eriti keeruline on olukord nende tootjarühmade puhul, kes alles alustavad omakasvatatud põllumajandustoodete töötlemisega ja on seetõttu sunnitud ühekorraga soetama hulgaliselt tootmiseks vajalikke seadmeid. Kuna puuduvad vahendid vajalike tootmisseadmete hankimiseks, siis teotatakse paljud tööoperatsioonid käsitsi. Automatiseerimata tootmisprotsess kahandab aga oluliselt ettevõtjate efektiivsust ning ei taga valmitoodete kvaliteeti. Mikro-, väikese või keskmise suurusega ettevõtjate puhul on ka investeeringud kasutatud seadmetesse, mis ei ole veel füüsiliselt ja moraalselt vananenud, kuid on oluliselt odavamad analoogsete uute seadmetega võrreldes, suureks sammuks edasi progressi suunas.

Abikõlblikeks kulutusteks ei loeta järgmisi kulutusi:

- investeeringuid jaekaubanduse tasemel;
- tasu taotleja enda või tema töötajate poolt tehtud tööde eest;
- veovahendite ostmine, välja arvatud põllumajandussaaduste ja -toodete veoks vajalikud veovahendid, põllumajandustoodete töötlemisel tootmis- ja laohoones kasutatavad masinad ning veovahendile paigaldatavad seadmed, mille eripära tuleneb taotleja poolt töödeldavatest toodetest;
- selliste seadmete ja tehnoloogiliste liinide ostmine, mida kasutatakse meetmega hõlmamata toodete töötlemiseks;
- investeeringud selliste toodete tootmiseks, mille normaalse turuväljundi olemasolu ei ole võimalik tõendada;
- standardtarkvara, -arvutustehnika ja -sidevahendite (sh mobiiltelefonide) ost;
- piima või piimatooteid jäljendavate või asendavate toodete tootmine ja turustamine;
- kulutusi, mis on vastuolus riiklike või ELi õigusaktidega (sh nõukogu määruse (EÜ) nr 1698/2005 artikliga 71 ja komisjoni määruse (EÜ) nr 1974/2006 artikliga 55 kehtestatud abikõlblikkuse kriteeriumidega.

Toetus

Maksimaalsed toetuse määrad ja summad

- maksimaalne toetusemäär on 60% abikõlblikest kuludest, põllumajandustoodete töötlemisega seotud investeeringute puhul 50% abikõlbulikest kuludest;
- maksimaalne heakskiidetud toetussumma on programmiperioodi jooksul 1 920 000 eurot taotleja kohta, sealjuures ei tohi ühele taotlejale meetme 1.6 alameetmete 1.6.2 ja 1.6.3 raames antav toetussumma programmperioodi jooksul kokku ületada 1 920 000 eurot.

Toetuse sihtala

Meedet rakendatakse kogu Eestis.

Indikaatorid ja sihttasemed

Indikaatori tüüp	Indikaator	Eesmärk 2007–2013

Väljundnäitaja	Toetatavate tulundusühistute arv	10
	Investeeringute kogumaht	20 mln eurot
Tulemusnäitaja	Uusi tooteid tootvate või uusi tehnoloogiaid rakendavate tulundusühistute arv	10
Mõjunäitaja	Netolisandväärtuse osatähtsus väljendatuna ostujõustandardis	60% EL-25 keskmisest
	Brutolisandväärtuse muutus aasta tööühiku kohta	10%

Taotluste menetlemine

Nõutavad dokumendid

Toetuse taotlemiseks tuleb esitada järgmised dokumendid:

- avaldus;
- äriplaan;
- kasutatud seadmete ostmise puhul peab taotleja taotluses tõestama, et seade vastab meetmelehe toetatavate tegevuste punktis sätestatud nõuetele;
- ettevõtja majanduslikku jätkusuutlikkust tõendavad dokumendid;
- vajadusel muud dokumendid.

Makseagentuur

PRIA

Taotluste hindamise protseduur

Kuulutatakse välja taotlusvoor. Taotlusi hinnatakse hindamiskriteeriumide alusel ning hindepunktide alusel moodustatakse taotluste paremusjärjestus. Rahuldamisele kuuluvad parimad taotlused.

Toetuste taotlemisel on eelistatud:

- mahetöötlemisega alustamiseks toetust taotlevad tulundusühistud;
- keskustest kaugemale[20] investeeringut kavandavad tulundusühistud;
- väiksemat avaliku toetuse toetusmäära taotlevad tulundusühistud;
- varem vähem toetust saanud tulundusühistud;
- enam põllumajandustootjaid koondavad tulundusühistud;
- jaekaubanduses realiseeritavate põllumajandustoodete tootmiseks toetust taotlevad tulundusühistud;
- ühiselt toetust taotlevad tulundusühistud.

ALAMEEDE 1.6.3 – PÕLLUMAJANDUSTOODETE ÜHISTURUSTAMISE EDENDAMINE

Põhjendus

Käesoleva meetme rakendamise vajadus tuleneb põllumajandustootjate ühistegevuse hetkeolukorrast. Põllumajandustootmise suuremaid probleeme on hetkel tootjate vähene omavaheline koostöö, mis nõrgendab nende turupositsiooni võrreldes teiste ahela lülidega ja võimet mõjutada toodete kokkuostuhinda. Põllumajandustootjad on

[20] Asukoha hindamine toimub skaalal: Tallinn ja sellega piirnevad vallad; Harjumaa (v.a Tallinn ja Tallinnaga piirnevad vallad) või muude maakondade maakonnakeskused ja nendega piirnevad vallad; maakondade maakonnakeskustega mittepiirnevad vallad (v.a Harjumaa vallad). Täiendavad lisapunkte annab paiknemine saartel.

siiani keskendunud peamiselt oma toodete esmatootmisele ja vähe on tähelepanu pööratud oma toodete turustamisele ja töötlemisele. Lisaks on paljude väiksemate tootjate ning nišitoodete puhul probleemiks liialt väiksed toodangumahud, mis ei ole põllumajandustooteid töötlevatele tööstustele või kaubandusele huvipakkuvad, mille tulemusel on tootjatel keeruline oma toodangut turustada.
Käesoleval ajal on põllumajandustootjate koostöö tugevnemas ja tekkinud on tootjaid ühendavad tootjarühmad, mis aitavad kaas tootjate turupositsiooni paranemisele. Meetme 1.6 alameetmest 1.6.2 toetatakse põllumajandustootjaid koondavate tootjarühmade investeeringuid põllumajandussaaduste töötlemiseks. Käesolevast alameetmest toetatakse tootjarühmade investeeringuid tegevusteks, mis ei liigitu põllumajandustoodete töötlemise alla, kuid mis aitavad tootjarühmadel oma liikmete toodetud põllumajandussaadusi kokku koondada, ühiselt ladustada ja turustada ning seeläbi tugevdada põllumajandustootjate turujõudu ja konkurentsivõimet.

Õiguslik alus
Nõukogu määrus (EÜ) nr 1698/2005 Maaelu Arengu Euroopa Põllumajandusfondist (EAFRD) antavate maaelu arengu toetuste kohta, artikkel 28.

Eesmärgid
Üldeesmärk
Põllumajandussektori konkurentsivõime parandamine läbi tootmis-töötlemisahela tugevdamise ja põllumajandustootjate koostöö edendamise.

Spetsiifilised eesmärgid
- põllumajandustootmise vastavusse viimine turu uuenevate nõudmistega;
- põllumajandustootjate turupositsiooni tugevdamine;
- põllumajandustoodete tootmis-töötlemisahela tugevdamine ja tootjate ühistegevuse edendamine.

Sihtrühm
Toetuse saajad
Eestis registreeritud ja tegutsev põllumajandustootjaid ühendav tulundusühistu, kes kuulub mikro-, väikeste või keskmise suurusega ettevõtjate hulka. Toetust võivad taotleda ka kaks või enam tulundusühistut ühiselt.

Miinimumnõuded taotlejale
Toetust võib taotleda tulundusühistu:
- kes on tunnustatud tootjarühmana Euroopa Liidu ühise põllumajanduspoliitika rakendamise seaduse alusel ja korras;
- kelle majanduslikku jätkusuutlikkust võib eeldada vähemalt viie investeeringujärgse aasta osas;
- kellel ei ole riiklikku maksuvõlga või see on ajatatud;
- kes täidab talle seadusest tulenevaid nõudeid (näiteks Euroopa Liidu ühisest turukorraldusest tulenevaid nõudeid, hügieeni-, keskkonna- ja loomade heaolu nõuded);
- kes ei ole raskustes olev ettevõtja ELi suuniste raskustes olevate äriühingute päästmiseks ja ümberkorraldamiseks antava riigiabi kohta, tähenduses.

Toetatavad tegevused ja nende lühikirjeldus
Toetust antakse tootjarühma liikmete toodetud toodete ühiseks ladustamiseks, sorteerimiseks, pakendamiseks ja turustamiseks vajalikesse masinatesse, seadmetesse ja tehnoloogiasse ning hoonetesse tehtavateks investeeringuteks.

Kasutatud seadmete ostmine loetakse abikõlblikuks juhul, kui antud seade ei ole vanem kui kolm aastat (tootmisaasta) ja selle ostmiseks ei ole kasutatud EL, siseriiklikku või välisabi toetust.

Abikõlblikeks kulutusteks ei loeta järgmisi kulutusi:

- tasu taotleja enda või tema töötajate poolt tehtud tööde eest;
- veovahendite ostmine, välja arvatud põllumajandussaaduste ja -toodete veoks vajalikud veovahendid, põllumajandustoodete turustamisel kasutatavad masinad ning veovahendile paigaldatavad seadmed, mille eripära tuleneb taotleja poolt turustatavast tootest;
- standardtarkvara, -arvutustehnika ja -sidevahendite ost;
- kulutused, mis on vastuolus riiklike või ELi õigusaktidega (sh nõukogu määruse (EÜ) nr 1698/2005 artikliga 71 ja komisjoni määruse (EÜ) nr 1974/2006 artikliga 55).

Toetus

Maksimaalsed toetuse määrad ja summad

- maksimaalne toetusemäär on 50% investeeringu abikõlblikest kuludest;
- maksimaalne heakskiidetud toetussumma on programmiperioodi jooksul 1 920 000 eurot taotleja kohta, sealjuures ei tohi ühele taotlejale meetme 1.6 alameetmete 1.6.2 ja 1.6.3 raames antav toetussumma programmperioodi jooksul kokku ületada 1 920 000 eurot.

Toetuse sihtala

Meedet rakendatakse kogu Eestis.

Indikaatorid ja sihttasemed

Indikaatori tüüp	Indikaator	Eesmärk 2007–2013
Väljundnäitaja	Toetatavate tulundusühistute arv	5
	Investeeringute kogumaht	5,75 mln eurot
Tulemusnäitaja	Uusi tooteid tootvate või uusi tehnoloogiaid rakendavate tulundusühistute arv	5
Mõjunäitaja	Netolisandväärtuse osatähtsus väljendatuna ostujõustandardis	60% EL-25 keskmisest
	Brutolisandväärtuse muutus aasta tööühiku kohta	10%

Taotluste menetlemine

Nõutavad dokumendid

Toetuse taotlemiseks tuleb esitada järgmised dokumendid:

- avaldus;
- äriplaan;
- kasutatud seadmete ostmise puhul peab taotleja taotluses tõestama, et seade vastab meetmelehe toetatavate tegevuste punktis sätestatud nõuetele
- ettevõtja majanduslikku jätkusuutlikkust tõendavad dokumendid;
- vajadusel muud dokumendid.

Makseagentuur

PRIA

Taotluste hindamise protseduur

Kuulutatakse välja taotlusvoor. Taotlusi hinnatakse hindamiskriteeriumide alusel ning hindepunktide alusel moodustatakse taotluste paremusjärjestus. Rahuldamisele kuuluvad parimad taotlused.

Toetuste taotlemisel on eelistatud:

- mahetoodete turustamiseks toetust taotlevad tulundusühistud;
- keskustest kaugemale[21] investeeringut kavandavad tulundusühistud;
- väiksemat avaliku toetuse toetusmäära taotlevad tulundusühistud;
- varem vähem toetust saanud tulundusühistud;
- enam põllumajandustootjaid koondavad tulundusühistud;
- jaekaubanduses realiseeritavate põllumajandustoodete turustamiseks toetust taotlevad tulundusühistud;
- ühiselt toetust taotlevad tulundusühistud.

MEEDE 1.7 – PÕLLUMAJANDUS- JA TOIDUSEKTORIS NING METSANDUSSEKTORIS UUTE TOODETE, TÖÖTLEMISVIISIDE JA TEHNOLOOGIATE ARENDAMINE (121, 124, 132, 133)

Meede jaguneb kolmeks alameetmeks.

ALAMEEDE 1.7.1 PÕLLUMAJANDUS- JA TOIDUSEKTORIS NING METSANDUSSEKTORIS UUTE TOODETE, TÖÖTLEMISVIISIDE JA TEHNOLOOGIATE ARENDAMISE ALANE KOOSTÖÖ

Õiguslik alus

Nõukogu määrus (EÜ) nr 1698/2005 Maaelu Arengu Euroopa Põllumajandusfondist (EAFRD) antavate maaelu arengu toetuste kohta, artiklid 26 ja 29.

Põhjendus

Seoses kasvava ülemaailmse konkurentsiga on innovatsioon Euroopa põllumajandus- ja metsandussektori ning põllumajandus- ja metsasaadusi töötleva tööstuse jaoks üha olulisem. Põllumajandustootmise arengu seisukohast on oluline kohaliku tooraine parem kvaliteet ja kasutamine ning selle kõrgema lisandväärtusega turustamine. Selleks tuleb tähelepanu pöörata põllumajandus- ja metsasaadusi töötleva tööstuse ja toormetootjate aktiivsemale tootearendustööle ning tootmisprotsessi efektiivsemaks muutmisele. Uute tehnoloogiate leviku hoogustamiseks, eelkõige uute toodete ja säästlikumate tehnoloogiate rakendamiseks nii põllumajandus- kui metsasaaduste tootmisahelas, ning kvaliteediriskide välja selgitamiseks ja olukorra parandamiseks soodustatakse põllumajandus- ja metsandussektori ning põllumajandus- ja metsasaadusi töötleva tööstuse koostööd teadusasutustega uute turujõuliste toodete ja tehnoloogiate väljatöötamisel.

Lähtuvalt olukorrast, kus kulutused teadus- ja arendustegevusele võrreldes EL-i keskmisega on väga madalad kogu Eesti töötleva tööstuse sektoris, on antud tegevuste osas vajalik toetada kõiki sektorisse kuuluvaid ettevõtjaid, olenemata nende

[21] Asukoha hindamine toimub skaalal: Tallinn ja sellega piirnevad vallad; Harjumaa (v.a Tallinn ja Tallinnaga piirnevad vallad) või muude maakondade maakonnakeskused ja nendega piirnevad vallad; maakondade maakonnakeskustega mittepiirnevad vallad (v.a Harjumaa vallad). Täiendavad lisapunkte annab paiknemine saartel.

suurusest. Ka on sageli just suurettevõtjad initsiaatoriteks mitme ettevõtte ühistele teadus-ja arendustegevuse alastele projektidele. Samas on suurettevõtjatel võrreldes muude ettevõtjatega reeglina antud kulutusteks vahendite leidmine lihtsam, mistõttu on vajalik väikestele ja keskmise suurusega ettevõtjatele anda teatavaid eeliseid.

Eesmärgid

Üldeesmärk

Põllumajandus- ja metsandussektori ning põllumajandus- ja metsasaadusi töötleva tööstuse konkurentsivõime parandamine läbi toormetootjate, töötlejate ja/või kolmandate isikute vahelise koostöö soodustamise ja seeläbi nimetatud sektoris suurema innovatiivsuse saavutamise.

Spetsiifilised eesmärgid

- Innovatsiooni ning teadus- ja arendustegevuse soodustamine põllumajandus- ja metsandussektori toormetootjate ning põllumajandus- ja metsasaadusi töötlevate ettevõtjate hulgas;
- Uute kõrge müügi- ja/või ekspordipotentsiaaliga toodete (sh põllumajandus- ja metsasaadustest saadud kõrge kvaliteedi ja lisandväärtusega toiduained ja mittetoidutooted) ning innovatiivsete protsesside ja tehnoloogiate väljatöötamine sektori ettevõtjate tulemuslikkuse tõstmiseks ning keskkonna ja energia säästmise tagamiseks;
- Toiduainete kvaliteedi tõstmine, sh toidukvaliteedikavade ja funktsionaalsete toiduainete ning erivajadustega tarbijagruppidele mõeldud toodete väljatöötamise soodustamise kaudu, et tagada tarbijale kvaliteetne toode või tootmisprotsess;
- Tooraine kvaliteedi parandamine.

Sihtrühm

Toetuse saaja

- Eestis registreeritud ja tegutsevad põllumajandus- ja metsandussektori toormetootjad ning põllumajandus- ja metsasaadusi töötlevad[22] tööstused, kes toodavad ja/või töötlevad ja turustavad Euroopa Liidu toimimise lepingu I lisas nimetatud tooteid või metsasaadusi või nimetatud toodetega seotud tooteid;
- Eestis registreeritud ja tegutsevad põllumajandustootjaid ühendavad tulundusühistud, kes on tunnustatud tootjarühmana Euroopa Liidu ühise põllumajanduspoliitika rakendamise seaduse alusel ja korras.

Toetust võivad taotleda ka kaks või enam taotlejat ühiselt.

Miinimumnõuded taotlejale

Toetust võivad taotleda ettevõtjad:

- kes on tegutsenud vähemalt 1 aasta;
- kelle ettevõte on, juhul kui ettevõtja tegutseb toidu- või söödasektoris, Veterinaar- ja Toiduameti poolt tunnustatud või registreeritud;
- kelle majanduslikku jätkusuutlikkust võib eeldada vähemalt viie investeeringujärgse aasta osas;
- kellel ei ole riiklikku maksuvõlga või see on ajatatud;

[22] Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EÜ) nr 852/2004, 29. aprill 2004, toiduainete hügieeni kohta artikkel 2 lõige 1 punkt m) tähenduses

- kes täidavad seadusest tulenevaid nõudeid (näiteks Euroopa Liidu ühisest turukorraldusest tulenevaid nõudeid, hügieeni-, keskkonna- ja loomade heaolu nõuded);
- kes ei ole raskustes olevad ettevõtjad ELi suuniste raskustes olevate äriühingute päästmiseks ja ümberkorraldamiseks antava riigiabi kohta tähenduses;
- kes toetuse taotluses kirjeldatud arendusprojekti raames teevad koostööd koostööeellepingu või muu juriidilise dokumendi alusel meetme eesmärkide saavutamiseks vähemalt ühe allpool nimetatud Euroopa Liidus registreeritud ja tegutseva partneriga, kes oma profiili, vahendite ja teadmispotentsiaali poolest kvalifitseerub kirjeldatud projektis osalema.

Partneriteks võivad olla:

- teadus- ja arendusasutused;
- põllumajanduslikud, metsanduslikud ja toidutehnoloogilised kutseharidusasutused;
- tehnoloogia arenduskeskused;
- isikud, kellel on piisav kvalifikatsioon projektis osalemiseks arendaja või konsultandina.

Lisaks eespool nimetatutele võib projekti kaasata ka muid isikuid, kui nende poolt pakutud sisend on vältimatult vajalik projekti lõppeesmärgi saavutamiseks.
Kui projektis osaleb rühm ettevõtjaid, peavad kõik osalevad ettevõtjad vastama toetuse saamiseks kehtestatud nõuetele.

Toetatavad tegevused ja nende lühikirjeldus

Toetatakse koostööprojekte mis on suunatud projektis osalevate sihtrühma kuuluvate ettevõtjate üldise tulemuslikkuse (üldiste majandusnäitajate paranemine, keskkonnakoormuse vähenemine, ekspordipotentsiaali kasv) parandamisele ja jätkusuutlikkuse tagamisele ning käsitlevad Euroopa Liidu toimimise lepingu I lisas nimetatud toodete või metsasaaduste või nende toodetega seotud toodete, v.a puidust ehitusmaterjalide ja mööblitööstuse tooted ja tubakas, tootmist ja/või töötlemist ja turustamist.

Koostööprojektid võivad sisaldada järgmist:

Tehnoloogia ning sortide ja tõugude sobivuse hindamiseks tehtavad võrdlusuuringud, mille eesmärk on saada teadmisi juba olemasolevate erinevate tehnoloogiate ning sortide ja tõugude sobivuse kohta olemasolevatesse tootmistingimustesse.

Rakendusuuringud, mis on suunatud põllumajandus- ja metsasaaduste tootmise ja töötlemise valdkonnale (sh bioenergiakultuurid ja biokütused; nõukogu määruse (EÜ) nr 1698/2005 artikli 32 lõike 1 punktis b ja komisjoni määruse (EÜ) nr 1974/2006 artikli 22 lõikes 2 toodud nõuetele vastavate toidukvaliteedikavade, funktsionaalsete toiduainete või erivajadustega tarbijagruppidele mõeldud toiduainete väljatöötamine; energiasäästule suunatud tehnoloogiad) ja mis vastavad Ühenduse raamistikus teadus- ja arendustegevuseks ning innovatsiooniks antava riigiabi kohta[23] punkti 2.2 alapunktis f) toodud nõuetele.

Tootearendus, mis on suunatud põllumajandus- ja metsasaaduste tootmise ja töötlemise valdkonnale (sh bioenergiakultuurid ja biokütused; nõukogu määruse (EÜ) nr 1698/2005 artikli 32 lõike 1 punktis b ja komisjoni määruse (EÜ) nr 1974/2006

[23] 2006/C 323/01, 30.12.2006

artikli 22 lõikes 2 toodud nõuetele vastavate toidukvaliteedikavade, funktsionaalsete toiduainete või erivajadustega tarbijagruppidele mõeldud toiduainete väljatöötamine; energiasäästule suunatud tehnoloogiad) ja mis vastab Ühenduse raamistikus teadus- ja arendustegevuseks ning innovatsiooniks antava riigiabi kohta punkti 2.2 alapunktis g) toodud nõuetele.

Abikõlblikeks kulutusteks loetakse:

- personalikulud (teadlased, tehnilised töötajad ja teised abitöötajad uurimisprojekti jaoks vajaliku töötajate arvu ulatuses);
- tarkvara, instrumentide ja seadmete ning vahendite ja varustuse ostmise või rentimise kulud määral, mis on vajalik uurimisprojekti jaoks ja selle projekti jooksul. Kui kõnealuseid vahendeid ja varustust ei kasutata uurimisprojekti jaoks kogu nende kasutusaja jooksul, loetakse abikõlblikeks vaid amortisatsioonikulusid, mis vastavad projekti kestusele ja mis arvutatakse heade raamatupidamistavade kohaselt;
- lepingulise teadustegevuse, välistest allikatest turuhindadega ostetud või litsentseeritud tehniliste teadmiste ja patentide kulud, kui tehing on teostatud poolte kontaktita ja puudub kokkumäng, ning konsulteerimise ja samaväärsete, üksnes teadustegevuse jaoks kasutatud teenuste kulud;
- teised tegevuskulud, sealhulgas materjalikulud, varustuse ja samalaadsete toodete kulud, mis tekkisid otseselt teadustegevuse tõttu.

Abikõlblikeks kulutusteks ei loeta:

- kulutusi, mis on vastuolus riiklike või ELi õigusaktidega (sh nõukogu määruse (EÜ) nr 1698/2005 artikliga 71 ja komisjoni määruse (EÜ) nr 1974/2006 artikliga 55) kehtestatud abikõlblikkuse kriteeriumidega;
- investeeringuid tootmisseadmetesse ja ehitistesse;
- standardtarkvara, -arvutustehnika ja -sidevahendite (sh mobiiltelefonide) ostu;
- seadmetesse või masinatesse tehtava investeeringu kulusid, kui neid saab kasutada või muuta kasutuskõlblikuks tööstuslikes rakendustes või kaubanduslikul eesmärgil;
- kasutatud seadme ostmise kulusid;
- maa ja olemasoleva hoone ostmise ja rentimise kulusid.

Toetus

Maksimaalsed toetuse määrad ja toetussummad

Tehnoloogia ning sortide ja tõugude sobivuse hindamiseks tehtavad võrdlusuuringud:

- suurettevõtjad – maksimaalne toetusmäär on 30% abikõlblikest kuludest;
- väikesed (sh mikroettevõtted) ja keskmise suurusega ettevõtjad – maksimaalne toetusmäär on 50% abikõlblikest kuludest.

Maksimaalne toetussumma on 192 000 eurot abikõlblikest kuludest projekti kohta, aga mitte rohkem kui 200 000 eurot kolme aasta jooksul ettevõtja kohta.

Rakendusuuringud:

- suurettevõtjad – maksimaalne toetusmäär on 50% abikõlblikest kuludest;
- keskmise suurusega ettevõtjad – maksimaalne toetusmäär on 60% abikõlblikest kuludest;
- väikeettevõtjad (sh mikroettevõtjad) – maksimaalne toetusmäär on 70% abikõlblikest kuludest.

Maksimaalne toetussumma on 320 000 eurot abikõlblikest kuludest projekti kohta.

Tootearendus:

- suurettevõtjad – maksimaalne toetusmäär on 25% abikõlblikest kuludest;
- keskmise suurusega ettevõtjad – maksimaalne toetusmäär on 35% abikõlblikest kuludest;
- väikeettevõtjad (sh mikroettevõtjad) maksimaalne toetusmäär on 45% abikõlblikest kuludest.

Maksimaalne toetussumma on 320 000 eurot abikõlblikest kuludest projekti kohta

Rakendusuuringu ja tootearenduse projektidele võib toetust anda eelpool nimetatud toetusmäärast 15 protsendipunkti võrra rohkem, kuid mitte rohkem kui 80%, kui:

- projektis osaleb vähemalt kaks üksteisest sõltumatut taotlejat, kellest vähemalt üks on väikese või keskmise suurusega ettevõtja, ja ükski taotleja ei kanna rohkem kui 70% koostööprojekti abikõlblikest kuludest;
- projekt on kooskõlas riikliku teadus- ja arendustegevuse poliitikaga ja projektis osalev partner kannab vähemalt 10% projekti abikõlblikest kuludest ning sellel partneril on õigus avaldada uurimisprojekti tulemused juhul, kui need saadakse kõnealuse asutuse teadus- ja arendustegevusest;
- projekti tulemusi levitatakse laialdaselt tehnika- ja teaduskonverentsidel või avaldatakse teadus- või tehnikaajakirjades või avatud juurdepääsuga hoidlates või tasuta või avatud lähtetekstiga tarkvara kaudu (kehtib üksnes rakendusuuringu puhul).

Kombineeritud projektid, mis sisaldavad nii rakendusuuringu kui tootearenduse etappi:

- toetusmäära arvutamisel võetakse aluseks esitatud projekt, kus on eristatud projekti rakendusuuringu ja tootearenduse etapid, millele eraldatud toetusmäärade kaalutud keskmise arvutamise läbi leitakse kogu projekti üldine toetusmäär.

Maksimaalne toetussumma on 320 000 eurot projekti kohta.

Ettevõtja töötajate arvu, käibe ja suurusgrupi määramisel lähtutakse komisjoni määruse (EÜ) nr 800/2008 EÜ asutamislepingu artiklite 87 ja 88 kohaldamise kohta, millega teatavat liiki abi tunnistatakse ühisturuga kokkusobivaks (üldine grupierandi määrus) (ELT L 214, 09.08.2008, lk 3–47) artikli 2 punktis 7 sätestatust.

Toetuse sihtala

Alameedet rakendatakse kogu Eestis.

Indikaatorid ja sihttasemed

Indikaatori tüüp	Indikaator	Eesmärk 2007–2013
Väljundnäitaja	Toetatud koostööprojektide arv	20
Tulemusnäitaja	Uusi tooteid tootvate või tehnoloogiaid kasutavate ettevõtjate arv	20
Mõjunäitaja	Netolisandväärtuse osatähtsus väljendatuna ostujõustandardis	60% EL-25 keskmisest
	Muutus brutolisandväärtuses aasta tööühiku kohta	10%

Taotluste menetlemine

Nõutavad dokumendid

- avaldus;

- projekti plaan;
- äriplaan;
- ettevõtja majanduslikku jätkusuutlikkust tõendavad dokumendid;
- pädeva asutuse kinnitus, et taotleja täidab Euroopa Liidu ühisest turukorraldusest tulenevaid nõudeid, toidu- ja söödaohutuse, looma- ja taimetervise ja loomade heaolu, tarbijakaitse ning keskkonnanõudeid;
- projekti teostavate isikute pädevust ja töökogemust tõendavad dokumendid;
- vajadusel muud olulised dokumendid.

Makseagentuur

PRIA

Taotluste hindamise protseduur

Kuulutatakse välja taotlusvoor. Taotluste hindamiseks moodustatakse ekspertide komisjonid (ekspertiisikomisjonid). Ekspertiisikomisjon hindab projekti alljärgnevate kriteeriumide põhjal:

- võimalus kasutada uurimis- ja arendustegevuse tulemusi tootmises;
- uurimis- ja arendustegevuse tulemuste majanduslik tähtsus;
- projekti tulemuste mõju kohaliku põllumajandusliku tootmise arengule, keskkonnale ja ühiskonnale;
- projekti seos põllumajanduspoliitika eesmärkidega;
- projektis osalevate sihtrühma ettevõtjate arv;
- projekti uudsus;
- koostööpartneri (uurijate) teaduslik pädevus ja töökogemus;
- finantseerimisskeemi põhjendatus, juurdetaotletavate rahaliste vahendite suurusjärk;
- osalevate ettevõtjate majanduslik seisund;

Eelistatud on projektid, mis on suunatud toidukvaliteedikavade, funktsionaalsete toiduainete või erivajadustega tarbijagruppidele mõeldud toiduainete väljatöötamisele, või energiasäästule suunatud tehnoloogiate arendamisele. Rahuldamisele kuuluvad parimad taotlused.

ALAMEEDE 1.7.2 – PÕLLUMAJANDUSTOOTJATE OSALEMINE TOIDUKVALITEEDIKAVAS

Õiguslik alus

Nõukogu määrus (EÜ) nr 1698/2005 Maaelu Arengu Euroopa Põllumajandusfondist (EAFRD) antavate maaelu arengu toetuste kohta, artikkel 32.

Põhjendus

Seoses kasvava ülemaailmse konkurentsiga on innovatsioon Euroopa põllumajanduse jaoks üha olulisem. Põllumajandustootmise arengu seisukohast on oluline kohaliku tooraine parem kasutamine ja selle kõrgema väärtusega turustamine. Selleks on oluline pakkuda tarbijatele turu nõudlusele vastava kvaliteedi ja stabiilsusega tooteid. Tagamaks kõrgekvaliteediliste, mahe- ja nišitoodete turulepääsu tuleb senisest suuremat tähelepanu pöörata põllumajandustootjate aktiivsemale osalemisele toidukvaliteedikavades. Ühenduse või siseriiklikes toidukvaliteedikavades osalevatele põllumajandustootjatele toetuse andmise eesmärk on anda tarbijale tagatis, et toode või tootmisprotsess on kvaliteetne, saavutada põllumajandussaaduste lisandväärtus ja suurendada turustamisvõimalusi. Et sellistes kavades osalemine võib tekitada

lisakulutusi ja kohustusi, mida turg esialgu täielikult ei kata, tuleks põllumajandustootjaid julgustada sellistes kavades osalema. Mahepõllumajandustootmise hetkeseisu on täpsemalt kirjeldatud peatükis 3.1.3, millest nähtub vajadus toetada esimeste mahetootmisele ülemineku järgsetel aastatel tekkivaid püsikulusid aitamaks kaasa mahepõllumajanduse edasisele levikule.

Eesmärgid

Üldeesmärk

Põllumajandussektori konkurentsivõime parandamine läbi kõrgema kvaliteedi ning suurema turujõuga toodete tootmise edendamise.

Spetsiifilised eesmärgid

- Uute kõrge müügi- ja/või ekspordipotentsiaaliga toiduainete tootmine ettevõtete tulemuslikkuse tõstmiseks ning keskkonna ja energia säästmise tagamiseks;
- Toiduainete kvaliteedi tõstmine;
- Tooraine kvaliteedi parandamine;
- Põllumajandussaadustele lisandväärtuse andmine.

Sihtrühm

Toetuse saaja

- Abikõlblikus mahepõllumajanduskavas osalevad põllumajandustootjad;

Miinimumnõuded taotlejale

Toetust võivad taotleda abikõlblikus mahepõllumajanduskavas osalevad põllumajandustootjad;

Toetatavad tegevused ja nende lühikirjeldus

Toetatakse osalemist Ühenduse kvaliteedikavades, mida rakendatakse nõukogu määruse (EÜ) nr 834/2007 mahepõllumajandusliku tootmise ning mahepõllumajanduslike toodete märgistamise ja määruse (EMÜ) nr 2092/91 kehtetuks tunnistamise kohta (ELT L 189, 20.7.2007, lk 1–23) alusel.

Abikõlblikeks kulutusteks loetakse:

- Toetatavates toidukvaliteedikavades osalemisest tulenevaid püsikulusid, mh sisseastumise ja iga-aastaseid osamakseid ning vajadusel ka kvaliteedikava spetsifikatsioonile vastavust tõendavate kontrollidega seotud kulusid.

Abikõlblikeks kulutusteks ei loeta:

- kulutusi, mis on vastuolus siseriiklike või ELi õigusaktidega (sh nõukogu määruse (EÜ) nr 1698/2005 artikliga 71 ja komisjoni määruse (EÜ) nr 1974/2006 artikliga 55 kehtestatud abikõlblikkuse kriteeriumidega;
- kulutusi tegevuste jaoks, mida toetatakse mahepõllumajandusliku tootmise toetuse raames.

Toetus

Maksimaalne toetussumma on 3000 eurot ettevõtja kohta. Toetust makstakse aastase ergutustoetusena, mille tase määratakse kindlaks vastavalt toetatavates kavades osalemisest tulenevate tegelike püsikulude tasemele.
Toetuse maksimaalne kestus on viis aastat.

Toetuse sihtala
Meedet rakendatakse kogu Eestis.

Indikaatorid ja sihttasemed

Indikaatori tüüp	Indikaator	Eesmärk 2007–2013
Väljundnäitaja	Kvaliteedikavades osalevate toetatud põllumajandustootjate arv	100
Tulemusnäitaja	Tunnustatud kvaliteedikavade raames toodetud põllumajandustoodete suurem väärtus	10%
Mõjunäitaja	Netolisandväärtuse osatähtsus väljendatuna ostujõustandardis	60% EL-25 keskmisest
	Muutus brutolisandväärtuses aasta tööühiku kohta	10%

Taotluste menetlemine

Nõutavad dokumendid

Esitada tuleb järgmised dokumendid:

- avaldus;
- tunnustatud toidukvaliteedikavas osalemisest tulenevaid püsikulusid tõendavad dokumendid;
- vajadusel muud olulised dokumendid.

Makseagentuur ja rakendavad asutused

PRIA, Veterinaar- ja Toiduamet

Taotluste hindamise protseduur

Kvaliteedikava toimimise seiret teostab Veterinaar- ja Toiduamet, mis kontrollib kvaliteedikava raames toodetavate toodete kvaliteedi ja tootmismeetodite vastavust kvaliteedikava reeglites sätestatule. Rahuldamisele kuuluvad kõik nõuetele vastavaks tunnistatud taotlused. Juhul kui taotlusi laekub suurema summa ulatuses kui antud alameetmele aastaeelarve raames kavandatud, vähendatakse kõigi toetuse saajate toetust proportsionaalselt.

ALAMEEDE 1.7.3 – TOIDUKVALITEEDIKAVADE RAAMES TOODETUD TOODETE ALANE TEAVITAMIS- JA EDENDAMISTEGEVUS

Õiguslik alus

Nõukogu määrus (EÜ) nr 1698/2005 Maaelu Arengu Euroopa Põllumajandusfondist (EAFRD) antavate maaelu arengu toetuste kohta, artikkel 33.

Põhjendus

Seoses kasvava ülemaailmse konkurentsiga on innovatsioon Euroopa põllumajanduse, põllumajandus- ja toiduainesektori ning metsandussektori jaoks üha olulisem. Põllumajandustootmise arengu seisukohast on oluline kohaliku tooraine parem kvaliteet ja kasutamine ning selle kõrgema väärtusega turustamine ja kõrgema ning stabiilsema kvaliteediga toiduainete turule toomine. Selleks on vajalik põllumajandussaaduste tootjate ja -töötlejate koostööna tarbijate ja avalikkuse senisest aktiivsem teavitamine toidukvaliteedikavade raames toodetud toodetest ning

nende toodete edendamine, sealhulgas on vaja parandada ka tarbijate teadlikkust kvaliteedikavade raames toodetud toodete erilisusest. Mahepõllumajandustootjate ühistegevuse hetkeseisu on täpsemalt kirjeldatud peatükis 3.1.3, millest nähtub vajadus toetada mahetootjate ühist teavitustegevust aitamaks kaasa avalikkuse suuremale teadlikkusele mahetoodete erilisusest ja seeläbi ka mahepõllumajanduse edasisele levikule.

Eesmärgid

Üldeesmärk

Põllumajandussektori konkurentsivõime parandamine läbi kõrgema kvaliteedi ning suurema turujõuga toodete turustamise edendamise.

Spetsiifilised eesmärgid

- Sektori konkurentsivõime parandamine läbi mahepõllumajanduslikult toodetud toodete turustamise edendamise;
- Tarbijate teadlikkuse tõstmine;
- Kõrgema ja stabiilsema kvaliteediga toodete turule toomine.

Sihtrühm

Toetuse saaja

- Abikõlblikus mahepõllumajanduskavas aktiivselt osalevaid isikuid ühendavad rühmad.

Miinimumnõuded taotlejale

Toetust võivad taotleda:

- Euroopa Liidu ühise põllumajanduspoliitika rakendamise seaduses toidukvaliteedikava rakendavate tootjarühmade kohta sätestatud nõuetele vastavad tootjarühmad, kes ühendavad nõukogu määruse (EÜ) nr 834/2007 alusel rakendatavates kvaliteedikavades osalevaid isikuid;
- käesoleva tegevuse raames toetust saavad rühmad ei või sama tegevuse jaoks toetust saada nõukogu määruse (EÜ) nr 3/2008, põllumajandussaaduste ja toodete teavitamis- ja müügiedendusmeetmete kohta siseturul ja kolmandates riikides (ELT L 3, 05.01.2008, lk 1–9), alusel rakendatavatest toetusmeetmetest.

Toetatavad tegevused ja nende lühikirjeldus

Toetatakse:

- tarbijate teavitamist nõukogu määruse (EÜ) nr 834/2007 alusel rakendatava toidukvaliteedikava raames toodetud toodetest ning nende toodete edendamist.

Abikõlblikeks kulutusteks loetakse:

- Selliseid teavitus- ja müügiedendamistegevusi, mille eesmärk on mõjutada tarbijat ostma mahepõllumajanduskavaga hõlmatud põllumajandustooteid ning mis põhinevad asjaomaste toodete erilistel omadustel või kõnealuse toidukvaliteedikavaga seotud eelistel. Tegevused võivad hõlmata ka teadusliku ning tehnilise teadmise levitamist kõnealuste toodete osas.
- Antud tegevuse raames on toetatavad eeskätt järgmised tegevused:
    - näituste ja messide korraldamine;
    - näitustel ja messidel osalemine;
    - PR-tegevused;
    - reklaam erinevates teabekanalites.

- Toetatavad on ainult siseturul teostatavad tegevused, mis ei puuduta kaubamärke ega erguta tarbijat toodet ostma selle päritolu tõttu. Toote päritolu võib olla mainitud, kui see sõnum on teisejärguline.
- Toetatavad on ainult inimtoiduks ettenähtud tooted.

Abikõlblikeks kulutusteks ei loeta:

- kulutusi, mis on vastuolus siseriiklike või ELi õigusaktidega (sh nõukogu määruse (EÜ) nr 1698/2005 artikliga 71 ja komisjoni määruse (EÜ) nr 1974/2006 artikliga 55 kehtestatud abikõlblikkuse kriteeriumidega;
- tegevusi, mis on toetatavad määruse (EÜ) nr 3/2008 alusel rakendatavate toetusmeetmete raames.

Toetus

Maksimaalne toetusmäär on 70% abikõlblikest kulutustest. Maksimaalne toetussumma on 191 735 eurot rühma kohta aasta jooksul.

Toetuse sihtala

Meedet rakendatakse kogu Eestis.

Indikaatorid ja sihttasemed

Indikaatori tüüp	Indikaator	Eesmärk 2007–2013
Väljundnäitaja	Toetatud tegevuste arv	5 toidukvaliteedikava
Tulemusnäitaja	Tunnustatud kvaliteedimärgi all toodetud põllumajandustoodete väärtus	3% kogutoodangu väärtusest
Mõjunäitaja	Netolisandväärtuse osatähtsus väljendatuna ostujõustandardis	60% EL-25 keskmisest
	Muutus brutolisandväärtuses aasta tööühiku kohta	10%

Taotluste menetlemine

Nõutavad dokumendid

Esitada tuleb järgmised dokumendid:

- avaldus;
- projekti plaan (sh koostatavate teavitamis-, edendamis- ja reklaammaterjalide kavandid) ja eelarve;
- vajadusel muud olulised dokumendid.

Makseagentuur

PRIA

Taotluste hindamise protseduur

Kõigi toetatavate tegevuste raames koostatavate teavitamis-, edendamis- ja reklaammaterjalide vastavust ELi õigusaktidele hindab PRIA. Rahuldamisele kuuluvad kõik nõuetele vastavaks tunnistatud taotlused. Juhul kui taotlusi laekub suurema summa ulatuses kui antud alameetmele aastaeelarve raames kavandatud, vähendatakse kõigi toetuse saajate toetust proportsionaalselt.

Ühe tootjarühma poolt ellu viidavate projektide arv ei ole piiratud.

MEEDE 1.8 – PÕLLU- JA METSAMAJANDUSE INFRASTRUKTUUR (125)

Põhjendus

Maaharimine ja selle käigus tehtud maaparandustööd on kujundanud nüüdisaegse põllumajandusmaastiku ja maapiirkonna infrastruktuuri. Korras maaparandussüsteemid meie kliimavööndis loovad eelduse põllu- ja metsamajanduslikuks tegevuseks. Enamik olemasolevaid põllumajandus- ja erametsamaa kuivendussüsteeme on tänaseks amortiseerunud. Korrastamata maaparandussüsteemid ja kinnikasvanud eesvoolud põhjustavad üleujutusi, maa soostumist ja võsastumist ning maastike rekreatiivse väärtuse vähenemist.

Valdav osa maaparandussüsteemidest paiknevad mitme maaomaniku maal, mille tõttu on maaparandussüsteemide rekonstrueerimis- ja uuendustöid otstarbekas teha ühiselt. Maaparanduse ühistegevuse valdkonnas on Eestis ajalooline kogemus, samas on ühiste otsuste tegemine ja tööde korraldamine aeganõudev ja keeruline. Sellest tulenevalt toetatakse maaparandusühistuid maaparanduslike tegevuste korral kõrgema toetusmääraga.

Kuivendussüsteemide ebapiisava toimimise tõttu halveneb taimede kasvuvõime, mis omakorda vähendab mullas toitainete seotust ja suurendab pindmist äravoolu – lõppkokkuvõttes suureneb biogeenide väljakanne eesvoolu, jõgedesse ja järvedesse. Põhiliselt ilmneb lühiajaline negatiivne keskkonnamõju eesvoolude ehitamisel, kui kaevetöödel tekib muda ja sellest vabanevad biogeenid kanduvad allavoolu. Võrreldes kraavitusega, vähendab drenaaž pinnaseerosiooni, kuid negatiivse küljena suureneb lämmastiku väljakanne. Nimetatud mõjude vähendamiseks tuleb kasutada maaparanduse keskkonnakaitseabinõusid (settebasseinide, lodude ja eesvoolu kaldapuistu rajamist ning eesvoolude renaturaliseerimist), mille eesmärk on lokaliseerida võimalik toitainete väljakanne ja säilitada ökoloogiline stabiilsus ja bioloogiline mitmekesisus. Vastavalt maaparandusseadusele peab maaparandussüsteemi reguleeriv võrk minimeerima reostuse leviku ohu ja eesvool peab olema võimalikult suure isepuhastusvõimega, seega ka bioloogiliselt mitmekesine. On alustatud suurte eesvoolude renaturaliseerimist, kus rakendatakse meetmeid elupaikade mitmekesistamiseks ja kalade rännetele kaasaaitamiseks.

Maaparandussüsteemide asjakohane rekonstrueerimine võimaldab oluliselt parandada meie veekogude seisundit. Seega on maaparandussüsteemide asjatundlik rekonstrueerimine ja hoid avalikele huvidele suunatud tegevused, mis aitavad leevendada eespool kirjeldatud negatiivseid ilminguid. Investeeringute keskkonnamõju hinnatakse vastavalt riiklikele õigusaktidele.

Tulevikule mõeldes peab arvestama ka kliima edasise muutumisega. On prognoositud, et ilmastik muutub ebastabiilsemaks, kevadine äravool väheneb ja sügisene suureneb. See tähendab, et kuigi vegetatsiooniperiood pikeneb, ei tarvitse pikeneda põllutööde periood, kui maade kuivendusintensiivsuse tõstmisega ei tagata sügiseseks koristusperioodiks vajalikku kuivendusnormi. Eelkõige on kavas toetada olemasolevate maaparandussüsteemide rekonstrueerimist ja uuendamist, kuid teatavatel juhtudel on võimalik ehitada ka uusi süsteeme. Samas on uute süsteemide ehitamist kavas piirata madalama toetusmäära ja meetme valikukriteeriumides madalamate hindepunktide kaudu.

Kuigi sademete aastamaht ületab oluliselt aurumise, ei ole sademete jaotus vegetatsiooniperioodil ja aastate lõikes ühtlane. Küllalt sageli võib ette tulla lühemaid või pikemaid põuaperioode, mis põhjustavad olulisi saagikadusid eriti köögiviljapõldudel ning puuvilja- ja marjaaedades. Ilmastikuriskide vähendamiseks ja stabiilsete saakide saamiseks on vajalik tähelepanu pöörata niisutussüsteemide rajamisele ja toimimisele. On tekkinud vajadus veerežiimi kahepoolseks reguleerimiseks, mis võimaldab maade altniisutamisel veeressurssi mitmekülgsemalt

ja loodussäästlikumalt kasutada. Sellest tulenevalt on toetatav ka niisutussüsteemide ehitamine, rekonstrueerimine või uuendamine, kusjuures veeressursi säästlik kasutamine tagatakse veeseadusest tuleneva vee erikasutusloaga.
Happelisel maal paiknev põllumajandustootja on märgatavalt ebasoodsamas olukorras võrreldes tootjaga, kelle maad asuvad neutraalsetel muldadel, sest ta peab tegema lisakulutusi maa kasutuses hoidmiseks.
Eesti seadusandluses käsitletakse põllumajandusmaa lupjamist maaparandustööna, mille eesmärk on põllumajandusmaa mullaviljakuse säilitamine. Töödel kasutatavad lubimaterjalid sisaldavad põhiliselt kaltsiumi, mis ei ole taimedele toiteelement, vaid on mullaomaduste parandaja ehk vajalik mulla neutraliseerimiseks. Lupjamistöödel kasutatavad lubimaterjalid on tootmisjäägid, millede kasutuselevõtt põllumajanduses on keskkonna seisukohast positiivne ja vähendab keskkonnakoormust.
Hajaasustusega territooriumidel maakasutuse ratsionaalsemaks muutmiseks on vaja ehitada või parandada juurdepääsuteid põllumajandus- ja erametsamaale. Suure osa põllu- ja erametsateede kandevõime pole nüüdisaegsete masinate jaoks piisav. Maaparandussüsteemide korrashoiuks on vaja parandada maaparandussüsteemi teenindusteid. Erametsateede mitterahuldav seisund takistab nii metsade majandamist kui metsatulekahjude ennetamist ja likvideerimist ning tormikahjustuste kõrvaldamist. Teede ehitus ja rekonstrueerimine juurdepääsu kindlustamiseks ei ole olulist puhastulu andev infrastruktuuri investeering, vaid esmane vajadus maatulundusmaa kasutusele võtmiseks ja tootmise alustamiseks.

Õiguslik alus

Nõukogu määrus (EÜ) nr 1698/2005 Maaelu Arengu Euroopa Põllumajandusfondist (EAFRD) antavate maaelu arengu toetuste kohta, artikkel 30.

Eesmärgid

Üldeesmärk

Põllumajandus- ja erametsamaal kuivendussüsteemide toimimisvõime säilitamine.

Spetsiifilised eesmärgid

- ühtlustada põllu- ja erametsamajanduse tootmistingimusi maapiirkonnas, vähendades ebasoodsast veerežiimist tingitud põllumajandusliku tootmise riske ning suurendades erametsa tootlikkust ja puidu kvaliteeti;
- parandada juurdepääsu põllumajandus- ja erametsamaale;
- vähendada paikseid üleujutusi;
- minimeerida reostuse levikut kuivendatud maal ja suurendada eesvoolude isepuhastusvõimet.

Sihtrühm

Toetuse saaja

- põllumajandusega tegelevad ettevõtjad;
- erametsaomanikud (füüsilisest isikust ettevõtjad ja eraõiguslikud juriidilised isikud) ja metsaühistud, kelle omandis on või kelle liikme omandis on metsamaa;
- maaparandusühistud;
- mittetulundusühingud, kelle üks põhikirjaline eesmärk on tee hoid. Kuna tee läbib mitmeid kinnisasju, on ühistegevus teede ehitamisel ja hoiul ratsionaalseim tegutsemisvorm.

Miinimumnõuded taotlejale

Maaparandusühistu vastab maaparandusseaduses maaparandusühistule sätestatud nõuetele.
Metsatulekahju ennetamiseks saab toetust taotleda siis, kui erametsaomanik tagab tasuta juurdepääsu tuletõrjevee võtmiseks tuletõrjetiigi veevõtukohale.

Toetatavad tegevused ja nende lühikirjeldus

Maaparandus:

- põllumajandus- ja erametsamaal kuivendamiseks ja niisutamiseks ja veerežiimi kahepoolseks reguleerimiseks vajalike ehitiste (k.a keskkonnakaitserajatised, nagu lodud, settebasseinid jne ja maaparandussüsteemi teenindav tee) ehitamine, rekonstrueerimine ja uuendamine ning maaparandussüsteemi maa-alal happeliste muldade lupjamine. Lupjamine on abikõlblik ainult siis, kui tegemist on osaga laiemast maaparandusalasest projektist ja ainult üks kord programmiperioodi jooksul;
- maaparanduslikeks tegevusteks võib toetust taotleda, kui investeeringu tulemusena vastab maaparandusehitis maaparandusseadusega kehtestatud nõuetele;
- Natura-alal peab uute süsteemide ehitamine olema kooskõlas vastava kaitse-eeskirjaga;
- erametsamaale saab uut maaparandussüsteemi rajada siis, kui selle reguleeriv võrk ei paikne hoiu- või kaitsealal või püsielupaigas.

Juurdepääsu tagamine:

- põllumajandus- ja erametsamaale, põllumajanduslikele tootmishoonetele ning erametsa tarbeks tulekustutustiigi veevõtukohtadele juurdepääsuks teede ja teerajatiste ehitamine ja rekonstrueerimine.

Metsatulekahju ennetamine:

- erametsamaal tulekustutustiigi koos veevõtukohaga ehitamine ja rekonstrueerimine.

Toetus

Maksimaalsed toetuse määrad

- toetuse määr maaparanduslikele keskkonnakaitserajatistele ja metsatulekahju ennetamise rajatistele on kuni 90% abikõlblikest kuludest;
- toetuse määr kuivendussüsteemide ja veerežiimi kahepoolsete reguleerimissüsteemide koosseisu kuuluvate ehitiste rekonstrueerimiseks ja uuendamiseks on kuni 75% abikõlblikest kuludest ja kui toetust taotleb maaparandusühistu, siis kuni 90% abikõlblikest kuludest;
- toetuse määr kuivendussüsteemide ja veerežiimi kahepoolsete reguleerimissüsteemide koosseisu kuuluvate ehitiste ehitamiseks ja niisutussüsteemide koosseisu kuuluvate ehitiste ehitamiseks ja rekonstrueerimiseks ja uuendamiseks on kuni 40% abikõlblikest kuludest;
- toetuse määr juurdepääsu tagavatele investeeringutele on kuni 75% abikõlblikest kuludest kui juurdepääsutee on mitme omaniku kinnisasjadel, ja kuni 40% abikõlblikest kuludest, kui juurdepääsutee on ühel kinnisasjal.

Maksimaalne toetussumma

- Maaparandussüsteemi koosseisu kuuluvate ehitiste ehitamiseks kokku ja rekonstrueerimiseks kokku kummagi tegevuse puhul – kuni 351 514 eurot ühe

taotleja kohta aastas, ületamata kummagi tegevuse puhul kogu programmiperioodil 1 054 542 eurot.

- Maaparandussüsteemi koosseisu kuuluvate ehitiste uuendamiseks kokku – kuni 159 779 eurot ühe taotleja kohta aastas, ületamata kogu programmiperioodil 415 425 eurot.
- Juurdepääsutee ehitamiseks kokku ja rekonstrueerimiseks kokku kummagi tegevuse puhul – kuni 127 823 eurot ühe taotleja kohta aastas, ületamata kummagi tegevuse puhul kogu programmiperioodil 383 470 eurot.
- Metsatulekahju ennetamise tegevuste (metsatulekahju ennetamise rajatiste ehitamiseks ja rekonstrueerimiseks) kummagi tegevuse puhul – kuni 63 912 eurot ühe taotleja kohta aastas, ületamata kummagi tegevuse puhul kogu programmiperioodil 191 735 eurot.
- Maksimaalne toetussumma ühe taotleja kohta kõikide tegevuste puhul kokku on 543 249 eurot kalendriaastas, ületamata programmiperioodil 1 086 498 eurot.

Toetuse sihtala

Meedet rakendatakse kogu Eestis.

Indikaatorid ja sihttasemed

Indikaatori tüüp	Indikaator	Eesmärk 2007–2013
Väljundnäitaja	Toetust saanud projektide arv	270
	Tehtavate investeeringute maht	44 035 126 eurot
Tulemusnäitaja	Ehitatud, rekonstrueeritud ja uuendatud teid	200 km
	Ehitatud, rekonstrueeritud ja uuendatud keskkonnakaitserajatiste arv	180
Mõjunäitaja	Korrastatud maaparandussüsteeme	70 000 ha

Taotluste menetlemine

Nõutavad dokumendid

- Taotlus;
- Põllumajandusameti poolt kooskõlastatud maaparandussüsteemi uuendustööde kava, kui toetust taotletakse maaparandussüsteemi või selle osa uuendamiseks;
- Ehitusluba, kui toetust taotletakse maaparandussüsteemi või selle osa või juurdepääsu tagavate rajatiste või metsatulekahju ennetamise rajatiste ehitamiseks või rekonstrueerimiseks. Keskkonnamõjude hindamise vajaduse otsustab maaparandussüsteemi ehitusloa väljaandja Põllumajandusameti keskus.

Makseagentuur ja rakendavad asutused

PRIA. Kohapealset kontrolli taotleja juures teostab Põllumajandusamet (sh selle piirkondlik keskus).

Taotluste hindamise protseduur

PRIA hindab nõuetele vastavaks tunnistatud taotlusi hindamiskriteeriumide alusel. Taotluste hindamisel kasutatakse punktisüsteemi, kus eelistatud on:

- ühistegevus;
- maaparandusehitiste rekonstrueerimine;
- keskkonnakaitseabinõude rakendamine;
- avalikele huvidele suunatus.

Korraldusasutus võib meetme rakendusmäärusega täpsustada erieelistusi ja -tingimusi.

MEEDE 1.9 – TOOTJARÜHMADE LOOMINE JA ARENDAMINE (142)

Põhjendus

Põllumajandustootjate, sh mahepõllumajandus- ja nišitoodete tootjate puhul on probleemiks tootmisahela (tootmine – töötlemine – kaubandus - tarbija) lünklikkus, riiklikult tunnustatud kvaliteediskeemide puudumine, nõrk ühistegevus ja turundus ning väikesed kulutused innovatsioonile. Põllumajandustootjate kohanemisvõime on madal ning neil on raskusi oma toodete müügieelsel ümbertöötlemisel, kvaliteedinõuete täitmisel ja turustamisel. Turustamisel on oluliseks pideva kaubapakkumise tagamine ja piisavad kogused.

Lahenduseks on tootmisahela kui terviku arendamine ja tootjate omavahelise koostöö edendamine (omatoodetud saaduste ühine tootmine, töötlemine ning ühisturustamine jms), põllumajandustootjate osalemine kvaliteediskeemides, ühisturustamise mahtude oluline suurendamine.

Tootjarühmadele sobivaks ühise majandustegevus edendamise vormiks Eestis on tulundusühistu. Vastavalt tulundusühistuseadusele on tulundusühistu äriühing, mille eesmärgiks on toetada ja soodustada oma liikmete majanduslikke huve läbi ühise majandustegevuse. 2010. a veebruaris oli Eestis äriregistri andmetel 85 tegutsevat põllumajandustootjate tulundusühistut, neist 65 määratlesid oma põhitegevusalana taime- või loomakasvatuse või neid teenindavad tegevusala, 6 toiduainete tootmise (so töötleva tööstuse), 13 toiduainete hulgimüügi ja 1 nõupidamiste ja messide korraldamise. Nende müügitulu (koos nende kontrolli all olevate äriühingute müügituluga) kokku oli 2008. aasta majandusaasta aruannete järgi 3,1 miljardit krooni. Samas tervelt 14% tulundusühistutest ei tegelenud 2008. aastal üldse majandustegevusega. Taime- või loomakasvatuse või neid teenindaval tegevusalal tegutsevate tootjarühmade müügitulu oli 663,7 miljonit krooni, mis moodustas ainult 7,5% kogu taime- ja loomakasvatuse, jahinduse ja neid teenindavate tegevusalade ettevõtjate müügitulust, mis oli 8 848,0 miljonit krooni. Kõige rohkem oli tegutsevaid põllumajandustootjate tulundusühistuid piimandussektoris 34, teravilja ja õlikultuuride kasvatusega tegeles 19, taimekasvatuse abitegevustega (so peamiselt teenuste osutamisega) 16, seakasvatusega 5, kartuli- ja köögiviljakasvatusega 4, puuvilja- ja marjakasvatusega 3, segapõllumajandusega 2, üks tulundusühistu tootis rohusöötasid ja üks kavandas ühistegevust linakasvatuse valdkonnas.

Põllumajandustootjate poolt tootjarühmade loomise ja nende tegevuse arendamise toetamisega on võimalik suurendada ühise turustamise kaudu eelkõige tootjate poolt toodetud toodete ja väikese ning killustatud tootmismahuga nišitoodete turulepääsu võimalusi ja kasvatada nende turuosa.

Meede on selgelt eristatud teistest toetusmeetmetest toetatavate tegevuste ja taotlejale esitatavate nõuete kaudu. Meede ei kattu “Majanduskeskkonna arendamise rakenduskava” prioriteetse suuna “Ettevõtluse uuendus- ja kasvuvõime” raames plaanitava alustava ettevõtte toetusega, demarkatsiooni põhimõtted on toodud MAKi peatükis 10.2.

Õiguslik alus

Nõukogu määrus (EÜ) nr 1698/2005 Maaelu Arengu Euroopa Põllumajandusfondist (EAFRD) antavate maaelu arengu toetuste kohta, artikkel 35.

Eesmärgid

Üldeesmärk

Põllumajandusega tegelevate ettevõtjate konkurentsivõime tõstmine ja turujõu suurendamine läbi nende ühise majandustegevuse edendamise.

Spetsiifilised eesmärgid

- jätkusuutlike tootjarühmade loomine ja arendamine, nende müügitulu ja liikmete arvu kasv;
- põllumajandustoodete ühisturustuse osatähtsuse kasv põllumajandussektori müügitulus;
- ühiselt müügiks ettevalmistatud ja töödeldud põllumajandustoodete osatähtsuse suurenemine tootjarühmade müügitulus;
- tootjarühmadesse kuuluvate tootjate tootmise ja toodangu turunõuetele vastavaks viimine.

Sihtrühm

Toetust saab taotleda põllumajandustootjaid ühendav tulundusühistu, kelle eesmärgiks on ühiselt turustada oma liikmete toodetud põllumajandustooteid ja nende töötlemisel saadud tooteid.

Selle meetme raames ei saa toetust taotleda tootjaorganisatsioon, kes vastab Kalandusturu korraldamise seaduse 3. peatükis sätestatud tingimustele ning puu- ja köögiviljatootjate tootjarühm, kes vastab nõukogu määruses (EÜ) nr 2200/96 puu- ja köögiviljaturu ühise korralduse kohta (EÜT L 297, 21.11.1996, lk 1–28) sätestatud nõuetele ning kelle toetuse saamise õigust hinnatakse ja kontrollitakse vastavalt komisjoni määrusele (EÜ) nr 1943/2003, millega sätestatakse nõukogu määruse (EÜ) nr 2200/96 rakenduseeskirjad, mis käsitlevad eeltunnustatud tootjarühmadele toetuse andmist.

Põhilised nõuded toetuse saamiseks

Toetust taotlev tulundusühistu peab vastama tunnustamise nõuetele ning olema taotlemise hetkeks PRIA poolt tunnustatud. Tunnustamise põhinõuded on sätestatud peatüki 5.2 punktis "Põhilised nõuded tunnustatud tootjarühmale". Täpsemad nõuded toetuse saamiseks kehtestab põllumajandusminister.

Toetatavad tegevused ja nende lühikirjeldus

Tootjarühma administratiivse ja majandusliku suutlikkuse tõstmiseks toetatakse tegevusi, mis on seotud tootjarühma loomise ja arendamisega. Kasutatud seadmete või kauba ostmine loetakse mikro-, väikeste või keskmise suurusega ettevõtjate hulka kuuluvate tootjarühmade puhul abikõlblikuks juhul, kui seade või kaup ei ole vanem kui kolm aastat (tootmisaasta), selle ostmiseks ei ole kasutatud EL, siseriiklikku või välisabi toetust.

Toetus

Toetust antakse kindlasummalise toetusena iga-aastaste osamaksete teel. Toetust saab taotleda viie aasta jooksul alates tunnustamise kuupäevast kokku kuni 310 000 eurot.

Maksimaalne toetussumma

Tootjarühma toetuse arvestamine ja maksmine sõltuvalt tootjarühma aastasest turustatud toodangu müügitulust toimub alljärgnevalt:

	Toetuse maksimaalne määr (%)		Toetuse maksimaalne suurus kokku
	üügitulule suurusega kuni 1 000 000 eurot	müügitulu osale, mis ületab 1 000 000 eurot	eurot
Esimese ja teise aasta jooksul	5	2,5	80 000
Kolmanda aasta jooksul	4	2,0	64 000
Neljanda aasta jooksul	3	1,5	48 000
Viienda aasta jooksul	2	1,5	38 000

Toetuse sihtala

Meedet rakendatakse kogu Eestis.

Indikaatorid ja sihttasemed

Indikaatori tüüp	Indikaator	Eesmärk
Väljundnäitaja	Toetatud tootjarühmade arv	45
	Toetust saavate tootjarühmade käive aastas (eurot)	48 000 000
Tulemusnäitaja	Turule sisenevate põllumajandustootjate arv	100
Mõjunäitaja	Netolisandväärtuse osatähtsus väljendatuna ostujõustandardis (PPS), (% EL-25 keskmisest)	65
	Lisandväärtuse muutus (kasv) aastatööjõuühiku kohta (%)	10–15

Taotluste menetlemine

Nõutavad dokumendid

- Vormikohane taotlus;
- Vajadusel muud tõendavad dokumendid.

Makseagentuur

PRIA

Taotluste hindamise protseduur

Toetuse taotlusi menetleb PRIA. Juhul, kui nõuetele vastavuse kontrolli edukalt läbinud taotluste rahuldamiseks ei jätku piisavalt vahendeid, koostab PRIA hindamiskriteeriumide alusel nõuetele vastavate taotluste rahastamise paremusjärjestuse. Rahuldamisele kuuluvad parimad taotlused.

Eelkõige hinnatakse järgmist:

- eelistatakse tootjarühma, kelle müügitulu tema liikmete toodetud põllumajandustoote ja selle töötlemisel saadud toote turustamisest on suurem;
- eelistatakse suurema liikmete arvuga tootjarühma;
- eelistatakse mahepõllumajandus- ja nišitoodetele spetsialiseerunud tootjarühmi.

Seosed teiste meetmetega

Toetuse objekt, taotlejatele esitatavad nõuded ja administratiivsed protseduurid kindlustavad, et antud toetusskeemi raames on välistatud kattuvused teiste meetmetega.

5.3.2 2. TELG – KESKKONNA JA PAIKKONNA SÄILITAMINE

II telje tegevused on suunatud eelkõige selliste põllumajandusliku tootmisviiside rakendamise soodustamisele, mis tagavad stabiilse keskkonnaseisundi ning maakasutuse piirkondades, kus see on oluline traditsiooniliste maastike kujunduses, ning Natura 2000 aladel. Peamist tähelepanu pööratakse bioloogilise mitmekesisuse ning traditsiooniliste põllumajandusmaastike säilitamisele, vee kvaliteedi tagamisele ning kliimamuutuste leevendamisele.

Kavatsetakse rakendada järgmisi meetmeid:

- Meede 2.1 – Ebasoodsamate piirkondade toetus;
- Meede 2.2 – Natura 2000 toetus põllumajandusmaale:
- Meede 2.3 – Põllumajanduslik keskkonnatoetus;
- Meede 2.4 – Loomade heaolu: loomade karjatamise toetus;
- Meede 2.5 – Vähetootlike investeeringute toetus;
- Meede 2.6 – Kaitsemetsa rajamise toetus põllumajandusmaale;
- Meede 2.7 – Natura 2000 toetus erametsamaale.

Võttes arvesse, et MAK 2004–2006 põllumajandusliku keskkonnatoetuse, ebasoodsamate piirkondade toetuse ja põllumajandusmaade metsastamise toetuse raames on võetud viieaastased kohustused, tuleb arengukavade järjepidevuse eesmärgil aastatel 2007–2013 finantseerida nimetatud kohustusi kuni nende lõppemiseni.

Metsandus on maaelu arengu lahutamatu osa. Metsamaa säästvale kasutusele suunatud meetmete valikul on lähtutud meetmete mõjust metsade säilitamisele, nende seisundi parandamisele ning metsade kaitsefunktsiooni edendamisele. Nõukogu määruse (EÜ) nr 1698/2005 artikli 43 raames tehtavad tegevused ei ole lubatud Natura 2000 võrgustiku hoiu- ja kaitsealadel ja püsielupaikadel. Toetust ei anta ka selliste piirkondade ja maa-alade korral, mille metsastamine võib ohustada looduskeskkonda. Bioloogilise mitmekesisuse säilitamise huvides on metsastatavate alade suurus piiratud ja lubatud ei ole võõrliikidega kultuuride rajamine.

Aastatel 2007–2013 ei peeta vajalikuks rakendada nõukogu määruse (EÜ) nr 1698/2005 artiklites 47 ja 49 nimetatud meetmeid, sest alates 1999. aastast on vääriselupaikade säilitamiseks makstud riigieelarvest Keskkonnaministeeriumi hallatavat toetust. Alates 2007. aastast toetab riik Sihtasutus Erametsakeskus kaudu vääriselupaiga säilitamise toetamist. Artikli 44 kohaseid agrometsandussüsteemid ei ole Eesti maakasutuses omased.

Meetmete valik põhineb Maaelu arengu strateegias 2007–2013 ja käesoleva arengukava peatükkides 3 ja 4 identifitseeritud probleemidel ja vajadustel.

Väetiste ja taimekaitsevahendite kasutamise miinimumnõuded

Vastavalt nõukogu määruse (EÜ) nr 1698/2005 artikli 51 esimese lõike teisele lõigule vähendatakse põllumajanduslikku keskkonnatoetust või jäetakse toetuse taotlus rahuldamata, kui toetuse taotleja ei täida kogu ettevõttes mingi tegevuse või neile otseselt omakspandava tegevusetuse tagajärjel väetiste ja taimekaitsevahendite kasutamise miinimumnõudeid. Kui taotleja taotleb lisaks põllumajanduslikule keskkonnatoetusele ka ebasoodsamate piirkondade toetust, Natura 2000 toetusi või loomade karjatamise toetust, kuid rikub väetiste ja taimekaitsevahendite kasutamise miinimumnõudeid, vähendatakse ka neid toetusi või jäetakse toetuse taotlus rahuldamata.

Kui EL õigusaktides ei ole sätestatud teisiti, rakendub nõukogu määruse (EÜ) nr 1698/2005 artikli 51 kohane kontroll väetiste ja taimekaitsevahendite kasutamise üle alates 2009. aastast. Siiski kontrollitakse toetuse taotlemisest alates neid väetiste ja taimekaitsevahendite nõudeid, mis on eeltingimuseks täiendavate keskkonnanõuete eest toetuse saamiseks.

Väetiste ja taimekaitsevahendite miinimumnõuded baseeruvad Eesti kehtival õigusel (veeseadus, taimekaitseseadus). Väetiste ja taimekaitsevahendite kasutamise miinimumnõudeid peavad kogu majandusüksuses täitma kõik põllumajandusliku keskkonnatoetuse taotlejad, kelleks on keskkonnasõbraliku majandamise, mahepõllumajandusliku tootmise, ohustatud tõugu looma pidamise, kohalikku sorti taimede kasvatamise ja poolloodusliku koosluse hooldamise toetuse taotlejad. Väetiste ja taimekaitsevahendite kasutamise miinimumnõuded kehtivad kogu Eesti territooriumil. Osad väetiste kasutamise miinimumnõuded kattuvad ainult nitraaditundlikul alal (NTA) kehtivate kohustuslike majandamisnõuetega, mis on allolevas tabelis ka ära märgitud.

VÄETISTE KASUTAMISE MIINIMUMNÕUDED	**Vastav Eesti seadus / märkused**
NÕUE 1: Orgaanilisi ja mineraalväetisi ei tohi laotada 1. detsembrist kuni 31. märtsini ja muul ajal, kui maapind on kaetud lumega, külmunud või perioodiliselt üleujutatud, või veega küllastunud maale	Veeseadus § 26^1 lg 4^2
NÕUE 2: Väetise laotamine pinnale on keelatud haritaval maal, mille maapinna kalle on üle 10%. Kui maapinna kalle on 5–10%, on pinnale väetise laotamine keelatud 1. novembrist kuni 15. aprillini.	Veeseadus § 26^1 lg 4^1;
NÕUE 3: Allikate ja karstilehtrite ümbruses on 10 m ulatuses veepiirist või karstilehtrite servast keelatud väetiste ja taimekaitsevahendite kasutamine ning vee kvaliteeti ohustav muu tegevus	Veeseadus § 26^1 lg 5
NÕUE 4: Põllumajandusloomade pidamisel peab sõnnikuhoidla või sõnniku- ja virtsahoidla mahutama vähemalt nende 8 kuu sõnniku ja virtsa. Kui sügavallapanuga laut ei mahuta kaheksa kuu sõnnikukogust, peab laudal olema ülejääva koguse mahutav sõnnikuhoidla. Sõnnikuga kokkupuutuvad konstruktsioonid peavad vastama sõnnikuhoidlatele esitatavatele nõuetele. Kui loomapidaja suunab sõnniku hoidmisele või töötlemisele oma ettevõtte teise hoidlasse või töötlemiskohta või lepingu alusel teise isiku hoidlasse või töötlemiskohta, peab loomakasvatushoone kasutamisel olema tagatud lekkekindla hoidla olemasolu, mis	Veeseadus § 26^2 lg2, 3 ja 5;

mahutab vähemalt ühe kuu sõnnikukoguse.	
NÕUE 5: Põllumajandustootja peab hoidma loomapidamishoonetes tekkivat sõnnikut sõnnikuhoidlates ja/või aunades, sõnnikuaun paikneb veeobjektide suhtes nõutud kaugusel ning aunades hoidmise tingimustest peetakse kinni.	Veeseadus § 26 [2] lg 5, § 26 [3] lg 6; § 29 lg 1-4; Vabariigi Valitsuse (VV) määrus 17 § 6 lg 1-2 ja VV määrus 288 § 6 lg 1-3 + Lisa 2: ”nõutud kaugused” kehtivates seadusaktides
NÕUE 6: Sõnnikuga on lubatud anda haritava maa ühe hektari kohta keskmiselt kuni 170 kg lämmastikku ja 25 kg fosforit aastas, kaasa arvatud karjatamisel loomade poolt maale jäetavas sõnnikus sisalduv lämmastik ja fosfor. Mineraalväetistega on lubatud aastas anda haritava maa ühe hektari kohta selline kogus lämmastikku ja fosforit, mis on põllumajanduskultuuride kasvuks vajalik. Mineraallämmastiku kogused, mis on suuremad kui 100 kilogrammi hektari kohta aastas, tuleb anda jaotatult.	Veeseadus § 26[1] lg 4 Mineraalväetistega aastas haritava maa ha kohta lubatud lämmastiku kogused sõltuvalt kasvatatavast kultuurist ja planeeritavast saagist on sätestatud VV määruse nr 288 lisas.
NÕUE 7: Mineraalväetise hoidla peab olema ehitatud nii, et väetis ei satuks keskkonda.	Veeseadus § 26, VV määrus nr 288 § 2 ja 3
NÕUE 8: Veekaitsevööndis on keelatud väetise kasutamine ning sõnnikuhoidla või -auna paigaldamine. Veekaitsevööndi ulatus tavalisest veepiirist on: • Läänemerel, Peipsi, Lämmi- ja Pihkva järvel ning Võrtsjärvel – 20 m; • teistel järvedel, veehoidlatel, jõgedel, ojadel, allikatel, peakraavidel ja kanalitel ning maaparandussüsteemide eesvooludel – 10 m; • maaparandussüsteemide eesvooludel valgalaga alla 10 km^2 – 1 m.	Veeseadus § 29 lg 2 ja lg 4 p 4

TAIMEKAITSEVAHENDITE KASUTAMISE MIINIMUMNÕUDED	**Vastav Eesti seadus / märkused**
NÕUE 1: Taimekaitsevahendi turustaja ja taimekaitsevahendi turule lubamise otsuses ettenähtud juhul ka taimekaitsevahendi ostja ja kasutaja peavad olema läbinud taimekaitsekoolituse ja neil peab olema taimekaitsetunnistus.	Taimekaitseseadus § 79 lg 1
NÕUE 2: Kasutuses olev taimekaitseseade, välja arvatud käsi- ja selgprits, peab olema läbinud korralise tehnilise kontrolli iga kolme aasta järel. Puhtimisseade ja udutaja peavad olema läbinud korralise tehnilise kontrolli iga viie aasta järel.	Taimekaitseseadus § 87 lg 1

Kui muudetakse nõukogu määruse (EÜ) nr 73/2009 artiklite 5 ja 6 ning II ja III lisa kohaseid nõudeid, samuti väetiste ja taimekaitsevahendite kasutamise miinimumnõudeid ning muid asjakohaseid riiklike õigusaktidega kehtestatud kohustuslikke nõudeid, millest tulenevad põllumajandusliku keskkonnatoetuse ja loomade heaolu kohustused (nõuded) on toetuse maksmise aluseks olevatest nõuetest ulatuslikumad, vaadatakse võetud kohustused komisjoni määruse (EÜ) nr 1974/2006 artikli 46 kohaselt üle. Kui selline kohandamine ei ole taotlejale vastuvõetav, siis võetud kohustus lõpeb, ilma et nõutaks tagasimaksu aja eest, mil kohustus kehtis.

Teistest fondidest rahastatavad keskkonnahoiule suunatud meetmed

Euroopa Liidu keskkonnarahastu LIFE+ on suunatud Euroopa Liidu 6. keskkonnategevuskava eesmärkide elluviimise kaasaaitamiseks. LIFE+ alt rahastatakse uuenduslikke, üle-euroopalist väärtust omavaid projekte, mis on suunatud EL loodusdirektiivi ja linnudirektiivi rakendamiseks. LIFE+ raames ei rahastata tegevusi, mida on võimalik rahastada teistest EL vahenditest. LIFE+ alt ei ole võimalik raha saada pidevate, aastast aastasse korduvate tegevuste rahastamiseks. Ka Eestis rakendatakse mitmeid projekte, mida rahastatakse LIFE+ raames. Ainsaks võimalikuks sarnaseks tegevuseks MAK 2. telje meetmetega on toetus poolloodusliku koosluste hooldamiseks, kuid sama tegevuse topelttoetamine välistatakse toetuste administratiivse kontrolliga.

Elukeskkonna arendamise rakenduskava 2007–2013 suunab Euroopa Regionaalarengu Fondi (ERF) ja Ühtekuuluvusfondi (ÜF) vahendite kasutamist keskkonnakaitse, energeetika, kohaliku ja regionaalse arengu, hariduse ning tervishoiu ja hoolekande arendamise valdkonnas. Selle raames on Eestis kavas rahastada looduse mitmekesisuse valdkonnas kaitstavate alade kaitsekorralduskavade ja ohustatud liikidele tegevuskavade koostamist ja elluviimist ning kaitsealade looduskaitselise infrastruktuuri rajamist ja korrastamist.

Keskkonnainvesteeringute Keskus (KIK) suunab keskkonnakasutusest riigieelarvesse laekuvat raha keskkonnaprojektide arendamiseks. Looduskaitseprogrammi raames on võimalik taotleda raha näiteks inventuuride teostamiseks, eksperthinnangute andmiseks, võõrliikide tõrjeks, kaitsealuste liikide poolt tekitatud kahju hüvitamiseks, parkide hooldamiseks ja rekonstrueerimiseks.

Toetuse vähendamine

Kui nõuetele vastavate taotluste rahuldamiseks ei ole küllaldaselt eelarvevahendeid, võib põllumajandusminister kehtestada toetuse vähendamise menetluse, mille kohaselt vähendatakse proportsionaalselt kõikide nõuetele vastavate taotlejate toetust või toetuse summat taotlusega hõlmatud põllumajandusmaa pindala, loomade arvu või toetatavate tegevuste kaupa või mingil muul alusel.

Loomade loomühikutesse arvutamine

Meetme "Loomade heaolu: loomade karjatamise toetus" (meede 2.4) puhul kasutatakse loomkoormuse arvutamisel teistsuguseid LÜ-sid, kui komisjoni määruse (EÜ) nr 1974/2006 V lisa ette näeb. Karjatamise puhul loomkoormuse ja toetuse arvutamisel kasutatavad ühikud põhinevad riiklikel õigusaktidel ja uuringutel. Loomade ühikuteks ümberarvestamise koefitsientide väljatöötamisel lähtuti loomade poolt tarbitavast rohusööda kogusest ning arvestati meetme eesmärke ja nõuete täitmisega kaasnevaid kulusid. Kuna karjatamise meede ja nõuded on ühtsed erinevatele loomagruppidele sh vanusegruppidele, siis ei võeta loomade ühikutesse ümberarvestusel arvesse loomade vanust. Lähtuti ka vajadusest tagada meetme kindel

kontrollitavus. Karjatatavate loomade vanuselise struktuuri kontrollimine karjamaal muudaks kogu meetme kontrollimise väga ressursimahukaks ning keerukaks.
Meetme eesmärgiks on toetada ekstensiivset karjatamist ja seetõttu toetatakse karjatamist, mille intensiivsus ei ületa 1,4 ühikut rohumaa hektari kohta. Kuna karjatamise meetme puhul on noorloomade ühikud võrdsustatud täiskasvanud loomade ühikutega, siis on meetme lubatav maksimaalne loomkoormus ekstensiivsem kui ta olnuks komisjoni määruse (EÜ) nr 1974/2006 V lisas toodud loomühikute kasutamise korral.
Loomade karjatamise toetuse puhul on toetuse maksimumsummaks ühe ühiku kohta 51 eurot, mis ei ületa nõukogu määruse (EÜ) nr 1698/2005 I lisas sätestatud lubatavat toetuse maksimumsummat 1 loomühiku kohta, milleks on 500 eurot. Nõukogu määruse (EÜ) nr 1698/2005 artikli 40 lõike 3 kohaselt sama määruse I lisas toodud loomade heaolu toetuse lubatud maksimumsummat 500 eurot loomühiku kohta ei ületata ühegi loomagrupi osas.

Tabel 26. Tabel loomade ühikutesse arvutamiseks meetme 2.4 puhul.

Loomagrupp	**Ühikutesse määramise koefitsient**
Lehm või pull või muud üle 6 kuu vanused veised	1
Hobune	1
Vasikas kuni 6 kuu vanuseni	1
Lammas, kits	0,18

MEEDE 2.1 – EBASOODSAMATE PIIRKONDADE TOETUS (212)

Põhjendus

Ebasoodsad piirkonnad, mida ähvardab maa kasutamatajätmine või kus paikkonna säilitamine on vajalik, on looduslike tootmistingimuste poolest homogeensed põllumajanduspiirkonnad, millel on järgmised omadused:

- madala tootlikkusega ja raskesti haritav maa, mille piiratud tootmispotentsiaali on võimalik suurendada ainult ülemääraste kulutustega ning mis sobib peamiselt ekstensiivseks loomakasvatuseks;
- looduslikest tingimustest põhjustatud madala tootlikkuse tõttu on tootmine põllumajanduse majandusliku suutlikkuse põhinäitajaid silmas pidades keskmisest oluliselt väiksem;
- peamiselt põllumajandusest sõltuv väikesearvuline või kahanev elanikkond, kelle kiirenev vähenemine ohustaks kõnealuse piirkonna elujõulisust ning edasist asustatust.

Eestis määratleti ebasoodsad piirkonnad 2004. aastal valdade kaupa. Selle määratluse kohaselt asus 101 valda ebasoodsates piirkondades, mille pindala moodustab u 50% riigi kogu territooriumist. Ebasoodsas piirkonnas ja mitte-ebasoodsas piirkonnas asuvate valdade ühinemise korral laienes/laieneb ebasoodsamate piirkondade toetus ainult endise ebasoodsas piirkonnas asunud valla territooriumile. Ebasoodsates piirkondades asuvate valdade nimekiri on toodud lisas 4.
MAK 2004–2006 raames võetud viieaastased üleminevad kohustused käesoleva meetme osas finantseeritakse MAKi vahenditest.

Õiguslik alus

Nõukogu määrus (EÜ) nr 1698/2005 Maaelu Arengu Euroopa Põllumajandusfondist (EAFRD) antavate maaelu arengu toetuste kohta, artikkel 37 ning nõukogu määruse (EÜ) nr 1257/1999 artiklid 19 ja 20. Nõukogu määruse (EÜ) nr 1257/1999 sätted ebasoodsamate piirkondade toetuse kohta jäävad kehtima kuni uue, nõukogu määruse (EÜ) nr 1698/2005 kohase ebasoodsamate alade toetuse skeemi rakendumiseni.

Eesmärgid

Toetuse eesmärk on säilitada põllumajandusmaa jätkuva kasutuse kaudu paikkonda ning alal hoida ja edendada säästva põllumajandusliku tootmise süsteeme, toetades keskkonna ja paikkonna parandamist läbi maade hooldamise.

Sihtrühm

Toetuse saaja

Toetust võivad taotleda põllumajandustootjad (füüsilised isikud, juriidilised isikud, seltsingud ning muud isikute juriidilise isiku staatuseta ühendused), kes on õigustatud saama sama maa kohta ühtset pindalatoetust ning kes võtavad kohustuse tegeleda põllumajandusega Eesti territooriumil kindlaksmääratud valdades vähemalt viie aasta jooksul pärast esimest väljamakset. Toetusõigusliku ala miinimumsuurus on 1 ha.

Nõuded taotlejale

Ebasoodsamate piirkondade toetuse taotleja peab kogu majandusüksuses järgima üldisi keskkonnanõudeid. Alates 2009. aastast, kui nõukogu määruses (EÜ) nr 1698/2005 ei ole sätestatud teisiti, rakenduvad nõukogu määruse (EÜ) nr 73/2009 artikli 5 ja II lisa kohased kohustuslikud majandamisnõuded, seejuures asenduvad üldised keskkonnanõuded kohustuslike majandamisnõuetega. Lisaks peavad tootjad järgima nõukogu määruse (EÜ) nr 73/2009 artikli 6 ja III lisa kohaseid häid põllumajandus- ja keskkonnatingimusi.
Alates 2009. aastast kuni uue, nõukogu määruse (EÜ) nr 1698/2005 kohase skeemi rakendumiseni võetakse taotlusi vastu 1-aastase toetusena taotlejatelt, kes võtavad kohustuse tegeleda põllumajandusega ebasoodsamas piirkonnas vähemalt viie aasta jooksul pärast esimest toetuse väljamakset.

Kohustuse suurendamine ja vähendamine

Taotleja võib ebasoodsamate piirkondade 5-aastase toetuse puhul kohustusealuse põllumajandusmaa pindala suurendada algse kohustusega võrreldes kuni 30% või 2 hektari võrra. Sel juhul jääb kohustuseperioodi kestus endiseks. Kui kohustusealust põllumajandusmaad suurendatakse üle eelpool sätestatud määra, algab taotlejal uus 5-aastane kohustuseperiood.
Taotleja võib ebasoodsamate piirkondade 5-aastase toetuse puhul kohustusealuse põllumajandusmaa pindala vähendada algse kohustusega võrreldes kuni 30%, ilma et temalt selle maa kohta varem makstud toetus tagasi nõutakse. Kui kohustus väheneb üle eelpool sätestatud määra, nõutakse seda määra ületavas osas toetus põllumajandusmaa kohta tagasi.

Kohustuse asendamine

MAK 2004–2006 raames võetud ebasoodsamate piirkondade toetuse kohustuse võib taotleja asendada MAK 2007–2013 ebasoodsamate piirkondade toetuse kohustusega, ilma et temalt nõuetekohaselt asendatud põllumajandusmaa pindala kohta eelmistel aastatel makstud toetus tagasi nõutaks. Enne 2009. aastat võetud kohustuse võib taotleja asendada 1-aastase toetusega ilma, et seda loetakse kohustuse katkestamiseks.

Toetus

Toetuse määr

Toetuse määr on 25 eurot hektari kohta aastas.

Toetuse sihtala

Toetust makstakse 31. detsembri 2003. a seisuga riigi maakatastri kaardile kantud haldusüksuste piiride järgi määratud valdades. Nõukogu määruse (EÜ) nr 1257/1999 kohast skeemi rakendatakse seniste kriteeriumide alusel kuni uue, nõukogu määruse (EÜ) nr 1698/2005 kohase ebasoodsamate alade toetuse skeemi rakendumiseni.

Kontroll ja sanktsioonid

Toetuse maksmise nõuete rikkumise korral vähendab PRIA toetusi riiklike õigusaktidega ettenähtud korra ja vähendamise määrade kohaselt.

Toetuse tagasinõudmine

Kui pärast toetuse väljamaksmist tehakse kindlaks, et toetus on makstud alusetult, nõuab PRIA toetuse saanud isikult toetuse tagasimaksmist riigieelarve tuludesse.

Kui ebasoodsamate piirkondade toetuse saaja on täitnud võetud kohustustest vähemalt kolme järjestikuse aasta kohustused ja komisjoni määruse (EÜ) nr 1974/2006 artikli 44 kohaselt lõpetab põllumajandusliku tegevuse, ei nõuta eelmistel aastatel makstud toetust tagasi. Eelmistel aastatel makstud toetus nõutakse tagasi selle maa osas, mille osas taotlejal väheneb kohustuseperioodi jooksul kohustus üle 30%, välja arvatud juhul, kui toetuse saaja tõestab, et ta ei saa jätkata võetud kohustuse täitmist vääramatu jõu tõttu.

Indikaatorid ja sihttasemed

Indikaatori tüüp	Indikaator	Eesmärk 2007–2013
Väljundnäitaja	Toetuse saajate arv	9000
	Toetatud põllumajandusmaa pindala ha (jaotus vastavalt kategooriale)	350 000
Tulemusnäitaja	Hästi hooldatud alad, mis aitavad kaasa (ha): - bioloogilise mitmekesisuse paranemisele - vee kvaliteedi paranemisele - kliima muutusele - mulla kvaliteedi paranemisele - marginaliseerumise ja maade kasutamata jätmise vältimisele	350 000
Mõjunäitaja	Bioloogilise mitmekesisuse suurenemine	-bioloogiline mitmekesisus säilib
	Kõrge loodusväärtusega põllumajandus- ja metsamaa hooldamine	-kõrge loodusväärtusega põllumajandusmaa säilib

Taotluste menetlemine

Nõutavad dokumendid

- Taotlus;

- Põllumassiivi kaart;
- Vajadusel muud tõendavad dokumendid.

Makseagentuur
PRIA

Taotluste menetlemise protseduur
Toetuse taotlemine toimub samaaegselt teiste pindalatoetuse taotlemisega. Taotleja esitab PRIAle üldistel alustel ja üldises korras taotluse, näidates ära põllumajandusliku maakasutuse. PRIA vaatab taotluse ja esitatud dokumendid läbi ning teeb otsuse.

MEEDE 2.2 – NATURA 2000 TOETUS PÕLLUMAJANDUSMAALE (213)

Põhjendus
Natura 2000 alal on u 55 000 ha põllumajandusmaad. Bioloogilise ja maastikulise mitmekesisuse säilitamise seisukohast on vaja tagada nimetatud põllumajandusmaadel looduskaitseseadusest tulenevate kitsenduste ning Nõukogu direktiividest 79/409/EMÜ loodusliku linnustiku kaitsest (linnudirektiiv) ja 92/43/EMÜ looduslike elupaikade ning loodusliku loomastiku ja taimestiku kaitsest (elupaikade direktiiv) tulenevate nõuete täitmiseks tehtud kulutuste hüvitamine ja saamatajäänud tulu.
Natura 2000 aladel esinevate linnu- ja elupaikade direktiivi elupaigatüüpide ja liikide soodsa looduskaitselise seisundi tagamiseks on need alad võetud siseriikliku kaitse alla. Natura 2000 alad võivad olla kaitse all vastavalt looduskaitseseadusele kaitsealadena, hoiualadena ja püsielupaikadena. Kaitsealad ja hoiualad võetakse kaitse alla Vabariigi Valitsuse määrusega ja püsielupaigad keskkonnaministri määrusega. Kaitsealadel ja püsielupaikadel kehtivad nõuded on kinnitatud kaitse-eeskirjaga. Igale kaitsealale kehtestatakse eraldi kaitse-eeskiri, kus on välja toodud konkreetselt sellel alal kehtivad piirangud. Püsielupaikade kaitse-eeskirjad kinnitatakse liikide kaupa. Kaitse-eeskiri lähtub looduskaitseseaduses toodud nõuetest. Hoiualadel kehtivad nõuded on toodud looduskaitseseaduses.
Kaitseala, hoiuala, püsielupaika, kaitstavat loodus- või üksikobjekti või I kaitsekategooria liigi isendite kasvukohta või elupaika sisaldava või selle piiresse jääva kinnisasja valdajale väljastatakse kaitstava loodusobjekti valitseja poolt kaitsekohustuse teatis, mis sisaldab ühtlasi sätestatud looduskaitseliste kitsenduste loetelu.
Eestis on Natura 2000 võrgustiku alad kinnitatud Vabariigi Valitsuse korraldusega, mille kohaselt on Eestis 66 linnuala ja 509 loodusala. Põllumajandusmaad on Natura 2000 võrgustiku alal u 55 000 ha. Põllumajandusmaa osaks olevate kaitseala, hoiuala või püsielupaiga poollooduslike koosluste säilimiseks, sh taastamiseks ja hooldamiseks, on Eestis alates 2001. aastast makstud Keskkonnaministeeriumi hallatavat loodushoiutoetust. Alates 2007. aastast makstakse poollooduslike koosluste hooldamise eest toetust MAK 2007–2013 raames, taastamist toetatakse jätkuvalt läbi loodushoiutoetuse.

Õiguslik alus
Nõukogu määrus (EÜ) nr 1698/2005 Maaelu Arengu Euroopa Põllumajandusfondist (EAFRD) antavate maaelu arengu toetuste kohta, artikkel 38.

Eesmärgid

Natura 2000 põllumajandusmaa toetuse üldeesmärk on tagada Natura 2000 võrgustiku aladel looduskaitsenõuete täitmine, säilitada nendes piirkondades põllumajanduslik tegevus ning aidata seal toime tulla ebasoodsate asjaoludega, mis tulenevad nõukogu direktiivi 79/409/EMÜ (loodusliku linnustiku kaitse kohta) ja nõukogu direktiivi 92/43/EMÜ (looduslike elupaikade ning loodusliku loomastiku ja taimestiku kaitse kohta) rakendamisest, et aidata kaasa Natura 2000 alade tõhusale majandamisele.

Sihtrühm

Toetuse saaja

Toetust võivad taotleda põllumajandustootjad (füüsilised isikud, juriidilised isikud, seltsingud ning muud isikute juriidilise isiku staatuseta ühendused), kes on õigustatud saama sama maa kohta ühtset pindalatoetust.

Nõuded taotlejale

Toetuse taotleja peab kogu majandusüksuses järgima üldisi keskkonnanõudeid. Alates 2009. aastast, kui nõukogu määruses (EÜ) nr 1698/2005 ei ole sätestatud teisiti, asenduvad üldised keskkonnanõuded nõukogu määruse (EÜ) nr 73/2009 artikli 5 ja II lisa kohaste kohustuslike majandamisnõuetega. Lisaks peavad taotlejad järgima nõukogu määruse (EÜ) nr 73/2009 artikli 6 ja III lisa kohaseid häid põllumajandus- ja keskkonnatingimusi ning looduskaitseseaduse alusel koostatud kaitse-eeskirjast või hoiuala kaitsekorrast tulenevaid nõudeid (nt. keeld rajada või hooldada maaparandussüsteemi või kasutada biotsiide, taimekaitsevahendeid või väetisi). Miinimumnõuete täpsemad sätted on toodud lisas 3.

Kontroll ja sanktsioonid

Toetuse maksmise nõuete, sh üldiste keskkonnanõuete rikkumise korral vähendab PRIA toetusi riiklike õigusaktidega ettenähtud korra ja vähendamise määrade kohaselt.

Toetus

Toetuse määr ja selle arvutamise alused

Toetuse määr on 32,08 eurot hektari kohta aastas. Toetuse määra arvutamiseks tehtud arvutused võtavad aluseks looduskaitseseaduse §-dest 30, 31 ja 33 tulenevaid kitsendusi põllumajandusmaa sihtotstarbelisele kasutamisele.

Toetuse sihtala

Toetust makstakse Vabariigi Valitsuse korraldusega kinnitatud Natura 2000 alal asuva põllumajandusmaa kohta.

Indikaatorid ja sihttasemed

Indikaatori tüüp	Indikaator	Eesmärk 2007–2013
Väljundnäitaja	Toetuse saajate arv Natura 2000 alal	1500
	Toetatud põllumajandusmaa pindala Natura 2000 alal, ha	38 000

Tulemusnäitaja	Hästi hooldatud alad, ha	38 000
Mõjunäitaja	Bioloogilise mitmekesisuse suurenemine (linnuliikide populatsioon põllumajandusmaal)	bioloogiline mitmekesisus säilib
	Kõrge loodusväärtusega alade muutus	kõrge loodusväärtusega alade pindala säilib või suureneb
	Taimetoitainete tasakaalu muutus	oluliselt ei mõjuta
	Taastuva energia tootmise suurenemine	oluliselt ei mõjuta

Taotluste menetlemine

Nõutavad dokumendid

- Taotlus;
- Põllumassiivi kaart;
- Vajadusel muud tõendavad dokumendid.

Makseagentuur ja rakendavad asutused

PRIA, Keskkonnaamet, Keskkonnainspektsioon
PRIA teeb kontrolli miinimumnõuete ja pindalade üle. Looduskaitseseadusest tulenevate nõuete täitmist kontrollivad Keskkonnaamet ja Keskkonnainspektsioon.

Taotluste menetlemise protseduur

Toetuse taotlemine toimub samaaegselt teiste pindalatoetuse taotlemisega. Taotleja esitab PRIAle üldistel alustel ja üldises korras taotluse, näidates ära põllumajandusliku maakasutuse. PRIA vaatab taotluse ja esitatud dokumendid läbi ning teeb otsuse.

Seosed teiste meetmetega

Maa-alade kattuvuse korral ei saa käesoleva toetuse taotleja samaaegselt samal kinnistul taotleda nõukogu määruse (EÜ) nr 1698/2005 artikli 36 punktis b sätestatud toetusi.

MEEDE 2.3 – PÕLLUMAJANDUSLIK KESKKONNATOETUS (214, 215)

Eesmärgid

Meetme üldeesmärgid on järgmised:

- soodustada keskkonnasõbralike majandamisviiside kasutuselevõttu ja jätkuvat kasutamist põllumajanduses;
- säilitada ja suurendada bioloogilist ja maastikulist mitmekesisust ning parandada loomade heaolu;
- aidata keskkonnale tulutoovalt tegutsevatel põllumajandustootjatel saada kohast tulu;
- suurendada põllumajandustootjate keskkonnateadlikkust.

Õiguslik alus

Nõukogu määrus (EÜ) nr 1698/2005 Maaelu Arengu Euroopa Põllumajandusfondist (EAFRD) antavate maaelu arengu toetuste kohta, artikkel 39, lõiked 1–4 ja artikkel 40.

Meetme ülesehitus

Meede koosneb järgmistest alameetmetest:

- keskkonnasõbraliku majandamise toetus;
- mahepõllumajandusliku tootmise toetus;
- ohustatud tõugu looma pidamise toetus;
- kohalikku sorti taimede kasvatamise toetus;
- poolloodusliku koosluse hooldamise toetus.

Seos teiste meetmete või alameetmetega

Samale maale ei või üheaegselt taotleda sama tegevuse eest MAK 2004–2006 ja MAK 2007–2013 toetust, sh keskkonnasõbraliku tootmise ja keskkonnasõbraliku majandamise toetust. Samuti ei tohi samaaegselt taotleda keskkonnasõbraliku majandamise põhi- ja lisategevuse ning mahepõllumajandusliku tootmise toetust. Poolloodusliku koosluse hooldamise toetust ei või taotleda maa kohta, mille kohta taotletakse ühtset pindalatoetust, täiendavat otsetoetust ja energiakultuuri toetust või ühise põllumajanduspoliitikaga kaasnevat maaelu arengu toetust. Samuti ei või toetust taotleda poolloodusliku koosluse kohta, mille hooldamise kohta taotletakse looduskaitseseaduse §-s 18 sätestatud loodushoiutoetust või muud sarnast toetust.

Eri põllumajandusliku keskkonnatoetuse alameetmete kombineerimisel ei tohi hektari või looma kohta makstavad toetusmäärad ületada nõukogu määruse (EÜ) nr 1698/2005 lisas sätestatud maksimummäärasid. Nimetatud määrade ületamine välistatakse põllumajandusliku keskkonnatoetuse taotluste menetlemisel PRIAs.

Keskkonnatoetuse eesmärkide saavutamisele, sealhulgas kõrge loodusväärtusega alade ning põllumajandusmaal pesitsevate lindude arvukuse ja liigirikkuse säilitamisele aitavad kaasa ka Natura 2000 toetus põllumajandusmaale, loomade heaolu toetus (loomade karjatamise toetus) ning mittetootlike investeeringute toetus (kiviaedade taastamise ning mitmeliigilise põõsasriba rajamise toetus). Lisaks on Eestis poollooduslike koosluste taastamiseks ja hooldamiseks alates 2001. aastast makstud Keskkonnaministeeriumi hallatavat loodushoiutoetust. Alates 2007. aastast makstakse poollooduslike koosluste hooldamise eest toetust MAK 2007–2013 raames, taastamist ja täpselt määratletud juhtudel ka hooldamist toetatakse jätkuvalt läbi loodushoiutoetuse.

Nõuded

Toetuse taotleja peab järgima kogu ettevõttes peatükis 5.2 nimetatud nõuetele vastavuse nõudeid ja peatükis 5.3.2 nimetatud väetiste ja taimekaitsevahendite kasutamise miinimumnõudeid. Põllumajanduslikku keskkonnatoetust makstakse asjakohaste õigusaktidega võrreldes täiendavate nõuete järgimise eest. Põllumajandusliku keskkonnatoetuse puhul võtab taotleja omale kohustuse täita toetuse saamise nõudeid viis aastat. Alameetme 2.3.5 "Poolloodusliku koosluse hooldamise toetus" puhul on 2007. aastal võetud kohustusi võimalik pikendada kahe kohustuseaasta ja 2008. aastal võetud kohustusi ühe kohustuseaasta võrra.

Meetmespetsiifilised nõuded on toodud iga alameetme juures, täpsemad nõuded kehtestatakse põllumajandusministri määrustega.

Mõjud

Toetusega seoses suureneb keskkonnaplaneerimist kasutavate põllumajandusettevõtete arv ja põllumajandustootjate keskkonnateadlikkus. Sellega seoses paraneb ja suureneb bioloogiline ja maastikuline mitmekesisus ning väheneb veereostuse risk.

Peatükis 3.1.3 loetletud probleeme saab lahendada järgmiste tegevuste abil:

- Liblikõieliste ja liblikõieliste-kõrreliste heintaimede kasvatamine (paraneb mullaviljakus, väheneb taimekaitsevahendite ja mineraalväetiste kasutamine ja sellest tulenevalt paraneb ka veekeskkonna seisund);
- Talvine taimkate (väheneb toitainete leostumine mullast, suureneb taliteravilja kasvatamine, põllumajandusmaastiku loomadele ja lindudele luuakse täiendavaid elu- ja toitumispaiku);
- Senisest parem tootmise keskkonnakaitseline planeerimine (väetusplaani koostamisel võetakse arvesse mulla- ja sõnnikuanalüüside tulemusi, mistõttu väheneb oht toota mullavarude arvelt (alaväetamine), samuti väheneb ühekülgse väetamise või üleväetamise oht);
- Sertifitseeritud seemne kasutamise suurendamine (vähenevad umbrohtumus ning taimehaiguste levik, kaudselt aidatakse kaasa uute sortide aretamisele);
- Mitmeaastase taimestikuga ribade jätmine põlluservadesse (suureneb bioloogiline ja maastikuline mitmekesisus). Näiteks pakuvad põldude ümber paiknevad looduslikud alad pesitsus-, varje- ja talvituspaiku parasitoididele, röövtoidulistele putukatele ja ämblikele, kes arvukalt esinedes võivad hävitada olulise osa kahjurputukatest. Samuti on põlluservadel kasvavad õistaimed oluliseks toiduallikaks ka ajal, mil põldudel õitsvaid kultuurtaimi ei leidu;
- Põllumajandustootjate keskkonnateadlikkuse suurendamine (kohustuslik toetuse saamise eeltingimusena nõutud koolitus), näiteks on üks koolituse teema muld ja toitained, mille raames jagatakse informatsiooni mullakaitse, sh orgaanilise aine säilitamise teemadel, ühtlasi käsitletakse ka juhiseid mullaanalüüside tulemuste kasutamiseks ettevõtte tootmistegevuses. Koolitusi on kavas korraldada ka keskkonnasõbraliku taimekaitse ja rohumaade majandamise ning bioloogilise ja maastikulise mitmekesisuse teemal. Kohustuslike koolituste raames suurendatakse taotlejate teadmisi ka üldiste põllumajanduskeskkonnaga seotud aspektide osas, kuna teadlik tootja rakendab lisaks toetuse saamise nõuetele ka muid põllumajanduskeskkonnale kasu toovaid majandamisviise.
- Glüfosaatide ja taimekaitsevahendite kasutamise piiramine (paraneb toiduohutus ja suureneb bioloogiline mitmekesisus);
- Ettevõtte territooriumi kaartide koostamine nitraaditundlikul alal (suureneb põllumajandustootjate teadlikkus oma ettevõtte territooriumil asuvatest veekogudest ja potentsiaalselt ohtlikest punktreostusallikatest);
- Ohustatud tõugu looma pidamise ja kohalikku sorti taimede kasvatamise toetamisega tagatakse nende tõugude ja sortide säilimine. Toetus on oluline ka kultuuripärandi säilimise seisukohast.
- Mahepõllumajandusliku tootmise toetamisega aidatakse kaasa bioloogilise ja maastiku mitmekesisuse suurenemisele ning soodustatakse loomade heaolu, samas on Eesti jaoks eriliselt oluline aidata kaasa mahepõllumajanduslikult märgistatud toodete mahu suurenemisele kaubanduses.
- Poollooduslike koosluste hooldamise toetamisega aidatakse kaasa kõrge loodusväärtusega alade säilimisele, sh bioloogilise ning maastikulise mitmekesisuse säilimisele.

Eestis on keskkonnaalaste riiklike õigusaktidega kehtestatud mitmeid põllumajandustootmist piiravaid nõudeid, mis on teiste Euroopa Liidu riikidega võrreldes rangemad. 2. telje meetmetega on seotud ning aitavad eesmärkide saavutamisele kaasa eelkõige veeseaduses ja looduskaitseseaduses kehtestatud nõuded. Nende nõuete täitmine on kohustuslik ning nende üle teostab järelevalvet Keskkonnainspektsioon. Seetõttu ei ole otstarbekas teatud nõudeid keskkonnaseisundi parandamise eesmärgil veelgi rangemaks muuta ja neid ei saa kasutada toetusskeemides lisanõuetena. Näiteks on veeseisundi kaitseks veeseaduses sätestatud veekaitsevööndid, mis ulatuvad väikesemate maaparandussüsteemide eesvooludel kehtestatud ühest meetrist kuni 20 meetrini Läänemere ja suurte järvede puhul.
Paljude teiste Euroopa riikidega võrreldes on rangem ka veeseaduse nõue, kus kõik Eesti põllumajandustootjad peavad järgima nõukogu direktiivi (EMÜ) nr 91/676 ehk nitraadidirektiivi artikli 4 punktides a ja b sätestatud tundlike alade suhtes kehtestatud tegevusprogrammi nõudeid. Selle tõttu on näiteks Eestis lubatud anda haritava maa ühe hektari kohta keskmisena kuni 170 kg lämmastikku aastas. Looduskaitseseadusega on Natura 2000 aladel asuvatel põllumajandusmaadel keelatud või reguleeritud näiteks väetamine, taimekaitsevahendite kasutamine, maaparandussüsteemi rajamine või hooldamine.

Kontroll ja sanktsioonid

Toetuse maksmise nõuete, sh baasnõuete rikkumise korral vähendab PRIA toetusi riiklike õigusaktidega ettenähtud korra ja vähendamise määrade kohaselt.

Ühiste indikaatorite sihttasemed

Indikaatori tüüp	Indikaator	Eesmärk
Väljundnäitaja	Toetust saavate põllumajandusettevõtete ja muude maahaldajate ettevõtete arv	7500 toetusesaajat
	Põllumajanduslikku keskkonnatoetust saavate alade kogupindala	545 000 ha Sealhulgas: Keskkonnasõbralik majandamine 400 000 ha Mahepõllumajandus 100 000 ha Geneetiliste ressursside säilitamine 10 000 ha Poollooduslike koosluste hooldamine 35 000 ha
	Kõnealuse meetme raames põllumajanduslikku keskkonnatoetust saavate alade füüsiline pindala	545 000 ha
	Lepingute arv kokku	9300 lepingut Sealhulgas: Keskkonnasõbralik majandamine 5000 Mahepõllumajandus 1800 Geneetiliste ressursside säilitamine 1000 Poollooduslike koosluste hooldamine 1500

	Geneetiliste ressurssidega seotud tegevuste arv	2 tegevust, sh 1 taimesordi ja 4 loomatõu säilimise toetamine
Tulemusnäitaja	Edukalt hooldatav ala, mis aitab kaasa: a) bioloogilisele mitmekesisusele ja kõrge loodusväärtusega põllumajandusele ja metsandusele; b) vee kvaliteedile; c) mulla kvaliteedile.	545 000 ha 500 000 ha 500 000 ha
Mõjunäitaja	Bioloogilise mitmekesisuse vähenemise peatamine	Põllulindude liigirikkus ja arvukus on stabiilne või suureneb
		Soontaimede liigirikkus on stabiilne või suureneb
		Selgrootute (kimalased) liigirikkus ja arvukus on stabiilne või suureneb
	Kõrge loodusväärtusega põllumajandus- ja metsamaa hooldamine	Muudatused kõrge loodusväärtusega alades
	Vee kvaliteedi säilitamine ja parandamine	Muutused toiteelementide kogubilansis
	Mulla viljakuse säilitamine ja parandamine	Muutused mulla orgaanilise aine, pH, P ja K sisalduses

Rahaliste vahendite jaotus

Indikatiivne keskkonnasõbraliku majandamise toetuse eelarve on 105,2 miljonit eurot, mahepõllumajandusliku tootmise toetusel 55,8 miljonit eurot, ohustatud tõugu looma pidamise toetusel 3,5 miljonit eurot, kohalikku sorti taimede kasvatamise toetusel 0,9 miljonit eurot ja poolloodusliku koosluse hooldamise toetusel 26,8 miljonit eurot. Põllumajandusliku keskkonnatoetuse indikatiivne kogueelarve aastateks 2007–2013 on 210,8 miljonit eurot, sellest 18,7 miljonit eurot on ette nähtud MAK 2004–2006 raames võetud kohustuste rahastamiseks.

ALAMEEDE 2.3.1 – KESKKONNASÕBRALIK MAJANDAMINE

Põhjendus

Alates 1990. aastate algusest on seoses tootmismahtude kahanemisega põllumajanduse negatiivne mõju keskkonnale (nt veereostus) mõnevõrra vähenenud. Samas on mitmed probleemid säilinud ja tekkinud on uued probleemid, nagu põllumajandusmaade kasutamata jätmine, mille tagajärjel suureneb umbrohtude levik, avatud põllumajandusmaastikud võsastuvad ning väärtuslikud poolloodusliku kooslused on kadumas.

Majandustingimuste paranedes suureneb negatiivne mõju keskkonnale taas. Näiteks on taimekaitsevahendite ja mineraalväetiste kasutamine taas suurenemas, millega võib kaasneda veereostus ja bioloogilise mitmekesisuse vähenemine, kui ei kasutata keskkonnasõbralikke nüüdisaegseid tehnoloogiaid. Suureks probleemiks on ka orgaanilise aine ja toitainetevaru vähenemine mullas, mida põhjustab klassikaliste külvikordade puudumine, toitainete tasakaalu andmete ja väetuskavade puudumine,

monokultuuride kasvatamine ja tahke sõnniku kasutamise vähenemine. Suurt tähelepanu tuleb pöörata muldade orgaanilise aine sisalduse säilitamisele, et vältida mulla väljakurnamist. Alaväetamise ehk n.ö muldade kurnamisega viiakse kultuuride kasvatamisel põllult ära enam orgaanilist ainet kui seda sinna antakse. Selle tõttu väheneb olulisel määral mullaelustik ning selle mitmekesisus, järgnevalt väheneb ka muu bioloogiline mitmekesisus, nt taimeliikide mitmekesisus jne. Eestis ei ole mulla- ja sõnnikuproovide võtmine veel normaalseks (heaks) tavaks saanud. MAKis on kirjas, et kõik tootjad peavad üks kord 5-aastase kohustuseperioodi jooksul võtma mulla- ja sõnnikuproove. Traditsiooniliselt (lähtuvalt agrotehnoloogiast ja Eesti pedoklimaatilistest tingimustest) on Eestis olnud mullaproovide periood 5 aastat (mullaproovide kogumise algperioodil 1950-ndatel ja 1960-ndatel 7 aastat). Selleks et saavutada maksimaalselt kvaliteetne tulemus, peab mullaproovide võtmine olema seotud külvikorra kui tervikliku süsteemiga ka väetamise seisukohalt (mullaproov tuleks võtta sama kultuuri järgi igal perioodil). Hetkel on Eestis enamlevinud külvikord 5-aastane ja seega on põhjendatud ka mullaproovide kogumine 5-aastase perioodiga. Mullaproovide võtmisel kontrollitakse järgmisi aspekte: kas mullaproove on võetud piisaval arvul, kas neid on analüüsitud akrediteeritud laboris ja kas analüüsitulemusi kajastav protokoll on ettevõttes kohapeal olemas. Tootjate teadlikkuse suurendamine ettevõtte majandamises mullaproovide tulemustega arvestamise seisukohast on väga oluline. Analüüside tulemusi teades on võimalik vähendada alaväetamist (muldade kurnamist) ja üleväetamist ning üleväetamisest tulenevat keskkonnareostust (seda kontrollitakse toetuse saamise juures ettevõttes kohapeal). Täpsemalt käsitletakse muldade kaitse temaatikat, sh selgitatakse põhjalikult, mida mullaanalüüside tulemuste põhjal ettevõttes peaks muutma, kohustuslikel keskkonnatoetuse koolitustel. Taotleja peab koostama igal aastal väetusplaani ning analüüside tulemusi võetakse seal arvesse. Veeseaduse kohaselt on lubatud kasutada sõnnikuga 170 kg N haritava maa hektari kohta ja sellist kogust mineraalväetist, mis on vajalik taimede kasvuks (nitraaditundlikul alal on lubatud kasutada orgaanilise ja mineraalväetisena kokku 170 kg N ha kohta). Eurostati andmete kohaselt anti 2008. aastal Eestis põllumaale keskmisena 56,2 kg N/ha (EL keskmine on 105,5 kg/ha). Eeltoodust tulenevalt ei saa praegusest suuremat väetisekasutust taimekasvatuslikust aspektist lähtuvalt lugeda probleemiks.

Kohati on probleemiks ka suured põllumassiivid ja väärtuslike maastikuelementide kadumine, mis avaldab negatiivset mõju nii mullastikule (tuule- ja vee-erosioon) kui bioloogilisele ja maastikulisele mitmekesisusele (elupaikade ja liikide kadumine). Püsitaimestikuga alad tõstavad putukate looduslike vaenlaste ja ka tolmeldajate arvukust ning nende alade vähenedes suurenevad probleemid taimekaitse ning tolmeldamisega.

Viimase 10 aasta jooksul on sertifitseeritud seemne tootmine ja kasutamine kõikide põllukultuuride osas langenud, kõige suurem on langus olnud sertifitseeritud seemnevilja ja seemnekartuli tootmises. Näiteks aastatel 1998–1999 külvati ainult 7% teraviljapinnast sertifitseeritud seemnega. Sertifitseeritud seemne kasutamisega väheneb põldude umbrohtumus ja seeläbi vajadus kasutada herbitsiide. Eriti ohtlikult on viimasel ajal hakanud seeläbi levima just tuulekaer (*Avena fatua*). Ka taimehaiguste levik on kontrollitud seemnel väiksem, mistõttu ei pea nii palju taimekaitsevahendeid kasutama. Sertifitseeritud seeme on kontrollitud nii umbrohtude (teiste taimeliikide seemnete) kui ka taimehaiguste suhtes. Sertifitseeritud seemne vähene kasutamine piirab ka kasutusrendi laekumist taimekasvatajatele ja sordiomanikele, mis omakorda raskendab uute ja parandatud sortide väljaarendamist.

Üks nimetatud probleemide põhjusi on põllumajandustootjate vähene keskkonnateadlikkus ja keskkonnakaitseaspektide vähene arvestamine tootmise planeerimisel.

Nitraaditundlikul alal teeb põllumajandusliku tootmise keeruliseks asjaolu, et seal asuvad Eesti viljakaimad mullad. Seetõttu on seal maakasutus riigi keskmisega võrreldes ligi 50% intensiivsem. Sama võib öelda loomakasvatuse kohta – nitraaditundlikul alal kasvatatakse 35% riigi veistest, 30% sigadest ja 12,5% kodulindudest. Reformide käigus on põllumajanduslik tootmine oluliselt vähenenud ka nitraaditundlikul alal. See on olulisim põhjus, miks põhjavee kvaliteet vahepeal tublisti paranes. Arvestades 2005. a põhjaveeseire tulemusi, kaldub nitraatioonide sisaldus põhjavees taas suurenemisele.

Taimekaitsevahendeid on varasemate aastatega võrreldes hakatud kasutama rohkem (2004–2006 kasutati 55–67% põllumajandusmaal), seejuures kasutasid keskkonnasõbraliku tootmise toetuse taotlejad neid pindalaühiku kohta enam kui ühtse pindalatoetuse taotlejad. Herbitsiidide osas on järsult suurenenud glüfosaatide kasutamise osakaal, need moodustasid 2002–2007 herbitsiididest 37–59% ja trend on selgelt kasvav. Eestisse sissetoodud pestitsiididest moodustavad glüfosaadid samuti väga suure osa – rohkem kui 1/3 ja trend on selgelt kasvav. Seega on taimekaitsevahendite osas eelkõige probleemiks ühe toimeaine (glüfosaat) märkimisväärne kasutamise tõus.

Traditsiooniliselt ei kasutata Eestis liblikõieliste kasvatamisel lämmastikku sisaldavaid väetisi ning pestitsiide, mistõttu väheneb viljavaheldust mitmekesistavate liblikõieliste kasvatamisel ka väetiste ja taimekaitsevahendite kasutus. Tänapäeval kasutatakse Eestis loomasöödana kõrrelisi liblikõielistest oluliselt enam, kuna kõrreliste kasutamine loomasöödaks on liblikõielistest oluliselt odavam. Liblikõielised rikastavad mulda orgaanilise aine ja taimetoitainetega ning parandavad mulla struktuuri. Samuti seovad liblikõielised juurtel olevate mügarbakterite abil õhulämmastikku – sõltuvalt liigist ja saagist kuni mitusada kilogrammi hektari kohta. Seetõttu pannakse vähem ka mineraalväetisi (lämmastikku nt 25% vähem). Liblikõielised on tugeva juurestikuga, seetõttu kobestavad nad hästi mulda. Tänu sügavale tungivale juurestikule omastavad liblikõielised mineraalseid taimetoitelemente ka mulla sügavamatest horisontidest. Liblikõieliste ja liblikõieliste-kõrreliste heintaimede kasvatamine pakub toitumis- ja talvitumispaiku paljudele röövtoidulistele putukatele ja parasitoididele, samuti tolmeldajatele. Seetõttu tuleks liblikõieliste kasvatamise suurenemist toetada.

MAK 2004–2006 põllumajandusliku keskkonnatoetuse (PKT) hindamise tulemusena on selgunud, et tootjate teadlikkus PKT eesmärkidest on suhteliselt madal, mistõttu on vaja kohustuslike koolituste arvu suurendada ja teeemasid lisada (nt bioloogiline mitmekesisus).

Kohustuslikku koolitust kavandatakse toetuse saamise eeltingimusena korraldada 4 teema osas:

- muld ja toitained (muld ja mulla omadused, mullaproovide võtmine ja analüüsitulemuste interpreteerimine, toitainete omastamine, mullakaitse - mullaharimine, toitainete kao vähendamine, sobiva tehnika valik jms; viljavaheldus, külvikord; keskkonnasõbralik väetamine; sõnnikumajandus (kuidas kahandada toitainete kadu);
- keskkonnasõbralik taimekaitse (umbrohud ning nende ennetav ja otsene tõrje; kahjurid ja haigused ning nende ennetav ja otsene tõrje);
- keskkonnasõbralik rohumaade majandamine (rohumaade rajamine ja uuendamine, seemnesegud; väetamine; niitmine; karjatamine);
- bioloogiline ja maastikuline mitmekesisus.

Kohustuslike koolituste raames suurendatakse taotlejate teadmisi ka üldiste põllumajanduskeskkonnaga seotud aspektide osas, kuna teadlik tootja rakendab lisaks toetuse saamise nõuetele ka muid põllumajanduskeskkonnale kasu toovaid

majandamisviise. Seda kinnitab ka seni läbi viidud keskkonnatoetuse hindamine. Lisaks on mitmed nõuded, mille eest võiks keskkonnatoetust maksta, raskesti kontrollitavad, mistõttu neid nõuetena ei kehtestata. Samas on nende nõuete täitmine võimalik tagada läbi tootjate teadlikkuse tõstmise. Senine praktika on näidanud, et varasemaga võrreldes on teadlikud ja koolitustel enam osalenud tootjad koolituse tõttu hakanud palju enam huvi tundma põllumajanduskeskkonna vastu laiemalt, ka bioloogilise mitmekesisuse vastu. Selle läbi on tootjad ka oma viljelusmeetodite valikul hakanud enam elusloodusega arvestama.
Keskkonnasõbralikuks majandamiseks on Eestis makstud riiklikku toetust alates 2001. aastast kahel pilootalal. Alates 2004. aastast on tootjatele MAK 2004–2006 raames makstud toetust keskkonnasõbraliku tootmise eest. Sel perioodil võttis keskkonnasõbraliku tootmise kohustuse u 5500 taotlejat ligi 450 000 hektarile.
2007. aastal võetakse MAK 2004–2006 tingimuste kohaselt ja eelarve raames keskkonnasõbraliku tootmise toetuse taotlusi vastu nitraaditundliku ala tootjatelt, kellel pole kehtivat keskkonnasõbraliku tootmise kohustust. Kui senine keskkonnasõbraliku tootmise toetus asendub MAKi raames täiustatuma keskkonnasõbraliku majandamise toetusega, peavad tootjad, kes 2007. aastal võtsid endale nitraaditundlikul alal keskkonnasõbraliku tootmise toetuse, minema üle keskkonnasõbraliku majandamise toetusele.

Õiguslik alus
Nõukogu määrus (EÜ) nr 1698/2005 Maaelu Arengu Euroopa Põllumajandusfondist (EAFRD) antavate maaelu arengu toetuste kohta, artikkel 39.

Eesmärgid
Keskkonnasõbraliku majandamise toetuse maksmise eesmärgid on järgmised:
- soodustada keskkonnasõbralike majandamisviiside kasutuselevõttu ja jätkuvat kasutamist põllumajanduses, et kaitsta ja suurendada bioloogilist ja maastikulist mitmekesisust ning kaitsta mulla- ja veeseisundit;
- laiendada keskkonnasõbralikku planeerimist põllumajanduses;
- tõsta põllumajandustootjate keskkonnateadlikkust.

Sihtrühm
Toetuse saajad
Toetust võivad taotleda põllumajandustootjad (füüsilisest isikust ettevõtjad ja äriühingud). Kui taotlejal on MAK 2004–2006 raames keskkonnasõbraliku tootmise tegevuse eest põllumajandusliku keskkonnatoetuse kehtiv kohustus, võib keskkonnasõbraliku majandamise toetust taotleda juhul, kui taotleja asendab kehtiva kohustuse keskkonnasõbraliku majandamise kohustusega. Kui taotlejal on MAK 2004–2006 raames mahepõllumajandusliku tootmise tegevuse eest põllumajandusliku keskkonnatoetuse kehtiv kohustus, võib toetust keskkonnasõbraliku majandamise põhitegevuse eest taotleda juhul, kui taotleja asendab kehtiva kohustuse MAKis sätestatud mahepõllumajandusliku tootmise kohustusega. Kui taotlejal on mahepõllumajandusliku tootmise kohustus, võib ta toetust taotleda üksnes põhitegevuse eest.

Toetusõiguslik maa
Toetust makstakse põllumajandustoetuste ja -massiivide registris oleva põllumaa (sh kuni 4-aastase rohumaa) ja põldtunnustatud söödakultuuri seemnepõllu ning rohumaa riba kohta, tingimusel, et kuni 4-aastane rohumaa moodustab kogu põllumajandusmaast kuni 50%.

Kui toetust taotletakse kuni 4-aastase rohumaa kohta, peab taotleja kasvatama sellel maal ühel kohustuseaastal rohumaa asemel muud põllumajanduskultuuri.

Toetatavad tegevused

Toetust võib taotleda toetuse põhitegevuse või toetuse põhi- ja lisategevuse eest. Taotlejal võib samal ajal olla üks toetuse põhitegevuse või toetuse põhi- ja lisategevuse algne kohustus.

Nõuded toetuse saamiseks

Toetuse taotleja peab järgima kogu ettevõttes peatükis 5.2 nimetatud nõuetele vastavuse nõudeid ning peatükis 5.3.2 nimetatud väetiste ja taimekaitsevahendite kasutamise miinimumnõudeid. Enamikku baasnõuetest (millest rangemate nõuete eest makstakse toetust) ja keskkonnasõbraliku majandamise toetuse nõuetest peab taotleja täitma kogu majandusüksuse toetusõiguslikul maal (täpsemalt määratleb selle põllumajandusminister).

Nr	Baasnõue	Nõue põhitegevuse kohta
1	Taotleja koostab või vajadusel uuendab viljavaheldus- või külvikorraplaani.	Samal põllul ei kasvatata teravilja kauem kui kolmel järjestikusel kohustuseaastal ning sama liiki põllu-, rühvel- või köögiviljakultuuri enam kui kahel järjestikusel kohustuseaastal. Rühvel- ja köögiviljakultuuride puhul kohaldatakse nõuet 0,3 hektarist suuremate ühe kultuuri all olevate põldude puhul.
2	Haanja, Otepää, Valgjärve, Vastseliina ja Misso vallas asuvast taotleja valduses olevast põllumajandusmaast peab vähemalt 30% olema talvise taimkatte all. Talviseks taimkatteks loetakse 1. novembrist kuni 31. märtsini põllumajandusmaal olevad põllumajanduskultuurid ja kõrretüü.	Vähemalt 30% toetusõiguslikust maast peab 1. novembrist kuni 31. märtsini olema toitainete leostumise vältimiseks põllumajanduskultuurist koosneva talvise taimkatte all.
3	Põllumajandusmaal peab kasvatama põllumajanduskultuuri, mis on külvatud, maha pandud või istutatud hiljemalt 15. juuniks, kasutades kohalikele normidele vastavaid agrotehnilisi võtteid ja vältides seejuures umbrohu levikut, või peab kasutuses olevat põllumajandusmaad hoidma alates 15. juunist mustkesas.	Vähemalt 15% toetusõigusliku maa külvipinnast peab olema külvatud sertifitseeritud seemnega (samale põllule ei tohi külvata sertifitseeritud ja sertifitseerimata seemet).
4	Taotleja peab pidama põlluraamatut.	Toetuse taotleja koostab iga aasta kohta väetusplaani, mis sisaldab igal kohustuseaastal põldude kaupa infot planeeritava väetamise kohta. Väetamist planeerides peab taotleja arvestama sõnniku- ja mullaproovide tulemustega.
5	Sõnnikuga on lubatud anda haritava maa ühe hektari kohta keskmisena kuni 170	Mullaproovide võtmine – toetuse taotleja peab korraldama üks kord

	kg lämmastikku aastas. Nitraaditundlikul alal on sõnniku- ja mineraalväetistega kokku lubatud anda haritava maa ühe hektari kohta keskmisena kuni 170 kg lämmastikku aastas, sellest mineraalväetistega mitte üle 140 kg aastas. Nitraaditundliku ala kaitsmata põhjaveega aladel ei tohi mineraalväetistega antav lämmastikukogus olla aastas üle 120 kg haritava maa ühe hektari kohta aastas ning taliviljadele ja mitmeniitelistele rohumaadele korraga antav lämmastikukogus olla üle 80 kg haritava maa ühe hektari kohta aastas. Taotleja peab osalema keskkonnasõbraliku majandamise koolitustel.	kohustuseperioodi vältel akrediteeritud laboratooriumile mullaproovide võtmise ja saatmise mulla happesuse, taimede poolt omastatava fosfori- ja kaaliumisisalduse ning orgaanilise süsiniku määramiseks. Akrediteeritud laboratooriumi väljastatud mullaproovide analüüside tulemused (väetussoovitused) peavad olema majandusüksuses kohapeal kontrollimiseks kättesaadavad.
6	Sõnnikuga on lubatud anda haritava maa ühe hektari kohta keskmisena kuni 170 kg lämmastikku aastas. Nitraaditundlikul alal on sõnniku- ja mineraalväetistega kokku lubatud anda haritava maa ühe hektari kohta keskmisena kuni 170 kg lämmastikku aastas, sellest mineraalväetistega mitte üle 140 kg aastas. Nitraaditundliku ala kaitsmata põhjaveega aladel ei tohi mineraalväetistega antav lämmastikukogus olla aastas üle 120 kg haritava maa ühe hektari kohta aastas ning taliviljadele ja mitmeniitelistele rohumaadele korraga antav lämmastikukogus olla üle 80 kg haritava maa ühe hektari kohta aastas. Taotleja peab osalema keskkonnasõbraliku majandamise koolitustel.	Sõnnikuproovide võtmine – kui ettevõttes peetakse üle 10 LÜ loomi, peab toetuse taotleja korraldama üks kord kohustuseperioodi vältel akrediteeritud laboratooriumile sõnnikuproovide võtmise ja saatmise sõnniku kuivaineprotsendi, kogulämmastiku, vees lahustuva lämmastiku, kogukaaliumi ja kogufosfori määramiseks. Sõnnikuproovide analüüsi tulemused peavad olema majandusüksuses kohapeal kontrollimiseks kättesaadavad.
7	Toetuse taotlusel näitab taotleja ära kõik oma nitraaditundlikul alal asuvad põllud.	Kui majandusüksus asub nitraaditundlikul alal, kannab toetuse saaja majandusüksust kajastavale kaardile taotleja valduses oleval majandusüksuse maal asuvad allikad, karstilehtrid, kaitsmata põhjaveega alad ja kaevud ning potentsiaalselt ohtlikud punktreostusallikad.
8	Sõidukite liiklemiseks avalikult kasutatava teega piirneva ettevõtte toetusõigusliku maa ääres, mis on suurem kui 20 hektarit ja kus taotluse esitamise aastal kasvatatakse põllukultuuri või maa ääres, mida hoitakse mustkesas, peab tee ja põllu vahel olema kokku 0,5 meetri	Sõidukite liiklemiseks avalikult kasutatava teega piirneva ettevõtte toetusõigusliku maa ääres, mis on suurem kui 20 hektarit ja kus taotluse esitamise aastal kasvatatakse põllukultuuri või maa ääres, mida hoitakse mustkesas, peab tee ja põllu

	laiune mitmeaastase taimestikuga rohumaa riba või maastiku joonelement, nagu kraav, hekk või kiviaed.	vahel olema kokku 2–5 meetri laiune mitmeaastase taimestikuga rohumaa riba või maastiku joonelement, nagu kraav, hekk või kiviaed.
9	Põllumajandusmaal asuvate kaitstavate looduse üksikobjektide ja kinnismälestiste hävitamine või rikkumine on keelatud.	Taotleja peab kandma põllumassiivi kaardile pärandkultuuriobjektid ja muud väärtuslikud maastikuelemendid. Neid maastikuelemente ei tohi kohustuseperioodi jooksul rikkuda ega eemaldada.

Nr	Baasnõue	Nõue põhi- ja lisategevuse kohta
Põhi- ja lisategevuse eest toetuse taotlemisel täidab taotleja ka põhitegevuse kohta kehtestatud nõudeid.		
10	Kasutuses olev taimekaitseseade peab läbima korralise tehnilise kontrolli iga kolme aasta järel. Taimekaitsevahendi turule lubamise otsuses ettenähtud juhul peab taimekaitsevahendi kasutaja olema läbinud taimekaitsekoolituse ja tal peab olema taimekaitsetunnistus.	Põllukultuuri, rühvelkultuuri ja köögiviljakultuuri kasvatamisel ei ole glüfosaate lubatud kasutada kultuuride tärkamisest kuni saagi koristamiseni. Samuti ei ole glüfosaate lubatud kasutada haljasväetisena sissekünta val rohumaal. Taimekasvuregulaatoreid võib kasutada üksnes taliviljade kasvatamisel. Taotleja ei tohi hoida toetusõiguslikku maad mustkesas.
11	Toetuse taotlusel näitab taotleja ära kõik oma nitraaditundlikul alal asuvad põllud.	Igal aastal peab vähemalt 15%-l toetusõiguslikust maast kasvatama liblikõielisi või liblikõieliste-kõrreliste heintaimede segu.

Toetus

Toetuse määr

Toetuse määr on ühe hektari toetusõigusliku maa kohta põhitegevuse nõuete järgimise eest kuni 35,15 eurot aastas ning põhi- ja lisategevuse nõuete järgimise eest kuni 57,52 eurot aastas.

Nõukogu määruse (EÜ) nr 1698/2005 artikli 39 lõike 4 kolmanda lõigu kohaselt on artikli 36 a alapunktis iv nimetatud põllumajandusliku keskkonnatoetuse maksimaalne suurus ühe hektari põllumajandusmaa kohta sama määruse I lisas sätestatud suurus.

Kui nõuetele vastavate taotluste rahastamise summa ületab kohustuseaastaks määratud toetuse rahastamise eelarve, vähendab PRIA toetuse määra võrdeliselt. Kohustuseperioodi toetussumma arvutatakse esimese kohustuseaasta määra alusel kohustuseperioodi lõpuni.

Ühikumäära arvutamise alused

Põhitegevus: saamatajäänud tulu hüvitatakse 5-aastase kohustuseperioodi jooksul 30% talvise taimkatte nõude puhul igal aastal 7,58 €/ha osas ning 2–5 m ribade tõttu kompenseeritakse tootmispinna vähenemine 3,37 €/ha. Lisakuludest hüvitatakse toetuse abil sertifitseeritud seemne ostmine igal kohustuseaastal 8,94 €/ha, mullaproovid 0,64 €/ha, sõnnikuproovid 0,68 €/ha, täiendav planeerimine 8,07 ning rohumaade uuendamine 6,09 €/ha. Põhitegevuse ümardatud toetuse määr on seega kokku 35,15 eurot aastas.

Põhi- ja lisategevus: saamatajäänud tulu hüvitatakse 5-aastase kohustuseperioodi jooksul 15% liblikõieliste kultuuride kasvatamise nõude puhul igal aastal 2,95 €/ha osas. Lisakuludest hüvitatakse toetuse abil glüfosaatide kasutamise piirang igal kohustuseaastal 10,52 €/ha ja taimekasvuregulaatorite kasutamise piirang 9,35 €/ha. Koos põhitegevuse 35,15-eurose toetuse määraga on põhi- ja lisategevuse ümardatud toetuse määr seega kokku 57,52 eurot aastas.

Toetuse sihtala

Alameedet rakendatakse kogu Eestis.

Indikaatorid ja sihttasemed

Indikaatori tüüp	**Indikaator**	**Eesmärk**
Väljundnäitaja	Toetust saavate põllumajandusettevõtete ja muude maahaldajate arv	5000 taotlejat
	Toetust saavate koolitatud põllumajandusettevõtete ja muude maahaldajate arv	5000 taotlejat
	Toetust saavate alade kogupindala	400 000 ha
Tulemusnäitaja	Edukalt hooldatav ala, mis aitab kaasa: a) bioloogilisele mitmekesisusele ja kõrge loodusväärtusega põllumajandusele ja metsandusele; b) vee kvaliteedile; c) mulla kvaliteedile.	400 000 ha 400 000 ha 400 000 ha
Tulemusnäitaja (lisaindikaator)	Liblikõieliste ja liblikõieliste/kõrreliste segu all olev kogupind toetust saavate alade kogupinnast	60 000 ha
	Talvise taimkatte all olev kogupind toetust saavate alade kogupinnast	120 000 ha
Mõjunäitaja	Bioloogilise mitmekesisuse vähenemise peatamine	Põllulindude liigirikkus ja arvukus on stabiilne või suureneb
		Soontaimede liigirikkus on stabiilne või suureneb
		Selgrootute (kimalased) liigirikkus ja arvukus on stabiilne või suureneb
	Vee kvaliteedi säilitamine ja parandamine	Muutused toiteelementide kogubilansis
		Glüfosaatide sisalduse vähenemine nitraaditundliku ala põhjavees

	Mulla viljakuse säilitamine ja parandamine	Positiivsed muutused mulla orgaanilise aine, pH, P ja K sisalduses
Mõjunäitaja (lisaindikaator)	Muutused põllumajandustootjate keskkonnateadlikkuses	Põllumajandustootjate keskkonnateadlikkus suureneb

Taotluste menetlemine

Nõutavad dokumendid

- Taotlus;
- Põllumassiivi kaart;
- Esimesel kohustuseaastal kinnitus kohustuse võtmise kohta.

Makseagentuur

PRIA

Taotluste menetlemise protseduur

Taotlemine toimub samaaegselt pindalatoetuse taotluste esitamisega. Esimesel taotlemise aastal esitab taotleja PRIAle üldistel alustel ja üldises korras taotluse, kus näitab ära põllumajandusliku maakasutuse, kinnituse viieaastase kohustuse võtmise kohta ning põllumassiivi kaardi. Järgmistel aastatel esitab taotleja vastava aasta taotluse ja põllumassiivi kaardi. Ülejäänud dokumendid peavad taotlejal kohapeal kontrollimiseks kättesaadavad olema.

Kohustuse asendamine

MAK 2004–2006 raames keskkonnasõbraliku tootmise tegevuse eest põllumajandusliku keskkonnatoetuse saaja võib asendada oma kehtiva kohustuse täielikult keskkonnasõbraliku majandamise kohustusega. Asendatud kohustuse asemel algab uus kohustus, mille kestus on viis aastat.

Keskkonnasõbraliku majandamise põhitegevuse eest toetuse saaja võib asendada oma kehtiva kohustuse täielikult keskkonnasõbraliku majandamise põhi- ja lisategevuse kohustusega. Sellisel juhul loetakse kohustuseperioodi kestuseks algse kohustuse kestus.

Kohustuse üleandmine ja ülevõtmine

Kui toetuse saaja annab kogu oma kohustuse või osa sellest üle teisele isikule, kohaldatakse komisjoni määruse (EÜ) nr 1974/2006 artikli 44 lõikes 1 sätestatut. Täpsemalt määratleb selle põllumajandusminister.

Kohustuse suurendamine

Kui toetuse saaja suurendab komisjoni määruse (EÜ) nr 1974/2006 artikli 45 lõigete 1–3 kohaselt algse kohustusealuse maa pindala selle maa arvelt, mille kohta ei ole keskkonnasõbraliku majandamise kohustust võetud, kuni 30% või kuni 2 hektarit, loetakse kohustuse kestuseks algse kohustuse kestus. Kui toetuse saaja suurendab kohustusealuse maa pindala üle selle määra, algab uus kohustus, mille kestus on viis aastat.

Kohustuse üleandmise või kohustuse ülevõtmise korral on kohustuse üleandjal ja ülevõtjal õigus suurendada kohustusealuse maa pindala algse kohustuse arvelt.

Kohustuse suurendamiseks ei loeta kohustuse asendamist keskkonnasõbraliku majandamise tegevusega või keskkonnasõbraliku majandamise kohustuse ülevõtmist.

Kohustuse suurendamise võimaluse üle otsustab põllumajandusminister, lähtudes eelarvevahenditest ja meetme väljundnäitajate eesmärkidest.

Kohustuse vähendamine

Toetuse saaja võib vähendada algse kohustusealuse maa pindala kuni 30%. Alates 2012. aastast võetud kohustuste puhul võib toetuse saaja vähendada algse kohustusealuse maa pindala kuni 10%. Kohustuse üleandmise või kohustuse ülevõtmise korral on kohustuse üleandjal ja ülevõtjal õigus vähendada kohustusealuse maa pindala üksnes algse kohustuse osas. Kohustuse vähendamiseks ei loeta kohustuse asendamist keskkonnasõbraliku majandamise tegevusega või keskkonnasõbraliku majandamise kohustuse üleandmist.

ALAMEEDE 2.3.2 – MAHEPÕLLUMAJANDUSLIKU TOOTMISE TOETUS

Põhjendus

Mahepõllumajandusliku tootmise eest on Eestis üleriigiliselt toetust makstud alates 2000. aastast. Mahepõllumajanduslikus kasutuses oleva maa pindala on sellest ajast alates kiiresti suurenenud. Kui 2002. aastal oli Eestis 583 tunnustatud mahetootjat, kes majandasid 30 550 ha mahepõllumajanduslikku või üleminekuajal olevat maad, siis 2006. aastal oli mahepõllumajanduslikus kasutuses üle 70 000 ha põllumajandusmaad.

MAK 2004–2006 raames makstakse mahepõllumajandusliku tootmise toetust kolme kultuurigrupi kaupa: pikaajalised/looduslikud rohumaad (1156 kr/ha), põllukultuurid (v.a köögiviljad, ravim- ja maitsetaimed – 1516 kr/ha) ja püsikultuurid ning köögiviljad, ravim- ja maitsetaimed (3764 kr/ha). 2005. aastal maksti mahepõllumajandusliku tootmise toetust 897 taotlejale, kes majandasid 48 736 ha maad. Hetkel on üle 80% mahepõllumajanduslikult majandatavast maast rohumaade all.

Samas ei ole mahepõllumajandustoodete osa kaubanduses kasvanud eelkõige mahepõllumajandustooteid töötleva tööstuse ja turuarenduse mahajäämuse tõttu. Lisaks täiendavale investeeringuvajadusele tuleneb siit ka vajadus mahetootmise ja -töötlemise alase nõuande järele. Hetkel müüakse Eestis mahepõllumajanduslikult toodetud nisust ja odrast mahedana alla 15%, mahepõllumajanduslikult toodetud piimast aga kõigest 0,4%. Muude mahepõllumajandussaaduste mahedana müümisel on olukord parem. Seega on aastatel 2007–2013 vaja kaasa aidata mahepõllumajandusliku tootmise ning turustamise paremale integreerimisele. Mahepõllumajanduse edendamine aitab kaasa ka üldise keskkonnaseisundi ja loomade heaolu paranemisele. Eesti mahepõllumajanduse arengukava aastateks 2007–2013 kohaselt on seatud eesmärgiks suurendada 2013. aasta lõpuks mahepõllumajandusliku maa pindala 72 800 hektarilt 120 000 hektarini, mahepõllumajandussaadusi tootvate ettevõtjate arvu 1173lt 2000ni, mahepõllumajandussaaduste töötlemisega tegelevate ettevõtjate arvu 14lt 75ni ja suurendada kodumaiste mahetoodete osa Eesti toiduturul 0,15%lt 3%le.

2007. ja 2008. aastal võetakse MAK 2004–2006 kohaselt ja eelarve raames mahepõllumajandusliku tootmise toetuse taotlusi vastu tootjatelt, kellel pole kehtivat mahepõllumajandusliku tootmise kohustust. Kui MAKi raames asendub senine mahepõllumajandusliku tootmise toetus täiustatuma mahepõllumajandusliku tootmise toetusega, peavad tootjad, kes 2007. või 2008. aastal võtsid mahepõllumajandusliku tootmise kohustuse, üle minema MAKi mahepõllumajandusliku tootmise kohustusele.

Õiguslik alus

Nõukogu määrus (EÜ) nr 1698/2005 Maaelu Arengu Euroopa Põllumajandusfondist (EAFRD) antavate maaelu arengu toetuste kohta, artiklid 39 ja 40.

Eesmärgid

Mahepõllumajandusliku tootmise toetamise eesmärgid on järgmised:

- säilitada ja suurendada bioloogilist ja maastikulist mitmekesisust, säilitada ja parandada mullaviljakust ja veekvaliteeti ning parandada loomade heaolu;
- toetada mahepõllumajanduse arengut ning aidata kaasa mahetoodangu mahu suurenemisele;
- toetada ja suurendada mahepõllumajanduse konkurentsivõimet.

Sihtrühm

Toetuse saajad

Toetust võivad taotleda põllumajandustootjad (füüsilisest isikust ettevõtjad ja äriühingud).

Toetusalune maa

Toetust makstakse põllumajandustoetuste ja -massiivide registris oleva põllumajandusmaa kohta.

Nõuded toetuse saamiseks

1. Toetuse taotleja peab kogu ettevõttes järgima peatükis 5.2 nimetatud nõuetele vastavuse nõudeid ning peatükis 5.3.2 nimetatud väetiste ja taimekaitsevahendite kasutamise miinimumnõudeid.
2. Taotleja peab järgima mahepõllumajanduse seadust (aluseks nõukogu määrus (EÜ) nr 2092/91, alates 2009. aastast nõukogu määrus (EÜ) nr 834/2007) – ettevõte peab olema mahepõllumajanduse seaduse kohaselt tunnustatud ning taotleja peab järgima mahepõllumajandusliku tootmise nõudeid. Kui ettevõttes peetakse mahepõllumajanduse seaduse kohaselt loomi, peab neid taotleja valduses olevaid loomi pidama mahepõllumajandusliku loomakasvatuse nõuete kohaselt kogu ülejäänud kohustuseperioodi vältel. Ka ettevõtte põllumajandusmaal, kus järgitakse mahepõllumajanduse seaduse nõudeid, peab sellel taotleja valduses oleval põllumajandusmaal järgima mahepõllumajandusliku taimekasvatuse nõudeid kogu ülejäänud kohustuseperioodi vältel.

Mahepõllumajanduslikul tootmisel lähtutakse järgmistest põhimõtetest (nõukogu määruse (EÜ) nr 834/2007 kohaselt):

- ökosüsteemidel põhinevate, süsteemisiseseid loodusressursse kasutavate bioloogiliste protsesside kavandamine ja juhtimine meetoditega, mis:
    - kasutavad elusorganisme ja mehaanilisi tootmismeetodeid;
    - tegelevad maaga seotud taime- ja loomakasvatusega või kalavarude säästva kasutamise põhimõtet järgiva vesiviljelusega;
    - ei kasuta GMOsid ega GMOdest valmistatud tooteid, välja arvatud veterinaarravimid;
    - põhinevad riskide hindamisel ning vajaduse korral ettevaatusabinõude ning ennetavate meetmete kasutamisel;
- väliste sisendite kasutamise piiramine. Kui väliste sisendite kasutamine on vajalik, või kui punktis a osutatud asjakohased majandamistavad ja meetodid puuduvad, kasutatakse ainult:
    - mahepõllumajanduslikust tootmisest pärinevaid sisendeid;
    - looduslikke või looduslikul teel saadud aineid;

    - vähese lahustuvusega mineraalväetisi;
- keemiliselt sünteesitud sisendite kasutamise range piiramine; neid tohib kasutada ainult erandjuhtudel:
    - kui asjakohane majandamistava puudub ning
    - kui eelmises punktis osutatud välised sisendid ei ole turul saadaval või
    - kui eelmises punktis osutatud väliste sisendite kasutamine põhjustab lubamatut keskkonnamõju;
- vajadusel mahepõllumajandusliku tootmise eeskirjade kohandamine nõukogu määruse (EÜ) nr 834/2007 raames, et arvestada sanitaarseisundi ja erinevate piirkondlike klimaatiliste tingimustega, ning nimetatud eeskirjade kohandamine kohalike tingimuste, arengutasemete ja eriomaste põllumajandustavadega.
- Mahepõllumajandusliku loomakasvatuse puhul lähtutakse järgmistest põhimõtetest, et tagada loomade heaolu kõrge tase;
    - kasvatustavade, sealhulgas loomkoormuse ja pidamistingimuste puhul on tagatud, et loomade arengulised, füsioloogilised ja etoloogilised vajadused on täidetud;
    - karjale on võimaldatud pidev juurdepääs vabaõhualale, eelistatult rohumaale, kui ilmastiku tingimused ja maapinna seisukord seda lubavad;
    - karja suurust piiratakse eesmärgiga minimeerida karjamaade paljakssöömist, mulla kinnitrampimist, erosiooni või loomade või nende sõnniku põhjustatud reostust.

- Lisaks eelpool loetletud üldpõhimõtetele täidetakse komisjoni määruse (EÜ) 889/2008 nõudeid ja mahepõllumajanduse seaduse ning selle alusel kehtestatud põllumajandusministri määruste nõudeid.

3. Lisaks eelpool loetletud nõuetele peab taotleja täitma järgmisi baasnõudeid:
- taotleja peab pidama põlluraamatut;
- põllumajanduslikus kasutuses oleval põllumajandusmaal peab kasvatama põllumajanduskultuuri, mis on külvatud, maha pandud või istutatud hiljemalt 15. juuniks, kasutades kohalikele normidele vastavaid agrotehnilisi võtteid ja vältides seejuures umbrohu levikut, või peab kasutuses olevat põllumajandusmaad hoidma mustkesas;
- enne taotluse esitamise aastat rajatud rohumaa peab vähemalt üks kord enne põllumajandusministri määratud tähtaega olema niidetud või peab seal olema loomi karjatatud. Samaks tähtajaks peab niide olema koristatud või hekseldatud. Karjamaana kasutataval rohumaal peab olema karjatatud loomi loomkoormusega, mis tagab niitmisega sarnase tulemuse, ning ebapiisava tulemuse korral tuleb rohumaa üle niita. Piisavaks loomkoormuseks tuleks arvestada orienteeruvalt 0,5 LÜ hektari kohta. Nõutud tegevusi peab tegema viisil, mis võimaldab neid kogu taotlusel märgitud maa-alal visuaalselt tuvastada;
- looduskaitseseaduse § 4 lõikes 1 nimetatud kaitstavate looduse üksikobjektide hävitamine või rikkumine on keelatud;
- looduslikku rohumaad ei tohi üles harida ega väetada;
- puuvilja- ja marjaaia võraalused ja reavahed tuleb vähemalt üks kord aastas 31. juuliks niita või karjatada, puude võrad ja põõsad peavad olema hooldatud;

- toetuse taotleja peab toetuse saamiseks osalema mahepõllumajandusliku tootmise koolitusel. Koolitusvaldkonnad ja koolituste arv sätestatakse põllumajandusministri määruses.

MAK 2004–2006 mahepõllumajandusliku tootmise kohustuse võib taotleja asendada MAK 2007–2013 mahepõllumajandusliku tootmise kohustusega, ilma et temalt nõuetekohaselt asendatud põllumajandusmaa pindala kohta eelmistel aastatel makstud toetus tagasi nõutaks.

Toetus

Toetuse määr

Mahepõllumajandusliku tootmise eest makstakse toetust järgmiselt:

- rohumaade puhul (v.a kuni 2-aastane külvikorras olev rohumaa), mille kohta peetakse ettevõttes aastaringselt hektari kohta vähemalt 0,2 ühikule vastaval hulgal mahepõllumajanduslikult peetavaid karjatatavaid loomi, on toetus 76,69 eurot hektari kohta aastas.
- täiendavalt makstakse toetust 31,96 eurot mahepõllumajanduslikult peetava karjatatava looma ühe ühiku kohta. Põllumajandusminister võib vajadusel lüpsilehmade osas määra suurendada kuni 20%, arvestades täiendavaid kulusid, mis tulenevad nõukogu määruse (EÜ) nr 834/2007 mahepõllumajandusliku tootmise ning mahepõllumajanduslike toodete märgistamise kohta artikli 14 lõike 1 punkti b alapunkti ii) ja punkti d alapunkti ii) nõuetest.

Mahepõllumajanduslikult peetavate karjatatavate loomade ja sigade ühikud arvutatakse järgmiste koefitsientide alusel:

Üle 24 kuu vanune veis, ammlehm	1
6–24 kuu vanune veis	0,6
Kuni 6 kuu vanune veis	0,2
Vähemalt 6 kuu vanune väikemäletseja (kits, lammas, jäär, oinas, kits või utt talledega)	0,15
Hobune	0,2
Emis (sh põrsastega) või kult	0,33
Vähemalt 2 kuu vanune nuum- või noorsiga	0,2

- teiste mahepõllumajanduslikult peetavate loomade, kellele vastavalt nõukogu määruse (EÜ) nr 834/2007 artikli 14 lõike 1 punkti b alapunktile iii on võimaldatud pidev juurdepääs vabaõhualale, eelistatult rohumaale, kui ilmastikutingimused ning maapinna seisukord seda lubavad, kohta makstakse toetust aastakeskmise looma kohta alljärgnevalt:

Loomarühm	**Mahepõllumajanduslike loomade arv taotlemisele eelneva aasta keskmisena, alates millest toetust makstakse**	**Toetus ühe aastakeskmise ühiku kohta (eurot)**
Kalkun, hani (eraldi gruppides)	50 lindu	6,39 eurot lind
Broiler, part (eraldi gruppides)	50 lindu	6,39 eurot lind
Munakanad (vähemalt 6	50 lindu	6,39 eurot lind

kuu vanused)		
Siga: emis põrsastega või ilma, kult Vähemalt 2 kuu vanune nuum- või noorsiga	2,0 ühikut kokku	210,91 eurot siga 127,82 eurot nuum- või noorsiga
Üle 4 kuu vanune küülik	50 küülikut	6,39 eurot küülik
Mesilased	5 mesilasperet	31,96 eurot pere

Põllumaa kohta makstakse toetust kahes grupis vastavalt kasvatatavale kultuurile järgmiselt:

- teravilja, kaunvilja, tehniliste kultuuride, kartuli ja söödajuurviljade kasvatamise ning kuni 2-aastase külvikorras oleva rohumaa eest makstav toetus on 119,2 eurot hektari kohta aastas;
- avamaa köögivilja, ravim- ja maitsetaimede ning puuvilja- ja marjakultuuride kasvatamise eest makstav toetus on 349,60 eurot hektari kohta aastas.

Nõukogu määruse (EÜ) nr 1698/2005 artikli 39 lõike 4 kolmanda lõigu kohaselt on artikli 36 a alapunktis iv nimetatud põllumajandusliku keskkonnatoetuse maksimaalne suurus ühe hektari põllumajandusmaa kohta sama määruse I lisas sätestatud suurus.
Nõukogu määruse (EÜ) nr 1698/2005 artikli 40 lõike 3 teise lõigu kohaselt on artikli 36 punkti a alapunktis v nimetatud loomade heaolu toetuse maksimaalne suurus loomühiku kohta sama määruse I lisas sätestatud suurus.

Ühikumäära arvutamise alused

Rohumaade (v.a 2-aastane külvikorras olev rohumaa) puhul on 30% väiksemast saagist (sisaldab ka sisendite vähendatud maksumust) tingitud saamatajäänud tulu 38,81 eurot hektari kohta aastas. Lisakulutused seoses täiendava planeerimisega, tootmise kontrolli, sõnnikulaotamise, loomade karjatamise ning loomakasvatushoonete rekonstrueerimisega on 50,11 eurot hektari kohta aastas. Mahepõllumajanduslike püsirohumaade, mille hektari kohta peetakse ettevõttes vähemalt 0,2 lü karjatatavaid loomi, majandamise toetussumma on seega 76,70 eurot hektari kohta aastas. Lisaks makstakse toetust 31,96 eurot karjatatava looma ühiku kohta aastas või teistele loomadele eelneval aastal karjas olnud aastakeskmise looma kohta vastavalt loomaliigile. Loomadele makstava toetuse summa tuleneb lisakulutustest seoses mahepõllumajanduslikult peetavate loomade ja kodulindude pidamiseks sätestatud rangemate nõuetega võrreldes tavatootmisega ning mahesööda kõrgema hinnaga.
Arvestuslik toetussumma teravilja, kaunvilja, tehniliste kultuuride, kartuli ja söödajuurviljade kasvatamise ning kuni 2-aastase külvikorras oleva rohumaa eest on 119,32 eurot hektari kohta aastas. Sellest summast moodustab 63,42 eurot saamatajäänud tulu (saagikuse vähenemine 30%, tulu vähenemine seoses külvikorra rakendamisega). Lisakulutused tootmise kontrollile, täiendavale planeerimisele, sõnnikulaotamisele ning täiendavale masinatööle on kokku 55,90 eurot hektari kohta aastas. Ümardatud toetuse määr on 119,2 eurot hektari kohta aastas.
Arvestuslik toetussumma avamaa köögivilja, ravim- ja maitsetaimede ning puuvilja- ja marjakultuuride kasvatamise eest on 349,66 eurot hektari kohta aastas. Sellest summast moodustab saagikuse vähenemine 329,76 eurot. Lisakulutused täiendavale planeerimisele, tootmise kontrollile ja sõnnikukäitlemisele on 19,89 eurot hektari kohta aastas. Ümardatud toetuse määr on 349,60 eurot hektari kohta aastas.

Toetuse sihtala

Alameedet rakendatakse kogu Eestis.

Indikaatorid ja sihttasemed

Indikaatori tüüp	Indikaator	Eesmärk
Väljundnäitaja	Toetust saavate põllumajandusettevõtete ja muude maahaldajate arv	1800 taotlejat
	Toetust saavate koolitatud põllumajandusettevõtete ja muude maahaldajate arv	1800 taotlejat
	Toetust saavate alade kogupindala	100 000 ha
Tulemusnäitaja	Edukalt hooldatav ala, mis aitab kaasa: a) bioloogilisele mitmekesisusele ja kõrge loodusväärtusega põllumajandusele ja metsandusele; b) vee kvaliteedile; c) mulla kvaliteedile.	100 000 ha 100 000 ha 100 000 ha
Tulemusnäitaja (lisaindikaator)	Liblikõieliste ja liblikõieliste/kõrreliste segu all olev kogupind toetust saavate alade kogupinnast	15 000 ha
	Talvise taimkatte all olev kogupind toetust saavate alade kogupinnast	30 000 ha
Mõjunäitaja	Bioloogilise mitmekesisuse vähenemise peatamine	Põllulindude liigirikkus ja arvukus on stabiilne või suureneb
		Soontaimede liigirikkus on stabiilne või suureneb
		Selgrootute (kimalased) liigirikkus ja arvukus on stabiilne või suureneb
	Vee kvaliteedi säilitamine ja parandamine	Muutused toiteelementide kogubilansis
	Mulla viljakuse säilitamine ja parandamine	Positiivsed muutused mulla orgaanilise aine, pH, P ja K sisalduses
Mõjunäitaja (lisaindikaator)	Muutused põllumajandustootjate keskkonnateadlikkuses	Põllumajandustootjate keskkonnateadlikkus suureneb

Taotluste menetlemine

Nõutavad dokumendid

- Taotlus;
- Esimesel kohustuseaastal kinnitus kohustuse võtmise kohta;
- Mahepõllumajanduse seaduses sätestatud dokumendid.

Makseagentuur ja rakendavad asutused

PRIA, Põllumajandusamet.

Taotluste menetlemise protseduur

Taotlus toetuse saamiseks esitatakse PRIAle. Põllumajandusametile esitatakse mahepõllumajanduse seaduses sätestatud dokumendid (taotlus ettevõtte tunnustamiseks või teave ettevõttes tehtavate muudatuste kohta). Põllumajandusamet kannab andmed tunnustatud ettevõtete kohta mahepõllumajanduse registrisse. PRIA kontrollib mahepõllumajandusliku tootmise toetuse taotlejate nimekirja ja andmeid mahepõllumajanduslikus kasutuses oleva maa ja loomade kohta mahepõllumajanduse registrist. Kahtluse korral esitab Põllumajandusamet PRIAle andmed põldude suuruse kontrollimiseks.

Kohustuse asendamine

MAK 2004–2006 raames keskkonnasõbraliku tootmise tegevuse eest põllumajandusliku keskkonnatoetuse ja mahepõllumajandusliku tootmise tegevuse eest põllumajandusliku keskkonnatoetuse saaja võib asendada oma kehtiva kohustuse täielikult mahepõllumajandusliku tootmise toetuse kohustusega. Asendatud kohustuse asemel algab uus kohustus, mille kestus on viis aastat.

Keskkonnasõbraliku majandamise põhi- ja lisategevuse eest põllumajandusliku keskkonnatoetuse saaja või loomade karjatamise toetuse saaja võib asendada oma kehtiva kohustuse osaliselt või täielikult mahepõllumajandusliku tootmise toetuse kohustusega. Keskkonnasõbraliku majandamise toetuse põhi- ja lisategevuse kohustuse ülevõtmise korral asendab kohustuse ülevõtja selle mahepõllumajandusliku tootmise toetuse kohustusega.

Mahepõllumajandusliku tootmise toetuse saaja võib asendada oma kehtiva kohustuse osaliselt või täielikult poollooduslikku koosluse hooldamise või põllumajandusmaale kaitsemetsa rajamise toetuse kohustusega.

Kui kohustus asendatakse kohustusega maa kohta, mille pindala on algse kohustusealuse maa pindalaga võrreldes kuni 30%, loetakse kohustuseperioodi kestuseks varem võetud kohustuse kestus. Kui asendatud maa kohta ei ole varem võetud mahepõllumajandusliku tootmise kohustust või kui varasem kohustus asendatakse kohustusega maa kohta, mille pindala on olemasoleva algse kohustusealuse maa pindalaga võrreldes üle 30%, algab kogu maa kohta uus kohustus, mille kestus on viis aastat.

Kohustuse üleandmine ja ülevõtmine

Kui toetuse saaja annab kogu oma kohustuse või selle osa üle teisele isikule, kohaldatakse komisjoni määruse (EÜ) nr 1974/2006 artikli 44 lõiget 1. Taotleja ei või võetud kohustust üle anda ega üle võtta kohustuse võtmise aastal, välja arvatud Euroopa Liidu ühise põllumajanduspoliitika rakendamise seaduse § 66 lõikes 3 nimetatud vääramatu jõu puhul. Kohustuse ülevõtmise korral loetakse ülevõetud kohustus ja algne kohustus üheks kohustuseks, mille kestus arvestatakse lühemat aega kestnud kohustuse järgi. Kui kohustuse võtab üle isik, kellel varem ei olnud kohustust, loetakse kohustuseperioodi kestuseks ülevõetud kohustuse kestus. Kohustuse ülevõtja, kes ei ole kohustuse ülevõtmise aastale eelnenud kolme aasta jooksul osalenud mahepõllumajandusliku tootmise koolitusel, peab kohustuse ülevõtmise aastale järgneva aasta 20. maiks olema osalenud mahepõllumajandusliku tootmise algkoolitusel.

Kohustuse suurendamine

Kui toetuse saaja suurendab komisjoni määruse (EÜ) nr 1974/2006 artikli 45 lõigete 1–3 alusel algse kohustusealuse maa pindala kuni 30% või kuni 2 hektarit selle maa arvelt, mille kohta ei ole mahepõllumajandusliku tootmise toetuse kohustust võetud, loetakse kohustuseperioodi kestuseks algse kohustuse kestus. Kui toetuse saaja suurendab kohustusealuse maa pindala üle nimetatud määra, algab kogu maa kohta uus kohustus, mille kestus on viis aastat. Kohustuse üleandmise ja ülevõtmise korral on kohustuse üleandjal ja ülevõtjal õigus suurendada kohustusealuse maa pindala üksnes algse kohustuse arvelt. Kohustuse suurendamiseks ei loeta kohustuse asendamist või kohustuse ülevõtmist.

Kohustuse vähendamine

Toetuse saaja võib vähendada algse kohustusealuse maa pindala kuni 30%. Alates 2012. aastast võetud kohustuste puhul võib toetuse saaja vähendada algse kohustusealuse maa pindala kuni 10%. Kohustuse üleandmise või kohustuse ülevõtmise korral on kohustuse üleandjal ja ülevõtjal õigus vähendada kohustusealuse maa pindala üksnes algse kohustuse osas. Kohustuse vähendamiseks ei loeta kohustuse asendamist või kohustuse üleandmist.

ALAMEEDE 2.3.3 – OHUSTATUD TÕUGU LOOMA PIDAMISE TOETUS

Põhjendus

Eesti ohustatud tõugude nimekirja kuuluvad eesti hobune, eesti raskeveohobune, eesti maatõugu veis, eesti vutt ja tori hobune, mille puhul loetakse ohustatuks üksnes universaalsuuna hobuste populatsioon.

FAO klassifikatsiooni põhjal kuuluvad eesti maatõugu veis, eesti hobune ja tori hobune ohustatud ja säilitatavate tõugude kategooriasse ning eesti raskeveohobune kriitilises seisukorras olevate tõugude kategooriasse (*World Watch List for Domestic Animal Diversity, 3rd edition*. – 2000./Ed. *by* Beate D. Scherf. FAO, Rome). Veterinaar- ja Toiduameti andmetel oli Eestis aastal 2006 ligi 760 eesti tõugu, 490 tori tõugu ja 105 eesti raskeveohobuse tõugu mära ning ligi 500 eesti maatõugu lehma.

Eesti hobuse pidamiseks hakati üleriigilist loomapõhist toetust maksma põllumajandusliku keskkonnatoetuse raames aastal 2002, kui toetati 559 eesti hobuse kasvatamist. Aastal 2005 rakendus toetus MAK 2004–2006 raames. Toetust anti 939 eesti hobuse pidamiseks ja toetuse määr oli 2550 krooni (163 eurot) hobuse kohta. Eesti maatõugu veise, tori hobuse ja eesti raskeveohobuse pidamiseks hakati üleriigilist toetust MAK 2004–2006 raames maksma 2005. aastal, mil anti toetust 595 eesti maatõugu veise, 388 tori hobuse ja 96 eesti raskeveohobuse pidamiseks. Vutikasvatust on Eestis toetatud ja kavatsetakse ka uuel perioodil 2007–2013 toetada läbi riikliku aretustoetuse.

Veterinaar- ja Toiduamet on tunnustatud ohustatud tõugude säilitajateks määranud järgmised aretusühingud:

- Eesti Maakarja Kasvatajate Selts – eesti maatõugu veise säilitaja, sh tõuraamatu pidamine ja põlvnemistunnistuste väljaandmine;
- Eesti Hobusekasvatajate Selts – eesti, tori ja eesti raskeveohobuse säilitaja (sh hobuste tõuraamatu pidamine ja põlvnemistunnistuste väljaandmine, jõudluskontrolli teostamine, hindamine ja aretuseks tunnustamine);
- Eesti Hobuse Kaitse Ühing – eesti hobuse säilitaja, (v.a jõudluskontrolli teostamine ja tõuraamatu pidamine);
- Eesti Linnukasvatajate Selts – eesti vuti säilitaja ja jõudluskontrolli teostaja.

Õiguslik alus

Nõukogu määrus (EÜ) nr 1698/2005 Maaelu Arengu Euroopa Põllumajandusfondist (EAFRD) antavate maaelu arengu toetuste kohta, artikkel 39.

Eesmärgid

Toetuse eesmärk on tagada kultuuripärandi ja geneetilise mitmekesisuse seisukohast oluliste kohalike ohustatud tõugude säilimine.

Sihtrühm

Toetuse saajad

Toetust võivad taotleda põllumajandustootjad (füüsilised isikud, juriidilised isikud, seltsingud ning muud isikute juriidilise isiku staatuseta ühendused füüsilised isikud).

Nõuded toetuse saamiseks

Toetuse taotleja peab järgima kogu ettevõttes peatükis 5.2 nimetatud nõuetele vastavuse nõudeid ja peatükis 5.3.2 nimetatud väetiste ja taimekaitsevahendite kasutamise miinimumnõudeid.

Toetust makstakse:

- eesti maatõugu veise pidamise eest, kui toetuse taotleja peab tõuraamatu põhiossa kantud või sinna kandmiseks sobilikku ja põllumajandusloomade registrisse kantud vähemalt kuue kuu vanust puhtatõulist eesti maatõugu veist, kelle mõlemad vanemad ja vanavanemad on kantud eesti maatõugu veiste tõuraamatu põhiossa, ning hoiab teda majandusüksuses kogu viieaastase kohustuseperioodi jooksul. Kohustuseperioodi jooksul võib taotleja asendada looma teise toetuse saamiseks esitatud nõuete kohase sama tõugu loomaga, kaotamata õigust saada toetust taotletud mahus;
- eesti tõugu, eesti raskeveo tõugu ja tori tõu universaalsuuna hobuse kasvatamise eest, kui toetuse taotleja kasvatab taotlemise ajal vähemalt kuue kuu vanust puhtatõulist tõuraamatu põhiossa kantud või sinna kandmiseks sobilikku ja nõuetekohaselt identifitseeritud eesti või eesti raskeveo tõugu hobust või tori tõu universaalsuuna hobust, kes on kantud tori tõu tõuraamatu TA ossa ning hoiab teda majandusüksuses kogu viieaastase kohustuseperioodi jooksul.

Kohustuse suurendamine ja vähendamine

Taotleja võib suurendada ohustatud tõugu loomade puhul loomade arvu algse kohustusega võrreldes kuni 30% või 2 looma võrra. Sel juhul jääb kohustuseperioodi kestus endiseks. Kui loomade arvu suurendatakse üle eelpool sätestatud määra, algab taotlejal uus 5-aastane kohustuseperiood.

Taotleja võib ohustatud tõugu loomade puhul vähendada loomade arvu algse kohustusega võrreldes kuni 30%, ilma et temalt loomade kohta varem makstud toetus tagasi nõutakse. Kui kohustus väheneb üle eelpool sätestatud määra, nõutakse seda määra ületavas osas toetus loomade kohta tagasi.

Kohustuse asendamine

MAK 2004–2006 raames võetud ohustatud tõugu loomade kohta võetud kohustuse võib taotleja asendada MAK 2007–2013 kohustusega.

Toetus

Toetuse määr

Toetuse määr eesti hobuse ja tori hobuse pidamise kohta on 186,62 eurot ja eesti raskeveohobusel 199,08 eurot hobuse kohta aastas.

Eesti maatõugu veise pidamise toetus veise kohta aastas on 196,21 eurot.

Ühikumäära arvutamise alused

Eesti hobuse, tori hobuse ja eesti raskeveohobuse pidamise toetusega hüvitatakse osaliselt loomade aastane ülalpidamiskulu, sest nende hobusetõugude pidamine pole erinevalt teistest hobusetõugudest majanduslikult kasulik. Eesti maatõugu veise pidamise toetusega hüvitatakse osaliselt eesti maatõugu veise väiksem produktiivsus võrreldes teiste veisetõugudega.

Toetuse sihtala

Alameedet rakendatakse kogu Eestis.

Indikaatorid ja sihttasemed

Toetuse rakendumisel toetatakse kõigi nõuetekohaselt peetavate eesti hobuste, tori hobuste, eesti raskeveohobuste ning eesti maatõugu veiste pidamist.
Toetuse rakendumisel suureneb kõikide kohalikku ohustatud tõugu loomade arv ja tõugude väljasuremise oht väheneb. Toetuse rakendamisega aidatakse kaasa geneetilise mitmekesisuse säilitamisele.

Taotluste menetlemine

Nõutavad dokumendid

- Taotlus koos taotleja ettevõttes peetavata ohustatud tõugu loomade loeteluga;
- Esimesel kohustuseaastal kinnitus kohustuse võtmise kohta.

Makseagentuur ja rakendavad asutused

PRIA, Veterinaar- ja Toiduamet.

Taotluste menetlemise protseduur

Taotlus koos taotleja ettevõttes peetavate ohustatud tõugu loomade loetelu esitatakse PRIAle. PRIA esitab toetuse taotlejate nimekirja koos ohustatud tõugu looma pidamise kohta esitatud andmetega kontrollimiseks Veterinaar- ja Toiduametile. Veterinaar- ja Toiduamet kontrollib neid ja esitab PRIAle andmed ohustatud tõugu looma pidamise toetuse saamiseks kehtestatud nõuetele vastavuse kohta.
Toetusaluse looma võib taotleja asendada teise toetuse saamiseks esitatud nõuetele vastava loomaga, teavitades sellest Veterinaar- ja Toiduametit. Asendamiseks kasutatavad loomad peavad vastama määruses toodud nõuetele nii vanuse, põlvnemise kui ka identifitseerimise ja registreerimise osas.

ALAMEEDE 2.3.4 – KOHALIKKU SORTI TAIMEDE KASVATAMISE TOETUS

Põhjendus

Kohalike sortide geneetiliste ressursside säilitamise vajadust on tunnustatud ülemaailmselt. Põllukultuuride seemnekasvatus põhineb sageli imporditud sortidel, mis kohalike kasvutingimustega on vähem kohanenud. Kohalikud sordid, mis siinsete oludega paremini sobivad, jäetakse kõrvale nende madalama saagikuse tõttu. Rahvusvaheliste lepete alusel peab iga riik säilitama kultuurtaimede aretamiseks oma sordiaretuse algmaterjali. Põllumajanduskultuuride geneetilise ressursi säilitamine toimus aastatel 2002–2006 riikliku programmi “Põllumajanduskultuuride geneetilise ressursi kogumine ja säilitamine aastateks 2002–2006” raames. Sellele on koostamisel jätkuprogramm.

Uute sortide aretuse ja juba aretatud, kasutusel olevate sortide parendamise aluseks on terve algmaterjal, mis kannab endas väärtuslikku, haiguskindlat ja kõrge saagipotentsiaaliga geneetilist informatsiooni. Üks vanemaid teraviljasorte on rukis "Sangaste", mille aretas 1880. aastatel Sangaste mõisnik krahv Friedrich G.M. von Berg (1845–1938) ja mis on olnud suure tähtsusega uute rukkisortide aretamisel. "Sangaste" on teadaolevalt vanim praegu kasvatuses olev teraviljasort Euroopas. Võrreldes tänapäevaste rukkisortidega, on "Sangaste" pikema kõrrega, mis suurendab kõrgemal agrofoonil kasvatades lamandumisohtu ja raskendab koristust. Samuti jääb "Sangaste" saak tänapäevaste sortidega võrreldes ligi 15% madalamaks. Nimetatud põhjustel on viimasel kümnel aastal "Sangaste" iga-aastane külvipind olnud vaid u 100 ha.

Õiguslik alus

Nõukogu määrus (EÜ) nr 1698/2005 Maaelu Arengu Euroopa Põllumajandusfondist (EAFRD) antavate maaelu arengu toetuste kohta, artikkel 39.

Eesmärgid

Toetuse eesmärk on tagada kultuuripärandi ja geneetilise mitmekesisuse seisukohast olulise kohaliku taimesordi, rukkisordi "Sangaste" säilimine.

Sihtrühm

Toetuse saajad

Toetust võivad taotleda põllumajandustootjad (füüsilisest isikust ettevõtjad ja äriühingud), kellel on kehtiv keskkonnasõbraliku majandamise või mahepõllumajandusliku tootmise kohustus.

Toetusalune maa

Toetusega hõlmatud maa peab asuma põllumajandustoetuste ja -massiivide registris.

Nõuded toetuse saamiseks

Toetuse taotleja peab järgima kogu ettevõttes peatükis 5.2 nimetatud nõuetele vastavuse nõudeid ja peatükis 5.3.2 nimetatud väetiste ja taimekaitsevahendite kasutamise miinimumnõudeid.
Hektaritoetust makstakse tootjatele, kes kasvatavad talirukkisorti "Sangaste". Taotleja peab 5-aastase kohustusperioodi jooksul kasvatama talirukkisorti "Sangaste" igal aastal vähemalt 5 hektaril. Taotleja peab kasutama külvamisel üksnes talirukkisordi "Sangaste" sertifitseeritud seemet. Põllumajandusministril on õigus kehtestada talirukkisordi "Sangaste" kasvatamiseks minimaalne külvinorm.

Toetus

Toetuse määr

Kohalikku sorti taimede kasvatamise eest makstava toetuse määr on talirukkisordi "Sangaste" puhul 32,28 eurot hektari kohta aastas.

Ühikumäära arvutamise alused

"Sangaste" rukki puhul kompenseeritakse sordi kasvatamisega tekkivad lisakulutused (25% võrra suuremad koristuskulud, võrreldes teiste rukkisortidega) 32,28 eurot hektari kohta aastas.

Toetuse sihtala

Alameedet rakendatakse kogu Eestis.

Indikaatorid ja sihttasemed

Indikaatori tüüp	Indikaator	Eesmärk
Väljundnäitaja	Toetust saavate alade kogupindala	10 000 ha

Toetuse rakendumisel hoitakse ära rukkisordi "Sangaste" väljasuremine, tagatakse väärtusliku geneetilise materjali säilimine ja kohalike sortide kasvatamiseks vajaliku seemnematerjaliga varustamine. Meetme rakendamisega aidatakse kaasa geneetilise mitmekesisuse ning kultuuripärandi säilimisele ja keskkonnasõbralike viljelusmeetodite järgimisele.

Taotluste menetlemine

Makseagentuur

PRIA

ALAMEEDE 2.3.5 – POOLLOODUSLIKU KOOSLUSE HOOLDAMISE TOETUS

Põhjendus

Poollooduslike koosluste e pärandkoosluste (puisniidud, puiskarjamaad, rannaniidud, lamminiidud, soostunud ja sooniidud, loopealsed, kadastikud, nõmmed ja aruniidud) all mõeldakse inimese poolt ümberkujundatud looduslikke kooslusi, mis sellisena püsivad mõõduka inimmõju, eeskätt niitmise ja karjatamise abil. Inimmõju lõppemisel muutuvad pärandkooslused loodusliku pikaajalise muutumise käigus tagasi looduslikeks.

Kuni 20. sajandi keskpaigani saadi põhiline rohusööt poollooduslikelt rohumaadelt. 1939. a põllumajandusloenduse andmetel moodustasid kultuurrohumaad vaid 3,4% kogu rohumaa pinnast. Lisaks kõrgele esteetilisele väärtusele on Eesti poollooduslike koosluste taimestiku ja loomastiku mitmekesisus võrreldes teiste 57. paralleelist põhja poole jäävate aladega üks maailma suuremaid.

Suurtootmisele üleminek, traditsiooniliste majandamistavade kõrvaleheitmine ja madalama tootlikkusega rohumaade kasutamata jätmine on viimase poole sajandi jooksul poollooduslike koosluste pindala oluliselt kahandanud. Rannikualade kinnikasvamine tekitab kahju põllumeestele, sest kui hanedel ja lagledel ei ole nende tavalistes toitumiskohtades enam toitu, lähevad nad seda hankima põldudele.

Puisniitude pindala on viimase 70 aasta jooksul vähenenud ligi sada korda, praegu on Eestis niidetavaid puisniite 1500 ha. Suhteliselt heas seisukorras on Eestis kuni 9000 ha loopealseid. Hooldatavaid luhtasid on Eestis umbes 15 000 ha, puiskarjamaid 3000 ha. Puisniitude keerukast olemusest (paljude erinevate liikide esinemine, linnupesade esinemine jms.) tulenevalt on käsitsi tehtav töö nende niitmisel ja hooldamisel olulise tähtsusega, et tagada nende soodne seisund.

Poollooduslike koosluste kaitset reguleerivad mitmed konventsioonid – Eesti on ühinenud bioloogilise mitmekesisuse, Berni ja Ramsari konventsiooniga ja on peagi ühinemas Bonni konventsiooni ning sellega seotud Aafrika ja Euraasia rändveelindude kaitse kokkuleppega (AEWA). Natura alad (loodusalad ja linnualad) on üle-Euroopalise (Euroopa Liidu) tähtsusega Natura 2000 kaitsealad. Seetõttu on MAKis ette nähtud Natura 2000 poollooduslike koosluste hooldamise toetus vajalik otseselt Ühenduse seadusandluse, eelkõige Loodusdirektiivi artikli 6 täitmiseks, mis kohustab liikmesriike tagama Natura 2000 aladel asuvate elupaikade soodne seisund. Natura-aladest väljapoole jäävaid kõrge loodusväärtusega poollooduslikke kooslusi toetatakse käesoleval programmiperioodil pärast seda, kui nad on täpselt määratletud või arvatud Natura 2000 alade hulka.

2005. aastal hooldati Eesti riigieelarvest makstud loodushoiutoetuse raames 17 500 ha ja taastati 1900 ha poollooduslikke kooslusi ning ehitati 165 000 m tarasid. Loodushoiutoetuse taotlejaid oli 1600, neist eraisikuid 600. Keskmine hooldamise toetussumma oli 1300 krooni ja taastamise toetussumma 4000 krooni ha koha. 2006. aastal tõusid toetussummad keskmiselt 30%.

Õiguslik alus

Nõukogu määrus (EÜ) nr 1698/2005 Maaelu Arengu Euroopa Põllumajandusfondist (EAFRD) antavate maaelu arengu toetuste kohta, artikkel 39.

Eesmärgid

Poollooduslike koosluste hooldamise toetuse eesmärk on tagada Natura 2000 aladel asuvate poollooduslike koosluste soodne seisund.

Sihtrühm

Toetuse saajad

Toetust võivad taotleda põllumajandustootjad (füüsilised isikud, juriidilised isikud, seltsingud ning muud isikute juriidilise isiku staatuseta ühendused füüsilised isikud) ja teised maakasutajad. Poollooduslike koosluste ehk pärandkoosluste sajanditepikkuse majandamise tulemusena on kujunenud ajalooline pärand, mis moodustab väärtusliku osa nii Eesti kui ka maailma loodus- ja kultuuripärandist (vaimne kultuuripärand, nt rahvalaulud, muistendid, töövõtted jmt ning materiaalne kultuuripärand, nt maa-arhitektuur, tööriistad jmt). Lisaks pärandkoosluste liigilisele ja maastikulisele mitmekesisusele on nende hooldamine olnud sajandeid üks osa külakultuurist. Eelnevat arvesse võttes on toetuse taotlejate ring toodud MAKis laia isikutehulgana.

Nõuded toetuse saamiseks

Toetuse taotleja peab järgima kogu ettevõttes peatükis 5.2 nimetatud nõuetele vastavuse nõudeid, peatükis 5.3.2 nimetatud väetiste ja taimekaitsevahendite kasutamise miinimumnõudeid ning järgmisi poollooduslikku koosluse hooldamise nõudeid:

Nr	Baasnõue (millest rangemate nõuete eest makstakse toetust)	Poollooduslikku koosluse hooldamise toetuse täiendav nõue
1	Rohumaa peab vähemalt üks kord enne 31. juulit olema niidetud või peab seal olema loomi karjatatud. Hiljemalt 31. juuliks peab niide olema koristatud või hekseldatud. Karjamaana kasutataval rohumaal peab olema karjatatud loomi loomkoormusega, mis tagab niitmisega sarnase tulemuse, ning ebapiisava tulemuse korral tuleb rohumaa üle niita. Piisavaks loomkoormuseks tuleks arvestada orienteeruvalt 0,5 loomühikut hektari kohta. Nõutud tegevusi peab tegema viisil, mis võimaldab neid kogu taotlusel märgitud maa-alal visuaalselt tuvastada. Looduskaitseseaduse alusel kaitse alla võetud pindalalistel loodusobjektidel ja looduslikul rohumaal	1) poollooduslik kooslus peab vähemalt üks kord enne 1. oktoobrit olema niidetud keskelt-lahku või servast-serva meetodil või peab seal olema loomi karjatatud. Niitmine on lubatud alates 10. juulist, kui kaitse-eeskirjas, kaitsekorralduskavas, liigi tegevuskavas või määruses ei ole sätestatud teisiti. Kui karjatamise alguskuupäev on kaitse-eeskirjas, kaitsekorralduskavas või liigi tegevuskavas sätestatud, võib loomi karjatada kaitse-eeskirjas või kavas sätestatud ajast alates. Puisniidul võib loomi karjatada vaid juhul, kui seda on eelnevalt niidetud ja kui niide on ära koristatud. Hiljemalt 1.

	peavad need nõuded olema täidetud hiljemalt 20. augustiks. Poollooduslikku koosluse kahjustamine on keelatud (näiteks on keelatud taimkatte (rohukamara) hävitamine, väetamine, taimekaitsevahendite kasutamine, mullaharimine, metsa istutamine, maavara kaevandamine, loata (kooskõlastamata) ehitiste püstitamine või laiendamine, sh tiigi jm veekogu ning maaparandussüsteemi rajamine)	oktoobriks või kaitse-eeskirjas, kaitsekorralduskavas või liigi tegevuskavas sätestatud kuupäevaks peab niide olema koristatud ja taotlemisele järgneva aasta 1. maiks ära veetud. 2) poollooduslikul kooslusel on taimiku hekseldamine on lubatud üksnes vastava ametkonna nõusolekul.
2	Loomapidaja peab oma majandusüksuses peetavatele põllumajandusloomadele tagama sööda ja joogivee kättesaadavuse.	3) poollooduslikul kooslusel on loomade lisasöötmine keelatud.
3	Looduskaitseseaduse § 4 lõikes 1 nimetatud kaitstavate looduse üksikobjektide hävitamine või rikkumine on keelatud.	4) taotleja peab kandma põllumassiivi kaardile lisaks õigusaktidega kehtestatud väärtuslikud maastikuelemendid. Neid maastikuelemente ei tohi kohustuseperioodi jooksul rikkuda ega eemaldada.

Toetuse taotleja peab toetuse saamiseks osalema poollooduslikku koosluse hooldamise koolitusel.
Keskkonnaamet väljastab taotlejale üksikasjalikud juhtnöörid poollooduslikku koosluse hooldamise kohta, kus lisaks seadusandlusest tulenevatele nõuetele on sätestatud individuaalsed soovitused konkreetse ala hooldamiseks (nt. loomade arv konkreetse maa-ala hektari kohta, niitmise kuupäevad jne.)

Kohustuse suurendamine ja vähendamine

Toetuse saaja võib suurendada kohustusealuse maa pindala selle maa arvelt, mille kohta ei ole kohustust võetud, kuni 30% või kuni 2 hektarit. Sellisel juhul arvestatakse kohustuse kestus olemasoleva kohustuse kestuse järgi. Kui toetuse saaja suurendab kohustusealuse maa pindala üle selle määra, algab kogu maa pindala osas uus kohustus, mille kestus on viis aastat. Kohustuse üleandmise või ülevõtmise korral on kohustuse üleandjal ja ülevõtjal õigus kohustust suurendada algse kohustuse arvelt.
Toetuse saaja võib vähendada kohustusealuse maa pindala algse kohustusealuse poollooduslikku koosluse pindalaga võrreldes kuni 30%. Alates 2012. aastast võetud kohustuste puhul võib toetuse saaja vähendada kohustusealuse maa pindala algse kohustusealuse pindalaga võrreldes kuni 10%. Kohustuse üleandmise või ülevõtmise korral on kohustuse üleandjal ja ülevõtjal õigus kohustust vähendada algse kohustuse arvelt.

Kohustuse asendamine

Taotleja võib asendada MAK 2004–2006 raames võetud ebasoodsamate piirkondade toetuse, keskkonnasõbraliku tootmise toetuse või mahepõllumajandusliku tootmise toetuse ja MAK 2007–2013 keskkonnasõbraliku majandamise ja mahepõllumajandusliku tootmise kohustuse MAK 2007–2013 poollooduslikku koosluse hooldamise toetusega. Kui kohustus asendatakse algse poollooduslikku koosluse hooldamise kohustuse aluse maa pindalaga võrreldes kuni 30%, on

kohustuseperioodi kestuseks varem võetud poolloodusliku koosluse hooldamise kohustuse kestus. Kui asendatud maa kohta ei ole varem võetud poolloodusliku koosluse hooldamise kohustust või kui kohustus asendatakse poolloodusliku koosluse kohustuse aluse pindalaga võrreldes üle 30%, algab asendatud maa kohta uus kohustus, mille kestus on viis aastat.

Kohustuse üleandmine ja ülevõtmine

Kui toetuse saaja annab võetud kohustuse kehtivuse ajavahemikul kogu oma majandusüksuse või osa sellest üle teisele isikule, kohaldatakse komisjoni määruse (EÜ) nr 1974/2006 artikli 44 lõikes 1 sätestatut.

Kui kohustuse võtab üle isik, kellel oli enne kohustuse ülevõtmist varem võetud poollooduslikku koosluse hooldamise kohustus ja kui kohustus võetakse üle algse kohustusega võrreldes kuni 30% ulatuses, on kohustuseperioodi kestuseks varem võetud poollooduslikku koosluse hooldamise kohustus. Kui kohustuse võtab üle isik, kellel varem ei olnud poollooduslikku koosluse hooldamise kohustust, loetakse kohustuse kestuseks ülevõetud kohustuse kestus. Kui kohustuse võtab üle isik, kellel oli enne kohustuse ülevõtmist varem võetud poollooduslikku koosluse hooldamise kohustus ja kui kohustus võetakse üle algse kohustusega võrreldes enam kui 30% ulatuses, algab kogu maa kohta uus kohustus, mille kestus on viis aastat.

Toetus

Toetuse määr

Toetuse määr puisniidu hooldamise eest on 238,07 eurot hektari kohta aastas, toetuse määr kõigi ülejäänud koosluste hooldamise eest on 185,98 eurot hektari kohta aastas.

Ühikumäära arvutamise alused

Puisniidul on hilisema niitmisperioodiga seotud saamatajäänud tulu (lehmade vähenenud piimatoodang) 108,28 eurot hektari kohta aastas. Täiendavast käsitsitööst (puistu ja põõsastiku hõrendamine ja lehtede riisumine), niite, lehtede ja okste äravedamisest ja ebaefektiivsemate töövõtete (servast-serva või keskelt-lahku niitmine) kasutamisest tingitud lisakulutused on 129,88 eurot hektari kohta aastas.

Kõigi ülejäänud koosluste puhul on hilisema niitmisperioodi ning loomade lisasöötmise keeluga seotud saamatajäänud tulu (lehmade vähenenud piimatoodang) 135,35 eurot hektari kohta aastas. Täiendavast käsitsitööst (puistu ja põõsastiku hõrendamine ja lehtede riisumine), niite, lehtede ja okste äravedamisest ja ebaefektiivsemate töövõtete (servast-serva või keskelt-lahku niitmine) kasutamisest tingitud lisakulutused on 50,80 eurot hektari kohta aastas.

Ümardatud toetuse määr puisniidu hooldamise eest on 238,07 eurot hektari kohta aastas, toetuse määr kõigi ülejäänud koosluste hooldamise eest on 185,98 eurot hektari kohta aastas.

Toetuse sihtala

Toetust võib taotleda keskkonnaregistrisse kantud poollooduslikku koosluse kohta. Esialgu on toetust võimalik taotleda sellise poollooduslikku koosluse kohta, mis asub Vabariigi Valitsuse korraldusega kinnitatud Natura 2000 alal. Natura-aladest väljapoole jäävaid kõrge loodusväärtusega poollooduslikke kooslusi toetatakse käesoleval programmiperioodil pärast seda, kui nad on täpselt määratletud või arvatud Natura 2000 alade hulka. Toetusõiguslikuks maatükiks loetakse ka puude ja põõsastega osaliselt kaetud alad või alad, kus asuvad traditsioonilised maastikuelemendid nagu kiviaiad, ajutiselt üleujutatud alad, traditsioonilised heinaküünid ja loomade varjualused, kui puude ja põõsaste või maastikuelementide olemasolu on seotud traditsioonilise põllumajandustegevusega või keskkonnaalaste

eesmärkide saavutamisega. Toetust ei või taotleda maa kohta, mille kohta taotletakse teisi pindalapõhiseid toetusi. Alade täpsema määratluse kehtestab põllumajandus-minister.

Indikaatorid ja sihttasemed

Indikaatori tüüp	Indikaator	Eesmärk
Väljundnäitaja	Taotlejate arv Natura 2000 alal	1 500
	Toetatav poollooduslike koosluste pind (ha) Natura 2000 alal	35 000
	Toetatav poollooduslike koosluste pind (ha) Natura 2000 alal tüüpide kaupa	Puisniidud – 3 000 Muud kooslused – 32 000
Tulemusnäitaja	Edukalt hooldatav ala, mis aitab kaasa bioloogilisele mitmekesisusele ja kõrge loodusväärtusega põllumajandusele ja metsandusele	35 000
Mõjunäitaja	Bioloogilise mitmekesisuse vähenemise peatamine	Lindude liigirikkus ja arvukus on stabiilne või suureneb, soontaimede liigirikkus on stabiilne või suureneb
	Kõrge loodusväärtusega alade hooldamine	Muudatused kõrge loodusväärtusega alades

Taotluste menetlemine

Nõutavad dokumendid

- Keskkonnaameti poolt kinnitatud taotlus;
- Esimesel kohustuseaastal kinnitus kohustuse võtmise kohta;
- Poollooduslikku koosluse asukohakaart;
- Muud seonduvad põllumajandusministri määruses sätestatud dokumendid.

Makseagentuur ja rakendavad asutused

PRIA, Keskkonnaamet. PRIA teeb kontrolli miinimumnõuete üle. Keskkonnaamet teeb pindalade kontrolli ja kontrollib teisi toetuse saamise nõuete täitmist.

Taotluste menetlemise protseduur

Taotlemine toimub samaaegselt pindalatoetuse taotluste esitamisega. PRIA esitab pärast taotlemise lõppu toetuse taotlejate nimekirja koos vajalike andmetega Keskkonnaametile, kes teeb kohapealset kontrolli pindalade ja toetuse saamise nõuete täitmise üle. Keskkonnaamet esitab PRIAle ülevaate kontrolli tulemustest. Kohapealset kontrolli baasnõuete üle teeb PRIA. PRIA vaatab kontrolli tulemused läbi ja teeb otsuse. Toetuse maksmise nõuete rikkumise korral vähendab PRIA toetusi komisjoni määruse (EL) nr 65/2011 ja riiklike õigusaktidega ettenähtud korra ja vähendamise määrade kohaselt. Puisniitude ja puiskarjamaade pindala mõõtmisel kasutatakse samasugust kahekordset mõõtmishälvet, nagu on sätestatud komisjoni määruse (EL) nr 65/2011 artikli 15 lõike 5 teises lõigus.

Seosed teiste meetmetega

Poollooduslike koosluste hooldamise toetust ei või taotleda maa kohta, mille kohta taotletakse ühtset pindalatoetust, täiendavaid otsetoetusi, teisi ühise põllumajanduspoliitikaga kaasnevaid maaelu arengu toetusi või riigieelarvest rahastatavat loodushoiutoetust.

MEEDE 2.4 – LOOMADE HEAOLU: LOOMADE KARJATAMISE TOETUS (215)

Põhjendus

Loomade karjatamine on traditsiooniline põllumajandustegevus, mis viimasel ajal on hakanud vähenema. Vähenemise põhjusteks on eelkõige loomade arvukuse üldine langus ja tehnoloogilistest uuendustest tingitud loomakasvatuspraktikate muutumine. Kuna tendents karjatamise vähenemisele jätkub, oleks vajalik karjatamist toetada ja propageerida, et farmides, kus on võimalik vähemalt osasid loomi karjatada, seda ka tehtaks.

Eesti Maaülikooli poolt 2007. aastal läbiviidud uuringus küsitleti piimatootmisettevõtteid. Uuringust selgus, et lehmi ei karjatatud 14%-s valimis olnud piimatootmisettevõtetest. 400 ja enama lehmaga karjadest ei karjatatud lehmi 44%-s valimis olnud piimatootmisettevõtetest. Sagedamini ei karjatata loomi, keda peetakse suurte karjadena vabapidamislautades. Uuringu andmetest ilmnes, et valimis olnud karjades on lehmade karjatamine ja keskmine piimatoodang nõrgalt negatiivses korrelatsioonis. Samas aga ollakse sageli valmis sellistest lautadest karjatama noorloomi ja kinnislehmi.

Karjatamise loobumise põhjustena on tootjad välja toonud, et karjatamine on tehniliselt keerukas ja majanduslikult kulukas, aga ka seda, et karjatamine on takistatud rohumaadel, mida kõrge saagikuse tagamise eesmärgil sagedasti väetatakse. Ökonoomsema tootmise nimel ehitatakse uusi suure karja pidamiseks mõeldud vabapidamisega lautu, kvalifitseeritud tööjõu probleemidest ülesaamiseks võetakse kasutusele üha rohkem lüpsiroboteid. Kuna uutes lautades on palju veiseid, pole võimalik enam kõiki loomi laudalähedastel karjamaadel karjatada - tekiks väga suur ülekarjatamise risk. Kuigi Eestis ei ole põllumaa vähesus ka loomakasvatusettevõtetes probleemiks, määrab karjatamise võimalused siiski rohumaade olemasolu ja kaugus laudast. Kaugematel karjamaadel käimine vaevaks aga suure piimatoodanguga loomi. Moderniseerunud tootjad on valiku ees, kas loobuda täielikult loomade karjatamisest või karjatada mingit osa oma loomadest. Meetme eesmärgiks on stimuleerida moderniseerunud tootjaid siiski karjatamisega jätkama valides karjatamiseks sobiva loomagrupi (näiteks noorloomad, kinnislehmad) ja karjatamiskoormuse. Kuna moderniseerumine jätkub, on oluline, et karjatamise kultuur integreeruks uutesse loomapidamispraktikatesse ja oleks seega pikemas perspektiivis jätkusuutlik.

Lihaveiseid, lambaid, kitsi ja hobuseid küll reeglina karjatatakse, kuid täiendav toetus aitaks kaasa nende loomade arvukuse suurenemisele. Võrreldes piimaveistega, keda karjatatakse enamasti farmi ümbritsevatel lühiajalistel rohumaadel, saab teisi karjatatavaid loomi karjatada ka farmist kaugematel madala saagikusega püsirohumaadel sh bioloogiliselt väärtuslikel looduslikel rohumaadel. 1990-ndatest on Eestis põllumajandustootmine vähenenud ja langenud on ka põllumajandusloomade arv. Paljud poollooduslikud rohumaad on võsastunud või roostikku kasvanud. Randade kinnikasvamine on viinud omakorda lindude arvukuse tuntava kahanemiseni, eriti tugevalt on ohustatud kurvitsalised, kes on viimasel ajal kadunud pikkadelt rannalõikudelt. Bioloogilise mitmekesisuse hoidmiseks vajaks toetamist

ekstensiivne põllumajandus sh ekstensiivne karjatamine. Rannaniitudel, loopealsetel ja puiskarjamaadel on ekstensiivne karjatamine sobivaim viis maahoolduseks. Kuna Eestis on probleemiks pigem ala- kui ülekarjatamine, oleks vaja loomade karjatamist soodustada. Erinevalt liikmesriikidest, kes tegelevad nüüd intensiivse põllumajandustootmise keskkonnasõbralikuks pööramisega ning elupaikade taastamisega, peab Eesti oluliseks säilitada olemasolevaid elupaiku ja traditsioone kohe.

Eesti toetas loomade karjatamist läbi MAK 2004–2006 keskkonnasõbraliku tootmise meetme, kus see oli üheks paljudest nõuetest. MAKi raames otseselt loomade karjatamist läbi põllumajandusliku keskkonnatoetuse enam ei toetata. Karjatamine on üheks maa hooldamise võtteks Natura 2000 võrgustikku jäävate poollooduslike koosluste toetuse puhul. Karjatamise toetamine soodustaks kaudselt ka karjatamist väärtuslikel rohumaadel, mis jäävad väljapoole Natura 2000 võrgustiku piire ja oleks ühtlasi täiendav karjatamist soodustav tegur niitmise asemel Natura 2000 aladel, kus karjatamine võib olla sobivaim hooldusviis.

Loomade heaoluga ja keskkonnahoiuga arvestav loomakasvatus vastab paremini avalikkuse ootustele ning aitab tõsta põllumajanduse mainet. 2005. aastal läbiviidud Euroopa Komisjoni uurimuses ilmnes, et üle 95% küsitlusele vastanud Eesti elanikest peab loomade sisetingimustest väljasaamist õuealale ja loomuliku valguse kätte oluliseks või väga oluliseks.

Karjatamisel on soodne mõju loomade heaolule ja keskkonnahoiule. Väljas karjatamine suurendab põllumajandusloomade heaolu, kuna võimaldab rohusööjatele loomadele loomuomast käitumist ja elukeskkonda. Karjamaarohi on bioloogiliselt täisväärtuslik energia- ja proteiinirikas mineraalaineterohke sööt ning hea A- ja E-vitamiini allikas. Loomade päikese käes viibimine aitab rahuldada nende D-vitamiini vajadust. Rohumaal saab loom vabalt liikuda, pikali heita, lamada, toituda, ennast puhastada, uudistada, väheneb sisetingimustes ruumikitsikusest tingitud stress ja loomadevaheline agressiivsus. Liikumine, värske õhk ja loomulik keskkond soodustab tugevate ja elujõuliste järglaste saamist, arendab noorloomade luustikku ja lihaseid, soodustab ainevahetust, normaalse seedeelundkonna ja eksterjööri väljakujunemist ning üldist arenemist, tugevdab immuunsüsteemi ja pikendab looma eluiga.

Mõõdukal karjatamisel tiheneb rohukamar ja suureneb püsirohumaade taimkatte liigirikkus, kuna kõrgekasvulised taimeliigid süüakse ära. Selle tulemusena paranevad madalakasvuliste taimede valgustingimused. Paljakssöödud laigud taimkattes ja loomade trampimine aitab kaasa seemnete mulda sattumisele ning idanemisele. Rannaniitude puhul hoiavad loomad rannajoone pilliroo kasvu takistades avatuna, samuti säilivad karjatamise tulemusena rannaniidule omased madalaveelised mitmetele kaitsealustele liikidele olulised lombid.

Ekstensiivselt karjatatavad alad on heaks elukeskkonnaks lindudele ja karjatamisega kaasnev putukate, putukavastsete ja usside hulk suurendab neist toituvate lindude toidubaasi. Silo või haljassööda varumise eesmärgil varasuvest alates sama vegetatsiooniperioodi jooksul korduvalt niidetavad rohumaad meelitavad linde pesitsema, kuid enamik pesakondi hukkub enne lennuvõimeliseks saamist. Võrreldes sellega on linnupoegade suremus loomade trampimise tõttu kordades väiksem.

Hästi hooldatud karjamaad ja parima praktika kohaselt karjatatud põllumajandusloomade nägemine omab ka hariduslikku väärtust. Karjamaaloomad rikastavad maastikku ning lähendavad maapiirkonnast läbisõitvaid linnainimesi põllumajandusega.

Toetust makstakse vaid nende hobuste, veiste, kitsede ja lammaste kohta, keda karjatamisperioodil rohumaal karjatatakse ning tootja peab järgima seejuures mitmeid lisanõudeid. Lisanõuded lähtuvad sellest, et karjatatavate loomade heaolu karjamaal oleks tagatud ning keskkonnahoiu põhimõtetega oleks arvestatud. Meetme eesmärgiks

ei ole üksnes loomade karjatamise soodustamine vaid ka eeskujuliku karjatamiskultuuri propageerimine.
Toetusskeemi soovitakse kaasa haarata võimalikult palju põllumajandusloomi. Just ekstensiivne võimalikult laialdane karjatamine aitab saavutada karjatamisega kaasnevat bioloogilise mitmekesisuse tõusu tingimustes, kus loomade arv niigi väheneb, toetus aitab mitmekesistada maastikku ja säilitada karjatamise kultuuri võimalikult laial alal.
Kuna erinevate rohumaade karjatamiskoormuse taluvus on erinev, siis on loomade karjatamise toetuse nõudena sätestatud ülekarjatamise keeld. Alakarjatamise välistab headest põllumajandus- ja keskkonnatingimustest tulenev nõue tagada minimaalne hooldustööde tase põllumajandusmaal. Heade põllumajandus- ja keskkonnatingimuste kohaselt tagatakse karjamaana kasutatava rohumaa hooldamine asjakohase loomkoormusega karjatades, kuid ebapiisava tulemuse korral niidetakse rohumaa üle.
Taotleja ei pea karjatama kõiki oma loomi või taotlema loomade karjatamise toetust kõigile oma karjatatavatele loomadele. Taotleja võib otsustada, millisele arvule karjatatavatele loomadele ta toetust taotleb lähtuvalt karjatamiseks sobivate rohumaade olemasolust, sobivast karjatamiskoormusest, tootmistehnoloogiast ja võimalusest hoida stabiilsena karjatatavate loomade arvu karjatamisperioodil. Sel juhul tuleb aga taotletud arvul loomi kogu kolmekuulise karjatamisperioodi vältel (1. juunist kuni 31. augustini) iga päev karjatada ning vähemalt neljakuulise pidamisperioodi jooksul karjas hoida.

Õiguslik alus
Nõukogu määrus (EÜ) nr 1698/2005 Maaelu Arengu Euroopa Põllumajandusfondist (EAFRD) antavate maaelu arengu toetuste kohta, artikkel 40.

Eesmärk
Toetuse maksmise eesmärgiks on parandada loomade heaolu, säilitada ja suurendada bioloogilist ning maastikulist mitmekesisust ja toetada loomade heaoluga ning keskkonnahoiuga arvestavat loomakasvatust.

Sihtrühm
Toetuse saajad
Toetust võivad taotleda põllumajandustootjad (füüsilised isikud, juriidilised isikud, seltsingud ning muud isikute juriidilise isiku staatuseta ühendused).
Toetust makstakse veiste, lammaste, kitsede ja hobuste kohta, keda karjatamisperioodil rohumaadel karjatatakse. Toetust ei maksta mahepõllumajanduse registris registreeritud mahepõllumajanduslikult peetavate loomade kohta, sh loomade kohta, kelle kohta taotletakse mahepõllumajandusliku tootmise toetust.

Nõuded toetuse saamiseks
Toetuse taotleja peab järgima nõukogu määruse (EÜ) nr 73/2009 artikli 6 ning III lisa kohaseid häid põllumajandus- ja keskkonnatingimusi. Alates 2009. aastast, kui nõukogu määruses (EÜ) nr 1698/2005 ei ole sätestatud teisiti, rakenduvad ka nõukogu määruse (EÜ) nr 73/2009 artikli 5 ja II lisa kohased kohustuslikud majandamisnõuded. Miinimumnõuete täpsemad sätted on toodud lisas 3.

Baasnõuded (millest rangemate nõuete eest makstakse toetust)
- Loomale peab võimaldama vastavalt looma liigile ja eale kohases koguses sööta ja joogivett;
- Välitingimustes tuleb looma kaitsta halbade ilmastikutingimuste eest. Loomale tuleb tagada võimalus varjuda;

- Karjamaa ja piirdeaed peavad olema looma tervisele ohutud. Teravad esemed tuleb eemaldada.

Loomade heaolu: loomade karjatamise toetuse täiendavad nõuded

Loomi, kelle kohta taotletakse karjatamise toetust, tuleb karjatamisperioodil (1. juunist kuni 31. augustini) rohumaadel karjatada. Erisused, millal ja milliseid loomi ei pea kogu karjatamisperioodi jooksul väljas karjatama, sätestatakse põllumajandusministri määrusega. Nende loomade arv, kelle kohta võib toetust taotleda, arvestatakse loomkoormuse abil, mis on kuni 1,4 ühikut tabelis 26 nimetatud karjatatavaid loomi ühe hektari rohumaa kohta. Loomi, kelle kohta taotletakse kohustuseperioodi aastal toetust, peab karjas pidama vähemalt neli kuud alates toetuse taotlemise esimesest päevast kuni vastava aasta karjatamisperioodi lõpuni. Põllumajandusminister võib vajadusel korrigeerida rohumaade kohta loomkoormuse määra ja karjatatavate loomade karjas pidamise perioodi.

- Karjatatavate loomade osas peab pidama karjatamispäevikut.
- Karjamaa peab olema ümbritsetud piirdeaiaga. Piirdeaed ei ole kohustuslik rannaniitude mereäärsel küljel ja kaitstavatel loodusobjektidel asuvate lamminiitude jõeäärsel küljel või juhul, kui loomade järelvalve on tagatud karjaku abil.
- Loomadele tuleb karjamaal tagada pidev vaba juurdepääs joogiveele.
- Loomadele tuleb tagada ohutu liikumine või vedu karjamaa ja loomakasvatushoone vahel. Loomade ajamine elektripiitsaga või muid elektrilisi stimulaatoreid kasutades on keelatud, samuti on keelatud loomade ajamine mootorsõidukiga.
- Ülekarjatamine on keelatud.
- Looduslikku rohumaad ja poollooduslikku kooslust ei tohi üles harida ja väetada, samuti on seal keelatud taimekaitsevahendite kasutamine.

Loomade karjatamise toetuse kohustuseperioodi pikkuseks on viis aastat. Taotleja peab deklareerima taotlemisel loomagruppide (veised; hobused; lambad ja kitsed) kaupa, kui suurele arvule vastavast loomagrupist ta kohustuseperioodi aastal karjatamise toetust taotleb ja toetuse nõuete kohaselt karjatab. Toetusega hõlmatud loomade arv taotleja kohta aastas ei saa olla väiksem kui 2 ühikut ning seda alammäära võib põllumajandusminister uutele liitujatele tõsta. Taotlemisel tuleb lähtuda sellest, et rohumaad oleksid hooldatud vastavalt headele põllumajandus- ja keskkonnatingimustele. Olgugi, et meetmega soovitakse hõlmata võimalikult palju põllumajandusloomi, tuleb arvestada, et karjatatavate loomade arvu ülemmäär sõltub karjamaade optimaalsest kaugusest ning maksimaalsest loomkoormusest, mida tuleb eriti jälgida laudalähedastel karjamaadel.

Meetme eelarvest sõltuvalt on kehtestatud süsteem, et kui nõuetele vastavate taotluste rahastamise summa ületab kohustuseaastaks määratud toetuse rahastamise eelarve, rahuldatakse taotlused täiel määral (kindlaks määratud ühikumäär) vaid 100 ühiku ulatuses ning ülejäänud loomade osas vähendatakse toetuse ühikumäära võrdeliselt.

Toetus

Toetuse määr

Toetuse määr looma kohta aastas on järgmine:

- veise või hobuse kohta 51,13 eurot;
- kitse või lamba kohta 9,20 eurot.

Ühikumäära arvutamise alused

Ühikumäära arvutamise aluseks on võetud karjatamisega seotud lisakulutused (suurenenud tööjõukulu seoses loomade välikarjatamisega, kulud karjaaedade korrashoiuks, joogivee transpordikulud).

Toetuse sihtala

Toetust makstakse veiste, hobuste, kitsede ja lammaste kohta, keda on karjatamisperioodil nõuetekohaselt karjatatud. Põllumajandusministril on õigus kehtestada piirkonnad, kus rohumaadel loomade karjatamise toetust antakse.

Indikaatorid ja sihttasemed

Indikaatori tüüp	**Indikaator**	**Eesmärk 2007–2013**
Väljundnäitaja	Toetust saanud põllumajandustootjate arv	2000
	Sõlmitud lepingute arv	2000
Tulemusnäitaja	Väljas karjatatavate loomade arv	80 000 LÜ

Taotluste menetlemine

Nõutavad dokumendid

- Taotlus koos karjatatavate loomade arvuga loomagruppide kaupa;
- Põllumassiivi kaart ja vajadusel muu kaardimaterjal;
- Esimesel kohustuseaastal kinnitus kohustuse võtmise kohta.

Makseagentuur ja rakendavad asutused

PRIA, Veterinaar- ja Toiduamet

Taotluste menetlemise protseduur

Taotlemine toimub samaaegselt pindalatoetuse taotluste esitamisega. Esimesel kohustuseaastal esitab taotleja PRIAle üldistel alustel ja üldises korras taotluse koos karjatatavate loomade arvuga loomagruppide kaupa, kinnituse viieaastase kohustuse võtmise kohta ja põllumassiivi kaardi. Järgmistel aastatel esitab taotleja vastava aasta taotluse koos karjatatavate loomade arvuga loomagruppide kaupa ja põllumassiivi kaardi. Ülejäänud dokumendid peavad taotlejal kohapeal kontrollimiseks kättesaadavad olema.

Menetlemise käigus kontrollitakse, kas taotlejal on piisaval hulgal rohumaid. Pidamisperioodi alguses ja lõpus kontrollitakse, kas taotlejal on taotletud arvul loomi ning kohapealses kontrollis, kas karjatamisperioodil taotletud arvul loomi ka karjatatakse, samuti teiste nõuete täitmist.

Kohustuse üleandmine, lõpetamine ja asendamine

Kui toetuse saaja annab võetud kohustuse kehtivuse perioodil kogu oma majandusüksuse või karjatatavad loomad üle teisele isikule, võib ta üle anda ka kehtiva kohustuse. Kui taotlejal langeb karjatatavate loomade arv alla kohustuse määra, tagastab ta saadud toetuse. Toetust ei tagastata vääramatu jõu juhtudel või muudel taotleja tahtest sõltumatute asjaolude korral või kui kohustust on täidetud kolm aastat ja taotleja lõpetab põllumajandusliku tegevuse. Kohustuse lõpetamise täpsema korra kehtestab põllumajandusminister määrusega. Toetuse saaja võib asendada võetud kohustuse mahepõllumajandusliku tootmise toetuse kohustusega.

MEEDE 2.5 – VÄHETOOTLIKUD INVESTEERINGUD (216)

ALAMEEDE 2.5.1 – KIVIAIA TAASTAMISE TOETUS

Põhjendus

Nõukogude perioodi intensiivse põllumajanduse ja ulatusliku maaparanduse tagajärjel traditsiooniline mosaiikne maastikustruktuur lihtsustus – loodi suured põllumassiivid, kust eemaldati elupaikadena olulised kiviaiad, põldudel leiduvad metsatukad ja muud väärtuslikud maastikuelemendid. Sellega hävitati paljudele põllumajandusmaastike liikidele sobivad elupaigad ning langes maastike esteetiline väärtus. Ka paljud külateede ääres olnud traditsioonilised kiviaiad on kadunud, osa neist eemaldati teede laiendamisel, palju kasutati aga kive ka tee-ehitusel killustiku valmistamiseks või muudel juhtudel ehitusel täitematerjalina. Kiviaedade rajamine ja taastamine liigestab maastikku, see omakorda suurendab elupaigalist mitmekesisust ning loob elupaiku paljudele liikidele, mis on iseloomulikud kiviaedadele või nendega seotud, sealhulgas paljud ohustatud ja kaitsealused liigid. Kiviaia rajamine ja taastamine suurendab maastike vaatelisust ning aitab kaasa põllumajandusega seotud kultuuripärandi säilimisele.

Kiviaiad pakuvad kasvukohta mitmetele soontaimedele, samblikele ja sammaldele ning elupaika nii pisiimetajatele, roomajatele kui putukatele. Kiviaedadel eelistavad kasvada litofüütidest taimed. Nt. sõnajalgadest on kivi-imar üks tavalisemaid kiviaia asustajaid. Kiviaeda on märgitud ühe võimaliku kasvukohana riiklikult kaitstava sõnajalaliigi (II kategooria) – pruuni raunjala jaoks.

Imetajatest eelistab kiviaia või kivihunniku lähedust Eestis II kategooria kaitsealuste liikide hulka arvatud näriline lagrits. Kiviaedades võivad pesitseda mitmed roomajad, s.h. nt. kaitsealune arusisalik (III kaitsekategooria). Ka kahepaiksetele pakuvad need maastikuelemendid varju – muuhulgas on kiviaedu nimetatud kõre ehk juttselg-kärnkonna (I kaitsekategooria) ühe võimaliku talvitumispaigana. Linnud võivad puude ja põõsastega kiviaedade näol leida sobiliku pesitsus-, toitumis- või varjumiskoha.

Lisaks otsesele positiivsele mõjule kasvukohtade ja elupaikadena võivad kiviaiad bioloogilist mitmekesisust toetada ka kaudselt. Puude ja põõsastega kiviaiad põllumajandusmaastikus nagu teisedki poollooduslikud joonelemendid (põõsaribad, teeservad jne.), võivad täita loomade jaoks n-ö. koridori funktsiooni, võimaldades neil ületada muidu liikumiseks ebasobilikke põlde, et jõuda ühest sobivast elu- või toitumispaigast teise.

Kiviaedade taastamist ja hooldamist on Eestis toetatud alates 2001. aastast kahel pilootalal. 2005. aastal hakati kiviaedade rajamist, taastamist ja hooldamist toetama üleriigiliselt. Toetust taotleti 41 048 m kiviaia rajamiseks, 85 505 m kiviaia taastamiseks ja 35 959 m kiviaia hooldamiseks.

Õiguslik alus

Nõukogu määrus (EÜ) nr 1698/2005 Maaelu Arengu Euroopa Põllumajandusfondist (EAFRD) antavate maaelu arengu toetuste kohta, artikkel 41.

Eesmärgid

Kiviaedade taastamise toetuse eesmärk on aidata kaasa kõrge ajaloolise, kultuurilise ja maastikulise väärtusega traditsiooniliste põllumajandusmaastike elementide, kiviaedade, taastamisele, et:

- säilitada ja suurendada maastike esteetilist väärtust;
- luua elupaiku ning suurendada bioloogilist ja maastikulist mitmekesisust;
- säilitada maastiku ajaloolist ja kultuurilist väärtust.

Sihtrühm

Toetuse saajad ja nõuded taotlejale

Toetust võivad taotleda põllumajandustootjad (füüsilised isikud, juriidilised isikud, seltsingud ning muud isikute juriidilise isiku staatuseta ühendused) ja muud maahooldajad.

Toetust kiviaia taastamiseks võib taotleda vaid piirkonnas, kus kiviaiad on traditsiooniliselt esinenud. Täielikult metsamaal asuvate kiviaedade taastamist ei toetata.

Toetatavad tegevused ja nende lühikirjeldus

Kiviaedade taastamise toetuse taotleja peab täitma järgmisi nõudeid:

Kiviaia võib taastada vaid kohta, kus kunagine kiviaia asukoht on visuaalselt tuvastatav.

Kive on keelatud võtta kalmetest, mererannalt, väärtuslikelt maastikuelementidelt jne.

Kiviaia kõrgus peab olenevalt piirkonnast olema vähemalt 60 cm ning kiviaia laius peab olema piirkonnale omane ning alumise kivirea laius peab olema üldjuhul keskmiselt suurem kiviaia kõrgusest. Taotleja peab tagama kiviaia säilimise vähemalt 5 aastat.

Toetust võib taotleda vähemalt 5 meetri pikkuse kiviaia taastamiseks Enne taotluse esitamist võib kiviaeda taastada kuni 5 meetri ulatuses.

Toetus

Toetuse määr ja selle arvutamise alused

Toetust kiviaia taastamise eest makstakse olenevalt kiviaia kõrgusest (ja püstuvusest tingituna ka laiusest) kahes grupis:

- 60–90 cm kõrguse kiviaia taastamise eest 26,36 eurot meetri kohta, ümardatud toetussumma on kuni 26,20 eurot meetri kohta; üle 90 cm kõrguse kiviaia taastamise eest 36,90 eurot meetri kohta, ümardatud toetussumma on kuni 36,75 eurot meetri kohta (hüvitatakse kiviaia võsast puhastamisele, kivide transportimisele ja ladumisele kuluv aeg).

Toetuse sihtala

Alameedet rakendatakse kogu Eestis.

Indikaatorid ja sihttasemed

Indikaatori tüüp	Indikaator	Eesmärk 2007–2013
Väljundnäitaja	Taastatud kiviaedu (km)	300

Kiviaedade taastamisega luuakse ja säilitatakse paljudele põllumajandusmaastiku liikidele sobivad elupaigad, säilitatakse ja suurendatakse maastike esteetilist väärtust ning tagatakse kiviaedade kui kultuuripärandi säilimine.

Taotluste menetlemine

Nõutavad dokumendid

- Taotlus;
- Kaart, millel on märgitud selle kiviaia asukoht, mille kohta toetust taotletakse;
- Kiviaia läbilõike joonis.

Makseagentuur ja rakendavad asutused

PRIA.

Taotluste hindamise protseduur

Juhul, kui nõuetele vastavuse kontrolli edukalt läbinud taotluste rahuldamiseks ei jätku piisavalt vahendeid, koostatakse hindamiskriteeriumide alusel nõuetele vastavate taotluste rahastamise paremusjärjestus. Eelistatakse taotlejaid, kellel on kehtiv poolloodusliku koosluse hooldamise, mahepõllumajandusliku tootmise ning keskkonnasõbraliku tootmise või majandamise kohustus, lisaks ka neid taotlejaid, kes ei ole varem kiviaia rajamise ega taastamise eest toetust saanud.

ALAMEEDE 2.5.2 – MITMELIIGILISE PÕÕSASRIBA RAJAMISE TOETUS

Põhjendus

Nõukogude perioodi intensiivse põllumajanduse ja ulatusliku maaparanduse tagajärjel lihtsustus traditsiooniline mosaiikne maastikustruktuur: loodi suured põllumassiivid, kust eemaldati elupaikadena olulised põllupiirded ja muud väärtuslikud maastikuelemendid. Sellega hävitati paljudele põllumajandusmaastikel elavatele liikidele sobivad elupaigad ning langes maastike esteetiline väärtus. Suurte põllumassiivide tekkimisel suurenes tuule- ja vee-erosioon.

Mitmeliigiline põõsasriba on ökovõrgustiku olulise osana üks väärtuslikumaid elupaiku põllumajandusmaastikel ning toimib ka tuule- ja vee-erosiooni tõkestajana.

Eestis toetati mitmeliigilise põõsasriba rajamist 2001–2003. aastal ühel katsealal. 2002. aastal toetati 2170 m, 2003.aastal 2400 m põõsasriba rajamist. Põõsasriba rajamise toetus oli 60 krooni (3,83 eurot) meetri kohta.

Õiguslik alus

Nõukogu määrus (EÜ) nr 1698/2005 Maaelu Arengu Euroopa Põllumajandusfondist (EAFRD) antavate maaelu arengu toetuste kohta, artikkel 41.

Eesmärgid

Mitmeliigilise põõsasriba rajamise ja hooldamise eesmärgid on järgmised:

- luua elupaiku ning suurendada bioloogilist mitmekesisust;
- suurendada põllumajandusmaastike mitmekesisust;
- vähendada tuule- ja vee-erosiooni.

Sihtrühm

Toetust võivad taotleda põllumajandustootjad (füüsilised isikud, juriidilised isikud, seltsingud ning muud isikute juriidilise isiku staatuseta ühendused).

Toetatavad tegevused ja nende lühikirjeldus

Põõsasriba rajatakse eelkõige suurte (üle 30 ha) põldude servadesse. Põõsasriba tuleb rajada atesteeritud spetsialisti poolt koostatud ning Põllumajandusameti kohaliku keskuse ja Keskkonnaameti poolt kooskõlastatud projekti kohaselt. Põõsasriba tuleb rajada vähemalt kaherealisena ja see peab koosnema vähemalt neljast erinevast Eestis looduslikult esinevast põõsa- või puuliigist, mille istikutest vähemalt 75% on lehtpuud või -põõsad. Vajaduse korral tuleb taimede ümbrust nende kasvu soodustamiseks niita või rohida, samuti tuleb põõsasriba vajadusel kärpida ja eemaldada kuivanud oksad. Põõsasribale lähemal kui 1,5 m ei ole soovitatav kasutada väetisi ja taimekaitsevahendid.

Põõsasriba tuleb säilitada vähemalt 5 aastat.

Toetus

Toetuse määr ja selle arvutamise alused

Mitmeliigilise põõsasriba rajamise toetus on 19,17 eurot meetri kohta. Kulud taimede soetamisele on 12,14 eurot, kulud projektile on 1,92 eurot ning tööjõukulud on 5,27 eurot 1 meetri kohta.

Toetuse sihtala

Alameedet rakendatakse kogu Eestis, ent esmajärjekorras Jõgeva, Lääne-Viru, Viljandi, Tartu ja Järva maakonnas, kus põllumajandus on Eesti ülejäänud piirkondadega võrreldes intensiivsem ning erosioon on suurtel põllumassiividel kujunenud probleemiks.

Indikaatorid ja sihttasemed

Indikaatori tüüp	Indikaator	Eesmärk 2007–2013
Väljundnäitaja	Rajatud põõsasribasid (km)	100

Põõsasribade rajamisega luuakse paljudele põllumajandusmaastiku liikidele sobivaid elupaiku, mistõttu suureneb nii bioloogiline kui ka maastikuline mitmekesisus. Ühtlasi väheneb mulla- ja vee-erosiooni oht.

MEEDE 2.6 – KAITSEMETSA RAJAMISE TOETUS PÕLLUMAJANDUSMAALE (221)

Põhjendus

Viimasel kümnendil on maakasutuses toimunud muutused (kasutusest väljajäänud pindade arvu suurenemine), mis põhjustavad metsasuse suurenemist sellistel aladel, mis oleksid tootlikud põllumajandusmaana. Samas on uuesti intensiivselt kasutusele võetud ka reostustundlike veehaarete ümbruse põllumaid, mis võib tulevikus kaasa tuua veeallikate reostumise. Üks võimalus kasutuseta maade osakaalu suurenemise tõkestamiseks on kaitseribade metsastamine erosiooniohuga muldadel ning veehaarete toitealade ja veekogude äärsete alade metsastamine, et tagada hea keskkonnaseisund.

Erodeerunud ja erosiooniohuga mullad moodustavad 3,1% Eesti põllumajandusmaa koguvarust, samal ajal on EL-25 vastav näitaja 17%. Erosiooniohuga muldade maht on Eestis 0,11 t/ha/aastas (EL-25 – 1,64, EL-15 – 1,94). Erosioonitundlikke alasid metsastades on võimalik erosiooni tõkestada.

Rajatavad kaitsemetsad kaitsevad vett ja pinnast nii hajureostuse kui erosiooni eest, väldivad veekogude kallaste uhtumist ning kaitsevad saaste või ilmastiku kahjuliku mõju eest.

Kaitsemetsi rajades võtame keskkonna suhtes tundlikud põllumaad intensiivsest kasutusest välja ning moodustame läheduses asetsevate veehaarete, karstialade ja veekogude ümber puhvertsoonid, mis vähendavad negatiivset mõju. Samas väheneb vajadus moodustada kaitsemetsi tulundusmetsade arvel.

Pinnast ja vett kaitsvad metsad moodustavad kogu Eesti metsamaast 6,8%. Veekaitsemetsade pindala on 2004. a andmetel 14,1% (99,4 tuhat ha) kõikidest hoiu- ja kaitsemetsadest. See moodustab 4,3% kogu Eesti metsamaast. Pinnasekaitsemetsade pindala on 2004. a andmetel 8,1% (56,9 tuhat ha) kõikidest hoiu- ja kaitsemetsadest. See moodustab 2,5% kogu Eesti metsamaast.

Mõnedes piirkondades on bioloogilise mitmekesisuse suurendamise seisukohast vajalik rajada ka väikesi puudesalusid suurte (üle 30 ha) põldude keskele, esmalt selleks et võimaldada täiendavaid pesitsuspaiku röövlindudele ning värvulistele.

Nõukogude perioodi intensiivse põllumajanduse ja ulatusliku maaparanduse tagajärjel lihtsustus traditsiooniline mosaiikne maastikustruktuur: loodi suured põllumassiivid, kust eemaldati elupaikadena olulised põllupiirded ja muud väärtuslikud maastikuelemendid. Sellega hävitati paljudele põllumajandusmaastikel elavatele liikidele sobivad elupaigad ning langes maastike esteetiline väärtus. Suurte põllumassiivide tekkimisel suurenes tuule- ja vee-erosioon.

Õiguslik alus

Nõukogu määrus (EÜ) nr 1698/2005 Maaelu Arengu Euroopa Põllumajandusfondist (EAFRD) antavate maaelu arengu toetuste kohta, artikkel 43.

Eesmärgid

Eesmärk on tagada hea keskkonnaseisund läbi kaitsemetsade rajamise. Kaitsemetsi rajades väheneb keskkonna suhtes tundlike põllumajandusmaade osakaal ning väheneb vajadus moodustada kaitsemetsi tulundusmetsade arvel. Väikeste puudesalude rajamise tulemusel suureneb ka bioloogiline mitmekesisus nendes piirkondades.

Sihtrühm

Toetuse saajad ja nõuded taotlejale

Toetust võib taotleda füüsiline või juriidiline isik, kes taotleb toetust tema omandis olevale ning PRIA registrisse kantud põllumajandusmaale.

Kaitsemetsa rajamise korral on toetust võimalik saada isikul, kes taotleb toetust vähemalt 0,30 ha kohta. Üle 5,0 ha suuruse põllumaa metsastamise korral peab selle maa boniteet olema kuni 35 hindepunkti.

Väikese puudesalu rajamise korral on lubatud kasutada ainult heistereid (vähemalt 1,0 meetri kõrgune puu). Toetust on võimalik saada isikul, kes taotleb toetust 0,01–0,10 suurusele, vähemalt 30,0 ha suuruse põllumajandusmaa osaks olevale maale. Ühe puudesalu maksimaalne suurus võib olla kuni 0,10 ha.

Maksimaalne toetusega hõlmatud pindala ühe taotleja kohta on kogu programmiperioodi jooksul 30 ha. Kaitsemetsa rajamise korral rakendatakse toetust Eesti territooriumil määratletud piirkondades (näiteks veehaarete ümbruses (sanitaarkaitsealad, veehaarde vahetu toiteala), karstialadel ja alvaritel, allikalistel aladel või erosiooniohuga muldadel või veekogude äärsetel aladel). Väikese puudesalu rajamise korral rakendatakse toetust kogu Eesti territooriumil.

Maid metsastatakse keskkonnasõbralikul viisil ning kohalikke tingimusi ja planeeringuid arvestades. Metsastamisel tuleb arvestada erinõudeid, mis on kehtestatud teede ja raudtee ning tehnorajatiste kaitsevööndite le. Metsastamise keskkonnamõju hinnatakse vastavalt riiklikele õigusaktidele (Keskkonnamõju hindamise ja keskkonnajuhtimissüsteemi seadus).

Metsastamisel kasutatavate puuliikide valikul tuleb lähtuda mulla mehhaanilisest koostisest ja niiskustingimustest. Kuna mulla niiskusaste võib olla piirkonniti väga erinev, on puuliigi valik taotleja enda otsustada ja otseselt puuliike erinevates piirkondades ette ei anta. Metsastamisel tuleb lähtuda konkreetse põllu eripärast. Istutada on lubatud kohalikke puuliike ja ka keskkonnaministri 4. detsembri 2006. a määruses nr 69 “Metsa uuendamisel kasutada lubatud võõrpuuliikide loetelu” lubatud puuliikide metsapuutaimi. Võõrpuuliikide loetelu koostamisel on aluseks võetud Eesti metsateadlaste uuringud võõrpuuliikide kasvatamise võimaluste kohta Eesti metsades ning meie metsakasvatajate pikaajalised kogemused võõrpuuliikide kasvatamisel.

Natura 2000 võrgustiku hoiu- ja kaitsealad ning püsielupaigad ei ole käesoleva meetme raames abikõlblikud (v.a väikeste puudesalude rajamise korral). Toetust ei anta ka selliste piirkondade ja maa-alade korral, mille metsastamine võib ohustada

looduskeskkonda (nt kaitsealad, pärandkooslused, piiranguvööndid) ja looduslikku mitmekesisust. Toetust ei või taotleda põllumajandusliku keskkonnatoetuse kohustuse all olevale maale.

Toetatavad tegevused ja nende lühikirjeldus

Kaitsemetsa ning väikese puudesalu rajamise puhul antakse toetust rajamiskulude osaliseks katmiseks. Metsapuutaimed peavad olema istutatud ühtlaselt üle kogu põllu pinna, arvestusega vähemalt 2000 metsapuutaime ühe hektari kohta. Metsapuutaimede päritolu peab olema dokumentaalselt tõestatav. Ei toetata jõulupuude ega metsaseaduse (2007) alusel keelatud võõrpuuliikidega kaitsemetsa rajamist.

Toetus

Toetuse määr ja selle arvutamise alused

Kaitsemetsa rajamise korral on toetuse määr ühe hektari kohta 927 eurot. Toetuse määr väikese puudesalu rajamise korral on 3700 eurot ühe hektari kohta. Toetust antakse metsakultuuri rajamiseks ning see ei kata metsastamise tulemusel saamata jäävat tulu. Toetuse määra arvutamisel on võetud aluseks Riigimetsa Majandamise Keskuse 2004. a andmeid metsastamiseks enam kasutatud erinevate puuliikide (kuusk, mänd, kask) kohta. Arvutustes on võetud arvesse maapinna ettevalmistamise ning istikute ostmise ja istutamise kulusid.

Indikaatorid ja sihttasemed

Indikaatori tüüp	Indikaator	Eesmärk 2009–2013
Väljundnäitaja	Toetuse saajate arv	800
	Kaitsemetsa rajamise toetust saavate alade kogupindala (hektarites)	4000
Tulemusnäitaja	Edukalt hooldatava ala pindala (hektarites)	4000
Mõjunäitaja	Mõju bioloogilisele mitmekesisusele (põllumajandusmaal pesitsevate lindude populatsioon)	Mõju on neutraalne
	Kõrge loodusväärtusega alade hooldamine	
	Vee kvaliteedi paranemine (taimetoitainete tasakaal)	Mõju on neutraalne
	Taastuva energia tootmine põllumajanduses ja metsanduses	Mõju on neutraalne

Taotluste menetlemine

Nõutavad dokumendid

- Põllumajandusmaa asukohajärgse Põllumajandusameti piirkondliku keskuse ja Keskkonnaameti kooskõlastatud taotlus;
- Põllumassiivi kaart, millele on märgitud nende põldude numbrid ja põldude piirid, millele toetust taotletakse;
- Vajadusel muud tõendavad dokumendid.

Makseagentuur ja rakendavad asutused

PRIA, Põllumajandusameti piirkondlikud keskused, Keskkonnaamet

Taotluste menetlemise protseduur; kontroll ja sanktsioonid

PRIA kontrollib taotluste ja taotlejate nõuetele vastavust eelnevalt sätestatud tingimuste alusel. Toetuse maksmise nõuete rikkumise korral vähendab PRIA toetusi riiklike õigusaktidega ettenähtud korra ja vähendamise määrade kohaselt.

Kui taotleja kooskõlastab põllumajandusmaa asukohajärgse Põllumajandusameti piirkondliku keskuse ja Keskkonnaametiga muudatused, mis on seotud taotluse esitamise aastal kaitsemetsa rajamise toetuse taotluses näidatud põllu asendamisega, on põldude asendamine lubatud.

Toetuse taotlemisele järgneval kolmandal aastal teeb PRIA järelkontrolli. Pärast järelkontrolli tegemist arvatakse kaitsemetsa alune pindala põllumajandustoetuste ja põllumassiivide registrist välja.

Kui taotluses näidatud tegevuste täitmisel on tekkinud olulisi puudujääke või taotleja ei ole taotluses kavandatud tegevusi täitma asunud, on PRIAl õigus toetus tagasi nõuda.

MEEDE 2.7 – NATURA 2000 TOETUS ERAMETSAMAALE (224)

Põhjendus

Eestis on mets üks peamine ökosüsteem ja metsandus on üks olulisemaid meie looduse mitmekesisust mõjutavaid majandusvaldkondi. Natura 2000 alad maismaal moodustavad pindalaliselt kokku 692 000 ha ehk 16% Eesti pindalast. Sellest on erametsamaad 77 000 ha, Natura 2000 aladel on kokku 20,8% Eesti metsadest.

Oluline on kindlustada kõikide Eesti looduslike metsaliikide elujõuliste populatsioonide ja kasvukohtade säilimine.

Erametsadel on maapiirkonna majandustegevuses tähtis osa. Seetõttu on bioloogilise ja maastikulise mitmekesisuse säilitamise seisukohast ELi abi oluline, et tagada Natura 2000 alal asuval erametsamaal looduskaitseseadusest tulenevate kitsenduste ning nõukogu direktiividest loodusliku linnustiku kaitsest ja looduslike elupaikade ning loodusliku loomastiku ja taimestiku kaitsest, nõuete täitmine, oluliselt kahjustamata metsanduse üldist tasuvusläve ja metsaomanike konkurentsivõimet. Hüvitamisele kuulub metsade majandamisel saamatajäänud tulu. Osaline või täielik loobumine majandamisest on vajalik keskkonnakaitseliste eesmärkide ning bioloogilise ja maastikulise mitmekesisuse säilitamise vajaduse tõttu.

Looduskaitseseaduse alusel on Natura 2000 alade kaitseks moodustatud kas kaitsealad, hoiualad või püsielupaigad. Kaitsealad ja püsielupaigad on jagatud erinevateks vöönditeks, kus kehtivad erinevad piirangud. Kõige rangemate piirangutega on loodusreservaat, kus on keelatud igasugune inimtegevus. Loodusreservaadid asuvad ainult riigimaal. Sihtkaitsevööndis on keelatud majandustegevus, kaitse-eeskirjaga võib lubada koosluse kujundamist vastavalt kaitse-eesmärgile. Loodusreservaadi ja sihtkaitsevööndi metsad kuuluvad hoiumetsa kategooriasse. Piiranguvööndis on lubatud säästev majandustegevus, keelatud on uuendusraie. Hoiualadel on keelatud metsaraie, kui see võib ohustada ala kaitse-eesmärkide säilimist, ning kohustada võib kindlaksmääratud ajal metsaraiet tegema ning selleks kindlaksmääratud tehnoloogiat kasutama. Piiranguvööndi metsad ja hoiuala metsad kuuluvad kaitsemetsa kategooriasse.

Nõukogu direktiivide 79/409/EMÜ ja 92/43/EMÜ rakendamisest tulenevalt on erametsast saamatajäänud keskmine tulu ühe hektari kohta aastas piiranguvööndi ja hoiuala metsades 176 eurot ning sihtkaitsevööndi metsades 160 eurot.

Õiguslik alus
Nõukogu määrus (EÜ) nr 1698/2005 Maaelu Arengu Euroopa Põllumajandusfondist (EAFRD) antavate maaelu arengu toetuste kohta, artikkel 46.

Eesmärgid
Toetuse eesmärk on kaasa aidata Natura 2000 ala erametsamaa säästvale kasutusele.

Sihtrühm
Toetuse saajad

Toetust võib taotleda erametsaomanik tema omandis olevale metsamaale, mis asub nõukogu direktiivide 79/409/EMÜ ja 92/43/EMÜ kohaselt määratud Natura 2000 alal. Taotleja peab täitma looduskaitseseaduse ja metsaseaduse vastavaid nõudeid.

Nõuded

Tegemist on 1-aastase nõuete täitmise kohustusega. Taotlejal on õigus taotleda toetust nõuetele vastava piiranguvööndis, hoiualal ja sihtkaitsevööndis või alal, mille kohta on tehtud looduskaitse alla võtmise ettepanek või mille kohta on algatatud loodusobjekti kaitse alla võtmise menetlus, asuva vähemalt 0,30 hektari suuruse Natura 2000 erametsamaa kohta.
Taotleja peab tagama, et katastriüksuse piiripunktidega ühtivad metsaala piiripunktid on tähistatud kohapeal visuaalselt tuvastatavate katastriüksuse piirimärkidega.

Miinimumnõuded taotlejale

Kui toetuse taotleja valduses on ka põllumajandusmaad, peab toetuse taotleja kogu kohustuseperioodi jooksul taotleja valduses oleval põllumajandustoetuste ja põllumassiivide registris oleval põllumajandusmaal järgima nõukogu määruse (EÜ) nr 73/2009 artikli 6 ning III lisa kohaseid häid põllumajandus- ja keskkonnatingimusi. Alates 2009. aastast, kui nõukogu määruses (EÜ) nr 1698/2005 ei ole sätestatud teisiti, rakenduvad lisaks ka nõukogu määruse (EÜ) nr 73/2009 artikli 5 ja II lisa kohased kohustuslikud majandamisnõuded. Miinimumnõuete täpsemad sätted on toodud lisas 3.

Toetatavad tegevused ja nende lühikirjeldus
Täielik või osaline loobumine Natura 2000 metsaala majandamisest vastavalt kehtestatud kaitsekorrale.

Toetus
Toetuse määr

Toetuse määr on piiranguvööndis ja hoiualal 60,08 eurot hektari kohta ning sihtkaitsevööndis 109,93 eurot hektari kohta.

Ühikumäära arvutamise alused

Nõukogu direktiivide 79/409/EMÜ ja 92/43/EMÜ rakendamise tõttu saamatajäänud tulu arvutamise aluseks võetakse Natura 2000 metsaalade metsaressursi keskmine väärtus, mille alusel arvutatakse keskmine eeldatav aastane tootlus. Nimetatud tootlust kompenseeritakse omanikele. Kompensatsiooni määr diferentseeritakse lähtuvalt kaitserežiimist ja meetme eelarvest.

Toetuse sihtala
Meedet rakendatakse Eesti territooriumil Natura 2000 aladel. Toetusõiguslikuks maaks loetakse ka kuni 4 m laiused metsateed, kraavid, tuletõkestusvööndid ning

kuni 0,1 ha suurused lagendikud. Alade täpsem määratlus ning tingimused kehtestatakse põllumajandusministri määrusega.

Indikaatorid ja sihttasemed

Indikaatori tüüp	Indikaator	Eesmärk 2007–2013
Väljundnäitaja	Toetuse saajate arv	5 000
	Natura 2000 erametsamaa toetust saavate alade kogupindala (hektarites)	61 300 Sealhulgas toetatud pind piiranguvööndis ja hoiualal 51 292 ning sihtkaitsevööndis 10 008
Tulemusnäitaja	Edukalt säilitatud ala pindala (hektarites)	61 300
Mõjunäitaja	Kõrge loodusväärtusega alade säilitamine	Mõju on positiivne
	Vee kvaliteedi paranemine (taimetoitainete tasakaal)	
	Taastuva energia tootmine põllumajanduses ja metsanduses	

Taotluste menetlemine

Nõutavad dokumendid

- Taotlus;
- Kaart;
- Vajadusel muud tõendavad dokumendid.

Makseagentuur ja rakendavad asutused

PRIA, Sihtasutus Erametsakeskus, Keskkonnainspektsioon

Taotluste menetlemise protseduur

Taotlemine toimub samaaegselt pindalatoetuse taotluste esitamisega. Taotlusi võtab vastu ja menetleb Sihtasutus Erametsakeskus. Looduskaitseseadusest tulenevate nõuete täitmist kontrollib lisaks Sihtasutus Erametsakeskusele ka Keskkonnainspektsioon. Toetuse saamise nõuete rikkumise korral vähendab Sihtasutus Erametsakeskus toetusi riiklike õigusaktidega ettenähtud korra ja vähendamise määrade kohaselt. Natura 2000 erametsamaa alade mõõtmisel rakendatakse komisjoni määruse (EL) nr 65/2011 artikli 15 lõike 5 teises lõigus sätestatud kahekordset mõõtmishälvet.

Seosed teiste meetmetega

Maa-alade kattuvuse korral ei saa käesoleva toetuse taotleja samaaegselt samale alale taotleda nõukogu määruse (EÜ) nr 1698/2005 artikli 36 punktis a sätestatud toetusi.

5.3.3 3. TELG – MAAPIIRKONDADE ELUKVALITEET JA MAAMAJANDUSE MITMEKESISTAMINE

III telg on suunatud maapiirkondade elukvaliteedi parandamisele ja majandustegevuse mitmekesistamise soodustamisele, selleks toetatakse majandustegevuse

mitmekesistamist maapiirkonnas ning külade uuendamist ja arendamist. Maapiirkonnaks loetakse valdu (sh vallasisesed linnad, milles elanike arv jääb alla 4000) ja kuni 4000 elanikuga väikelinnasid. Meetmete valik põhineb Maaelu arengu strateegias 2007–2013 ja käesoleva arengukava peatükkides 3 ja 4 identifitseeritud probleemidel ja vajadustel. Telje raames kavandatavate meetmete abil saavutatakse eesmärgid läbi mittepõllumajandusliku ettevõtluse arendamise ning kogukonna aktiivsuse suurendamise. Selleks parandatakse ning kaasajastatakse külade infrastruktuuri, kultuuri ja arhitektuuripärandit, ning kaasajastatakse ühishooneid ning maapiirkondades mitmekesistatakse ettevõtlust.

MEEDE 3.1 – MAJANDUSTEGEVUSE MITMEKESISTAMINE MAAPIIRKONNAS (311, 312, 313)

Põhjendus

Maapiirkonna ettevõtluse arengule avaldavad enam mõju madal asustustihedus ning pidev põllumajanduse osakaalu langus ettevõtluses (hetkel 50% maapiirkonna ettevõtete üldarvust). Põllumajandusliku tootmise tõhusamaks muutumise käigus vabaneb tööjõudu. Sekundaar- ja tertsiaarsektoril on suurem potentsiaal uute töökohtade loomisel, kuigi käesoleval ajal on see suutnud korvata alla kolmandiku (28,9%) põllumajanduses vabanevatest töökohtadest.

Maapiirkonna majandustegevus on ühekülgne eriti äärealadel. Linnade tegevusalade keskmine näitaja on maapiirkonnaga võrreldes ligi poole suurem. See raskendab maal sobiva töökoha leidmist, avaldades omakorda mõju madalamale tööhõive määrale. 2004. a andmetel on 40% maainimestest töö leidnud linnades.

Maaettevõtjatel omakorda on raske leida sobivat tööjõudu ning riigilt oodatakse aktiivsemat tegelemist maapiirkonna tööjõuküsimustega, aidates muu hulgas hoida või meelitada maale noori spetsialiste ning muid pädevaid töötajaid. 2005. aastal teostatud uuring "Toetusvajadus maapiirkonna ettevõtlussektoris" näeb maaettevõtluse arengu ühe ohutegurina asjaolu, et likvideeritud ettevõtete kasvutempo on loodud ettevõtete omast mõnevõrra kiirem, seda ennekõike põllumajandustootjate osas. Väikeste põllumajandustootjate ettevõtlustegevuse mitmekesistamine väljapoole põllumajandust on seega üks konkurentsivõime parandamise ja täiendavate sissetulekute saamise viise eeskätt põllumajanduseks ebasoodsamates piirkondades.

Lisaks ohustab ettevõtete jätkusuutlikku arengut maaettevõtete juhtide keskmine vanus. Hetkel on maaettevõtete juhtidest pooled üle 45 aasta vanad, kusjuures 18,6% ettevõtete juhtidest on vanusegrupis 56–65 eluaastat. Seetõttu peab järjest enam hakkama tähelepanu pöörama noorte kaasamisele ettevõtlusse ning piirkonna üldiste arenguotsuste tegemisse.

Maapiirkonnas on ressursse, mida kasutades on võimalik maa ja linna erinevusi tasakaalustada: põllumajanduses toimunud muudatuste tõttu tühjaks jäänud hooned, mis on kaotanud otstarbe või on alakoormatud, ning loodus- ja kultuuripärand, mille potentsiaali rakendamist kohaliku arengu edendamisel takistab tehniline seisukord, vähene ligipääsetavus ja eksponeeritus, varustatus tugiinfrastruktuuriga, vähesed lisateenused, samuti objektide nõrk omavaheline seotus. Nende objektide ajakohastamine ja neile majandusliku väärtuse andmine tõhustab tootmist või teenindustegevust, parandades elukeskkonda.

Meede täiendab rakendatava "Majanduskeskkonna arendamise rakenduskava" raames selliseid tegevusi nagu kapitalile juurdepääsu lihtsustamise toetamine, mis võimaldab igakülgset abi uutele ettevõtjatele tegevuse alustamisel, ning turismi arendamist, mille

raames toetatakse muu hulgas projekte, mis suurendavad ettevõtete ja piirkondade turismitoodete nõudlust rahvusvahelistel sihtturgudel.
Meede ei kattu "Majanduskeskkonna arendamise rakenduskava" raames antavate toetustega, demarkatsiooni põhimõtted on toodud MAKi peatükis 10.2.
Meetmest kasusaajate arvu tõstmise ning meetme eesmärkide parema ja efektiivsema elluviimise eesmärgil kehtestati 1. telje alameetmega 1.4.1 "Investeeringud mikropõllumajanduse arenguks" sarnane piirang toetuse määrale, mille kohaselt maksimaalne toetuse määr ei ületa üldjuhul 100 000 eurot ühe taotleja kohta programmiperioodil. Teatud juhtudel võivad aga suuremamahulised projektid avaldada kiiremat ja mõjusamat tulemust probleemide lahendamisele maapiirkonnas, eelkõige keskustest eemalejäävates piirkondades. Suuremate investeeringuprojektide puhul on suurem tõenäosus, et investeeringu mõju maapiirkonna sotsiaalmajandusliku olukorra arengule on oluline ning nii laiemas kui ka kitsamas mõttes positiivne (piirkonna teiste ettevõtete tulude kasv, uute töökohtade loomine teistes ettevõtetes või organisatsioonides, loodusliku mitmekesisuse säilitamine, piirkonna turvalisuse tõstmine). Näiteks bioenergiaalased jätkusuutlikud ja elujõulised projektid on oma sisult suuremamahulised ja avaldavad oma olemusega suuremat mõju maapiirkonna sotsiaalmajanduslikule olukorrale. Tulenevalt nimetatud asjaoludest on meetme 3.1 raames projektid jagatud kahte kategooriasse: väiksemamahulised projektid (avaliku sektori toetus kuni 100 000 eurot) (edaspidi *väikeprojekt*) ning suured projektid, kus projekti maksumus ületab 200 001 eurot (avaliku sektori toetus 100 000–300 000 eurot) (edaspidi *suurprojekt*).
2011. aastal muutunud ELi regulatsiooni tõttu on maaelu arengukavade 1. telje raames (MAKi puhul alameetmes 1.4.3) edaspidi võimalik toetada vaid taastuvenergia tootmist põllumajandustootja omatarbeks. Täpsemalt tuleneb see komisjoni määruse (EÜ) nr 1974/2006 artiklist 16a, mis sätestab, et põllumajandusettevõttes taastuvenergia tootmisesse tehtavate investeeringute (nõukogu määruse (EÜ) nr 1698/2005 artikli 26 kohane toetus) puhul on toetatavad ainult investeeringud sellistesse rajatistesse, mille energiatoodang konkreetse energialiigi osas ei ületa põllumajandusettevõtte (sh põllumajandustootja majapidamine) selle energialiigi aastast keskmist energiatarbimist. See muudatus tõi kaasa bioenergia tootmise toetamise võimaluste kitsenemise, kuna biomassist transpordikütuse ja elektrienergia tootmine vaid omatarbeks ei ole reeglina otstarbekas ning ka soojusenergia puhul on üldjuhul tootjale vajalik müüa osaliselt energiat ettevõttest välja, mis tagab omakorda kaugküttega varustatud asulale või maapiirkonnas asuvale teisele ettevõttele soodsama soojusenergia hinna. EL kliima- ja energiapoliitika eesmärkidest, mis on ka Eestile siduvad, tuleneb aga vajadus jätkata taastuvenergia tootmise edendamisega. Põllumajandussektori kasvuhooneheitgaaside (KHG) vähendamise meetmeid kavatsetakse ka edaspidi ning senisest suuremas mahus rahastada EL ühise põllumajanduspoliitika vahenditest. Suur potentsiaal põllumajanduse KHG emissioonide vähendamisel on biogaasi laiemal kasutuselevõtul. Lisaks toob EL kliima- ja energiapoliitika edaspidi kaasa suure KHG emissiooniga energiaallikate (põlevkivi, maagaas, kivisüsi, kütteõli jm) hinnatõusu, mistõttu taastuvenergia laiem tootmine tähendab põllumajandusele ja maapiirkondadele odavamat elektri ja soojuse hinda.
1. teljes taastuvenergia toetamise reeglite muutmisel tõi Euroopa Komisjon alternatiivse lahendusena välja taastuvenergia toetamise võimaluse maaelu arengukavade 3. telje raames. Et võimaldada jätkuvalt toetada põllumajandustootjate suuremamahulisi, energia turustamisele suunatud bioenergia alaseid projekte, nähakse MAKi 3. teljes, meetmes 3.1 ette uus alameede 3.1.3 "Investeeringud bioenergia tootmisesse", mille tingimused on suures osas sarnased meetme 1.4 alameetme 1.4.3 tingimustega (sh maksimaalne toetussumma). Kuna bioenergia alased tegevused on

seni olnud toetatavad ka alameetmest 3.1.1 ja 3.1.2, siis on lihtsustamise ja selgema demarkatsiooni huvides kõik seni alameetmete 3.1.1 ja 3.1.2 raames toetatud bioenergia alased tegevused (põllumajandustootjate väiksemamahulised valdavas osas turustamisele suunatud bioenergia alased investeeringud ning muudel tegevusaladel tegutsevate maapiirkonna mikroettevõtjate bioenergia alased investeeringud) koondatud alameetmesse 3.1.3.

Õiguslik alus

Nõukogu määrus (EÜ) nr 1698/2005 Maaelu Arengu Euroopa Põllumajandusfondist (EAFRD) antavate maaelu arengu toetuste kohta, artiklid 53 (alameetmed 3.1.1 ja 3.1.3), 54 (alameetmed 3.1.2 ja 3.1.3) ja 55 (alameetmed 3.1.1 ja 3.1.2).

Eesmärgid

Üldeesmärk

Maapiirkonnas tegutsevate ettevõtjate elujõulisuse ja jätkusuutlikkuse suurendamine läbi maapiirkonna ettevõtluse mitmekesistamise (eelkõige keskustest eemalejäävates piirkondades) ning sellega uute ja paremate töökohtade loomisele kaasaaitamine.
Suurprojektide eesmärk on põllumajandustootmise mitmekesistamine ja maaettevõtluse arendamine läbi bioenergiaalaste ja muude innovaatiliste investeeringute, mille kaudu soodustatakse muuhulgas ka keskkonnasõbraliku ettevõtluse arengut ja meetme üldeesmärgist tulenevalt paremate töökohtade loomist.

Rahaliste vahendite jaotus

Nii väike- kui ka suurprojektide eelarve jaguneb võrdselt alameetmete 3.1.1 (mitmekesistamine mittepõllumajandusliku tegevuse suunas) ja 3.1.2 (mikroettevõtete arendamine) vahel.

ALAMEEDE 3.1.1 – MITMEKESISTAMINE MITTEPÕLLUMAJANDUSLIKU TEGEVUSE SUUNAS

Spetsiifilised eesmärgid

- Põllumajandustootjate tegevuse mitmekesistamine muu maaettevõtlusega väljaspool põllumajandust;
- Mahajäetud hoonete mittepõllumajanduslikus tootmises ja teeninduses taaskasutusele võtmisele kaasaaitamine;
- Ettevõtluse uuenduslikkuse suurendamine läbi uudsete lahenduste, sh mobiilsed lahendused kaupade ja teenuste pakkumisel;
- Noorte ja naiste ettevõtluses osalemise soodustamine ning puuetega inimeste erisusi arvestavate töötingimuste ja teenuste loomine.

Sihtrühm

Toetuse saajad

Maapiirkonnas tegutsevad komisjoni määruse (EÜ) nr 800/2008 artikli 2 punkti 7 mõistes mikroettevõtjast põllumajandustootjad, kes annavad tööd vähem kui 10 inimesele ja kelle aastane müügitulu ja/või aastabilansi kogumaht ei ületa 2 mln eurot, kusjuures väikeprojektide korral peab ettevõtja aastane müügitulu olema suurem kui 2400 eurot ja suurprojektide korral peab ettevõtja aastane müügitulu olema suurem kui 31 955 eurot.

Miinimumnõuded taotlejale

- Taotleja reaalne majandustegevus on kestnud vähemalt 1 aasta, välja arvatud juhul, kui taotlejaks on mikroettevõtja, kes on omandanud enda või oma osaniku, aktsionäri või liikme vanemale või vanavanemale kuulunud põllumajandusettevõtte.
- Väiksema mahuliste projektide korral peab taotleja säilitama vähemalt olemasoleva töökohtade arvu.
- Suurprojektide korral peab taotleja seoses investeeringuga looma vähemalt 1 töökoha.
- Taotleja jätkusuutlikkus (taotlemisele eelnenud majandusnäitajad ja suurprojektide korral hinnatakse muuhulgas ka investeeringu tegemisele järgneva 3 aasta majandusnäitajaid).
- Esitatav äriplaan peab muuhulgas sisaldama kavandatava investeeringu üksikasju ning tooma välja eesmärgid, mida investeeringuga kavatsetakse saavutada. Suurprojektide korral peab esitatav äriplaan projekti põhjalikuma ja kvaliteetsema hindamise ja analüüsi eesmärgil muu hulgas kajastama ka ärikeskkonna analüüsi, toote, turu ja konkurentsi analüüsi, projekti elluviiva meeskonna kompetentsuse kirjeldust investeeringu tegemise valdkonnas, projekti mõju analüüsi sotsiaalmajanduslikule olukorrale ning projektiplaani, kus hinnatakse eesmärgi saavutamist läbi tulemuste, tulemuste saavutamist läbi tegevuste ja tegevuste jaoks vajalikke sisendeid.
- Investeeringuobjekti osas ei ole tehtud taotluse rahuldamise või toetuse maksmise otsust muude toetusskeemide raames.
- Taotlejal ei ole riiklikku maksuvõlga või see on ajatatud.

Toetatavad tegevused ja nende lühikirjeldus

Toetatavad tegevused:

- kaupade ja teenuste pakkumisel mobiilsete lahenduste arendamine, infotehnoloogia rakendamine, sh uued tehnoloogiad tootja ja tarbija lähendamiseks;
- teenuste osutamine maapiirkonna ettevõtetele ja rahvastikule, sh multifunktsionaalsete teeninduskeskuste arendamine;
- maapiirkonnas majutusteenuse loomine ja parendamine kui majutusettevõttes voodikohtade arv ei ületa 30 (voodikohtade piirang ei kehti puhkeküla ja -laagri puhul).

Abikõlblikkuse kriteeriumid:

- majandustegevuseks vajalikud investeeringud ehitistesse, masinatesse ja seadmetesse (sh. kasutatud seadmed, millede osas kehtestab vajadusel täpsemad toetuse saamise nõuded põllumajandusminister), v.a investeeringud põllumajanduslikku tootmisesse;
- investeeringuobjekti kohta turu-uuringu tegemise ning turundustegevuse kulud kuni 12% investeeringuobjekti abikõlbliku kulu maksumusest;
- investeeringuobjekti ehitustöö üle omanikujärelevalve tegemise kulud kuni 3% investeeringuobjekti abikõlbliku kulu maksumusest;
- investeeringuobjektiga kaasneva litsentsi, patendi või kasuliku mudeli ostmise kulud;
- väikeinfrastruktuur ja vaatamisväärsuste tähistamine investeeringu ühe osana.

Välditakse topelttoetamist muudest meetmetest.

Toetus

Maksimaalsed toetuse määrad

- Kuni 30% – väikeprojektide korral projekti elluviimise koht asub Harju maakonna vallas, mis piirneb Tallinnaga. Suurprojektide korral projekti elluviimise koht asub Harju maakonna vallas või kuni 4000 elanikuga vallasiseses linnas (tabel 3) või väikelinnas (tabel 2) (edaspidi *väikelinn*), mis ei piirne Tallinnaga.
- Kuni 40% – väikeprojektide korral projekti elluviimise koht asub vallas või väikelinnas, mis piirneb maakonnakeskusega ja mis ei asu Harju maakonnas, või projekt asub Harju maakonna vallas või väikelinnas, mis ei piirne Tallinnaga. Suurprojektide korral projekti elluviimise koht asub vallas või väikelinnas, mis piirneb maakonnakeskusega ja mis ei asu Harjumaal.
- Kuni 50% – projekti elluviimise koht asub vallas või väikelinnas, mis ei piirne maakonnakeskusega ja ei asu Harjumaal.
- Juhul, kui maakonnakeskuseks on vallasisene linn, loetakse keskusega piirnevaks üksnes vastavat valda.
- Väikeprojektide korral on traktori soetamiseks ettenähtud avaliku sektori kaasfinantseering, mis ei tohi ületada maksimaalset toetusmäära 35% investeeringuobjekti abikõlbliku kulu maksumusest (suurprojektide korral ei ole traktorite soetamine abikõlblik).

Maksimaalne toetussumma

- Kuni 300 000 eurot programmiperioodi jooksul.
- Kasutatud tehnika ostmise osas on maksimaalne toetussumma 20 000 eurot.
- Kontserni kuuluvad ettevõtjad saavad kontserni kohta kokku programmperioodi jooksul taotleda 300 000 eurot.

Toetuse sihtala

Alameedet rakendatakse Eesti maapiirkonnas. Maapiirkonnaks käesoleva meetme mõistes loetakse valdu (sh vallasisesed linnad, milles elanike arv jääb alla 4000) ja kuni 4000 elanikega väikelinnasid. Maksimaalne toetuse määr on kõrgem projektide puhul, mis viiakse läbi maakonnakeskustest eemale jäävatel aladel.

Indikaatorid ja sihttasemed

Indikaatori tüüp	Indikaator	Eesmärk 2007–2013
Väljundnäitaja	Kasusaajate arv	100
	Tehtavate investeeringute maht	19 173 495 eurot
	Toetatavate maaturismitegevuste arv	20
Tulemusnäitaja	Toetatavate ettevõtete mittepõllumajandusliku tegevuse lisandväärtuse kasv	800 000 eurot
	Täiendav turistide arv	1624 ööbimisega külastust 2984 päevakülastust
	Loodavad töökohad	50
Mõjunäitaja	Ettevõtetes loodud lisandväärtus töötaja kohta	23 008 eurot (sh 1–9 töötajaga ettevõtetes 20 771 eurot)

Taotluste menetlemine

Nõutavad dokumendid

- Taotlus;
- Äriplaan;
- Vajadusel muud tõendavad dokumendid.

Makseagentuur

PRIA

Taotluste hindamise protseduur

Kuulutatakse välja taotlusvoor. Juhul, kui nõuetele vastavuse kontrolli edukalt läbinud taotluste rahuldamiseks ei jätku piisavalt vahendeid, koostatakse hindamiskriteeriumide alusel nõuetele vastavate taotluste rahastamise paremusjärjestus. Suurprojektide puhul hinnatakse kõiki nõuetele vastavaid taotlusi ühe üle-Eestilise hindamiskomisjoni poolt. Suurprojektide hindamisel kehtestatakse minimaalne nõutav hindepunktide arv. Taotluste paremusjärjestus moodustatakse kahes rühmas nii väike- kui ka suurprojektide kohta. Rahuldamisele kuuluvad parimad taotlused.

Väikeprojektide korral hinnatakse eelkõige järgmist:

- projekti mõju tööhõivele;
- ettevõtte kasvupotentsiaali investeeringu tulemusel;
- kultuuripärandi säilitamist ja teenuste mitmekesisuse suurendamist maapiirkonnas;
- olulisust mahetoodangu töötlemisel ja pakkumise suurendamisel, kui tegemist on jaemüügi, toitlustuse või turismiga;
- projekti lisandväärtust (mahajäetud hoonete kasutuselevõtmine, mõju puuetega inimestele, noorte- ja naisettevõtlusele);
- ettevõtte varasemat tegevust;
- sõltuvust põllumajandusest;
- hooajalisuse vähendamist;
- projekti asukohta;
- eelistatakse ettevõtjaid, kes taotlevad toetust väiksema toetussumma ulatuses.

Suurprojektide korral hinnatakse eelkõige järgmist:

- projekti asukohta;
- projekti elluviimise turu-uuringut: turuinfo olemasolu ja kvaliteet;
- projekti innovaatilisust;
- projekti elluviiva meeskonna kompetentsust investeeringu tegemise valdkonnas;
- projekti mõju maapiirkonna sotsiaalmajanduslikule olukorrale;
- püstitatud eesmärkide, tulemuste ja tegevuste realistlikkust;
- eelistatakse ettevõtjaid, kelle eesmärgid, tulemused, tegevused ja majandusnäitajad on reaalselt ja nõuetekohaselt planeeritud.

ALAMEEDE 3.1.2 – MIKROETTEVÕTETE ARENDAMINE

Spetsiifilised eesmärgid

- Kohalikul ressursil põhineva, maapiirkonna elukvaliteedi parandamisega seotud mittepõllumajandusliku mikroettevõtluse arendamine;
- Mahajäetud hoonete tootmises ja teeninduses taaskasutusele võtmisele kaasaaitamine;

- Ettevõtluse uuenduslikkuse suurendamine läbi uudsete lahenduste, sh mobiilsed lahendused kaupade ja teenuste pakkumisel;
- Noorte ja naiste ettevõtluses osalemise soodustamine ning puuetega inimeste erisusi arvestavate töötingimuste ja teenuste loomine.

Sihtrühm

Toetuse saajad

Maapiirkonnas tegutsevad komisjoni määruse (EÜ) nr 800/2008 artikli 2 punkti 7 mõistes mikroettevõtjad, kes annavad tööd vähem kui 10 inimesele ja kelle aastane müügitulu ja/või aastabilansi kogumaht ei ületa 2 mln eurot, kusjuures väikeprojektide korral peab ettevõtja aastane müügitulu olema suurem kui 2400 eurot ja suurprojektide korral peab ettevõtja aastane müügitulu olema suurem kui 31 955 eurot.

Miinimumnõuded taotlejale

- Taotleja reaalne majandustegevus on kestnud vähemalt 1 aasta.
- Väikeprojektide korral peab taotleja säilitama vähemalt olemasoleva töökohtade arvu.
- Suurprojektide korral peab taotleja seoses investeeringuga looma vähemalt ühe töökoha.
- Taotleja jätkusuutlikkus (taotlemisele eelnenud majandusnäitajad ja suurprojektide korral hinnatakse muuhulgas ka investeeringu tegemisele järgneva 3 aasta majandusnäitajaid).
- Esitatav äriplaan peab muu hulgas sisaldama kavandatava investeeringu üksikasju ning tooma välja eesmärgid, mida investeeringuga kavatsetakse saavutada. Suurprojektide korral peab esitatav äriplaan projekti põhjalikuma ja kvaliteetsema hindamise ja analüüsi eesmärgil muuhulgas kajastama ka ärikeskkonna analüüsi, toote, turu ja konkurentsi analüüsi, projekti elluviiva meeskonna kompetentsuse kirjeldust investeeringu tegemise valdkonnas, projekti mõju analüüsi sotsiaalmajanduslikule olukorrale ning proejktiplaani, kus hinnatakse eesmärgi saavutamist läbi tulemuste, tulemuste saavutamist läbi tegevuste ja tegevuste jaoks vajalikke sisendeid.
- Investeeringuobjekti osas ei ole tehtud taotluse rahuldamise või toetuse maksmise otsust muude toetusskeemide raames.
- Taotlejal ei ole riiklikku maksuvõlga või see on ajatatud.

Toetatavad tegevused ja nende lühikirjeldus

Toetatavad tegevused:

- kaupade ja teenuste pakkumisel mobiilsete lahenduste arendamine, infotehnoloogia rakendamine, sh uued tehnoloogiad tootja ja tarbija lähendamiseks;
- teenuste osutamine maapiirkonna ettevõtetele ja rahvastikule, sh multifunktsionaalsete teeninduskeskuste arendamine, põllumajandusteenused;
- maapiirkonnas majutusteenuse loomine ja parendamine kui majutusettevõttes voodikohtade arv ei ületa 30 (voodikohtade piirang ei kehti puhkeküla ja -laagri puhul).

Abikõlblikkuse kriteeriumid:

- majandustegevuseks vajalikud investeeringud ehitistesse, masinatesse ja seadmetesse (sh. kasutatud seadmed, millede osas kehtestab vajadusel

täpsemad toetuse saamise nõuded põllumajandusminister), v.a investeeringud põllumajanduslikku tootmisesse;
- investeeringuobjekti kohta turu-uuringu tegemise ning turundustegevuse kulud kuni 12% investeeringuobjekti abikõlbliku kulu maksumusest;
- investeeringuobjekti ehitustöö üle omanikujärelevalve tegemise kulud kuni 3% investeeringuobjekti abikõlbliku kulu maksumusest;
- investeeringuobjektiga kaasneva litsentsi, patendi või kasuliku mudeli ostmise kulud;
- väikeinfrastruktuur ja vaatamisväärsuste tähistamine investeeringu ühe osana.

Välditakse topelttoetamist muudest meetmetest.

Toetus

Maksimaalsed toetuse määrad

- Kuni 30% – väikeprojektide korral projekti elluviimise koht asub Harju maakonna vallas, mis piirneb Tallinnaga. Suurprojektide korral projekti elluviimise koht asub Harju maakonna vallas või väikelinnas, mis ei piirne Tallinnaga.
- Kuni 40% – väikeprojektide korral projekti elluviimise koht asub vallas või väikelinnas, mis piirneb maakonnakeskusega ja mis ei asu Harju maakonnas, või projekt asub Harju maakonna vallas või väikelinnas, mis ei piirne Tallinnaga. Suurprojektide korral projekti elluviimise koht asub vallas või väikelinnas, mis piirneb maakonnakeskusega ja mis ei asu Harjumaal.
- Kuni 50% – projekti elluviimise koht asub vallas või väikelinnas, mis ei piirne maakonnakeskusega ja ei asu Harjumaal.
- Juhul, kui maakonnakeskuseks on vallasisene linn, loetakse keskusega piirnevaks üksnes vastavat valda.
- Väikeprojektide korral on traktori soetamiseks ettenähtud avaliku sektori kaasfinantseering, mis ei tohi ületada maksimaalset toetusmäära 35% investeeringuobjekti abikõlbliku kulu maksumusest (suurprojektide korral ei ole traktorite soetamine abikõlblik).

Maksimaalne toetussumma

- Kuni 300 000 eurot programmiperioodi jooksul.
- Kasutatud tehnika ostmise osas on maksimaalne toetussumma 20 000 eurot.
- Kontserni kuuluvad ettevõtjad saavad kontserni kohta kokku programmperioodi jooksul taotleda 300 000 eurot.

Toetuse sihtala

Alameedet rakendatakse Eesti maapiirkonnas. Maapiirkonnaks käesoleva meetme mõistes loetakse valdu (sh vallasisesed linnad, milles elanike arv jääb alla 4000) ja kuni 4000 elanikega väikelinnasid. Maksimaalne toetuse määr on kõrgem projektide puhul, mis viiakse läbi maakonnakeskustest eemale jäävatel aladel.

Indikaatorid ja sihttasemed

Indikaatori tüüp	Indikaator	Eesmärk 2007–2013
Väljundnäitaja	Kasusaajate arv	500
	Tehtavate investeeringute maht	95 867 473 eurot
	Toetatavate maaturismitegevuste arv	250

Tulemusnäitaja	Toetatavate ettevõtete mittepõllumajandusliku tegevuse lisandväärtuse kasv	4 250 000 eurot
	Täiendav turistide arv	20 298 ööbimisega külastust 37 303 päevakülastust
	Loodavad töökohad	250
Mõjunäitaja	Ettevõtetes loodud lisandväärtus töötaja kohta	23 008 eurot (sh 1–9 töötajaga ettevõtetes 20 771 eurot)

Taotluste menetlemine

Nõutavad dokumendid

- Taotlus;
- Äriplaan;
- Vajadusel muud tõendavad dokumendid.

Makseagentuur

PRIA

Taotluste hindamise protseduur

Kuulutatakse välja taotlusvoor. Juhul, kui nõuetele vastavuse kontrolli edukalt läbinud taotluste rahuldamiseks ei jätku piisavalt vahendeid, koostatakse hindamiskriteeriumide alusel nõuetele vastavate taotluste rahastamise paremusjärjestus. Suurprojektide puhul hinnatakse kõiki nõuetele vastavaid taotlusi ühe üle-Eestilise hindamiskomisjoni poolt. Suurprojektide hindamisel kehtestatakse minimaalne nõutav hindepunktide arv. Taotluste paremusjärjestus moodustatakse kahes rühmas nii väike- kui ka suurprojektide kohta. Rahuldamisele kuuluvad parimad taotlused.

Väikeprojektide korral hinnatakse eelkõige järgmist:

- projekti mõju tööhõivele;
- ettevõtte kasvupotentsiaali investeeringu tulemusel;
- kultuuripärandi säilitamist ja teenuste mitmekesisuse suurendamist maapiirkonnas;
- olulisust mahetoodangu töötlemisel ja pakkumise suurendamisel, kui tegemist on jaemüügi, toitlustuse või turismiga;
- projekti lisandväärtust (mahajäetud hoonete kasutuselevõtmine, mõju puuetega inimestele, noorte- ja naisettevõtlusele);
- ettevõtte varasemat tegevust;
- hooajalisuse vähendamist;
- projekti asukohta;
- eelistatakse ettevõtjaid, kes taotlevad toetust väiksema toetussumma ulatuses.

Suurprojektide korral hinnatakse eelkõige järgmist:

- projekti asukohta;
- projekti elluviimise turu-uuringut: turuinfo olemasolu ja kvaliteet;
- projekti innovaatilisust;
- projekti elluviiva meeskonna kompetentsust investeeringu tegemise valdkonnas;
- projekti mõju maapiirkonna sotsiaalmajanduslikule olukorrale;

- püstitatud eesmärkide, tulemuste ja tegevuste realistlikkust;
- eelistatakse ettevõtjaid, kelle eesmärgid, tulemused, tegevused ja majandusnäitajad on reaalselt ja nõuetekohaselt planeeritud.

ALAMEEDE 3.1.3 – INVESTEERINGUD BIOENERGIA TOOTMISESSE

Spetsiifilised eesmärgid

- Põllumajandustootjate tegevuse mitmekesistamine muu maaettevõtlusega väljaspool põllumajandust;
- Kohalikul ressursil põhineva maapiirkonna mikroettevõtluse arendamine;
- Biomassist biokütuste, bioelektri ja biosoojuse tootmise suurendamine;
- Uute tehnoloogiate kasutuselevõtmine;
- Keskkonnahoid;
- Maastikuhooldus;
- Energiatoorme tarnekindlus maapiirkondades;
- Energiakandjate mitmekesisus;
- Energiatootjate hajutatus.

Sihtrühm

Toetuse saajad

- Põllumajandustootjad;
- Maapiirkonnas tegutsevad komisjoni määruse (EÜ) nr 800/2008 artikli 2 punkti 7 mõistes mikroettevõtjad, kes annavad tööd vähem kui 10 inimesele ja kelle aastane müügitulu ja/või aastabilansi kogumaht ei ületa 2 mln eurot.

Miinimumnõuded taotlejale

- Taotleja reaalne majandustegevus on kestnud vähemalt 1 aasta;
- Taotleja jätkusuutlikkus (taotlemisele eelnenud majandusnäitajad);
- Esitatav äriplaan peab sisaldama kavandatava investeeringu üksikasju ning tooma välja eesmärgid, mida investeeringuga kavatsetakse saavutada;
- Investeeringuobjekti osas ei ole tehtud taotluse rahuldamise või toetuse maksmise otsust muude toetusskeemide raames;
- Taotlejal ei ole riiklikku maksuvõlga või see on ajatatud;
- Taotleja peab tõestama tootmiseks vajaliku varustuse olemasolu ja/või toote turustamisvõimalusi (tarnelepingud, müügistatistika vms);
- Investeeringuobjekt ei ole abikõlblik MAKi 1. telje meetme 1.4 "Põllumajandusettevõtete ajakohastamine" alameetmest 1.4.3 "Investeeringud bioenergia tootmisesse".

Bioenergia tootmise investeeringutoetuse tingimusi täpsustatakse vajadusel meetme rakendusmäärusega.

Toetatavad tegevused ja nende lühikirjeldus

Toetatavad on bioenergia tootmisele suunatud investeeringud:

- bioenergia tootmiseks vajalike hoonete ja rajatiste ehitamine;
- ehitise juurde kuuluva juurdepääsutee ehitamine;
- ehitise juurde kuuluva veevarustus- ja kanalisatsioonisüsteemi ehitamine ning reoveepuhastussüsteemi ja selle juurde kuuluva seadme ostmine ja paigaldamine, kaasa arvatud veevarustus- ja kanalisatsioonivõrguga liitumine;

- ehitise juurde kuuluva elektripaigaldise ehitamine ja selle juurde kuuluva seadme ostmine ja paigaldamine, kaasa arvatud elektrivõrguga liitumine, kui see on ehitusprojektis ette nähtud ehitusseaduses sätestatud tingimustel ja korras;
- bioenergia tootmiseks vajaliku masina ja seadme ostmine ja paigaldamine;
- investeeringut ettevalmistavad (nt ehitusgeodeetilised) tööd ja omanikujärelevalve investeeringuobjekti ehitamise ajal.

Välditakse topelttoetamist teistest (ala)meetmetest, teiste ÜPP finantsinstrumentide kaudu, samuti teistest struktuurifondide, Ühtekuuluvusfondi või muudest EL toetusfondidest või rahvusvahelise organisatsioonide, riigi või kohaliku omavalitsuse vahenditest. Sellega seoses on vastavalt ühisele turukorraldusele arvesse võetud ka igasugused ühenduse abi kitsendused ja piirangud.

Toetus

Maksimaalsed toetuse määrad

- Kuni 30% - projekti elluviimise koht asub Harju maakonna vallas, mis piirneb Tallinnaga.
- Kuni 40% - projekti elluviimise koht asub vallas või väikelinnas, mis piirneb maakonnakeskusega ja mis ei asu Harju maakonnas, või projekt asub Harju maakonna vallas või väikelinnas, mis ei piirne Tallinnaga.
- Kuni 50% - projekti elluviimise koht asub vallas või väikelinnas, mis ei piirne maakonnakeskusega ja ei asu Harjumaal.

Juhul, kui maakonnakeskuseks on vallasisene linn, loetakse keskusega piirnevaks üksnes vastavat valda.

Maksimaalne toetussumma

- Kuni 512 000 eurot programmiperioodi jooksul.
- Kasutatud tehnika ostmise osas on maksimaalne toetussumma 30 000 eurot.
- Kontserni kuuluvad ettevõtjad saavad kontserni kohta kokku programmperioodi jooksul taotleda 512 000 eurot.

Üks ettevõtja saab investeeringutoetust taotleda üksi, läbi ühistegevuse organisatsioonide või läbi iseseisvate ettevõtjate omavahelise lepingulise koostöö. Kokku ei tohi ühe ettevõtja toetussumma ületada 512 000 eurot.

Toetuse sihtala

Alameedet rakendatakse Eesti maapiirkonnas. Maapiirkonnaks käesoleva meetme mõistes loetakse valdu (sh vallasisesed linnad, milles elanike arv jääb alla 4000) ja kuni 4000 elanikega väikelinnasid. Maksimaalne toetuse määr on kõrgem projektide puhul, mis viiakse läbi maakonnakeskustest eemale jäävatel aladel.

Indikaatorid ja sihttasemed

Indikaatori tüüp	**Indikaator**	**Eesmärk 2007–2013**
Väljundnäitaja	Kasusaajate arv	20 programmiperioodi kohta
	Tehtavate investeeringute maht	15 mln eurot programmiperioodi kohta
Tulemusnäitaja	Toetatavate ettevõtete mittepõllumajandusliku tegevuse	800 000 eurot

	lisandväärtuse kasv	
	Loodavad töökohad	60% EL-25 keskmisest
Mõjunäitaja	Ettevõtetes loodud lisandväärtus töötaja kohta	23 000 eurot (sh 1–9 töötajaga ettevõttes 20 770 eurot)

Taotluste menetlemine

Nõutavad dokumendid

- Taotlus;
- Äriplaan;
- Vajadusel muud tõendavad dokumendid.

Makseagentuur

PRIA

Taotluste hindamise protseduur

Kuulutatakse välja taotlusvoor. Taotlusi hinnatakse hindamiskriteeriumide alusel ning hindepunktide põhjal moodustatakse taotluste paremusjärjestus. Rahuldamisele kuuluvad parimad taotlused.

Peamised hindamiskriteeriumid on järgmised:

- eelistatakse projekte, mille elluviimise koht asub vallas või väikelinnas, mis ei piirne maakonnakeskusega ja ei asu Harjumaal;
- eelistatakse projekte, mille positiivne mõju maapiirkonna sotsiaalmajanduslikule olukorrale on suurem;
- eelistatakse projekte, mille mõju CO_2 emissiooni vähenemisele on suurem;
- eelistatakse noori põllumajandustootjaid;
- bioenergia tootmisel eelistatakse tooraine päritolu 50 km raadiuses;
- eelistatakse tooraine põllumajanduslikku päritolu (sh põllumajandustootja metsast);
- eelistatakse uusi töökohti kaasatoovaid projekte;
- eelistatakse ettevõtjaid, kes taotlevad toetust väiksema toetussumma ulatuses või kelle investeeringu kogumaksumusest moodustab toetus väiksema osakaalu.

MEEDE 3.2 – KÜLADE UUENDAMINE JA ARENDAMINE (321, 322, 323)

Põhjendus

Hõreasustus on iseloomulik kogu Eestile. Kui suurimas tõmbekeskuses Tallinnas elab 30% Eesti rahvastikust, siis Eesti 4433 külas elab vaid 20% elanikest. Madala asustustiheduse tõttu eriti maapiirkonnas ei tasu teenused ära ning maapiirkond alalise elukeskkonnana on väheatraktiivne. Pooled maale elama jäänutest on töökoha leidnud mujal. Et tegutsetakse kodukohast väljaspool, siis nõrgeneb elanike side kodukohaga. Üks elukvaliteedi säilitamise ja parandamise võimalus on uudsete tasuvate lahenduste leidmine teenuste pakkumisel, kasutades ühtlasi ära nüüdisaegset infotehnoloogiat (Interneti laiem levik). Elukvaliteedi parandamine (sh infrastruktuur, teenuste parem kättesaadavus) on maaelanike arvu säilimise ja kasvu seisukohast olulise tähtsusega. Paraku ei ole tänapäeva nõuetele vastavate kiirete internetiühenduste (lairiba võrgu) rajamine maapiirkondades teenusepakkujatele äriliselt tasuv ning ilma riigipoolse toetuseta vajalikke investeeringuid ei tehta.. Maapiirkondades on tänu geograafilisele

eraldatusele vajadused lairibaühenduste järele suured. Uue põlvkonna lairibaühendused aitavad kaasa maapiirkonnas ettevõtluse arengule ning inimeste elukvaliteedi paranemisele. Uue põlvkonna lairibaühendused on tähtsaimaks teguriks riigi tootlikkuse kasvul ning aitavad suurendada riigi majanduse kogutoodangut. Need on vajalikud ka riigi konkurentsivõime tagamiseks rahvusvahelises konkurentsis. Lairibaühenduste arendamine annab tööd ehituse perioodil ning loob uusi töökohti selle valmimisel. Lairiba ühenduste kättesaadavus loob uusi võimalusi kaugtöö arenguks, õppimisvõimaluste (nii tava- kui elukestva õppe) laiendamiseks ning on soodustavaks teguriks ka muude investeeringute meelitamiseks piirkonda.
Viimastel aastatel on suurenenud mittetulundusühingute (MTÜ) tähtsus – need ei ole enam muude sektorite kõrval marginaalsed ühendused. Samas on siiski tunda, et avaliku ja erasektoriga võrreldes nähakse mittetulundusühingutes veel liialt sageli pigem abivajajaid kui võrdseid partnereid. Kindlasti peaks mittetulunduslikku majandustegevust soodustama, et anda kolmandale sektorile suuremat iseseisvust. Need tegevused seovad inimesi ka rohkem kodukohaga. Küla sotsiaalse infrastruktuuri parandamise seisukohalt on oluline eelnevate programmide raames alustatud, külaelanike ühiseks tegevuseks mõeldud ühiskondlike ehitiste ja muude rajatiste kordategemise jätkamine. See suurendab elanikkonna võimalusi teha koostööd ning korraldada ühisüritusi, võimaldab ligipääsu informatsioonile, parandab küla välisilmet ja üldist elukeskkonna kvaliteeti. Samas on maapiirkonnas suurte majanduslike muudatuste ja reformide tagajärjel tühjaks jäänud paljud põhiliselt 1960. aastate algusest alates ehitatud põllumajanduslikud ehitised. Aastaid kasutusest väljas olnud ehitised risustavad maastikku ja kogu keskkonda, mistõttu on tekkinud vajadus riigi sekkumiseks.
Noored vajavad tähelepanu ka maapiirkonnas. Mitmed uuringud toovad välja maaelanike järelkasvu kriitilise probleemi. Et noortele ei leita piisavat rakendust, siis pärast õpinguid mujal ei tulda enam kodukohta tagasi. Seega peaks noorema elanikkonna kaasamine kohaliku elu edendamisse samuti olema üks prioriteetseid tegevusi. Kogukonna eri huvigruppide sidususe tugevdamine on noorte maalejäämise seisukohast sama oluline kui neile suuremate arenguvõimaluste pakkumine.
Paljud mujal Euroopas hävinud kultuurinähtused – muinaspõllud, ajaloolised külad ja ehitustraditsioonid – on Eesti kultuurmaastikul veel säilinud, elujõulised on mitmed käsitööoskused. Kultuuripärandi väärtustamine suurendab elukeskkonna atraktiivust ning kogukond saab selles osas oma õla alla panna. Uue funktsiooni ja elu andmisel tuleb ennekõike lähtuda maastiku, küla või hoone ajaloolisest ning traditsioonilisest identiteedist. Kultuuri- ja loodusobjektide potentsiaali rakendamist kohaliku arengu edendamisel takistab nende tehniline seisukord, vähene ligipääsetavus ja eksponeeritus, varustatus tugiinfrastruktuuriga, vähesed lisateenused, samuti objektide nõrk omavaheline seotus.

Õiguslik alus

Nõukogu määrus (EÜ) nr 1698/2005 Maaelu Arengu Euroopa Põllumajandusfondist (EAFRD) antavate maaelu arengu toetuste kohta, artiklid 56 (alameetmed 3.2.1, 3.2.2 ja 3.2.3) ja 57 (alameede 3.2.4).

Eesmärgid

Üldeesmärk

Meetme üldeesmärk on parandada maapiirkonna elukeskkonna atraktiivsust ja elukvaliteeti läbi kohaliku aktiivsuse suurendamise, lairiba internetiühenduste kättesaadavuse tõstmise ja mittetulundussektori arendamise. Meede aitab kaasa maapiirkonna sotsiaalse ja majandusliku mahajäämuse ning rahvaarvu vähenemise negatiivsete arengute pidurdamisele.

Rahaliste vahendite jaotus

Meetme 3.2 eelarve indikatiivne jaotus on järgmine: alameede 3.2.1 (majanduse ja maaelanikkonna põhiteenused) – 17,6%; alameede 3.2.2 (lairiba internetivõrgu katvuse tõstmine) – 11,8%; alameede 3.2.3 (külade uuendamine ja arendamine) – 61,7%; alameede 3.2.4 (maapiirkondade kultuuripärandi säilitamine ja selle kvaliteedi parandamine) – 8,8%.

ALAMEEDE 3.2.1 – MAJANDUSE JA MAAELANIKKONNA PÕHITEENUSED

Spetsiifilised eesmärgid

- Uudsete lahenduste leidmine erinevate teenuste kättesaadavuse ja jätkusuutlikkuse parandamiseks.

Sihtrühm

Toetuse saajad

- Mittetulundusühingud (MTÜ) ja sihtasutused (SA);
- Väikese ja keskmise suurusega ettevõtjad.

Miinimumnõuded taotlejale

- Kui taotleja on ettevõtja, siis ei või kavandatavale investeeringule järgneva viie majandusaasta jooksul investeeringuobjektist või sellega kaasnevast tegevusest saadav planeeritav ärikasum ületada majandusaastal 25% kavandatava investeeringuobjekti maksumusest;
- Taotleja peab taotluse esitamise hetkeks olema tegutsenud vähemalt kuus kuud;
- Kui taotleja on MTÜ või SA, mis on asutatud tähtajaliselt, ei või see tähtaeg olla lühem kui viis majandusaastat pärast kavandatava investeeringu tegemist.
- Investeeringuobjekti osas ei ole tehtud taotluse rahuldamise või toetuse maksmise otsust muude toetusskeemide raames.
- Ettevõtjal ei ole riiklikku maksuvõlga või see on ajatatud.

Toetatavad tegevused ja nende lühikirjeldus

Käesoleva alameetme raames antakse investeeringutoetust järgmistele tegevustele, mille puhul võib eeldada, et tavatingimustes ei saada neist olulist rahalist tulu:

- Toetus kohalike põhiteenuste (sh kultuuritegevus ja vaba aja veetmine) loomisele küla(de)le ning seotud väikeinfrastruktuurile;
- Multifunktsionaalsete teeninduskeskuste arendamine (mittetootlikud investeeringud, taotleda saavad ainult MTÜ ja SA);
- Toetus muudele isikutele kasutamiseks avatud Internetiühendusega infopunktide ehitamiseks, rekonstrueerimiseks ja sisustamiseks;

Toetus

Maksimaalsed toetuse määrad

- Mittetulundusühingud ja sihtasutused – kuni 90% lubatud investeeringust, Tallinnaga piirnevates valdades kuni 70%;
- Väikese suurusega ettevõtjad – kuni 70% lubatud investeeringust (60% Harju maakonnas), keskmise suurusega ettevõtjad – kuni 60% lubatud investeeringust (50% Harju maakonnas).

Maksimaalne toetussumma

- Maksimaalne toetussumma ühe taotleja kohta on 300 000 eurot programmiperioodi jooksul;
- Aastane toetussumma ei tohi ületada 60 000 eurot.

Taotlejatel on võimalik kasutada Maaelu Edendamise Sihtasutuse poolt pakutavat sildfinantseerimist. Mittetulundusühingutele ja sihtasutustele antava abi puhul ei ole tegemist riigiabiga.

Toetuse sihtala

Alameedet rakendatakse Eesti maapiirkonnas. Maapiirkonnaks käesoleva meetme tähenduses loetakse valdu (sh vallasisesed linnad, milles elanike arv jääb alla 4000) ja kuni 4000 elanike arvuga väikelinnasid (peatükk 3.1.1, tabelid 2 ja 3). Kohalike tegevusgruppide arenedes võib eeldada, et küla arendamise tegevusi tehakse järjest enam Leaderi kaudu.

Indikaatorid ja sihttasemed

Indikaatori tüüp	Indikaator	Eesmärk 2007–2013
Väljundnäitaja	Toetust saanud tegevused	500
	Tehtavate investeeringute maht	2,8 mln eurot
Tulemusnäitaja	Paranenud teenustest kasu saav maarahvastik	60 000
	Interneti püsiühenduse kasv maapiirkonnas	25% leibkondadest maapiirkonnas
Mõjunäitaja	Lisandväärtus	+10%/a
	Kaasnevad loodavad täistööajaga töökohad	20

Taotluste menetlemine

Nõutavad dokumendid

- Taotlus;
- Vastava haldusüksuse arengukava lühikokkuvõte;
- Investeeringuobjekti avaliku kasutamise kokkulepe kohaliku omavalitsusega (5 aastat);
- Vajadusel muud tõendavad dokumendid.

Makseagentuur

PRIA

Taotluste hindamise protseduur

PRIA kontrollib taotleja ja taotluse nõuetele vastavust ja teostab kontrolli. Igas maakonnas moodustab maavanem hindamiskomisjoni, mille ülesanne on taotluste paremusjärjestuse moodustamine. Hindamiskomisjoni kuuluvad maavalitsuse, kohaliku omavalitsuse ning majandus- ja sotsiaalpartnerite esindajad.

Eelkõige hinnatakse järgmist:

- millisel määral investeeringuobjekt suurendab piirkonna elukvaliteeti;
- millisel määral investeeringuobjekt suurendab elukeskkonna atraktiivsust;
- millisel määral investeeringuobjekt suurendab piirkonna elanike omaalgatust ja koostöövõimalust ning tugevdab sotsiaalseid suhteid.

Hindamiskriteeriumid on heaks kiidetud MAKi seirekomisjoni poolt.

ALAMEEDE 3.2.2 – EESTI LAIRIBA INTERNETIVÕRGU KATVUSE TÕSTMINE

Spetsiifilised eesmärgid

Lairiba internetiühendust võimaldavate kaasaegsete järgmise põlvkonna juurdepääsuvõrgu ühenduste loomine maapiirkondadesse, kus seni ei ole piisavalt kiiret lairiba-teenust võimaldavaid võrguühendusi.

Sihtrühm

Toetuse saajad

- Mittetulundusühingud (MTÜ) ja sihtasutused (SA);

Miinimumnõuded taotlejale

- Taotlejal peab olema vähemalt kahe üle-Eestilist internetiteenust pakkuva võrguteenuse operaatori kinnitus pakkuda piirkonnas interneti teenust kasutades toetuse abil rajatavat infrastruktuuri.
- Kui taotleja on MTÜ või SA, mis on asutatud tähtajaliselt, ei või see tähtaeg olla lühem kui viis majandusaastat pärast kavandatava investeeringu tegemist.
- Investeeringuobjekti osas ei ole tehtud taotluse rahuldamise või toetuse maksmise otsust muude toetusskeemide raames.

Toetatavad tegevused ja nende lühikirjeldus

Käesoleva alameetme raames antakse investeeringutoetust järgmistele tegevustele, mille puhul võib eeldada, et tavatingimustes ei saada neist olulist rahalist tulu. Toetatakse kiiret internetiühendust võimaldava infrastruktuuri rajamist asulateni, kus see seni puudub. Toetus ei hõlma ühenduste väljaehitamist lõpptarbijateni. Rajatav infrastruktuur peab võimaldama turul toimivatel operaatoritel kasutada seda mittediskrimineerivatel alustel lõpptarbijatele teenuse osutamiseks. Toetatavate tegevuste puhul on tegemist liinirajatiste planeerimise ja ehitamisega vastavalt elektroonse side seadusele. Toetatakse järgmisi tegevusi:

- Järgmise põlvkonna juurdepääsuvõrgu jaoks ülekandeühenduste loomine koos vajaliku passiivse infrastruktuuri (trassid ja hoiukapid) rajamisega ning projektiga seonduv projektijuhtimine. Projektijuhtimise kulu ei tohi ületada 2,5% toetatava tegevuse abikõlbliku kulu maksumust.

Toetus

Maksimaalsed toetuse määrad

- Mittetulundusühingud ja sihtasutused – kuni 90% lubatud investeeringust, Tallinnaga piirnevates valdades kuni 70%.

Maksimaalne toetussumma

- Maksimaalne toetussumma on 500 000 eurot ühe taotluse kohta.

Toetuse sihtala

Alameedet rakendatakse Eesti maapiirkonnas. Maapiirkonnaks käesoleva meetme tähenduses loetakse valdu (sh vallasisesed linnad, milles elanike arv jääb alla 4000) ja kuni 4000 elanike arvuga väikelinnasid (peatükk 3.1.1, tabelid 2 ja 3).

Indikaatorid ja sihttasemed

Indikaatori tüüp	Indikaator	Eesmärk 2007–2013

Väljundnäitaja	Toetust saanud tegevused	30
	Tehtavate investeeringute maht	8 mln eurot
Tulemusnäitaja	Paranenud teenustest kasu saav maarahvastik	60 000
	Interneti püsiühenduse kasv maapiirkonnas	15 000 leibkonnale on loodud interneti püsiühenduse kättesaadavus
Mõjunäitaja	Lisandväärtus	+10%/a
	Kaasnevad loodavad täistööajaga töökohad	50

Taotluste menetlemine

Nõutavad dokumendid

- Taotlus;
- Kahe üle-Eestiliselt internetiteenust pakkuva operaatori kinnitus valmisolekuks pakkuda piirkonnas interneti teenust kasutades toetuse abil rajatavat infrastruktuuri;
- Vajadusel muud tõendavad dokumendid.

Makseagentuur

PRIA

Taotluste hindamise protseduur

PRIA kontrollib taotleja ja taotluse nõuetele vastavust ja teostab kontrolli. Taotlused rahuldatakse vastavalt planeeritud toetuste mahule ning rajatava lairiba internetiühenduse teeninduspiirkonda (1,5 km raadiuses rajatava ühenduse otspunktist) jääva elanikkonna ja taotletava toetuse suuruse suhte kahanevas järjekorras.

ALAMEEDE 3.2.3 – KÜLADE UUENDAMINE JA ARENDAMINE

Spetsiifilised eesmärgid

- Omaalgatuse, koostöötahte ning sotsiaalsete suhete tugevdamine;
- Külade elukeskkonna säilitamine, taastamine ja kvaliteedi parandamine;
- Sotsiaalse infrastruktuuri arendamine.

Sihtrühm

Toetuse saajad

- Mittetulundusühingud (MTÜ) ja sihtasutused (SA);
- Väikese ja keskmise suurusega ettevõtjad.

Miinimumnõuded taotlejale

- Kui taotleja on ettevõtja, siis ei või kavandatavale investeeringule järgneva viie majandusaasta jooksul investeeringuobjektist või sellega kaasnevast tegevusest saadav planeeritav ärikasum ületada majandusaastal 25% kavandatava investeeringuobjekti maksumusest;
- Taotleja peab taotluse esitamise hetkeks olema tegutsenud vähemalt kuus kuud;

- Kui taotleja on MTÜ või SA, mis on asutatud tähtajaliselt, ei või see tähtaeg olla lühem kui viis majandusaastat pärast kavandatava investeeringu tegemist.
- Investeeringuobjekti osas ei ole tehtud taotluse rahuldamise või toetuse maksmise otsust muude toetusskeemide raames.
- Ettevõtjal ei ole riiklikku maksuvõlga või see on ajatatud.

Toetatavad tegevused ja nende lühikirjeldus

Käesoleva alameetme raames antakse investeeringutoetust järgmistele sotsiaalse infrastruktuuriga seotud küla elukeskkonda arendavatele tegevustele, mille puhul võib eeldada, et tavatingimustes ei saada neist olulist rahalist tulu:

- Toetus selliste muudele isikutele kasutamiseks avatud ehitiste ehitamiseks, rekonstrueerimiseks ja sisustamiseks, mis on seotud külaelanike ühise tegevuse, külakultuuri arendamise või väärtuse säilitamisega;
- Toetus teistele isikutele kasutamiseks (park, haljasala, mängu-spordiväljak, külaplats) avatud rajatiste rajamine ja parendamine.

Toetus

Maksimaalsed toetuse määrad

- Mittetulundusühingud ja sihtasutused – kuni 90% lubatud investeeringust, Tallinnaga piirnevates valdades kuni 70%;
- Väikese suurusega ettevõtjad – kuni 70% lubatud investeeringust (60% Harju maakonnas), keskmise suurusega ettevõtjad – kuni 60% lubatud investeeringust (50% Harju maakonnas).

Maksimaalne toetussumma

- Maksimaalne toetussumma ühe taotleja kohta on 300 000 eurot programmiperioodi jooksul;
- Aastane toetussumma ei tohi ületada 60 000 eurot.

Taotlejatel on võimalik kasutada Maaelu Edendamise Sihtasutuse poolt pakutavat sildfinantseerimist. Mittetulundusühingutele ja sihtasutustele antava abi puhul ei ole tegemist riigiabiga.

Toetuse sihtala

Alameedet rakendatakse Eesti maapiirkonnas. Maapiirkonnaks käesoleva meetme tähenduses loetakse valdu (sh vallasisesed linnad, milles elanike arv jääb alla 4000) ja kuni 4000 elanike arvuga väikelinnasid (peatükk 3.1.1, tabelid 2 ja 3). Kohalike tegevusgruppide arenedes võib eeldada, et küla arendamise tegevusi tehakse järjest enam Leaderi kaudu.

Indikaatorid ja sihttasemed

Indikaatori tüüp	Indikaator	Eesmärk 2007–2013
Väljundnäitaja	Toetatud külade arv	2000
	Tehtavate investeeringute maht	44 mln eurot
Tulemusnäitaja	Paranenud teenustest kasu saav maarahvastik	60 000
	Interneti püsiühenduse kasv maapiirkonnas	25% leibkondadest maapiirkonnas
Mõjunäitaja	Lisandväärtus	+10%/a

	Kaasnevad loodavad täistööajaga töökohad	70

Taotluste menetlemine

Nõutavad dokumendid

- Taotlus;
- Vastava haldusüksuse arengukava lühikokkuvõte;
- Investeeringuobjekti avaliku kasutamise kokkulepe kohaliku omavalitsusega (5 aastat);
- Vajadusel muud tõendavad dokumendid.

Makseagentuur

PRIA

Taotluste hindamise protseduur

PRIA kontrollib taotleja ja taotluse nõuetele vastavust ja teostab kontrolli. Igas maakonnas moodustab maavanem hindamiskomisjoni, mille ülesanne on taotluste paremusjärjestuse moodustamine. Hindamiskomisjoni kuuluvad maavalitsuse, kohaliku omavalitsuse ning majandus- ja sotsiaalpartnerite esindajad.

Eelkõige hinnatakse järgmist:

- millisel määral investeeringuobjekt suurendab piirkonna elukvaliteeti;
- millisel määral investeeringuobjekt suurendab elukeskkonna atraktiivsust;
- millisel määral investeeringuobjekt suurendab piirkonna elanike omaalgatust ja koostöövõimalust ning tugevdab sotsiaalseid suhteid.

Hindamiskriteeriumid on heaks kiidetud MAKi seirekomisjoni poolt.

ALAMEEDE 3.2.4 – MAAPIIRKONDADE KULTUURIPÄRANDI SÄILITAMINE JA SELLE KVALITEEDI PARANDAMINE

Spetsiifilised eesmärgid

- Maapiirkonna kultuuripärandi säilitamine, taastamine ja kvaliteedi parandamine (sh külade ja põllumajandusmaastike ilme parandamine ja korrastamine).

Sihtrühm

Toetuse saajad

- Mittetulundusühingud (MTÜ) ja sihtasutused (SA);
- Väikese ja keskmise suurusega ettevõtjad.

Miinimumnõuded taotlejale

- Kui taotleja on ettevõtja, siis ei või kavandatavale investeeringule järgneva viie majandusaasta jooksul investeeringuobjektist või sellega kaasnevast tegevusest saadav planeeritav ärikasum ületada majandusaastal 25% kavandatava investeeringuobjekti maksumusest;
- Taotleja peab taotluse esitamise hetkeks olema tegutsenud vähemalt kuus kuud;
- Kui taotleja on MTÜ või SA, mis on asutatud tähtajaliselt, ei või see tähtaeg olla lühem kui viis majandusaastat pärast kavandatava investeeringu tegemist;
- Investeeringuobjekti osas ei ole tehtud taotluse rahuldamise või toetuse maksmise otsust muude toetusskeemide raames;

- Ettevõtjal ei ole riiklikku maksuvõlga või see on ajatatud.

Toetatavad tegevused ja nende lühikirjeldus

Käesoleva alameetme raames antakse investeeringutoetust järgmistele tegevustele:

- Toetus investeeringutele objektidesse, millel on ajaloolis-kultuuriline väärtus (ehk investeeringuid kultuuripärandisse);
- Toetus eraomandis ja riiklikus ehitusregistris arvel oleva, kasutusest väljas oleva ning taaskasutusele võtmiseks ehitusliku ja majandusliku väärtuseta põllumajandusliku ehitise täielikuks lammutamiseks. Vajadus sellise ehitise lammutamiseks peab olema sätestatud vastava haldusüksuse arengukavas.

Toetus

Maksimaalsed toetuse määrad

- Mittetulundusühingud ja sihtasutused – kuni 90% lubatud investeeringust, Tallinnaga piirnevates valdades kuni 70%;
- Väikese suurusega ettevõtjad – kuni 70% lubatud investeeringust (60% Harju maakonnas), keskmise suurusega ettevõtjad – kuni 60% lubatud investeeringust (50% Harju maakonnas).

Maksimaalne toetussumma

- Maksimaalne toetussumma ühe taotleja kohta on 300 000 eurot programmiperioodi jooksul ning ei tohi ületada 9586 eurot kasutusest kõrvalejäänud põllumajanduslike tootmishoonete lammutamise korral;
- Aastane toetussumma ei tohi ületada 60 000 eurot.

Taotlejatel on võimalik kasutada Maaelu Edendamise Sihtasutuse poolt pakutavat sildfinantseerimist. Mittetulundusühingutele ja sihtasutustele antava abi puhul ei ole tegemist riigiabiga.

Toetuse sihtala

Alameedet rakendatakse Eesti maapiirkonnas. Maapiirkonnaks käesoleva meetme tähenduses loetakse valdu (sh vallasisesed linnad, mille elanike arv jääb alla 4000) ja kuni 4000 elanike arvuga väikelinnasid (peatükk 3.1.1, tabelid 2 ja 3). Kohalike tegevusgruppide arenedes võib eeldada, et küla arendamise tegevusi tehakse järjest enam Leaderi kaudu.

Indikaatorid ja sihttasemed

Indikaatori tüüp	Indikaator	Eesmärk 2007–2013
Väljundnäitaja	Toetust saanud tegevused	250
	Tehtavate investeeringute maht	8,3 mln eurot
	Likvideeritud põllumajanduslike tootmishoonete arv	20
Tulemusnäitaja	Paranenud teenustest kasu saav maarahvastik	30 000
Mõjunäitaja	Lisandväärtus	neutraalne
	Kaasnevad loodavad täistööajaga töökohad	10

Taotluste menetlemine

Nõutavad dokumendid

- Taotlus;

- Vastava haldusüksuse arengukava lühikokkuvõte;
- Investeeringuobjekti avaliku kasutamise kokkulepe kohaliku omavalitsusega (5 aastat);
- Põllumajanduslike tootmishoonete lammutamise korral kohaliku omavalitsuse dokument ehitise likvideerimise kohta;
- Vajadusel muud tõendavad dokumendid.

Makseagentuur

PRIA

Taotluste hindamise protseduur

PRIA kontrollib taotleja ja taotluse nõuetele vastavust ja teostab kontrolli. Igas maakonnas moodustab maavanem hindamiskomisjoni, mille ülesanne on taotluste paremusjärjestuse moodustamine. Hindamiskomisjoni kuuluvad maavalitsuse, kohaliku omavalitsuse ning majandus- ja sotsiaalpartnerite esindajad.

Eelkõige hinnatakse järgmist:

- millisel määral investeeringuobjekt suurendab piirkonna elukvaliteeti;
- millisel määral investeeringuobjekt suurendab elukeskkonna atraktiivsust;
- millisel määral investeeringuobjekt suurendab piirkonna elanike omaalgatust ja koostöövõimalust ning tugevdab sotsiaalseid suhteid.

Hindamiskriteeriumid on heaks kiidetud MAKi seirekomisjoni poolt.

5.3.4 4. TELG – LEADER

MEEDE 4 – LEADER-MEEDE (341, 41, 421, 431)

Põhjendus

Kõiki kohaliku elu iseärasusi ja vajadusi ei ole võimalik hinnata ega lahendada riigi tasandilt ja ühe mudeli järgi. Teatud juhtudel on otstarbekas lahendada kohaliku tasandi probleeme kohaliku algatuse kaudu, edendades sel eesmärgil erinevate sektorite koostööd. See tagab vastava piirkonna vajadustest lähtumise ja tuginemise kohapealsele potentsiaalile. Selleks tuleb toetada laiema maaeluga seotud meetmeid.

Sel eesmärgil on ELis lisaks sektoraalsetele meetmetele rakendatud LEADER-algatusprogramm. LEADER-lähenemisele on iseloomulikud piirkonnapõhised kohaliku arengu strateegiad; kohalikud avaliku ja erasektori partnerlused; altpoolt tulev algatus, kus kohalikel tegevusgruppidel on otsustusõigus kohaliku arengu strateegiate koostamisel ja rakendamisel; kohaliku majanduse erinevate sektorite ja projektide vastastikusel toimel põhineva strateegia kavandamine ja rakendamine; uudsete lähenemiste rakendamine; koostööprojektide rakendamine; kohaliku tasandi partnerluse koostöövõrkude loomine.

Eesti on rakendanud LEADER-lähenemist RAKi meetme 3.6 “Kohaliku initsiatiivi arendamine – LEADER-tüüpi meede” kaudu. Leader-meedet teostatakse kahes tegevusvaldkonnas – oskuste omandamine ja integreeritud maapiirkonna arengustrateegia. Esimese tegevusvaldkonna raames toimub kohalike arengu strateegiate koostamine, teise tegevusvaldkonna raames strateegiate elluviimine.

Olukorras, kus elanike arv maapiirkonnas on väike ja ettevõtlus üldjuhul vähetulus, on oluline kohaliku kogukonna tugevus. Selles osas võib Eestis täheldada maaelanike koondumist – olemasolevast üle 4000 külast on umbes neljandik valinud

külavanemad kohaliku külaelu tegevuse koordineerimiseks, u 700 seltsi tegelevad külaarenguga. 2006. aastal esitas LEADER-tüüpi meetme raames toetuse taotluse 24 kohalikku tegevusgruppi. 2008. aastal lisandusid Leader-tegevustesse kaks uut kohalikku tegevusgruppi, kes asusid strateegiaid välja töötama. Kohalike tegevusgruppidega on nüüdseks hõlmatud 98% kogu maapiirkonnast.
LEADER-lähenemine võimaldab läbi kohalike arengustrateegiate ühtselt vaadelda maaelu konkurentsivõime, keskkonna ja elukvaliteedi/mitmekesistamise eesmärke. Erinevaid maaelus tegutsevaid sihtrühmasid hõlmav lähenemine aitab muu hulgas kaitsta kohalikku loodus- ja kultuuripärandit, tõsta keskkonnateadlikkust ning investeerida ja edendada kohalikke tooteid, turismi ning taastuvaid loodusvarasid. Lisaks on kohalikul algatusel oluline roll inimeste sidumisel uute ideedega, innovatsiooni ja ettevõtlikkuse julgustamisel ning kohalike teenuste arendamisel.

Õiguslik alus

Nõukogu määrus (EÜ) nr 1698/2005 Maaelu Arengu Euroopa Põllumajandusfondist (EAFRD) antavate maaelu arengu toetuste kohta, artiklid 61–65.

Eesmärgid

Üldeesmärk

Meetme üldeesmärk on kohaliku algatuse edendamine, aidates läbi maapiirkonna sisemiste arenguvõimaluste parema kasutamise kaasa põllumajanduse ja metsanduse konkurentsivõime, keskkonna ja paikkonna ning eriti maapiirkonna elukvaliteedi parandamisele ja majandustegevuse mitmekesistamisele. Sellest tulenevalt on oluline senisest laialdasema otsustusõiguse andmine kohalikule tasandile, nii et aastateks 2009–2010 oleks enamik valdu hõlmatud kohalike tegevusgruppidega, kes on välja töötanud oma piirkonna arengu strateegiad ja rakendavad neid.

Spetsiifilised eesmärgid

- Kohalike tegevusgruppide arendamise ning nende strateegiate väljatöötamise kaudu kohaliku kogukonna tugevdamine;
- Kohaliku tasandi koostöö (sh majandusliku) ja töökohtade loomisele kaasa aitavate koostöövormide edendamine;
- Kohaliku eripära, sh loodus- ja kultuuripärandi säästlikule kasutamisele ja tutvustamisele, kogukonna tegevuste arendamisele, tööhõive parandamisele, koha identiteedi rõhutamisele, sise- ja välisturismi potentsiaali kasutamisele, omapära ja traditsioonide väärtustamisele suunatud strateegiate rakendamine;
- Innovatiivsete ja lisandväärtust loovate lähenemiste julgustamine ning seeläbi kohalike teenuste ja elukvaliteedi arendamine.

Sihtrühm

Toetuse saajad

- Kohalikud tegevusgrupid (MTÜd), ettevõtjad, omavalitsusüksused, mittetulundusühendused, sihtasutused ja seltsingud.

Miinimumnõuded taotlejale

- Taotlejad on selle piirkonna ettevõtjad, mittetulundusühingud, sihtasutused, seltsingud, omavalitsusüksused ja kohalikud tegevusgrupid, kes tegutsevad piirkonnas, kus on moodustatud kohalik tegevusgrupp;
- Taotlejal ei ole riiklikku maksuvõlga või see on ajatatud;
- Kui taotleja on asutatud tähtajaliselt, ei või see tähtaeg olla lühem kui viis majandusaastat pärast kavandatava investeeringu tegemist;

- Investeeringuobjekti osas ei ole tehtud taotluse rahuldamise või toetuse maksmise otsust muude toetusskeemide raames;
- Kohaliku tegevusgrupi territooriumi piirid ühtivad selle liikmeks olevate omavalitsusüksuste piiridega;
- Kohaliku tegevusgrupi liikmed kuuluvad korraga ainult ühte kohalikku tegevusgruppi;
- Kohaliku tegevusgrupi territooriumi moodustavad ühiste majanduslike, kultuuriliste ja sotsiaalsete huvidega vallad ja linnad, mille territooriumid kuuluvad samasse geograafilisse piirkonda;
- Kohaliku tegevusgrupi piirkonna suurus ja elanike arv peab pakkuma küllaldast kriitilist massi inim-, finants- ja majandusressursside osas, et teostada jätkusuutlikku arengustrateegiat;
- Kohaliku tegevuspiirkonna elanike arv peab olema vahemikus 10 000 kuni 100 000, põhjendatud erisused kohaliku tegevusgrupi elanike arvus on lubatud;
- Kohaliku tegevusgrupi moodustamiseks peab selle liikmeteks olema vähemalt kaks omavalitsusüksust ning samas tegevuspiirkonnas tegutsevad ettevõtjad ja mittetulundusühingud või sihtasutused;
- Kohalik tegevusgrupp peab olema avatud uute liikmete vastuvõtmisele;
- Kohalik tegevusgrupp on välja töötanud või kavatseb välja töötada kohaliku arengu strateegia;
- Avaliku sektori osakaal kohaliku tegevusgrupi otsustustasanditel peab olema alla 50%;
- Kohalikud tegevusgrupid peavad olema valmis valima strateegia kohaselt finantseeritavaid projekte, sh koostööprojekte;
- Kohaliku tegevusgrupi loodava/olemasoleva strateegia oluline element on uuenduslikkus;
- Strateegia peab sisaldama muude fondidega piirnemise põhimõtteid.

Toetatavad tegevused ja nende lühikirjeldus

Käesoleva meetme raames toetatakse nõukogu määruse (EÜ) nr 1698/2005 artiklis 63 nimetatud võimalusi: kohalike tegevusgruppide juhtimine, oskuste omandamine ja piirkonna elavdamine; kohaliku arengu strateegiate rakendamine. Mõlemat tegevust kombineeritakse koostööelemendiga. Pärast strateegia väljatöötamist viivad kohalikud tegevusgrupid strateegiad ellu, kus kiidetakse heaks kõik strateegiad, mis vastavad nõuetele.

“Kohaliku tegevusgrupi toetus” jaguneb:

Kohaliku arengustrateegia väljatöötamine

- Kohalike tegevusgruppide arendamine (mh informatsiooni-, teavitamis- ja koolitustegevused);
- Kohalikku piirkonda puudutavate uuringute teostamine;
- Kohalike arengustrateegiate koostamine;
- Riigisisene ja -väline koostöö.

Nimetatud tegevused võivad hõlmata ka uue programmiperioodi ettevalmistamisega seonduvaid tegevusi.

Kohaliku arengustrateegia rakendamine

- Olemasolevate kohaliku arengu strateegiate täiendamine;
- Strateegia meetmete väljatöötamine ja rakendamise korraldamine;

- Kui kohaliku strateegia kohased tegevused vastavad muude telgede osas sätestatud meetmetele, kohaldatakse vastavate meetmete tingimusi;
- Kohalike tegevusgruppide arendamine (mh informatsiooni-, teavitamis- ja koolitustegevused);
- Riigisisene ja -väline koostöö.

"Projektitoetuse" raames viiakse ellu kohalikus arengustrateegias kirjeldatud meetmeid.

Koostööprojektid on strateegia osa ning nad valitakse kohalike tegevusgruppide endi poolt. Koostöö võib toimuda riigisiseselt või Eesti ja ühe või mitme ELi riigi või muu riigi vahel (riigiväline). Arvestatakse nõukogu määruse (EÜ) nr 1698/2005 artiklist 63 tulenevate nõuetega ning Leader-koostöö juhisega. Riigiväliste koostööprojektide valimiseks töötatakse Eesti ja Euroopa Komisjoni vahel välja vastav protseduur.

Avaliku sektori poolne eelarve jaguneb tegevuste vahel järgmiselt:
- Kohaliku arengustrateegia väljatöötamine – mitte üle 10%;
- Kohaliku arengustrateegia rakendamine – 90% (suureneb strateegiaid rakendavate tegevusgruppide väljavalimisel).

Strateegia alusel rakendatavate projektide väljavalimine on kohaliku tegevusgrupi pädevuses. Projektide väljavalimine seisneb selles, et kohalik tegevusgrupp hindab projektitaotluse vastavust kohalikule arengustrateegiale, koostab taotluste paremusjärjestuse ning teeb taotluste kinnitamise otsuse (kohaliku tegevusgrupi otsustusõigus). Makseagentuuri roll piirdub antud juhul üksiktegevuste abikõlblikkuse kontrolliga. Kui tegevused vastavad nõukogu määruses (EÜ) nr 1698/2005 sätestatud meetmetele, tuleb järgida vastavaid reegleid. Väljapoole nõukogu määruse (EÜ) nr 1698/2005 kohaselt toetatavaid tegevusi jäävate projektide rahastamine kohalike tegevusgruppide poolt on lubatud tingimusel, et need projektid aitavad kaasa 1. telje (konkurentsivõime), 2. telje (keskkond) või 3. telje (elukvaliteet ja mitmekesistamine) eesmärkidele. Teatud juhtudel on võimalik lisada komisjoni määruse (EÜ) nr 1974/2006 artikli 56 sätteid meetme rakendusmäärusesse.

Toetus

Maksimaalsed toetuse määrad

- Kohaliku arengustrateegia väljatöötamine – kuni 100% abikõlblikest kuludest;
- Kohaliku arengustrateegia rakendamine – strateegia raames ellu viidavate tegevuste toetuse määr mittetulundusühingute, sihtasutuste ja omavalitsusüksuste poolt läbiviidavatele projektidele on kuni 90%, seltsingutele kuni 100% ja ettevõtjatele kuni 60% abikõlblikest kuludest. Infrastruktuuri investeeringutele on toetuse määr kuni 60% abikõlblikest kuludest;
- Kohalikud tegevusgrupid võivad oma üldkuludeks (jooksevkulud) kasutada kuni 20% avaliku sektori poolsest toetusest.

Maksimaalne toetussumma

- Maksimaalne toetussumma investeeringutele on kuni 200 000 eurot.
- Maksimaalne toetussumma seltsingutele on kuni 10 000 eurot ühe projekti kohta

Kooskõlas komisjoni määruse (EÜ) 1974/2006 artikliga 56 on projektitoetuse saajatel võimalik saada makseagentuurilt ettemakset investeeringute tegemiseks selleks vajalike vahendite olemasolu korral, kui vastav võimalus on ette nähtud põllumajandusministri rakendusmääruses. Samuti võib PRIA teha kohalikule tegevusgrupile, kelle taotlus on nõuetele vastav, strateegia rakendamise raames ettemakse kooskõlas komisjoni määruse (EÜ) nr 1974/2006 artikli 38 lõikega 2, ettemakse moodustab kuni 10% jooksevkuludeks ettenähtud kolme aasta eelarvest. Kummagi ettemakse suurus ei ületa vastavalt artiklites 56 ja 38 sätestatut ja selle maksmise tingimuseks on 110% ettemakse summale vastava pangatagatise või muu samaväärse tagatise esitamine. Projektitoetuse puhul vabastatakse tagatis, kui makseagentuur leiab, et investeeringuga seotud tegelik kulutus ületab ettemakse summa, jooksevkulude puhul vabastatakse tagatis hiljemalt kohaliku arengustrateegia lõpetamisel. Ettemakse saamise täpsemad tingimused ja kord täpsustatakse põllumajandusministri määrusega.

Toetuse sihtala

Meedet rakendatakse Eesti maapiirkonnas. Maapiirkonnaks käesoleva meetme tähenduses loetakse valdu (sh vallasisesed linnad) ja kuni 4000 elanikega väikelinnasid.

Indikaatorid ja sihttasemed

Indikaatori tüüp	Indikaator	Eesmärk 2007–2013
Väljundnäitaja	Toetatavate tegevusgruppide arv - tegevus 1 - tegevus 2	 2 26
	Kohalike tegevusgruppidega hõlmatud territoorium	42 000 km²
	Kohalike tegevusgruppide poolt rahastatavate projektide arv	5000
	Toetatud koostööprojektide arv	40
	Koostööd tegevate kohalike tegevusgruppide arv	20
	Kohaliku arengustrateegia väljatöötamise tegevustes osalejate arv	750
Tulemusnäitaja	Loodud töökohtade arv	80
	Edukate koolituste arv	175
Mõjunäitaja	Netolisandväärtuse osatähtsus ostujõustandardis	65% (EL-25 keskmisest)
	Kaasnevad loodavad täistööajaga töökohad	40

Taotluste menetlemine

Nõutavad dokumendid

- Taotlus;
- Tegevuskava strateegia koostamiseks;
- Strateegia;
- Vajadusel muud tõendavad dokumendid.

Makseagentuur

PRIA

Taotluste hindamise protseduur

Et aidata kaasa piirkondlike majandusnäitajate erinevuste kasvu pidurdamisele ja soodustada kohalikku algatust elukvaliteedi parandamisel, on uuel perioodil LEADERi puhul kavas arvestada vahendite jagamisel piirkondlike erinevuste näitajaid (nt rahvastikutihedus, maksude laekumine, tööhõive, ettevõtlikkus). Täpsemad näitajad sätestatakse määruse tasandil.

Avalikud konkursid kohalike tegevusgruppide valimisteks korraldatakse hiljemalt kahe aasta jooksul pärast programmi kinnitamist. Meede on avatud kõigile maapiirkonnas tegutsevatele kohaliku tegevusgrupi nõuetele vastavatele taotlejatele. Strateegiaid rakendava kohaliku tegevusgruppide staatust on võimalik saada hiljemalt 2010. aastal. Selleks ajaks peavad kõik tegevusgruppidesse kuuluda soovivad omavalitsusüksused olema ühinenud kohalike tegevusgruppidega.

Taotluste hindamiseks moodustatakse hindamiskomisjon, kes hindab etteantud hindamiskriteeriumide alusel vastavalt tegevuskava (kohaliku arengustrateegia väljatöötamine) ja strateegiat (kohaliku arengustrateegia rakendamine). Hindamiskomisjon koosneb Põllumajandusministeeriumi, PRIA ja muude asjaomaste asutuste ja organisatsioonide esindajatest ning ekspertidest.

Eelkõige hinnatakse järgmist:

- tegevuste tasandil kogu piirkonna ja elanikerühmade kaasatuse määr, sh erinevate elanikegruppide võimalik kaasamine;
- kohaliku tegevusgrupi tasandil partnerluspõhimõtte arvestamine;
- tegevuskava/strateegia majanduslik elujõulisus ja jätkusuutlikkus;
- tegevuskava/strateegia uuenduslikkus;
- tegevuskava/strateegia integreeritud lähenemine ja lisandumine teistele programmidele;
- rahvusvahelise ja piirkondliku koostöö elemendid.

5.3.5 UUTE VÄLJAKUTSETEGA SEONDUVAD TEGEVUSED

Tabel 27. Määruse (EÜ) nr 1698/2005 artikli 16a lõike 3 punktis a osutatud tegevuste liikide loetelu kuni kõnealuse määruse artikli 69 lõikes 5a osutatud summadeni

Telg/meede	Tegevuse liik	Võimalik mõju	Olemasolev või uus tegevuse liik	Viide asjaomase tegevuse liigi kirjeldusele maaelu arengu meetmes	Väljundinäitaja – eesmärk
1. telg					
123 Põllumajandustoodetele ja metsasaadustele lisandväärtuse andmine	Piimatööstusega seonduva töötlemise ja turustamise parandamine	Piimandussektori konkurentsivõime suurendamine Bioloogilise ning maastikulise mitmekesisuse säilitamine ja	Uus tegevuse liik	Meetme 1.6 uue alameetme 1.6.2 raames toetatakse tootjarühmana tunnustatud põllumajandustootjate tulundusühistute investeeringuid	Toetatavate tulundusühistute arv - 5; Investeeringute kogumaht - 7,25

		suurendamine, mullaviljakuse ja veekvaliteedi kaitsmine ja parandamine		piima- ja mahetoodete töötlemiseks vajalikesse masinatesse, seadmetesse ja tehnoloogiasse ning tootmis- ja laohoonetesse.	milj. eurot
3. telg					
321 Põhiteenused majandusele ja elanikkonnale	Lairiba-infrastruktuuri loomine,		Uus tegevuse liik	Meetme 3.2 uue alameetme 3.2.2 raames toetatakse mittetulundusühingute või sihtasutuste investeeringuid lairiba internetiühendust võimaldava infrastruktuuri rajamiseks asulateni, kus see seni puudub.	Toetust saanud tegevused - 30; Tehtavate investeeringute maht - 7,66 milj. eurot

6. RAHASTAMISKAVA

6.1. IGA-AASTANE EAFRD PANUS

Tabel 28. EAFRD iga-aastane panus (eurodes)

Aasta	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Mittelähenemispiirkonnad	-	-	-	-	-	-	-
Lähenemispiirkonnad (*)	**95 608 462**	**95 569 377**	**95 696 594**	**100 929 353**	**104 639 066**	**108 913 401**	**113 302 602**
Äärepoolseimad piirkonnad ja Egeuse mere saared (**)	-	-	-	-	-	-	-
Vabatahtlik ümbersuunamine (***)	-	-	-	-	-	-	-
Lisatoetus Portugalile	-	-	-	-	-	-	-
Lisatoetus määruse (EÜ) nr 1698/2005 artikli 69 lõike 5a kohaselt – mittelähenemispiirkond	-	-	-	-	-	-	-
Lisatoetus määruse (EÜ) nr 1698/2005 artikli 69 lõike 5a kohaselt –	-	-	**5 340 000**	**3 738 000**	-	-	-

lähenemispiirkond (****)							
Kokku	**95 608 462**	**95 569 377**	**101 036 594**	**104 667 353**	**104 639 066**	**108 913 401**	**113 302 602**

(*) Lähenemispiirkondadega liikmesriikide jaoks.
(**) Äärepoolseimate piirkondadega liikmesriikide ja Egeuse mere saarte jaoks.
(***) Liikmesriikide jaoks, kes kohaldavad määrusest (EÜ) nr 378/2007 tulenevalt vabatahtlikku ümbersuunamist.
(****) Määruse (EÜ) nr 1698/2005 artikli 69 lõike 5a kohaselt lisavahendeid saavate liikmesriikide jaoks, kellel on lähenemispiirkondi.

6.2. TELGEDEPÕHISED RAHASTAMISKAVAD

Tabel 29. Rahastamiskava telgede kaupa (kogu perioodi jooksul, eurodes)

Telg	Avalik sektor		
	Avalik sektor kokku	EAFRD kaasfinant-seerimise määr (%)	EAFRD summa
1. telg	**349 010 068**	75	**261 757 551**
2. telg	**328 460 344**	80	**262 768 275**
3. telg	**123 919 233**	75	**92 939 425**
4. telg	**85 759 063**	80	**68 607 250**
Tehniline abi	**38 115 139**	75	**28 586 354**
Kokku	**925 263 847**	77,23	**714 658 855**

Tabel 30. Rahastamiskava telgede kaupa määruse (EÜ) nr 1698/2005 artikli 69 lõike 5a kohaste lisavahendite kohta (kogu perioodi jooksul, eurodes)

Telg	Avalik sektor		
	Avalik sektor kokku	EAFRD kaasfinant-seerimise määr (%)	EAFRD summa
1. telg	**3 695 754**	90	**3 326 179**
2. telg	**0**	0	**0**
3. telg	**6 390 912**	90	**5 751 821**
4. telg	**0**	0	**0**
Tehniline abi	**0**	0	**0**
Kokku	**10 086 666**	90	**9 078 000**

6.3. MAJANDUSE ELAVDAMISE PAKETIST TULENEVAD VAHENDID

Tabel 31. Määruse (EÜ) nr 1698/2005 artiklis 16a osutatud tegevuste soovituslik eelarve ajavahemikuks 1. jaanuar 2009 – 31. detsember 2013 (artikli 16a lõige 3b) kuni määruse (EÜ) nr 1698/2005 artikli 69 lõikes 5a sätestatud summadeni).

Telg/meede	EAFRD panus ajavahemikul 2009–2013
1. telg	
123 Põllumajandustoodetele ja metsasaadustele lisandväärtuse andmine	3 326 179
1. telg kokku	**3 326 179**
3. telg	
321 Põhiteenused majandusele ja elanikkonnale – seotud määruse (EÜ) nr 1698/2005 artikli 16a	0

lõike 1 punktides a–f loetletud prioriteetidega	
321 Põhiteenused majandusele ja elanikkonnale – seotud määruse (EÜ) nr 1698/2005 artikli 16a lõike 1 punktis g loetletud prioriteetidega	5 751 821
3. telg kokku – seotud määruse (EÜ) nr 1698/2005 artikli 16a lõike 1 punktides a–f loetletud prioriteetidega	**0**
3. telg kokku – seotud määruse (EÜ) nr 1698/2005 artikli 16a lõike 1 punktis g loetletud prioriteetidega	**5 751 821**
Programm kokku	**9 078 000**
Kokku 1., 2., 3. ja 4. telje kohased meetmed, mis on seotud määruse (EÜ) nr 1698/2005 artikli 16a lõike 1 punktides a–f loetletud prioriteetidega	3 326 179
Kokku 3. ja 4. telje kohased meetmed, mis on seotud määruse (EÜ) nr 1698/2005 artikli 16a lõike 1 punktis g loetletud prioriteetidega	5 751 821

7. SOOVITUSLIK JAOTUS MEETMETE KAUPA

Tabel 32. Soovituslik jaotus meetmete kaupa (eurot; kogu perioodi jooksul)

Meede Kulutused	Avaliku sektori kulutused kokku	Erasektori kulutused	Kulutused kokku
111 Kutseõppe- ja teavitamismeetmed	3 666 012		3 666 012
112 Noorte põllumajandustootjate tegevuse alustamine	22 565 835		22 565 835
113 Varajane pension	0		0
114 Nõuandeteenuste kasutamine	4 567 569	1 083 125	5 650 694
115 Juhtimis-, asendus- ja nõuandeteenuste loomine	0		0
121 Põllumajandusettevõtete moderniseerimine	191 050 202	188 100 000	379 150 202
122 Metsade majandusliku väärtuse parandamine	20 674 145	17 196 261	37 870 406
123 Põllumajandustoodetele ja metsasaadustele lisandväärtuse andmine	45 490 319	57 196 631	102 686 950
124 Uute toodete arendamise alane koostöö	6 499 074	2 785 317	9 284 391
125 Põllumajanduse ja metsanduse arengu ja kohanemisega seotud infrastruktuuri parandamine ja arendamine	48 232 333	9 747 204	57 979 537
126 Põllumajandusliku tootmise potentsiaali taastamine	0		0
131 Ühenduse õigusaktidel põhinevate nõuete täitmine	1 278 234	1 278 234	2 556 468
132 Põllumajandustootjate osalemine toidukvaliteedikavades	0		0
133 Teavitamis- ja edendamistegevused	0		0
141 Elatuspõllumajandusettevõtete toetamine	4 200 480		4 200 480
142 Tootjarühmad	4 481 619		4 481 619
144 Ühise turukorralduse reformi tõttu ümberkorraldatavad põllumajandusettevõtted	0		0
211 Ebasoodsate looduslike tingimuste toetus mägipiirkondades	0		0

212 Ebasoodsate looduslike tingimuste toetus muudes kui mägipiirkondades *	53 513 654		53 513 654
213 Natura 2000 toetus ja direktiiviga 2000/60 seotud toetus	8 652 796		8 652 796
214 Põllumajanduslik keskkonnatoetus *	210 886 973		210 886 973
215 Loomade heaolu toetus	21 724 033		21 724 033
216 Vähetootlike investeeringute toetus	3 962 523		3 962 523
221 Põllumajandusmaa esmane metsastamine *	4 281 093		4 281 093
222 Põllumajandusmaal agrometsandussüsteemide esmarajamine	0		0
223 Muu maa esmane metsastamine	0		0
224 Natura 2000 toetus	25 439 272		25 439 272
225 Metsanduse keskkonnatoetus	0		0
226 Metsapotentsiaali taastamine ja ennetustegevus	0		0
227 Vähetootlike investeeringute toetus	0		0
311 Mitmekesistamine mittepõllumajandusliku tegevuse suunas	0		0
312 Mikroettevõtete rajamis- ja arendamistoetus	76 351 540	122 000 000	198 351 540
313 Turismi soodustamine	0		0
321 Põhiteenused majandusele ja elanikkonnale	0		0
322 Külade uuendamine ja arendamine	53 958 605	43 506 342	97 464 947
323 Maapiirkondade kultuuripärandi säilitamine ja selle kvaliteedi parandamine	0		0
331 Koolitus ja teavitamine	0		0
341 Oskuste omandamine ja elavdamine	0		0
411 Kohaliku arengu strateegiad. Konkurentsivõime	13 206 896		13 206 896
412 Kohaliku arengu strateegiad. Keskkond/maade hooldamine	0		0
413 Kohaliku arengu strateegiad. Elukvaliteet	52 827 583		52 827 583
421 Koostöö	2 572 772		2 572 772
431 Jooksevkulud, oskuste omandamine ja elavdamine	17 151 812		17 151 812
511 Tehniline abi	38 115 139		38 115 139
- millest riikliku maaeluvõrgustiku jooksevkulud	kuni 1 120 000		kuni 1 120 000
- riikliku maaeluvõrgustiku tegevuskava	kuni 3 360 000		kuni 3 360 000
Kokku	935 350 513	440 088 934	1 375 439 447

***** sisaldab perioodi 2004–2006 üleminekukulutusi

Täpsemad summad üksikute meetmete ja alameetmete kohta määrab põllumajandusminister igaks eelarveaastaks oma käskkirjaga.

8. RIIKLIK LISARAHASTAMINE

Riigi eelarvestrateegia koostamise ja heakskiitmise raames on Vabariigi Valitsusel võimalik otsustada vahendite vajaduse piisava põhjendatuse korral suunata MAKi elluviimise rahastamiseks (sh 2. ja 4. telje osas) täiendavaid riigieelarvelisi vahendeid. Sellisel juhul viiakse heakskiidu taotlemine läbi Ühenduse õigusaktides sätestatud korra kohaselt.

9. RIIGIABI SKEEMID

Tabel 33. Riigiabi skeemid.

Meetme kood	Abikava nimetus	Abikava seaduspärasus	Abikava kestus
(111)	MAK 2007–2013 meede 1.1 – "Koolitus- ja teavitustegevused"	Meetme raames metsanduslike tegevustega seotud antav toetus on riigiabi "Ühenduse suuniste riigiabi kohta põllumajandus- ja metsandussektoris aastateks 2007–2013" (ELT C 319, 27.12.2006, lk 1–33) tähenduses (riigiabi luba nr. N 115/2010 – Eesti)	2010–2013
(114, 115)	MAK 2007–2013 meede 1.3 – "Nõuandesüsteemi ja -teenuste toetamine"	Meetme raames erametsa majandamise valdkonnas (tegevused 1 "Põllumajandustootjatele ja erametsa valdajatele nõuandeteenuse võimaldamine" ja 2 "Nõuetele vastavuse ning töötervishoiu ja tööohutuse alase nõuandeteenuse võimaldamine" (meetme kood 114)) antav toetus on kooskõlas vähese tähtsusega abi määrusega (EÜ) nr 1998/2006, 15. detsember 2006, milles käsitletakse asutamislepingu artiklite 87 ja 88 kohaldamist vähese tähtsusega abi suhtes (ELT L 379, 28.12.2006)	2009–2013
(114, 115)	MAK 2007–2013 meede 1.3 – "Nõuandesüsteemi ja -teenuste toetamine"	Meetme raames nõuandekeskustele (tegevus 3 (meetme kood 115) "Nõuandesüsteemi arendamine nõuandeteenuse hea	2007–2013

		kättesaadavuse tagamiseks") antav toetus on kooskõlas vähese tähtsusega abi määrusega (EÜ) nr 1998/2006, 15. detsember 2006, milles käsitletakse asutamislepingu artiklite 87 ja 88 kohaldamist vähese tähtsusega abi suhtes (ELT L 379, 28.12.2006)	
(115)		**Komisjoni määrus (EÜ) nr 1998/2006, milles käsitletakse asutamislepingu artiklite 87 ja 88 kohaldamist vähese tähtsusega abi suhtes.**	**2009–2013**
(122, 123, 226)	**MAK 2007–2013 meede 1.5 – "Metsade majandusliku väärtuse parandamine ja metsandussaadustele lisandväärtuse andmine"**	**Tegevus: "Investeeringud ettevõtte üldist tulemuslikkust parandavatesse töötlemisviisidesse ja tehnoloogiatesse (arendusprojekti elluviimine) (meetme kood 123)":.** **Komisjoni määruse (EÜ) nr 800/2008 EÜ asutamislepingu artiklite 87 ja 88 kohaldamise kohta, millega teatavat liiki abi tunnistatakse ühisturuga sobivaks (üldine grupierandi määrus) artiklid 13 – investeeringuteks ettenähtud regionaalabi ja 33 – VKE-dele tööstusomandi õiguste omandamise kulude katteks antav abi** **X224/2010 – Metsandussaadustele lisandväärtuse andmise**	**2010–2013**
(123)	**MAK 2007–2013 meede 1.6 – "Põllumajandustoodetele ja**	**Komisjoni määruse (EÜ) nr 800/2008 EÜ**	**2009–2013**

	mittepuidulistele metsandussaadustele lisandväärtuse andmine”	**asutamislepingu artiklite 87 ja 88 kohaldamise kohta, millega teatavat liiki abi tunnistatakse ühisturuga sobivaks (üldine grupierandi määrus) artikkel 13 – investeeringuteks ettenähtud regionaalabi** **X206/2009 – Põllumajandustoodetele ja mittepuidulistele metsasaadustele lisandväärtuse andmise investeeringutoetus**	
(123)		**Komisjoni määrus (EÜ) nr 1998/2006, milles käsitletakse asutamislepingu artiklite 87 ja 88 kohaldamist vähese tähtsusega abi suhtes.**	**2009–2013**
(121, 124, 132, 133)	**MAK 2007–2013 meede 1.7 – “Põllumajandus- ja toidusektoris ning metsandussektoris uute toodete, töötlemisviiside ja tehnoloogiate arendamine”**	**Alameetme 1.7.1 (meetme kood 124) raames põllumajandus- ja metsandussaadusi töötlevatele ettevõtetele antav abi on kooskõlas vähese tähtsusega abi määrusega (EÜ) nr 1998/2006, 15. detsember 2006, milles käsitletakse asutamislepingu artiklite 87 ja 88 kohaldamist vähese tähtsusega abi suhtes (ELT L 379, 28.12.2006) ning rakendusuuringuteks ja tootearenduseks antav toetus on riigiabi “Ühenduse raamistiku teadus- ja arendus-tegevuseks ning innovatsiooniks antava riigiabi kohta” (ELT C 323, 30.12.2006) tähenduses (riigiabi luba nr. N 516/2007 – Eesti)**	**2009–2013**
(124)		**Komisjoni määrus (EÜ)**	**2009–2013**

		nr 1998/2006, milles käsitletakse asutamislepingu artiklite 87 ja 88 kohaldamist vähese tähtsusega abi suhtes.	
(125)	**MAK 2007–2013 meede 1.8 – "Põllu- ja metsamajanduse infrastruktuur"**	**Meetme raames metsanduslikeks tegevusteks antav toetus on riigiabi "Ühenduse suuniste riigiabi kohta põllumajandus- ja metsandussektoris aastateks 2007–2013" (ELT C 319, 27.12.2006, lk 1–33) tähenduses (riigiabi luba nr. N 82/2010 – Eesti)**	**2010–2013**
(224)	**MAK 2007–2013 meede 2.7 – "Natura 2000 toetus erametsamaale"**	**Meetme raames antav abi on riigiabi "Ühenduse suunised riigiabi kohta põllumajandus- ja metsandussektoris aastateks 2007–2013" (ELT C 319, 27.12.2006) tähenduses (riigiabi luba nr. N 213/2010 – Estonia)**	**2010–2013**
(311, 312, 313)	**MAK 2007–2013 meede 3.1 – "Majandustegevuse mitmekesistamine maapiirkonnas"**	**1) Komisjoni määruse (EÜ) nr 800/2008 EÜ asutamislepingu artiklite 87 ja 88 kohaldamise kohta, millega teatavat liiki abi tunnistatakse ühisturuga sobivaks (üldine grupierandi määrus) artiklid 13 – investeeringuteks ettenähtud regionaalabi ning 26 ja 27 – VKEdele nõustamiseks ja messidel osalemiseks antav abi** **X144/2008 – Maapiirkonnas majandustegevuse mitmekesistamise investeeringutoetus**	**2009–2013**

		2) Vähese tähtsusega abi määrus – Komisjoni määrus (EÜ) nr 1998/2006, 15. detsember 2006, milles käsitletakse asutamislepingu artiklite 87 ja 88 kohaldamist vähese tähtsusega abi suhtes (ELT L 379, 28.12.2006)	**2007–2013**
(311, 312, 313)		**Komisjoni määrus (EÜ) nr 1998/2006, milles käsitletakse asutamislepingu artiklite 87 ja 88 kohaldamist vähese tähtsusega abi suhtes.**	**2009–2013**
(321, 322, 323)	**MAK 2007–2013 meede 3.2 – "Külade uuendamine ja arendamine"**	**Komisjoni määruse (EÜ) nr 800/2008 EÜ asutamislepingu artiklite 87 ja 88 kohaldamise kohta, millega teatavat liiki abi tunnistatakse ühisturuga sobivaks (üldine grupierandi määrus) artikkel 13 – investeeringuteks ettenähtud regionaalabi** **X34/2009 – Külade uuendamise ja arendamise investeeringutoetus**	**2009–2013**
(321, 322, 323)	**MAK 2007–2013 meede 3.2 – "Külade uuendamine ja arendamine"**	**Alameede 3.2.2 "Eesti lairiba internetivõrgu katvuse tõstmine" (meetme kood 321):** **Alameetme raames antav abi on riigiabi "Ühenduse suunised riigiabieeskirjade kohaldamiseks seoses lairibavõrkude kiire kasutuselevõtuga" (ELT C 235, 30.09.2009) tähenduses (riigiabi luba**	**2010–2012**

		nr. N 196/2010 – Estonia)	
(321, 322, 323)		**Komisjoni määrus (EÜ) nr 1998/2006, milles käsitletakse asutamislepingu artiklite 87 ja 88 kohaldamist vähese tähtsusega abi suhtes.**	**2009–2013**
(331, 341)		**Komisjoni määrus (EÜ) nr 1998/2006, milles käsitletakse asutamislepingu artiklite 87 ja 88 kohaldamist vähese tähtsusega abi suhtes.**	**2009–2013**

Kõikide selliste eelpool nimetatud meetmete rakendamise puhul mille puhul kas riigiabi reeglite kohaselt või vastava riigiabi andmise heakskiitva otsuses sätestatud tingimuste ja kohustuste kohaselt on nõutav individuaalne teavitamine, tehakse seda vastavalt asutamislepingu artikli 88 lõikele 3.

10. VASTASTIKUNE TÄIENDAVUS MUUDE MEETMETEGA

10.1 VASTASTIKUNE TÄIENDAVUS ÜHENDUSE JA RIIKLIKE POLIITIKATEGA

Maaelul on oluline roll põllumajandussektori restruktureerimisel ja innovatsiooni edendamisel, elukeskkonna parandamisel ja ettevõtluse mitmekesistamisel. MAK aitab läbi I ja III telje kaasa Lissaboni konkurentsivõime, majanduskasvu ja töökohtade loomise ning II telje kaudu keskkonnasõbralikuma elukeskkonna eesmärkidele. II telje meetmeid kasutatakse bioloogilise mitmekesisuse ja keskkonnasõbralike põllumajandus- ja metsandussüsteemide ning traditsiooniliste põllumajandusmaastike säilitamiseks ja arendamiseks, samuti vee ja kliimamuutusega seotud eesmärkide integreerimiseks. Seeläbi panustavad need meetmed Göteborgis võetud kohustusse pidurdada 2010. aastaks bioloogilise mitmekesisuse langust.
Läänemere strateegia on ELi sisene initsiatiiv, mille eesmärk on regiooni spetsiifiliselt lähenedes leida lahendusi peamistele kitsaskohtadele, mis takistavad piirkonna arengut. Läänemere strateegia ei dubleeri senist koostööd regioonis ning on põhimõttelt poliitikateülene ja regionaalse väljundiga. Strateegia raames üritatakse regionaalset koostööd paremini eesmärgistada ehk muuta seda fokuseeritumaks ja keskenduda seeläbi vaid kõige olulisemale.
MAKi meetmed panustavad Läänemere strateegia eesmärkide saavutamisse, sealjuures peamiselt selle üheksandasse prioriteetsesse valdkonda "Tagada säästlik põllumajanduse, metsanduse ja kalanduse areng". Lisaks panustavad MAKi meetmed mõningal määral ka strateegia esimesse ("Vähendada merre sattuvate toitainete koguseid vastuvõetava tasemeni"), viiendasse ("Leevendada kliimamuutuste mõju ja

kohaneda sellega") ja kaheteistkümnendasse ("Säilitada ja suurendada Läänemere piirkonna atraktiivsust, eelkõige hariduse, noorsoo, turismi, kultuuri ja tervishoiu valdkonna meetmete kaudu") ning vähesemal määral ka teistesse prioriteetsetesse valdkondadesse ja horisontaalmeetmetesse.
Põllumajanduse kui majandusharu üldist majandusruumi (eksporditoetused, sekkumismeetmed, otsetoetused, teavitamis- ja edendamismeetmed, veterinaarmeetmed jmt.) toetatakse Euroopa Põllumajanduse Tagatisfondist (EAGF), EAFRD raames toetatakse põllumajandusettevõtete struktuurilist kohandumist, ühiskondlike teenuseid maahoolduse jmt näol ning maaettevõtluse toetamist. MAK täiendab teisi ühise põllumajanduspoliitika meetmeid ning ei ole vastuolus ühise turukorraldusega. Arengukava raames ei rahastata tegevusi, mis oleksid sarnased ÜPP I samba raames rakendatavatele tegevustele. Konkurentsivõime ning toodangu kvaliteedi kasv suurendab nõudlust kodumaise toodangu järele, läbi toodangu kasutamine mitte-toidulistel eesmärkidel avanevad uued turustusvõimalused. See vähendab riski ülejääkide tekkeks, mis muidu tuleks kulukal viisil kõrvaldada. Ületootmise vältimiseks on Eesti ametiasutused võtnud kohustuse kehtestada teatud sektoritele tootmispiirangud. Makseagentuur (PRIA) administreerib nii ÜPP toetusskeeme kui ka MAKi toetusi, mis vähendab riski I ja II samba skeemide võimalike kattuvuste osas.
Maaelu ja põllumajandusturu korraldamise seaduse alusel antakse 2007. aastal riiklikult põllumajanduse ja maaelu arendamiseks järgmisi toetusi – põllumajandusloomade aretustoetus, turuarendustoetus, praktikatoetus ja põllumajandustootja asendamise toetus. Põllumajandusloomade aretustoetus on rahaline abi, millega osaliselt või täielikult hüvitatakse põllumajandusloomade aretustegevuse arendamise kulud. Turuarendustoetus on rahaline abi, millega osaliselt või täielikult hüvitatakse mittetulundusühingu sellise tegevuse kulud, mille eesmärk on suurendada põllumajandussaaduste või -toodete turustamisvõimalusi või juurutada teadus- ja arendussaavutusi põllumajandustootmisse või põllumajandussaaduste töötlemisse või mille tulemusel paraneb põllumajandussaaduste tootmine või töötlemine. Praktikatoetus on rahaline abi, millega osaliselt hüvitatakse põllumajandustootja ettevõttes toimuva põllumajanduserialal õppiva õpilase või üliõpilase õppepraktika juhendamise ja korraldamise kulud. Põllumajandustootja asendamise toetus on rahaline abi, millega osaliselt hüvitatakse põllumajandustootjale tema asendamise kulud kuni 28 päevase puhkuse ajal. Kattuvuse välistamine MAK meetmetega tagatakse läbi erinevate sihtrühmade ja toetatavate tegevuste.

10.2 1.–3. TELJE SEOSED MUUDE MEETMETEGA

Kuigi ELi eelarveperioodil 2007–2013 ei kuulu põllumajanduse ja kalanduse toetamiseks ettenähtud ELi fondid enam struktuurifondide alla ning nende kasutamist kavandatakse uuel perioodil eraldi struktuurivahenditest, kavandatakse ka neid Riigi Eelarvestrateegia 2007–2010 väljatöötamise raames.
ELi toetusvahendite efektiivsemaks kasutamiseks tuleb tagada nende omavaheline täiendavus ning kattuvuste vältimine. MAKi raames rakendatavate meetmete puhul tuleb eelkõige jälgida seoseid ja vastastikust täiendavust muude Eesti poolt ELi eelarveperioodi 2007–2013 jooksul eraldatavate struktuurivahenditega, mida rakendatakse "Riikliku struktuurivahendite kasutamise strateegia 2007–2013" ja valdkondlike rakenduskavade (arengukavade) kaudu. Eestis on koostatud ELi aastateks 2007–2013 ettenähtud struktuurivahendite kasutamiseks kolm valdkondlikku rakenduskava, mille väljatöötamist Rahandusministeeriumi koordineerimisel on juhtima määratud järgmised ministeeriumid:

- Inimressursi arendamise rakenduskava – Haridus- ja Teadusministeerium. Kava hõlmab kõiki Euroopa Sotsiaalfondist (ESF) rahastatavaid tegevusi;
- Elukeskkonna arendamise rakenduskava – Keskkonnaministeerium. Kava hõlmab keskkonna- ja energeetikainvesteeringuid, regionaalarengu toetusi, hariduse ning tervishoiu ja hoolekande infrastruktuuri investeeringuid Euroopa Regionaalarengu Fondi (ERF) ja Ühtekuuluvusfondi vahenditest;
- Majanduskeskkonna arendamise rakenduskava – Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium. Kava hõlmab ettevõtluse, teadus- ja arendustegevuse, infoühiskonna ja transpordi infrastruktuuri arendamisega seotud tegevusi Euroopa Regionaalarengu Fondi ja Ühtekuuluvusfondi vahenditest.

Rakenduskavade väljatöötamiseks on vastutavad ministeeriumid moodustanud töögrupid, kuhu kuuluvad kõigi seotud ministeeriumide ja partnerite esindajad. Oluline on tõhus koordinatsioon erinevate rakenduskavade vahel, sest mitmed tegevused erinevates struktuurivahendite rakenduskavades täiendavad üksteist.

Maaelu Arengu Euroopa Põllumajandusfondi, Euroopa Kalandusfondi ja struktuurivahendite vahel on tihedad seosed toetavate tegevuste osas. Kui struktuurivahendid on piirkonnas (Eesti puhul kogu riigis) suunatud mitmetele valdkondadele, siis maaelu arengu fond ja kalandusfond on suunatud konkreetselt põllumajanduse ja kalanduse arengu toetamisele. Sellest hoolimata kavandatakse nende kõigi vahenditest tegevusi nt tööhõive suurendamiseks, ettevõtluse arengu soodustamiseks, elukeskkonna parandamiseks jne. Lisaks toetavad struktuurivahendite kaasabil teostatavad tegevused olukorra paranemist maa- ja rannapiirkonnas.

Järgnevalt mõningad näited MAKi meetmete seotusest ja täiendavusest teiste rakenduskavade raames rakendatavate meetmetega:

1. telje meetmed on eeskätt seotud Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumi poolt "Majanduskeskkonna arendamise rakenduskava" prioriteedi "Ettevõtluse uuendus- ja kasvuvõime" raames rakendatavate tegevustega, mille prioriteetsed suunad – regionaalse tähtsusega transpordiinfrastruktuuri arendamine, infoühiskonna edendamine, energeetika arendamine – aitavad kaasa ka maapiirkonna põllumajanduslike ja mittepõllumajanduslike ettevõtjate konkurentsivõime kasvule. 1. telje inimpotentsiaali arendamisele suunatud meetmed ("Koolitus- ja teavitustegevused" ning "Nõuandesüsteemi ja -teenuste toetamine") on kõige rohkem seotud Keskkonnaministeeriumi poolt koordineeritava "Elukeskkonna arendamise rakenduskava" prioriteedi "Hariduse infrastruktuuri arendamine" raames rakendatavate tegevustega. Nimetatud MAKi meetmete eesmärk on suurendada põllumajandus-, toidu- ja metsandussektori konkurentsivõimet läbi sektori inimpotentsiaali arendamise. Üheks sektori arengut pärssivaks teguriks on kujunenud kvalifitseeritud töötajate puudus, mis omakorda on osaliselt tingitud valdkonna kutsehariduse alarahastatusest ja sellest tulenevast õppe-materiaalse baasi mittevastavusest tänapäevase põllu- ja maamajanduse vajadustele. Kutsehariduse süsteemne toetamine (sh investeeringud põllu- ja maamajanduslike kutseõppeasutuste infrastruktuuri) kuulub Euroopa Regionaalarengu Fondi (ERF) haldusalasse ja eelnimetatud Keskkonnaministeeriumi poolt koordineeritava rakenduskava meetme "Kutseõppeasutuste õppekeskkonna kaasajastamine" tegevuste hulka. Üldisemalt rahastatakse haridust, teadus- ja arendustegevust ning tööturu arendamist (sh ka maapiirkonna laiemat tööhõivet) "Inimressursi arendamise rakenduskava" kaudu, kasutades selleks Euroopa Sotsiaalfondi (ESF) vahendeid. Seoses MAKi meetmega 1.1 "Koolitus- ja teavitustegevused", on Euroopa Kalandusfondi Eesti rakenduskava raames võimalik toetust saada kalanduse ja vesiviljeluse alasteks teavitustegevusteks. Kattuvuste vältimine on tagatud erinevate sihtgruppide ja toetatavate tegevustega.

Tööhõive osas on MAKi roll eelkõige soodsate tingimuste loomine tööhõive suurendamiseks.
Metsa majandusliku väärtuse parandamise ja metsandussaadustele lisandväärtuse andmise meetme puhul on arendusprojekti elluviimisel täiendavus Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumi poolt koordineeritava "Majanduskeskkonna arendamise rakenduskava" tegevustega.
Põllu- ja metsamajanduse infrastruktuuri arendamisele suunatud meedet täiendab Sihtasutus Erametsakeskus (EMK) poolt siseriiklikest vahenditest metsaparandustööde toetamine. EMK toetab lisaks füüsilisest isikust erametsaomanikke ja maksimaalsed toetussummad aastas on oluliselt väiksemad.
Elukeskkonna arendamise rakenduskava raames rahastatakse taastuvenergiaallikate laialdasemat kasutamist ja välisõhu kaitset ning energiasäästu arendamist elamumajanduses.
Taastuvenergiaallikate laialdasem kasutamiseks ja välisõhu kaitseks toetatakse taastuvate ressursside kasutuselevõttu energia tootmiseks jõujaamades, koostootmisjaamades ja katlamajades, võrguühenduste loomist, kaugküttesüsteemide renoveerimist, alternatiivkütuste kasutuselevõttu transpordis, jõujaamade puhastusseadmete rajamist, innovaatilisi tehnoloogiaid ning hajutatud energiatootmist. Hoonete energiasäästu arendamiseks on võimalik toetada enne 1990. aastat rajatud hoonete renoveerimist ja rekonstrueerimist, energiaauditeid ja nõustamist ning teavitamist ja koolitust.
MAKi meede 1.9 "Tootjarühmade loomine ja arendamine" ei kattu "Majanduskeskkonna arendamise rakenduskava" prioriteetse suuna "Ettevõtluse uuendus- ja kasvuvõime" raames plaanitava alustava ettevõtte toetusega, kuna teiste rakenduskavade ettevõtluse alaste meetmete raames ei toetata põllumajandusega alustamist ning ka meetmete eesmärgid on erinevad. Meetme 1.9 eesmärk on edendada juba tegutsevate põllumajandustootjate ühist majandustegevust, et kohandada tootjarühmadesse kuuluvate tootjate tootmist ning toodangut turunõuetega ning parandada tootjarühma liikmete poolt toodetud saaduste töötlemisel saadud toodangu jõudmist turule.
2. telje raames on MAKi meetmetel kõige suurem täiendavus Keskkonnaministeeriumi poolt koordineeritava "Elukeskkonna arendamise rakenduskava" tegevustega. Vee- ja jäätmemajandus, looduslik mitmekesisus ja loodusvarade säästlik kasutamine, keskkonnateadlikkus, keskkonnaseire, piirkondade konkurentsivõime tugevdamine ja kohalike avalike teenuste arendamine on "Elukeskkonna arendamise rakenduskava" raames toetatavad Ühtekuuluvusfondi ja ERFi vahendite kaudu. Looduslikku mitmekesisust toetatakse ka spetsiifiliste loodushoiuprogrammide (nt LIFE+) kaudu.
3. telje meetmetest on meetme "Majandustegevuse mitmekesistamine maapiirkonnas" tegevustel sarnane eesmärk Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumi poolt koordineeritava "Majanduskeskkonna arendamise rakenduskava" prioriteedi "Ettevõtluse uuendus- ja kasvuvõime" raames rakendatavate tegevustega. Meetme "Majandustegevuse mitmekesistamine maapiirkonnas" üks peamisi eesmärke on mittepõllumajanduslike töökohtade loomine maapiirkonnas. Kattuvuse vältimiseks on siin demarkatsioon nii ettevõtete suurusgruppide, tegevuse kui ka investeeringuvaldkondade osas: MAKi meetme sihtrühmaks on põllumajandustootjad, keda ei toetata muude fondide raames ning maapiirkonda investeerivad mittepõllumajandustootjatest mikroettevõtjad (komisjoni soovituse 2003/361/EÜ artikli 2 punkti 3 järgi). Mikroettevõtjatest suuremad ettevõtjad on Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumi meetmete sihtrühm. Nende meetmete koosmõju on teineteist täiendav. PRIA koostöös Ettevõtluse Arendamise Sihtasutusega (EAS)

tagab, et üks investeeringuobjekt ei saaks toetatud korraga mitmest finantseerimisallikast. Lisaks ei toetata MAKi kaudu ettevõtetele stardiabi andmist.
MAKi 3. ja 4. telje meetmete puhul on olulised ka seosed "Elukeskkonna arendamise rakenduskava" prioriteetse suunaga "Piirkondade terviklik ja tasakaalustatud areng". Seoseid on nii külade uuendamise ja arendamise kui ka LEADER-meetme tegevuste osas. Kattuvuse vältimiseks ei toetata "Elukeskkonna arendamise rakenduskava" raames erasektori vastavaid tegevusi, küll aga on abikõlblikud taotlejad kohaliku omavalitsuse üksused ja mittetulundusorganisatsioonid. Kohalike teenuste osas on demarkatsioon tagatud sellega, et MAKi toetused on suunatud kohalikule tasandile, antud rakenduskava aga toetab kohalikku elukeskkonda valla ja vallaülesel tasandil. Täiendavus on tagatud ka sihtrühmade kaudu, MAKi meetmed on suunatud era- ja mittetulundussektorile, "Elukeskkonna arendamise rakenduskava" meetmed aga peamiselt kohalikele omavalitsustele. Näiteks on nii MAKi kui ka "Elukeskkonna arendamise rakenduskava" raames kavas toetada maapiirkonna keskkonda ja maastikku risustavate mahajäetud ehitiste lammutamist. MAKi meetme 3.2 "Külade uuendamine ja arendamine" raames piirdub see eraomanikele kuuluvate maapiirkonna mahajäetud põllumajanduslike tootmishoonete lammutamise toetamisega. "Elukeskkonna arendamise rakenduskava" prioriteedi "Piirkondade terviklik ja tasakaalustatud areng" raames kavatsetakse toetada ka teiste valdkondade rajatiste ning kohalike omavalitsuste omandis olevate objektide lammutamist.
Lairiba internetiühendust toetatakse "Majanduskeskkonna arendamise rakenduskava" prioriteetse suuna "Infoühiskonna edendamine" raames (Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium) infoühiskonna kontekstis, "Elukeskkonna arendamise rakenduskava" prioriteetse suuna "Piirkondade terviklik ja tasakaalustatud areng" raames (Siseministeerium) regionaalarengu kontekstis ning MAKi raames (Põllumajandusministeerium) maaelu arengu kontekstis, tagades seeläbi lairiba internetiühenduste osas demarkatsiooni. Vastavalt keskendub Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium üle-Eestilisele lairiba võrgule, Siseministeerium regionaalsete ebavõrdsuste kaotamisele lairibale juurdepääsu osas ning Põllumajandusministeerium nendele asulatele, mis asuvad hõredasti asustatud piirkondades. Meetme 3.2.2 puhul tagatakse lõplik demarkatsioon projektide tasandil läbi hindamiskriteeriumide.
Väga täpseid demarkatsiooni ja koosmõjude kirjeldusi ei ole siiski võimalik välja tuua, sest erinevalt MAKist ei sisalda rakenduskavad konkreetsete meetmete kirjeldusi.
Täiendavalt on võimalik ettevõtjatel kasutada Maaelu Edendamise Sihtasutuse (MES) pakutavaid laene, tagatisi ja muid ettevõtlust toetavaid instrumente. Põllumajandusettevõtjatel, kes on saanud meetmete 1.2 ja 1.4 raames toetust või toetuse taotlemisel heakskiidu, on täiendavalt võimalik kasutada ka MESi poolt pakutavaid sooduslaene ja -tagatisi.
Külaarengu (meede 3.2) ja Leaderi (meede 4) raames on läbi MES kavas pakkuda taotlejatele sildfinantseerimise võimalust. Vastav vajadus tuleneb kolmanda sektori vähesest suutlikkusest omavahenditest koguinvesteeringute tegemiseks, kuivõrd toetus makstakse välja pärast arvete, maksmist tõendavate dokumentide või muude samaväärsete dokumentide esitamist kasusaajate poolt.

10.3 4. TELJE SEOSED MUUDE MEETMETEGA

IV telje peamised seosed on Euroopa Kalandusfondi (EKF) IV teljega Kalanduspiirkondade jätkusuutlik areng. Rannakalurite tüüpiline elukoht on rannikupiirkondade maa-asulad, kus tegeletakse aktiivselt ka põllumajandusliku

tootmisega või lisategevusena muu maaettevõtlusega. Demarkatsioonipõhimõttena on kavas reeglina välistada mitmekesistamise toetamine kalandusest põllumajandusse ja vastupidi, seda eriti normaalse turuväljundita või piiratud ressursiga (püügi ja tootmiskvoodid) tootegruppides. Administratiivsel tasandil välistatakse projektide topeltfinantseerimine. Nii "Kalanduspiirkondade jätkusuutliku arengu" meetme kui ka Leader-meetme keskmes on kohalikul algatusel põhinevad kohaliku arengu strateegiad. Kohalike tegevusgruppide ja kalanduspiirkondade aktiivrühmade tegevuse kattuvuse vältimiseks on nõudeks erinevate strateegiate koostamine EKFi ja EAFRD vahendite haldamiseks. EKF raames koostatavad strateegiad on eelkõige suunatud kalandustoodetele väärtuse lisamisele, väikesemahulise kalandusega seotud infrastruktuuri ja väikestele kalandusega tegelevatele kogukondadele kasulike teenuste toetamisele, kutseoskuste ja töösaamise võimaluste edendamisele ja parandamisele, kalanduspiirkondade turismi, elukeskkonna kaitse ja atraktiivsuse säilitamise ning suurendamisega seotud tegevuste toetamisele, majandustegevuse ümberstruktureerimisele ja ümbersuunamisele, loodus- või tööstuskatastroofidest kahjustatud kalandussektori tootmispotentsiaali taastamisele, elukestva õppe toetamisele. Juhul kui Leaderi ja kalanduspiirkonnad kattuvad geograafiliselt vastutavad pädevad ametiasutused vastavate nõuete välja töötamise eest, mis välistaksid kattuvuse ja topelt rahastamise võimalused ning, et avastada rakendamise käigus võimalikud täiendavused programmide ja tegevuste vahel. Need kaks erinevat strateegiat peavad välja tooma kattuvuse kalanduspiirkonna ja Leader-strateegiate vahel (ja võimalusel ka teiste fondidega). Administratiivselt on projektide topeltrahastamine välistatud makseagentuuri protseduuride kaudu. Detailsemad põhimõtted on toodud vastavates määrustes.

Lisaks sellele rakendatakse riiklikke meetmeid – piirkondliku arengu kavandamise programm ning piirkondade konkurentsivõime tugevdamise väikeprojektide programm. Piirkondliku arengu kavandamise programmi eesmärgiks on parandada piirkondade konkurentsivõime tugevdamisele suunatud avaliku kasutuse iseloomuga projektide ettevalmistuse kvaliteeti. Programmi raames toetatakse projekte, mis sisaldavad järgmisi tegevusi – strateegiate koostamine piirkonnaspetsiifiliste ressursside hindamiseks, määratlemiseks ja efektiivseks kasutuselevõtuks; arenduskomplekside määratlemine ja väljaarendamise kavandamine konkreetsete investeeringuprojektide ettevalmistamiseks. Demarkatsioon nimetatud toetusega tagatakse sihtgrupi tasandil, kuivõrd käesolevast programmist on toetuse saajad kohaliku omavalitsuse üksused, sihtasutused ja mittetulundusühingud, maakonnamuuseumid ning riigiasutused kaitstavate loodusobjektide valitsejatena.

Piirkondade konkurentsivõime tugevdamise väikeprojektide programmi eesmärgiks on aidata kaasa piirkondade arengupotentsiaali maksimaalset ärakasutamist takistavate kitsaskohtade likvideerimisele ja arengueelduste ärakasutamisele, loomaks eeldused ettevõtluse arenguks. Programmi eesmärkide elluviimiseks toetatakse külastus- ja puhkeotstarbeliste väikeobjektide väljaarendamist ja neile lisaväärtuse andmist, puhke- ja turismiobjektide tugiinfrastruktuuri väljaarendamist, piirkonnaspetsiifiliste või Eestis ainulaadsete regulaarürituste käivitamist ja edasiarendamist, avalikke tegevusi kohaliku majandus- ja ettevõtluskeskkonna elavdamiseks ja mitmekesistamiseks. Demarkatsioon programmiga tagatakse läbi sihtrühma. Piirkondade konkurentsivõime tugevdamise väikeprojektide programmi raames saavad taotlejaks olla kohaliku omavalitsuse üksused, sihtasutused ja mittetulundusühingud, maakonnamuuseumid, riigiasutused kaitstavate loodusobjektide valitsejatena.

10.4 KOORDINATSIOONIMEHHANISMID

Sellise tiheda seose tõttu on tegevuste dubleerimise vältimiseks ja sünergia võimaldamiseks vaja tähelepanu pöörata nii vahendite kavandamisel kui hilisemas kasutamise faasis tegevuste omavahelisele koordineerimisele.
Rakenduskavade koostamisel on koordinatsioonimehhanismid järgmised:

- dokumentide koostamise eest vastutavate ministeeriumide esindajate osalus teiste vahendite planeerimises – Põllumajandusministeeriumi esindajad osalevad struktuurivahendite planeerimises (sh ministeeriumidevahelises töögrupis) ning Rahandusministeeriumi esindajad Maaelu Arengu Euroopa Põllumajandusfondi ja Euroopa Kalandusfondi vahendite planeerimises;
- pidev infovahetus vastutavate ministeeriumide vahel, samuti Põllumajandusministeeriumi ja teiste ministeeriumide vahel;
- erinevate välisvahendite planeerimise integreerimine ühtse ja tervikliku Riigi Eelarvestrateegia koostamise protsessi, mistõttu eelarveliste otsuste tegemisel vaadatakse kõiki vahendeid koos ning vajadusel harmoniseeritakse nende kasutamist.

Edasise rakendamise raames on koordinatsioonimehhanismid:

- rahaliste vahendite kavandamine iga-aastastesse riigieelarvetesse toimub ühtselt ja terviklikult Riigi Eelarvestrateegia iga-aastase koostamise protsessi raames;
- seirekomisjonide koosseisu kuuluvad kõigi seotud ministeeriumide ning majandus- ja sotsiaalpartnerite esindajad. Põllumajandusministeerium on rakenduskavade seirekomisjoni liige ning seotud ministeeriumid ja Rahandusministeerium MAKi ning Euroopa Kalandusfondi 2007–2013 rakenduskava seirekomisjonide liikmed;
- kõikidele ministeeriumidele on tagatud juurdepääs õigusaktide eelnõudele elektroonilise õigusaktide kooskõlastamise süsteemi kaudu, mis võimaldab neid arvesse võtta omapoolsel õigusaktide koostamisel;
- heakskiidetud projektide loetelude avalikustamine, mis annab ülevaate reaalsetest toetustest;
- valdkonna- ja strateegiaüleste hindamiste korraldamine;
- topeltrahastamise vältimiseks üksikute projektide tasandil toimub infovahetus PRIA ja struktuurivahendite rakenduskavade rakendusüksuste ning Sihtasutus Erametsakeskus vahel.

11. PÄDEVAD ASUTUSED

Nõukogu määruse (EÜ) nr 1698/2005 artikli 74 lõike 2 kohaselt vastutavad MAKi rakendamise eest riiklikul tasemel järgmised asutused.

Korraldusasutus

MAKi korraldusasutus on Põllumajandusministeerium, kes vastutab Euroopa Liidu ühise põllumajanduspoliitika rakendamise koordineerimise eest Eestis. Põllumajandusministeerium vastutab makseagentuuri akrediteerimise, järelevalve ja akrediteerimise tühistamise eest ning täidab muid korraldusasutuse ülesandeid.
Korraldusasutus vastutab MAKi tõhusal, tulemuslikul ja korrektsel viisil juhtimise ja rakendamise eest ja teeb eelkõige järgmist:

- tagab, et finantseeritavad tegevused valitakse MAKi suhtes kohaldatavate kriteeriumide kohaselt;
- tagab rakendamist käsitlevate statistiliste andmete elektroonilises vormis registreerimise ja säilitamise süsteemi olemasolu, mis on vajalik seireks ja hindamiseks;
- tagab, et abisaajad ja muud tegevuste rakendamisega seotud organid:
    - on teadlikud antavast abist tulenevatest kohustustest ja peavad kas eraldi raamatupidamissüsteemi või vastavaid raamatupidamiskoode kõikide tegevusega seotud tehingute kohta,
    - on teadlikud nõuetest, mis käsitlevad andmete andmist korraldusasutusele ning tootluse ja tulemuste registreerimist;
- tagab MAKi hindamise ettenähtud tähtaegade jooksul ja vastavuse ühisele seire- ja hindamisraamistikule ning teostatud hindamiste esitamise vastavatele siseriiklikele asutustele ja Euroopa Komisjonile;
- juhib seirekomisjoni ja saadab sellele MAKi rakendamise seireks vajalikud dokumendid, pidades silmas MAKi spetsiifilisi eesmärke;
- tagab vastavuse MAKist teavitamise ja MAKi avalikustamisega seotud eesmärkidele;
- koostab iga-aastase seirearuande ja pärast selle heakskiitmist seirekomisjoni poolt esitab selle Euroopa Komisjonile;
- tagab, et makseagentuur saab enne maksete lubamist kogu vajaliku teabe eelkõige teostatud tegevuste ning seoses finantseerimiseks valitud tegevustega teostatud mis tahes kontrollide kohta.

Makseagentuur

Makseagentuur peab andma sooritatud maksete ja teabe edastamise ning säilitamise osas piisava tagatise selle kohta, et:

- enne makse heakskiitmist on kontrollitud taotluste abikõlblikkust ja toetuste andmise korda maaelu arengu raamides ning nende vastavust ELi eeskirjadele;
- sooritatud maksed kajastuvad raamatupidamises täpselt ja põhjalikult;
- on teostatud ELi õigusaktidega ettenähtud kontrollid;
- vajalikud dokumendid on esitatud tähtaegselt ja ELi eeskirjadega ettenähtud kujul;
- dokumendid, sh ELi eeskirjadele vastavad elektroonilised dokumendid, on kättesaadavad ja neid säilitatakse viisil, mis tagab nende jätkuva terviklikkuse, kehtivuse ja loetavuse.

Põllumajanduse Registrite ja Informatsiooni Amet (PRIA) osaleb kõigi Euroopa Liidu ühise põllumajanduspoliitika ja sellega kaasnevate meetmete rakendamisel, täites makseagentuuri (sh ka MAKi) ülesandeid ning olles eelnevalt akrediteeritud Põllumajandusministeeriumi poolt. Kooskõlas komisjoni määruse (EÜ) nr 1848/2006 ja riiklike õigusaktide kohaselt teavitab PRIA Euroopa Komisjoni MAKi meetmete rakendamisel esinevatest rikkumistest, pettustest ning mittevastavustest ning võtab kirjeldatud juhtudel kasutusele vajalikud meetmed Ühenduse finantsvahendite tagasimaksmiseks.

Sertifitseerimisasutus

Sertifitseerimisasutus on liikmesriigi poolt määratud avalik-õiguslik või eraõiguslik üksus, kes vastutab akrediteeritud makseagentuuri poolt sisse seatud juhtimis- ja kontrollisüsteemide sertifitseerimise eest, samuti makseagentuuri raamatupidamise aastaaruannete eest.

Sertifitseerimisasutuse ülesandeid täidab korraldusasutuse poolt määratud makseagentuurist sõltumatu asutus.

Teised asutused

Maamajanduse Infokeskus, Põllumajandusuuringute Keskus, Põllumajandusamet, Veterinaar- ja Toiduamet, Keskkonnaministeerium, Keskkonnaamet, Keskkonnainspektsioon, Muinsuskaitseamet ning Sihtasutus Erametsakeskus osalevad asjakohaste meetmete rakendamises oma pädevuse piires.

12. SEIRE JA HINDAMINE

MAKi seire ja hindamine lähtuvad nõukogu määruse (EÜ) nr 1698/2005 artiklites 77–87 toodud nõuetest. MAKi korraldusasutus on Põllumajandusministeerium, kes vastutab seire- ja hindamissüsteemi koordineerimise ja toimimise eest. MAKi seire ja hindamise täpsema korra kehtestab põllumajandusminister.

Peamine roll MAKi seire- ja hindamissüsteemi koordineerimisel on Põllumajandusministeeriumi maaelu arengu osakonnal, kes muu hulgas juhendab asjaomaseid institutsioone MAKi seire ja hindamise küsimustes, täidab MAKi seirekomisjoni sekretariaadi ülesandeid, koostab MAKi iga-aastased seirearuanded ja lõpparuande ning esitab need pärast MAKi seirekomisjoni poolt heakskiitmist Euroopa Komisjonile.

12.1 SEIRESÜSTEEM

Seiret teostatakse nende ühiste lähte-, sisend-, väljund-, tulemus- ja mõjunäitajate alusel, mida on kirjeldatud MAKis. Makseagentuur (PRIA) sisestab peamise seireinfo ühtsesse elektroonilisse infosüsteemi, kus vastavad andmed säilitatakse.

Üldine seire- ja aruandlussüsteem on üles ehitatud strateegias ja arengukavas välja toodud indikaatorite alusel. Meetmete tasandil seireinfo kogumine ja aruandluse koostamine toimub makseagentuuri ja muude asjaomaste institutsioonide kaudu. Vastava info alusel koostab makseagentuur aastaaruande ja esitab selle korraldusasutusele. PRIA ja muude asjaomaste institutsioonide esitatavad aruanded on korraldusasutuse poolt koostatava MAKi iga-aastase seirearuande alus. Korraldusasutus täiendab omalt poolt seirearuannet eelkõige hinnangutega meetmete rakendamisele, lähtudes MAKis seatud eesmärkidest.

Vastavalt nõukogu määruse (EÜ) nr 1698/2005 artikli 82 lõikele 2 kajastab MAKi iga-aastane seirearuanne järgmist:

- MAKi üldiste tingimuste muutused, millel on mõju MAKi rakendamisele ning EAFRD ja muude finantsvahendite kooskõlale;
- MAKi areng seoses seatud eesmärkidega, lähtudes väljund- ja tulemusnäitajatest;
- MAKi rahaline rakendamine, mis kajastab kasusaajatele tehtud väljamakseid;
- püsihindamise tegevuste kokkuvõte;
- korraldusasutuse ja seirekomisjoni võetud meetmed MAKi rakendamise kvaliteedi ja tõhususe tagamiseks;
- kinnitus toetuste vastavusest ELi poliitikale;
- tagasimakstud toetuse taaskasutamine.

Vastavalt nõukogu määruse (EÜ) nr 1698/2005 artikli 82 lõikele 1 esitab korraldusasutus Euroopa Komisjonile MAKi iga-aastase seirearuande programmi rakendamise kohta iga aasta 30. juuniks. MAKi esimene seirearuanne koostatakse 2008. aastal. Lõpparuande MAKi rakendamise kohta saadab korraldusasutus Euroopa Komisjonile 30. juuniks 2016. Iga-aastased seirearuanded loetakse vastuvõetuks, kui Euroopa Komisjon ei esita kahe kuu jooksul sellele märkusi ning lõpparuande puhul on Euroopa Komisjonil aega reageerimiseks viis kuud.
Vastavalt nõukogu määruse (EÜ) nr 1698/2005 artiklile 13 esitatakse esmakordselt aastal 2010 ja hiljemalt igal teisel aastal Euroopa Komisjonile kokkuvõte strateegia ja eesmärkide rakendamisel tehtud edusammudest. Lisaks kirjeldatakse kokkuvõttes MAKi saavutusi ja tulemusi seoses Eesti maaelu arengu strateegias toodud näitajatega ning püsihindamise tulemusi. Nimetatud kokkuvõte lisatakse iga-aastasele seirearuandele.

12.2 SEIREKOMISJON

Vastavalt nõukogu määruse (EÜ) nr 1698/2005 artiklile 77 moodustatakse MAKi seirekomisjon hiljemalt kolme kuu jooksul pärast MAKi heakskiitmist. Seirekomisjoni moodustamise ja selle töö korraldamise tagab korraldusasutusena Põllumajandusministeerium. Põllumajandusminister kinnitab seirekomisjoni esimehe, aseesimehe ja liikmed. Seirekomisjoni esimehe ja aseesimehe ülesandeid täidavad korraldusasutuse esindajad. Seirekomisjon moodustatakse põllumajandusministri käskkirjaga.
MAKi seirekomisjoni sekretariaadi ülesandeid täidab Põllumajandusministeeriumi maaelu arengu osakond. Sekretariaadi ülesanne on seirekomisjoniga seotud dokumentide, aruannete ja päevakavade ettevalmistamine ning koosolekute protokollimine. Seirekomisjoni tööks vajalik dokumentatsioon peab seirekomisjoni liikmetele olema edastatud 10 tööpäeva enne koosoleku toimumist.
Seirekomisjoni moodustamisel lähtutakse partnerlus- ning võrdõiguslikkuse printsiibist. Seirekomisjoni kuuluvad vastavalt nõukogu määruse (EÜ) nr 1698/2005 artikli 77 lõike 2 ja artikli 6 lõike 1 alusel pädevate piirkondlike ja kohalike asutuste ning muude avaliku võimu asutuste, majandus- ja sotsiaalpartnerite, muude asjakohaste organite (sh kohalike tegevusgruppide) esindajad ning Euroopa Komisjoni nõuandva pädevusega esindaja. Seirekomisjoni kuuluvad muu hulgas Rahandusministeeriumi, Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumi, Keskkonnaministeeriumi, Siseministeeriumi, PRIA, põllumajandustootjate ning talunike ühenduste, toidukvaliteedi ja erinevate põllumajandustootmise valdkondade põhiste ühenduste ja organisatsioonide, metsaomanike ühenduste, põllumajandusvaldkonna koolitusasutuste, keskkonnakaitse organisatsioonide, maaturismi ettevõtjate ühenduste, külaliikumise-, noorte ja naiste jm sotsiaalse kaasamisega tegelevate ühenduste esindajad. Seirekomisjoni töökorra töötab välja korraldusasutus ning selle kinnitavad seirekomisjoni liikmed komisjoni esimesel istungil.
Seirekomisjoni istungid toimuvad vähemalt üks kord aastas iga-aastase seirearuande kinnitamiseks. Lisaks on muude küsimuste korral võimalik komisjoni töökorrana kasutada ka kirjalikku protseduuri.
Nõukogu määruse (EÜ) nr 1698/2005 artikli 78 kohaselt peab seirekomisjon veenduma, et maaelu arengu programmi rakendamine oleks tõhus. Selleks täidab seirekomisjon muu hulgas järgmisi ülesandeid:

- nelja kuu jooksul pärast MAKi heakskiitmist arutab MAKi meetmete valikukriteeriumeid;
- jälgib MAKi eesmärkide saavutamist;
- tutvub rakendamise ning püsihindamise tulemustega;
- kiidab heaks MAKi iga-aastased seirearuanded ja seire lõpparuande;
- teeb vajadusel korraldusasutusele ettepanekuid MAKi eesmärkide või juhtimise parandamiseks;
- kaalub ja kiidab heaks kõik MAKi olulised muudatusettepanekud.

12.3 HINDAMISSÜSTEEM

Põllumajandusministeerium korraldusasutusena tagab MAKi hindamise ettenähtud tähtaegade jooksul ja selle vastavuse ühisele seire- ja hindamisraamistikule ning teostatud hindamiste esitamise siseriiklikele asutustele ja komisjonile.
Nõukogu määruse (EÜ) nr 1698/2005 artikli 86 lõike 1 kohaselt kehtestab iga liikmesriik püsihindamise süsteemi. Püsihindamise süsteemi eesmärgiks on uurida arengukava arengut seoses selle eesmärkidega, kasutades tulemus- ja vajaduse korral mõjunäitajaid; parandada arengukava ja selle rakendamise kvaliteeti; vaadata läbi arengukava sisulised muudatusettepanekud ning valmistuda vahe- ja järelhindamiseks. Püsihindamise käigus viivad hindajad muuhulgas läbi ka arengukava tasandil toimuva hindamistegevuse täiendamiseks vajalikke valdkonnauuringuid ja -analüüse.
MAKi 2. telje meetmete hindamise viib läbi Põllumajandusuuringute Keskus (PMK), kes on keskkonnaalaste näitajate kogumise ja analüüsimisega tegelenud juba alates MAK 2004–2006 rakendamisest. 2003–2004 töötati Eesti-Hollandi Phare Twinning projekti (EE02-IB-AG-01) käigus välja Eestile sobiv põllumajandusliku keskkonnatoetuse seire- ja hindamissüsteem, mida rakendatakse perioodil 2007–2013 kõigi MAKi 2. telje meetmete püsihindamisel.
Tulenevalt vastavat pädevust omavate organisatsioonide puudumisest ning sarnaselt MAKi 2. telje meetmetele, kus hindajaks on määratud Põllumajandusuuringute Keskus, viib MAKi 1., 3. ja 4. telje püsihindamise tegevusi läbi Eesti Maaülikool (EMÜ). EMÜ on sõltumatu avalik õiguslik juriidiline isik, kelle tegevuse üle teostavad riiklikku järelevalvet Haridus- ja Teadusministeerium ning teised seadusega määratud ametiasutused ja isikud.
Alates 2008. aastast teavitab Põllumajandusministeerium igal aastal seirekomisjoni püsihindamise tegevustest, mille kokkuvõte lisatakse iga-aastasele seirearuandele.
MAKi vahehindaja, kes leiti riigihankega, oli Ernst & Young Baltic AS. MAKi vahehindamine viidi läbi perioodil 17. märtsist kuni 31. detsembrini 2011, vahehindamisel vaadeldi perioodi 01.01.2007–30.04.2010. Hindamine põhines ühise seire- ja hindamisraamistiku (CMEF) käsiraamatus toodud metoodikal. Hindamine tugines suures osas MAKi püsihindajate kogutud seirenäitajatel ja tehtud analüüsidel, püsihindajad omakorda on kogunud andmeid PRIAst, Äriregistrist, Eesti Statistikaametist ja muudest allikatest. Vahehindaja korraldas kvalitatiivse teabe kogumise eesmärgil täiendavalt kaks küsitlust, 70 intervjuud, viis fookusgrupi arutelu ja viis paneeldiskussiooni ning täiendas vajadusel analüüsi teiste sekundaarallikatega. MAKi vahehindamise lõpparuanne esitati Euroopa Komisjonile 31. detsembril 2010. a. Lõpliku aruandega on võimalik tutvuda Põllumajandusministeeriumi veebilehel aadressil http://www.agri.ee/vahearuanded.
Vahehindaja hinnangul olid rakendusperioodi eel kaardistatud ja MAKis välja toodud probleemid jäänud vahehindamise hetkeks valdavalt samaks. Ühe olulisema

probleemina tõi vahehindaja välja majandusolukorras toimunud muutuste tulemusel tekkinud investeeringute finantseerimise probleemi ning tegi ettepaneku otsida programmiperioodi teisel poolel võimalusi põllumajandus- ja metsandussektori ning toiduainetööstuse ettevõtete finantsvõimekuse suurendamiseks. Vahehindaja rõhutas ka asjaolu, et MAKis kaardistatud probleemidega ja nende lahendamisega seotud eesmärkidega seonduvad ka teised riiklikud poliitikad ja programmid ning et MAK ei saa olla ainus vahend maapiirkondade arengu suunamisel (siinkohal tõi vahehindaja positiivsena esile Põllumajandusministeeriumi laiapõhjalist kaasamistegevust programmi arengukava kokkupanemisel ja rakendamisel). Kuna vahehindaja hinnangul ilmnes hindamise käigus regionaalpoliitiliste eesmärkide ebaselgus ja ministeeriumide vähene koordineeritus, siis oleks nende arvates oluline teiste riigi rakendatavate programmide tihedam sidumine regionaalarengu ja maaelu arengukava eesmärkide ja meetmetega. MAKi rahakasutus on vahehindaja arvates olnud ootuspärane ja õnnestunud rahuldavalt. 1. telje osas on vahehindaja soovitanud tervikuna mitte vähendada telje eelarvemahtu, vaid pigem jagada raha telje meetmete vahel ümber. 2. telje rahakasutuse osas soovitatakse alataotletud meetmete eelarvest üle jääv osa suunata teistesse meetmetesse. 3. telje meetmete puhul soovitatakse jääda välja kujunenud meetmetevahelise eelarveproportsiooni juurde ning meetme 3.1 osas vähendada turismiinvesteeringute toetuste osakaalu meetmes ja meetme 3.2 osas keskenduda enam teenuste arendamise projektidele. 4. telje osas soovitatakse pidevalt jälgida projektitoetuste kasutamist Leader-meetmes ning eelarve alatäitmise korral hiljemalt 2012. aastal suunata osa meetme eelarvest 3. telje meetmetele.
2015. aastal viiakse läbi MAKi järelhindamine. Järelhindaja leidmiseks korraldab Põllumajandusministeerium avaliku hanke. Oma tegevuses saab järelhindaja toetuda püsi- ning vahehindamise käigus tehtud hindamistele ning hindab täiendavalt MAKi mõju, vahendite kasutamist, maaelu arengu toetuste tõhusust ja tulemuslikkust ning teeb järeldused maaelu arengu poliitika rakendamise kohta, sealhulgas panuse kohta Euroopa Liidu ühise põllumajanduspoliitika rakendamisse.
Vahe- ja järelhindamise aruanne esitatakse Euroopa Komisjonile pärast selle läbivaatamist Põllumajandusministeeriumi poolt.

12.4 HINDAMISKOMISJON

Põllumajandusministeerium moodustab MAKi hindamisalaste tegevuste koordineerimiseks hindamiskomisjoni. MAKi hindamiskomisjoni ülesanded on järgmised:

- 1., 3. ja 4. telje püsihindamise lähteülesande ja nimetatud telgede püsihindaja lepingu ülevaatamine;
- püsihindamise tegevuste ülevaatamine;
- MAKi tasandil toimuva hindamistegevuse täiendamiseks vajalike valdkonnauuringute kokku leppimine, vastavate lähteülesannete ja tehtud uuringute aruannete üle vaatamine;
- erinevate hindajate osalemise koordineerimine Euroopa maaelu arengu hindamisvõrgustiku tegevuses;
- vahe- ja järelhindamiseks sõltumatu(te) hindaja(te) leidmiseks läbiviidava pakkumismenetluse lähteülesande heakskiitmine;
- kõigi vajalike hindamisaruannete koostamise ja esitamise täpsema ajakava kehtestamine ja jälgimine;
- tööjaotuse kindlaksmääramine hindajate vahel;

- püsihindajate ning vahe- ja järelhindaja(te) poolt ettevalmistatud hindamisaruannete läbivaatamine ja heakskiitmine.

13. KOMMUNIKATSIOONIPLAAN

Teavitamine ja avalikustamine toimub vastavalt komisjoni määrusele (EÜ) nr 1974/2006 ja selle korraldamise tagab MAKi korraldusasutus. Teavitamise ja avalikustamise korraldamine toimub käesoleva kommunikatsioonistrateegia ja -tegevuskava alusel. Tegevuskava eesmärk on tagada Maaelu Arengu Euroopa Põllumajandusfondi (EAFRD) toetuste võimalikult läbipaistev ja eesmärgipärane kasutamine. Selle teavitustöö tegevuskava täitmisest teavitatakse ka Euroopa Komisjoni.
Põllumajandusministeerium kui korraldusasutus ning PRIA kui makseagentuur teevad koostööpartneritega kõik endast oleneva, et tagada avalik juurdepääs dokumentidele ja teavitada potentsiaalseid toetuse taotlejaid ning avalikkust regulaarselt ja koordineeritult MAKi rakendamisega seotud küsimustest.
Info avalikustamise tagamisele aitab kaasa ka avaliku teabe seadus, mille kohaselt on igasugune info, mida ei ole kuulutatud salastatuks, avalikkusele kättesaadav ning avalik.

13.1 KOMMUNIKATSIOONISTRATEEGIA

Kommunikatsiooni eesmärgid

MAKi kommunikatsioonitegevuse eesmärk on muuta ELi põllumajanduse ja maaelu arengu toetused avalikkuses nähtavaks ja anda sihtrühmadele objektiivne ja ülevaatlik pilt MAKi eesmärkidest ja toetuse saamise põhimõtetest.

Kommunikatsiooni alameesmärgid

EAFRD toetustega seonduva kommunikatsiooniprotsessi eesmärgid on järgmised:

- avalikkuse teadlikkuse tõstmine ELi põllumajanduspoliitika (peamiselt erinevate toetuste kontekstis) eesmärkidest ja põhimõtetest;
- avalikkuse teadlikkuse tõstmine MAKist ja selle prioriteetidest, eesmärkidest, tegevustest ja tulemustest;
- potentsiaalsete toetuse taotlejate teadlikkuse tõstmine EAFRD toetusvõimalustest, põhimõtetest ja info hankimise allikatest;
- sihtrühmade teavitamine teiste maapiirkonna üldisele arengule kaasaaitavate abifondide (nt EFF, ERF, ESF) olemasolust ja põhimõtetest – ELi seonduvate poliitikate tutvustamine EAFRD toetuste kontekstis;
- nii Eesti riigi avaliku sektori vahendite kui ka ELi panuse teadvustamine maaelu arengu edendamisel;
- info kättesaadavuse ja MAKi läbipaistvuse tagamine kõigile sihtrühmadele;
- sihtrühmadega koostöö edendamine ja neilt tagasiside saamine;
- teavitamise tagamine MAKi progressist;
- järjepideva usaldusväärse info jagamine MAKi meetmete rakendamise tulemuste ja tulemuslikkuse kohta;
- positiivsete eeskujude ja näidete esiletõstmine;
- info avalikustamine heakskiidetud ja rahastatavate projektide kohta.

Kommunikatsiooni põhimõtted

EAFRD alane teavitus- ja avalikustamistöö põhineb üldistel avalikustamise põhialustel, mis on:

- avatus ja läbipaistvus;
- objektiivsus;
- operatiivsus;
- regulaarsus;
- info sisu ja kättesaadavuse lihtsus.

Lisaks projektide rahastamisele juhitakse teavitustöös tähelepanu ka kaugemaleulatuvatele tagajärgedele, nagu tööhõive, majandus- ja elukeskkonna paranemine, elanike sissetulekute suurenemine jne.

Oluline on teha MAKi rakendamise käigus koostööd erinevate sotsiaalpartneritega, peamiselt erinevate katusorganisatsioonidega (potentsiaalseid kasusaajaid esindavate kolmanda sektori organisatsioonidega).

Kommunikatsioonikorralduse tööjaotus

MAKi korraldusasutusena koordineerib Põllumajandusministeerium info ja avalikustamisega seotud kohustuste täitmist. See ülesanne on pandud ministeeriumi avalike suhete osakonnale.

Lisaks eelnevale vastutab Põllumajandusministeerium järgmiste ülesannete täitmise eest:

- avalikkuse teavitamine Euroopa Liidu ühise põllumajanduspoliitika eesmärkidest ja selle mõjudest Eesti põllumajandusele ja maaelule;
- põllumajanduse ja maaelu arengu toetuste üldine tutvustamine;
- MAKi eesmärkide, prioriteetide, meetmete ja tulemuste avalikustamine;
- teavitustöö koordineerimine makseagentuuriga;
- EAFRD toetusi puudutavate materjalide ja teavitamise näitlikustamise nõuete väljatöötamine ja avalikustamine.

PRIA makseagentuurina vastutab järgmiste ülesannete täitmise eest:

- potentsiaalsete taotlejate teavitamine toetuse saamise tingimustest;
- taotlusvormide ja projektide kirjutamiseks vajalike juhendmaterjalide koostamine ja levitamine;
- toetuse taotlejate teavitamine taotluste menetlemisega seonduvatest protseduuridest;
- toetuse saajate teavitamine EAFRD toetustega seonduvatest avalikustamise ja näitlikustamise nõuetest;
- toetuse saajate ning toetussummade avalikustamine Internetis (vastavalt komisjoni määrusele (EÜ) nr 259/2008, milles sätestatakse nõukogu määruse (EÜ) nr 1290/2005 kohaldamise üksikasjalikud eeskirjad seoses Euroopa Põllumajanduse Tagatisfondi (EAGF) ja Maaelu Arengu Euroopa Põllumajandusfondi (EAFRD) vahenditest toetuse saajaid hõlmava teabe avaldamisega (ELT L 76, 10.03.2008, lk 28–30).

Lisaks eelnevale peavad kõik MAKi rakendamisega seotud asutused tagama avaliku juurdepääsu asjasse puutuvatele dokumentidele ning teavitama toetuse saajaid ja avalikkust MAKi rakendamisega seotud asjaoludest.

Sihtrühmad

Kommunikatsioonistrateegias ja tegevuskavas on sihtrühmad jaotatud järgmiselt:

- Üldine avalikkus (kaudsed kasusaajad);
- Taotlejad ja toetuse saajad (potentsiaalsed kasusaajad):

    - ettevõtjad;
    - mittetulundusühingud (MTÜ), sihtasutused (SA) ja nende liidud;
    - kohalikud tegevusgrupid;
    - teised majandus- ja sotsiaalpartnerid.
- Tugistruktuurid:
    - maakondlikud nõuande- ja teabelevikeskused;
    - riiklik maaeluvõrgustik;
    - maa- ja vallavalitsused;
    - Euroopa Komisjoni Eesti esindus;
    - "Europe Direct" infopunktid Eestis;
    - konsulendid ja nõustajad.
- Ajakirjandus.

Teavitustöö peamised sõnumid

Teavitustöö peab kindlustama järgmiste peamiste sõnumite edastamise sihtrühmadele:

- kõik toetatavad projektid peavad olema seotud MAKi eesmärkide – ettevõtete konkurentsivõime tõstmine, põllumajanduskeskkonna ja -maastike hea seisundi säilitamise tagamine, maapiirkonna ettevõtluse mitmekesistamine, kohaliku omaalgatuse arendamine – täitmisega;
- toetuse saamine on privileeg ja põhineb vabatahtlikkusel ning selleks on vaja üles näidata initsiatiivi;
- toetuse taotlused ja muud taotlemisega kaasas käivad dokumendid peavad olema nõuetekohaselt koostatud;
- toetuse saamisega kaasnevad ka teatud kohustused, nt hankeprotseduuride järgimine, omafinantseeringu olemasolu, aruandlus, teavitamisnõuete järgimine jne;
- MAKi projektid peavad oma vahetute tulemuste kõrval looma püsivat uut lisandväärtust.

Avalikkust tuleb teavitada maaelu ja põllumajandustoetuste eesmärkidest ja tähtsusest. Programmiperioodi lõpus tuleb näidata, mis on muutunud ning mida on EAFRD toetuste abil saavutatud.

Taotlejatele ja toetuse saajatele tuleb EAFRDd käsitlevas teavitustöös tagada piisav ja lihtsalt arusaadav info MAKi meetmete sisust ja eesmärkidest, finantseerimisvõimalustest ja -tingimustest, taotlemisprotsessist ja -protseduuridest, finantseerimisega kaasnevatest kohustustest ning ELi panusest projektide elluviimisel. Toetuse taotlejatele peavad olema kättesaadavad vajalikud abimaterjalid ja lahtiseletused taotlusvormide ja projektide kirjutamiseks, vajaliku dokumentatsiooni kokkupanekuks, projekti teostamiseks ja juhtimiseks ning aruannete kirjutamiseks.

Tugistruktuuride jaoks tuleb ette valmistada abi- ja juhendmaterjalid, mis on abiks toetuse taotlemisel või mis annavad ülevaate erinevatest toetusvõimalustest. Suurt rõhku tuleb panna nii parimate positiivsete kogemuste jagamisele kui ka sagedamini esinevate vigade väljatoomisele.

Ajakirjandus on tõhus vahend nn laiema avalikkuseni jõudmiseks – ajakirjanikele suunatud info on peamiselt üldisi eesmärke ja põhimõtteid selgitava loomuga, aga vajadusel ka detaile väljatoov.

13.2 TEAVITUS- JA AVALIKUSTAMISTÖÖ TEGEVUSKAVA

Veebilehekülg

MAKi (EAFRD) veebilehe aadress on www.agri.ee/mak. Veebilehele koondatakse värsked uudised, pressiteated, vajalikud õigusaktid ja kontaktandmed, taotluste vastuvõtu kuupäevad, info seminaride ja teabepäevade kohta, asjakohane statistika, ülevaade MAKi edenemise kohta jne.

Veebileht on eelkõige suunatud potentsiaalsetele taotlejatele, küll aga peab lehekülg pakkuma avalikkusele ülevaatlikku pilti EAFRD toetustest ja nende eesmärkidest. Veebilehel on kogu info toetuse taotlemise võimalustest ja taotlemise üldisest korrast. Lisaks on seal ülevaade toetuse taotluste menetlemise ning meetmete väljatöötamise korrast.

Veebilehel saab olema sektsioon, kust on kättesaadav või on viidatud info toetuse saajate kohta. Avaldatava info hulka kuuluvad taotleja nimi (juriidiliste isikute puhul ametlik registreeritud nimi), taotleja elu või tegevuskohaks olev maakond ning vald, abikõlblikud kulud ja investeeringud ning toetussumma. Veebilehel on võimalik avaldada ka näiteid edukatest projektidest.

Veebileht on ka oluline tagasisidekanal. Kasutajale tehakse lihtsaks küsimuste esitamine ja probleemide tõstatamine, millele korraldusasutuse või makseagentuuri ametnikud vastavad.

Veebilehe kaudu on võimalik liituda uudiskirja listiga (mille vahendusel jõuavad värsked uudised ja teated kõigi registreerunud huvilisteni) või tellida veebilehe uuendused ja muudatused endale erinevate RSS uudisvoogudena. Veebilehte uuendatakse pidevalt, et oleks tagatud esitatud info aktuaalsus.

Lehekülje hoolduse ja info ülespanemise eest vastutab Põllumajandusministeerium. Makseagentuur vastutab oma veebilehel oleva info aktuaalsuse, täpsuse ja asjakohasuse eest.

Teavitustöö läbi meediakanalite

Korraldusasutus ja makseagentuur seisavad selle eest, et MAKi toetustega seonduv saaks piisava tähelepanu ka meedias (trüki- ja elektrooniline meedia). Oluline rõhk on koostööl maakonnalehtedega ning erialaväljaannetega. Korraldusasutus koostab vajaduse korral ka eraldi infolehti, mida levitatakse nii trüki- kui elektroonilise meedia vahendusel.

Nii korraldusasutus kui makseagentuur vastutavad meediakanalitelt tulnud infopäringute õigeaegse, täpse ja adekvaatse vastamise eest.

Infomaterjalid

Nii korraldusasutus kui makseagentuur annavad välja erinevaid infomaterjale, mis teavitavad potentsiaalseid taotlejaid toetuse taotlemisel ja taotlusdokumentide koostamisel.

MAKi rakendamise lõpupoole antakse välja ka infomaterjale, milles tutvustatakse teostatud projekte. Infomaterjalid sisaldavad infot meetmete, taotlejatele esitatavate nõuete, kriteeriumide, hanke- ja taotlusprotseduuride, hindamiskriteeriumide, taotlusvormide jne kohta. Kõik infomaterjalid tehakse kättesaadavaks Internetis.

Aastaaruanded

Iga aasta II kvartalis annab Põllumajandusministeerium välja eelneva eelarveaasta seirearuande, mis sisaldab finantsnäitajaid ja tulemusi. MAKi edenemine ja sellega seotud teavitustöö tegevused kajastuvad ka ministeeriumi aastaaruandes.

Seminarid ja teabeüritused

Nii korraldusasutus kui makseagentuur korraldavad sihtrühmade teavitamiseks seminare ja teabeüritusi. Potentsiaalsetele taotlejatele ning konsulentidele ja

nõustajatele suunatud infoürituste ja koolituste puhul on rõhk suunatud eelkõige meetme- ja taotlemisspetsiifilise info edastamisele.

Koostöökojad

Toetusmeetmete tingimuste väljatöötamise käigus konsulteeritakse avalikult sotsiaalpartneritega ning selle käigus esitatud ettepanekud avaldatakse ka MAKi (EAFRD) veebilehel.

Põllumajanduse ja maaelu arengu toetuste logo

MAKi ettevalmistamise käigus töötati välja MAKi toetuste logo ning valmis selle kasutamise juhend (stiiliraamat). Stiiliraamatu koostamisel lähtuti komisjoni määrusest (EÜ) nr 1974/2006. Info logo ja selle kasutamise kohta on kättesaadav MAKi veebilehel.

Toetuse saajatele kohustuslikud avalikustamis- ja teavitamisnõuded on sätestatud põllumajandusministri 7. jaanuari 2008. a määrusega nr 1, mis on koostatud komisjoni määruses (EÜ) nr 1974/2006 sisalduvaid nõudeid silmas pidades.

Rakendamine

Põllumajandusministeeriumis jagavad teavitustööga seotud ülesandeid avalike suhete osakond, maaelu arengu osakond ning teadus- ja arendusosakond.

Avalike suhete osakond vastutab igapäevase kommunikatsioonitegevuse, ja meediasuhtluse eest. Avalike suhete osakonna ülesanne on ka anda teavitustegevuse ülevaateid seirekomisjonides ning hoolitseda MAKi (EAFRD) veebilehe täiendamise ja uuendamise eest.

Maaelu arengu osakond vastutab koostöö eest sotsiaalpartneritega toetusmeetmete väljatöötamisel ning teavitustegevuse eest seminaride ja teabeürituste korraldamise näol.

Teadus- ja arendusosakond vastutab teavitustegevusega seoses üleriigiliste infopäevade ning koostöö eest konsulentide, nõustajate ja maakondlike nõuande- ja teabekeskustega.

Lisaks vastutab teavitustöö eest makseagentuur oma tööülesannete piires.

Aruandlus ja hindamine

Teavitustöö aruandluse koostamise ja hindamise korraldamise ja läbiviimise eest vastutab Põllumajandusministeeriumi avalike suhete osakond. Kord aastas koostatakse seirekomisjonile esitamiseks aruanne peamiste teostatud teavitustegevuste kohta. Peamisi teavitustegevusi kajastatakse ka MAKi aastaaruandes.

Teavitustöö hindamisel kasutatakse järgmisi meetodeid ja kriteeriume:

- meediamonitooring – MAKi rakendamisega seotud asutuste poolt MAKi temaatika ning tähtsamate ürituste kajastamise jälgimine meedias;
- veebileht – veebilehe külastatavuse ja sisu analüüs;
- teavitusüritused – korraldatud seminaridel osalenute arv ning nendelt saadud tagasiside analüüs;
- infomaterjalid – väljatöötatud trükiste kasutamise ja tagasiside analüüs;
- kasusaajate informeerituse tõus – toetuse taotluste hulga ja kvaliteedi analüüs;
- maakondlike nõuande- ja teabekeskuste kaudu Põllumajandusministeeriumisse laekunud tagasiside analüüs;
- avaliku arvamuse uuringud;
- toetuste rakendamisel püstitatud eesmärkide saavutamine.

14. KONSULTATSIOONIPROTSESS

14.1 PARTNERID

Ühiskonna huvide selgitamiseks konsulteeris Põllumajandusministeerium põllumajandusministri poolt moodustatud põllumajanduse ja maaelu arengu nõukoguga (PMAN), mille liikmed on valitsusasutuste, põllumajandustootjate ja muude maaeluga seotud organisatsioonide esindajad. Lisaks konsulteeris Põllumajandusministeerium MAK 2007–2013 ettevalmistamiseks moodustatud juhtkomisjoniga (MAMi juhtkomisjon). PMANis ja MAMi juhtkomisjonis on juhtide ja esindajate tasandil esindatud järgmised asutused ja organisatsioonid:

- Eestimaa Talupidajate Keskliit;
- Eesti Erametsaliit;
- Põllumajanduse Registrite ja Informatsiooni Amet;
- Keskkonnaministeerium;
- MTÜ Eesti Maaturism;
- Eesti Põllumajandus-Kaubanduskoda;
- Eesti Aiandusliit;
- Eesti Keskkonnaühenduste Koda;
- Eesti Põllumeeste Keskliit;
- Rahandusministeerium;
- Eesti Mahetootjate Liit;
- Eesti Külaliikumine Kodukant;
- MTÜ Eesti Noortalunikud;
- SA Eesti Tehniliste Põllukultuuride Töötlemispark;
- Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium;
- Eesti Maaülikool;
- Siseministeerium;
- MTÜ ETNA Eestimaal;
- MTÜ Eesti Väike- ja Keskmiste Ettevõtete Assotsiatsioon.

PMANi ja MAMi juhtkomisjoni ühisistungitel analüüsiti põllumajanduse olukorda ja tehti ettepanekuid Eesti maaelu strateegia ja MAKi kujundamiseks. PMANi ja MAMi juhtkomisjoni ühisistungitel kiideti heaks ühine maaelu arengu nägemus aastateks 2007–2013 ning kooskõlastati maaelu arengu strateegiast tulenevad MAKi meetmed. PMANi ja MAMi juhtkomisjoni ühisistungitel andsid Põllumajandusministeeriumi ametnikud ülevaated tehtud tööde käigust ning Euroopa Komisjoni kommentaaridest strateegia ja MAKi meetmete kohta. Paralleelselt PMANi ja MAMi juhtkomisjoni ühisistungitega toimusid MAKi meetmete väljatöötamiseks regulaarselt ka Põllumajandusministeeriumi poolt moodustatud nõukogu määruse (EÜ) nr 1698/2005 IV jaotises toodud prioriteeditelgede kohaste töögruppide koosolekud, kuhu olid kaasatud erinevad maaeluorganisatsioonid ja huvigrupid, aga ka valdkonnaeksperdid. Meetmete töögrupid koostasid PMANiga kooskõlastatud MAKi strateegilistest eesmärkidest lähtudes meetmete eelnõud, mis saadeti PMANi liikmetele kommentaaride ja ettepanekute tegemiseks. Lisaks avaldati infot erinevates sektorile suunatud väljaannetes ning Põllumajandusministeeriumi veebilehel, kus kõigil oli võimalus materjalidega tutvuda ja oma arvamusi esitada.
Peale konsultatsioonides osalenud põllumajandustootjate organisatsioonide näitasid oma erilist huvi üles järgmised põllumajandusliku keskkonnatoetuse meetme väljatöötamisega seotud keskkonnaorganisatsioonid:

- Ökoloogiliste Tehnoloogiate Keskus;
- Mahepõllumajanduse Koostöökogu;
- Pärandkoosluste Kaitse Ühing.

14.2 KONSULTEERIMISE TULEMUSED

Konsultatsioonid sotsiaalpartneritega

Järgnevalt on loetletud valik sotsiaalpartnerite poolt MAKi meetmeid käsitlevatest ettepanekutest koos märkusega nende arvestamise või mittearvestamise kohta.

1. telg – Põllumajandus- ja metsandussektori konkurentsivõime parandamine
Koolitus- ja teavitustegevused
Eesti Piimaliit, 31.08.2006, e-postiga (1)* Ei saaks kuidagi nõus olla, et piirata koolituse meetme kasutajaid mikroettevõttega. Siia peaks ikkagi jääma kõik SME-d. Seda enam, et seni on EAS keeldunud finantseerimast koolitusi, mis on seotud tootmistehnoloogiaga. Toetatakse ainult üldharivaid, eelkõige juhtimise ja äri-alast koolitust. Toidutööstuse kiire areng nõuab ka pidevat töötajate täiendõpet ja siin oleks riigi tugi väga vajalik. Lisaks teeksin ettepaneku lülitada nõustamisteenuse alla toidutööstuse mikroettevõtted.
Põllumajandusministeeriumi vastus: Toetame kindlasti ettepanekut, et põllumajandussaadusi töötleva tööstuse ettevõtete töötajate täiendõppe toetamine on oluline ja vajalik. Seega antud ettepanekut võiks tõsiselt kaaluda, samas tuleb muidugi arvestada ka meetmele ettenähtud vahendite hulka. Meetme vahendite piiratuse tõttu on ettepanek põllumajandussaadusi töötleva tööstuse ja metsandusettevõtete töötajate koolituse puhul piirata sihtgruppi, nt piirduda ainult mikroettevõtetega? Kui pärast 2007. a selgub, et raha kasutatakse vähem, siis kaotada see piirang? Ei saa arvestada, nõukogu määrus (EÜ) nr 1698/2005 näeb ette nõuandeteenuste kasutamise toetamise võimaluse ainult põllumajandustootjatele ja metsa valdajatele. Võimalik on toetada sellise põllumajandustootja poolt ostetud nõuandeteenust, kes tegeleb ise ka toidukäitlemisega.
Eesti Toiduainetööstuse Liit, 28.08.2006 nr 108; reg. nr 6.1-2/7187 (1) 4. punktis "Toetatavad tegevused ja nende lühikirjeldus" on kirjas, et kaetakse "koolitaja ja koolitusel osaleja sõidukulud koolituse toimumiskohta ja tagasi alalisse teenistuskohta Eesti vabariigi piires". Ning, et meetme raames ei toetata õppereise ja praktikat. Eesti Toiduainetetööstuste Liit oma liikmeid küsitledes, jõudnud tõdemuseni et Eestis on suur vajadus spetsiifilise koolituse järele, millest mõningaid ei ole võimalik Eestis korraldada. Seega oleks meie ettepanek toetada ka väliskoolitust ja õppereise.
Põllumajandusministeeriumi vastus: Toetatakse väliskoolitusi.
Põllumajandustootja, tähelepanekud meetmete osas, 31.07.2006, e-postiga (4)* Energiavõsa nagu iga täiesti uus tegevus vajab teadmisi ja vajalik oleks eestikeelne õppematerjal

Põllumajandusministeeriumi vastus: Kättesaadav on “Energiavõsa väike käsiraamat” (Eesti TA Zooloogia ja Botaanika Instituut, 1993). Lisaks kavandatakse taotlemisele eelnevalt korraldada infopäevi ning välja anda taotlemist kajastavaid trükiseid, sh ka sisulist infot energiavõsa rajamise põhimõtete kohta. Koolitus- ja teavitustegevuste toetamise meetme raames on võimalik toetada sellealaste teabepäevade korraldamist ja õppematerjalide väljaandmist. Biomassi ja bioenergia kasutamise edendamise arengukava raames on teavitustegevus planeeritud.
Seemneliit, 08.09.2006, e-postiga (4) Koolitus- ja teavitustegevused puhul on taotleja põllumajandustootja, teen ettepaneku lisada: tootjate ühendused (MTÜ, ühistud, liidud jm)
Põllumajandusministeeriumi vastus: Lisatud
Noorte põllumajandustootjate tegevuse alustamise toetus
Konsulent, 25.08.06, e-postiga (4) Probleemiks võib saada 18 kuu nõue. Taotluse menetlus võib võtta minimaalselt 4 kuud aega. Kuna nõue on kehtestatud taotlemise määramisest tagasi 18 kuud siis siin võib saada saatuslikuks PRIA määramise kiirus. Samal ajal on noorel ettevõtjal väga raske vähem kui aastaga oma ettevõtluse jaoks muretseda loomad (koos piimakvoodiga) ja lauda selle jaoks. Kui määruse üheks eesmärgiks on isalt pojale ettevõtluse üle andmine, siis meie maksuseaduste järgi peab poeg kõik ostma ja isa müüma. Seda nii väikese ajaga toimetada on keeruline. Lisaks puudub tavaliselt ka ressurss.
Põllumajandusministeeriumi vastus: Nõue, et noor põllumajandustootja võib vaid 18 kuu jooksul pärast põllumajandusüksuse juhiks hakkamist toetust taotleda, on sätestatud nõukogu määruse (EÜ) nr 1698/2005 rakendusmäärusega (artikkel 13).
Konsulent, 25.08.06, e-postiga (4) Miinimumnõuete juures Punkt 5 “taotleja majandustegevus vastab minimaalselt riiklikele nõudele keskkonna, hügieeni ja loomakaitse osas. Ajapikendus, mille jooksul tuleb saavutada täielik vastavus nendele nõuetele, samuti ka oskuste ja pädevuse nõuetele ei või olla pikem kui 60 kuud alates tegevuse alustamisest. Tekitab küsimusi vastavus oskustele ja pädevusele 60 kuu jooksul. Kas taotleja peab mingi kooli läbima või mingi kutseeksami sooritama?
Põllumajandusministeeriumi vastus: Nõukogu määrus 1698/2005 (artikkel 22) ja selle rakendusmäärus (artikkel 13) sätestavad nõuded noorele põllumajandustootjale, kellel on õigus nimetaud meetmest toetust taotleda. Muuhulgas on sätestatud ka milline peab olema toetuse taotleja töökogemus või milline peab olema õpitud eriala. Erandina lubatakse ka noore põllumajandustootja toetust taotleda põllumajandustootjal, kes alles õpib koolis vastavat eriala. Sel juhul peab ta kooli lõpetama 36 kuu jooksul (mitte nagu ekslikult küsisite 60 kuu jooksul), st ta peab hakkama kõiki talle kehtivaid nõudeid täitma hiljemalt 36 kuu jooksul.
Nõuandesüsteemi ja -teenuste toetamine

ETNA Eesti, ettepanekud 20.07.2006 PMANi ettekande kohta, 26.07.2006, reg. nr 6.1-2/6493 (4) Mahepõllumajandusliku tootmise või töötlemisega alustavatele ettevõtetele tuleks võimaldada 100%-liselt toetatavat täiendavat nõustamisteenust: 8 tundi tunnustamise eelset, et alustajad saaksid teha teadlikuma valiku enne ülemineku alustamist mahepõllumajandusele (grupinõuanne); 8 tundi tunnustamise järgselt, et keskenduda tootjaspetsiifilistele küsimustele mahepõllumajanduse riskide maandamiseks (individuaalnõuanne). Teistele mahetootjatele ja -töötlejatele tuleks nõustamisteenus kompenseerida osaliselt (75%). Tootjale kompenseeritavat summat ei tuleks arvestada üldise nõustamiskompensatsiooni maksimummäära sisse.
Põllumajandusministeeriumi vastus: Nõukogu määruse (EÜ) nr 1698/2005 alusel pole kahjuks võimalik toetada nõuandeteenust (sh mahepõllumajanduslikku) kõrgema, kui 80% määraga. Mahepõllumajandusega alustajatele on ette nähtud vastav koolitus. Juba tegutsevatele tootjatele on nende tootjaspetsiifilise nõuande kompenseerimiseks võimalik saada toetatavat nõuannet. Samas pole võimalik arvestada ettepanekut, et mahepõllumajandusliku nõuande kompensatsioon ei kuuluks nõukogu määruse (EÜ) nr 1698/2005 alusel toetatava maksimaalse summa (1500 eurot ühe tootja kohta) sisse. Informatsiooniks, et PKT, sh ka mahepõllumajandusliku tootmise toetamise puhul on toetuse määra sisse arvestatud kohustuslikul koolitusel käimine.
Põllumajandustootja, ettepanekud 20.07.2006 PMANi ettekande kohta, 27.07.2006, e-postiga (4) Meetmetest mõnes võimaldada arendada Eestis näidisfarme, praktika- ja õppimise kohti.
Põllumajandusministeeriumi vastus: Infrastruktuuri arendamist toetatakse ERF-ist hariduse, teadus- ja arendustegevuse ning tervishoiu ja hoolekande infrastruktuuri arendamise rakenduskava kaudu, samuti EL-i teadusprogrammidest (sh põllumajandus- ja metsandusharidus, põllumajanduskoolid, praktikabaasid). MAK keskendub antud valdkonnas eelkõige nõuandesüsteemile ja koolitusele.
Eesti Mahepõllumajanduse Sihtasutus, ettepanekud MAK 2007–2013 kohta, 07.07.2006 (3)* Mahepõllumajandusliku tootmise või töötlemisega alustavatele ettevõtetele tuleks teatud ulatuses võimaldada 100%-liselt toetatavat nõustamisteenust.
Põllumajandusministeeriumi vastus: Nõukogu määruse (EÜ) nr 1698/2005 alusel pole kahjuks võimalik toetada nõuandeteenust (sh mahepõllumajanduslikku) kõrgema, kui 80% määraga. Mahepõllumajandusega alustajate jaoks on ette nähtud 100%-liselt toetatav kohustuslik koolitus.
Põllumajandustootjate ajakohastamine
Põllumajandustootja, ettepanekud 20.07.2006 PMANi ettekande kohta, 27.07.2006, e-postiga (4) Maksimaalsete toetusmäärade osas kaaluda võimalust lisada Naturale ja noortele ka mahepõllumajandus kuni 50% toetusmäärani.
Põllumajandusministeeriumi vastus: Põllumajandustootmise investeeringutoetuse maksimaalsed lubatud piirmäärad on kinnitatud nõukogu määruse (EÜ) nr 1698/2005 EAFRD antavate maaelu arengu toetuste kohta lisaga. Maheettevõtetele seal erandeid ei tehta, st neile kehtivad samasugused tingimused kui teistele põllumajandustootjatele ehk baasmäär maksimaalselt 40%, põllumajandustootjatel, kes tegutsevad ebasoodsamal alal või noortel põllumajandustootjatel on võimalus saada investeeringutoetust mõlemal juhul +10%.

Pärnumaa Nõuandekeskus, e-postiga 25.08.2006 (4) Mikroettevõtte mõiste võiks olla Eesti olusid arvestav. 10 töötajat on normaalne aga 31 miljonit müügitulu ebaloomulikult suur. Ettepanek. Jätta töötajate arv paika aga vähendad müügikäive 5 miljonile aastas. Erandi võib töötajate arvuga teha aianduskallakuga tootjale, sest neil on tõesti käsitöövajadus tunduvalt suurem.
Põllumajandusministeeriumi vastus: Mikropõllumajandustootjate investeeringutoetuse meetmelehes oleme defineerinud, keda loetakse antud meetme raames toetuse õiguslikuks. Kavandame sätestada väiksematele põllumajandustootjatele hindamiskriteeriumitega eelised.
MTÜ Eesti Maaturism ettepanekud MAKi e-post 15.09.2006 (4) Toetuse saaja netokäibe maksimaalne määr - 3 miljonit krooni.
PM: Mikropõllumajandustootjate investeeringutoetuse meetmelehes oleme täpselt defineerinud, keda loetakse antud meetme raames toetuse õiguslikuks. Lisaks sellele oleme kavandanud sätestada väiksematele põllumajandustootjatele hindamiskriteeriumitega eelised.
EPKK kiri 23.08.2006, nr 1-3/165, EPKK nõukogu ettepanekud Maaelu Arengukava meetmetele; AS Tartu Agro kiri 22.08.2006, nr 1/748, Põllumajandustootja, reg. nr 9.4-2/7083 (1) I telg (konkurentsivõime) - Toetuse saajate ringi lülitada ühistud võimalusega vajalikud majandusnäitajad tagada liikmete poolt.
Põllumajandusministeeriumi vastus: Mikropõllumajandustootjate arendamise investeeringutoetuse alameetmes on ettepanekut arvestatud. Ühistulised ettevõtlusvormid on toetatavad ka pikaajaliste investeeringute alameetme puhul.
EPKK kiri 23.08.2006, nr 1-3/165, EPKK nõukogu ettepanekud Maaelu Arengukava meetmetele; AS Tartu Agro kiri 22.08.2006, nr 1/748, Põllumajandustootja, reg. nr 9.4-2/7083 (1) Tööhõive säilitamine ei peaks olema põllumajanduse konkurentsivõime tõstmise hindamiskriteeriumiks.
Põllumajandusministeeriumi vastus: Tööhõive säilitamist ei ole kavandatud seada põllumajandustootmise investeeringutoetuse saamise tingimuseks, küll oleme me kavandanud anda ühe hindamiskriteeriumina mitmete teiste hindamiskriteeriumite hulgas eelis toetuse saamisel neile põllumajandustootjatele, kes tootmisüksuses tervikuna töökohti ei vähenda. St kui tehakse investeering, mis teeb mingi tootmisosa oluliselt efektiivsemaks ja seetõttu ei vajata sellesse tootmise ossa enam nii palju tööjõudu, antakse eelis neile tootjatele, kes leiavad vabanenud tööjõule oma tootmisüksuses muud tööd.
Põllumajandustootjate ajakohastamine **1. alameede – Investeeringud mikropõllumajandustootjate arendamiseks**
ETNA Eesti, ettepanekud 20.07.2006 PMANi ettekande kohta, 26.07.2006, reg. nr 6.1-2/6493 (4) Mõiste "väiksemad põllumajandustootjad" asemel tuleks kasutada konkreetseid mõisteid "mikro", "väike" või "keskmine", et toetus läheks eelkõige sinna kuhu seda planeeritakse, näiteks mikroettevõtetesse. Väiksemad ettevõtted võivad olla ka juba ca 250 töötajaga ettevõtted.
Põllumajandusministeeriumi vastus: Mikropõllumajandustootjate investeeringutoetuse meetmelehes oleme täpselt defineerinud, keda loetakse antud meetme raames toetusõiguslikuks.

Põllumajandustootja, ettepanekud 20.07.2006 PMANi ettekande kohta, 27.07.2006, e-postiga (4) Väga oluliseks peame mahetöötlemise edendamist investeeringutoetuse tingimuste kaudu. (Vähem piiranguid, +10% määra).
Põllumajandusministeeriumi vastus: Meetme "Põllumajandustoodetele lisandväärtuse andmine" punkt 4. lubab investeeringuid mahetöötlemisnõuetele vastavusse viimiseks (uue tehnika soetamine ja lao- ning tootmishoonete renoveerimine toiduainetööstuses osas). Et enam mahetooteid ka reaalselt turule jõuaks, on ka nimetatud meetme laiem eesmärk, selle saavutamiseks ongi meetme sihtgruppi lisatud tingimus, et toetust saavad need, kes lisaks töötlemisele ka turustavad. Mahepõllumajandussaaduste tootjaid antud meetme raames toetada ei ole võimalik, antud meetme raames saab toetada vaid töötlejaid ja turustajaid (nõukogu määruse (EÜ) nr 1698/2005 art 28). Mahepõllumajandussaaduste tootjad saavad taotleda mikropõllumajandussaaduste arendamiseks mõeldud investeeringutoetust, mille kaudu on muuhulgas võimalik toetust taotleda ka omatoodetud saaduste töötlemiseks. Põllumajandustootmise investeeringutoetuse maksimaalsed lubatud piirmäärad on kinnitatud nõukogu määruse (EÜ) nr 1698/2005 EAFRD antavate maaelu arengu toetuste kohta lisaga. Maheettevõtetele seal erandeid ei tehta, st neile kehtivad samasugused tingimused kui teistele põllumajandustootjatele ehk baasmäär maksimaalselt 40%, põllumajandustootjatel, kes tegutsevad ebasoodsamal alal või noortel põllumajandustootjatel on võimalus saada investeeringutoetust mõlemal juhul +10%.
EPKK, ettepanekud 20.07.2006 PMANi ettekande kohta, 21.08.2006, e-postiga (1) Tutvustatud ettekandes ei olnud nimetatud investeeringuid põllumajandustehnikasse. Kas see jääb üldse välja?
Põllumajandusministeeriumi vastus: Investeeringuid põllumajandustehnikasse toetatakse vaid läbi mikropõllumajandustootjate arendamise investeeringutoetuse meetme, st toetust saavad vaid mikropõllumajandustootjad.
Eesti Mahepõllumajanduse Sihtasutus, MAK 2007–2013 kohta, ettepanekud 07.07.2006 (3) Kindlasti tuleks toetada mitte ainult tegutsevaid ettevõtteid, vaid toetus peaks laienema ka mahetöötlemisega alustavatele mikroettevõtetele.
Põllumajandusministeeriumi vastus: Mikropõllumajandustootjate arendamise investeeringutoetuse kaudu oleme kavandanud võimaldada põllumajandustootjatele omatoodetud saaduste töötlemiseks vajalike hoonete ning masinate ja seadmete ehitamist ja ostmist. Mikropõllumajandustootjate arendamise investeeringutoetust on võimalik taotleda ka siis, kui põllumajandustootja tahab omatoodetud saaduste töötlemisega alles algust teha. Põllumajandussaaduste töötlemise investeeringu meetmes on hetkel kirjas nõue, et ettevõte peab olema vähemalt 1 aasta tegutsenud. Seega alustavad ettevõtted toetuse saamiseks ei kvalifitseeru. Samas on võimalik toetust taotleda nendel ettevõtetel, kes seni (st vähemalt 1 aasta jooksul) on tegelenud tavatooraine töötlemisega, selleks, et üle minna mahetoodete töötlemisele.
Eesti Aiandusliidu seisukohad ja ettepanekud MAK 2007–2013 meetmete kohta, 18.09.2006, e-postiga (1) Mikropõllumajandustootjate investeeringud - toetatav tegevus peaks olema ka mesindus
Põllumajandusministeeriumi vastus: mesilastarud ja -inventar on lisatud mikropõllumajandustootjate investeeringuobjektide hulka.

Põllumajandustootjate ajakohastamine **2. alameede – Põllumajandustootjate pikaajalised investeeringud**
ETNA Eesti, ettepanekud 20.07.2006 PMANi ettekande kohta, 26.07.2006, reg. nr 6.1-2/6493 (4) Hoonete rekonstrueerimise all tuleks eelkõige toetada lõaspidamisega lautade ümberehitamist mahepõllumajanduse nõuetele vastavateks vabapidamislautadeks, mis on üks suuremaid maheloomakasvatajate probleeme, sest EL määruses 2092/91 (I lisa B osa p.6.1.5.) toodud erand kariloomade lõastamise lubamise kohta enne 24. 08. 2000 a ehitatud lautades lõpeb 31. detsembril 2010 a.
Põllumajandusministeeriumi vastus: Maheloomakasvatajatel on "tavaloomakasvatajatega" võrdsed võimalused pikaajaliste investeeringute toetust kasutada. Mahetootjate eelistamine, ning alles siis, kui raha üle jääb, ka teistele taotlusvooru avamine ei ole päris õige. Ka nn. tavatootjatel lõppevad mõnede nõuete osas üleminekuajad.
ETNA Eesti, ettepanekud 20.07.2006 PMANi ettekande kohta, 26.07.2006, reg. nr 6.1-2/6493 (4) Eraldi tuleks toetada investeeringuid maheseemnekasvatuseks vajalikesse seadmetesse ja rajatistesse, et nii vähendada täna meil valitsevat mahepõllumajanduse nõuete kohaselt toodetud seemne puudust.
Põllumajandusministeeriumi vastus: Mikropõllumajandustootjate arendamise investeeringutoetuse kaudu oleme kavandanud lisada toetatavate investeeringuobjektide hulka ka seemnekasvatuseks vajalikud seadmed ja rajatised. Lisaks sellele on maheseemnekasvatuse toetamise küsimus olnud arutluse all ka põllumajanduskeskkonna meetme (mahetootmise alameetme) raames.
EPKK kiri 23.08.2006, nr 1-3/165, EPKK nõukogu ettepanekud Maaelu Arengukava meetmetele; AS Tartu Agro kiri 22.08.2006, nr 1/748, Põllumajandustootja, reg. nr 9.4-2/7083 (1) Pikaajaliste investeeringute puhul otsida võimalusi linnu- ja hobusefarmide toetamiseks.
Põllumajandusministeeriumi vastus: Linnu- ja hobusefarmide toetamist alameetme raames oleme planeerinud.
Eesti Aiandusliidu seisukohad ja ettepanekud MAK 2007–2013 meetmete kohta, 18.09.2006, e-postiga (1) Pikaajalised investeeringud - toetatavad investeeringud: kaasaegsete aiandusalaste tehnoloogiate rakendamine, pakketsehhide, hoidlate ja kasvuhoonete rekonstrueerimine ja ehitamine
Põllumajandusministeeriumi vastus: Väga keeruline on seostada loomakohapõhist makset näiteks pakketsehhi või kasvuhoone ehitamisega. Investeeringuobjektide laiendamine väljapoole loomakasvatust tähendaks kogu planeeritud toetusskeemi muutmist.
Põllumajandustootjate ajakohastamine **3. alameede – Investeeringud bioenergia tootmisesse**
Erametsaliit, 18.09.2006, e-postiga (2)* Muuta - taotlejad: Täiendada järgmiselt - metsamajandajad, kui tõestavad ka kohaliku põllumajandusliku toorme kasutamist. Põhjendus - piirkonnad erinevad metsasuse % poolest, väikesaared kus põllumajandustootja võib puududa jne.)
Põllumajandusministeeriumi vastus: Ei saa arvestada, sest nõukogu määruse (EÜ) nr 1698/2005 art 26 sätestab, et toetust antakse põllumajandustootjatele.

Põllumajandustoodetele ja mittepuidulistele metsandussaadustele lisandväärtuse andmine
Eesti Mahepõllumajanduse Sihtasutus, ettepanekud MAK 2007–2013 kohta, 07.07.2006 (3) Kindlasti peaksid olema toetuskõlbulikud ka mahetöötlemisega alustavad ettevõtted.
Põllumajandusministeeriumi vastus: Ettepanekuga on osaliselt juba arvestatud. Riigiabi jagamine eeldab raha asjakohast kasutamist, mille üheks garantiiks on kasusaajate jätkusuutlikkus ning investeeringuobjektide sihipärane kasutamine vähemalt 5. aasta jooksul peale investeeringutoetuste saamist. Seega on õigustatud teatud piirangute kehtestamine kasusaajate ringile. Edukas tegutsemine taotluse esitamisele eelnenud mõistliku pikkusega perioodil on vaadeldav eeldusena toime tulla ka investeeringujärgsel perioodil. Meetmelehel ei ole nõuet, et mahetöötlemisega seotud investeeringute tegemiseks peaks ettevõte olema varem tegutsenud mahetöötlejana. Mikropõllumajandustootjate arendamise investeeringutoetust on võimalik taotleda ka siis, kui põllumajandustootja tahab omatoodetud saaduste töötlemisega alles algust teha. Põllumajandussaaduste töötlemise investeeringu meetmes on hetkel kirjas nõue, et ettevõte peab olema vähemalt 1 aasta tegutsenud. Seega alustavad ettevõtted toetuse saamiseks ei kvalifitseeru. Samas on võimalik toetust taotleda nendel ettevõtetel, kes seni (st vähemalt 1 aasta jooksul) on tegelenud tavatooraine töötlemisega, selleks, et üle minna mahetoodete töötlemisele.
Eestimaa Talupidajate Keskliit, 30.08.2006, e-postiga (1) Seetõttu on ootuspärane määratleda abikõlbuliku sihtrühmana ühistuline töötlev tööstus ning tootjate omanduses olevad ettevõtted, kuna sellisel juhul liigub loodud lisandväärtus tagasi saaduste tootjale
Põllumajandusministeeriumi vastus: Meetme eesmärk on toodete lisandväärtuse suurendamine, see saab suureneda vaid läbi selle kui seda algset toorainet võimalikult palju töödeldakse, kus iga etapp annab sellele tootele omapoolse lisandväärtuse. Seega on need etapid kõik toetatavad, kuskil ei ole öeldud, et toetatav on vaid selle lisandväärtuse andmine, mida ühistud või tootjate omanduses olevad tööstused sellele tootele annavad. Kogu tegevuse lõppeesmärk on võimalikult suure lisandväärtusega toode, mille eest on turul võimalik küsida kõrgemat hinda, mis võimaldab selle toote lõpptarustajal ka selle toote tootmisahelas ees pool asuvatele ettevõtetele tema poolt sisseostetava toote eest kõrgemat hinda maksta, mille kaudu saavad kõik tootmisahelas osalejad, sh ka algtooraine tootja lõppkokkuvõttes suuremat kasu. Antud protsessi toimimine on ka Eestis reaalselt nähtav, kui jälgida põllumajandusliku tooraine hindade statistikat.
Põllumajandus- ja toidusektoris ning metsandussektoris uute toodete, töötlemisviiside ja tehnoloogiate arendamine
Eesti Toiduainetööstuse Liidu ettepanekud seoses Eesti maaelu arengukavaga 2007–2013, 18.09.2006, e-postiga (1) Meetmelehe punkt 4. juures sooviksime teada saada, kas toetatavate tegevuste all on mõeldud ka koolitust (nt ettevõtte töötajatele)?
Põllumajandusministeeriumi vastus: Ettevõtte töötajate koolitust ei ole planeeritud antud meetme tegevuste alla. Toiduainetööstuse ettevõtete töötajate koolituse toetamine on kavandatud meetme "Põllumajandus-, toidu- ja metsandussektoris hõivatud isikutele mõeldud kutseõppe- ja teavitamismeetmed, sealhulgas teaduslike teadmiste ja innovatiivsete tavade levitamine" raames.

Piimaliit, 16.08.2006, e-postiga (1) Eesmärgid - Üldeesmärk: Põllumajandus- ja metsandussektori konkurentsivõime parandamine läbi põllumajandus- ja metsandussektori toormetootjate, töötleva tööstuse ja/või kolmandate isikute vahelise koostöö edendamise Kas eesmärk peab hõlmama kogu meedet? Kui see nii on, peaks eesmärk hõlmama kõikidest alameetmetest midagi ehk üldeesmärk võiks olla toote kvaliteedi tõstmine, innovatsiooni jne tegevuse soodustamine. Koostöö edendamine on selles paberis ainult üks osa. Spetsiifilistes eesmärkides saaks siis täpsemalt öelda. Koostöö edendamine oleks üks spetsiifiline eesmärk.
Põllumajandusministeeriumi vastus: Meie arvates on kõik meetme tegevused üldeesmärgina suunatud sektori konkurentsivõime tõstmisele ja sisaldavad võtmena koostööd. Koostöö edendamine ei ole eesmärk omaette, see on eeltingimus eesmärkide saavutamiseks. Kõik alategevuste loodetud tulemused, mis peaks viima sektori konkurentsivõime tõusule, on loetletud spetsiifiliste eesmärkide all.
Piimaliit, 16.08.2006, e-postiga (1) Taotluste hindamiseks moodustatakse ekspertide komisjonid (edaspidi ekspertiisikomisjonid). Ekspertiisikomisjon hindab projekti tulenevalt alljärgnevatest kriteeriumitest: ... 4) kasusaajate arv (aga taotleja on ju reeglina üks ettevõte, kes teeb ka kulutusi. Kuidas on võimalik siis saadud tulemusi teistele jaotada, ehk kes on tekkinud intellektuaalse omandi omanik?);
Põllumajandusministeeriumi vastus: Taotleja on üks, aga ta võib esindada ettevõtete gruppi. Projekti finantseerimise grupi liikmete vahel jaotamine ning tekkiva intellektuaalse omandi küsimuse lahendamine on selle ettevõtete grupi pädevuses.
Jõgeva Sordiaretuse Instituut, meetme "Toidukvaliteedikavad – teavitamis- ja edendamistegevus" kohta, 14.08.2006, e-postiga (4) Kui taotluses küsitakse mõju ühiskonnale ja keskkonnale, siis peaks/võiks need ka hindamiskriteeriumides olla.
Põllumajandusministeeriumi vastus: arvestame ettepanekuga, täiendame meetmelehe punkti 8. "Taotluste menetlemine" alapunkti "Projekti rahastamise taotluste olulisemad hindamiskriteeriumid on:" 2) projekti tulemuste mõju keskkonnale ja ühiskonnale;
Põllu- ja metsamajanduse infrastruktuur
Põllumajandustootja, ettepanekud 20.07.2006 PMANi ettekande kohta, 27.07.2006, e-postiga (4) Normaalne oleks lahti siduda "maaparandusühistu", kui kohustusliku "keha" olemasolu (toetusprotsendi kaudu) juhul, kui ettevõtjal on näit. 3 või enam maakinnistut, mida ühendab sama kraavitus või maaparandussüsteem.
Põllumajandusministeeriumi vastus: Maaparandusalane tegevus keskendub esmajoones olemasoleva kuivendatud maa sihtotstarbelises kasutuses hoidmisele. Kuna maaparandussüsteemid (süsteem) on suured ja nende piirid ei ühti kinnisasjade piiridega, on süsteemide hoid ja rekonstrueerimine võimalik ühistööna, ehk maaparandusseadusest tulenevalt maaparandusühistute (MÜ) kaudu. Kuigi MÜ- de moodustamine ja nende ühiste otsuste saavutamine ei ole kerge ülesanne, on süsteemide kompleksne hoid mõeldav ennekõike MÜ- de kaudu.

2. telg – Keskkonna ja paikkonna säilitamine
Põllumajanduslik keskkonnatoetus
1. alameede – Keskkonnasõbralik majandamine
EPKK, 21.08.2006, e-postiga; 23.08.2006, nr 1-3/165; AS Tartu Agro kiri 22.08.2006, nr 1/748; Põllumajandustootja, reg. nr 9.4-2/7083; Seemneliit, 08.09.2006, e-postiga; ettepanekud 20.07.2006 PMANi ettekande kohta (1) Keskkonnasõbraliku majandamise meetme eesmärk peaks olema (nii on see vähemalt mujal EL liikmesriikides) motiveerida põllumajandustootjaid vähendama keskkonnakoormust, kompenseerida nende saamata jäänud tulu tootmise intensiivsuse vähendamisest ja tagada põllumajandustootmise jätkumine keskkonnahoidliku tegevusena. On arusaamatu loogika alljärgnevate piirangute osas: a. Taimekasvuregulaatorite kasutamise keeld. Kas kasvuregulaatorid on keskkonnaohtlikud või keskkonda oluliselt rohkem saastavad kui muud kemikaalid? Selle piiranguga saavutame üldiselt keskkonnasõbraliku kultuuri – rukki – kasvatamise välistamise ettevõttes, kes peaks nimetuse järgi olema "keskkonnasõbralik majandaja", kuna rukki kasvatamine ei ole majanduslikult mõttekas ilma kasvuregulaatorit kasutamata.
Põllumajandusministeeriumi vastus: Nõustume esitatud seisukohaga. Keskkonnasõbraliku majandamise toetuse eesmärk on edendada keskkonnasõbralikku põllumajandustootmist ja suurendada põllumajandustootjate keskkonnateadlikkust.
EPKK, 21.08.2006, e-postiga; 23.08.2006, nr 1-3/165; AS Tartu Agro kiri 22.08.2006, nr 1/748; Põllumajandustootja, reg. nr 9.4-2/7083; Seemneliit, 08.09.2006, e-postiga; ettepanekud 20.07.2006 PMANi ettekande kohta (1) On arusaamatu loogika alljärgnevate piirangute osas: b. Koristuseelsel perioodil glüfosaatide kasutamise keeld. Koristuseelselt on võimalik orasheina tõrjeks kasutada madalamaid kulunorme kui muudel aegadel, mis peaks ju pigem keskkonda säästev olema? Või kas koristades orasheinaga segunenud vilja, mis koristuse käigus kombaini läbides niiskemaks muutudes nõuab täiendavat kütuse põletamist kuivatamiseks, saavutame suurema keskkonnasõbralikkuse?
Põllumajandusministeeriumi vastus: Nõustume esitatud seisukohaga. Keskkonnasõbraliku majandamise toetuse eesmärk on edendada keskkonnasõbralikku põllumajandustootmist ja suurendada põllumajandustootjate keskkonnateadlikkust.
EPKK, 21.08.2006, e-postiga; 23.08.2006, nr 1-3/165; AS Tartu Agro kiri 22.08.2006, nr 1/748; Põllumajandustootja, reg. nr 9.4-2/7083; Seemneliit, 08.09.2006, e-postiga; ettepanekud 20.07.2006 PMANi ettekande kohta (1) On arusaamatu loogika alljärgnevate piirangute osas: c. Vähemalt 2 meetri laiuse mitmeaastase taimestikuga ala jätmise kohustus põlluserva. Mida saavutame? Taimekahjustajate nagu umbrohtude, taimehaiguste ja kahjurite levitamiseks soodne ala. Loomulikult võib põllumees põletada hulga kütust selliste ribade niitmiseks, et vältida umbrohtude seemnetega levitamist, juurumbrohud ja teised taimekahjustajad levivad ikkagi. Mis saab siis, kui taimekaitsepritsiga tööde tegemisel tõrjutakse umbrohud ka sellelt alalt? Ja kuidas kajastuvad need pindalad toetuste taotlemisel: kas on tegu haritava maaga või rohumaaga ja 5 aasta pärast püsirohumaaga? Kui saab toetust haritava maa järgi (mida tõenäoliselt EL vastav regulatsioon välistab), siis jäetakse ilmselt pisut laiem kui 2 meetrit ala ehk siis 20 või 200 meetrit (olenevalt põllu suurusest). Rohumaaks deklareerimisega tekitatakse segadust ja puudub võimalus sellist "põldu" isegi kaardile joonistada, lisaks muutuvad registrites olevad pinnad.
Põllumajandusministeeriumi vastus: Nõustume ettepanekuga ja keskendume keskkonnasõbraliku majandamise meetme rakendamisel olemasolevate maastikuelementide säilitamisele.

3. alameede – Mahepõllumajanduslik tootmine
ETNA Eesti, ettepanekud 20.07.2006 PMANi ettekande kohta, 26.07.2006, reg. nr 6.1-2/6493 (4) Laiendada tuleks toetuse saajate sihtgruppi. FIE-de ja äriühingute asemel peaks jääma praegu kehtiv sihtgrupp - põllumajandusega tegelevad füüsilised ja juriidilised isikud, et säilitada vajalik õiguskindlus ning anda kõigile isikutele võrdsed võimalused. Mahepõllumajanduse registris on üle neljasaja vaid maksuametis registreeritud füüsilise isiku, mis moodustab üle kolmandiku mahetootjatest.
Põllumajandusministeeriumi vastus: Mahepõllumajandusliku tootmise eest toetuse saajateks on füüsilisest isikust ettevõtjad ja juriidilised isikud, kuna toetuse eesmärgiks on edendada just mahepõllumajanduslikku tootmist ning aidata kaasa senisest suuremas mahus mahetoodete jõudmisele turule.
ETNA Eesti, ettepanekud 20.07.2006 PMANi ettekande kohta, 26.07.2006, reg. nr 6.1-2/6493 (4) Ei peaks rakendama nõuet, et kogu ettevõtte põllumajandusmaal peab neljandal aastal pärast kohustuse võtmist järgima mahepõllumajandusliku tootmise nõudeid, sest see võib sundida ettevõtjat tegema mahepõllumajandusliku ettevõtte kõrvale teist mitte mahepõllumajanduslikku ettevõtet, mida mahetootmise kontrollimise käigus kontrollida ei saa. Samalaadse tava ja mahetoodangu kõrvuti tootmise korral tekib risk nende segunemiseks ning tarbija usalduse vähenemiseks.
Põllumajandusministeeriumi vastus: Mahepõllumajandusliku tootmise toetamise idee on suurendada mahepõllumajandusliku toodangu hulka selliselt, et see jõuaks ka turule. Selleks on vajalik, et ettevõtja kes tegeleb mahepõllumajandusega ning üksiti taotleb ka mahepõllumajandusliku tootmise toetust, tagaks, et kogu ettevõtte maa oleks mahepõllumajanduslikult majandatud. See läbi suureneks tema usaldusväärsus töötlejate ning tarbijate hulgas ning peale ülemineku perioodi oleks ettevõtja võimeline ilma toetuseta kasumlikult tegutsema ning saama oma mahepõllumajanduslikust toodangust suuremat lisandväärtust võrreldes tavaettevõtjaga.
Põllumajandustootja, ettepanekud 20.07.2006 PMANi ettekande kohta, 27.07.2006, e-postiga (4) Mahepõllumajanduslik tootmine. 1. Kohustuslikku loomkoormust saab tõsta alles peale I lepinguperioodi lõppemist, teisiti toimides muudetakse lepinguid, mis annavad aluse arvukateks vaieteks.
Põllumajandusministeeriumi vastus: Alates 2007. a kehtima hakkavaid nõudeid peavad järgima ettevõtjad, kellega sõlmitakse uued lepingud. Juba võetud kohustused jätkuvad kuni nende lõppemiseni vastavalt sõlmitud lepingule.
Põllumajandustootja, ettepanekud 20.07.2006 PMANi ettekande kohta, 27.07.2006, e-postiga (4) Kohustuslikku koolitust ei pea mõistlikuks tunnustatud ettevõtetele, küll aga algajatele, üleminekuperioodi läbijatele. (Uurivad ise naguniigi rohkem, kui koolitus suudab anda.)
Põllumajandusministeeriumi vastus: Ei saa nõustuda ettepanekuga, et koolitust pole vajalik. Mahepõllumajandusliku tootmise toetamise eesmärk on edendada keskkonnasõbralike tootmisvõtete juurutamist ning selle kaudu suurendada ka mahepõllumajandusliku toodangu osakaalu. Eesmärgiks on toetada ettevõtjaid kuni nad on üleminekuaja läbinud ja selle tõttu saavad oma toodangu eest suuremat tulu, kui tavatootjad.

Eesti Mahepõllumajanduse Sihtasutus, ettepanekud MAK 2007–2013 kohta, 07.07.2006 (3) Kindlasti peaksid olema toetuskõlbulikud ka mahetöötlemisega alustavad ettevõtted. Lisaks FIE-dele ja äriühingutele peaks olema toetusõiguslikud ka teised põllumajandusega tegelevad juriidilised isikud. Toetuse saajate sihtgrupi taoline kitsendamine pole põhjendatud.
Põllumajandusministeeriumi vastus**:** Toetust mahepõllumajandusliku tootmise eest saavad taotled nii füüsilisest isikust ettevõtjad kui ka juuriidilised isikud. Toetuse eesmärk on suurendada ettevõtjate huvi mahepõllumajandusliku majandamise vastu ning seeläbi ka suurendada mahepõllumajandustoodangu hulka, mis senisest suuremas mahus jõukas turule.
5. alameede – Ohustatud tõugu looma pidamine
Eesti Linnukasvatajate Selts, 05.09.2006, reg. nr 9.2-2-4/7404; sama ettepanekut toetab ka Tartumaa Põllumeeste Liit, reg. nr 9.2-2.4/7334, 08.09.2006 (1) Vastavalt uuele Maaelu Arengu Kavale aastateks 2007–2013 toetataks ohustatud tõugu loomade (eesti maakarja tõugu veis, eesti hobuse, tori hobuse ja eesti raskeveo tõugu hobuse) kasvatamist II telje – maastik ja keskkond rahalistest vahenditest. Teen ettepaneku rakendada sellist toetusmeedet ka ohustatud tõugu eesti vuti kasvatajatele. Toetussumma võiks olla 10 krooni vuti kohta.
Põllumajandusministeeriumi vastus: Kuna praeguse seisuga aretustoetus jätkub, siis pole põhjust MAK-i alt täiendavalt toetust maksta.
6. alameede – Kohalikku sorti taime kasvatamine
Jõgeva Sordiaretuse Instituut, 18.09.2006, reg. nr 9.4-2/8057 (4) Palume arvata MAK 2007–2013 põllumajandusliku keskkonnatoetuse kohalikku sorti taime kasvatamise tegevuse raames toetatavate sortide hulka järgmised taimesordid: talirukis “Sangaste”, aas-rebasesaba “Haljas”, ohtetu püsikluste “Lehis” ja päideroog “Pedja”. Palun arvestada taotletavate sortide kultuuriloolist tähtsust ja olulisust bioloogilise mitmekesisuse suurendamisel ning arvata need sordid MAK keskkonnatoetuse kohalikku sorti taime kasvatamise meetme alusel toetatavate sortide hulka.
Põllumajandusministeeriumi vastus: Põhimõtteliselt toetame ideed, kuid enne toetusskeemi väljatöötamist on vaja teemat põhjalikult analüüsida.
Vähetootlike investeeringute toetus **1. alameede – Kiviaedade rajamine ja taastamine**

Eesti Keskkonnaühenduste Koda (EKO), 29.08.2006; Eesti Keskkonnaühenduste Koda, 04.09.2006, reg. nr 6.1-2/7388 (3)

Kiviaedade rajamise ja taastamise toetus
a) Toetatavad tegevused. Kiviaedade rajamine. Siin võiks olla nõue, et aia ehitamiseks ei tohi kive võtta olemasolevatest aedadest aga suurematest kivihunnikutest rajatava aia läheduses. Vastasel juhul läheb see tegevus vastuollu meetme eesmärgiga suurendada bioloogilist mitmekesisust, sest me sisuliselt tõstame ühe elupaiga teise kohta ning tegemist on pigem tavapärase ehitustegevusega, mida võiks toetada hoopis Kultuuriministeerium läbi Muinsuskaitseameti.
b) Kiviaedade taastamine. Siin peaks olema nõue, et kui taastatava kiviaia sees või vahetus läheduses (näit. kuni 1,5 m) kasvab puid (näit. kõrgusega vähemalt 5 m), siis peaks osa neist säilitama, näiteks iga 20 m tagant).

Põllumajandusministeeriumi vastus: MAKis on käsitletud toetatavaid tegevusi üldisemalt ja toodud ära tegevuste lühikirjeldus. Lisaks jälgib Muinsuskaitseamet tööde teostamise käiku.

2. alameede – Põllumajandusmaa lupjamine

Tartumaa Põllumeeste Liit, 26.09.2006, reg. nr 6.1-2/8501 (1)

Lupjamistoetuse määramisel tuleks pH taset tõsta 5.5-lt 5,8-le. Sest põllul, kus pH tase on 5,5, pole võimalik viljeleda kultuurtaimi.

Põllumajandusministeeriumi vastus: Mullareaktsiooni klassifitseeritakse vastavalt pHKCl väärtustele järgnevalt:

- väga tugevalt happeline kui pH on alla 4,0
- tugevalt happeline kui pH on 4,1-4,5
- keskmiselt happeline kui pH on 4,6-5,0
- mõõdukalt happeline kui pH on 5,1-5,5
- nõrgalt happeline kui pH on 5,6-6,0
- neutraalne kui pH on üle 6,0

Üldreeglina vajavad lupjamist mullad, mille pH on 5,5 või alla selle. Kui pH on alla 5,5 väheneb mulla taimetoitainete omastatavus. Nõrgalt happeline muld on üldjuhul taimekasvuks soodne. Seega pöörame tähelepanu eelkõige keskmiselt ja tugevasti happeliste muldade liigse happesuse kõrvaldamisele.

Kasutusest kõrvale jäänud põllumajanduslike tootmishoonete lammutamine

Põllumajandustootja, ettepanekud 20.07.2006 PMANi ettekande kohta, 27.07.2006, e-postiga (4)

Meie oludes vähemolulised võiksid olla kiviaiad, kaitseribad, lammutamine - kui üldse toetusskeemi võtta. Ühtlasi on nii, et maapaigas arenev tegevus ise lahendab neid olukordi. Elutus paigas ei aita toetus midagi enam taasalustada.

Põllumajandusministeeriumi vastus: Kiviaedade ning lammutamise meetmete eesmärk on parandada Eesti maastikupilti. Kiviaedade rajamisega aidatakse kaasa mitmekesise maastiku kujunemisele. Kusjuures kiviaeda saab rajada ning taastada vaid piirkonnas, kus see on ajalooliselt olnud. Lammutamise puhul on eesmärgiks likvideerida maastikke risustavad kasutusest väljajäänud põllumajandushooneid. Mõlemad meetmed aitavad kaasa Eesti maastike seisundi parandamisele.

Kaitsemetsa rajamine

Põllumajandustootja, ettepanekud 20.07.2006 PMANi ettekande kohta, 27.07.2006, e-postiga (4) Meie oludes vähemolulised võiksid olla kiviaiad, kaitseribad, lammutamine - kui üldse toetusskeemi võtta. Ühtlasi on nii, et maapaigas arenev tegevus ise lahendab neid olukordi. Elutus paigas ei aita toetus midagi enam taasalustada.
Põllumajandusministeeriumi vastus: Rajatavad kaitsemetsad kaitsevad vett ja pinnast nii hajureostuse kui erosiooni eest, väldivad veekogu kallaste uhtumist, ning kaitsevad saaste või ilmastiku kahjuliku mõju eest. Rajades kaitsemetsi võtame keskkonna suhtes tundlikud põllumaad intensiivsest kasutusest välja ning moodustame läheduses asetsevate veekogude ümber puhvertsoonid, mis vähendavad veekogudele avalduvat negatiivset mõju. Samas väheneb vajadus moodustada kaitsemetsi tulundusmetsade arvel.
Energiavõsa rajamine
Põllumajandustootja, tähelepanekud meetmete osas, 31.07.2006, e-postiga (4) Kas on õige nõuda põllumajandusmaa omanduses olemist? Võib-olla võiks aktsepteerida ka pikaajalist (näit. 25 a.) rendilepingut.
Põllumajandusministeeriumi vastus: nõukogu määruse (EÜ) nr 1698/2005 artikli 43 kohaselt antakse rajamiskulude katmiseks mõeldud toetust ainult põllumajandusmaa omanikule.
Põllumajandustootja, tähelepanekud meetmete osas, 31.07.2006, e-postiga (4) Toetuse määr. Millised kulud on abikõlblikud? Kuna ühegi teise kultuuri kasvatamisel pole ette nähtud mingit pindalapiirangut, miks anda energiakultuuridele selle ette? Kas seda pinda toetatakse aastas või üldse kokku?
Põllumajandusministeeriumi vastus: Energiavõsa rajamise kompenseerimiseks rakendatakse ühtset pindalapõhist toetusmäära. Toetusmäära arvutustel on arvesse võetud maapinna ettevalmistamise ning istikute ostmise ja istutamise kulusid. Maksimaalne toetusega hõlmatud pindala ühe taotleja kohta programmiperioodi jooksul (2009–2013) on 50 hektarit. Pindalapiirangu seadmine ei ole esmakordne. Eesti maaelu arengukava 2004–2006 raames rakendunud põllumajandusmaa metsastamise toetust sai taotleja taotleda maksimaalselt 30 hektari kohta.
Eesti Aiandusliidu seisukohad ja ettepanekud MAK 2007–2013 meetmete kohta, 18.09.2006, e-postiga (1) Energiavõsa rajamine - rakendada alates 2007. aastast. Siis on loota, et esimese saagi saab koristada 2013. aastal.
Põllumajandusministeeriumi vastus: Kuna uute meetmete rakendamine eeldab hoolikat ettevalmistust, rakendatakse energiavõsa rajamise toetust 2009. aastal.
3. telg – Maapiirkondade elukvaliteet ja maamajanduse mitmekesistamine
Majandustegevuse mitmekesistamine maapiirkonnas

Eesti Külaliikumine Kodukant, küsimused ja ettepanekud Maaelu Arengukava 2007–2013 III telje meetmelehtede osas, 17.08.2006 (4) Maksimaalne toetuse määr 40%. Ümberorienteeruvad mikroettevõtjad ei ole täna võimelised arenguks vajalike investeeringute maksumusest ise tasuma 60%. Liikumise Kodukant ettepanek on tõsta mikroettevõtjatele suunatud maksimaalse toetuse määra vahemikku 40%-60%. Diferentseerimine toimuks vähemsoodsate piirkondade nimekirja alusel ehk vähemsoodsates piirkondades tegutsevate ettevõtjate toetus on suurem.
Põllumajandusministeeriumi vastus: Ettevõtjate investeerimisvõime sõltub pigem sellest milline on investeeringu suurus ja mitte see, kui suur on toetus, kuna algselt tuleb investeering siiski teha ning raha välja käia. Samas on põhjendatud suurem toetusmäär keskustest kaugemale jäävates ning vähemsoodsatel aladel tegutsevatele ettevõtjatele.
Pärandkoosluste Kaitse Ühing, MTÜ Eesti Maalamba Ühing, 09.08.2006 (3) Villavabrikud.- Palun lisada meetmete väljatöötamisel väikeste villavabrikute rajamine. Kahjuks on see "mikrotööstuse" haru Eestis täiesti välja suremas. Kohalikku toormaterjali - villa jätkuks, kuna aga seda ei ole võimalik esmaselt töödelda st. kraasida ja kedrata, sureb välja ka Eesti villalammaste kasvatamise traditsioon ja sellega seotud oskused. Ja muidugi kaovad põlised villaandjad - maalambad. Omakorda vähendab see Eesti geneetilist mitmekesisust. Ka imporditud lambatõud ja nende ristandid võivad anda hea kvaliteediga villa ning nende kasvatajad on samuti väga huvitatud villa töötlemisest, millised võimalused täna peaaegu puuduvad. Imporditud Rootsi vill - väga odavalt või üldse tasuta saadud, on vallutanud paar väikest vanaaegset villavabrikut Eestis, mis veel eksisteerivad, rääkimata paarist suurvillatööstusest. Tänapäevaste seadmetega väike villavabrik maksab umbes 2 milj. EEK ja vajab ülesseadmiseks umbes 100 ruutmeetrit tööpinda.
Põllumajandusministeeriumi vastus: Mikropõllumajandustootjad saavad taotleda mikropõllumajandussaaduste arendamiseks mõeldud investeeringutoetust, mille kaudu oleme muuhulgas kavandanud võimaluse toetust taotleda ka omatoodetud saaduste, sh villa, töötlemiseks. Mikroettevõtjad ja mikroettevõtjatest koosnevad ühingud saavad taotleda toetust kavandatava meetme 3.1 Majandustegevuse mitmekesistamine maapiirkonnas raames. Hindamiskriteeriumide osas annab täiendava lisapunkti kohaliku tooraine kasutamine Põllumajandussaaduste töötlemise investeeringumeetme raames on toetatavad investeeringud töötlemisviiside ja tehnoloogiate soetamiseks ning rakendamiseks, mille üks eesmärk on: kõrge müügi ja/või ekspordipotentsiaali, kvaliteedi ning lisandväärtusega innovatiivsete mittetoiduliste toodete tootmine põllumajandussaadustest. Seega on villatööstused selle meetme raames toetatavad. Antud meetme juures on aga oluline, et taotlev ettevõte peab olema vähemalt 1 aasta eelnevalt tegutsenud, seega alustavad ettevõtted ei ole toetatavad.
MTÜ Eesti Maaturism, 17.08.2006, e-postiga (4) Maaturismiga seotud turismiteenuste arendamine ja turustamine – Toetus: Maksimaalsed toetuse määrad: 40 % Ettepanek: 40 % kuni 60 % olenevalt asukohast
Põllumajandusministeeriumi vastus: Arvestatud
Külade uuendamine ja arendamine

Eesti Külaliikumine Kodukant, küsimused ja ettepanekud Maaelu Arengukava 2007–2013 III telje meetmelehtede osas, 17.08.2006 (4) Rakendamise piirkond Miks maaelu mitmekesistamisel on kasutatud sihtpiirkonnana maapiirkonda ja Külade meetmel: küla, alev või aleviku territoorium? Sihtala määratlus sellisel kujul annab võimaluse ka Tallinna linna ümbruses olevatel alevitel, mis sisuliselt oma elanike arvult annavad välja omaette väikelinna mõõtmed, küsida maapiirkondade arenguks mõeldud toetusi. Kodukandi ettepanek lisada alevi juurde maksimaalne elanike arv, et välistada sisuliselt linnade taotlemist ”külamajade”, külaplatside” ehitamiseks.
Põllumajandusministeeriumi vastus: meetme all on mõistel maapiirkond üks tähendus. Maapiirkonna all mõeldakse küla, alevi või aleviku territoorium. Kaalume esitatud ettepanekuid.
4. telg – LEADER
LEADER-meede
Eesti Külaliikumine Kodukant, ettepanekud 20.07.2006 PMANi ettekande kohta, 27.07.2006 (4) LEADER-programmi 10 % tuleks lisada selgitus, kust see raha tuleb, kuna antud juhul jääb see segaseks. Lähtuvalt EL Maaelu määrusest on LEADER kolme telge läbivaks programmiks, mille kaudu võidakse ellu viia nii esimese, teise kui kolmanda telje meetmeid. Kuna see, milliseid eesmärke tegevusgrupid Maaelu Arengukavast oma strateegiatega soovivad ellu viia, selguvad alles pärast tegevusgruppide strateegiate valmimist peaks jääma lahti võimalus tegevusgruppe rahastada kõigi kolme telje alt. Kindlasti ei pea Kodukant õigeks juba eelnevalt tegevusgruppidele mõista anda, et LEADER- rahad tulevad peamiselt kolmandast teljest. Liikumise Kodukant ettepanek on esialgselt broneerida telgede alt LEADERi rahade jaotus ning pärast tegevusgruppide strateegiate esitamist teha jaotuses vajalikud muudatused. Meie ettepanek jaotuseks: I teljest 3% - II teljest 3% - III teljest 4%
Põllumajandusministeeriumi vastus: kohalikud tegevusgrupid võivad oma strateegiate raames ellu viia kõigi kolme telje tegevusi. Tegemist on alt-poolt tuleva initsiatiivi meetmega, sellest tulenevalt ei ole otstarbekas kohalikele tegevusgruppidele ette kirjutada, millised peaksid olema nende strateegiate prioriteedid.
Põllumajandustootja, ettepanekud 20.07.2006 PMANi ettekande kohta, 27.07.2006, e-postiga (4) Tegevpiirkonna suurus min. 5000 on hõreasustuse piirkondades Eesti jaoks raskesti saavutatav. Kui võimalik, kaupleks seda piiri alla 3000 piirimaile.
Põllumajandusministeeriumi vastus: Põhjendatud erisused on lubatud.
EVEA märkused ja ettepanekud 3. telje meetmelehtede kohta, 29.09.2006; Kodukant MTÜ Eesti Külaliikumine Kodukant; Eesti Maaomavalitsuste Liit; tegevusgruppide esindajad, ettepanekud MAK 2007–2013 Leader meetmelehe osas, 25.09.06 (4) Toetame MTÜ Eesti Maaturism esitatud ettepanekuid 1. telje ja LEADER meetme osas. Eriti oluliseks peame LEADER-meetme toetuse piirsummade olulist suurendamist (kuni 300 000 EUR taotluse kohta).
Põllumajandusministeeriumi vastus: Maksimaalset investeeringu summat on suurendatud 200 000 euroni. Eeldame, et LEADER teeb siiski eelkõige rohkem väiksemaid projekte.

* Peamised põllumajandustootjate organisatsioonide ettepanekud on tähistatud tabelis numbriga 1. Peamised erametsandussektori ettepanekud on tähistatud tabelis numbriga 2. Keskkonnaorganisatsioonide ettepanekud on tähistatud tabelis numbriga 3. Teiste huvitatud osapoolte ettepanekud on tähistatud tabelis numbriga 4.

Konsultatsioonid teiste ministeeriumitega

MAK esitati ettepanekute esitamiseks ja kooskõlastamiseks teistele ministeeriumitele ning kohalike omavalitsuste esindusorganisatsioonidele 2006. a 21. novembril. Järgnevalt on loetletud valik ministeeriumite ning kohalike omavalitsuste esindusorganisatsioonide poolt MAKi meetmeid käsitlevatest ettepanekutest koos märkusega nende arvestamise või mittearvestamise kohta.

Rahandusministeerium (1. detsembri 2006 kiri): "EL Nõukogu määrus nr 1698/2005 artikkel 70 (3) b) kohaselt saab maaelu arengukava (MAK) telgede 2 ja 4 osas olla maksimaalne EL osalus 80% kõigist abikõlblikest avalikest kuludest. MAK-i eelnõus (ptk 6.2 lk 138) on märgitud EL osaluseks aga kõigis telgedes 75%. See ei ole otstarbekas riigi finantsjuhtimise seisukohast, sest kätkeb endas lisakohustuste võtmist võrreldes EAFRD vahendite aastatel 2007–2013 kasutamiseks vajaliku minimaalse kohustuste tasemega. Vajadusel saab Eesti riik MAK-i elluviimist rahastada piisavalt põhjendatud olukorras täiendavalt, aga Eesti riik ei peaks võtma EL eest täiendavaid kaasfinantseerimise kohustusi algses olukorras. Seega peab MAK-i rahastamiskava vastavalt korrigeerima – telgede 2 ja 4 osas suurendama EL osalust 80%-ni ja vastavalt vähendama kavandatud Eesti avaliku sektori osaluse määra."
Ettepanekut arvestati.

Rahandusministeerium (22. jaanuari 2007 kiri): "Paljude teavitustegevuste puhul on otstarbekas rääkida nii maaelu arengukava raames kavandatavatest toetustest kui ka struktuuritoetuse meetmetest, et anda avalikkusele või konkreetsetele sihtrühmadele põhjalikum ülevaade olemasolevatest Euroopa Liidu toetustest. Seega loodame, et maaelu arengukava kommunikatsioonikava koostamine ning maaelu – ja põllumajanduse toetustest teavitamine toimub koostöös nii Rahandusministeeriumiga kui ka teiste struktuuritoetuse andmist ja kasutamist korraldavate asutustega."
Ettepanekut arvestati.

Keskkonnaministeerium (1. detsembri 2006 kiri): "Teeme ettepaneku lisada ...kaitseribade metsastamine erosiooniohuga muldadel ning veekogude äärsete ja põhjavee kaitse seisukohalt oluliste alade metsastamisele..."
Ettepanekut ei arvestatud, rakendamiseks tuleks eelnevalt läbi viia analüüs, kui palju selliseid pindasid on.

Siseministeerium (4. detsembri 2006 kiri): "Eelnõus lk 66 jj sisalduva "Põllumajandustootjate ajakohastamise" III alameetme "Investeeringud bioenergia tootmisesse" osas on toetatavate tegevustena loetletud muuhulgas üles energiavõsa istutus-, niisutus- ja koristusseadmed. Teeme ettepaneku loobuda niisutusseadmete soetamise toetamisest, kuna eelkõige tuleks kasvatada energiavõsa aladel, kus selleks on olemas looduslikud eeldused. Lisada alameetmesse uute tehnoloogiate kasutuselevõtt analoogselt tegevusele "metsade majandusliku väärtuse parandamine ja metsamajandussaadustele lisandväärtuse andmine"".
Ettepanekut arvestati.

Haridus- ja Teadusministeerium (5. detsembri 2006 kiri): "Juhime Teie tähelepanu asjaolule, et arengukava raames Telg I all läbiviidavad koolitus- ja teavitustegevused (111) on osaliselt kattuvad "Inimressursi arendamise rakenduskava elukestva õppe prioriteetse suuna" tegevustega. Eelnõu leheküljel 54 on toetuse saajana välja toodud "koolitaja, kes on ka elukestva õppe prioriteetse suuna sihtgrupiks". Teine kattuvus

eelpooltoodud dokumendiga on toetavate tegevsute all: “Täiendkoolitussüsteemi arendamine, e-õpe ning täiskasvanute koolituseks vajaliku infotehnoloogia ja tarkvara muretsemine”. Juhime Teie tähelepanu sellele, et sihtgrupi kattumine loob olukorra, kus dubleerivatele tegevustele on võimalik saada rahastust kahest erinevast EL fondist. Selline põhimõte on aga vastuolus Euroopa Komisjoni põhimõtetega.”
Ettepanekut arvestati põhimõtteliselt, kattuvuse ohtu arvestatakse meetme rakendusmääruse väljatöötamisel (toetatavate valdkondade ja toetuse saajate kriteeriumite osas).

Eesti Maaomavalitsuste Liit (29. novembri 2006 kiri): Ettepanek lisada meetmete põllu- ja metsamajanduse infrastruktuur (125), majandustegevuse mitmekesistamine maapiirkonnas (311, 312, 313) ning külade uuendamine ja arendamine (321, 322, 323) toetuse saajate hulka ka kohalikud omavalitsused.
Ettepanekut ei arvestatud, nimetatud meetmed on suunatud ettevõtjatele ja/või mittetulundusühingutele. Kohalikele omavalitsustele on suunatud mitmed struktuurifondide rakenduskavade meetmed.

15. MEESTE JA NAISTE VAHELINE VÕRDÕIGUSLIKKUS NING MITTEDISKRIMINEERIMINE

15.1 VÕRDÕIGUSLIKKUS

MAKi koostamisel on arvestatud võrdõiguslikkuse põhimõtet eeskätt läbi tasakaalustatud kaasamise MAKi koostamisega tegelevate töögruppide ja komisjonide töösse. Teiste hulgas on MAK ettevalmistamise protsessi olnud kaasatud maanaisteühendus MTÜ ETNA Eestimaal, mis mh. koolitab maanaisi ja tugiisikuid ning rakendab nende teadmisi naisettevõtjate ja tugiisikute võrgustike kaudu; selgitab sugude võrdsuse põhimõtteid, toetab naiste algatusi sotsiaalse toimetuleku suurendamisel ning maapiirkonna tööhõive parandamisel. MAKi rakendamist silmas pidades on Eesti maapiirkonnas järgmised peamised tendentsid, mida võib käsitleda meeste ja naiste ebavõrdsuse allikana:

- naiste osatähtsus rahvastikus on Eestis 53,9%, maapiirkonnas 51,7%;
- naiste tööhõive määr (54,8%) on madalam meeste vastavast näitajast (61,5%);
- naiste majanduslik aktiivsus on madalam, nende osa ettevõtjate seas on suhteliselt väike;
- naised lahkuvad töö kaotamisel kergemini tööturult ja muutuvad passiivseks;
- naiste üldine haridustase on kõrgem;
- meeste tööpuudus on mõnevõrra suurem.

Soolise võrdõiguslikkuse läbiva arvestamise viisid on meetmeti erinevad, rohkem on neid võimalik arvestada 1. ja 3. telje meetmete (eeskätt maapiirkonnas majandustegevuse mitmekesistamise meetme ning ka külade uuendamise ja arendamise meetme) ning Leader-tegevuste rakendamise puhul. Et edendada naiste osakaalu tõstmist ettevõtjate hulgas, on meetmete toetuse taotluste üksikasjalikes hindamiskriteeriumides võimalik teha soodustusi naisettevõtjatele (nt eelistada ettevõtteid, mille juhtkonnas on enam naissoost isikuid). Samuti on teatud investeeringumeetmete hindamiskriteeriumide raames kavas anda eeliseid noortele ettevõtjatele ning projektidele, millel on positiivne mõju puuetega inimeste olukorra

parandamisele. MAKi seire ja hindamise käigus on mõningal määral võimalik kasutada sooliselt liigendatud hindamisnäitajaid ning saavutustasemeid.

15.2 MITTEDISKRIMINEERIMINE

Eesti Vabariigi Põhiseaduse kohaselt on Eestis kõik kodanikud võrdsed. Kedagi ei tohi diskrimineerida rahvuse, rassi, nahavärvuse, soo, keele, päritolu, usutunnistuse, poliitiliste või muude veendumuste, samuti varalise ja sotsiaalse seisundi või muude asjaolude tõttu. Samuti on MAK ja selle koostamise protsess kooskõlas soolise võrdõiguslikkuse seadusega, mis sooliselt võrdse kohtlemise ning naiste ja meeste võrdõiguslikkuse edendamiseks sätestab mh. soolise kuuluvuse alusel diskrimineerimise keelu era- ja avalikus sektoris; riigi- ja kohalike omavalitsusüksuste asutuste, haridus- ja teadusinstitutsioonide ning tööandjate kohustuse edendada naiste ja meeste võrdõiguslikkust. MAKi koostamise ning selle seire ja hindamisega tegelevate komisjonide ja töögruppide koostamisel on lähtutud muu hulgas soolise tasakaalustatuse põhimõttest. Ka kõik MAKi meetmete rakendusaktid (põllumajandusministri määrused ja käskkirjad) peavad olema kooskõlas Eesti Vabariigi Põhiseaduse ja muude seadustega. Võrdse kohtlemise põhimõte laieneb ka toetuse saamiseks nõuetele vastavuse kontrolli, toetuse määramist, toetuse kasutamise kontrolli ning toetuse tagasimaksmist reguleerivate aktide ja menetluskorra väljatöötamisele. Meetmete puhul, kus toetuse saamisel on aluseks valiku- ja hindamiskriteeriumide alusel moodustuv paremusjärjestus, on seirekomisjonil kriteeriumide läbivaatamisel võimalus välistada kriteeriumid, mis võiksid eelnevalt kirjeldatud asjaolude tõttu osutuda teatavate taotlejate suhtes ebavõrdse kohtlemise allikaks.

16. TEHNILISE ABIGA SEOTUD TEGEVUSED

16.1 TEHNILINE ABI

Tehnilise abi kaudu toetab EAFRD MAKi rakendamisega seotud tegevusi, täpsemalt MAKi ettevalmistamise, juhtimise, seire, hindamise, teavitamise ja kontrolliga seotud tegevusi. Nendele tegevustele võib MAKi jaoks ettenähtud kogusummast kasutada kuni 4%. Tehnilist abi antakse läbi vastava meetme, mille raames toetatakse üldjuhul järgmisi MAKi ja üksikute projektide ettevalmistamise, elluviimise ja seire, vastavate haldamis- ja seiresüsteemide väljaarendamise ja toimimisega seotud tegevusi:

- abi ja tegevuste ettevalmistamine, sh fondi käsitleva info jagamine potentsiaalsetele taotlejatele, taotlejate nõustamine sobiva finantseerimisallika leidmisel ja projektiidee vormistamisel ning toetuse rakendamisega seotud tegevuste ja menetluskorra ettevalmistamine fondi rakendavates asutustes;
- projektitaotluste hindamine ja finantseeritavate tegevuste valik;
- projektide elluviimise ja fondi vahendite kasutamise seire teostamine;
- toetuse rakendamisega tegelevate komisjonide töö korraldamine, komisjoniliikmete töö tasustamine ja koosolekute organiseerimine;
- auditi ja kohapealsete kontrollide läbiviimine;
- teavitamine ja avalikustamine, sh näiteks meetmeid tutvustavate veebilehtede loomine, toimetamine ja hooldus; teavitustöö läbi trükimeedia, tele- ja

raadiokanalite; info- ja juhendmaterjalide väljaandmine trükistena; teabepäevade korraldamine;
- koolitus (sh põllumajanduskeskkonna-alane) fondi haldamisega seotud ametnikele, taotlejatele, toetuse saajatele, koolitajatele, nõustajatele ning teabetöötajatele;
- hindamine (sh MAK 2004–2006 järelhindamine ja Eesti maaelu arengukava 2014–2020 eelhindamine);
- järgmise programmiperioodi tegevuste ettevalmistamine;
- uuringud, sh näiteks toetusprogrammide asjakohasuse uuringud ja meetmete mõju-uuringud;
- infosüsteemide, riist- ja tarkvara soetamine ja paigaldamine;
- muud kulud (nt transpordikulud, töökoha soetamine jms.);
- riikliku maaeluvõrgustiku rajamise ja tegevusega seotud kulud, sh
    - võrgustiku juhtimiseks vajalike struktuuride jaoks;
    - tegevuskavaga seotud kulud, mis sisaldavad vähemalt heade üleantavate tavade määratlemist ja analüüsi ning neid käsitleva teabe andmist, võrgustiku juhtimist, kogemuste ja oskusteabe vahetuse korraldust ning kohalike tegevusgruppide kujunemisprotsessis nende koolitusprogrammide ettevalmistamist ja tehnilist abi territooriumisisesele ja riikidevahelisele koostööle.

Täpsem toetatavate tegevuste loetelu kehtestatakse rakendusmäärusega. Tellitavate tööde korral lähtutakse riiklikest riigihankeid puudutavatest õigusaktidest.

16.2 RIIKLIK MAAELUVÕRGUSTIK

Õiguslik alus

Nõukogu määrus (EÜ) nr 1698/2005 Maaelu Arengu Euroopa Põllumajandusfondist (EAFRD) antavate maaelu arengu toetuste kohta, artikkel 66.

Rahastamine

Maaeluvõrgustiku (edaspidi võrgustik) rahastamine toimub MAKi tehnilise abi vahendite kaudu. Võrgustiku juhtimiseks ja tegevuskava täitmiseks kavandatav eelarve ei ületa aastas 640 000 eurot. Võrgustiku juhtimiseks kavandatud eelarve programmi jooksul ei ületa 25% võrgustiku kogueelarvest, kokku 1 120 000 eurot.
Ülevaade võrgustiku haldamiseks ning tegevuskava rakendamiseks antud tehnilise abi jaotuse kohta, eristamaks kulutusi nõukogu määruse (EÜ) nr 1698/2005 artiklis 68 lõike 2 punktide a ja b vahel, näidatakse määruse (EÜ) nr 1698/2005 artiklis 82 nimetatud iga-aastases seirearuandes.

Loomise ajakava

MAKi rakendamise esimesel aastal on kavas võrgustiku üksuse loomine ja tehniline ettevalmistamine (võrgustiku veebileht jne). Võrgustiku loomise esimesel aastal on kavas osalises mahus rakendada peaaegu kõiki tegevuskavas ettenähtud komponente, et saada esialgsed kogemused võrgustikutööks. Esimene ametlik tegevuskava koostatakse 2008. aasta kohta. Võrgustiku tegevused rakenduvad järk-järgult ning täies mahus hiljemalt 31. detsembriks 2008.

Eesmärgid ja ülesanded

Võrgustiku tegevuse eesmärgiks on anda lisandväärtust MAKi rakendamiseks, sh meetmetest kasusaajate ja teiste maaelu arengust huvitatud osapoolte kaasamiseks programmi elluviimisel.

Võrgustiku peamiseks ülesandeks on soodustada teadmiste ja kogemuste vahetust Eesti tasandil, samuti olla tugi maaelu arengu poliitika rakendamise ja hindamise koordineerimisel. LEADER tegevuste osas on võrgustiku ülesanne pakkuda koostöö alustamise tuge, korraldada kootööle pühendatud temaatilisi kohtumisi, soodustada mentorlus kontaktide vahetamist ning (uute) tegevusgruppide koolitamise korraldamine ja tugi hindamiste läbiviimisel.

Võrgustiku tegevus aitab kaasa kindlustamaks informatsiooni vahetust nii kohalikul, Eesti, kui ka ELi tasandil.

Võrgustikku kuuluvad organisatsioonid ja asutused

Võrgustiku tegevusse kaasatakse arengukavast kasusaajaid esindavate ühenduste ja organisatsioonide, samuti asutuste, keda MAKi eesmärgid puudutavad, esindajad:

- põllumajandustootjate ning talunike ühendused (Eesti Põllumajandus-Kaubanduskoda, Eestimaa Talupidajate Keskliit, Eesti Põllumeeste Keskliit, sh eelnimetatud organisatsioonide piirkondlikud organisatsioonid, Eesti Noortalunikud jne);
- toidukvaliteedi ja erinevate põllumajandustootmise valdkondade põhised ühendused ning organisatsioonid (Eesti Mahetootjate Liit; Mahepõllumajanduse Koostöökogu, Eesti Mahepõllumajanduse Sihtasutus, Eesti Aiandusliit, Eesti Mesinike Liit, Eesti Seemneliit, Eesti Tõuloomakasvatajate Liit, Eesti Lihaveisekasvatajate Selts, Eesti Linnukasvatajate Selts jne);
- metsaomanike ühendused (Eesti Erametsaliit jne);
- põllumajandussaadusi töötleva tööstuse ja metsatööstuste ühendused (Eesti Toiduainetetööstuste Liit, Eesti Piimaliit, Eesti Leivaliit, Eesti Metsatööstuste Liit jne);
- põllumajandus- ja metsamajandusvaldkonna nõustajate ühendused (MAKi peatükis 5 nimetatud nõuandekeskused jm nõuandekeskused, Sihtasutus Erametsakeskus jne);
- maaparandusühistute ühendused;
- põllumajandus- ja metsandusvaldkonna koolitusasutused (Eesti Maaülikool jne);
- põllu- ja metsamajandusvaldkonna õppe- ja teadusasutused (Eesti Maaviljeluse Instituut, Jõgeva Sordiaretuse Instituut jne);
- keskkonnakaitse organisatsioonid (Eesti Keskkonnaühenduste Koda, Ökoloogiliste Tehnoloogiate Keskus, Eesti Ornitoloogiaühing jne)
- Natura 2000 võrgustiku asutus (Keskkonnaamet jne);
- maapiirkonnas väikeettevõtluse arendamise ühendused (Eesti Väike- ja Keskmiste Ettevõtete Assotsiatsioon jne);
- maaturismi ettevõtjate ühendused (Eesti Maaturism jne);
- kultuuripärandi kaitse ühendused (Pärandkoosluste Kaitse Ühing jne);
- külaliikumise-, noorte ja naiste jm sotsiaalse kaasamisega tegelevad ühendused maapiirkonnas (Eesti Külade ja Väikelinnade Liikumine Kodukant; ETNA Eestimaal jne);
- maaettevõtluse ja maapiirkonna arengu valdkonna nõustamis-, koolitus-, õppe- ja teadusasutused;
- kohalikud tegevusgrupid ja nende vabatahtlikud võrgustikud jt.

Eelnimetatud ühenduste ja organisatsioonide nimekirja koostamise aluseks on eelkõige MAKi koostamisel aktiivselt osalenud ühenduste ja organisatsioonide loetelu (vt MAKi peatükk 14) ja see loetelu ei ole täielik. Kaasatud ühenduste ja organisatsioonide konkreetne nimekiri võib MAKi rakendamise perioodi jooksul ka muutuda, juhul kui toimuvad muutused nimetatud organites või luuakse uusi ühendusi, kuid säilib üldine telgedepõhine kaasatuse põhimõte.
Võrgustiku tegevusse on kaasatud ka piirkondlikult ja riiklikult MAKi rakendamisega seotud ja MAKist huvitatud muud organid, sh MAKi peatükis 11 nimetatud asutused.

Võrgustiku tegevuskava

Võrgustiku ülesannete täitmine korraldatakse iga–aastaste tegevuskavade alusel. Tegevuskava koostab korraldusasutus koostöös võrgustiku üksusega. Tegevuskava täimiseks saab võrgustiku üksus toetust nõukogu määruse (EÜ) nr 1698/2005 artikli 68 lõike 2 punkti b alusel.
Tegevuskavas kavandatavate peamiste tegevusliikide kokkuvõtlik kirjeldus:

- teadmiste levitamine (MAKi rakendamisel saadud positiivsete kogemuste sh heade üleantavate tavade, võrgustikutöö ja uudsete lähenemiste määratlemine ja analüüsimine; neid käsitleva teabe levitamine; antud kogemuste ja oskusteabe vahetamise korraldamine ja korraldamisele kaasaitamine);
- koolitused (kohalike tegevusgruppide koolitusprogrammide ettevalmistamisele kaasaitamine jt MAKi rakendamist tõhustavate koolitusprogrammide ettevalmistamine) ja seminarid;
- tugi Eesti ja riikidevaheliseks koostööks (vastava veebilehe haldamine; koolituste, seminaride jm ürituste korraldamine, koostööpartnerite leidmine ja ekspertide andmebaasi haldamine jms.)

Võrgustiku struktuur

Võrgustiku tegevuste juhtimiseks ja koordineerimiseks luuakse kaheosaline struktuur: võrgustiku üksus, mis võrgustikku haldab ning võrgustiku koostöökoda (edaspidi koostöökoda), mis koondab endas erinevaid maaelu huvipooli.
Võrgustiku üksus luuakse vastavalt komisjoni määruse (EÜ) nr 1974/2006 artikli 41 lõikes 1 sätestatule. Võrgustiku üksus moodustatakse Põllumajaministeeriumi valitsemisalas tegutseva ministeeriumi hallatava riigiasutuse, Maamajanduse Infokeskuse struktuuriüksusena.
Koostöökoda koondab arengukavast kasusaajaid esindavate ühenduste ja organisatsioonide ning MAKi rakendamisega tegelevate organite esindajaid.
Koostöökoja ülesanneteks on tagada võrgustiku tegevuse koordineeritus erinevate MAKist kasusaajaid esindavate ühenduste ja organisatsioonide ning MAKi rakendamisega või maaelu arendamisega seotud tegelevate organite vahel; nõustada Maamajanduse Infokeskust võrgustiku tegevuse ja iga-aastase tegevuskava osas; nõustada Maamajanduse Infokeskust valdkonna töögruppide moodustamise ja teemade valiku osas.
Koostöökoja kutsub kokku Maamajanduse Infokeskus, kes tagab ka koostöökoja nõupidamiste tehnilise teenindamise. Koostöökoja nõupidamised toimuvad vähemalt kaks korda aastas.
Täiendavalt moodustatakse erinevaid valdkonna töögruppe, kuhu koondatakse samuti arengukavast kasusaajaid esindavate ühenduste ja organisatsioonide ning MAKi rakendamisega või maaelu arendamisega seotud organite esindajaid.
Üldjuhul määratakse valdkonna töögruppides käsitlevate teemad ja osalejad võrgustikutöö käigus, kuid need peaksid olema suunatud maaelu huvipooli otseselt huvitavate kindla valdkonna üldiste teemade käsitlemiseks.

Võrgustiku loomise aastal moodustatakse valdavalt võrgustiku käivitamisele suunatud töögruppe, nt võrgustiku veebilehe koostamise töögrupp, võrgustiku tegevuskava koostamise töögrupp jne ning ka Leader-tegevuste töögrupp. Valdkonna töögruppide teemade valikul arvestatakse edaspidi ka Euroopa maaeluvõrgustiku valdkonna töögruppides käsitlevate teemadega.
Teemade ja osalejate valikul nõustab Maamajandus Infokeskust koostöökoda.
Valdkonna töögrupid kutsub kokku Maamajanduse Infokeskus, kes tagab ka töögruppide koosolekute tehnilise teenindamise.

Maamajanduse Infokeskuse ülesanded

Maamajanduse Infokeskuse peamised ülesanded on tagada võrgustiku toimimine ja tegevuskava rakendamine ning täita koostöökoja ja valdkonna töögruppide sekretariaadi rolli.
Oma ülesannete täitmiseks Maamajanduse Infokeskus:

- korraldab MAKi meetmeid käsitleva teabe kogumist, analüüsimist ja levitamist;
- korraldab parimate praktikate, võrgustikutöö ja uudsete lähenemiste kogemuste kogumist, koondamist ja levitamist;
- korraldab maaelu arengus osalejatele kohtumisi, seminare ja koolitusi;
- haldab vastavat ekspertvõrgustikku;
- toetab koostööalgatusi:
- tagab toimiva veebikeskkonna võrgustiku ülesannete täitmiseks.

Maamajanduse Infokeskuse ülesannete hulka kuulub ka vastava infovahetuse korraldamine ja koordineerimine EL tasandil, sh nii teiste liikmesriikide võrgustike, kui ka Euroopa maaeluvõrgustikuga. Samuti osalemine EL maaeluvõrgustiku koordinatsioonikomitee ja valdkonna töögruppide istungitel.
Võrgustiku üksuse ülesanded sätestatakse Maamajanduse Infokeskuse põhimääruses.

“Eesti maaelu arengukava 2007–2013”

Lisa 3

1. Üldised keskkonnanõuded

Järgnevas tabelis toodud üldised keskkonnanõuded kehtivad eelmisel perioodil (2004–2006) alustatud teatud toetuste taotlejatele, kellele sellega kaasnes 5-aastane kohustus täita üldiseid keskkonnanõuded. Need olid MAK 2004–2006 keskkonnasõbraliku tootmise, ebasoodsamate piirkondade ja ohustatud tõugu looma pidamise toetuste taotlejad, kes võtsid endale kohustuse hiljemalt 2006. aastal ning millega kaasnenud kohustus lõppes hiljemalt 2010. aastal. Tabelis toodud üldised keskkonnanõuded sellisel kujul 2011. aastal enam ei kehti.

Üldiste keskkonnanõuete kontrollitavad standardid.

VEE- ja MULLAKAITSE
1. Sõnnikuga on lubatud anda haritava maa ühe hektari kohta keskmiselt kuni 170 kg lämmastikku aastas. 2. Mineraalväetisega on lubatud anda haritava maa ühe hektari kohta keskmiselt 30 kg fosforit aastas. 3. Orgaaniliste ja mineraalväetiste kasutamine on keelatud alates 1. detsembrist kuni 31. märtsini. 4. Loomapidamishoonel, kus peetakse üle 10 lü loomi, peab olema sõnniku- ja virtsahoidla, mis mahutab vähemalt kaheksa kuu sõnniku ja virtsa. Kui sõnnikuhoidla kuulub enne 1. jaanuari 2002 kasutusel olnud loomakasvatushoone juurde ning asub nitraaditundlikul alal, peab see nõue olema täidetud 31. detsembriks 2008. Muudel kui nitraaditundlikel aladel tuleb nimetatud nõue täita 1. jaanuariks 2010. Lautades, kus loomi peetakse sügavallapanul, ei ole sõnniku- ja virtsahoidlat vaja. 5. Väetise laotamine pinnale on keelatud nitraaditundliku ala haritaval maal, mille maapinna kalle on üle 10%. 6. Sõnnikuaun peab veekogust asuma vähemalt 100 m kaugusel, kui veeseaduses ei ole sätestatud teisiti.
TAIMEKAITSE
7. Kasutuses olev taimekaitseseade peab läbima korralise tehnilise kontrolli iga kolme aasta järel; ülevaatusel kontrollitakse taimekaitseseadme tehnilise seisundi nõuetekohasust. 8. Taimekaitsevahendi turule lubamise otsuses ettenähtud juhul peab taimekaitsevahendi kasutaja olema läbinud taimekaitsekoolituse ja tal peab olema taimekaitsetunnistus.
BIOLOOGILINE JA MAASTIKULINE MITMEKESISUS
9. Looduslikul rohumaal on keelatud kasutada väetisi ja taimekaitsevahendeid.
LOOMADE HEAOLU
10. Loomapidaja peab oma majandusüksuses peetavatele põllumajandusloomadele tagama sööda ja joogivee kättesaadavuse.
MUUD STANDARDID

11. Loomapidaja peab pidama arvestust ravimite ja ravimsöötade kasutamise üle.
12. Loomapidaja on kohustatud oma põllumajandusloomade kohta arvestust pidama ja registreerima kõik surmajuhud.

2. Head põllumajandus- ja keskkonnatingimused (GAEC) (2010. a seisuga)

- Haanja, Otepää, Valgjärve, Vastseliina ja Misso vallas asuvast põllumajandusmaast, mida taotlejal on õigus kasutada, peab vähemalt 30% olema talvise taimkatte all. Talviseks taimkatteks loetakse 1.novembrist kuni 31.märtsini põllumajandusmaal olevad põllumajanduskultuurid ja kõrretüü.
- Üle 10% kaldega aladel tuleb erosiooni takistamiseks põllumajandusmaa harimisel kasutada sobivaid agrotehnilisi võtteid. Sobivateks agrotehniliseks võteteks on mulla harimine risti kallakuga, püsirohumaa rajamine, heintaimede kasvatamine, orgaaniliste väetiste kasutamine, minimeeritud mullaharimine, kaitseribade rajamine küngaste nõlvadele või veekogude kallastele või muu mullaerosiooni takistav tegevus.
- Taotleja koostab või vajadusel uuendab hiljemalt taotluse esitamise aasta 15. juuniks põllumajandusmaa kohta viljavaheldus- või külvikorraplaani, mis peab olema kohapeal kontrollimiseks kättesaadav 5 aastat pärast selle koostamist. Nimetatud plaani ei pea koostama püsirohumaa, püsikultuuride, maasika ning ravim- ja maitsetaimede kasvatamiseks kasutatava põllumajandusmaa kohta ning väiksema kui 0,3 ha suuruse põllu kohta.
- Taotleja peab järgima tuulekaera tõrje abinõusid. Kui põllumajandusmaal esineb tuulekaera, esitab taotleja Põllumajandusametile viivitamata, kuid hiljemalt 31. juuliks, põllumajandusministri 27. detsembri 2004. a määruse nr 196 lisas 1 toodud vormi kohase teatise tuulekaera esinemise kohta.
- Põllumajanduslikus kasutuses oleval põllumajandusmaal peab kasvatama põllumajanduskultuuri, mis on külvatud, maha pandud või istutatud hiljemalt 15. juuniks, kasutades kohalikele normidele vastavaid agrotehnilisi võtteid ja vältides seejuures umbrohu levikut, või peab kasutuses olevat põllumajandusmaad hoidma alates 15. juunist mustkesas. Puuvilja- ja marjakultuuride aia võraalused ja reavahed on hooldatud ning vähemalt üks kord aastas enne 31. juulit niidetud või on seal karjatatud loomi.
- Enne taotluse esitamise aastat rajatud rohumaa peab vähemalt üks kord enne 31. juulit olema niidetud või peab seal olema loomi karjatatud. Hiljemalt 31. juuliks peab niide olema koristatud või hekseldatud. Karjamaana kasutatava rohumaa hooldamine tagatakse asjakohase loomkoormusega karjatades ning ebapiisava tulemuse korral tuleb rohumaa üle niita. Piisavaks loomkoormuseks tuleks arvestada orienteeruvalt 0,5 loomühikut hektari kohta. Nõutud tegevusi peab tegema viisil, mis võimaldab neid kogu taotlusel märgitud maa-alal visuaalselt tuvastada. Nõuded ei kehti heinaseemne ja heintaimede energiakultuurina kasvatamisel ja kuni kaheaastase haljasväetisena kasutatava rohumaa puhul sissekünni aastal. "Looduskaitseseaduse" alusel kaitse alla võetud pindalalisel loodusobjektidel ja looduslikul rohumaal peavad need nõuded olema täidetud hiljemalt 20. augustiks.

- Juhul kui niitmise/karjatamise nõude täitmise korral niidet 31. juuliks ei koristata, on hekseldamine lubatud alates 1. juulist.
- "Looduskaitseseaduse" §-de 10 ja 11 alusel kaitse alla võetud loodusobjektil asuval rohumaal on juhul, kui niidet ei koristata, hekseldamine lubatud alates 20. juulist.
- Põllumajandusmaa, millele taotleja toetust ei taotle, peab olema hooldatud, kasutades selliseid agrotehnilisi võtteid, mis välistavad ebasoovitava taimestiku ulatuslikku levikut ning võimaldavad seda maad kasutusele võtta põllumajandusliku tegevusega tegelemiseks ilma lisakuludeta järgmisel kasvuperioodil.
- Põllumajandusmaal kulu, heina ja põhku põletada ei ole lubatud.
- Põllul tehtavate tööde tegemisel tuleb lähtuda mulla harimiskindlusest. Põldu võib harida ajal, kui kasutatav tehnika ei jäta põllule harimissügavusest sügavamaid jälgi. Põllumajandusmaal ei tohi esineda sügavamaid roopaid kui 30 cm.
- Põllumajandusmaal asuvat "Looduskaitseseaduse" § 4 lõikes 1 sätestatud kaitstavat looduse üksikobjekti ja „Muinsuskaitseseaduse" § 3 lõikes 2 sätestatud kinnismälestist ei tohi rikkuda ega hävitada.
- Taotlejal, kes kasutab põllumajandusmaa niisutamiseks põhjavett rohkem kui 5 m^3 või pinnavett rohkem kui 30 m^3 ööpäevas, peab olema "Veeseaduse" §-s 8 sätestatud vee erikasutusluba.
- Vooluveekogu äärde tuleb jätta puhverriba, kus on keelatud kasutada väetist. Puhverriba laius tavalisest veepiirist mõõdetuna on vähemalt:
  1) 1 meeter – alla 10 km2 valgalaga maaparandussüsteemi eesvoolul;
  2) 10 meetrit – jõe, oja, peakraavi ja kanali puhul ning üle 10 km2 valgalaga maaparandussüsteemi eesvoolul.

3. Kohustuslikud majandamisnõuded (SMR)

Nõukogu määruse (EÜ) nr 73/2009 II lisa kohased kohustuslikud majandamisnõuded Eesti seadusandluses.

Jrk nr	Euroopa Liidu õigusakt	Eesti õigusakt
1 ja 5	NÕUKOGU DIREKTIIV, 2.04.1979, loodusliku linnustiku kaitse kohta (79/409/EMÜ). Artikkel 3 (1),(2)(b); 4 (1), (2), (4); 5(a),(b),(d) NÕUKOGU DIREKTIIV, 21.05.1992, looduslike elupaikade ning loodusliku loomastiku ja taimestiku kaitse kohta (92/43/EMÜ). Artikkel 6, 13 (1),(1)(a)	Looduskaitseseadus § 55 lg 6[1], LK seadus § 30 lg 2 ja 4, VV määrus kaitseala kaitse eeskiri, KKM ministri määrus - püsielupaiga kaitse eeskiri; LK seadus §31 lg 2 ja VV määrus kaitseala kaitse eeskiri, KKM ministri määrus - püsielupaiga kaitse eeskiri; LK seadus § 33 lg 1. LK seadus § 30 lg 2 ja VV määrus kaitseala kaitse eeskiri, KKM ministri määrus - püsielupaiga kaitse eeskiri LK seadus § 14 lg 1 p 1.
2	NÕUKOGU DIREKTIIV, 17. detsember 1979, põhjavee kaitse kohta teatavatest ohtlikest ainetest lähtuva reostuse eest (80/68/EMÜ) Artikkel 4, 5.	Veeseaduse § 265 lg 6-9, lg 11. Veekeskkonnale ohtlike ainete nimistud 1 ja 2 on kehtestatud keskkonnaministri 21.07.2010 määrusega nr 32 Veeseadus § 26 lg 3, lg 4 p 2
3	NÕUKOGU DIREKTIIV, 12.06.1986, keskkonna ja eelkõige pinnase kaitsmise kohta reoveesetete kasutamisel põllumajanduses (86/278/EMÜ). Artikkel 3.	Veeseadus § 26 [1] lg 2 ja KKM nr 78/2002 Keskkonnaministri määrus nr.78 § 12 lg 2. Keskkonnaministri määrus nr. 78 § 13
4	NÕUKOGU DIREKTIIV, 12.12.1991, veekogude kaitsmise kohta põllumajandusest lähtuva nitraadireostuse eest (91/676/EMÜ). Artikkel 4, 5.	Veeseadus § 26[1] lg 4[2] Veeseadus §26[1] lg 4[1]; Veeseadus § 26[1] lg 5 Veeseadus §26 [2] lg2, 3 ja 3[1]; Veeseadus § 26 [2] lg 5, § 26 [3] lg 6; § 29 lg 1-4; VV määrus 17 § 6 lg 1-2 ja VV määrus 288 § 6 lg 1-3 + lisa 2 Veeseadus §26[3] lg 3, lg 4, lg 5, lg 6 Veeseadus §26, VV määrus nr 288 § 2 ja 3
6 – 8	NÕUKOGU DIREKTIIV, 27.11.1992, loomade identifitseerimise ja registreerimise kohta (92/102/EMÜ). Artikkel	Põllumajandusministri määrus nr 88 § 1, § 3 lg 10 Põllumajandusministri määrus nr 128 § 3 lg 4, § 6, § 7 lg 1, § 9 Põllumajandusministri määrus nr 128 § 3 lg 2, § 4, § 7 lg 1, § 9 Põllumajandusministri määrus nr 128 § 3 lg 3, § 5, § 9 Põllumajandusministri määrus nr 128 § 10 lg 2, 4

	3, 4, 5 EUROOPA PARLAMENDI JA NÕUKOGU MÄÄRUS 17.07.2000, veiste identifitseerimise ja registreerimise süsteemi loomise, veiseliha ja veiselihatoodete märgistamise ning nõukogu määruse (EÜ) nr 820/97 kehtetuks tunnistamise kohta (1760/2000/EÜ). Artiklid 4 ja 7 Nõukogu 17.dets.2003.a. määrus (EÜ) nr 21/2004, millega kehtestatakse lammaste ja kitsede identifitseerimise ja registreerimise süsteem ja muudetakse määrust (EÜ) nr 1782/2003 ning direktiive 92/102/EMÜ ja 64/432/EMÜ (ELT L 5,9.1.2004, lk 8)	Põllumajandusministri määrus nr 128 § 7 lg 3, 5 Põllumajandusministri määrus nr 128 § 12 Põllumajandusministri määrus nr 128 § 7 lg 1, Vabariigi Valitsuse määrus nr 184 § 14 lg 1
9	NÕUKOGU DIREKTIIV, 15.07.1991, taimekaitsevahendite turuleviimise kohta (91/414/EMÜ). Artikkel 3	Taimekaitseseadus § 78 lg 5 ja 9, Põllumajandusministri määrus nr 90 § 1 Taimekaitseseadus § 78 lg 1, Põllumajandusministri määrus nr 90 § 4, Veeseadus § 29 lg 4 p 4
10	NÕUKOGU DIREKTIIV, 29.04.1996, mis käsitleb teatavate hormonaalse või türostaatilise toimega ainete ja beetagonistide kasutamise keelamist loomakasvatuses (96/22/EÜ). Artikkel 3(a)(b)(d)(e), artiklid 4, 5 ja 7.	Põllumajandusministri määrus nr 5 § 1, Toiduseadus § 22 lg 4 Põllumajandusministri määrus nr 21 § 15
11	EUROOPA PARLAMENDI JA NÕUKOGU MÄÄRUS 28.01.2002, millega sätestatakse toidualaste õigusnormide üldised põhimõtted ja nõuded, asutatakse Euroopa	EPN määrus nr 178/2002 artikkel 14, Toiduseadus § 12 lg 1 EPN määrus nr 178/2002 artikkel 15, Söödaseadus § 4 lg 2 EPN määrus nr 852/2004 artikkel 4 lg 1, lisa I A osa (II jaotise punkti 4 alapunktid g, h ja J, punkti 5 alapunktid f ja H, punkt 6) EPN määrus nr 852/2004 III jaotise punkti 8 alapunktid a, b, d ja e, punkti 9 alapunktid a ja c Toiduseadus § 12 lg 1, § 21 lg 1, põllumajandusministri määrus nr

	Toiduohutusamet ja kehtestatakse toidu ohutusega seotud menetlused (178/2002/EÜ). Artiklid 14, 15, 17(1)[24], 18, 19 ja 20	72 § 4, põllumajandusministri määrus nr 71 § 2 lg 3, 4, § 5 lg 3 EPN määrus nr 853/2004 III lisa X jao I peatüki punkt 1 EPN määrus nr 183/2005 I lisa A osa I peatüki punkt 4 e ja III lisa punkt 1 ja 2 EPN määrus nr 183/2005 I lisa A osa II peatüki punkt 2, EPN määrus nr 178/2002 artikkel 18(2)(3) EPN määrus nr 183/2005 artikkel 5(6) EPN määrus nr 396/2005 artikkel 18 EPN määrus nr 178/2002 artikkel 18, Toiduseadus § 23 EPN määrus nr 178/2002 artikkel 19, Toiduseadus § 22 lg 1, § 48 lg 4 EPN määrus nr 178/2002 artikkel 20, Söödaseadus § 4 lg 7
12	EUROOPA PARLAMENDI JA NÕUKOGU MÄÄRUS 22.05.2001, millega sätestatakse teatavate transmissiivsete spongioossete entsefalopaatiate vältimise, kontrolli ja likvideerimise eeskirjad (999/2001/EÜ). Artiklid 7, 11, 12, 13 ja 15	EPN määrus nr 999/2001 artikkel 7 EPN määrus nr 999/2001 artiklid 11, 12, 13 ja 15
13 – 15	NÕUKOGU DIREKTIIV, 18.11.1985, millega kehtestatakse ühenduse meetmed suu- ja sõrataudi tõrjeks (85/511/EMÜ). Artikkel 3 NÕUKOGU DIREKTIIV, 17.12.1992, millega kehtestatakse üldised ühenduse meetmed teatavate loomahaiguste tõrjeks ja konkreetsed meetmed seoses sigade vesikulaarhaigusega (92/119/EMÜ). Artikkel	EN direktiiv nr 511/1985 artikkel 3, EN direktiiv nr 119/1992 artikkel 3, EN direktiiv nr 75/2000 artikkel 3

[24] Mida on täpsemalt rakendatud järgmiste õigusaktidega:
— Määrus (EMÜ) nr 2377/90: artiklid 2, 4 ja 5.
— Määrus (EÜ) nr 852/2004: artikli 4 lõige 1 ning I lisa A osa (II jaotise punkti 4 alapunktid g, h ja j, punkti 5 alapunktid f ja h, punkt 6; III jaotise punkti 8 alapunktid a, b, d ja e, punkti 9 alapunktid a ja c).
— Määrus (EÜ) nr 853/2004: artikli 3 lõige 1 ja III lisa IX jao 1. peatükk (I jaotise punkti 1 alapunktid b, c, d ja e, I jaotise punkti 2 alapunkti a alajaotused i, ii ja iii, alapunkti b alajaotused i ja ii ning alapunkt c, I jaotise punktid 3, 4 ja 5, II jaotise A osa punktid 1, 2, 3 ja 4, II jaotise B osa punkti 1 alapunktid a ja d, punkt 2 ja punkti 4 alapunktid a ja b), III lisa X jao 1. peatüki punkt 1.
— Määrus (EÜ) nr 183/2005: artikli 5 lõige 1 ja I lisa A osa (I jaotise punkti 4 alapunktid e ja g, II jaotise punkti 2 alapunktid a, b ja e), artikli 5 lõige 5 ja III lisa punktid 1 ja 2 ning artikli 5 lõige 6.
— Määrus (EÜ) nr 396/2005: artikkel 18.

	3 NÕUKOGU DIREKTIIV, 20.11.2000, millega kehtestatakse erisätted lammaste katarraalse palaviku tõrjeks ja likvideerimiseks (2000/75/EÜ). Artikkel 3	

Jrk nr	Euroopa Liidu õigusakt	Artikkel	Eesti õigusakt
16	Nõukogu 19. novembri 1991. aasta direktiiv 91/629/EMÜ, milles sätestatakse vasikate kaitse miinimumnõuded	3(1)	Põllumajandusministri määrus nr 78 23.10.2002.a Nõuded vasikate pidamisele ja selleks ettenähtud ruumile või ehitisele § 7 ja § 8 lg 1, 3
		3(2)	Põllumajandusministri määrus nr 78 23.10.2002.a Nõuded vasikate pidamisele ja selleks ettenähtud ruumile või ehitisele § 8 lg 1
		3(3)	Põllumajandusministri määrus nr 78 23.10.2002.a Nõuded vasikate pidamisele ja selleks ettenähtud ruumile või ehitisele § 7-8
		3(4)	Põllumajandusministri määrus nr 78 23.10.2002.a Nõuded vasikate pidamisele ja selleks ettenähtud ruumile või ehitisele § 11
		4(1)	Põllumajandusministri määrus nr 78 23.10.2002.a Nõuded vasikate pidamisele ja selleks ettenähtud ruumile või ehitisele § 2-6, § 9-10
		4(2)	
17	Nõukogu 19. novembri 1991. aasta direktiiv 91/630/EMÜ, milles sätestatakse sigade kaitse miinimumnõuded	3	Põllumajandusministri määrus nr 80 03.12.2002 Nõuded sigade pidamisele ja selleks ettenähtud ruumi või ehitise kohta, sigade suhtes rakendada lubatud veterinaarsete menetluste loetelu ja neid läbiviivad isikud ning nõuded nende menetluste teostamisele ja neid menetlusi teostava isiku ettevalmistusele § 7-14
		4(1)	Põllumajandusministri määrus nr 80 03.12.2002 Nõuded sigade pidamisele ja selleks ettenähtud ruumi või ehitise kohta, sigade suhtes rakendada lubatud veterinaarsete menetluste loetelu ja neid läbiviivad isikud ning nõuded nende menetluste teostamisele ja neid menetlusi teostava isiku ettevalmistusele § 20
18	Nõukogu 20. juuli 1998. aasta direktiiv 98/58/EÜ, mis käsitleb põllumajandusloomade kaitset	4	Loomakaitseseadus § 3, 4, 9